592
4851
A3491/1-C
A/3491-1,2

عبدالرشید ابراهیم

عالم اسلام

و

ژاپونیاده انتشار اسلامیت

ترکستان — سبریا — مغولستان — مانچوریا — ژاپونیا — قوره — چین — سنغاپور — جزایر ماورای هند — هندستان — عربستان — دارالخلافه —

جلد

— ١ —

استانبول : احمد ساق بك مطبعه‌سی

١٣٢٨

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ

ناشرلری

ابو العلا واشرف ادیب

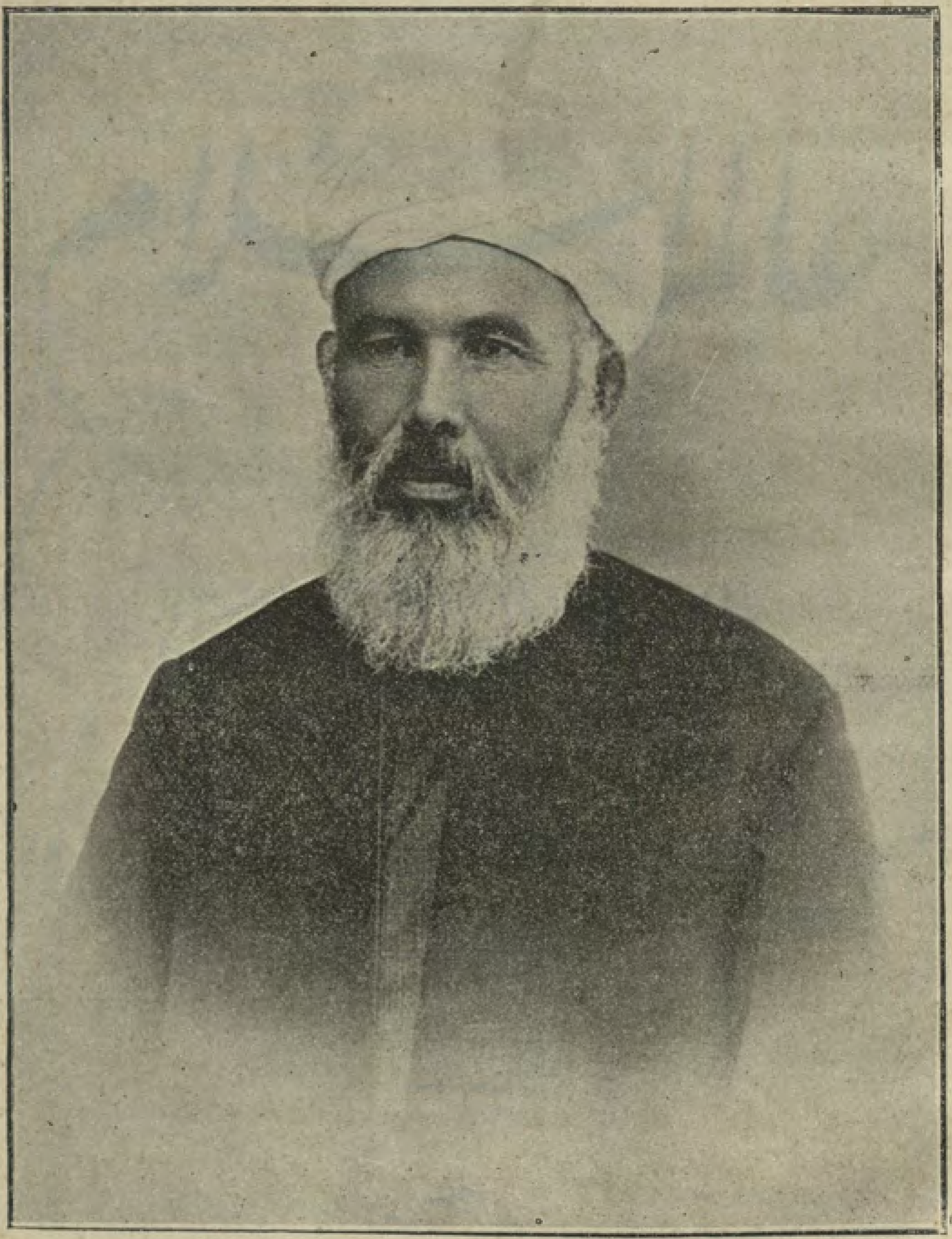

عبدالرشيد ابراهيم

یافتاح یاعلیم

بو کون جهـانده اك بیوك بر مسئله وار ایسه اوده حیات مسـئله‌سیدر . هر کیم سعی وغیرت ایدر ، چالیشیر ، چابالارسـه هپ حیاتی ایچون چالیشـیر ، چابالار ، هپ حیاتی ایچون سعی وغیرت ایدر . انسانده هر دوشونجه‌دن مقدم بر دوشونجه وار ایسه اوده حیات دوشونجه‌سیدر .

شو حیات مسئله‌سنده انسانلر ایچون طبعا ایکی نوع حیات تصور اولنه بیلور: بری حیات اجتماعیه وعمومیه اولدیغی کبی ، دیکری ده حیات شـخصیه وانفرادیه‌که هر آدمك یالکز باشینه یاشامه‌سی دیمکدر .

هیچ شبهه یوقدرکه افراد بشرك اك چوغی دائما حیات شخصیه‌سیله اوغراشیر، اشتغال ایدر ؛ حیات شخصیه‌سی خارجنده برشی تصور وملاحظه ایده‌من . بو سـببدن هر حیاته کندی حیاتی ترجیح ایدر ، جهانده کندی حیاتندن بشقه برحیات کوره‌مز اولور .

بعض آدملرده حیات اجتماعیه‌مفتونی اوله‌رق بوتون فکرلری ، بتون ملاحظه‌لری ، دوشونجه‌لری ، بتون اوزونتیلری ، امللری هپ حیات اجتماعیه‌دن عبارت قالیر ، بونلر اقلیتی تشکیل ایدرسه‌ده ایچلرنده فکرلری یولنده ،حیات اجتماعیه اوغرنده کندی جانی فدا ایدنلرده واردر .

ظن غالب ، بونلرك هر ایکیسنی طبیعی کورر ، انسانك طینت وفطرتنده مرکوز بولور. بعضـا تربیـه تأثیریله‌ده اولسـه بیله بونلر فطری اولنلر درجه‌سـنی بوله‌مازلر . علی‌الاکثر تربیه ایله اولنلر ، برآرالق حیـات اجتماعیه‌یه خدمت خلیـاسنده بولنسه‌لرده دوام وثبـات ایده‌مزلر ، اوکنده بر فلاکت کوردیکلری کبی همان واز کچر ، یاخود برمدت قلیله سویلر ، چالشمش ، چابالامش کبی اولورده ، برکون برده باقارسن‌که سونر، اثری بیله قالماز .

اماطینت وفطرتنده حیات اجتماعیه‌وظیفه‌سینه استعدادی اولنلر ، هر حیاتی بوحیات

اوغرنده فدا ایدر ، هر منفعتدن بومنفعت اوغرنده واز کچر . مشقتلر ، زحمتلر ، فتنه‌لر ، ابتلالر هپ طاتلی بر حقیقت کسیلیر ، نه قلیجدن قورقار ، نه طوپدن تفکدن اندیشه‌ایدر. حیات اجتماعیه اوغرنده هر موفقیت آنك ایچون بر جنت‌در، حیات اجتماعیه‌دن مأیوسیت ده انك ایچون بر جهنمدر .

حیات شخصیه اکثریا بر آدمك شخصنه منحصر قالور ، بعضا تجاوز ایدرسه‌ده آنجق عائله‌سی افرادینه، اقربا و تعلقاتنه ساری اولور . حیات اجتماعیه ایسه، بر ملتك حیاتی دیمك اولوب، ملیونلرجه افرادی شاملدر ؛ حیات اجتماعیه‌یه خدمت ایدنلر، میلیونلرجه عالم انسانیته خدمت ایدر . فقط بو شمولده‌ده محدودیت کوریلور . زیرا بو یوله وقف نفس ایدنلر کندی ملتلری ایچون چالیشیر ، ثمرات مساعیسی منسوب اولدیغی ملته و ابناء جنسنه منحصر قالیر . انسان نه‌قدر حریت ، نه قدر انسانیت و مدنیت دعوا ایدرسه ایتسون ، انبیاء عظامدن بشقه‌سی رحمة للعالمین اوله‌مز . بر فرانسز ، بر انکلیز ، بر عرب ، بر تاتار کیم اولورسه اولسون، کندی ملتی ، منتسب بولندیغی دینی منفعتدن ایلری‌یه کچه‌مز . بر انکلیز نه‌قدر حر اولورسه اولسون ، فرانسزلغی انکلیزلکه ترجیح ایده‌مز . بر آلمان نه قدر مدنی اولورسه اولسون ، آوستریا منفعتی ایچون آلمانیا منفعتنی فدا ایده‌مز . خلاصه هر ملت افرادی کندی ملتنه، کندی دیننه خدمت ایدر ، دیکرینه خدمت ایده‌مز ، ایتسه بیله صمیمی اوله‌مز، ضمنی اولور.

ایشته شو جمله‌دن بن دخی کندی ملتمه و دینمه خدمت فکرینی التزام ایتمشدم ، ۲۵ — ۳۰ سنه‌در هر بلایه کوکسمی کردم ، هر مشقته قاتلاندم ، اوتوز سنه‌در « ملتی ملتی » دیدم ، دیمکده‌یم و دیه‌جکم . بنم دینم اسلام ، ملتم‌ده اسلامیتدر . (ملت ابیکم ابراهیم هو سماکم المسلمین) .

بن‌ده طینت و فطرتم اقتضاسی اوله‌رق، حیات ملیه‌م دیمك اولان ، شو حیات اسلامیه‌یه خدمت مسلکنه سلوك ایتدم ، بو اوغورده انواع مزاحمه کوکس کردم ، اهل و عیالمی فدا ایده‌رك ، اعدأدین مبین اسلامه مقابل هر نه‌کبی تشبثات مناسب کورلدیسه، اسبابنه توسلده قصور ایتمدم. اجنبی‌لره قارشی شفاهاً، تحریراً مدافعه‌لرده بولندیغم کبی ؛ اسلامیت ادعاسنده بولنانلرله‌ده برچوق کره‌لر مجاهده‌یه مجبور اولدم ؛ دکل یالکز اسلامیت ادعاسنده اولنلر، بلکه علماء اسلام نامنی حامل ذوات کرام بیله، حقمده تکفیره قدر پك دهشتلی یورودیلر، ایتمدکلری افترا و بهتان قالمدی ؛ فقط الحمدلله ثم الحمدلله مأیوس اولمدم ، بلکه مسلکمده ثبات ایتدم ، شوق و اشتیاقم آرتدقجه آرتدی ، هر خصوصده آیات بینات قرآنیه ایله عامل و متفئل ایدم .

ایشته شو مسلکه موافق ، بوکره دخی «سیروا فی الارض» فرمان جلیلنه امتثالاً اوزون برسیاحتی اختیار ایتدم . اوکمده برقائد ، آرقه‌مده برسائق یوق ایدی . یالکز کمر همتی بله باغلایه‌رق ، عصای توکلی اله آلدم ، یالکز اعلاء کلمة الله نیت خالصانه‌سیله اعتصام بحبل‌الله فکرینی ترویج وتقویه آمال مقدسه سنه مبنی وطنمی ، اهل وعیالمی ومینی مینی جکر پاره‌لرم اولان معصومه‌لریمی ودیعة لله اوله‌رق ترك ایتدم ، یاالله‌دیه یوله چیقدم .

* * *

قرآن جلیل «سیروا فی الارض فانظروا . . .» دیه پك‌چوق دفعه‌لر بزمسلمانلری سیاحته تشویق وترغیب ایتدیکی حالده مع‌التأسف بوصوك سنه‌لرده اهل اسلام بیننده بوجهته هوسکار اصحاب همت همان یوق درجه‌سنده ایدی . یاخود وارسه‌ده بزجه معلوم دکلدی .

بن اسکیدنبری اوزون برسیاحت فکرینی تعقیب ایدردم، فقط هپ مساهله وبعض موانع ایله وقت کچردی . بوندن بش آلتی سنه مقدم دخی بویله برفکره حزماً تشبث ایتمشدم . لکن اوصره‌ده روسیه داخلنده ظهوره کلن انقلاب . بین‌الملل بیوك براغتشاشی، جابجا حرکات اشتباهیه‌یی موجب اولمش وبزم مسلمان قردشلرمزده بوآقندی‌یه قاپلمش اولدیغندن اورته‌یه چیقان استقبال ملت اندیشه‌سی وروسیه‌مسلمانلرینك ملیت ودیانتلرینه عائد حقوقك محافظه‌سی وظیفهٔ قدسیه‌سی بوجزم ایتمش اولدیغم سیاحتك بروقت مرهونه تأخیرینی ایجاب ایتدیرمش ایدی .

روسیه‌ده مسئلهٔ انقلابیه باش کوستریر کوسترمز ، بزم تاتارلر ایلك حرکت اولمق اوزره کندی موجودیت سیاسیه‌لرینی میدانه قویمق فکرنده اصلا تردد ایتمدیلر ؛ پترسبورغده فرقه‌لر تشکله باشلار باشلامز ، بزده‌دخی «مسلمانلر اتفاقی» عنوانیله عموم روسیه‌ده موجود اهل اسلامك برفرقهٔ مستقله اولمه‌سی لزومنه قراروریلدی ؛ بواساسه مستند برفرقه تشکیل اولوندی . بوفرقه‌نك اساس مطالبی ، نامنه موافق برقوهٔ دافعه‌نك استحضارینه تشبث‌دن عبارت ایدی . اوصره‌ده روسیه‌داخلنده حرکت اغتشاشیه نه‌قدر میدان آچدیسه ، مسلمانلرده اوقدر طاوراندیلر ، وظیفه‌لرنده قصور ایتمدیلر ، حتی نفس قزانده برآرالق بلده‌نك اداره‌سی واجرا آت کاملاً حکومت الندن آلنه‌رق ملت تصرفنه کچدی . اوصره‌ده مسلمانلرده کندی محله‌لرینی ، قزان بلده‌سنك مسلمانلره عائد قسمنی همان کندی اداره‌لرینه آلدیلر وامثالی مثللو اوچ کون کندی کندیلرینی اداره ایتدیلر . بویقوتاژ اولان یرلرده بوتقوتاژ یاپدیلر . هیچ برحرکتده ذره قدر غفلت ایتمدیلر ، بلکه حکومتك اك دهشتلی ادارهٔ عرفیه ایله مملکتی اداره ایتدیکی

زمانده ، ایکی آدمك بر آراده اجتماعی ممکن اولمدیغی کونلرده مسلمانلردن یوزلرجه آدملر اجتماع ایده‌رك مصالح وامور مهمه حقنده مذاکره ایدلدی ، دیکر طرفدن‌ده متعدد مطبعه‌لر کشاد اولنه‌رق یکرمی بش اوتوزه قدر غزته‌لر نشرینه‌ده موفق اولوندی. عالم مطبوعاتده عموم اهل اسلامك حقوق مشروعه‌سی فعلاً مدافعه اولنمغه باشلاندی.

درعقب (دوما) مجلسی آچیلدی ، اورادده مسلمانلر یك وجود اوله‌رق کرك انتخاب زماننده ، کرك برنجی وایکنجی « دوما » ده اصلا عجز واهمال کوسترمه‌دن ، کمال اهتمام ایله حقوق ملیه ودینیه‌لرینی محافظه اوغورنده موجودیت سیاسیه‌لرینی کوستردیلر.

فقط افسوس‌که روسیه‌ده ظلمت استبداد تکرار تکمیل آفاقی احاطه ایدنجه ، حکومت مستبده زمام تعصبی اله آلدی ، حقوق انسانیه ومدنیه‌یی پایمال ایلدی ، مطبعه‌لری باصدیلر ، قلملری کسدیلر ؛ غزته‌لرك قسم اعظمی قاپاندی ، برچوق ادملرده دارالراحته کوندرلدی .

شو صره‌ده بزم دخی نشر ایتمکده اولدیغمز عربی وترکی غزته‌لرمزی قاپاتدیلر ، مطبعه‌مزی قوهٔ مسلحه ایله طاغیتدیلر [۱] بزده « کندینی قورتاران قاپیتان » دستورینه رعایةً ، اوته‌دن بری تصور ایتمکده اولدیغمز سیاحتی اختیار ایده‌رك ، ترکستان طرفلرینه عزیمت ایتدك .

عبدالرشید ابراهیم

---

[۱] مطبعه‌مزك قاپاندیغی زمان موجود هیئت اداره‌مزك رسملری سیاحتنامه‌مزك بو فورمه‌سنده کوریلیر .

روسیه حکومتی طرفندن قپاتدیریلان الفت غزته‌سی هیئت تحریریه‌سی ایله
مطبعه وکتبخانه‌سی هیئت اداره‌سی

ترکستان

۱۹۰۷ نجی سنهٔ میلادیه‌سی اواخرنده عائله‌می اصل وطنم اولان « تازا » بلده‌سنده ترك ایده‌رك ، ترکستانه توجیه عزیمت ایلدم .

تاشکنده قدر کذر کاهمده اولان بلده‌لر : اومسکی ، پتره‌پاولوسکی (قزلیار) ، چیله‌بی ، اوفا ، کنیل ، اورنبورغ ، آقتوبه ، آقسجد ، ترکستان ، تاشکند .

تاشکند

تاشکند بوندن نهایت قرق سنه مقدم بر مسلمان مملکتی ایکن ، بوکون روسیه‌نك بر ولایتی وعموم ترکستان وفرغانه وصردریا ولایتلرینك‌ده مرکز اداره‌سیدر .

« تاشکند » خارجاً بر بلده تصور اولنورسه‌ده ، داخلا حالا ایکی مملکت کبی ایکی (دها) یه [۲] تقسیم اولنور ، یعنی بر بلده اولدیغی حالده ایکی نوع اداره اولنور : روسیه دهاسی ، اهل اسلام دهاسی تسمیه ایدیلیر .

روس دهاسی : بوراده روسلر ساکن در . مسلمانلرده وارایسه‌ده‌پك آزدر . اولسه بیله اکثریسی یرلی اهالی اولمیوب ، داخلی روسیه‌دن کلمش تاتارلردر [یرلی اهالی تاتارلره (نوغای) تعبیر ایدرلر ، ذاتا عموم ترکستان اهالیسی روسیه تاتارلرینه (نوغای) دیرلر .]

روس تاشکندنده غایت منتظم ابنیه و مغازه‌لر ، مکمل جاده‌لر ، منتظم قالدیرملر یاپلمش ، الکتریق ضیالری وسائره ... عادتا آوروپانك بر نمونه‌سیدر . اما اسلام تاشکندی ایسه بالعکس بوندن بش یوز سنه مقدم نصل ایسه حالا اویله‌در : ایلك بهارده ، صوك بهارده

---

[۲] (دها) ناحیه معناسنده فارسیجه (ده)نك محرفیدر و بوراده محله معناسنه‌در .

شهر داخلنده خانه‌دن خانه‌یه پیاده کزمك امکان خارجنه چیقار ، او قدر چامور اولورکه انسان تعریف ایده‌مز ، حتی بعض جاده‌لرده حیوان بیله کچه‌مز اولیور . حالبوکه شهر ینه بر شهردر ، تاشکندر . اداره‌سی بر ، وارداتی بر ، عموم اهالینك قسم اعظمی اسلامدر . واردات اسلام خانه‌سندن آلنور ، فقط مصارف خرستیان جاده‌لرینه‌یاپیلور.

یالکز تاشکندده دکل ، عموم ترکستانده حال کیفیت بویله‌در : روس سمرقندی تمیز ومعمور ، اسلام سمرقندی باتاقلق ..روس خوقندی معمور و منتظم ، اسلام خوقندنده نه پیاده و نه‌ده حیوان ایله کچمك ممکن دکل ..روس مرغیلانی هکذا ، اسلام مرغیلانی همیشه اسلاملره لایق ! والی غیرذلك... نره‌ده اولورسه اولسون قوهٔ حاکمه روسلرده، واردات مملکت و تصرف دخی آنلرده‌در ؛ کندی جاده‌لرنده جمیع مصارف واردات عمومیه‌دن تسویه اولنور . اسلام جاده‌لرنده نه اولورسه اولسون برپاره صرف اولنمز ، نه قالدیرم وار ، نه‌فنار ، هیچ برشیلر یوق .

مسلمانلره اوقدر انتظام لزومی دخی یوقیا ! فقط اصل‌اساس مطلب اوراده دکل ، بلکه منتظم قالدیرم اولمزسه‌ده ، قومشودن قومشویه زحمتسز کیدوب کله‌جك قدر برشی یاپارلردی . لکن خارجدن کله‌جك اجنبی‌لره : ــ ایشته مسلمانلرك‌عدم استعدادی ، هیچ اولمزسه قومشولرندن دخی‌عبرت آلامیورلر ، ایشته‌بونلری‌اسلامیت بویله‌تربیه‌ایدییور... دیه‌رك ، بونده اولان قصوری دخی اسلامیته اسناد ایتمکدن کیری دورمزلر . انسانده‌کی عمی عجایبدر ، بو قدر آچیق ظلملره ، غدرلره اعتبار ایتمزده ، دائما قصوری اسلامیته اسناده جرأت ایدر ، سوقاق قالدیرملری ایچون دخی دینی مسئول طوتار .

فی‌الحقیقه اسلام تاشکندی قدیم بربلده اولدیغندن جاده‌لر طاردر ، فقط طار جاده تعمیر اولنه‌مز ، دیمك نه‌دن ایجاب ایدییور ؟ بلکه طار جاده‌لره قالدیرم یاپمق دهاقولای اولور ؛ آز مصرف ایله تعمیر اولنه‌بیلیر . مادام‌که بلدیه دائره‌سی بردر ، بلدیه وارداتی بردر ، قالدیرملر ، جاده‌لر تنویراتی بلدیه‌نك وظیفه‌سیدر ؛ روس محله‌سنی تعمیر و تنویر ایدن بلدیه ، اسلام محله‌سنی نه‌ایچون تنویر ایتمز ؟ نه‌ایچون تنظیف ایتمز ؟ نه‌ایچون تعمیر ایتمز ؟ بونلر ملاحظه اولنمزمی ؟ ...

حقیقتی دها آچیق آکلامق ایچون برده شو حسابه باقه‌لم : تاشکند اهالیسی مجموعی (۲۰۰٬۰۰۰) حساب اولنیور ، بونلردن ۱۸ بیکی خرستیان ، باقیسی اسلامدر . تاشکند (بلدیه) دائره‌سنده مجموعی (۷۲) اعضادر ؛ بونلردن ۲٤ مسلمان ، باقیسی خرستیاندر. بونلر هپ انتخاب ایله‌در . فقط بلدیه قانونی بویله وضع اولنمشدر : روسلر ایله اهل

اسلام مخلوط اولان بلده‌لرده ، اهل اسلام چوق اولسه بیله ، بلدیه دائره‌سنده مسلم اعضالرك عددی ثلث درجه‌سنده اوله‌جقدر ، زیاده اوله‌مز . معلومدرکه : بلدیه معامله‌سیده اکثریت آراء ایله کوریلور. شو حالده انسانیت نره‌ده ؟ مساوات نرده ؟ بونلرك معامله‌سی نرده ؟ ایشته یکرمنجی عصر مدنیتی !..

تاشکند بلده‌سنده وعموم ترکستانده بر غریب حال دها واردرکه شایان تعجب وحیرتدر . بو بلده‌ده داخلی روسیه‌دن کلمش تاتارلر چوقدر . ترکستانده هر ولایتده‌ده تاتار وار ، که ترکستان اهالیسنك بو تاتارلره (نوغای) تعبیر ایتدکارینی یوقاروده سویلمشدك . ایشته بو نوغایلر حقنده دخی بر مساوات یوق ؛ نوغایلرك اکثری ترکستان استیلاسنده عسکر خدمتنده بولنورلرمش ، روس عسکریله برابر ترکستانه وارمشلر ، دین قرداشلرینی‌ده اورمشلر ، ترکستان استیلا اولندیغی کبی بونلرهب اورالرده قالمشلر ؛ بعضلری تأهل ایدرك ، اهل وعیال صاحبی اولمشلر . بعضلری‌ده بتون بتون اوراده توطن ایدرك برر خانه‌یه‌ده مالك اولمشلر .

شمدی ایسه، بو صوك کیدیشلرده روسیه‌حکومتی طرفندن ترکستان ولایته‌مخصوص بر قانون وضع اولندی : « نوغایلر ، عموم ترکستانده املاك غیر منقوله‌یه مالك‌اولمایه‌جقدر.» ایشته شمدی عموم ترکستانده نوغایلر خانه‌لرینی صاتمغه مجبور اولدی . هب صاتدیلر . اکر کندی اختیاریله صاتمزسه ، حکومت حراج مزاد صاتیور . بوده نوغایلرك ترکستان استیلاسنده مؤمن قرداشلرینه قارشی دوکدکلری قانلرك مکافاتی‌در !..

بن شو تاشکند بلده‌سنده بر ماه قدر اقامت ایتدم ، علما واعیاندن بر چوق آدملر ایله‌ده ملاقات ایدرك کسب معارفه ایلدم وبرچوق دوستلر پیدا ایتدم . بونلر واسطه‌سیله الا بیلدیکم معلوماتك خلاصه‌سنی شوراده عرض ایتمك فکرنده‌یم .

روسیه حکومتی عموم ترکستان ولایتی اداره‌سی ایچون آیروجه بر قانون وضع ایدرك عموم ترکستان اداره‌سنی داخلی روسیه اداره‌سندن کلیاً آییرمش ، تفریق ایتمشدر . ترکستان اهالئ مسلمه‌سی ، بوکون روسیه افرادی حقوقنه مالك دکلدر ؛ ترکستانده بتون قانون وقواعد یرلی اهالی مزاج وطبیعتنه تطبیق اولنمشدر . مقدما دیدیکم کبی تاشکند بوکون روسیه‌نك بر ولایتی‌در . فقط بر تاشکندلی روسیه‌نك تبعه‌سی دکلدر . تاشکندلی بر مسلمانه تبعه دیمکدن ایسه اسیر دیمك دها مناسبدر ، زیرا تاشکندلی‌یه تبعه معامله‌سی اولنه‌مز . خصوصا تاشکند نوغایلری تبعه دکلدر . اکر تبعه اولسه ایدی ، تاشکندده کندیسی ایچون بر وطن ومسکن اتخاذ ایده‌بیلوردی .

بوراده شونی دخی عرض ایده‌جکم: تاشکند بر ولایتدر ، فقط بوراده‌والیٔ ولایت (غوبیرناطور)دن‌ماعدا برده‌عسکری فوق‌العاده قوماندانی واردرکه (جنرال‌غوبیرناطور) دیرلر . بومقامده اولان آدم ، یالکز تاشکند ایچون دکل ، بلکه عموم ترکستان‌ولایتی ایچون برحاکم مطلق اولوب ، لدی‌الایجاب ترکستانه عائد مسئله‌لرده قانونه دخی اعتبار ایتمه‌مك حققی حائز اولور . دکل یالکز ترکستان ولایتی ، حتی بخارا امارتی دخی اکثر مسائلده بومقامده اولانلرك تحت تسلط وترصدنده بولنور . بالذات امیر بخارا ، بر شی ایچون پترسبورغه مراجعت ایده‌جك اولورسه ، ینه آنجق بو مقامده اولان ذاتك موافقت ووساطتیله مراجعت ایده بیلور . بو مقام یرلی اهالی نظرنده دخی اویله عالی وبلند برمقامدرکه ، بومقامی اشغال ایدن ذات محترمه ، یرلی اهالی احترام مقامنده یاریم پادشاه » دیرلر . اصل ترکستان مملکتنك‌حیات وبقاسی شو یاریم پادشاهك دست‌تصرف وتسلطنده بولنیور . تاشکند شو مقامه مرکز اولمسی اعتباریله‌ده بیوك بر موقع احراز ایتمه‌سی لازم‌کله‌جکی‌دخی نظر ملاحظه‌یه آلنیرسه ، انسان اومرکزده اولان اسلام محله‌سنك باتاقلق برحالده قالماسنه ، هیچ بر کونا معنا ویره‌من . وبویله بر مرکزده ، بزم بیان ایتدیکمز کبی مرور وعبوری ممکن اولمیان برمحله‌نك وجودینه عادتا ایناناجغی کلمز . نه کبی محله ؟ یوز سکسان بیك اهالیسی اولان بر محله . بن قطعیا دیه‌بیلورم‌که : ترکستان ولایتی بلده‌لرنده بویله شهرلرك وجودندن ، آوروپا سیاحلرندن هیچ‌بری برشی یازمامشدر . یاخود یازمش ایسه قصوری مطلقا اسلامیته اسناد ایتمشدر .

تاشکند اهالیٔ اسلامیه‌سی بوحال اسف اشتمالدن بحث ایده‌رك برقاچ کره‌لر حکومته مراجعت ایتمشلر وایتمکده‌درلر ، حتی پترسبورغه خصوصی وکیللرده کوندرمشلردی ، وایکنجی دوما مجلسنده تاشکند مبعوثلری « دوما » ده دخی بومسئله‌یی مجلس مذاکره‌یه وضع ایلمشلردی ؛ فقط سمع اعتباره آلاجق آدم بولامیورلردی . حتی بعض دوما اعضالری تاشکند مبعوثلرینك‌سوزلرینه ایناناجغی کلیوردی .

تاشکند بوکون ترکستانده بیوك برمرکز تجارتدر . آوروپا مرکزلرندن تجارکلور ، اخذ واعطاایدر . اهل اسلامدن‌دخی سرمایه داران بولنور . هرنه‌قدر اغلب ارباب تجارت یرلی یهودیلر النده‌ایسه‌ده ، مسلمانلردن دخی بیوك‌معتبر تاجرلر واردر . بوصوك‌سنه‌لرده عموم ترکستانده (آمریقان) تعبیر ایلدکلری پاموق تجارتی غایت بیوك برموقع طوتمشدر .

---

(١) جنرال غوبیرناطور ، بیوك امتیازلره مالکدر .

بوكون پاموق تميزلەمك ايچون متعدد فابريقەلر وار . بر چوق شايان تقدير ايشلر مسلمانلر النددر .

فقط شوراسيده شايان حيرت واسفدركه : بوكونه قدر تركستان اسلاملرى ايچون بر مكتب يوقدر . روس لسانى بيلور بر آدم ، يرلى مسلمانلر آراسنده ، نادر بولنور . ميسيونرلرك قورقوسندن مسلمانلر بوكونه قدراولادلرينى روس مكتبلرينه ويرەميورلر . شو صورتله عموم تركستان مسلمانلرى جهالت درياسينه غرق اولمشلر ، فساد اخلاق ومسكرات ايله ابتلا كمال سرعتله ترقى ايتمكدەدر . انسان بو جهتلرى كوردكجه عادتا تركستان ملتنى اولومه محكوم برملتدرديەجكى كليور . معمافيه ليالئ مظلمهٔ متماديەدەارەصره التماع ايدن شمشك ضيالرى كبى ، تركستانك هربلده سندەده مسلمانلرك كندى همتلريله كشاد اولنمش اوفاق اوفاق مكاتب ابتدائيەلر ، اسكى زمانلردن قالمه مدرسەلر موجود اولوب ، آز چوق اميدلرى ينه بونلر ادامه ايديور ، اثر حيات ظهور ايدرسه ينه بونلردن ظهور ايدەجكدر . تركستان استيلاسى ٤٥ سنه اولديغى حالده ، روس مكاتب عاليەسنى اكمال ايتمش بردانه مسلمان يوقدر ، يقين زمانلردەاولەجغى دخى مأمول دكلدر .

تاشكند اهاليسى مهماننواز ، عاليجناب ، مونس ، فوق العاده استعداد فطرى وفرط ذكايه مالك آدملردر ، ايچلرنده آز اولمقله برابر ، هيچ مكتب كورميان غايت مكمل روس ونمسه لسانى تكلم ايدر آدملر واردر . افسوس كه تربيهٔ مليه لزومى هنوز تقدير اولنمامشدر . اميد اولنەجق بر جهت وار ايسه اوده تاشكند مسلمانلرى تجارت ايله هرطرفه چيقمشلر ، موسقوەده ، پترسبورغده ، وديكر بيوك بلدەلرده تجارتقاپولرينى آچمشلر ، بونلرك اولادى هيچ شبهەسز كيتدكلرى يرده فكر مليتى كورەجك ؛ وشو صورتله استقبالده كندى كنديلرينه عجزدن بر قدرت ميدانه كلەجكدر .

تاشكند خلقى اصل اوزبك ، ياخود عناصر مختلطهٔ تركيەدن اولوب ، لسانلرى خالص تركى اوزبك شيوەسيدر . فارسى تكلم ايدنلرده چوق بولنور . اشعار فارسيه وادبيات ايله اشتغال ايدنلرده نادر دكلدر .

بيلمەم نەدندر ، يرلى مسلمانلره ، عموم تركستان وبخارا مسلمانلرينه « صارت » تسميەسى شايع اولمشدر ، خصوصاً بزم تاتارلر وروسلر « صارت » تعبيرينى استعمال ايدرلر . فقط اكثر صارتلر بونى قبول ايتمزلر . حتى بعضلرى عادتا خوشلنمزلر ، كنديلرينه شهر خلقى تسميه ايدرلر .

تاشكندده آثار عتيقەدن اولمق اوزره ، بر چوق مدرسەلر ، جسيم مسجدلر وار .

حكومت طرفندن آچلمش اوفاق بر كتبخانه ايله ، اوفاق بر موزه خانه‌ده وار . بشقه ذكره شايان بر شيلر يوقدر .

بخاراى قديم

بخارانك شرف قديمى وادارهٔ حاضره‌سى :

بن تاشكنددن بخارايه واردم ، بورانى آرتق من القديم منبع علم اولمش ، شريف عنواننه كسب استحقاق ايتمش بر مملكتدر . انك ايچون « بخاراى شريف » ديرلر .

بخارا حقيقةً وقتيله شايان تقديس بر مملكت اولمشدر . انسان اشهر رجال اسلام تاريخنه مراجعت ايده‌جك اولورسه : امام المحدثين محمد بن اسماعيل البخارى ، بيضاوى وسائر علماء ظاهره وباطنه‌دن برچوق ذوات كرام اساميسى اوقور . علماء ماوراء نهر نامنى قازانمش ، وقتيله بحق (بخاراى شريف) عنواننه ومقر سلطنت اسلاميه ومنبع علماء دينيه والى غير ذلك اوصاف عليه‌يه مظهر اولمشدر .

شيمدى شو بخارا نه حالده‌در ونه‌سى واردر عجبا ؟ شمدى دخى بخارا بر امارهٔ اسلاميهٔ ممتازه‌در ، ايكى ميليونه قريب اهاليسى وار بر مملكتدر ، اوزاقدن ايشيدنلر احتمالكه مستقل بر مملكتده ظن ايدرلر . حقيقة بخارا اداره‌سى همان مستقل بر مملكت كبيدر : مملكتده صاحب الملك عبدالاحد خان بوكون بر امير مطلقدر ، كنديسنه دخى صوروله‌جق اولورسه ، بن اميرم ظن ايدر . اما مملكتك صاحبى بن ديه‌مز . نفس الامرده عبدالاحد خان بر روس دوقه‌سيدر ، روس جنراليدر ؛ بخارا بلده‌سينه دخى كيره‌مز ، بخارادن يكرمى اوتوز كيلومتره خارجده « كرمنه » نام قريه‌ده اوطورر ، يكرمى سنه‌در بخاراده كائن سراى سلطنت « ارك » بوش بر حكومت قوناغى اولمشدر . شيمدى نفس بخاراده اميرك اسمى وار جسمى يوق . ديه‌جك اولورسه‌م ، نفس الامره موافق اولور ظن ايدرم .

شيمدى بخاراده امور اجرائيه (قوش بكى) ناميله مسمى بر مأمور النده اولوب ، قوانين سماعيه . يعنى قانونلاشمش عادته كوره اداره اولنور . امور شرعيه ايسه كتب فقهيه‌يه مطابق صورتده عمل ايتمك شرطيله (قاضى كلان) اداره‌سنه توديع اولنمشدر . بوندن بشقه بر ده رئيس ومحتسب ناميله ادارهٔ ملكيه قبيلندن كذلك قوانين سماعيه‌يه مربوط بر مأموريت اولوب تعزير ، تحديد ، تأديب بو ذات محترم تسلطنده‌در . كنديسى

نه‌قدر خلاف شرع حرکت ایدرسه ایدر ، برزیان یوقدر ، اما بشقه‌سنده خلاف شرع برحال کوردیکی کبی همان یاتریر ، تپه‌له‌نجه‌یه قدر دوکر .

بو ضربده ینه شریعته تطبیق اولونمامش دیلدر . اثنای ضربده تواننك دیرسکدن یوقاریسی حرکت ایتمز ، یالکز النی اموزینه قدر قالدیره‌رق ایندیرر . فقط « دره » تعبیرایتدکلری آلت ضربك ثقاتی ، بروسه موزه‌سندن محفوظ معهود فهیمك‌درت کسور کیلو آغرلغنده‌کی باستونی آکدیرر . بونلرك هپسی عدالت نامنه اجرا اولنور .

ایشته بخارا اداره‌سی بوندن عبارتدر . ولایانده دخی بواوچ مأموریتك وکیل‌لری واردرکه آنرده هربری کندی ولایتنده همان همان مستقل کبی‌در . بخاراده ونواحیسنده احکام شرعیه‌نك بتمامها اجراسی ایچون روسلر طرفندن برمانع یوقدر . لدی‌الایجاب قصاص شرعی دخی جاریدر .

زراعت وتجارت :

بخارا اراضی‌سی غایت منبت اولوب وارداتی دخی پك چوقدر . بوکون بخاراده هرنوع مزروعات واردر . حیوانات ، باخصوص اغنام غایت کوزل ، غایت مقبول و معتبر اولوب ، ایلك بهارده قوزی دریسی تجارتیله بیوك ایش کوریرلر . بوقوزی‌دریسی تجارتی اوروپاجه‌ده پك مشهوردر . قوزی طوغجه‌اون . نهایت اون بش کون قدر طوتارلر ، صوکرا کسه‌رك دریسنی آلیرلر . دها فضله طوتمایورلر . چونکه صوکرا دری‌نك اولطافتی ، اوقیوریجیقانی قالمایور . بودری‌غایت‌قیمتداردر . فأنی اون روبله‌دن یکرمی بش روبله‌یه قدر (١٠٠ دن ٣٠٠ غروشه قدر) چیقار . بالخاصه قادینلرایچون بیوك تزییناتدن معدوددر . بودریلره (قاراقول) تعبیر ایدرلر ، که بونلر یالکز بخارا وافغانستانده یتشیر . دنیانك بشقه هیچ برطرفنده بولونماز . اوروپالیلر وقتیله کندی مملکتلرنده یتشدیرمك ایچون چالیشدیلر ، فقط موفق اوله‌مدیلر . اناطولیده کی تفتیك کبی بوقاراقولی‌ده طبیعت اورالره حصر وتخصیص ایتمشدر . سنوی بش ملیون روبله قدر قاراقول تجارتی اولور . یالکز امیرك قراقول تجارتی برمیلیونی کچر . بو صوك سنه‌لرده تاتارلر آمریقایه‌ده پك‌چوق (قاراقول) سوق ایده‌رك بیوك تجارتلرایدییورلر . پاموق ایشی دخی غایت رواجی‌در . بوایکی نوع تجارتله ملیونلر اخذ واعطا اولنور .

علما ، طلبه ، مدارس وتحصیل :

بخاراده علما نه‌قدر اولدیغی معلوم دکلدر ، فقط تقریباً ایکیوز مدرسه ایله ، یکرمی

یدی بیك قدرده طلبه وار . مدرسه‌لر ایچنده قدیم وغایت جسیم بنالر وار. مدرسه‌لرك ابنیه‌سی منتظم اولدیغی کبی اوقافی دخی پك چوقدر . بخارانك اك بیوك واردات کتوریر عقاری مدرسه‌لردر . مدرسه حجره‌لرنده ساکن اولانلر هر نه‌قدر طلبه ایسه‌ده ، اصل حجره‌لرك صاحبلری سرمایه‌دارān واغنیادر .

حتی قاضی کلان ومفتی‌لرك هر بری ، عالی مدرسه‌لرك کوزل حجره‌لرینی استملاك ایتمشلر ، وقفلرینی ییورلر . بیچاره طلبه بوش حجره‌ده یاتوب قالقدیغنه مغرور . (اکر بوش یاتوب قالقه بیلورسه) بعض مدرسلر بوش‌ده یاتیرمز ، حجره‌نك وقفی بدیکی کبی طلبه‌دن بر مقدار پاره‌ده آلور ، هیچ اولمزسه ، طلبه‌یی کندی درسنه دوام ایتمکه مجبور ایدر . بعض طلبه بیچاره‌لر ، حجره خاطری ایچون جاهل مدرسلر حضورنده عمرلرینی ضایع ایتمکه مجبوراولورلر .

مدرسه‌لر ایچون حقیقةً شایان تقدیر وتبجیل مکمل اوقاف وار ، نه‌چاره‌که موقوف لهنه صرف اولنه‌میوب ، اغنیا ایچون ابدی بر واردات قاصه‌سی تشکیل ایدییور . شوقدر وارکه ، مدرسه‌لر دائما وقف مدرسه حالنده اولوب ، وقفلری ووقفیتلری‌ده باقیدر ؛ بزم مکهٔ مکرمه حرم شریفی اطرافنده بولنان مدرسه‌لر کبی تمام تمام ملك خالص شکلنه افراغ اولنمامشدر .

بخاراده وقف دائما وقفدر . فقط مدرسه حجره‌لری صاتیلدیغی زمانده مال اوله‌رق صاتلمیوب انتفاعی صاتلور ، یعنی مشتری حجره‌یه مالك اولمیوب یالکز حجره‌نك سنوی واردات وقفیه‌سنه صاحب اولور ، وقفنی آلور .

بخاراده مدرسه‌نك چوق اولمه‌سی نه‌دندر عجبا؟ بر آرالق بوده خاطرمه کلدی . صوکره یقین حاصل ایتدم که : بخاراده و عموم ترکستانده زنکینلرك خیراتی مدرسه بنا ایتمك‌مش ، بر آدم زنکین اولورسه ، مطلقا کندی اقتداری درجه‌سنده بر مدرسه بنا ایدر . هر کس کسب وکاره باشلادیغی زمان نتیجه‌سنده بر بنا یاپه‌یی قلبندن کچررمش . یالکز اصحاب ثروت دکل ، اصناف‌ده بویله ایمش وحالاده بویله‌در . مدرسه‌لر اون بش یکرمی حجره ، قرق اللی حجره ، هب حجره حجره بنااولنورمش . حتی یوز قرق ، یوز اللی حجره‌لی مدرسه‌لرده وار . حکومت‌ده بویله بر مدرسه‌نك بناسنه مساعده ایتمك ایچون ، مدرسه‌نك بقاسی وایچنده ساکن اوله‌جق طلبه‌نك معاشی تأمین اولنمه‌سنی التزام ایدرمش . شوصورتله هر کیم مدرسه بنا ایتمش ایسه ، مدرسه اوطه‌لرینه اقل بر فوده کتوره‌جك واردات‌ده وقف ایتمشدر . والی یومناهذا بویله‌در .

بر كوربان (مزارجى) مدرسه‌سنى سير ايتدم، مزارجى ، اموات‌ه مقبره احضار ايمكله قازانمش اولديغى پاره‌لردن ، يكرمى اوطه‌لى بر مدرسه بنا ايتمش. مدرسه اوفاق اولمغله برابر غايت منتظم ايدى ، كنديسيله ملاقاتمده ديديكه : بو وقته قدر چاليشدم ، چوق آدملرى ير آلتنه صوقدم ، فقط بوندن صوكره‌ده اوستنده قالمه‌لرينى ، يوكسلمه‌لرينى اميد ايده‌رك اوپاره ايله بو مدرسه‌يى بنا ايتدم.

عموم بخارا اهاليسنده بو فكر باقى ايسه‌ده ، علما تماميله بونك عكسنه‌در ، اصول تدريس بر باد ، بر كتابك مقدمه‌سنى بش سنه‌ده تحصيل ايدرلر ، يكرمى اوتوز سنه مدرسه اوطه‌سنده اوتورور ، بتون عمرينى آلات ، لسان تحصيلنده كچيرير ، تحصيل ختامنده ايكى كلمه عربى تكلم ايده‌مديكى كبى ، بر سطرده عربى العباره برشى يازمق اقتدارينه‌ده مالك دكلدر . اصول تحصيل چوق آجينه‌جق بر حالده‌در . بتون مدرسه‌لر ، بتون بخارا طلبه‌سى بو حال يأس اشتماله باقه‌رق لسان حال ايله فرياد ايدركه : بزم حجره‌لرمزده اوتوره‌رق ضايع ايتمش واتمكده اولديغمز عمرلرك حسابنى روز جزاده واقفلر حضورنده نصل ويره‌جكسكز ؟

بخارا علما وطلبه‌سى مياننده انتباه كلياً مفقود دكلدر ، كنج مدرسلر ميانندە اعمال سابقين ميزان افكاره چكيلمه‌يه باشلانمشدر . ظن غالب فيمابعد بر انتباه كله‌جكدر . بعض مدرسلر آراسنده بوكوندن اعتباراً بر تشبث لزومنى اعتراف ايتمش آدملر دخى بولنيور. فقط طلبه‌يه عموميله طبيعت اولان عطالت ، كسالت بردن بره دفع اولنه‌ميور . علمادن بعض ذوات كرام ايله‌ده ملاقات ايتدم. سابق قاضى كلان جنابلريله‌ده برخيلى مذاكره‌لرده بولندم. قاضى كلان جنابلرى هر نه قدر اصول تدريسك اصلاحى لزومنه قانع دكل ايسه‌ده ، بعض طلبه ايچون لزومسز تكاليفك ازاله‌سنه قائل ايدى ، از جمله افتتاح ديدكلرى بر بليه‌كه هر سنه درس افتتاحنده طلبه‌نك جانى آليور . عموم مدرسلر منفعتنه بر افتتاح اصولى وضع اولنمش ؛ هر سنه تحصيل ختامنده ، سنۀ آتيه ايچون بر درس افتتاح اولنيور .

بونكده قاعده‌سى شوكه : افتتاح درسنه حاضر اوله‌جق طلبه ابتدا درس مجلسنه انواع شكرلمه وطاتلى‌لر ايله كليور ، بونلرهپ كوسترشدن عبارت فائده‌سز مصارف ، صوكره‌ده مدرس جنابلرينه بر (سرپا) خلعت فاخره لباس اولنور وپاره‌لر طوپلانوب ويريلور . مختصرجه تعريف ايده‌جك اولورسه‌ق ، طلبه ايچون طاقتى خارجنده بر ويركودر ، فرض درجه‌سنده رعايت اولنور . ايشته قاضى كلان مرحوم بونلرك لزومسز بر آغرلق اولديغنى اعتراف ايتدى ، مع مافيه كلياً ترك اولنمسنى ده ايسته‌ميور ، بر سرپايى كار ظن ايدييور .

تسئل :

بخاراده ذکره شایان بر کوزل ایش وار ایسه ، اوده شهر ایچنده دیله نجی (سائل) بولونماسی‌در . بخاریلر عمومیتله اهل کسب واهل تجارتدر . هر نوعه کتسه‌لرینه کسب وتجارتله اشتغال ایدرلر. بعض بورالرده کورلمکده اولان حجاج دوکونتیسی سائل‌لر، ترکستان چینی‌دندر ، بخارالی‌دن سائل کوریله‌مز .

آثار عتیقه :

بخاراده آثار عتیقه نامنه کوریله‌جك برشی وار ایسه ، مساجد ومدارسدر . برده تیمور ایامندن قالمه طوپلر واسلحهٔ قدیمه شایان حیرتدر . بونلردن ماعدا اریك قدیم داخلنده کتب عتیقه مخزنی واردرکه ، نه‌قدر کتاب موجود ایسه هپ ال یازیسی ایله بوندن سکز یوز ، بیك سنه مقدم یازلمش ، بونلر آراسنده غایت نفیس کتابلردن ماعدا برچوق ربع مجیف تخته‌لری‌ده وار .

لسان :

بخارا اهالیسی کاملا تاجیك اولوب رسمی لسانلری فارسی ایسه‌ده ، اکثریتی ترکجه دخی بیلورلر .

معاشرت :

عموم شرق ملتلرنده اولدیغی کبی مهمان نوازلق ولزومندن زیاده تواضع ، دها دوغریسی یکدیکرینه قارشی معاملهٔ ریاکاری بونلرده دخی واردر ، خصوصا امرلره تعظیم تعبد درجه‌سنده‌در . وبرچوق شیلر واردرکه انسان یازه‌جق اولسه قلم مسئول اولور . فساد اخلاق ویکدیکرینی قتل امور عادیه‌دندر .

عسکرلك :

بخاراده عسکرلك دیمکه شایان برشی همان یوقدر ، دیرسه‌م جائز اولور . سپاهی تعبیر ایلدکاری بر انسان سوروسی وار ایسه‌ده ، بونلرده تنبل خانه‌لرده یمك ایچمکدن ماعدا بروظیفه ایله مکلف دکلدرلر . سورو ایچنده سکز یاشنده برچوجق اولدیغی کبی سکسان یاشنده اختیارلرده واردر . زیرا قانون موجبنجه عسکرلکه کیرن برده‌ا چیقماز ، چیقه‌ماز . اعمالر ، طوپالر ، قامبورلرده آز دکل . مع مافیه کندیلرینه مناسب امرا وضابطانده وار ، دها دوغریسی بخارا عسکری صاح وسلم ارلریدر .

بخاراده عسکر آلنمه‌سی بر قاعدهٔ عمومیه تحتنده دکلدر . بر آدم بر جریمه ارتکاب ایدرسه ، جزاسی عسکرلکدر . دها غریبی شوکه : هیچ کناهسز بر آدمك قاپوسنده ایکی سرسری غوغا ایدرده ، « بز بو آدمك مخدومی ایچون غوغا ایتدك » دیرلرسه ، بیچاره‌نك مخدومنی عسکر آلورلر . بوایسه نه‌قدر بی‌کناه معصوملرك جاننی یاقمایه سبب اولیور . بخاراده بوصنعت ایله معیشتنی تأمین ایتمش سرسریلر وار ، بی کناه آدملری تهدید ایدرك پاره آلورلر .

بخارا پاره‌سی :

بخارانك کندینه مخصوص سکه‌سی واردر : آلتون، وکموش واوفاق پاره‌لری وار . اوفاق پاره‌یه « پول سیاه » تعبیر ایدرلرکه تخمینا برپاره قیمتنده‌در. اصل تداولده اولان شو پول سیاهدر. بونده ضربه دائر هیچ برعلامت یوقدر، یالکز دوکمه‌تونچ پارچه‌سندن عبارتدر.

ایشته شوپاره مسئله‌سی هرنصل ایسه برنوع استقلالیت شائبه‌سنی اکدیرییور . روسلرده بوپاره‌نك لغو اولنمسی ایچون بر آرالق خیلی اوغراشمشلر ، فقط هرنه سببه مبنی ایسه موفق اوله‌مامشلر . روسلر بخارایه مخصوص کاغد پاره (قائمه) دخی ضرب ایده‌جك اولمشلرسه‌ده ، امارت موافقت ایتمه‌مش ، روسلرده اصرار ایتمه‌مشلر .

ایشته حد ذاتنده برتعرض شکلنده بولنان شو جمله‌لردن طولایی بخارا امارتی کندنده براستقلالیت حس ایدرك ، کندینی مستقل ظن ایتمکده‌در . فقط نفس الامرده بخارانك استقلالیتی « بخارا داخلنده روس مأمورلری یوقدر ، کندی یاغلریله کندیلری قاوریلوب کیدیورلر » دیمکدر . روس مأمورلری وروس عسکری بخارادن طوقوز کیلو متره مسافه‌ده (کاغان) دیدکلری موقعده اقامت ایدر ، لدی الایجاب همان برروس مأموری کلور ، هرنه ایسترسه یاپار وهر ایشه‌ده مداخله ایدر .

بخارانك استقبالی :

بخارا حکومتی نه حال حاضرده ونه‌ده آتیده هیچ برجهتدن خیر امید اولنور بر حالده دکلدر ؛ نه بخارالیلر ایچون ونه‌ده سائر مسلمانلر ایچون ، نه دیانت ونه‌ده انسانیت نقطهٔ نظرندن بر منفعت استحصالی پك بعیددر . یالکز بر امیر عنوانی حامل روس خادمی عبدالاحد خان هوسنه خدمت ایله ، بخارا ملتنك استعداد فطریلرینی محو ایتمکدن بشقه ایشه یارامیان برحکومت مستبدهٔ منحوسه واردر ، که دوغریدن دوغری‌یه بخارا خلقنی یغما ایدوب استحصال ایتمکده اولدقلری پاره‌لری پترسبورغه

آشـیرمق ایچون بر واسطه ، بر بهانه‌در . امیر بخارا او قدر عالی جناب بر آدمدرکه ، نره‌ده روسلر بر ایشه مباشرت ایدرسه ، امیر بخـارا اورایه یتیشیر ، بحر بالطیقده بر زرهلی حرب کمیسی تکمیل امیر پاره‌سیله یاپلمشدر ، ژاپون - روس محاربه‌سنده عنی روایة بش ملیون روبله اعانه ویرمشدر .

طلبهٔ علوم ایله چوق کره‌لر ملاقات ایتدم ، طلبه‌نك استعداد فطریسنی تجربه‌ایلدم . قسماً بخـارا طلبه‌سنده بر نوع استعداد موجود اولدیغنـدن لدی‌الایجـاب افادهٔ مرام اولنه‌بیلیور . بن دها بوراده ایکن روسیه‌نك کاغانده بولنان مأموری ، بخـارانك بعض سرایلرینی تفتیشه باشلادی ، اوکون طلبه میاننده اوراق مضره نشر اولنمش ، وبعض جاده‌لره افکار عامه‌یی تهییج ایده‌جك مقـاله‌لر یاپشـدیرلمش ایمش ، بو یکی حوادثك شیوعی بزم بر آن اول بخـارایی ترك ایتمـه‌مزه باعث اولدی .

سمر قند

۱۹۰۸ سنه‌سی شباط ابتداسـنده بخارادن مفارقت ایلدم : کرمینه ، کته قورغان طریقیله سمر قنده کلدم .

آسیای وسطی‌نك مرکزی و -- کندی تعبیرلرنجه — روی زمینك صیقلی اولان بو بلدهٔ مبارکهٔ قدیمه بر زمانلر آسـیا قهرمانلرینك پای تختی ایمش ، بوکون ایسه مآثر قدیمهٔ اسلامیه‌نك، انقاض وخرابه‌سیدر . سمر قندك نفوسی یتمش بیك قدر تخمین‌اولنور. عموم اهالیسی‌اوزبکدر . برزمانلر سمرقند بخارا خانلرینك صیفیه‌سی ایمش ، بروقتلرده عموم ایرانیلر ایچون مقر هجرت اولمش ، بوسببله عموم سمرقند اهـالیسی هم فارسی هم ترکی تکلم ایدرلر ، حتی اوقومق یازمق بیلمز عوام قسمی دخی ، هر ایکی لسـان ایله‌تکلم ایدر، زیرا سمرقند اهالیسی ایران واوزبك عنصرلرندن مرکب مختلط برقومدر.

سمرقند بر زمانلر باب علم اولمش ، بیوك دارالفنونلر ، بیوك رصد خانه‌لر سمر قنده شرف وزینت‌صاچیورمش ، بوکون او عمرانك بقایاسی اولان مدرسهٔ دیلله‌کار، مدرسهٔ شیردار ابنیهٔ جسیمه‌لری انقاضی ، وخواجه الشیخ عبیداه الاحرار مرقدی لسان حال ایله شهادت ایتمکده‌درکه سمر قند بر زمانلر فی‌الحقیقه منبع علم ایمش . آرتق انقاض حالنه کلن او جسیم مدرسه‌لر ، عظیم جامعلر داخلاً وخارجاً موزائیك صنعت نفیسه سیله مزین اولوب ، جسامتلری عقللره حیرت‌ویره‌جك درجه‌ده‌در . هله‌دیلله‌کار مدرسه‌سی جوارنده

غایت جسیم ویوکسك ایکی مناره واردرکه بوکون اوراده اویله بر مناره یاپیله‌جق اولسه ، بیوك فداکارلقلره احتیاج حاصل اولمقله برابر ینه فن معمارینجه شایان حیرت اولان اوصنعتی او نفاستی وجوده کتیره بیلمك ممکن دکلدر .

افسوس‌که شو یکرمنجی عصر مدنیتی سایه‌سنده بو آثار عتیقه نمونه‌لری کاملا ییقلمقده و پیدر پی زیارته کلمکده اولان آوروپالیلر طرفندن او مصنع طاشلر بر بر آشیرلمقده‌در . شوراسی‌ده شایان حیرتدرکه : بونلری وحشی مسلمانلر یاپمشلر ، مدنی آوروپالیلر ییقمشلر وییقمقده‌لر ، الی یومنا هذا ، ذره قدر بونلرك آثار نفیسهٔ عتیقه اوله‌رق محافظه‌سنه اهتمام اولنمامشدر وحالاده اولنه‌میور . هله او (خونریز ومدنیت دشمانی وانسانیت بیلمه‌م نه‌سی ظن ایتدکلری) تیمورلنگك تربه‌سنی وکتب خانهٔ عظیمنی ، انسان کوردکچه قان آغلار .

تیمور (رح) تربه‌سی حقنده روس محررلرندن ادیب مشهور چوکالدین دیورکه : « تیمورلنگك تربه‌سنده اولان صنایع فنیه ، فنون جدیده مقیاسندن عالی‌در . نه چاره که‌بوکون بونلرك‌هیچ بریسی عین بصیرت وانصاف ایله کوریله‌میوب ، همان مرحومك مساویسندن بحث اولنمقده‌در . »

بوکون سمرقندده شو صنایع نفیسه خادملری دائما اسلاملر میاننده بولنمقده ، روسلرك ایتمکده اولدقلری ظلم وغدرلره رغماً امین جان نامنده بر ذات عالیقدر ، مجدداً موزاییق اصولیله غایت کوزل ـ فقط اوفاق ـ یکرمی حجره‌دن عبارت بر مدرسه بنا وکشاد ایتمشدر . تعمیرات داخلیه‌سی ایله‌اشتغال ایدیلیور . خارجاً منظره‌سی غایت خوش ، غایت لطیفدر . بانیٔ مدرسه بالذات کندیسی ومخدومی چالیشمقده‌لر ایدی . امین جان افندی ضعیف الوجود طوپال بر آدمدر ، اغنیادن دکلدر ، شوقدرکه صاحب همت بر ذاتدر . پدر واجدادندن متوارث شو صنعتك بر نمونه‌سنی کندی حیات ابدیه‌سی ایچون یادکار اوله‌رق براقغه صوك درجه غیرت ایدییور .

سمرقندده ، اسملری مقدس لوحه‌لره آلتون ایله یازیلمه‌یه شایان ذوات کرام واصحاب همم بوکون موجود اولوب ، استبداد صاعقه‌سینه اوغرامه‌لرندن احتیاطاً اسملرینی ذکر ایتمیه‌جکز ، البته تاریخ اسلام بو ذاتلرك اسملرینی محافظه ایده‌جکدر . سمرقندده بوکون اصحاب همم طرفندن کشاد اولنمش غایت منتظم مکاتب ابتدائیه ورشدیه واردرکه عموم ترکستان ایچون بر ر نمونه‌در . مکتب مؤسسی عبدالقادر افندی وحامیسی مفتی محمود خواجه جنابلری اوزبك قهرمانلرندندر .

سمرقندده انواع تربه‌لر وزیارتگاهلر هپ آثار عتیقهٔ اسلامیه دن اولوب ، صنایع معماریه نمونه‌لریدر ، شیمدی شوعصر حاضر معمارلری حیرت ایدیورلر ، حتی بوگون نفس پترسبورغده بنا اولنمایه باشلانان مسجدك پلانی مهندسلره اون بیك روبله (بیك ایکی یوز قدر لیرا) مسابقه اکرامیه‌سی تعیین اولنه‌رق بر چوق آوروپا معمار ومهندسلری طرفندن حاضرلانان پلانلردن ممیزلر سمرقندا صول معماریه‌سی طرزنده‌کی پلانی قبول ایتمشدر .

پترسبورغ مسجدی سمرقندده تیمور تربه‌سینك برمثلی اوله‌جقدر . بالکز برفرقی وار ایسه اوده تربه‌نك منارهلی اولوب ، پترسبورغ مسجدی ایسه ایکی منارهلی اوله‌جقدر . تربه داخلا وخارجا موزاییق اصولنده‌در ، پترسبورغ مسجدی ایسه خارجا بربادانه وداخلاً ده نهایت برپاغلی بویا اوله‌جقدر . هنوز بنا تمام اولمامشدر .

شیمدیلك سمرقندده شایان استحسان شوابنیهٔ قدیمه‌دن ماعدا برشیلر یوقدر . اسکی‌دن نه‌قدر آثار عتیقه وار ایسه ، روسلر استیلاسنده کافه‌سی پترسبورغه آلنمشدر . الیوم پترسبورغ کتبخانهٔ قیصریه‌سنده موجود کتب عتیقهٔ اسلامیه وآثار نفیسهٔ عمرانیه هپ سمرقنددن گلمشدر . حتی الیوم پترسبورغ کتبخانه‌سنده موجود وسیدنا عثمانه منسوب (مصحف عثمانی) سمرقنددن گلمشدر . وبو مصحفدن ماعدا پترسبورغ کتبخانه‌سنده نه‌قدر کتب نفیسه موجود ایسه هپ سمرقند مالیدر .

مصحف عثمانی :

الیوم نفس پترسبورغده کتبخانهٔ قیصریه‌ده برمصحف قدیم موجود اولوب اجانب طرفندن زیارت اولنمقده‌در . مصحف شریف سیدنا عثمانه منسوبدر . بویله اشتهار ایتمشدر .

بو مصحف شریف روسلرك استیلاسندن مقدم سمرقندده خواجه عبیدالله الاحرار مسجدنده بولنورمش . اوراده بو قرآن کریم وضعنه مخصوص مرمردن معمول رحله الی یومناهذا موجوددر . فقط قرآن پترسبورغده بولنیور . روسلرك سمرقندی استیلاسی اثناسنده (١٨٦٩) سنهٔ میلادیه‌سنده ٢٤ ایلولده مشهور جنرال قاوفمن طرفندن پترسبورغ کتبخانه‌سنه گوندرلمشدر . اصل مصحف شریفی جنرال مایور آبراموف مسجد احرار علماسندن عبدالجلیل ومفتی ملامعین نام ایکی ذاتك فقراسنه بناءً یوز روبله هدیه بدلنده آله‌رق قاوفمن جنابلرینه تقدیم ایتمش ، ینه عین ملامعین مفتی ایله ملا عبدالجلیل روایتنه بناء اصل مصحف شریف سمرقندده دخی استانبولدن خواجه احرار همتیله بوندن درتیوز بوقدرسنه مقدم گلمش ایمش . کتاب اوزرندن شیمدی‌یه قدر

حضرت عثمان (رضی الله‌عنه) ك قان اثری دخی موجوددر . روایته کوره بومصحف حضرت عثمانك شهادتی اثناسنده اوقومقده اولدیغی مصحف ایمش ، قتل اولنورکن قانلری، مصحف اوزرینه آقمش . شوقان اثری الی یومنا هذا قالمش دیه تلقی اولنیور .

فقط روس محررلرندن مشهور شیبونین بومصحف حقنده خصوصی براثر یازمش، (کوفچـکی قرآن) نامیله تسمیه ایتمشدر . بوذات قرآن مذکورك او قدر قدیم اولمق احتمالنی جرح ایتمشدر .

برده حضرت عثمان رضی الله عنه ، ام‌المؤمنین سیدتنا حفصه النده بولنان مصحف شریفی استنساخ ایله امر ایتدیکی زمان « کاغدك عرضی ، کفتین مستریحتین اولسون » دیمش ؛ پترسبورغده موجود مصحف شریف اوراقی ایسه ، اقل دورت کفهٔ مستریحه اولور ، واقعا قان اثری کبی برشی وار ، لکن قان اولمق احتمالی‌ده قطعی دکلدر ، خلاصه بو قرآن مصحف عثمانی دکلدر ، دنیلورسه اقرب اولور .

بو قرآن بوکونه‌قدر کتبخانهٔ قیصریه‌ده موجود و بعض اوراقی ناقص بولنیور ؛ بر آرالق (سیبرا کوف)نام برذات بوقرآنی طاش باصمه اصولنده ایکی یوز نسخه قدر طبع دخی ایتمش ، برنسخه‌سی ایکی یوزروبله‌یه قدر صاتلمش ایدی .

فرغانه ولایتی

بن سمرقنددن فرغانه ولایتنه عزیمت ایتدم : خوقند ، نمنکا ، مرغیلان ، اندیجان‌لری کزدم .

بونلرك کافه‌سی سابقا ذکر ایتدیکم کبی ایکی بلده ومحله‌دن عبارتدر : روس محله‌سی مسلمان محله‌سی . خوقندده طقسان بش بیك نفوس اولوب بوندن آنجق اوچ بیکی روس اولدیغی حالده روس محله‌سی غایت منتظم ، مسلمان محله‌سی ایسه کزیله‌جك برحالده دکلدر . عموم ترکستانده علم خصوصنده خوقند درجهٔ ثانیه‌ده بولنیور . اولا بخارا ثانیا خوقند . بوراده خانلر ایامندن قالمه غایت جسیم مدرسه‌لر کورولور . بونلردن باشـقه آثارنفیسهٔ اسلامیه نمونه‌سی اوله‌رق « خدایارخان سرایی » نامیله برسرای معلا واردرکه بوکون عسکر قشله‌سی اتخاذ اولنمشدر . بوسرای بوندن اوتوز بش سنه مقدم بر پادشاه اسلام سرای سلطنت احتواسی اولدیغی حالده ، بوکون روس عسکری قشله‌سی بولنیور .

بوندن قرق اللی سنه مقدم معزز مکرم اوله‌رق داخلاً وخارجاً آیات بینات ایله

منقوش بولنان بر سرای اسلام ، بو کون لسان حال ایله فریاد ایدییور : رزیل اولدم ، محل فسق وفجور اولدم . بوندن قرق سنه مقدم داخلمده ذکر وتسبیح وتلاوت قرآن اولنوردکن بوکون انواع فجور اجرا اولنیور ؛ الفاظ قبیحه سویله‌نیور . آغزءسوکن ، آنك بابایه شتم ایدن سرخوشلره ، ادبسزلره مسکن اولدم ... دییور.

بورزالتلر هرخوقندلی‌نك کوزی اوکنده یاپیلور . خوقندلیلر بوکون قان آغلاسه‌لر آزدر ؛ فقط انسان اسارته چابوق کسب انسیت ایدرمش .

خوقندده غایت عالم وفاضل آدملر وار ؛ ادبا وار ؛ شعرا وار ؛ فقط حمیت یوق ؛ غیرت یوق ؛ همت یوق ؛ قومیت یوق ، ملیت یوق . ایشته بونك ایچون اسلام پادشاهی سرای همایونی روس عسکریه قشله اولمشدر .

مرغیلان ، نمنکان ، اوش ؛ چوس وسائره بتون فرغانه بلادی اقوامی اوزبکدر؛ غایت ساده ومستعد بر ملت اولدیغی حالده ، جهالت حسبیله اسارته محکوم اولمشلردر .

*
* *

بن فرغانه‌دن تکرار صردریا ولایتنه تاشکندده عودت ایتدم ، بوراده تکرار اون‌بش کون قدر اقامت ایتدم ؛ بعده : چمکند ، اولیا آطه ، پشپاق ، توقماق طریقندن حیوان ایله ، بیك کیلومتره قطع مسافه ایده‌رك ؛ یدی صو ولایتنده (آلماتا) شهرینه کلدم . اصل وطنم اولان تارا بلده‌سندن بورایه قدر قطع ایتمش اولدیغم مسافه‌نك مجموعی (٥٩٠٠) کیلو متره‌یه قریب بر مسافه اولوب ؛ بوندن (١٣٠٠) کیلو متره حیوان ایله کیدیلور ؛ باقیسی هپ تیمور یولدر . بورالرده ساکن اهالی‌نك قسم اعظمی مسلماندر . خصوصا صردریا؛ فرغانه ، سمرقند ولایتلری کاملاً مسلماندر ، دیسه‌ك جائزدر ، فقط بو صوك سنه‌لرده روسلر اسکان اولنمغه باشلامشدر . خصوصا بوسنه‌لرده داخلی روسیه‌دن کلیتلی مهاجر ترکستانه کلمکده‌در .

روسیه‌نك من القدیم طوتمش اولدیغی مسلك بودرکه : بر مملکتی استملاك ایتمه‌یی مراد ایدنجه ، هرشیدن مقدم اوراسنی روس عنصریله (اسیمیلاسیون) [١] یاپمایه چالیشیر .

بوسببه مبنی ، روسلری ترکستان یدی صو ولایتلرینه اسکان ایچون ، حکومت ملیونلر صرف ایدر . فقط اسیمیلاسیون اولورمی اولمزمی . اوبحث آخردر . داخلی

[١] ملل سائره‌یی کندی جنسیله قارشدیره‌رق جنس واحد یاپمق دیمکدر ، که استملاك خصوصنده الك بویوك سیاست در .

روسیه‌ده ـ اوفا ، قزان ، نیژنی وسائر ولایتلرك كافه‌سنده ـ تاتارلر عصرلرجه روسلر ایله مختلط. اکثر ولایتلرده روسلرده چوق اولمغله برابر، روسلشمق شویله دورسون، کیتدکجه تاتارلرك ملیت وتعصبی قابارمش وقابارمقده‌در ، حتی بر آرالق روسلر تاتار کلمه‌سنی غایت چرکین تعبیرلر ایله حقارت معناسنده استعمال ایتمشلر . بر آرالق تاتار جهلاسی بیننده، تاتار کلمه‌سنی مجوسی معناسنده استعمال ایتدیرمشلر. حتی بیچاره تاتارلر بو التباسی دفع ایچون مجوسیلك خاطره کلامك ایچون ، تاتار دینله‌جك یرده مسلمان دیرلرمش، الی یومنا هذا تاتارلر، تاتار لسانی دیه‌جکلری یرده ، مسلمان دیلی دیرلر . مع مافیه روسلشمق (آسیمیلاسیون) اثری بوکونه قدر یوقدر دیه بیلورز. شو حالده ترکستانده دخی اسیمیلاسیون اولمق احتمالی بعیددر . زیرا خرستیانلق اسیمیلاسیونه مانعدر . بونی تاریخه واقف اولانلر انکار ایده‌مزلر . روسیه‌ده دکل تاتارلر وبخاریلر، حتی روسلر ایله جنسلری بر، دینلری بر، لسانلری بر ، نسل ونسبلری بر اولان مالا روس ، بیلا روس ، ایستلر بیله روسلاشمامشلر وروسلاشمایه‌جقدرلر. عربستانده یهودیلرك، سوریه‌ده درزیلر واسرائیلیلرك، مصرده قبطیلرك ، آفریقاده حبش وبربریلرك عربلشمه‌سینه دیانت اسلامیه بیوك خدمت ایتمشدر. اوقدرکه بونلر کندی لسانلرینی اونوتدقلری کبی قومیتلرینی دخی اونوتمشلردر. بوکون اکثری عربلق دعواسنده بولنورلر . ایشته ظلم واستیلا فکرینه مستند اولمایان عادلانه معامله‌لر بویله کوزل نتیجه‌لر ویرر .

یدی صو ولایتی

یدی صو ولایتی اکثر اهالیسی کوچبه قازاقدر . جزئی بر مقداری‌ده قیرغیزدر . دیکرلرینه‌ده « صارت » یعنی شهر خلقی تعبیر اولنور . بخاری وترکستانلیلر ، بر قسمی‌ده روسیه‌دن کلمش ، نوغای تعبیر اولنور تاتارلردر .

اسکیدن اورالرده روسلردن کیمسه بولنمزمش، اوکنیش مملکتك بر طرفنه قیشلاو (قیشلق) دیکر طرفنه‌ده یازلاو (یازلق) تعبیر اولنور ، هرکس کندی بیلدیکی کبی کوچرقونارمش . قازاق ، قیرغیز بونلرك بوتون معیشتلری حیوانات بسله‌مکدر. اك فقیر بر آدمده لااقل اون بش ، یکرمی آت ، قصراق ، قرق ، اللی قیون بولنورمش ، اغنیاده ایسه بیك ، ایکی بیك ، حتی بش بیکه قدر (یلقی) قصراق بولندیغی کبی اون بیك ، یکرمی بیك قدرده قیون بولنورمش، ایکی، اوچ یوز قصراغی اولانلرده بر درجه‌وقت وحالی کوزل دیرلرمش.

بوقازاقلرك ، قیرغیزلرك اسملرنده فرق وار ایسه‌ده ، اصل معیشتلرنده هیچ فرق یوقدر، فقط قازاق ،قیرغیزلردن‌دها چوقدر: یدی صو، صردریا ،ترکستان، اورمبورغ، اورال ، تورغای ، آقمول ، سیمی‌پولات ولایتلرنده وچین داخلنده پك چوق قزاق واردر . قیرغیزلر ایسه یالکنز یدی صو ولایتنده بولنورلر . روسلر بونلرك کافه‌سنه (کیرغیز) تعبیرایدرلر . مع مافیه کندی آرالرنده‌ده قازاق ، قیرغیز دیه تفریق اولندیغی کبی ، نسللریده بشقه‌اولدیغنی اثبات ایدرلر .

قازاقلرك مجموعی طقوز ، اون ملیون تخمین اولنور ، بونلرده بر خصلت عجیبه واردرکه ، کافه‌سی لسان واحد ولهجهٔ واحده اوزره تکلم ایدرلر ، بحر خزرسواحلنده بولنان قازاق ایله ، ماوراء آلطایده بولنان قازاق آراسنده اخلاق واطوارنده معیشت وعاداتنده هیچ فرق یوقدر . حتی جسم وبدنجه دخی هپ ملحم و آغروجودلی بولنورلر.

مأکولات :

اساساقازاقلرده مأکولات نامنه آت اتی ومشروبات نامنه‌ده (قمز [۱]) بولنورمش. ات بولندیغی زمان آزه قناعت ایتمز ، چوق یرلر ، بولنمزسه هفته‌لرله یمز. ایام شتاده اغنیا ـ خانه‌سنده دائما ات بولنور . بعض اغنیا قشلاق تدارکی ایچون اون بش یکرمی قصراق کسر ، ایام صیفده ایسه ات یمك مسافر کلمه‌سنه متوقفدر . مسافر کلورسه قیون کسرلر. برقریه‌ده برخانه‌صاحبنه مسافر کلورسه ، اوکون هم خانه صاحبی ، هم قریه اهالیسی دویار ، مسافر کلدیکی کونلرده چناق چناق قمزی ایچر. اوده بولنمزسه حیوانه‌بینر،کویدن کویه کیدر ، ناصلسه برچناق قمز بولور ،اونی‌ایچدیمی آرتق‌باشقه‌شیئلزوم قالماز. قازاقلرك آچلغه تحمللری پك‌زیاده‌در ، هفته‌لرله هیچ برشی یمدیکی زمانلر اولور ، بولدیغی زمانده‌ایکی اوچ اوقه ات یمك برشی دکلدر .

قازاق خانلری :

بونلرك‌روسیه اداره‌سنه کچمه‌دن ، کندی خانلری ، کندی سلطانلری ،دها بوندن اللی آلتمش سنه مقدم کندیلرینه مخصوص اداره‌لری بولنوردی . ایشته الی یومنا هذا جهانکیر خان وکینسار سلطان احفادی موجوددر .روسیه‌ایله صوك دفعه اوله‌رق محاربه ایدن صادق تور، الیوم برحیات اولوب ، صردریا ولایتنده جمکند قربنده قارابولاق‌نام موقعده اقامت ایتمکده‌در . شیمدی بوذات محترم درویشانه برمعیشتی‌اختیار ایتمشدر .

(۱) قمز، قصراق سودندن‌اعمال اولنور قوی شراب کبیدر، سکرده ویریر .

جهان کیر خان اولادندن چنکیز عبیدالله سلطان بوندن ایکی سنه مقدم پترسبورغده وفات ایتمشدی ، بیوك برادری احمد سلطان ایسه قریمده یالطه شهرنده اقامت ایتمکده‌در. بونلردن ماعدا کنسارخان اولادلرندن آقمولا ولایتده « کوکچه‌طاو » ناحیه‌سی جوارنده برعائله موجود اولوب ، فقط بونلردن هیچ برنده حکمدارلق ، سلطنت اثرندن برشیلر قالمامشدر .

قازاقلرك تاریخلری :

ایستر قازاق، ایستر قیرغیز طائفه‌لری من القدیم کوچبه حالنده بولندقلرندن، بونلرده اوقومق یازمق یوقمش ، بونك ایچون بونلرك تاریخلری مضبوط دکلدر ؛ مع مافیه وقایع تاریخیه برزمانلر بونلرده اشعار ایله ضبط اولنورمش ، حادثات مهمه شعرا طرفندن تصویر اولنور، سویله‌نیر ، صوکره‌ده اهالی آغزدن آغزه ضبط ایدرمش .انساب دخی بوصورتله ضبط اولنورمش ، صوکرا برآرالق قازاقلره روسلر تسلط ایتدیکی کبی ، ایکنجی قاترینه زماننده اعتباراً تکمیل قزاقستانه روسیه تاتارلری کیرمشلر ، بونلر هم دیانت اسلامیه‌یی تعلیم ونشر ایتمشلر ، هم اوقومق یازمق صنعتی تعمیم ایتمشلر، الی یومنا هذا بوتاتارلر بوتون قازاقستانده معلملك صفتیله بولنیورلر ، برقازاق قرق اللی آت ، برایکی یوز قیون صاحبی اولدیغی کبی ، همان کندی خانه‌سنه مخصوص برامام ومعلم هرسنه کتورورمش ، دیانتی تعلیم ایتمکله برابر نوغای ملا امامت وظیفه‌سنی‌ده ایفا ایدرمش . بوصورتله عموم قازاق صحراسنده دیانت اسلامیه انتشار ایتدیکی کبی اوقومق یازمق صنعتی دخی خیلی تعمم ایتمشدر . شیمدی ایسه اوقومق یازمق تعمم ایدنجه قازاقلر میاننده بعض کنجلر افواه ناسده متداول تاریخلری قیدوضبط ایتمکه دخی باشلامشلردر.

قازاق خلقی غایت فطین برملتدر ، زمانمزده روس مکاتب عالیه‌سنی اکمال ایتمش آدملرده بولنیور . اوقومق یازمق جهتی تعمم ایتدیکی کبی ، دیانت جهتی دخی کسب متانت ایتمشدر ، کندیلرندن علماده وار ، مشایخده وار . صلابت دینیه‌لری ده ایی‌در . فقط روسیه حکومتی بونلرك امور اداره‌سنی تاتارلردن تفریق ایتمشدر. اساساً روسیه حکومتی « قازاق مسلمان دکل ، بومسلمانلق تاتارلردن کلدی » دیه‌رك ، شیمدی تاتار معلملرینك قازاقستانده بولنمه‌سنی قطعیاً منع ایتمشدر . فقط روسلرك بومنعلری عقیم قالوب ، نوغای کنجلری هپ قزاقستانه حلول ایده‌رك ، معلملك وظیفه‌سنی ایفا ایتمکده‌درلر . بوندن ماعدا قزاقلرك کندی جنسلرندن دخی معلم یتشمش ، انتباه کلی حاصل اولمشدر .

اسلامیت قزاقستانده تمامیله تقرر ایتمشدر ، بوندن صوکره روسلر نه‌قدر ظلم ایتسه‌لرده، قازاقلرك کمال متانتله‌مقاومت ایده‌جکلری، لدی‌الایجاب میدان‌مبارزه‌یه دخی چیقه‌جقلری محققدر. روسلره رغماً اون‌ملیون‌قزاق مسلماندر. بومسئله بر آرالق قازاق قردشلرمزی خیلی اندیشه‌یه دوچار ایتمشدی و حالا حکومت بونلره قارشی شدتله معامله ایتمکده، حتی بونلری جبراً اسکان ایده‌رك آرالرینه خرستیان دخی یرلشدیرمکده ایسه‌ده ، نتیجه برقان ایله قازاقلر منفعتنه ختام‌پذیر اوله‌جقدر . بوکون روسیه‌ده استبداد حکمفرما اولدقجه، بوظلملر دوام ایدر . هیچ شبهه‌سز برطاقم سفله وسفها تنصرده ایدر ، لکن علما واهالی بوظلمه تحمل ایده‌مز ، البت بر کون حقوق مشروعه‌لرینی استحصال ایده‌جکلری کون کبی آشکاردر .

روسلر قازاقلرك مرعالرینی آلدیلر ، بوسببدن حیوانات خیلی آزالدی، لکن بونلر هپ موقتدر ، قانون طبیعت اقتضاسی برکون کلور ، روسلر ناصل کلوب قازاق یرلرینه یرلشدیلر ایسه، اویله‌جه اورالردن حرکت ایده‌رك کندی یارسلاو ، تول ،مستعمره‌لرینی بوله‌جقلردر . بر اسیملاسیون قاعده‌سنی حکومت قاچ سنه‌لردر تجربه ایتمش ، هپ مهاجرتلرك نتیجه‌سی عقیم قالمش ، حتی ایرتش نهری سواحلنه بوندن یوزاللی سنه مقدم تون ساحلندن هجرت ایتمش (قازاق اورص) لر [١] ، قازاقلری روسلشدیره‌جقلری یرده ، کندیلری قازاقلشمشلردر . بوکون قازاق صحرالرینه هجرت ایتمش قازاق اورصلرك کافه‌سی آیین روحانیه‌لرینی دخی اونوتمش ، ومذهبلرنجه حرام اولان آت اتی قازاقلردن‌ده زیاده ییمکده‌درلر ، لسانلرینی‌ده بتون قازاق لسانه تبدیل ایتمشلردر .

ایشته بوروسلرك کوزی اوکنده بر تاریخ مجسمدرکه ، اسلام‌دیننده اولانلرك هیچ بروقت روسلاشمق احتماللری یوقدر .

آلما آتا (ویرنای)

یدی صو ولایتنده ، مرکز ولایت « آلما آتا » شهریدرکه ، روسلر (ویرنای) دیرلر . بونك‌ده‌اهالیسی کاملاً مسلماندر. هرنه‌قدر خرستیان دخی بولنورسه‌ده آزوا کثری رجال دولت ومأمورینه‌دن عبارتدر . بوراده مسلمانلر : تونکانی ، تارانجه ، نوغای ،

[١] « قازاق اورص » تون سواحلندن هجرت ایتمش وعموم سبیریایه یرلشمش روس سواری عسکرینه دنیلور. بونلر کاملا اسلامدر. فقط‌سواریلکی مناسبتی‌ایله«قازاق‌اورص»دینلمش.

قازاق ، قیرغیز ، صارت قبائلندن مجتمع هپ ترك عنصریدر. شو سببدن بورالره علمای جغرافیون « ترکستان چینی » تعبیرینی استعمال ایتمشلر ، وحقیقة بورالره تا کاشغر ، خوتن ، اوروبجی ، آلطی شهر ایله ، قولجه ، جارکند ، لردن سیبریاده کی توم واوب نهرلری سواحلنه قدر سکنهٔ اصلیه سی کاملا ترك عنصریدر .

آلما آتا مرکزی ونواحیسی هپ اسلام املاکی اولدیغی حالده ، عموم یدی صو ولایتنه ینه داخلی روسیه دن هجرت ایتمکده اولان اسلاو عنصری حکومت طرفندن جبراً اسکان اولنمقده‌در .

فقط عمومیتله هجرت مسئله سی قولای بر مسئله دکلدر ، داخلی روسیه دن ایستر سیبریایه ، ایستر ترکستانه یدی صو ولایتلرینه وقازاق صحرالرینه هرسنه نه قدر آدم هجرت ایدرسه نصفی ، بلکه ده یوزده آلتمشی تکرار عودت ایتمکده‌در .

کندی مملکتی وکندی مأمورلری اولدیغی حالده معززاً کلمش ، حکومت مصرفنی ویرمش ایکن ینه نصفی عودت ایدرسه ، صوکره تاتار اسلام مهاجرلرینك ترکیه دن عودت ایتمه‌لری تعییب اولنه‌مز .

« آلما آتا » یدی صوولایتی تسمیه سی ، بوولایت داخلندن یدی نهر کچمه سیدر . یدی صوولایتنه تابع ناحیه‌لر : پشپاکه ، توقماق ، جارکند ، قاپال ناحیه‌لریدرکه ، بونلر هپ برر ولایت قدر واسع واطرافنده ساکن اولنلر هپ کوچبه قازاق وقیرغز قبیله‌لری ، یعنی مسلمانلردر . فقط بو صوك اون سنه ظرفنده داخلی روسیه دن کلمش روسلر بورالرده سنه بسنه چوغالمقده‌لردر .

بورالرده حکومت قازاق صارتلره اوقدر حقارت ایدیورکه ، انسان تصور ایده‌مز . پشپاکده موثوق منبع لردن ایشیتدم : روس مأمورلری ، یاخود روس مهاجرلری یرلی اهالیدن بر آدمی قتل ایدرسه ، هیچ بر جزا فلان یوق ، حتی پشپاکدن یقین بر موقعده ، بر پولیس مدیری ، محی الدین قاری نامنده برذات محترمی قرآن اوقورکن اوتوردیغی یرده قورشون ایله اورمشده ، قاتل کندیسی بلده یه کله‌رك محی الدین قارینك وارثلرینه خبر ویرمش : قردشکزی فلان یردن کیدوب الیکزده دفن ایدکز ، بن قورشون ایله اوردم دیمش . بن بو آدمك بوصورتله شهید ایدلدیکنی عموم پشپاك اهالیسندن متعدد دفعه‌لر ایشتدم ، قبرینی ده بالذات زیارت ایتدم .

یدی صو ولایتنده بوصورتله مسلمانلری خرستیانلر قتل ایدرسه ، جانی ایچون برشی یوقدر ، زیرا برقاچ وقوعات اولمش ، پشپاك ایله توقماق بیننده کویدن کچرکن بر اسلامی

روسلر اورمشلر ، قاتل كنديسى اعتراف ايتديكى حالده مجازات اولنمامش بو صورتله هپ مسلمانلرك قانى هدر اولورمش .

اما مسلمانلر ايچون سلاح استعمالى قطعياً جائز دكلدر ، حتى دكل اسلحهٔ ناريه ، بيوجك بچاق مسلمان خانه سنده بولنورسه ، صاحبى جزاء نقدى ايله مجازات اولنيور . خرستيانلر ايچون اسلحهٔ ناريه دن هر نوعى قوللانمه سى تجويز اولنيور . بلكه اسلحه تكليف اولنيور . مع مافيه قصوردائما اسلاميته اسناد اولنيور . يدى صوو ولايتى صحرالرنده ساكن اهالينك كافه سى كوچبه قزاق وقرغز ايدى ، بونلر دائما طاغدن طاغه كوچر ، بوتون كسب وكارلرى سابقا ذكر اولنديغى كبى حيوانات يتشديرمك ايدى . فقط بو صوك سنه لرده حكومتك مداخله سيله قيش كونلرنده قريه شكلنده طوپله نوب ، اقامت ايدر ، ايلك بهار كلديكى كبى كوچرلردى . فيمابعد حكومت بوتون كوچبه اصولنى منع ايتمك فكرنده در ومنع ايتمك اسبابنه تشبث دخى ايتمشدر . داخلى روسيه دن مهاجر سوق اولنه رق قزاقلر اراضيسنه اسكان اولنمسى بو اسبابدن بريدر . من القديم اباً عن جدٍ كوچبه اصولنده ياشامش وكوچمك عادتا بونلره برطبيعت اولمش ايكن ، فيمابعد بونلر ايچون اسكان براولومدر . واقعا حضريت بدويتدن كوزلدر ، كيمسه انكار ايده مز ، لكن مألوف اولان بر طبيعتك تبديل اولنمسى ده غايت آغردر .

قزاقلرى اسكان :

روسيه ده قزاقلرى اسكان مسئله سى ، بوندن اوتوز سنه مقدم حكومت رجالى طرفندن تحت قراره آلنمش ، او كوندن بو كونه قدر اسباب تدارك اولنمش واولنمقده ايسه ده ، قزاقلر تماميله موافقت ايتمه مشلردر ، حالا موافقت ايده ميورلر ، حتى برقسمى آرتق كوچبه لكى ترك ايتمش ، اهل بلده اولمش ، مع مافيه فرصت اولورسه بو كون تكرار كوچبه لكى اختيار ايده جكدر ، زيرا كوچبه لكده كورديكى رفاه حالى ، اسكان اولنديغى كبى كوره ميه جكدر ، كوچبه ايكن برقاچ بيك ياقى يه مالك اولان برقازاق ، بو كون يدى سكز يوز ياقى صاحبى اوله رق قالمشدر . قيونده هكذا . آز حيوانى اولنلر ، بو كون آچ قالمش ، آچاق بليه سى اوله رق تنصر ده باشلامشلردر . حكومت نه قدرسعى وغيرت ايتمكده ايسه ده ، قزاق تمام تمام اهل حضر اوله ميه جقدر ، دها يارم عصر بو كوچبه لك دوام ايدر . كوچبه حياتى غايت لذتلى وطبيعى برحياتدر ، كوچمك برامر طبيعى در ، طبعا انسان كنديسنده بر مجبوريت كوريور . بو كون اك مدنى ملتلرك صيفيه لره كوچمه سى او كوچبه لك اثريدر .

شو قدر که تراکت و مدنیت بوکا صیفیه نامنی ویرمش ، فقط حقیقت حالده ینه کوچبه‌لکدر . بو برامر طبیعی اولدیغی جهتله هرکس آرزو ایدر ، هر خانه‌دن خبری اولمایه‌رق کوچ چیقار . قزاقلری اسکان مسئله‌سی بونلری بر حال طبیعی‌دن حال مجبوری‌یه تبدیل دیمکدر . زواللی کوچبه ملتلری اسکان اولنور اولنمز همان دهشتلی بر ورمه یاقالانیر ، برده باقارسک که هر خانه‌ده بر قاچ آدم تورم ایتمش . عمر طبیعی‌سنی اکمال ایده‌مز . بوکوندن اعتباراً قزاقلری ورم یاقالامشدر . کوچبه‌لکدن اسکان اولنمش باشقورتلر ایسه بوکون منقرض اولمقده‌در روسلرده بونلری بیلمز دکل ، فقط حکومتلرک منفعتی کوچبه‌لکده دکلدر . کوچبه اهالی اسکان اولنمدقچه حکومتلر راحت ایده‌مز . دها دوغریسی حکومت داخلنده آسایش تأمین اولنه‌مز .

سیمی پولات (یدی طاش)

« آلما آتا » دن : قاپال ، آیاکوز (سیرغیوپل) بلده‌لرینی کچنجه‌دن سیمی پولاته کلیر . بوایکی ولایت آراسنده‌کی ساکن اهالی تماماً ینه کوچبه قزاقدر . خرستیان مهاجر قریه‌لری وار ایسه‌ده بالنسبه آزدر . بورالرده‌دخی نوغایلر ، صارتلر ، چینلی دونکانیلر واردر . فقط اکثریت ینه قزاقلرده اولوب اصل مملکت صاحبلری آنلردر .

(سیمی پولات) یدی طاش معناسنده اولدیغی ، وبو بلده‌نک بولندیغی موقعده یدی طاشده بولندیغی روایت اولنمقده ایسه‌ده ، بوکون سیمی پولات کلمه‌سنی (سیمی) تعبیریله اکتفا ایدنلر وار . بلکه بلده اهالیسی دائما کندی آرالرنده یالکز سیمی کلمه‌سنی استعمال ایدرلر ؛ یدی طاش استعمالی قطعیا یوقدر . حالبوکه (سیمی ریچینسکی) دائما اهل اسلام میاننده (یدی صو) ولایتی دیه سویله‌نیر .

سیمپولات اهالیسی بوندن قرق ، اللی سنه مقدم کاملا مسلمان اولوب قزان وداخلی روسیه‌دن وارمش نوغایلر ایمش ؛ بر محله‌ده ده بخاریلر بولنورمش . بوکون سیمی پولات بلده‌سنده روسلر اکثریت تشکیل ایدرک مسلمانلره تقدم ایتمکده‌درلر .

هرنه‌قدر مسلمانلر میاننده دخی اغنیا وسرمایه‌داران وار ایسه‌ده ، حتی آلتون معدنلری مسلمانلر النده بولنورسه‌ده ، ینه اکثریت ایله ایش کوره‌جک آدملر خرستیانلردر . مسلمانلرک برقسمی صوفیلق ودیگر قسمی سرخوشلق ایله ثروتی الدن قاچیرمقده ، بتون ثروت اجنبیلر الینه کچمکده‌در .

افسوس ؛ یوز بیک کره افسوس سیمی اوفاجق بر بلده اولدیغی حالده بوکون نفس

سیمی‌ده آلتی بیوك بیرا فابریقه‌سی واردرکه ، بونلر کیجه کوندوز بخار والکتریق قوتیله بلافاصله متمادیاً ایشلدیکی حالده ، یالکز سیمی اهالیسنه کفایت ایتمزمش ؛ سیمی فابریقه‌لری بیراسندن بر قطره‌سی خارجه چیقماز ؛ بلکه ایام صیف‌ده خارجدن اورایه بیرا کلور . مع مافیه برچوق وقتلر ؛ خصوصا ایام مبارکه‌ده ؛ بعض خانه‌لرده فابریقه‌لرك بطائتندن شکایت اولنورمش .

سیمی اهالیسی غایت صلابتلی متدین ، عادات قدیمه‌لرندن هیچ برشیئك تبدیل وتغییر اولنمه‌سنی سومز ؛ حتی قادینلر ایام صیف‌ده اوتوزبش قرق درجه حرارتده کرانبها سیاه تلکی ، صامور ، بخاب کورکلرك انواعنی کییه‌رلر و بونکله افتخار ایدرلر . قولاقلرنده قات قات کوپه‌لر ، پارمقلرنده باشدن باشه خلقه‌لر ؛ وسائر تزیینات مالامال . علم ومعرفته کلنجه صولده صفر ؛ نه مکتب وار ، نه ده مدرسه ؛ دینسه جائز . بنی اسرائیلدن قالمه مسلمان آرامق ایجاب ایدرسه ، ایکی کره ایکی دورت کبی سیمی‌ده بولنور .

فقط بوصوك بش سنه ظرفنده سیمی کنجلری بردن روس مکتب لرینه دوکلمشدر . بوندن اون سنه مقدم روس مکتب لرنده براسلام چوجغی یوق ایکن ؛ بوسنه‌لرده همان اوتوز قرق قدر اسلام طلبه‌سی مکتب لرده بولنیور ؛ اصل سیمی مسلمانلرینی فساد اخلاقدن قورتاره‌جق افندیلر بونلردر .

سیمی پولات بلده‌سی ایرتش نهری ساحلنده اولوب ؛ محصولدار بر مملکتدر . بوکون سیمی پولات ناحیه‌سی محصولاتی اولان حبوبات بوتون روسیه‌یه ، حتی آوروپایه قدر کیتمکده‌در . و (سیریو) تعبیر ایلدکاری مختلف حیوان دریلری روسیه‌نك الك بیوك تجارتلرندندر . بو تجارتلرده کاملاً سیبریا تاتارلری النده‌در .

سیمی پولات بلده‌سنده مسلمانلرك موقعلری غایت کوزل واستقباللری پارلاقدر . یالکز شوموقع محترملرینی محافظه ایچون سعی و غیرت ایده‌رك طبیعت حکمنه کیرمش فساد اخلاق ومسکرات استعمالنك بر آن اول رفع اولنمه‌سنه همت ایتمك درکاردر . بوکون فساد اخلاق سببندن الك بیوك اغنیالری اعلان افلاس ایتمشلردر ، شیمدی موجودلر ، اونلره نظر عبرتله باقه‌رق کندی استقباللرینی فکر وملاحظه ایتملیدر .

« تارا »

سیمی پولاتدن ایرتش نهریله (پاولودار) کاراکار و اومسکی بلده‌لرینه اوغرایه‌رق ؛

اصل وطن ومسقط رأسم اولان (تارا) بلده‌سینه کلدم ؛ تارا آلتی بیك نفوس دن عبارت اوفاجق بر بلده اولوب ؛ بونلر ایچنده اهل اسلام نهایت ایکی اوچیوز خانه اوله‌بیلور .

عن‌اصل تارا بلده‌سی پك قدیم بر بلده اولوب ، برزمانلرده تجارت مرکزی ایمش . حق تارادن قزلیار ، آقمولا ، ترکستان طریقیله بخارایه هرسنه کروانلر کیدوب‌کلورمش . مستشرق شهیر یادرنچوف سیبریا تاتارلرینی یازدیغی صره‌ده تارا تجاری سیبریادن مجمستان طریقیله هندستانه قدر کیتدیکنی بیان ایتمشدر . وبرده تارا تجارلرندن آبلین نام ذاتك موسقوه حکومتی طرفندن سیاسی ، اقتصادی مأموریت ایله ١٦٦٤ سنه‌لرنده (پکین) ه کوندرلدیکنی یازییور . اومناسبتله سیبریا تاتارلرینك عسکردن تا او زمانده معاف طوتلمه‌سنه ، ویرکولرینك‌ده محدود قالمه‌سینه قرار ویرلمشدر . بوکونه قدر شو قرار ، ویرکو حقنده تبدل ایتمش ایسه‌ده ؛ عسکرلك حقنده تبدل ایتمامشدر .

شیمدی ایسه عمومیتله غربی سیبریانك ، خصوصیله تارا بلده‌سنك نه اهمیت اقتصادیه‌سی ونه‌ده سیاسیه‌سی قالمامشدر ، بلکه شمندوفر خطندن اوزاق دوشدیکی کبی بتون بتون محو اولمشدر .

تارا ناحیه‌سنده اسلام قریه‌سی اوله‌رق اوتوز بش . قرق قریه موجود ایدی ؛ شیمدی آنلرك دخی کامل ترکیه هجرتلری متصوردر ، شو حالده اورالرده فیمابعد تمامیله علاقه‌مز قالمایه‌جقدر . یالکز وطنمز اولمه‌سی حسبیله بم بیاض دوشنمش قارلر اوزرنده ، کورل حیوانلرایله مهتابلی کیجه‌لرده ایکیشر یوز کیلو متره قطع مسافه ایده‌رك کزمه‌لرمز ، مناره‌لر کبی سمایه طوغری اوزانمش چام آغاجلری ایچنده تمز توکنمز آوجیلولرمز ؛ ایام صیفده ایرتش نهری اوزرنده منتظم واپورلر ایله کشت وکذارمز بروقت مرهونه قدر خاطرلرمزده قاله‌جقدر .

*
* *

اشته شو اصل وطنم اولان تارا بلده‌سنده دخی اوچ هفته قدر اقامتدن صوکرا ؛ اهل وعالم ایله برابر اورادن مفارقت ایدرك ، توبولسوق ، تمان ، پیرمه طریقیله قزانه کلدم . اصل بیوك سیاحته بورادن باشلایه‌جغم و مقصدم ایسه بوراده بر خانه استیجار ایده‌رك اولادلرمی بوراده براقمق ایدی . فزایده بولندقجه خانه‌جه لازم اوله‌جق سبابی تدارك بتمکه ممکن اولدیغی قدر چالشدم ؛ برخانه ایچون هر نه لازم ایسه ، تدارك ایده‌رك مفروشاتی اکمال ایتدم .

دیکر طرفدنده قلبمده اوزون برسیاحت پلانی قورولمش ، بر چوق وقتلره قدر اهل و عیالی رزاق ذوالقوة المتین اولان جناب واجب الوجوده ترك ایدەرك بالذات کندم دیار غربتی اختیار ایدەجکم کبی اولادلرمی دخی دیار غربته آته‌جغمی تصور ایتمکده ایدم .

اوزون برمدت ایچون سفره کیده‌جکم . خانه‌جه اسباب تدارك اولندی . برماه ایچون خانه کیراسنی دخی تأدیه ایتدم ونفقەلری‌ده تسویه اولندی ؛ فقط کندم ایچون سفره چیقاجق قدر برپارەنك یوقلغی ، یولمی کسمکده ایدی . آرتق بونی ده استقراضه قرار ویردم ، احبادن برندن یکرمی روبله استقراض ایتدم ؛ همان برمانع ظهور ایتمدن یوله چیقمق اوزره تشبث ایتمشدم ، او کونی روسیه‌نك پای تخت غزتەلرنده ردوال ملاقاتی شرق مسئله‌سنه قطعی برقرار ویره‌جکی خبرینی کتوردی . ذاتا عالم اسلامیت‌ده یاسدن بشقه برشیلر یوقدی . ترکیه انقلابی نه ایله ختام پذیر اوله‌جغی مجهولدی . بزده هرزمان عریض وعمیق ملاحظه‌لر ایله مشئوم شرق مسئله‌سی ایچون برخاتمه ویریله‌جکنه کسب قناعت ایتمشدك . فقط بهمه‌حال عثمانلی قهرمانلری صوك نفسه قدر جان فدا ایده‌جکلرینی‌ده تصور ایدردم . شو فکره مبنی بنده قرلا نغنچك آتش نمروده آغزیله صو کتوردیکی تخطر ایدرك اقصای شرقه دوغری حرکتی اختیار ایتدم . فقط قلبمده مرکوز اوزون سیاحتی کندمدن ماعدا کیمسه بیلمیور ، عائلەم ایسه سفرم منتهاسی اوفا ، دها زیاده اولورسه تومسکی ظن ایتمکده ، بنده الم فراقله چکشمکده :

« نار فرقتله دونوب پروانه‌یه ، بکزه‌دم هر حال ایله دیوانه‌یه »

مصراعنی تکرار ایتمکده ایدم . اولادلرم ایسه حزین حزین کوزلریمه باقمقده ایدیلر .

برآرالق اوغلوم احمد منیر کویا برشیلر حس ایتمش کبی حزین و بکالی برنسله : — باباجغم ... دیه الندەکی پاره‌لری ویرمك استدی ، کوزلری یاش ایله طولمشدی . بنم ده ذاتا کوزلرم قارارمشدی ، نه‌قدر پاره اولدیغنی بیله‌مدم ، دیدم : — اوغلوم معصومه قردشلرکه باق ... بشقه برسوز دیمکه طاقتم قالمدی . بوطرفدن‌ده ایکی معصومه‌لرم ، هیچ برزمان آغلامدقلری حالده ، اوکون بوتون آغلامقده ایدیلر .

نه‌ایسه مبارك رمضان شریفك دوردنجی کونی قطعیا حرکت ایده‌جکم . اسباب سفر اوفاق توفك چاماشیر فلان حاضرلندی ، قزیم قدریه آرابه‌جی‌یه خبر ویردی ، آرابه‌یه اشیالرمی قویدیلر . بنده جانلی جنازه کبی قاپودن چیقیورم ، ایکی کوچك معصومه‌لرم بوینمه صارلمش اغلامقده ایدیلر .

آرابایه بنه‌جکم‌زمان‌قدریه‌م دیدی : ــ بابا دورت روبله پاره لازم . یول‌ایچون‌تدارك ایتمش اولدیغم یکرمی روبله‌دن دورت روبله‌سنی قزیم الینه ویردم ، اللهه امانت اونوك دیه‌رك آرابایه بندم . قزاندن مفارقت ایتدم .

بن نره‌یه کیده‌جکمی ونه ایچون کیده‌جکمی تصور ایدردم . تکرار عودت‌ایدوب ایتمه‌یه‌جکم‌ده مجهول ایدی . آرابا ایله اسکله‌یه کلدم ، واپورده حاضردی ، همان واپور ایله اوفایه حرکت ایده‌جکم .

قزاندن اوفایه قدر

قزاندن مفارقت ــ بر امامله محاوره : امامارك اعتباری و کوردکلری خدمت ــ تاتارلرده یورطه تجارتی ــ

قزاندن مفارقت :

ایلول ١٦ نجی کونی قزاندن مفارقت ایده‌رك ، اوفایه کیتمك اوزره (پریستان) تعبیر ایلدکلری نهر واپورلری اسکله‌سینه کلدم .

بوراده اوفایه کیده‌جك واپورلر چوق ایسه‌ده ، کوزل ومنتظم اولانی « یا کیمسکی » شرکتی اولدیغندن ، بوشرکت اسکله‌سینه کله‌رك ، همان قالقمق اوزره بولنان واپوره کیردم ، برنجی موقعده برکیشی‌یه مخصوص قماره‌لردن برینه یرلشدم ، وقت کیچ ، کونلرده رمضان ایدی . تمام اخشام اذاننده راکب اولدیغمز « آمور » واپوری اسکله‌دن حرکت ایتدی . آجی آجی وداع دودکلری چالدقچه ، جکرلرمی پارچه‌لر کبی بکا تأثیر ایتمکده ایدی . واپور قزاندن کیدیور . صانکه اوده برفراق الملی حس ایتمش‌ده‌دودوك چاله‌رق فریاد وفغان ایدییوردی . موسم اقتضاسی واپورده قزانه بوسنه‌تکرار عودتی شبهه‌لی اولوب ، ابدی برفراق الملی حس‌ایدرجه‌سنه لاینقطع فریادلرینی‌یوکسلتیوردی . واپور اوزرنده اولان یولجیلرك مندیللر صالله‌یه‌رق اسکله‌ده قالان آرقداشلرینه وداع ایتمه‌لری ، بعض مادامالرك آره‌صره مندیللر ایله کوزلرینی سیلمه‌لری ، بنده عمیق دوشونجه‌لره سوق ایدر ؛ کندی کندمه اوزاقدن کوزوکمکده اولان قزان مسجدلرینه ، مناره‌لرینه باقه‌رق حزین حزین قلبمدن وداع ایتمکده ایدم .

امامارك قدر واعتباری وکوردکلری خدمت :

دیرکن یوقاریدن بر سورهٔ فاتحه سسی قولاغمه کلدی . « اهدنا الصراط المستقیم »

دینجه باقدم ، برقاچ آدملر طوپلانمش . اخشام نمازی قیلمقده ایدیلر . بن‌ده آرقه‌دن کلدم ، اقتدا ایتدم . نمازی قیلدیغم کبی آشاغه ایندم ، افطاره اوتوردم . همان بر قاچ لقمه آغزیمه آلمشدم ، بری کله‌رك قاپویی چالدی . « بیوروکز » دیدم . قاپودن بر افندی کله‌رك :

— بن سزی ، دیدی ، کندی قارامه افطاره دعوت ایده‌جکدم .

— بیوروکز ، دیدم ، بوراده افطار ایده‌لم .

— پکی ، دیدی . بونك اوزرینه سفره باشینه اوتوردق . اثناء طعامده مسافرمزك کیم اولدیغنی و نره‌لی بولندیغنی صوردم . بزم رفیقمز قزان ولایتك « چیسطای » ناحیه‌سنده برقریه امامی ایمش ، بزی‌ده بیلیورمش . بر آز معارفه‌دن صوکرا بزم عزیز مسافرمز ، احوال زماندن شکایت ایده‌رك : — علمایه اعتبار آزالدی . ملت ایچنده فساد اخلاق چوغالدی .... کبی سوزلرده بولندی .

دیدم : — علمایه‌می اعتبار آزالدی ، یوقسه علمانك اعتبارمی تناقص ایتدی ؟

دیدی : — علمایه اعتبار آزالدی ، عوام علما سوزینه اعتبار ایتمز اولدیلر ، علمایه قدر و عزت قالمادی ...

— عجبا سبب نه‌در ؟ بونك اسبابنی ملاحظه ایتدیکزمی ؟ طبیعی‌درکه هیچ بر شی سببسز اوله‌مز .

— اسکی‌دن عوام بیننده علمانك سوزی مقبول ، کندیسی عزیز ومکرم ، زکات ، عشر ، صدقه مبذول ایدی ، شیمدی ایسه اغنیامز صدقه وزکاتلرینی مکتبلره صرف ایدییورلر ، علمایه ویرمز اولدیلر .

— حضرت . اسکی‌دن علمانه او (بای) زنکینلردن آلدقلری پاره‌لری مدرسه‌لره ، طلبهٔ علومه صرف ایدرلردی ، هپ مقصدلری دین اسلامه خدمت ایتمکدی . مسجدلرده وعظ و نصیحت ایدرلردی . بو صورتله دیانت قائم اولوردی . علماده موقعنی محافظه ایدردی . بیلورمیسکز ، چیسطای‌ده نه قدر طلبه تربیه اولنوردی ؟ نه قدر بیوك مدرسه‌لر بنا اولنمشدی ؟ حال حاضرده نه‌لر وار ؟

بزم حضرت بر آز انصافه کله‌رك قصورك بر قسمی کندیلرنده اولدیغنی تصریح ایتمدیسه‌ده ، بردرجه اعتراف ایده‌رك : — زمانه بویله اولدی ، دیدی .

— (لا تسبوا الدهر ...) حدیثنی بیلمزمی‌سکز ؟ زمانه‌نك اصلا وقطعا دخلی یوقدر . اصل زمانه‌یی دخی افساد ایدن علمادر ! علماده حب جاه ، حب ریاست ، دیانته تقدیم

اولندی . علما ، الده اولان نعمتی تقدیر ایده‌مدی ، غفلت ایچنده یوارلندی ، جاهل مخدوملرینی کندیلرینه خلف ایتمکه چالشدیلر . جاهل مخدوملر صاریق جبه ایله عالم پدرلرك مقامنه وارث اولدیلر . علم و معرفتدن بی‌بهره آدملر امام اولدیلر . امامت ، خطابت منصبلری میراث اولدی ، جهلایه ارثاً انتقال ایتدی ، عوامك خبری اولمایه‌رق فرصتلر الدن کیتدی . سز بونلری کوره کوره سکوت ایتدیکز . بو یوزدن باشمزه نه‌لر کلدی . اصل فلاکت منصبلرك میراث اوله‌رق اهلندن غیریسنه تودیع اولنوب (لکم بن لکم) لرك ریاسته کچمه‌لرنده‌در . سز بونلری ملاحظه ایتمیورسکزده ، زمانه‌دن ، بیلمه‌م نه‌دن شکایت ایده‌رك ، دائما نفسی نفسی دیرسکز .

بزم مهمانمز باشنی بر آز آشاغی ایندردی ، انصاف ایده‌رك دیدی : — آه افندی سوزلرکز پك دوغرودر . مولا بزم حالمزی اصلاح ایلسون . عفو ایدیکز . سزك باشکزی آغرتدم .

— زیان یوق ، مصادمهٔ افکاردن حقیقت میدانه کلور . بنده ممنون اولدم .

عزیز مسافر وداع ایده‌رك کندی یرینه کیتدی ، بنده بومناسبتله بر آز وقت کچردم ، الم فراقه بر فاصله اولدی .

بعدالعشا بر آز مطالعه ایله مشغول اولدم . او آراده وابور خدمه‌سندن بری کلدی : — افندی دیدی ، سحور ایچون برشی امر ایدرمی‌سکز ، تدارك ایده‌لم . . .

وابور خدمه‌سی کاملاً خرستیان اولدیغندن استغرابمی موجب اولدی : — سز وقت سحرده اویومزمی‌سکز ؟ دیه‌صوردم .

— طبیعی اویویه‌جغز ، فقط سز امر ایدرسه‌کز قالقار ، هر نه ایجاب ایدرسه حاضرلارز و سزی ده وقتنده قالدیریرز ، وظیفه‌مزدر . . .

— تشکر ایدرم ، بربارچه چای ، بر آز ده یمك حاضرلارسه‌کز ممنون اولورم . .

کندی کندیمه دوشونمکه باشلادم : — یاربی ! وابور خدمه‌سی خرستیان ، بزی سحوره قالدیره‌جق ، یمکلرمزی ویره‌جك ، قازانه‌جغی برقاچ پاره ایچون اویقوسز قالاجق . . .

دیرکن بزم حضرت کلدی : — افندم بزم قاره‌یه لطفاً تشریف ایدرمیسکز ؟ برر فنجان چای ایچر ، بر آز ده قونوشورز . .

— پکی ، دیدك ؛ حضرتك ایکنجی موقعده اولان قاره‌سنه کلدك . بزه اکرام ایده‌جکی اکلاشلیوردی ، میوه‌لر ، طاتلیلر ، رچللر . . . حاضرلامش . ینه صحبته باشلادق :

— حضرت ، دیدم ، قاچ سنه‌در امام اولدیکز ؟

— ۱۸ سنه‌قدر اولدی .

— اویله ایسه ، خاطرکز قالماسون ، حضرت شو ۱۸ سنه ظرفنده محله ایچون نه یاپدیکز ؟ نه کبی خدمتلرکز سبق ایتدی ؟ ۱۸ سنه‌در محله خلقی سزك معیشتکزی ، اهل وعیالکز نفقه‌سنی تأمین ایتمشلر ، هر نصل ایسه حالکزه کمسه واقف اولمایه‌رق مستور الحال یاشادیکز ؛ بلکه‌ده کمال استراحتله وقت کچیردیکز ، بوکا مقابل سز محله‌کزه نه کبی خدمتلر کوردکز ، نه کبی فائده‌لر کتیردکز ؟

— جنازه‌لرینی قیلدم . چوجقلرینی دفتره قید ایتدم . نکاحلرینی عقد ایتدم ، بنم وظیفه‌م بودر .

— بن سزدن کندی منفعتکز ایچون یاپدیغکز شیلری صورمیورم ، بلکه ملت منفعتی ایچون نه یاپدکز ؟ دیه صوریورم . مثلا سزدن مقدم محله‌کزده مکتب ، مدرسه یوقدی ، سز کلدکزده مکتب آچدکز ، یاخود جامعلرده کوزل نصیحتلر سویله‌دکز ، ملتی فساد اخلاقدن منع ایتدکزمی ؟ یاخود قریه‌کز خلقی فقیردی ، سز کسب وکاره تشویق ایتدکزده شمدی آنلرده امور معاش وادارە‌لرینی اصلاح ایتدیلرمی ؟ سز بکا بوکبی خدمت وغیرتلرکزی سویله‌یکز . . .

— دوغروسنی اعتراف ایتملی ، شمدی‌یه قدر بونلردن هیچ بری بنده یوقدی . فقط سزنی ارشاد ایتدیکز . بن حقیقةً سزك بوفکرکزه اشتراك ایدرم ؛ باذن الله بوندن صوکره مسجدده موعظه‌لر سویلر ، محله خلقنی کسب وکاره ترغیب وتشویق ایده‌رم . بکابك بیوك لطفده بولندیکز ، الله سزدن راضی اولسون ، بوکبی طاتلی سوزلرکزنی احیا ایتدی .

بوصورتله یارم ساعت قدر حضرتله صحبت اولندی ، بعده قاره‌مه چکیله‌رك استراحت ایتدم .

تاتارلرده یمورطه تجارتی :

۱۷ ایلول بعد الظهر واپور اوزرنده اوتورمقده ایدم ، بری یانیمه کله‌رك سلام ویردی . بزی ذاتاً بیلیورمش . کسب معارفه ایتدك ، اصل « اوفا » لی اولدیغنی سویله‌دی . نه ایله مشغول اولدیغنی صوردم ، « تجارت » دیدی .

— نه کبی تجارتکز وار ، نره‌لرده اخذ واعطا ایدرسکز ؟

— بیوك تجارتمز یمورطه‌در ، بوتون « اوفا » و « پیرمه » ولایتلرنده یمورطه طوپلار ، سزسبورغده ، لوندره‌ده ، برلینده صاتارز .

چوق حیرتمی موجب اولدی ؛ برتاتار تجاری یمورطه‌یی برلینه ، لوندره‌یه قدر

کوتوروب صاتیور . . . دیدم : — یورطـه فیآتی قاچه قدر چیقیور ؟

— بز یورطه‌یی آغستوس ابتداسندن آلمایه باشلارز . او وقت بیکنی ١٥ روبله (١٨٠ غروش)، نهایتنده یکرمی روبله‌یه قدرده آلورز .

— آغستوسده یورطه اولورمی ؟

— اصل یورطه آغستوسده اولور ، (یازلق) یکی بهار یورطه‌لری اوزاق یرلره کوندریله‌مز، قورور . یورطه تجارتنده برکت وار ایسه‌ده زحمتیده چوقدر .

— بو یورطه‌نه قدر اوله بیلور ؟ بونده بیوك بر تجارت اوله بیله‌جکنه نم عقلم ایرمیور .

— لوندره‌ده (روبنصون) شرکتی یورطه ایله سنوی اوتوز بش ملیون روبله‌یه قدر معامله یاپار . برلینده برشرکت ، یالکز یورطه‌ دپوسی ایچون ، سنه‌ده سکسان بیك روبله قدر پاره ویرر . بوشرکتك روسیه‌ده یتمش قدر شعبه‌سی وار ، بوشعبه‌لر یورطه‌یی بوراده طوپلار ، برلینه کوندریرلر .

یورطه کبی عادی بر شیدن بو قدر تجارت اولسون ، بکا عادتا خیال کبی کلیورهی ، انسان بو کبی حاللردن خبردار اولدقچه دوچار حیرت اولور .

هوالرده پك مساعد اولمدیغندن واپور اوزرنده دخی چوق بوله‌میورم ، اکثر اوقاتمی قماره‌ده یالکز مطالعه ایله کچیریورم .

اوفا

٣٠ ایلول تمام اخشام اذاننده «اوفا»یه کلدك ، «بالشوی سیبرسکی» مسافرخانه‌سنه نازل اولدم . کیجه براز شهری دولاشدم ، هرطرف کوندوز کبی الکتریق ضیالریله تنویر اولنمش ، نم اسکی کوردیکم اوفایه هیچ بکزه‌میور . اوندرت سنه ظرفنده بوس بوتون بشقه بر مملکت حالنه کلمش ، کیجه‌یی کیچیرمك ایچون تکلیف سز کوروشدیکم ابوالسعود افندی احتاموف خانه‌سینه واردم .

ابوالسعود افندی سابق « دوما » اعضالرندن ملتی ایچون وقتیله خدمت ایتمش بر آدمدر . روسیه مسلمانلری ایچنده علما اولادندن ابتدا روس دارالفنونی اکمال ایدن ذات بودر .

« اوفا » بلده‌سی اصل داخلی روسیه تاتارلرینك مركزی ومرجع دیانتیدر . بش ملیونی متجاوز اهل اسلامك ادارهٔ امور دینیه‌لرینه مخصوص محكمهٔ شرعیه بوراده بولنور .

[روسیه‌ده محاكم شرعیه (ادارهٔ روحانیه‌لر) :

عموم روسیه‌ده (تركستان وقازاقستان خارج) دورت محكمهٔ شرعیه (ادارهٔ روحانیه) موجود اولوب ، بونلردن بری واك بیوكی اورنبورغ محكمهٔ شرعیه‌سیدركه ، مركز اداره‌سی « اوفا » بلده‌سنده‌در .

ایكنجیسی قریم « دوخاونای براولینیه » سیدركه ، مركز اداره‌سی آقمسجد بلده‌سنده‌در .

اوچونجیسی «ماوراء قفقاز مفتیلگی» دركه ، مركز اداره‌سی تفلیس بلده‌سنده بولنیور .

دوردنجیسی « ماوراء قفقاز شیخ الاسلاملغی » دركه ، مركز اداره‌سی ینه تفلیس‌ده بولنیور . بو ایسه شیعه مذهبنده اولنلره مخصوص بر محكمهٔ شرعیه اولوب ، بالاده مذكور دیگر اوچی اهل سنته مخصوصدر . ایشته بن بوكره اورنبورغ محكمهٔ شرعیه‌سی مركزی اولان « اوفا » بلده‌سنده بولنیورم .]

مكاتب ، مدارس ، تجارت :

بن بو بلده‌یه ١٨٩١ سنهٔ میلادیه‌سنده كلمش ، اوزمان بوراده ایكی سنه قدرده اقامت ایتمشدم . فقط او وقت علما نامنه قاضیلردن ماعدا یالكز آخون خیرالله افندی واردی . مدرسه نامنه‌ده ینه شو آخون همتیله تأسیس اولنمش ، داخلنده یكرمی اوتوز طلبه‌سی موجود اوفاق برمدرسه وارایدی . اسلام تجاریده اوفاق تفك برایكی آدم بولنوردی ، مع مافیه انلركده كندی خانه‌لری ، كندی مغازه‌لری بولنمزدی . براوفاق مسجدده واردی . صباح ایركن قالقدم ؛ همان برآرابا طوتدم ، مكتب ومدرسه‌لری زیارت ایتدم . مسجدلرك هر برینه كیتدم ، كوردم . ایستر مسجدلر ، ایستر مدرسه‌لر ، بنالری هپ شایان تحسین وآفرین ایدی . مسجدلر الكتریق ضیالریله تنویر اولنمش ، هله چفت مناره‌لی مسجد ، شهرك تمام مركزنده اك منتظم برموقع طوتمشدی .

مدرسه‌لرك هر برنده اوچیوز ، درتیوزه قدر طلبه بولنورمش ، فقط بن بولندیغم كونلرده دها درسه باشلانمامش ، طلبه هنوز طوپلانمق اوزره ایدی .

معلم ومدرسلردن بعضلریله ملاقات ایتدم. مکتب پروغراملرینی وتدریس اولنه‌جق فنلری دخی صوردم، لیسته‌لرینه‌ده باقدم: علوم عربیه ودینیه، تفسیر، حدیث، فلسفهٔ دینیه‌دن بشقه، حساب، جبر، تاریخ عمومی، موالید ثلاثه، جغرافیه، هندسه، حکمت طبیعیه، کیمیا، اقتصاد درسلری دخی اوقنور وغایت مقتدر معلملرده وارمش. بن بوراده بولندقجه معلملرك اکثریسی ایله‌ده ملاقات ایتدم.

اصل شایان تقدیر وتقدیس اولان جهتی‌ده، بومکتب ومدرسه‌لرك اداره‌جهتلریدر. زیرا بونلر یالکز اصحاب حمیتك همتیله اداره اولنور، اوچ بش آدم بوقدر بیوك مصرفلری اختیار ایدر، یالکز بر اعلاء کلمة الله نیتیله کیسهٔ حمیتلرینی آچارسه تقدیس اولنمزمی؟

مقتضای دیانت هرسنه بیکلرجه روبله‌پاره‌لر صرف ایتمه‌سنی حسبةً لله التزام ایتمشلر.

بن آخشامه قدر دولاشدم، بعض احبابلری‌ده زیارت ایتدم: مدرسهٔ عالیه ناظری سلیم کیرای میرزا اجانتورین. اناث مکاتبی مدیره‌سی صوفیه خانم، اوچونجی مسجد آخون ومدرسی صابر افندی حسنی جنابلری وتجاران معتبراندن سدرالدین نذری وسائر برچوق ذوات ایله‌ده ملاقات ایده‌رك، بعض معلومات استحصال ایلدم. اخشام مسافرخانه‌یه کلدم، غزته‌لر مطالعه‌سیله وقت کچیردم.

ایرته‌سی کون صباحدن تکرار کزمه‌یه چیقدم. «اوفا» بلده‌سی بوکون عادتا براسلام بلده‌سی دیمکه کسب استحقاق ایتمشدر: برده جسیم ومنتظم بنالر کوریلورسه، صاحبی مسلماندر، نرده بیوك مغازه‌لر وار ایسه صاحبلری اسلامدر. اوفا بازاری عادتا براسلام بازاری اولمش. بیوك مدرسه‌لردن بشقه برچوق ابتدائی مکتبلرده وارمش وایکی بیوك قزلر مکتبی‌ده موجود. بیوك دارالصنایع دخی وار. خلاصه اوفا بلده‌سی بوصوك سنه‌لرده ماه‌بماه دکلده، کوندن کونه ترقی ایدرمش.

بونك ایله‌برابر شوراسنی‌ده تکرار خاطرده طوتمه‌لی که، او مکانب و مدارسك کافه‌سی، یالکز مسلمانلرك کندی همت و غیرتلریله بنا اولندیغی کبی، اداره‌لری‌ده ینه‌او حمیتمندان اهل ایمان طرفندن تأمین اولنمشدر.

اوفا بلده‌سنده نه‌قدر اهل اسلام اولدیغی برچه‌معلوم دکل ایسه‌ده؛ عموم اوفا ولایتنده بر مایون اوچیوز بیك قدر اهل اسلام موجوددر.

اوفا ولایتنه تابع ناحیه وقضالرده؛ قریه‌لرده دخی بك‌چوق مکتب ومدرسه‌لر واردر، ایکی اوچیوز طلبه تربیه‌سنی التزام ایتمش قریه‌لرده بك‌چوقدر.

بن بوکره اوفاده بولندیغم اوچ کون ظرفنده پك چوق شیلر کوردم ، کندی کندیمه ملاحظه ایدرکن ، عادتا بوراسی بزم روسیه مسلمانلرینك استقبالده یکانه مرجعلری واستنادکاهلری دیه حکم ایده‌جکم کلدی . اکر بوراده بولنان مسلمانلرك بوغیرت، بوهمت، بوحمیت اسلامیه‌لرینه ، عموم روسیه مسلمانلرینك مرجعی اولان محکمهٔ شرعیه‌ده بر آز معاونتده بولنسه‌ایدی ، هیچ شبهه‌سز اوفانك استقبالی دها پارلاق ودها امیدلی بر حال کسب ایدردی ، فقط مع التأسف بومحکمه روحسز بر جسد حالنده بولنیور .

اورنبورغ محکمهٔ شرعیه‌سی :

بن بو محکمه حقنده دخی بر آز معلومات ویره‌جکم . بومحکمه ، بالاده دخی ذکر اولندیغی کبی ، بش ملیونی متجاوز اهل اسلامك مرجع دیانتی‌در ، شو حالده بونك اهمیتی دخی او نسبتده اولاجغی شبهه‌دن عاری‌در ، بومحکمه حقنده ویریله‌جك معلوماتده اوبش ملیون اهالئ اسلامیه‌نك حیات معنویه سنه عائد معلومات دیمکدر .

محکمهٔ مذکوره ۱۷۸۷ سنهٔ میلادیه‌سنده ایکنجی قاترینه حکمدارلغی اثناسنده تأسیس اولنمش بر محکمهٔ شرعیهٔ اسلامیه‌در . بومحکمه‌نك مؤسسه‌سی مشارالیها ایدی . زیرا قاترینه‌نك آمال سیاسیه‌سی ، قریمی استیلا ایتدکدنصکره استانبولده ال اوزاتمق اولدیغندن ، شو خصوصده اسایش داخلیه‌نك تأمین اولنمه‌سیچون یکانه بر چاره وار ایسه ، اوده داخلا مسلمانلرك استراحتنی تأمین ایده‌جك بر شیئك کوسترلمه‌سی ایدی . ایشته اساسا شو فکر سقیمه بناء قورولمش بردسیسهٔ سیاسیه ایکن بالآخره بو محکمه اسلامیته دخی خدمت ایتمشدر .

هرنه‌قدر اوزمانده محکمهٔ مذکوره‌یه ویرلمش حقوق پك آز ایسه‌ده ، بهمه‌حال اهل اسلام ایچون بر مرجع اولمش ، وکیت کیده کندی کندینه برقوهٔ جامعه حصوله کله‌رك عادتا بر مرکز شکلی آلمش‌در .

برچوق خانلرك انقراضندن صوکرا بوتون بوتون بی‌وایه قالان وچیل یاوروسی کبی طاغیلان مسلمانلر ، بویله دیانتلرینی محافظه ایده‌جك بر محکمهٔ شرعیه کورونجه ، بردن بره دورت الایله صاریله‌رق محکمهٔ مذکوره اداره‌سنه دخالت ایتمشلر ، دکریالکز تاتارلر ، حتی قزاقلر دخی بودخالته اشتراك ایتمشلردی .

محکمهٔ مذکوره‌نك خین کشادنده دائرهٔ اداره‌سی حکومت طرفندن تعیین اولنه‌رق ، غایت جزئی بر مبلغ ایله کشاد اولنمشدر . زیرا قاترینه‌نك نظر اعتباره آلدیغی جهت ،

يالكز بر كوسترش ايله افكار عمومية اسلاميه يه تأثير ايده‌رك اسايش داخلی‌نك تأمين اولنمه‌سی ايمش .

مع مافيه حبل متين شريعت غرايه معنا مربوط اولان مسلمانلر ، بو محكمه‌نك كشادينی متعاقب بيلرنده هر نه كبی مشكلات ظهور ايتدی ايسه‌همان محكمهٔ مذكوره‌يه مراجعت ايتمشلر ، ياخود حكومت برشی تكليف ايده‌جك اولورسه مسلمانلر محكمهٔ مذكوره‌دن استفتا ايتمدكجه قبول ايتمه‌مشلر .

او زمانلرده يوللر يوق ، واپورلر يوق ، واسطهٔ نقليات يوق ، بونكله برابر اك اوزاق يرلرده اولان مسلمانلر آيلرجه قطع مسافه ايده‌رك بر سطر فتوی ايچون كلمشلر ، ومحكمهٔ مذكوره‌دن صادر اولمش فتوالری عادتا بر فرمان عالی يرنده طوتمشلر ، بوندن ماعدا تاتارلر تجارتله اطرافه طاغلمقله برابر دائما علاقهٔ دينيه‌لرينی اورايه ربط ايتمشلر ، بونك اوزرينه كيت كيده شو اوفاجق محكمه‌ده غير ملحوظ بر قوهٔ معنويه حصوله كلمش . ديركن همان همان بر نظارت شكلنی طوتمشدر .

فقط مع التأسف محكمهٔ شرعيه‌ده ، يوزسنه‌يی متجاوز برمدت ظرفنده ، اهل اسلام منفعتنه بحق خدمت ايده‌جك بر صاحب تدبير ظهور ايتمه‌مشدر .

محكمه‌نك اداره‌سی شورا اصولنده اولوب ، بر رئيس واوچ اعضا انتخاب اولنمه‌سی وقتيله اورنبورغ وقزان مسلمانلرينه توديع اولنمش ايسه‌ده. نه اورنبورغ مسلمانلری (رئيس) مفتی انتخاب ايده بيلمشلر ، ونه‌ده قزان مسلمانلری (اعضا) قاضيلری انتخاب ايده‌بيلمشلر .

شو صورتله بو محكمه ياری حيات ايچنده يووارلنمش ، روسلرك جهالتی‌ده بونك بقاسنه معاونت ايتمش . كلمهٔ توحيدی چكه چكه بو كونه قدر كلمش . مسلمانلرك قوهٔ معنويه‌لری‌ده خارق العاده اوله‌رق بوسايه‌ده دوام ايتمشدر . فيمابعد عموم روسيه مسلمانلری ايچون بر مركز تصور اولنورسه ينه بوراسيدر .

بوندن آلتمش سنه مقدم عموم صحرا قزاقلری كاملاً بو محكمه‌يه تابع ومربوط اولوب ، اوزمانلرده محكمهٔ شرعيه نظارتنده اون ايكی مليونی متجاوز اهل اسلام بولنوردی ، عادتا قوجه بر حكومت ايدی ديه‌جك اولورسه‌م جائز اولور . فقط هر نه اولديسه اولدی ، بر طرفدن محكمهٔ مذكوره رئيس واعضالرينك اهمالی ، ديكر طرفدنده قزاقلرك جهالتی ، وبو كاحكومت مستبده‌نك دسيسهٔ ملعنت كاريسی‌ده علاوه اولندی ، ١٨٦٤ سنه‌سنده يدی مليون قزاقستانی كفر وضلال ايله اتهام ايده‌رك ، كويا بونلر اسلام دكلش‌ده بونلره شريعت

ایله حکم اولنمزمش ،« زاك »وعادات قدیمه‌ایله حکم اولنورمش... کبی بهانه‌لر بولدی؛ نتیجه سرسریلری حقوق اسلامیه‌یه کوپك کبی صالدیره‌رق عاقبت بیچاره‌قزاقلری محکمهٔ مذکوره‌دن تفریق ایتمکه موفق اولدی .

شمدی ایسه حکومتك مقصدی : بو محکمه‌یی قاپاته‌رق ، مسلمانلرك بوتون یواسنی طاغتمقدر . اللی سنه‌درکه ، عموم حکومت رجال سیاسیه‌سی داخلاً بو مسلکی تعقیب ایدرلر. تمام قرق سنه‌در ، ترکجه‌اوقومق یازمق بیلمز آدملری ، بو محکمهٔ شرعیه‌یه حکومت جبراً رئیس تعیین ایتمکده‌در ، بوکون محکمهٔ مذکوره رئیس « مفتی » محمدیار سلطانف حکومتك مروج افکاری‌در ، دین نه‌در بیلمز ، شریعت نه‌در بیلمز ، اوقومق یازمقدن بی‌خبر ، لکن رئیس محکمهٔ شرعیه « ومفتی » در ، یکرمی بش سنه‌در مفتی‌لك ایدر .

بن کندم بو محکمه‌یه اعضا اوله‌رق بر آرالق انتخاب اولنمشدم ، صوکره سلطانف غیبوبتنده سکز آی قدرده ریاستده بولنه‌رق ، حکومتك بو محکمه حقنده بسلدیکی دسائس خفیه‌سنی کاملاً آکلادقدنصوکره ، استعفا ایده‌رك درسعادته کلمش ، وبو محکمه‌یه روسیه مسلمانلرینك استقبالنه عائد « چولپان یلدیزی » نام اثری غیر رسمی صورتده بوراده قانلی استبداد ایچنده ، خفیه‌لرك صاغدن صولدن مطبعه‌لری محاصره آلتنده بولندیردقلری صره‌ده ارباب حمیتك همتیله برکیجه‌ده محمودبك مطبعه‌سنده طبع ایتدیره‌رك اوده‌سایه آشیرمش وعموم روسیه مسلمانلری بیننده نشر ایتدیرمشدم .

محکمهٔ مذکوره‌نك ادارهٔ داخلیه‌سنه عائد معلومات‌ده « چولپان یلدیز » نده بسط اولنمشدی ، شوسببدن بوراده آرتق تفصیلاته حاجت کورمیورم .

یالکز شوراسنی تکرار ایتمك ایسترم : روسیه مسلمانلری استقبالنی تأمین ایتمك ایچون « اورنبورغ محکمهٔ شرعیه‌سی » غایت اساسلی بر اصلاحاته محتاجدر ،

اصلاحات لازمه‌نك حصولی ایچونده : ملت روحیله تربیه اولنمش ، معلومات واسعه‌یه مالك وافکار عامه‌یه مطلع اصحاب حمیتك رأس کاره کچمه‌سی لازم اولدیغی کبی ملتك دخی همتی الزمدر .

بن بوکره « اوفا » ده بولندیغم اثناده ، یکرمی سنه‌یه قریب محکمهٔ شرعیه‌ده اعضالق ایتمکده اولان عنایت‌الله‌قاضی ایله‌دخی‌اوزون وعمیق مذاکره‌لرده بولندم ، حکومت محکمهٔ مذکوره حقنده من‌القدیم بسله‌مکده اولدیغی افکاری دائما ترویج ایتمکده ایمش . البته حکومت کندی منفعتی تعقیب ایدر ، فقط ملت دخی کندی حقوق مشروعه‌سنی محافظه ایتمکده اهمال ایتممه‌لی‌در .

میرزالر :

بوراده میرزالر ایکی قسم اولوب، بونلردن بر قسمی، روس مکتبلرینك عالی صنفلرنده واکثری مکاتب عسکریه‌ده اکمال تحصیل ایتمشلر، وقتیله بیوك مأموریتلرده دخی بولنمشلر، بوصورتله اوفا ، واتکه ولایتلرنده کندیلرینه بیوك املاك دخی ایدنمشلر . بونلر ایچنده مشهور واك بیوكلری « توكلی » زاده‌لردرکه ، بو کونه قدر شهرتلری « توكیلوف » دیمکله معروف ایدی . « توكلی » زاده‌لر ، « چوكالدین » روایتنه کوره ، سبریاده حکمدارلق ایتمش کیچوم خانلر سلاله‌سندن ایمش‌ده، یارمق تسلطنده فرار ایده‌رك اورال باشقورتلری ایچنه التجا ایتمشلر .

بوخانه‌دن بوکون ارکك اوله‌رق یالکز بر مسلمان قالمشدر ، قوتلوغ محمد میرزا توكیلوف دیرلر ، الآن پترسبورغده « دوما » مبعوثیدر . بن بوذات ایله چوق کره‌لر ملاقات ایتمشم . غایت کوزل بر آدم اولمغله برابر پدرلرینك نسلنی دخی بیلمدیکی کبی ، دولتیده محو ایتمش وموقعنی دخی محافظه ایده‌مه‌مشدر . برادری ایسه بر روس قیزی مفتونی اوله‌رق دینی بیله تبدیل ایتمشدر .

توكیلوفلر بوندن اوتوزسنه مقدم روسیه‌نك اك بیوك خاندانلرندن اولدقلری کبی یالکز اسلاملر ایچنده دکل روسلر بیننده حتی حکومت نظرنده دخی غایت بیوك موقعلری وارمش . قوتلوغ محمد میرزا پدرلری اولان « باطر کیرای » وبرادری « سلیم کیرای » هرایکیسی غایت نامدار ومعروف اولوب ، آلتون اردو خانلرندن « جهانکیر خان » جنابلرینه صهریتلری‌ده واردی .

بونلردن ماعدا اوفاده بعض « قانطون » [١] اولادلری میرزالر بولنیور ، بونلرده هب مکاتب عالیه کورمش میرزالردر . توكیلوفلر دامادلری جهانکیر خان سلاله‌سی‌ده وار . اوفا مسلمانلرنده مکاتب عالیه کورمش ذوات اولدقجه بونلر آراسنده بولنورلردی .

ایکنجی قسم ایسه « قارغالی میرزالری » دیرلرکه ، بونلرك کافه‌سی بو صوك سنه‌لره قدر روسجه ابتدائیه یارشدیه مکتبلرینی کورمشدی ، یالکز روسجه اوقومق یازمق ایله میرزا اولمشلر . محکمه‌لرده اونروبله نهایت یکرمی روبله (ایکی یوزغروش) معاش ایله

[١] قانطون : اوفا، پیرمه ، اورنبورغ ولایتلرنده ساکن باشقورت قبیله‌لری ، بوندن اللی سنه مقدم برنوع مختاریت وامتیاز ایله اداره اولنورلردی. اوزمان رئیسلرینه‌ده « قانطون » تسمیه اولنوردی . شو قانطونلر اولادلری میرزالر ، الآن بعض ولایتلرده وارایسه‌ده، اهمیتلری قالمامشدر .

قناعت ایده‌رك ، میرزالقلریله‌ده افتخار ایدرلرمش .

فقط بوصوك بش سنه ظرفنده ؛ بونلرده دخی مکاتب عالیه‌اکمال ایتمش آدملر کورولمه‌یه باشلامشدر .

تجارت :

بوندن اونبش ، یکرمی سنه‌مقدم اوفابلده‌سنده ، نه روسلردن ونه‌ده اهل اسلامدن بیوك تجاربولنمزمش . هرنه‌قدر زادکان صنفنده بیوك املاك وعقار اصحابی بولنورسه‌ده ، تجارتله اشتغال ایدنلر یوقمش ، بلده‌نك جاده‌لری عمومیتله بربا‌تاقلق حالنده ، بعض موسملرده خانه‌دن خانه‌یه کیدوب کلك ، قومشولره کیرمك چیقمق ، پك بیوك مشکلاتی موجب اولورمش .

وقتاکه بوندن یکرمی سنه مقدم سیبریه تیموریولی اورادن کچدی ، تجارت میدانی توسع ایتدی . بوکون اوفا روسیه‌ده اك معمور بلده‌لرندن معدوددر . اوفاده تجارت اوقدر توسع ایتمشدرکه ، مسلمانلردن دخی ملیونلر ایله معامله ایتمکده اولان آدملروار. ممالك خارجیه ایله‌ایش کوره‌نلرده چوق. هرنه‌قدر بلده‌نك اکثر اهالیسی روسلر ایسه‌ده ، تجارتده مسلمانلرك موقعلری غایت بیوك اولدیغی کبی ، استقباللری ده پارلاقدر . اوفا ولایتنده غایت کوزل محصول اولور ، حبوبات تجارتی پك بیوك اولدیغی کبی ، کرسته تجارتی‌ده صوك درجه‌ده توسع ایتمشدر ، کلیتلی حیوان‌ده چیقار ، بوکون حکومت سواری عسکری ایچون اوفاولایتندن کلیتلی حیوان مبایعه ایدر . سیبریا یاغی ، بال ، کبی شیلرده پك چوقدر. اوفا بالی بوتون روسیه‌ده مشهور ، غایت کوزل قوقولی بالدر.

اوفا ولایتنده کلیتلی اخراجات دائما مبذول اولدیغندن وسائط نقلیه ـ تیمور یوللر ، نهرلر و « شوسه » لر ـ معمور اولدیغندن ، تجارتده کوندن کونه ترقی ایده‌جکدر .

اورال طاغلری معدنلرندن دخی استفادیه باشلانیرسه ، برقاچ یوز ملیون اصحابی کوریله‌بیله‌جکی محققدر . اوفاده اوچ کون اقامت ایتدکدنصکره سیبریا خط کبیری مبدأی اولان چیلابی بلده‌سینه عزیمت ایتدم ، که آره‌ده‌کی مسافه (٤٦٠) کیلومتره‌دودر .

اوفادن چیلابی‌یه قدر

شرق مسئله‌سنه دائر بر فرانسزله محاوره :

اوفادن تیمور یوله کله‌رك ، ایکنجی موقعده یر طوتدم ، اشیالرمی یرلشدیردکدن

صوكره قارشومده دوران ذاتك قماره‌یه کیروب کلنجه‌یه قدر نظارت ایتمسنی رجا ایتدم برشی دیمدی ، یالکز قفاسنی صاللادی . بنده کیدوب ایشمی کوردم . تکرار یریمه کلیر کلمز همان قطارده حرکت ایتدی . یولداشه روسجه تشکر ایدرم ، دیدم . روسجه بیلمه‌دیکنی اکلاتدی . «غران مرسی» دیدم . مکر بزم آرقداش فرانسز ایمش ، ممنون اوله‌رق برشی دکل دیدی . بونکله برابر نره‌لی و کیم اولدیغمی ، نره‌یه کیتدیکمی ؟ صوردی . بن ده فرانسزجه بیلمه‌دیکمی سویلدم . بزم رفیق محترم مأیوس اولمایه‌رق، سز تاتارمی‌سکز؟ دیه سؤال ایتدی . بن ده یاری فرانسزجه یاری روسجه : اوت ،دیدم .

بزم رفیق جیبندن بر اوفاق دفتر چیقاردی «فرانسزجه روسجه» ترجمه ایتمش ، نیم ایکی اوچ کلمه فرانسزجه‌می ، اونکده برقاچ کلمه روسجه‌سنی بر آرایه قارشدیره‌رق ، کتابی ده ترجمان یاپه‌رق فرانسز آرقداشمز ایله محاوره‌یه باشلادق :

ف — نه ایچون تاتارلرده فقرا چوقدر ؟ دیه صوردی.

بن — اسیر اولان ملت فقیرده اولور ، ذلیل ده اولور . زیرا کندی مالنه کندی صاحب اوله‌مز .

ف — تاتار ،تورك نسل واحددر ، فقط ترکلر نظافته چوق رعایت ایدرلر. بوراده سزك تاتار ملتی نظافته‌ده رعایت ایتمیورلر ، ظن ایدرم .

بن — عثمانلی ترکلری نظافته رعایت ایتمه‌لی ، زیرا نظافت ارکان اسلامدندر . اما بوراده بزه خرستیانلر تسلط ایتدکلری کوندن اعتباراً ، بزهپ اونلرك بویاسیله ملوث اولمشز .

— اورال نره‌دن باشلانیور ؟

— بورالری اورالدر ، اوفایی کچدیکمز کبی اورالدر.

— اویله‌ایسه اورالی پك سیر ایده‌میه‌جکز ، کیجه اولییور. نهایتی نره‌یه قدر؟ عجبا صباح برقسمنی کوره‌بیله‌جکمی یز ؟

— نهایتی میباسه قدردر ، صباح اورالك تمام کوزل یرلرنده بولنه‌جغز .

بزم آرقداشمز ، تکرار سیاستدن بحث آچه‌رق دیدی که :

— ترکلری بزبتمش بر ملت ظن ایدردك ، عن قریب آوروپالیلر طرفندن تقسیم اولنه‌جق کبی کلیوردی . حتی چوق آدملر دیرلردی که : عالم انسانیتك استراحتی ایچون عثمانلی حکومتنی اورته‌لقدن سیلمه‌لی . بوکبی فکرلر عالم مطبوعاتی بر آرالق چوق اشغال ایتمشدی ، فقط بودفعه عثمانلی کنجلری یکوجود اوله‌رق حرکت ایتدیلر ،هیچ قاندوکمه‌رك

استبدادی کوکدن قالدردیلر . تصوری ممکن اولمیان رول اوینادیلر . براوو! کورولمه‌مش بر انقلاب ! ...

دیدم : — ترکلر عبدالحمیدی اورتالقدن قالدیرسه‌لر بیله ، شرق مسئله‌سنی قالدیره مزلر . عثمانلی حکومتی ایچون اصل مدهش مسئله‌ده شرق مسئله‌سی نتیجه‌سی اوله‌جقدر .

— آرتق شرق مسئله‌سی جنازه سنی قیلمه‌لی .

— بیوك برقان کورمه‌دکجه شرق مسئله‌سی هیچ بروقت اورتادن قالقمز .

ف — روسیه‌ده نه‌ایچون تبدلات اولامدی ؟

بن — روسیه‌ده تبدلات اولدی ، دوما اولدی ، قونستیتوسیون اولدی .

ف — یوق . یوق ! بونلردن هیچ بری اولمدی . بزم آرقاداشمز غایت چوق قونشمق استیور ، فقط افادهٔ مرام ایچون لغت کتابی فلان قارشدیرمق لازم ، وقت چوق کیدییور .

بزم روسیه‌ده قطارلرده ، هر استاسیونده : ١٠ – ١٢ – ١٥ دقیقه توقف ایتدکدنصکره اوچ دفعه چاك اورولیور . فضله اوله‌رق ایکی دفعه‌ده دودك چالنیور . بزم فرانسز رفیقمز بونی ایشیدنجه چوق کولدی .

دیدم : — بزم روسلر احتیاطلی در ، آدم قالماسون دیه‌رك حمایه ایدییور .

— سزك روسلر هپ اویومشلر ، چاك ایله دودوك ایله قیامتلری قوپاره‌رق ، اونلری قالدرییور ... دیه کولمکده ایدی .

او آراده هر نصلسه ، تصادفی اوله‌رق یولجیلردن برده استاسیونده قالمش ، فرانسز بوکا کولمه‌دن بایلیوردی .

بویله‌جه بر فرانسز ، بر تاتار ، یکدیکرمزك لسانی ایجه بیلمدیکمز حالده ، فرانسزك بیلدیکی روسجه ایله بو قدر بر تکایف سزلك حاصل اولدی . بولندیغمز قاراده ایکمزدن بشقه کیمسه‌ده یوقدی ، کیجه اولدی ، اویودق .

ایرته‌سی کون صباح ایرکن بزم قومشی کوزینی آچمش ، یاتدیغی یردن بکا کوله‌رك دیردی : — اوچ کره چان اوردی ، قالق ،

قطارده « زالاتاووست» استاسیونه کلیور . بوراده تمام برساعت توقف ایده‌جك ، فرانسز ایله برابر ایندك ، چای فلان ایچدکدن صوکره یرمزه کلدك . برده یکی یولجی کلمش : کنچ بر آدم ، فقط روس اولمدیغی سیماسندن معلوم ایدی .

بزم فرانسز ایله محاوره‌مزی کوربجه یکی مسافر ، بینمزده اوچنجی بر لسان ایله فخری ترجمانلغه کیردی . یکی مسافرمزده تمسه‌لی ایمش ، روسجه‌سی‌ده مکمل . اسکی رفیقمزکده آوروپا لسانلرندن بر چوغنی بیلدیکنی ذاتاً اوکره‌نمشدم .

شیمدی بز اوچ لسان ایله تکلمه باشلادق :

ف — روس مکتبلرنده تاتارلر چوق بولنیورمی؟

بن — ملیونده بر .

ف — چوق عجایب ! نه‌دن بو قدر آز ؟

— روس اولمق ایسته‌میورز ، هم اولمایه‌جغز . روسلرك پروغراملری آدم یتشدیرمك دکل ، اورتودوقسلری چوغالتمقدر .

ف — کندی مکتبلرکز چوقمی؟

— ابتدائی مکتبلرمز چوقدر ، دها ایلریسی یوقدر .

ف — ملتکز نه قدر اوقویوب یازار ؟

— یوزده اللی بش ، آلتمش . . .

ف — براوو ، روسلردن چوق ایلری . شو حالده نه ایچون اعدادی ، عالی مکتبلری تأسیس ایتمیورسکز ؟

— حکومت مساعده ایتمه‌یه‌جك . مع مافیه احتیاجمزی قاپاته‌جق قدرده ، بو صوك سنه‌لرده مکتبلر آچلدی .

ف — دوماده سزدن قاچ مبعوث وار ؟

— سکز .

ف — چوق عجایب ، ایکی ملیونه بر آدم . نه قدر حقسزلق !

بنده فرصتدن استفاده ایده‌رك رفیقمزه دیدم : — قوت اولدیغی کبی حقانیت صورلمز . سزك فرانسزلرده الجزائر مسلمانلرینی حیوان یرنده سوروکلیورلر ، دینلرینی تحقیر ایدییورلر ، حقوق انسانیه‌لرینی بیله پایمال ایتدیلر . فرانسزلر کبی مدنی ملتلر ایچون بودرجه‌ده حقسزلق ، اودرجه‌ده وجدانسزلق تجویز اولنورسه ، آرتق روسلر ایچون بر شی دیمك اوله‌مز .

بزم رفیقمز خیلی بوزولدی . بن دوام ایتدم : آوروپالیلرك مدنیت دیدکلری شی ، هپ ماسکه‌در . مدنیت ، آلت ظلمدر . قوت حکمفرما اولدقجه ضعفا راحت‌ایده‌مز ،

دیرکن قطارده چیلابی‌یه کلش . بنده اشیالرمی توپلادم ، آرقداشلر ایله صمیمی وداع ایدرك ایندم .

چیلابی

« چیلابی » اوفاجق بر بلده‌در ، فقط سیبریا شمندوفر خطی ابتداسی اولوب ، بر طرفدن موسقوه‌دن ، دیکر طرفدن پترسبورغدن کلش دمیریوللرینك برلشدیکی نقطه‌ا لدیغی ایچون ، یوماً فیوماً ترقی ایتمکده اولوب ، عن قریب غایت بیوك بر شهر شهیر اوله‌جغی محققدر .

شیمدیلك هر نه قدر مسلمانلری پك آز ایسه‌ده ، شبهه‌سز فیما بعد مسلمانلر دخی چوغاله‌جقدر ، ذاتاً چوغالمقده .

مکاتب :

مسلمانلرك بر مسجدلری وغایت کوزل ومنتظم بر مکتبلری‌ده واردر . مکتب شیمدیلك رشدیه درجه‌سنده ایسه‌ده ، سنه بسنه طلبه چوغالدقجه بالطبع دها یوقاری صنفلری‌ده اوله‌جقدر . مکتبك اداره‌سی ذاکر وابراهیم افندیلر نام ایکی برادرك حمیت اسلامیه‌لریله تأمین اولنمشدر .

کتبخانه :

مدرسه اتصالنده غایت کوزل بر کتبخانه‌لری دخی بولنیور ، کتبخانه‌ده بر چوق کتب معتبره ونفیسه اولدیغی کبی ؛ عربی ، ترکی ، روسی وفرانسزجه دخی غزته وژورناللر بولنیور . بو کتبخانه مؤسسلری هر نه قدر مسلمانلر ایسه‌ده ، روسلر ایچون ده آچیقدر .

کوندوز بوتون کون آچیق بولندیغی کبی ، کیجه‌لری دخی (زوالی) ساعت(١٠) ه قدر آچیق بولنیورمش . چیلابی کنجلری ، آخشاملری وقتلرینی کتبخانه‌ده کچیریرلرمش . دوغریسی بویله اوفاجق بر بلده‌ده بوکبی مؤسسات مدنیه شایان شکراندر .

تجارت :

بلده هر نه قدر اوفاق ایسه‌ده ، تجارت غایت کوزل بولنیور ، بورادە تجارك

بر قسمی مسلمان اولوب ، بونلر ایچنده بیوك سرمایه‌داران دخی واردر .

بورا تجارتی اکثری اورال محصولی‌در . معادن ، حبوبات کلیتلی بولندیغی کبی جسیم دستگاهلر وفابریقه‌لر دخی بولنیور . چیلابی استقبالده غایت بیوك بر تجارت مرکزی اولمق احتمالنی ده روایت ایدییورلر .

***

بن چیلابی‌ده برکیجه اقامت ایتدکدن صوکره ، سیبریا تیمور یولی ایله : (قزلیار) پتروپاولسکی ، اومسکی ، تومسکی‌یه کیدییورم که ، تخمینا (۱۷۰۰) کیلومتره‌در .

سیبریا خط کبیری ابتداسی اولان چیلابی استاسیونه کلدم . بوراده دائما اوچ طرفه آقتارمه اولدیغندن یولجی‌ده حساب‌سز بولنیور . ذاتا (محیط) اوفاق ، خصوصا بوراده کوزه چارپاجق برشی وارایسه ، اوده داخلی روسیه‌دن سیبریایه هجرت ایتمکده اولان مهاجر قطارلری‌درکه انسان بونلری کورونجه برشی سویله‌مه‌دن کچه‌من .

هرنه‌قدر بونلرك (ترن) قطارلری یولجی قطارندن بشقه ایسه‌ده ، استاسیونده بونلردن بیکلرجه آدم دائما بولنور ، ذاتا سیبریا خطنده بونلرك بولنمدیغی بر محطه نادر کوریلور . فقط چیلابی برمرکز اولدیغندن ، بوراده ، سوقیات قطارلری نوبت بکله‌یه‌رك هفته‌لر ایله قالور . اوقیش قیامت صغوقلرنده ، هرواغونده قرق آدم استیف اولنمش ، پیسلك بوغازه قدر . بوکبی شیلر هردرلو خسته‌لقلری تولید ایدر .

بن بوراده (پارسلاو) ولایتندن کلمکده‌اولان برمهاجر ایله‌صحبت‌ایتدم ، احوال‌لرینی صوردم .

مهاجر — بوسنه ایچون ، دیدی ، ایکی یوزاللی بیك مهاجر سیبریانك تابولسقی ولایتنه‌تعیین اولنمشدر . بزشیمدی اوچ بیك خانه‌کلییورز . چیلابی‌یه قدر برآی ظرفنده ایکی‌یوزی متجاوز میت ترك ایتدك . خسته‌لرمزده پك‌چوق .

— هجرت‌کزدن ممنونمیسکز ؟

— (آغلارکبی برلسان ایله)هیچ برآدم ، کندی وطننی‌ترك ایتمه‌دن‌ممنون اولورمی؟ انسان حسن اختیاریله وطننی ترك ایدرمی ؟ فقط نه چاره ،حکومت بزی اجبار ایتدی ، کیدییورز ، نره‌یه کیتدیکمزدن‌دن‌خبرمز یوق .ذاتا کیدنلرك یاریسی‌کری‌کلیور . ایشته شوقطارده‌کری کلنلردر ، دیه‌رك اوراده دوران برقطاری کوستردی .

— بزم تابولسق چوق کوزلدر ، دیدم ، بن اورالی‌یم .کلورسه‌کز راحت ایدرسکز ... ایچکزده‌ زنکینلر وارمی ؟

— زنكينلرك چارەسنی بولورلر ، فقرانڭ چوقدر .

دیركن چان اورولدی ، مهاجری ترك ایتمەیە مجبور اولدم . واغونە كیردم ، یرلشدم یولجی پك چوق ایدی ، برقارەدە دورت آدم بولنیورز .

قطار حركت ایتدی . یولجیلر هپ روس . تجار اولدقلری دە سوزلرندن معلوم اولیور . روس تجاری دائما متعصب وا كثری جاهل اولور ، شو سببە مبنی بزم قزلیارە قدر سكوتی اختیار ایدەرك ، یالكز مطالعە ایلە وقت كچیرمەمڭ لزومی تحقق ایتدی .

سیبریا

بورادە اول باول سیبریایە عائد براز معلومات ویرە جكم . برچوق جغرافیون واردركە اوراسی غایت صغوق برمملكت اولدیغنی بیلورلر ، برطاقم اورمانلر ، آیلر ، صامورلر اولدیغنی تعریف ایدرلر . معلوماتلری دە اوقدرجكلە ختام بولور . سیبریا نە ایمش ، كیملرك مسكنیدر و نەلروار ؟ بورالری نظر اعتبارە آلانلر پك نادر كوریلور .

سیبریا عن اصل برتاتارستان ، اساسا اقوام تورانیەنك بروطنی اولوب برزمانلر خانلقلردن عبارت امارات ایلە ادارە اولنورمش . بونلرك مقر حكومتلری ایسە ، ایرتش نهرینك توبول نهریلە برلشدیكی نقطەدە كائن ایسكر بلدەسی ایمش . ایسكر الیوم خراب اولوب شیمدیكی موجود توبولسق بلدەسندن تقریباً اون ایكی كیلو مترە مسافەدە یوكسك تپە اوزرندە برموقع مخصوصدر .

استطراد

سیبریەدە مبدأ اسلامیت

روسیەنك استیلاسندن مقدم سیبریا قطعەسینە بخارادن ، خیوەدن ، اوركانجدن ، حتی عجمستاندن تجارت كاروانی (قافلە) كلورمش ، شوصورتلە اسیای وسطی تركلری

دها اوقت سیبریاده برموقع تجاریه طوتمشلر ، سیبریا خانلرینك تحت حمایه سـنده غایت بیوك اخذ واعطالرده بولنورلرمش .

ایشته اوزمانلرده اسلام تجارنده مشاهده ایتدکلری صداقت وامنیت سیبرباخانلرینك نظردقتنی جلب ایدەرك ، قلبلرنده برحس هدایت کوروله‌رك ، ابتدا ظن ایدرم ۱٤٦٨ سـنۀ هجریه سنده بیوك کوچم خان دعوتی اوزرینـه ، دیانت اسلامیه تعلیمی ایچون ، بخاراده پدرخان عنوانیله معروف عبداه خان فرمانیله بری علمادن ، دیکری مشایخدن ایکی ذات محترم توبولسـق بلده سینه کلورلر . بونلردن بری دین علی خواجه که بوکون سلاله‌سی سیبریاده معروف وشجره‌لری موجوددر ؛ دیکری ده شیخ که بونلرك دخی نسبلری معروف ومشهور اولوب ، شیخلر نام قریه‌لری دخی واردر .

ایشته شوایکی ذات همتیله سیبریاده ابتدادیانت اسلامیه انتشاره باشلامشدر .

بوخصوصده مورخ شهیر (موللیر) غایت اوزون تفصیلات ویرمش (یادرینسوف) دخی برچوق معلومات بسط ایتمشدر . ایسـتربوکبی اجنبی مورخلرك آثارندن ، ایسـتر سیبریا اهالیٔ اسلامیه‌سی آغزنده سویله‌نمکده اولان حکایاتدن معلوم اولدیغنـه کوره ، ابتدا اسـلامیت روسـیه استیلاسندن مقدم بخارا وخیوه جهتلرندن کلمش اولدیغنده شبهه‌یوقدر ، بوکون توبولسق ، تومسق ولایتلرنده بخاریلر عنوانیـله برچوق عائله ، بلکه ایکی اوچ بیك اهالی بولنمه‌سی دخی بونی تأکید ایدر .

صوکره ۱۵۸۲ سنۀ میلادیه سنده روسلر استیلا ایدنجه ، داخلی روسیه‌دن ، اورال واورنبورغ ولایتـلرندن دخی برچوق اهل اسـلام سـورکونه کوندرلمش وبرچوق علمـاده حسن اختیـاریله کلمش‌لر ، شـو صورتله اوراده اسلامیت تکثر ایتدکجه ایتمش . یرلی اهالی شرف اسلام ایله مشرف اولمشلر . نه قلیچ وارایدی ، نه‌ده طوپ تفنك ، بلکه هپ محسنات اسلامیه تقدیر اولنه‌رق حسن رضالریله قبول ایتمشلردر . بوکون یالکز توبولسق ولایتنده یوزبیك قدر مسلمان بولنیور .

***

سیبریانك اصل یرلی تاتارلری روسلرك استیلاسندن مقدم هپ ایرتش نهرینك صاغ سـواحلنده بولنورلرمش . معیشتلری‌ده آوجیلق : ایام صـیفده بالیق آوجیلغی و ایام شتاده حیوانات وحشیه‌دن آیی ، قورت ، تلکی ، صامور کبی شیلری آولار ، پوستلرینی‌ده بخارا و آسیای وسطی تجارینه صاتارلرمش . اوزمانلرده سیبریاده محصولات نامنه بونلردن ماعدا هیـچ برشیلر بولنمزمش .

بو كون سيبريه روسيه ممالك واسعه‌سندن بر قطعه‌در : غربى و شرقى عنوانيله ايكى‌يه تقسيم اولنور . اشته شو غربى سيبريانك ابتداسى شوراده ذكر ايده‌جكم « قورغان » بلده‌سندن اعتبار اولنور . قورغان بلده‌سندن آشاغيسى تا مانجوريه حدودنه قدر هپ سيبريا تعبير اولنور . مشهور شهرلرى‌ده : توبولسق ، اومسق ، تومسق ، ايرقوتسق بلده‌لريدر . روسلر ابتدا توبولسق بلده‌سنى استيلا ايتدكلرى زمان سيبريا سكنه‌سى پك آز بولوب بتون اراضئ خاليه كوردكلرندن ، بوراسنى طولديرمق و مدنى برحاله افراغ ايتمك مقصدينه مبنى ، مجرملر ايچون منفا اتخاذ ايتمشلردر . داخلى روسيه‌ده هركيم هرنه كبى جريمه ايله اتهام اولنديسه همان سيبريايه سورمشلر ، كيت كيده اوراسى عادتا بر بلاد قهر اولمش ، بوتون جهان قولاغنده سيبريا روسيه‌نك بر جهنمى كبى تلقى اولنمش ، بوتون سيبرياده اولان بوللق واراضئ منبته و تجارت كيمسه‌نك نظرنده دكلش .

صوكره داخلى روسيه‌دن نفى اولنانلر اوراده برقاچ سنه‌لر اقامتدن صوكرا استفاده‌يه باشلانجه اكثريسى مدت معينه‌لرينك اكمالنى متعاقب اصل وطنلرينه عودت فكرى شويله دورسون ، بلكه داخلى روسيه‌ده اولان قرداشلرينى دعوت ايتمشلر ؛ اوراسنى كنديلرينه وطن اتخاذ ايده‌رك معيشتلرينى تأمين ايتدكلرى كبى ، برچوق ثروته دخى مالك اولمشلر .

بو كون سيبريه‌ده نه درجه‌ده ترقى كورولديكنى ونه كبى استقبال اميد اولنه‌بيله‌جكنى صره‌سى كلدكچه موقع ومحلنه كوره عرض ايدرز .

قورغان بيوك سيبرياخطى اوزرنده اوفاجق بر بلده‌در . سيبريانك ابتداسى بوراسى‌در . بوراده مسلمان همان يوق كبيدر . اشته بزم چيلابينسكى‌دن بنديكمز قطار شو قورغان استاسيوننده توقف ايتديكى زمان خاطرمه كلدى :

سياحتم سيبريا خطى ايله اولاجقدر ، بو خط كبير حقنده معلومات آلابيلمك ايچون ايستاسيون بوفه‌سنده كتاب وغزته‌لر صاتمقده اولان مادموازله صوردم : — سيبريا خط كبيرينك انشاسنه عائد معلومات آلمق ايچون بر كتاب يوقمى ؟

مادموازل بر كتاب چيقاردى : فيئاتى اللى كابك درديدى . كتابى آلدم . [عموم روسيه‌شمندوفر ايستاسيونلرنده كتاب وغزته‌لر صاتلمه‌سى ايچون مخصوص كتبخانه‌لر واردر]

ايشته شو كتابدن آلمش اولديغم سيبريا خطنك خلاصهٔ حسابنى دخى بوراده درج ايده‌جكم :

سیبریا خطی

عموم سیبریا یولی - روسلرك یاپدیغی (٥٦٢٧) وەرست (چاقرومدر). قیمتی ٣٨٤٬٦٠٤٬٧٤٣ روبلەدر .

١) چیلابینسکی ایستاسیوننەن اوب ایستاسیوننه قدر مسافه ١٣٢٧ چاقرم (چاقرم اصل چاغرمقدن اولوب کیلومترەدن آز دها بیوکدر ، روسلرده ویرست دیرلر) هرچاقرم : ٣٨٬٤٨٧ روبلەیه مال اولەرق ، مجموع مصارفی : ٥١٬٢١٠٬٣٦٧ روبلەدر ،

٢) اوب ایستاسیوننەن ایرقوتسکی بلدەسینه قدر مسافه ١٧١٥ چاقرم . هرچاقرم ٥٩٬١٧٣ روبلەیه مال اولوب مجموع مصارفی : ١٠١٬٤٧١٬٣٨٢ روبلەدر ،

٣) ایرقوتسکیدن بایقاله قدر مسافه ٦٤ چاقرم ، هری (٤٩٥٥٥) روبلەیه مال اولوب ، مجموع مصارفی ایسه ٣٬٥٧١٬٥٥٥ روبلەدر .

٤) بایقال کولی اطرافی مسافه ١٨٩ چاقرم ایسەدەمصارفی بزم کتابچەده (مصارف عسکریه وحرب زمانی حساباتندن اولدیغی جهتله معلوم دکلدر) دیمش

٥) ماورای بایقال تانحوی ایستاسیوننەن قریمسکی‌یه قدر مسافه ١٠٣٦ چاقروم هر چاقروم (٧٩٬١٧٠) روبلەدر .

٦) قریمسکیدن چین تیمور یولنه برلشدیرلەسی ،(مانچور ایستاسیوننده برلشمشدر.) مسافه (٣٢٤) چاقرم هرچاقرم ٩٧٬٤٢١ روبلەیه مال اولوب مجموع مصارفی : ٥٦٤.٣٤٩و٣١روبلەدر. سیبریا تیمور یولی ابتدا چیلابینسکیدن اومسکی‌یه قدر ١٨٩٢ سنەسی تموز ٧ ده ایشلەنمکه باشلانمشدر .

بونلردن ماعدا اقصای شرقه دوغری (٧١٧) چاقرم اوسوریه یولی واردرکه هرچاقرمی (٦٤٬٥٢٩) روبلەیه مال اولمشدر .

تایغه‌ایستاسیوننەن تومسکی‌یه قدر ٨٩ چاقرم برمقاص واردرکه، هرچاقرمی (٢٨٩١٢) روبلەیه مال اولمشدر . بونلرهپ بوصوك ١٨ سنه ظرفنده اعمار اولنمش یوللردر . بونلردن ماعدا ینه شوصوك اون سنه ظرفنده میدانه کتورلمش ایکی بیك چاقرم قدر اورنبورغ - تاشکند تیمور یولی دخی علاوه ایدەجك اولورسەق ، روسلرك بوخصوصده اولان غیرتلرینی بردرجه کوستره‌بیلور . روسیه حکومتی شو صورتله مملکتك اك اوزاق نقطەلرینی دخی مرکزه ربط ایتمشدر .

چیلابینسکی‌دن اون سکیز ساعت قطع مسافه ایتدن صوکرا قزلیاره کلدم. احبادن بر چوق ذوات کرام استاسیونده منتظر ایدیلر. بعدالسلام والمصافحه اصدقامزدن سید مرادف خانه‌سینه کلدك. بر چوق آدملرده استاسیوندن برابر کلدیلر. بوراسی عادتا کندی وطنم کبی، علما واهالی کافه‌سی اخوانمزدر.

قزلیار (پتروپاولسکی)

بیوك بر بلده اولمیزب اوتوز بیك قدر اهالیسی، قسم اعظمی اسلام اولدیغندن عادتا بر مسلمان بلده‌سیدر.

قزلیار، یقین زمانلرده بنا اولمش برشهر اولدیغندن، اهالیسی‌ده یرلی اولمیوب، روسیه‌نك هرطرفنده تجمع ایتمش: قزان، قاسم خان، پنزه، تامبوف، اوفا و سائر ولایتلردن کلمشلر. قزلیارده برلشه‌رك بر بلده تشکیل ایتمشلر، ذاتا بلده داخلنده یرلی کوچبه قزاقلردخی بونلر ایله برابر یرلشدکلرندن، لسانلری اساسا براولمغله برابر، اسکی‌دن آیری آیری شیوه‌لره مالك ایکن، بوکون اوشیوه‌لرك مجموعندن مرکب وقزاق شیوه ولهجه‌سینه قریب یکی برشیوه حصوله کلمشدر. مجموع اهل اسلام آلتی محله اولوب آلتی مسجد و آلتی مدرسه دخی واردر. فقط منتظم اوله‌رق یالکز ایکی اوچ محله‌ده طلبه تعلیم وتربیه اولنور، هرنه‌قدر اغنیامز مدرسه‌لرك اعمارینه همت ایتمشلر ایسه‌ده علمانك اصلاحنه همت ایتمه‌مشلردر. اوت، اصول صوتیه ایله‌ده تعلیم اولنور مکتبلر واردر، لکن تربیه‌یه کفایت ایده‌جك درجه‌ده دکلدر. مع‌مافیه ینه وار، شو قدرکه قزلیار کبی بر بلده‌نك بودرجه‌ده قالمسی جائز دکلدر.

مدرسه‌لر ایچون غایت جسیم بنالر یاپمشلر، وقفلری‌ده آز دکل، یالکز اصول تدریسی قناعت ایده‌جك درجه‌ده بریولنه قویه‌میورلر. اهل خیرات بوقدر پاره‌لرینی صرف ایتمه‌ی دوشونورلرده، اك مهم بر نقطه‌ده جاهل ملالرك فکرسقیمنه اسیراولورلر.

قزلیار، سیبریانك بر تجارت نقطه‌سیدر، تجارتك وثروتك‌ده بیوکی اهل اسلام النده اولدیغی حالده، بیوك برقصورلری وار ایسه، اوده دیانتك محافظه‌سیچون تأسیس ایتمش اولدقلری مدرسه‌لری طلبه‌دن محروم ایتمه‌لری‌در.

اساساً عموم روسیه‌ده دخی اولدیغی کبی، بورادەده قصورك بیوکی ملاده‌در. ملالر ملتك حالنه مناسب صورتده تعلیماته وتربیهٔ اطفاله میدان ویرمیورلر. بلکه عوامك

جهالتندن بالاستفاده ، برطاقم قالن قفا « بيغورا » لرى الده ايده‌رك ، ديانت پرده‌سى آلتنده پك چوق آدملرى اغفال ايدييورلر ، مالك‌الكعادى افرادى علم ومعارف قيمتنى تقدير ايتدكلرى حالده ، ملالر حالا اغفاله چالشيور . بن بو بلده‌يه هرزمان كاور كچردم وهر كلدكجه‌ده سوز آكلار ادملره معارفه خدمت اوغرنده تشويقاتده بولنوردم، چوق كره سوزلرمى قبول‌ده ايتمشلردر . مع مافيه كسب قناعت ايده‌جك درجه‌ده بر موفقيت حالا كوره‌ميورز .

بوراده شونى دخى عرض ايده‌جكم : بزم روسيه‌اسلاملرى بيننده‌علم ومعارف انتشارينه ملالر ايله برابر حكومت دخى چوق ممانعت‌ده بولنمشلردر، وحالاده‌بولنمقده ، عوام‌جاهل ملالر النده آلت اولديغى كبى ، منفعيرست‌ملالرده حكومت النده آلت‌در. عوامك‌ملالر دسيسه‌سندن خبرى اولمديغى كبى، ملالرمزك‌ده حالا حكومت دسيسه‌سندن‌خبرى يوق‌در .

بونكله برابر روسيه اسلاملرنده شايان شكران برحال واردركه — افكار عامه‌تحت انحصاره آلنمامشدر . هركس ايسته‌ديكى كبى تفكر ايدر ، وفكرنده اولان شيده ايستديكى قدر سويله‌يه‌بيلور . بناءً عليه بركويلى ، افراد ناسدن برى ، كمال سربستى ايله فكرينى اقرانى بيننده سويله‌يه بيليور ، دكل يالكز كندى احوال داخليه‌مزى ، عين كويلى آغا ، شرق‌مسئله‌لرينه ، صليب مسئله‌لرينه وارنجه‌يه قدر محاكمه ايده‌رك‌ميزان افكاره چكه بيليور ، حتى پك چوق اوقويوب يازمق بيلمز آدملر غايت كوزل فكرلر بيان ايدرلر.ايشته اصل روسيه مسلمانلرينك الك پارلاق ، الك اميدلى جهتلرى بورالريدر ، مادامكه قوهٔ موازنه ، قوهٔ محاكمه وار ، بركون كلور او ، مطلقا حسن‌ايله‌قبحى ، ظلم ايله عدلى تفريق ايدر ، آرتق علم ايله جهلى تفريق ايده‌جكنه شبهه قالمز . مسلمانلرده قوهٔ فكريه فوق‌العاده توسع ايتمكده‌در .

قزليار اهاليسى دخى انشاالله نصايحه سمع اعتبار ايدرلرده ، بركون ال برلكى ايله چاليشه‌رق،دوستلرينى دوشمانلرينى‌تفريق ايده‌رك ، مدرس ومعلملرينى استفاده اولنه‌جق برحاله كتوريرلر .

بوراده‌اعيان مملكت ايچنده سوز كچربيوك‌معتبر آدم محمد جان‌حاجى دولت‌كيلدييف جنابلريدر. بوذات‌ديانت‌پرور،عالى‌همتلى بر آدم اولديغندن‌اميد اولنوركه ، اوفاق‌تفك آدملرك سوزلرينه‌اعتبار ايتميه‌رك، كنديلرى‌اعمارايتمش‌اولدقلرى‌جسيم وقفلرك‌احياسنه‌چاليشورلر. كندى آرالرنده كچمش مناسبتسز عداوتلرى اورتادن قالديررلر . زيرا بوكون

مسلمانلری هلاك ایدن برشی وار ایسه اوده افتراق وعداوتدر . بونی بیله‌جك آدملر ینه بوکبی ذاتلردر .

قزلیار تجاری بینده اصحاب حمیت آز دکلدر : حمزه‌حاجی ، عبداللطیف افندی ، عارف افندی کبی آدملر هب حمیتمندان اهل بلده براوله‌رق سعی وغیرت ایدرلرسه ، هیچ شبهه‌سز هرشیئه موفق اولورلر .

غایت جسیم بر دکرمن :

قزلیارده شایان تفرج هیچ برشیلر یوقدر ، یالکز کوزه چارپاجق برشی وار ایسه اوده « مرادف تومینوف » شرکاسی طرفندن مجددا انشا اولنمش دکرمندرکه ، غایت جسیمدر . دکل یالکز قزلیارده ، بلکه سبریاده بوکبی ابنیه نادر کوریلور . بتون عملیاتی الکتریق قوتیله‌در . ما کنه‌لری ایسه ، هپ صوك سیستم اولوب غایت سریع ایش کورییور . بنا جسامتیله برابر آتشه‌ده یانمیور ، یانغین چیقمسی احتمالی یوقدر . بودکرمنك اك بیوك وظیفه‌سی بتون سیبریا سندیقه‌لری ایچون یکانه رقیبدر . بتون سیبریانك قرا وبلده‌لرینه نفیس اون یتشدیره‌بیلیور .

بویله منافع عامه‌یه خدمت ایدردستکاهلرك اسلام النده بولنمه‌سی حقیقةً شایان تقدیردر .

تجارت :

سیبریا تجارتی بشقه مملکتلر تجارتنه یکده بکزه‌مز ، همده سیبریاده تجارتك انواعی بولنور ، بو قزلیار اهالیسی تجارتی ایسه اکثریت ایله یالکز قزلیاره عائد تجارت‌اولمیوب بیوك تجارترکستان چینی ایله معامله ایدر . مثلا هرتجارك ترکستانده یاخود چین داخلنده: حوتن ، ایله ، قولجه ومغولستانده هریرده برر وکیللری بولنور ، بو وکیللر اورالرده اینك صغر اوکوز مبایعه ایدرلر ، صوکره او صغرلری ینه اورالرده تربیه ایدربسلرلر . یاز کلدیکی کبی اینکلر ، مخصوص چوبانلر ایله اورادن حرکت ایدر ، تایدی صو ولایتندن قزاقستان صحرالرینی کچه‌رك کندی آیاغی ایله‌اوتلایه اوتلایه ایکی‌اوچ آی ظرفنده قزلیاره قدرده کلور ، تمام صوك بهارده ایلول ابتدالرنده‌کلور کلز همان تربیه‌یه قونیلور . بعض آدملرده یدی سکز یوز ، نهایت بیك بش‌یوز ، ایکی بیك قدراینك تربیه ایدرلر . برآی‌نهایت قرق اللی کون بسله‌نیر . صغوقلراولوب قازلر یاغدیغی کبی بوحیوانلری‌کسرلر اغنیادن هربرینك حیوان‌کسمك ایچون چفتلك کبی یرلری اولور . بوحیوانلرك : اتلری دریسی ، یاغی هب آیری آیری صاتلدیغی کبی ، اشکمبه جکر ، بوینوز . . .

لرینه قدر صاتارلر . بوایسه قزلیارده غایت بیوك بر تجارتدر .

بونلردن ماعدا قیون آت فلان کبی حیوانلرده بو صورتله امتعهٔ تجاریه صره‌سنده عادتا تداولده بولنورلر ، سیبریاده آت مبایعه اولنور ، اورنبورغه سوق اولنور . قویون طوپلانور ، ترکستانه سوق اولنور . اون روبله ، بلکه دها آشاغه برفیئاتله ایلك بهارده آلنمش قیونلرك ، صوك بهارده تاشکند وفرغانه بازارلرنده اوتوز روبله‌دن اللی روبله‌یه قدر صاتلمقده اولدیغی معلومدر . دیمك اولورکه : بش ویا آلتی مجیدی‌یه ایله مبایعه اولنمش قیونلر ، یکرمی بش ، اوتوز مجیدیه‌یه قدرده صاتیله بیلیور . بو قیونلرده اوتوزبش‌نادر اقرق اوقه‌ده یاغ ویرر . الءادی قیونلر ۲۵ — ۳۰ اوقه‌قویروق‌طوتار .

ایشته بوکبی تجارتلر قزلیارده دخی موجود اولوب . اکثریسی‌ده اسلام النده‌در . عموم روسیه‌ده مسلمانلرك استقبال ایچون طوته‌جقلری میدان مسابقه شو اقتصاد میدانی اولوب تجارتلری‌ده بویوزدن اولاجقدر .

قزلیار سیبریانك پك اسکیدن بر وتجارت مرکزیدر ، حتی بر زمانلرده اسیای وسطی امتعه‌سی ادخالی ایچون قزلیارده کومروك اداره‌سی دخی بولنورمش ، (کناسار خان) صحراسنك الحاقندن صوکرا بو کومروك اداره‌سی لغو اولنمش . شیمدی ایسه روسیه‌نك داخلی ولایتلری حکمنده بر بلده‌در .

بن قزلیاردن اومسکی‌یه عزیمت ایتدم : بوایکی‌شهر آراسنده‌کی مسافه (۳۵۶) چاقرم بولنیور .

اومسکی بلده‌سی

اومسکی سیبریانك عسکری برمرکزیدر . بوراده دائما کلیتلی روس‌عسکری بولنور ، ۱۸۳۸ سنه‌سی عسکری مرکزی اتخاذ اولنه‌رق ، عموم سیبریا ایچون بوراده بر قوهٔ عسکریه بولنمه‌سی خصوصنه حکومت طرفندن قرار ویرلمش .

بوبلده‌نك بناسی دخی اسکی اولمیوب ۱۷۱۶ سنهٔ میلادیه‌سنده اوفاق برکوی اوله‌رق وجوده کتورلمش‌ایسه‌ده ، اسکان اولنه‌جق آدم بولنمه‌دیغندن (طون) قازاقلرینی اورایه هجرت ایتدیرمشلر ، آنلری‌ده جبرا اورایه قیرغیزلره قارشی بر سپر ایدینه‌بیلمشلر . او زمانلرده یوللر یوق ، نهرلرده واپورلر یوق ، یالکز عسکرلك مدتی یکرمی بش سنه اولدیغندن عسکر نفرلری ایستر ایسته‌مز برکره‌زه‌یه سوق اولندیسه اورانك‌یرلیسی کبی

اولور قالورمش . مع مافیه ۱۷۸۲ سنه‌سنده آنجق برقصبه حالنه کتوریله بیلمش . اطرافی بوتون صحرا . کوچبه قیرغیزلر ایام صیفده هر طرفه کوچرکیدر ، یالکز قیش کونلرنده اوراره کلورلرمش . ۱۸۲٤ سنهٔ میلادیه‌سنده ولایت حالنه کتورلمش اوزمانده دخی اهل اسلامدن عسکرنفرندن بشقه کیمسه بولنمزمش .

شیمدی ایسه سیبریا شمندوفر خطی اورادن کچدی ، غایت معمور بربلده اولدی ، اخراجاتی اون ملیونه بالغ اولمش .

معارف :

برنجی الکساندر زماننده بورایه حکومت طرفندن برمسجد بنااولنمشدی . فقط بوندن اون سنه مقدم مسلمانلر ایچون برمکتب ابتدائیه دخی یوق ایدی . بش سنه مقدم ایکی کوزل مکتب تأسیس اولنمش ، بوکون یوزی متجاوز اسلام طلبه‌سی تربیه اولنیور .

اومسکی مکتبلری بنالری دخی غایت منتظم اولدیغی کبی تربیه‌لری ده صوك درجه‌ده منتظمدر .

اومسکی‌ده مسلمان تجاری چوق دکل ، بلکه برنجی درجه تجاردن یالکز برآدم بولنیور فقط شوقدر برشرذمهٔ قلیله همتیله بوقدرمکتبلر تأسیس اولنه بیلمه‌سی انجاق برقاچ آدمك سعی وغیرتیله حمیت دینیه‌لری سایه‌سنده‌در .

حکومت طرفندن روسلر ایچون تأسیس اولنمش ایکی اعدادیه مکتبی ، برده عسکریه اعدادیه‌سی موجوددر . برده صحرا قرغزلری اولادینی آولامق ایچون مسیونر مکتبی ده واردر .

تجارت :

اومسکی سیبریانك بیوك برعسکری مرکزی اولدیغندن بوراده ساکن اهالینك برقسم اعظمنی عسکر تشکیل ایدر . ضابطان ومأمورین غایت چوق اولوب اصناف وتجار نسبةً پك آزدر . اومسکی اطرافی صحرا اولوب ، صحرالرده ایسه سکنه‌سی کاملاً کوچبه قرغز قازاق اولدیغندن حکومت بورالرینی دائما بیوك بر قوماندان عسکری اداره‌سنده بولندرییور . دائما « جنرال غوبیرناطور » فوق العاده قوماندان اولدیغی کبی دائما ادارهٔ عرفیه وبعضاً ده ادارهٔ عسکریه تحتنده بولنیور . شوسببدن بورالرده تجار ایچون بارنمق زور در .

مع مافیه اومسکی‌ده اجنبی تجاری‌ده کثرتله بولنور ، خصوصاً دانیمارقه‌لی . بلچیقالی پك چوقدر . بونلرك‌ده اکثر تجارتلری سیبریانك توبولسکی ولایتنه عائد قریه‌لرده تردیاغی

مبایعه ایده‌رك ، انكلتریه ارسال ایتمكدر . اومسكی بازارنده سنه‌ده اوچ ملیون روبله‌لك تره‌یاغی انكلتره‌یه كوندرمك اوزره مبـایعه اولنورمش ، بوصوك سـنه‌لرده یاغ تجارتی غایت بیوك برموقع احراز ایتمش .

اومسكی‌دن تومسكی‌یه قدر

ترن‌ده

بن اومسكی بلده سنده یالـكز ایكی كون اقامت ایتدن صوكره تومسكی بلده سـینه عزیمت ایتدم .

اومسكی‌دن حركت ایتمك اوزره استاسیونه ایندم . احبابدن اومسكی امامی ملانیازی افندی سلیمانوف جنابلری بزی تشییع ایتمك ایچون استاسیونه قدر كلمشدی. بیلت موقعنه كیدوب معتادم اوزره ایكنجی موقع بیلتی صوردم ، ایكنجی موقعده یر قالمامش، مجبور اولدم برنجی‌موقعه بنمكه .فقط جیبمزده اولان‌مبلغ‌ده مساعد دكل ایدی . بركت‌ویرسون ملانیازی افندی برابر بولنیوردی ، برنجی موقعه بیلت آلدق .

تومسكی‌یه‌قدر مسافه (۸۹۰) چاقرمدر ، بیلات قیمتی برنجی موقع ۱۹ روبله ۳۵ كاپك ایدی . برنجی موقعده یالـكز باشیمه برقاره طوتدم .

سیبریا تیموریولنده‌واغونلر غایت منتظمدر خصوصابرنجی موقعلری بهر آدمه كوپی تعبیر ایتدكلری خصوصی قاره‌لر بولنور .

ملانیاز افندیله صمیمی وداع ایتدك ؛ قطارده‌حركت ایتدی . كونلرده‌غایت‌صغوق؛ فقط واغونلرده مضبوط اولدیغندن انسان ایسته‌دیكی قدر صویونوب اوتوره‌بیلور .

سیبریا تیموریولی غایت اوزاق ؛ ترن ساعتده آنجق ۲۵ كیلو متره قدر قطع مسافه ایدر . واغونده انسان دائما بریرده بولندقچه جان‌صقندیسی باصار ، استراسته‌مز یولجیلر یكدیكریله كسب معارفه ایده‌رك قونشمه‌یه مجبور اولور .

اومسكی ایستاسیوننده‌ن آلمش اولدیغم غزته‌لرك هپسنی اعلانلرینه قدر اوقودم. بشقه بر ایشده یوق ، برآزده تلاوتله اشتغال ایتدم .

اوآراده بیلمم نه‌اولدی یانمزده‌كی قاره‌نك قاپوسی بردن بره آچلدی . باقدم‌اوراده بر آدم وار ، آغزنده فرنك سیغاره‌سی تمام بنم قارشیمده اوتورمشدی . قاپو آچیلور آچلماز ، بزم قومشو دیدی : — عفو ایدرسكز بن قاپویه هیـچ دوقنمادم ، فقط قاپو بكا لطف ایتدی : بن كندی‌كندمه دوشنمكده ایدم ، عجبا بزم قومشومز كیم‌اولاجق،

اوقودیغی‌نه اوقیور نه کبی لساندر؟..دیرکن قاپو آچلدی . رجا ایدرم بو قدر چابوق نه اوقیورسکز . الکزده برکتاب ده کورمیورم . قاپونك آناختاردایکندن باقدم ، فقط قاپو آچلمه‌سی ایچون برتشبثده بولنمه‌دم ، تصادفی ظن ایدرم آچلدی ، یول صارصمه‌سندن احتمال آچلمشدر .

دیدم : —ذاتاً بنده دوشونمشدم : عجبا بزم قومشومز کیمدر.وبوخوش سیغاره رایحه‌سی نره‌دن کلیور ؟

— آمان قبول ایدرسه کز ، دیدی ، سیغاره تقدیم ایده‌یم .

جبندن تاباقه‌سنی چیقاردی ، کمال نزاکتله ویردی .

دیدم : — بزم رمضاندر . کوندز هیچ بر شی استعمال ایتمیز . یوقسه اکرامکزی رد ایتمزدم .

— سزکیم سکز ؟ هانکی ملتدن سکز ، صوردی ؟ . . . — تاتارم، دیدم.

— چوق کوزل بویله برتصادفه تشکر ایدرم . سز اصل تورك اوله‌جق سکز . رجاایدرم . سزشیمدیکی ترکیه انقلابنه نصل باقیورسکز شمدیکی غزته‌لرده اوقومقده اولدیغمز حوادثی حقیقت‌می تلقی ایدرسکز ؟

— امورسیاسیه ایله‌هیچ اشتغال ایتمدم ، اویله برمعلوماتمزده یوقدر ، بوخصوصده برشی دیه‌مه‌م ، معذور کورکز .

— ترکیه‌ده‌هیچ بولنمه‌دکزمی . ترکلرده‌نه‌درجه‌استعداداولوب اولمدیغنی بیلمزمی سکز؟ معارفه‌کز یوقمی ؟

— انسان معارفه‌سی اولسه بیله معلومات سیاسیه‌سی اولمدقجه بوکبی مسائل مهمه‌ده برشی دیه‌مز ، بزم کبی مکتب‌تربیه‌سندن محروم ملتلرك عالم سیاستده معلومات فروشلق ایتمه‌سی ، خصوصاً محکوم ملتلرك ، بوکبی دول معظمه دیپلوماتلرینی حیرته دوچار ایتمش مسئله‌لرده بیان فکر ایتمه‌سی‌عادتا بریمورطه‌جینك مجوهراتدن بحث ایتمه‌سی‌کبی اولور .

— سوزکز دوغریدر . فقط ترکیه مسئله‌سینك اهمیتی ، بلکه دها طوغریسی بویله تاریخاًمثلی کورلمامش برانقلاب ، دکل‌سزك کبی دوغریدن دوغرو رابطهٔ دینیه وملیه‌سی اولان آدملری ، بلکه بزم‌کبی ترکلر ایله هیچ علاقه ومناسبتی اولمیان برملتی بیله مراق ایتدردی . بوراده بزم‌خرستیان عوامی (موژیکلر) بزم قانقردشمز دین قردشمز بلغارلرك احوالی نصل اولاجق دیه مراق ایدییورلر ، اوقومق یازمق بیلمدکلری حالده

(فولص) هیئت اختیاریه‌یه کیتدکلری زمان: «بلغارلر ایله ترکلر محاربه ایتمیورلرمی» ؟ دیه سؤال ایدرلر. سزك اوقدرده برحس کز یوقمی ؟ خصوصا بن سزی کوریورم، تاتارلرك مهم بر عضوی اوله‌جقسکز، برنجی موقعده کلیورسکز یانی باشکزده برقاچ غزته‌لرکز وار. بالخصوص سلطان عبدالحمید کندینی عموم دنیا مسلمانلرینك خلیفه‌سی‌یم دیردی. بزم (لودزه) ده بر تورك وار، چوق زنکین آدمدر، بعضاً کوروشور محبت ایدردك، سوز صره‌سی کلدکجه بزم اهل اسلام درتیوز ملیوندر دیه افتخار مقامنده دائماسویلردی. ناصل اولورده سز بو قدر صغوق قان ایله تلقی ایدرسکز؟ سزه تعجب ایتمامك الدن کلمز.

— عفو ایدرسکز، سوزکزدن دخی اکلاشلدیغنه کوره سز (لودزه)لی ایمش‌سکز او سزك دوستکز تورك دخی (لودزه) ده بولنیور. (لودزه) ایسه آوروپا مرکزنده بر موقع مهمدر. احتمال بنده (لودزه) ده بولنه ایدم، سزك کبی مسائل سیاسیه ایله اشتغال وسزك فکرکزه‌ده اشتراك ایدردم. اما بن سیبریه‌لی بر تاتارم، بزم مملکتمزه پوسته هفته‌ده بر دفعه کلیور، پای تخت غزته‌لری بزه کلنجه اون بش یکرمی کون کچر، شو حالده مسئله نفس امرده نه قدر مهم اولسه بیله، بزه کلنجه‌یه قدر آنك اهمیتی قالمز. زیرا اولوب کچدکدن صوکره بزه خبری کلور. دکل بویله آز بروقت ایچروسنده اولوب کچمش وقعه‌لر، بزم کویلی آغالر، آیلرجه دوام ایتمش ژاپون محاربه‌سنی دخی اولوب کچدکدن صوکره دویمشلردر.

— بن سزك بودرجه‌ده تغافل ایتمه‌کزه تعجب ایدرم. خصوصا بوکونکی تورکیه مسئله‌سی، شرق مسئله‌سی دیمك اولوب، بو ایسه عموم مسلمانلر ایچون بر حیات مسئله‌سیدر. شو حالده سزك نظرکزده حیات وممات مساویمی‌در ؟ جزئی بر فکره مالك اولنلر ایچون سزك بووضعیتکز شایان حیرتدر. بهمه‌حال سزك بو سوزلرکز بنم ایچون مأمول خارجنده اولوب، تورکیه انقلابندن دها غریب بر حالدر. فقط شمدی خاطره‌کلدی: احتمالکه سز احتیاطه رعایةً بنمله بویله معامله ایدییورسکز. بن شیمدی مجبورم. رجا ایدرم بنی خفیه‌لکله اتهام ایتمه‌یکز، بن بویله بررزالتی قبول ایتمم، بن تجار اوغلی تجارم. بونکله برابر بوتون جهان فکرینی اشغال ایدن تورکیه انقلابی وآوروپا دولتلرینك معامله‌ٔ بدکاریلری بنم ذهنمی دخی اشغال ایتمشدر. البته بن هیچ شبهه ایدمه‌م، سز بو مسئله‌ده بندن دها زیاده علاقه‌دار بولنیورسکز.

بهمه‌حال بنی، بلکه هرکسی حیرته دوچار ایدن برشی وار ایسه، اوده شرق ملتنده کورلمکده اولان خوارقدر: برکره تورکیه‌نك سرعت انقلابی. هیچ قان دوکیه‌رك بر

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ

آدمك بيله بورنی قانه‌مسنه میدان ویرلمیه‌رك استبدادی کوکندن قالدیرمق آزیرشی دکلدر اوتوزسنه‌در دوام ایتمش دهشتلی برقوته قارشی اوچ بش آدم میدانه چیقه‌رق بوصورتله انقلابی میدانه کتورمك ، دوغرویسی بوبرخارقه‌در . دیکر طرفدنده عجمستان اغتشاشی سنه‌لرجه دوام ایدر . دوغریسی بویله بر متانت ظن ایدرم شرقه مخصوص دینله‌بیلور ، بوصورتله آلقان ایچنده ثبات ایتمك هر ملتك کاری دکلدر . بزم روسیه‌ده ایکی اوچ آی باغردیلر چاغردیلر ،حکومتك قوتی کورنجه هرکس سکوتی اختیار ایتدی.

بن — سزك فکرکزه هر ایکی مسئله‌ده تماماً موافقت ایدەم ،دیدم، ترکیه انقلابنك سریع الانتقال اولمه‌سی ترکلرك استعدادیله دکلدر . بلکه بو انقلابه(رەوال) ملاقاتی تأثیری دها زیاده خدمت ایتمش اوله‌بیلور . خصوصاً روسیه وانکلتره نوطه‌سی سلطان حمیدی دخی دوشونمیه مجبور ایتمشدر . احتمالکه بوکون قومیته حکومت اولدی وحکومتده قومیته اولدی . همان برلشدکاری کبی(رەوال) قرارینی تأخیر ایده‌بیلورلر ، فقط آوروپا سیاسیونك افکاری تبدل ایده‌مز .

عجمستان مسئله‌سی ایسه ، بوده روسیه انکلتره سیاستی نتیجه‌سی اوله‌رق قان دریاسینه بوغلمشدر ، اکر لاحیف اوراده بولنمایه ایدی بویله جانوارجه سینه بروحشته میدان ویرلمزدی .

— (بزم قومشو برطور تنقید ایله) سز سیاستله اشتغال‌ ایله هوسکز اولمدیغنی سویله‌یوردکز ، شیمدی تام برفکر مخصوصه مالك اولدیغکزی ناصل اظهار ایدییورسکز؟ فقط بن ترکیه مسئله‌سینه شرق مسئله‌سی نظریله باقدیغمدن ، ارکیج تورکیه بر محاربه قازانمدقجه کندی حیثیتی محافظه ایتمکه موفق اولامیه‌جقدر .

— تورکیه صوك یونان محاربه‌سنی کمال موفقیتله قازاندی ، فقط حیثیتی محافظه ایتدیرمدیلر . تورکیه کندینی بحق آوروپالیلره کوسترەجك اولورسه صلیب وهلال محاربه‌سی اولور .

— (بزم قومشی کوله‌رك :) یکرمنجی عصر مدنیتی !.. ها ! ها ! ها !

— مسلمانلر وحشیدر ، صلیبه قارشی اوله‌بیلور یورورلر . فقط اوروپالیلر اورالره وارمزلر ظن ایدرم .

— ٣ نجی اوکتوبرده ، موسقوەده اوکتابریست فرقه‌سی اعضالری اجتماعنده : جنرال قامارونسکی ، شامشوفلرك نطقلری نظر اعتباره آلنورسه ، هر نه‌قدر اسلحه‌یه

صارلمزسه‌لربيله ، فكرا صليب محاربه‌سينه‌دوغرى يورودكلرى كوريليور . اوت يكرمنجى عصر مدنيتندن هرشى اميد اولنه‌بيلور .

ديركن قطار استاسيونه يناشدى .باقدم ، « چوليم » استاسيونى ايدى . آخشام يقين اولديغندن بن اوراده چاى‌ايچون صو آلدم ، رفيقمزده يمكه ايندى .

قطار « چوليم »دن حركت ايتدى ، بن‌ده افطاره اوتوردم ، اوآراده بزم قومشى تكرار يانمه كلدى ، « خوش كلدكز استرسه‌كز چاى تقديم ايده‌يم ... » ديه‌رك لطيفه ايتدم . بزم‌قومشى غايت اهل مراقش ، بوكره سياستى بر طرف ايتدى ، ديانتدن سوز آچه‌رق : ــ خدانه ايچون بويله آغرشيلرى تكليف ايتمش عجبــا ؟ سزك اوروج ناصل شى‌در ، نه‌لرى‌يمك‌ممنوعدر؟

— بن فيلسوف دكلم . حكمتى تماميله شرح و بيان ايده‌مم ، بزم اوروجز صبح صادقدن غروبه قدر هيچ برشى يينمز .

چوق تعجب ايده‌رك‌ديدى : — بن اسلاميتى هيچ بيلميورم ، خرستيانلغى‌ده بيلديكم يوق يا ! مع مافيه بوراده يول اوزوندر . وقت‌كچيره‌لم . رجا ايده‌رم بكا اسلاميت‌دن بر آز معلومات ويره‌بيلورميسكز ؟

— هاى هاى بيلديكم قدر سويله‌رم .

— بن برزمانلر لوتيران مذهبنده بولنيوردم . شيمدى ايسه قاتوليك مذهبنده‌يم .

— نه‌ايچون تبديل مذهب ايتديكز ؟

— بن‌ده بيلميورم ، بر نكاح مسئله‌سى واردى ، ناصل‌سه قاتوليك پاپازى بزى‌اقناع ايتدى ، ذاتاً بنم ايچون اهميتى يوق يا ! اويله‌اولدى .

— ايكى مذهبدن برينى ديكرينه ترجيح ايتمك ايچون سبب اوله‌بيله‌جك مسئله ، مهم برمسئله اولاجق .

— اوت كنجلككده اهميتى‌واردى؛ فقط كچدى .شيمدى بن‌سزدن استفاده‌ايتمك استرم ؛ رجا ايدرم : بر آدمك مسلمان اولمه‌سى ايچون نه‌لازمدر؟ بن‌مثلا شيمدى‌قاتوليك بولنيورم ، اكر اسلاميته انتقال ايتمك مراديدرسه‌م ؛ كيمه مراجعت ايتملى‌يم ؟ او آدمده بكا نه‌كبى معامله‌ده بولنور ؟

— بزم اسلاميت‌ده اويله فلانه مراجعت ايتمك كبى‌معامله يوقدر . ايمان ؛ وجدان آرزوسندن عبارتدر ؛ اسلاميتى قبول ايده‌جك آدم كائناتى خلق ايتمش بر وجود تصور ايدر ، او وجوده‌دخى وحدت‌اثبات‌ايتدكدن‌صوكرا ، بنى آدمك انبيايه احتياجى‌اولديغى‌دخى

تصديق ايدرسه ؛ بشقه برشی لازم دكلدر . الله ايله قول بيننده واسطه آنجق انبياء عظام اوله‌بيلور . اوده تبليغ احكام ايچون . انبيادن بشقه واسطه‌يه احتياج يوقدر . كيم اولورسه اولسون وجدانيله برالله‌وجودينی تصديق ايتديكی كبی انبياء عظامی‌واوجمله‌دن حضرت محمدی دخی نبی‌ديه‌بيلورسه كافيدر ، بزجه او آدم مسلماندر .

— يا قاچ نكاح لازمدر ؟

— ظن ايده‌رم سز استهزايه قيام ايديورسكز ؛ سزك نبی و دينمی تحقير ايتمكه حقكز يوقدر .

— رجا ايدرم ، عفو ايديكز ، اصلا وقطعا تحقير ايتمك فكرنده دكلم ؛ نه‌ايچون تحقير ايده‌يم ؛ كمال احترامله اوكرنمك فكرنده بولنيورم .

— هيچ بروقت دين اسلام كيمسه‌نك حريت شخصيه‌سنه تجاوز ايتمز ؛ نسامسئله‌سی انسان ايچون طبيعی بر حيات مسئله‌سيدر ؛ دين مسئله‌سی دكلدر ؛ فقط قبل الاسلام عربلرده‌حقوق نسوان‌بتون پايمال اولمشدی ؛ برآدم ايسته‌ديكی‌قدر تزوج‌ايده‌بيلوردی ، يوزلرجه خاتون نكاحی تجويز اولنيوردی . اسلاميت كلدی ؛ بونی تحديد ايتدی ، دوردن زياده‌سنی تحريم ايتدی ، امادورتی واجب والزام ايتمدی . لدی الايجاب جائزدر . حتی‌بوجوازی دخی عدالت ايله‌تأكيد ايتدكدنصوكره : « ولن تعدلوا ... » نص جليلی ايله‌تحكيم ايتمشدر .

— مع‌مافيه نسا مسئله‌سی مهم بر مسئله‌در . نسايه دخی حق اكتساب ويرمه‌لی ايدی ، قوجه‌سی‌وفات‌ايدر ، عندالاحتياج كندی‌اداره‌سنه‌باقه‌بيله‌جك قدربر وسعت‌ويرمه‌لی .

— عفو ايدرسكز ! بزديانتدن‌بحث‌ايديورز ، عاداتدن‌دكل ؛ سز ايسه شيمدی‌عادتدن بحث ايتمك استرسكز . بزم شرق ملتنده اكثريتله عادت اويله‌در .

— دينك دخی تأثيری اوله‌لی ؛ تركستانده قادينلره هيچ اعتبار يوق ، حسيات بشريه‌دن كلياً محرومدرلر . ظن ايدرم بونلره دين نامنه تجاوز اولنمشدر .

— اوله‌بيلور ؛ فقط سزمسئله‌نك اساسنی برآز تبديل ايتديكز... حقوق نسوان بشقه ، عادات بشقه ، بوكون سزك قاريلركزغايت سربستدر ؛ اركك‌لر ايله‌هرمعامله‌ده برابر بولنورلر ؛ فقط حقوقده مساوی اولوب‌اولمديغی مسئله‌سی‌بشقه‌در . بزدها آوروپا مادامالری ايچنده بر جنرال كورمه‌دك ؛ برديپلومات كورمه‌دك ؛ ميراث مسئله‌سنده حصه‌لری يديده بردر ، اسلاميتده ايسه نصف در . بيلمه‌م هانكيسی دها حقلی ؟

دیرکن بزم یانمزه ایکی مادامالکلدی ، بونلرده بزم محاوره‌مزه ابتدا قولاق مسافری اولدیلر ، بن‌سوزمده دوام ایده‌رك دیدم :

— خاتونلری آچوب‌ده آنلرك ضعفیتندن استفاده ایتمك حقوق شناسلق دکلدر . بوکون مدنیت ، انسانیت پرده‌سی آلتنده نسوانی اغفال‌ایده‌رك سوق‌طبیعی و آرزوی نفسانیلرینه رام ایتمك‌حقوق شناسلق ایسه ، بزم اسلامیت اودرجه‌لره مساعده ایده‌مز .

برمادام سوزه قاریشدی : — ضعیف هیچ بر وقت قوته قارشی کندینی مدافعه ایده‌مز ، بن‌سزك فکرکزه اشتراك ایدرم ، بن‌کندم بر چوق تجربه‌لر کچیردم ، بزم خرستیانالقده قادینلرك پرده‌لری آچلمشدر ، حقوقلری‌ده پایمال اولمشدر . ذاتاً ارککلر بزی‌تزوج ایتمزلر ، مالمزی تزوج ایدرلر . اولا بزی‌تزوج ایده‌جکلری زمان هیچ حیا ایتمیه‌رك پدرمزه صورارلر : « قزکی اله‌جغم ، اما ، نه قدر جهاز ویره‌بیله‌جك‌سن ؟ » جهازی اولمیان قزلر حق ازدواجدن محرومدر .

دیکر برمادام :— اسلامیت‌ده قادینلرك تستر مسئله‌سی بزم‌ایچون پك کوچ برمسئله‌در . مع‌مافیه آنلر خانه داخلنده معیشتلری دها منتظمدر . بزم مسلمان قومشولرمز وار ، چوق‌اختلاط ایدرز . آنلر خانه‌داخلنده‌هراموره صاحبه‌در ، هرنه استرسه‌یاپه‌بیلیر ، حردر . یالکزارککلرله احتلاط ایتمزلر ، فقط کندیلری اوحالدن ممنوندر ، هیچ شکایت ایتمزلر ، اما بزه ممکن‌دکل ، بز بویله آلشدق .

بن دیدم : — هرملتك عادتی کندینه خوش کورونور ، بزم بوقومشی ایله اساساً سوزمز دیانتدن بحث ایتمکدی . اماشیمدی آرتق وازکچه‌لم .

دیدیلر : — خیر ، دوام ایدیکز ، بزده استفاده ایدرز .

— دیانت وار ، برده دیانت نامنه یاپیلان برچوق شیلر وار ، انسان بونلری بر آز تفریق ایتمه‌لی . مثلا سزك خرستیانلقده پاپاز افندینك کناه عفو ایتمه‌سی وار ، بونه قدر آغر برمسئله‌در ، انسان کندی آغزیله کندی کناهنی پاپاز حضورنده اعتراف‌ایتمه‌لی . خصوصاً کناه صاحبی پاپازك اوغلی ، یاقزی ، خاتونی ایسه ناصل اعتراف ایدر ، جهانده بوندن دها آغر بر مسئله تصور اولنه بیلیرمی ؟

قادینلر — چوق چیرکین چوق . (بری :) بن هیچ بروقت بوکا اینانه‌مم ، بوپاپازلرك دسیسه‌سی‌در .(بزم قومشو :) بوکا کیمسه‌ده‌اینانه‌مزیا !

دیدم :— مادامکه اساس دیندندر ، تصدیق ایتمدکجه خرستیان اوله‌میه‌جقسکز .

او آراده بزم قاراقاپوسینه‌دها برقاچ آدم کلدی . آنلرده سوزه قاریشدیلر . شو صورتله عادتا بر ملل مختلفه قونفرانسی اولدی . قاره‌یه صیغمادق ، قوریدوره چیقدق .

دیرکن مسئله‌دومایه کچدی ، ملیت مسئله‌سی اورتایه چیقدی . استقبال ملت مسئله‌سی آچیلور آچیلماز همان هرکسك کیم اولدیغی ونه ملتدن اولدیغی تحقق ایتدی . بزم واغونده: دورت لهلی ، ایکی یهودی ، ایکی نمسه‌لی ، بر تاتار ، بر مالاروس خاتونی ، اوچ روس قادینی ، بر ایستونکه ، بر فرانسز قزی وارمش . بونلردن هر بری کندی ملتنه اوقدر مربوط ایدیکه ، هر بری بتون خیری ، هپ منسوب اولدیغی ملته حصر ایتمك ایستردی .

ملیت مسئله‌سنده بویله بر افکار ایچنده ایکن ، مسئله تکرار دین مسئله‌سنه کلدی ، بو فرق مختلفه هپ بر اولدی ، اسلام اوله‌رق بن آیرلدم . ایکی یهودی دخی موسویلکه محبتلرینی اظهار ایتدیلر . ظن غالب بزم رفقامز بیننده دارالفنون کورمه‌مش بندن بشقه یوقدی . زیرا سوزلرندن معلوم ایدی ، هر بری کندی باشنه دین ایله اوقدر مناسبتلری ده اولمه‌مه‌لی ، فقط هپ کندی دیانتلری نامنه مدافعه ایتمکده اصلا تردد ایتمدکلری کبی دینلرینی تقدیس ایتمکده صوك درجه چالشمقده ایدیلر .

بن اسلامیتك محسناتندن بحثه باشلایه‌رق تثلیثدن دخی سوز آچه‌رق آنك عقلاً تجویز اولنه‌بیلمه‌سی ممکن اولمدیغنی سویله‌دکدن صوکره دیدم که : — تثلیث اویله بر مسئله‌درکه ، هیچ بر عقل آنی قبول ایده‌من ، الله هم اوچ ، هم بر اولدیغی کبی ، یکدیکرندن انفصالیده ممکن دکل ، دینیور ؛ اوحالده یهودیلر عیسایی قتل ایتدکلری زمان اوچی برابر وفات ایتمك لازم ، زیرا انفصالی ممکن دکل دیرسکز ، پك اعلا ، صوکره بونلری کیم احیا ایتدی ؟ دوردنجی بر آلهه‌یه احتیاج حاصل اولدی .

او آراده « اوب » استاسیوننه کلشز . هپ عکه ایندیلر ، مسئله کسیلدی . ذاتاً وقتده کج ایدی ، بن یتاغمی حاضرلایه‌رق یاتدم . او آراده بزم قومشی کلدی ، بر طاقم بوش بوغازلقده بولندی ، کولوشدك ، بنده اعتذار ایتدم ، اویودم .

صباح ایرکن کوزمی آچنجه ، بزم قومشی بندن اول قالقمش ، قاره‌سنده حشره دالمقده ایدی . دیدم : — قومشی ، نه کبی رؤیا کوردك ؟

— چوق عجایب بر رؤیا کوردم ، دیدی ، قورقدیغم ایچون وقت معتادمدن اول قالقدم .

— خیر اوله !

— بیلمه‌م نه قدر خیر اولور . رؤیاده بیوك بر قونسرده بولنیورز ، عموم دولتلر ماتم ایچنده ، بونلر ایچنده بر صارقلی توتون ایچیوردی ، اوقدر دومان صاووریوردیکه ، مجلسده اولانلرك صورتلری کوزوکمیوردی .

— خیال ، سزك كبی برجنتیلمنه بو كبی خیال یاقشمز ، بلكه بشقه‌سی بویله برشی سویلرسه سز قهقهه‌لرله كوله‌ردكز ، احتمال سزنی بویله برشی سویلرسه‌م اقناع ایدرم ظننده بولنورسكز . بزم دیمزده (تراور) ماتم یوقدر . بزده بو كبی رؤیالره خیال دیرلر .

— بن سزه نفس امرده كوردیكمی سویله‌یورم ، هم حقیقةً چوق قورقدم ، بزم روسلرده ماتم كورمك چوق فنادر .

بز قومشی ایله كولشمكده ایدك . خارجدن یكی بریولجی كلدی . بكا : — شوراده یر بولنورمی ؟ دیدی . — بیوروكز وار ، دیدم .

بزم یكی قومشی‌مز شرق ملتندن اولدیغی سیماسندن معلوم ایدیسه‌ده ، كیم اولدیغی بللی دكل ایدی . صوردم : سزكیم سكز ؟ .« یاكوت . »دیدی .

چوق كوزل ، بن یاكوتلردن كیمسه‌یی بیلمیوردم . دیدم : رجا ایده‌رم سزك ایله طانیشه‌لیم ، بنم نامم عبدالرشید ، كندم ده تاتارم .

— بن ده یاكوتم ، دیدی ، مخلصم (فامیلیه‌م) میخایلوف .

چوق استغرابمی موجب اولدی . دیدم : — بو خالص روس مخلصی‌در .

میخایلوف — آرتق بزم یاكوتلرده روس اولدیلر كیتدیلر . شیمدی اورتودوقس مذهبنی قبول ایتمامش یاكوت یوقدر . بنده استراسته‌مز میخایلوف اولدم .

بن — روسلرده برقاعده واردر ، اورتودوقس مذهبنی‌قبول ایدنلرك اسمنی تبدیل ایدرلر ، فقط مخلصنی تبدیل ایتمزلر .

— بزم یاكوتلرده اساسا مخلص یوقدر ، هركس كندی نامیله خطاب اولنوردی ، شیمدی نه‌زمان بزم یاكوتلری (پراوه سلاونای) اورتودوقس یاپدیلر ، اوزمان آرتق بزه‌بر قویروقده طاقدیلر . بوبزم قویروغمز دكل ؛ روسلرك هدیه‌لری .

— اورتودوقس مذهبنی قبول ایدنلر ممنونلرمی ؟

— اورتودوقس نه اولدیغنی بیلسه‌لر احتمال كه ممنونده اولورلر ، بزمكیلر ایچنده اویله آكلایوب بیلوبده اورتودوقس اولانلر بولنمز ، وقتیله برباباز بر پولیس ایله‌كلمش ، اشته بودین ، بوپولیس دیمش ، بونك اوزرینه اورتودوقس اولمشلر ؛ اسكی زمانلرده اورتودوقس مذهبنی قبول ایدنلر ملت نظرنده پك منفور ایدیلر ، فقط كیت كیده حكومت بومسلكی ترویج ایتدی ، ایكی‌یاكوت دعواایدرسه حق قازانمق ایچون مطلقا بری اورتودقس اولمق ایجاب ایتدی . اورتودوقس‌لغی اختیار ایدنلره آیروجه امتیازلر

ویرلدی ، احتراملر کوسترلدی ، شیمدی رسما عموم یا کوت اورتودوقس اولدیغی کبی غیررسمی صورتده شامانیلق دخی باقیدر .

بزم یا کوتلر اورتودوقسلنه نه قدر خلوصکار اولسه‌لر ، حتی نه‌قدر متعصب بیله بولونسه‌لر ، شامانی‌لقدن بسبوتون واز کچه‌مز ، بر زمان کلوب برجهتدن صقلدیغی کبی شامانه مراجعت ایدر ، روس پاپاسلرینك ویرمش اولدیغی پتلری ، تخته‌لری برطرفه آتار ، (یالپاق توسدن) استشفاع ایدر .

— رجا ایدرم بکا شو شامانیلقدن بر آز معلومات ویرمیسکز ؟ شامانی دیمك نه دیمك ؟ شامان نه‌در ، (یالپاق توس[١]) نه‌در ؟

— بزم شامانیلق بوده مذهبدن برشعبه‌در ، شامان بزم مذهب رئیسمزدر ، (یالپاق توس) بزم مقدس بر آلتمزدر . بونك واسطه‌سیله استشفاع ایده‌رز . لدی الایجاب بونك ایچون قربان کسرز .

— بو دی مذهبنده ذی روحی اتلاف جائزدکلدی ، نصل اولورده سز قربان کسرسکز ؟ نم بورالره عقلم ایرمیور ؟

— ذی روحی اتلاف جائز دکلدر ، اکر یمك ایچون اولورسه . اما فداءً جائزدر . قربان بیله فدادر . مع‌مافیه بودی مذهبی چوق تبدل و تغیره اوغرامشدر . لامالرده قربان یوقدر . فقط آنلرده اولان قبایح بزمکیدن دها شنیعدر . معبدلرینه کیرسه‌کزده کورسه‌کز حیرت ایدرسکز ، اوده دین ومذهب نامنه معبود صانیلور .

— نه کبی شنیعه‌لر وار ، سویله‌یه بیلورمیسکز ؟

— خیر سویله‌یه‌مم ، زیرا بوراده قادین وار .

(بزم قومشی قادینلردن بری ، مصاحبه‌مزی دکلمکده ایدی) .

— چوق شی قادینلر حضورنده سویله‌نه‌مزده آلهه ومعبود اوله‌بیلورمی ؟

— نه‌دیرسکز افندی ، نه‌لروار نه‌لر !

— چوق شی ، (بن قادینه باقه‌رق) سزك بوراده بولنمه‌کزی آرزو ایده‌زم ، فقط بزی استفاده‌دن محروم ایتدکز ...

دینجه ، قادین آیاغه قالقه‌رق : — آلهه‌لرك بزدن قورقانی‌ده وامش ...، دیدی صاوشدی . هرنه‌قدر « اوتورکز ... » دیدیسه‌کده دورمدی .

[١] یالپاق توس : شامانیلرك بیوك معبودلرینه اسم اولمغله برابر ؛ تورك لساننده واسع معناسنده اولان یالپاق ، صدر معناسنده اولا توس‌دن مرکب برکلمه‌در . فقط مناسبت نه اولدیغنی بیله‌مدیکم ایچون صوردم .

یکی‌مشومزه : — آرتق مادموازل کیتدی ،دیدم ، شیمدی بزه لامالرك آلهه‌لرندن معلومات ویریکز ...

شامانی مذهبی رئیسی

— بین‌الزوجین تصوری ممکن اولان معاملهٔ شنیعه صورتی معبدلرنده مقام مقدسده بولنور ، ومعبود ظن‌ایده‌رك تقدیس و تقبیل ایدرلر . بوده مذهبنده اولان فضیحه‌لر تمامیله سویله‌نیله‌مز ، ذاتاً کندیلری‌ده ستر ایدرلر ، معبدلرینك او قسمنه لاما مذهبنده اولمیان برآدمی قبول ایتمزلر .

بزم اسکی قومشومز تحف : — دها دوغریسنی استرسه‌کز ، دیدی ، بو مذهب اختیارلر خرجی ایمش .

بن صوردم : — موسیو میخایلوف سزك یاكوتلرده تحصیل كورمش آدملر وارمی؟
— بزده مکاتب عالیه کورمش آدملر پك آز ، همان یوق درجه‌سنده . ملی مکتبمز ذاتاً یوقدر ، هپ آچلمش مکتبلر میسیونه‌رلر همتیله میدانه کلمشدر . آنلرکده مقصدلری معلوم . بزده تحصیل مکتبسز حصوله کلمشدر ، شیمدی مکتب آچمایه حاجت ده قالمامشدر.

شامانی لرك قربان مراسمی

— سزده اراضی مسئله‌سی ناصلدر ؟ کندکزه مخصوص اراضی وارمی ؟ اراضی سزك ملك خاصکز اوله‌بیلورمی؟ بهر نفوسه نه‌قدر اراضی دوشر تخمین اولنه‌بیلیرمی ؟
— بزده اراضی کاملاً باتاقلق (تونتره) در ، اراضئ منبته پك آزدر ، شیمدی

داخلی روسیه‌دن مهاجرده چوق کلدی ، وکلمکده‌در . شیمدی محتاج دکلسه‌کده برزمان کله‌جك اراضی‌یه محتاج اوله‌جغز .

شوصره‌ده قوندوقتور کلدی ، بیلاتلری طوپلادی ، تومسکی‌یه کیده‌جکلره بوراده آقتارمه اوله‌جغنی سویله‌دی ، بزده اشیالرمزی طوپلادق ، دها فضله قونوشمق ایچون وقت بولنه‌مدی .

بزم یاکوت قومشومز دیدی : — بن سزی چوقدن بیلورم ، سزك حقکزده بعض مقاله‌لر اوقومشم ، فکرکزه تمامیله اشتراك ایده‌رم ، بزم (ایناورودیس) روس عنصرندن

بریاکوت عائله‌سی

بشقه‌لری هپ اولومه محکومدر . روسیه‌نك سیاست داخله‌سی بویله‌در . بوندن ماعدا بزم یاکوتلر ، بوراتلر فعلاً اولمکده و نسلاً منقرض اولمقده‌در . سیبریاده عموم ایناورودیسلر نسلاً انقراضده یا، فقط بزم یاکوتلر دهاچابوق انقراضه یوزطوتمشلردر .

— بوانقراضك سببی نه‌در عجبا ؟

— مسکرات استعمالی چوغالمه‌سندن اولمه‌لی ظن ایدییورز. چونکه روس استیلاسندن صوکره مسکرات چوغالدی .

— مسکرات روسلرك استیلاسندن مقدم یوقمیدی ؟

— واردی اما ، بزم ملی راقی‌لرمز سوتدن اعمال اولنوردی ، برمضرتی کورلمزدی

شیمدی ایسه خالص اسپرتو استعمالی شایع اولدی ، پاپاسلر بزی بونكله آولادیلر.

قطار « تایغه » استاسیونه کلدی ، آرتق بزم ایچون آقتارمه اوله جق . مع التأسف بو کوزل صحبتلردن آیرلدق .

« تایغه » استاسیونی سیبریا تیمور یولنده اك مکمل براستاسیوندر . بوراده برساعت اکلندکدن صوکره تومسکی یولنه دوغری حرکت اولندی . بوراده مسافه اوزاق دکل ، اوچ ساعت صوکره تومسکی ده بولنه جغز ، واغونده آدم پك چوق ، زیرا (طاوشان) [١] تعبیر ایتدکلری یولجی کثرتله بولنیور . بن طاوشانلری کورنجه یانمده بولنان برذاته : — نه وقته قدر روسیه تیموریوللری بوطاوشانلر نقل ایده جك ؟ دیه صوردم .

— روسلر تلکی اولنه قدر ، دیدی .

اوراده بولنانلر قهقهه لرایله کولدیلر ، طاوشانلری چوق مؤاخذه ایتدیلر ، برچوق سوزلر اولدی .

او آراده نصل ایسه برمناسبت کلدی ، بری صوردی : — نه ایچون بوسیبریا شمندوفر خطی تومسکی کبی مهم بربلده دن اوقدر اوزاق کیتمش . آیری برمقاص یاپیله جغنه دوغریدن دوغری خط کبیر تومسکی یه اوغرایه رق کچسه یدی ، اولمزمیدی ؟

برضابط جواب ویردی : — هندسه ده مهارتلی اولانلر بویولی بویله تنسیب ایتمشلر ، اکر اوزمان تومسکی بلده سی ده برآزهمت کوستره ایدی ، هیچ اولمزسه ، اللی ، آلتمش بیك روبله لك برهدیه تقدیم ایتمش اوله ایدی ، هیچ شبهه سز مهندسلرمزده محوری اونقطه یه چویرمش اولورلردی . برمملکتده رشوت دوام ایتدکجه دوغری یولده کوروله مز .

اوچ ساعت صکره تومسکی استاسیونه کلدك بوراده طلبهٔ علوم ومعلملردن بعض ذوات منتظر ایدیلر .

« تومسکی »

من القدیم غایت مشهور برتجارت مرکزیدر . برزمانلر بوراده بیوك بازار بولنورمش ، بوتون سیبریا تجاری موسم شتاده بورایه طوپلانیر ، اخذواعطاده بولنورلرمش .

اوزمانلر شمندوفر اولمدیغی حالده ، ایکی بیك ، بش بیك چاقرم مسافه دن آت

« ١ » روسیه ده شمندوفرلرده بیلاتسز قاچاقلره « طاوشان » دیرلر ، بوطاوشان پك چوقدر. ملتك طبیعتی بوکا میالدر . تیموریوللرده نه قدر ادبسزلکلر وارسه هب بویوزدن اولور .

ایله‌کلوب کیدرلرمش . اوزمانلرده روسیه‌ده هر برده (پراغون) یولی واردی عموم بلده‌لر بو یول ایله یکدیکرینه مربوط ایدی : هر یکرمی، یکرمی بش، نهایت اوتوز چاقرم بر استاسیون اتخاذ اولنوردی . اواستاسیونده دائما حاضر آتلر بولنوردی . استاسیون صاحبلری دائما حاضر و یولجی‌یه منتظر بولورلردی . یولجی کلورکلز همان حیوانلر قوشولور، بندیکی طولودیزکین یوروردی، قیش کونلرنده یکرمی بش چاقرمی‌یك آغر کیدرسه ایکی ساعتده آلوردی . اوراده باشقه حیوانلر حاضر . کیجه کوندوز هیچ توقفسز حیوانلری دیکشدیره دیکشدیره کیدردی . یکرمی درت ساعتده هیچ اولمزسه اوچیوز کیلو متره یول آلوردی . بونکده مصارفی بهرچاقرمه ایکی حیوانه اوتوز، نهایت قرق پاره ایدی . اوچ حیوان قوشرسه اللی نهایت آلتمش پاره ایدی . اشته بزم روسیه تجاری تومسکی‌یه شو یول ایله هرسنه بردفعه کلورکیدردی . شیمدی ایسه تیمور یول اولنجه سنه‌ده برقاچ دفعه‌لر کلوب کیتمك ممکن اولییور .

تومسکی بلده‌سی شیمدی تجارتکاه اولمغله برابر علم منبعی دخی اولدی . مکمل دارالفنونه مالکدر . دارالفنون اولنجه معارف مملکتی دیمك اولور. شهرك هرطرفی تحت انتظامه کتورلمشدر . شیمدی بن بو بلده‌ده‌کی اهل اسلامك احوالندن ده برآز معلومات ویرمك استرم.

مسجد ، مدرسه ، مکتب :

تومسکی مسجدی غایت منتظم بر مسجددر . بوکونه قدر بوتون سیبریاده موجود مسجدلرك الك بیوکی والك کوزلیدر . مسجدك بناسی صرف اهالی‌نك همتیله میدانه کلمش . مسجد جوارنده غایت کوزل ومنتظم بر مدرسه دخی بولنیور .

تومسکی بلده‌سنده اوچ بیك قدر مسلمان موجود اولوب، بونلرك مجموعی بر محله‌در. فقط بوراده اوچ مکتب بولنیور . مکتبلرك هر بری بشقه اداره‌لرده وبشقه بشقه برقاچ صاحب خیراتك همتیله اداره اولنمقده‌در . آخون جنابلری مسجد شریفی ملحقاتیله کندینه مال ایدنمش کبی تصرف ایتمکده ، یکرمی اوتوز طلبه‌یی یاری آج یاری طوق اوجسیم بنالر ایچنده بسله‌مکده‌در. دیکر طرفدن تومسکی اغنیاسندن کریم حمیدوف برقاچ آدم ایله برلشمش، یتمش سکسان قدر طلبه تربیه ایدییور. صوکره شاهی حاجی سیداشف جنابلری دخی کیسهٔ حمیتی آچمش، اللی آلتمش قدر اولادمسلمین تربیه‌سنه اهتمام ایدییور .

شو صورتله اوچ طرفده اوچ قوت ایله چالشمقده اولدقلرینی کوروبجه هر برنده حسن نیت اولاجغنی حس ایده‌رك بونلرك برلشمه‌سنه و برقوت اوله‌رق چالشمه‌لرینه صرف

مقدرت ایتدم ، چوق نصیحتلرده بولندم ، کرك عمومی وکرك خصوصی مجلس لرده تألیف قلوب ایچون چوق سوزلر سویله‌ندی ، سعی وغیرت اولندی. له‌الحمد بردرجه موفقیت دخی کورلدی . یکدیکرلرینه سلام ویرمامش آدملر یکدیکرینك خانه‌سنده مسافر صفتیله قبول اولنه‌رق اظهار اخوت ایتدیلر .

تومسك مسلمانلری :

تومسك مسلمانلری غایت صاف دل، ساده‌درون‌در . تعصب ده یوق ، فقط آرالرنده اصحاب علم ومعرفتده یوق ، سوق قدر ایله داخلی روسیه‌نك هرولایتندن کله‌رك ، اوراسنی وطن اتخاذ ایتمشلر . آرالرنده هرنه‌قدر چوق دکل ایسه‌ده اصحاب ثروت دخی موجوددر .

تومسکی‌ده (اینارودیس) تعبیر اولنور یرلی تاتارلر ، همان منقرض اولمش کبیدر . پك آز قالمشلر ، هرنه‌قدر کندی آرالرنده اغنیا فلان کورولسه‌ده چوق دکلدر ، بخاریلر ایسه تماما منقرض اولمشلردر . درت ، بشیوز سنه مقدم بخارادن بورایه کلوب یرلشمش ، صاحب وطن اولمش بیچاره‌لر ، بوکون همان کوکندن قورومق اوزره‌در . مجموعی یوز اللی قدر نفوس قالمشدر . مع مافیه کندولرینه مخصوص (وولص) هیئت اداره‌لری واردر . بونلرك انسابی منقرض اولمقده‌در .

تومسکی مسلمانلرنده پك فقیر آدملر اولمدیغی کبی ، پك بیوك زنکینلرده یوقدر ، هپ اهل صنعت وتجاردر .

بونلرك اکثریسی ترزی ایمش ، بونکده سببی : اکثر روسلرك تاتارالبیسه‌سی کیمه‌سندن عادتا عموم تاتارلره ترزیلك برصنعت اولمش .

بن تومسك بلده‌سنده بولندیغم اثناده اهل اسلام اغنیا وفقراسی عمومیتله اظهار ممنونیت ایتدکلری کبی ، روسلردن دخی برچوق آدملر آیروجه التفاتلرده بولندیلر ؛ خصوصی ضیافتلر ویردیلر ، پروفسورلردن : صوبلوف ، مالینووسکی وسیاح‌شهیر پاتانین وسائر بر جوق ذوات ایله کسب معارفه اولندی .

تومسکی اطرافنده قریه‌لر :

تومسکی اطرافنده مسلمان قریه‌لری پك آزدر ، مجموعی اولسه اولسه یکرمی بش قدر مسلمان قریه‌سی وار . قریه اهالیسنك قسم اعظمی یرلی سیبریا تاتاری ایسه‌ده ، داخلی روسیه‌دن کلمشلرده آزدکلدر . کندی حسن اختیاریله کلمشلر اولدیغی کبی ، نفی اولنه‌رق کلمشلرده ایچه‌در . فقط بونلر هپ یرلی تاتارلر ایله قز آلوب ویرمشلر ،

آرالرنده بر اخوت تامه حاصل اولمش ؛ بوصورتله مادی ومعنوی منفعتلر کورلمش . بوسایه‌ده اولانسبا انقراضه محکوم اولان سیبریا تاتارلرنده فوق العاده تکثر کورلمیه باشلامشدر. ثانیا داخلی روسیه‌دن کلمش مسلمانلر دیانت اسلامیه‌نك محافظه‌سیچون چالشمشلر ، هر یرده مکتب کشاد ایتمشلر ،مسجدلر بناسنه غیرت ایتمشلر .شواوفاق اوفاق قریه‌لرك هر برنده بر مکتب وار ، شعار اسلام کورلمکده. ایکی قانك یکدیکینه قاریشمه‌سنده بیوك بر معنویات کورلمش ، سیبریا تاتارلری صاف دل ، خلوق مسلمان آدملر ، داخلی روسیه‌دن کلنلر ایسه فعال وجوال آدملر، ایکی عرقك برلشمه‌سندن کرك سیماجه و کرك اخلاق واطوارجه بر اعتدال حصوله کلمش . وراده اولان اصل یرلی تاتارلرك عرقاً بیاض قالمق اولملری بعض اوراق قدیمه‌ده کوریلیور .

بو تاتارلر ایچنده مجوسیلرده‌خی بولنور . بومجوسیلر ایله اسلاملرك لساننده بر مناسبت تامه کوریلور . فقط بونلرده اومجوسیلره (آیغای) تسمیه‌سی شایعدر .

روسلر ، بونلرك کافه‌سینه « اینارودیس » سوزنی قوللانیورلر ، ذاتا بوکله عموم روسیه‌ده روس عنصرندن ماعداسینه استعمال اولنیور . روسلرك غیریسی معناسنی افاده ایدر .

روسلرك تومسکی‌یی استیلاسی :

اوزمانلر بورالر اللهك کنیش صحراسی ایمش ؛ کیمسه‌لر یوق ؛ تك توك کوچبه حالده برقاچ بیك تاتار وار ، روسلر کلمشلر ، بورالری بزم اولدی دیمشلر ، بوتون حق استیلا بوندن عبارتدر . اوزمانده بعض آدملر چیقوب : — یوق بوراسی بزمدر، دیمش ایسه، برشی دیمه‌یه‌رك حدودینی صورمشلر.اوده کوزی کسدیره بیلدیکی بر نقطه‌دن حدودی کوسترمش، آکا اوقدر یری براقمشلر ، کری قالانی‌ده بتمز توکنمز ارض‌الله واسعه هپ اوچ بش آدم معرفتیله استیلا اولنمشدر .

بوکون بعض تاتارلرك النده پك واسع اراضی سنداتی اولمه‌سی وآنلرکده روسلر طرفندن تصدیق اولنمش بولنمه‌سی دلیل کافی اوله‌بیلور . زیرا بوسنداتك مالنده دخی تسکین اذهان ایچون یازلمش عباره‌لر کورلمکده‌در .

قالتای قریه‌سی :

تومسکی ناحیه‌سنده بوقریه صوك درجه‌ده دقتمی جلب ایتمش بولندیغندن آیروجه قید ایتمکی مناسب کوریورم . بوقریه قسم اعظمی روس اولمق اوزره غایت بیوك بر

قریه‌در ، بوراده یکرمی‌ر خانه‌دن عبارت غایت فقیر مسلمانلر وار ، بونکله برابر بو مسلمانلرك كنديلرينه مخصوص مسجد ، مکتب وکتبخانه‌لری وار . قرق بش قدر اولاد اسلام تعلیم اولنیور : اصول تعلیم غایت منتظم ، مکتبك كشادی تمام برسنه‌اولمش . اوندن مقدم بوچوجقلردن هیچ بری اوقومق یازمق بیلمزمش ، بن اوراده بولندیغم زمان بونلرك هپسنی امتحان ایتدم ، هپسی مکمل اوقویوب یازدقدن ، ارکان اسلامی فرائض وشرائطی ایله بیلدکدن باشقه حسابدن اعمال اربعه‌یی ده بیلیرلردی . ۲۱ خانه‌دن قرق بش چوجق بوراده تحصیل ایدییور . بونلر ایچنده ۲۱ یاشنده ارکك ۱۸ یاشنده قزلرده واردی . فقط بونلری ایکی‌یه آییرمش‌لر . آداب اسلامه موافق صورتده تربیه‌لرینه دقت ایتمش بولندقلری هپ ظاهر وبللی ایدی . قریه‌نك اختیارلری‌ده آیروجه کیجه درسلرینه ، کتب خانه‌یه دوام ایتمکده ایدیلر .

بونلره متصل یوزخانه‌لی روس قریه‌سنده بر شیلر یوق ، کلیسه‌ده یوق ، حتی بعض روسلر چوجقلرینی بومسلمان مکتبنه ویره‌جك اولمشلر ایکن ، حکومت رجالی ممانعت ایتمشلر .

بوقریه‌ده مکتبك مصارف سنویه‌سی بشیوز اللی روبله (آلتمش اوچ لیره) قدر بر مبلغدر ، که ۲۱ خانه‌دن چیقار . بو ، اساسا بر امام ایله برمعلمك همتندن حصوله کلمش حمیت دینیه‌در .

بزم بابالرده برسوز وار : « قوللرك اجتهادی اولولری دیرلدیر » تمام شومعناده‌در .

سفرم منتهاسی :

بورایه قدر سفرم منتهاسنی کیمسه‌یه آچامشدم . برکون تومسکی‌ده پاتانین خانه‌سنده بولندیغم اثناده ، برچوق آدملر حاضر ایدی . سفرم منتهاسنی صوردقدن صوکره « سیبرسکی ژیزین » غزته‌سنده برمقاله یازمه‌می دخی رجا ایتدیلر .

بوراده سفرم منتهاسنی اجنبی مطبوعاتنه ویره‌جکم تقرر ایدنجه ، بووقعه‌نك عائله‌م افرادنه آیروجه تأثیری اوله‌جغی ملاحظه ایده‌رك ، آنلره آیری مکتوبله اشعار ایتدیکم کبی ، کندی مطبوعاتمزه دخی خط سفری‌مبین مقاله‌لر کوندردم .

« سیبرسکی ژیزن » غزته‌سنده برنجی مقاله ۲۶۵ نجی نومروده‌در : سفرم مدتی‌ونره‌لره بولنه‌جغم ، مفصل صورتده یازلمشدی .

تومسکی مبعوثی نیکراسیف :

تشرین ثانی ۳ ، تومسکی‌دن کیتمك اوزره قرار ویردم . وداع ایتمك مقصدیله سیاح شهیر پاتانین خانه‌سینه واردم. اوراده پاتانین‌بکا دیدی : یارین اخشام ، بزم مبعوثمز نیقولا نیکراسیف جنابلری ۳ نجی دومانك احوال جاریه‌سندن منتخبلره حساب ویره‌جکدر ، سفرکزی برکون تأخیر ایدیکزده بومجلسده سزده حاضر اولوکز .

بنده مع‌الممنونیه‌سفرمی تأخیر ایتدم . اوایامده تومسکی‌یه هیئت عدلیه ایله کلش ذاکرافندی ایش محمد جنابلری دخی تومسکیده بولنیوردی ، آنك یانه‌کیتدم. بوراده بولندقجه ذاکر افندی ایله‌برابر صحبت ایدردم، آنك دخی نیکراسیف جنابلری مجلسنده برابر بولنمه‌سنی سویلدم .

ایرتسی کونی آخشام محل موعوده کلدك ، صالون حنجا حنج طولمشدی. اوچ‌بیك قدر آدم وار. بزیرلشدکدن‌صوکره‌نهایت‌بش دقیقه کچمشدی، جناب نیکراسیف محل‌خطابته کلدی . نهایت اوتوز اوچ یاشلرنده برکنج اولوب قوهٔ ناطقه‌سیله مشهوردر .

نیکراسیف‌سوزه‌باشلایه‌رق :افندیلر ! دیدی ، بن‌بوکره سزه،بزم‌روس‌پارلامنتوسی (دوما)نك‌احوال‌جاریه‌سینه عائد معلومات ویرمکی کندمه بروجدان وظیفه‌سی عدایدرم . زیراسزبنی انتخاب ایتدیککز زمان‌البته حقوق انسانیه‌دن بروظیفه‌یی : آغیر وظیفه‌یی بکاتودیع ایتمشدکز .

معلومکز درکه مجلس مبعوثان رجالی ، دائما کندیسنك انتخاب اولندیغی ولایت رجالی تحت ترصدنده بولنمه‌سی لازمدر . شوحالده‌بنی سزانتخاب ایتدیکز ، هرنه‌قدر سزبنی فعلاً ترصد آلتنده بولندیرمزسه‌کرده ، وجداناً بنم سزك ترصدکز آلتنده بولنمم لازمدر . ایشته شوسببدن وجدانم آرزوسی اوله‌رق ، دومانك احوال حاضره وآتیه‌سندن سزه‌برحساب، برمعلومات ویرمکی بورج عدایدرم . سزبکا امنیت ایتدکز ، بن‌ده‌سزك امنیتکزی سؤاستعمال ایتمك ایستمم . سزده مقبول اوله بیله‌جك برده بنم معذرتمی قبول ایتمه‌کزی استرحام ایدرم .

بوکون بزم‌مملکتمزده « پارلامنتو » (دوما)وار ، فقط‌سزهپکزبك‌اعلابیلورسکزکه ، دومادہ اکثریتی تشکیل ایدن‌فرقه حکومتك برآلتیدر ، مادامکه اکثریت آنلرالنده‌در، بوکون نصل استرلرسه اویله‌چویره بیلورلر .

شوحالده‌بزم‌وظیفه‌مزنه‌در ؟ ایشته بنم‌سزه‌عرض‌ایده‌جکم نقطه‌ده‌بوراسیدر.شیمدیکی

دوماده بزم موقعمز چوق آغردر ، زیرا اقلیت تشکیلی ایتمکله برابر ملتك استقبالی کوزتمه‌مز لازمدر .

بو کون بزم فرقه‌نك بوتون آمالی شو نقطه‌یه معطوف بولنیور : بزم شیمدی یکانه وظیفه‌مز ، مشروطیت نامنی محافظه ایتمکدر . بوتون آماممز بونك اوزرینه منحصر اولملی‌دە ، مانی بوندن صوکره کله جك انتخابه حاضرلەمه‌لیز ، بو دوره هر نصل اولورسه کچر ، ذاتاً برقسمی کچدی . ایشته مهم اولان نقطه شوراسیدر . ملت بوتون وارلغی ایله انتخاب زماننده حکومته مقاومت ایده بیلورسه ، مأیوس اولمایه‌رق چالیشیر چابالارده مستعد ، حمیتلی ، ناموسلی مبعوثلر انتخاب ایده بیلورلرسه ، درت سنه صوکره اولورسه‌ده مملکتی قورتارمش اولورز .

البته حکومت حاضره اوزمان دخی کندینه دستگیر اوله بیله جك مبعوثلرك انتخاب اولنمه‌سینه بیوك قوت ایله ، پولیسلر تهدیداتیله چالشه‌جقدر ، فقط بزده اوکا کوره حاضر لنمه‌مز لازم کلور . اکر ملت اوزمان غیرت ایدرده حکومته غلبه ایده بیلورسه ، وطنی تهلکه‌دن قورتارمش اولور . یوق ملت بویله غفلت ایچنده پویان اوله‌رق کیدرده ، مملکتی وطنی اوغرنده بر آی قدر عمر صرف ایتمکده تکاسل ایدرسه ، بزم استقبالمز صوك درجه‌ده امیدسز ، دکل دول معظمه صره‌سنده یاشامق ، دولت اوله‌رق بقامز دخی شبهه‌لیدر .

شیمدی شوراسنی کمال اهمیتله نظر دقته آلمالی‌ده هر نه لازم ایسه اوکا کورده چالشمه‌لی .

دوما شیمدی‌یه قدر نه یاپه‌بیلدی ؟ ناظرلره قارشی نه کبی وضعیتده بولنه‌بیلور ؟ شیمدی‌یه قدر دوما کندینه حکومت نظرنده (هر نه قدر ضعیف ایسه ده) برموقع اثبات ایتمکه موفق اولمشدر . بوندن ماعدا انجمنلرده برچوق تنظیمات دخی میدانه کتورمشدر که هر نه قدر بوکون بونلری هب تصدیق ایتدرمك ممکن اوله‌مزسه بیله بر وقت مرهون ایچون بونلر هب حاضردر .

دومانك ناظرلره قارشی اولان وضعیتنه کلنجه ، شیمدیلك همان هیچ بر حیثیتی یوق کیبدر . مع مافیه بوتون بوتون یوق دیمکده اولمز ، بردرجه‌یه قدر مینسترلرك اموره جاریه‌سنه عائد حسابات حقنده ، لازم اولان تتبعده بولنمشدر .

خصوصاً بحریه نظارتیله یوللر نظارتی علیهنده پك مهم تنقیدات موقع تطبیقه قونلمشدر . هله یوللر ناظرینك حساباتی اوقدر فنادرکه ، انسان حقایقه مطلع اولورسه حیرته دوچار اولمامق الدن کلمز ، سزه نمونه اوله‌رق بوراده یالکز برمسئله کوستره‌جکم ، شرقی چین تیموریولی بزم روسیه حکومتنه سنه‌ده اوتوزبش ملیون روبله زیان ایدییور ،

بوزیانده هرسنه ترقیده ، بوکا قارشیلق اولمق اوزره یوللر نظارتی طرفندن هیچ برتدبیره تشبث اولنمامشدر . هم بو نظارتلرك ایشلری اوقدر فناکه ، حال حاضرده اصلاحی ده ممکن دکل ، دفترلری قارمه قارشیق . اشته شیمدی دوما شوراده ذکر ایتدیکم ایکی نظارتك دائره‌لرینی تفتیش ایتمکه موفق اولمشدر . بونکله شوایکی ناظره مسئولیتی یوکلته‌بیلورسه، بوبر خطوهٔ ترقیدر .

دومانك استقبالندن خبر ویره‌جکدم ، اشته شوراده ملاحظه اولنورسه استقبالی دخی بر آز آکلایه‌بیلورز ، ذاتاً استقبالی تمامیله مطلوبه موافق صورتده بریوله قویمق ایچون، انتخاب زمانی کوزتمه‌لی‌یز ، تکرار ایده‌جکم بوتون ملتك امیدی اوراده‌در ، ملت یالکز شهرته قاپیلیرسه، یاخود حکومتك کوستردیکی آدملری انتخاب ایدرسه ، صوکره دومادن خیر اوله‌مز ، صوکره ادارهٔ مشروطه یوق دیمکدر . اکر ملت انتخاب زماننده کوزنی آچارده حقیقةً امنیت ایتدیکی آدملری انتخاب ایده‌بیلورسه ، اشته اووقت مملکتی تهلکه‌دن قورتارمش اولورز .

شیمدی بزم سیاست خارجیه‌مزك دوشکوندر ، دول معظمه نزدنده موقع سیاسی‌مزك بودرجه‌ده دوشکون اولماسینه سبب اقصای شرق محاربه‌سنده اولان مغلوبیتمزدر .

شیمدی سزه سیبریا مبعوثلرینك فعالیتندن بر آز معلومات ویره‌جکم : بزم سیبریا مبعوثلرینك برنجی وظیفه‌سی عموم سیبریاده زیمستوه اصولی موقع تطبیقه قویمقدر ، بو ایسه دوما اعضالری عموم مبعوثلر نظرندن کچیرلمش‌در ، قبول اولنه‌جغی مقرردر . وزیمستوه قانوننامه‌سی واصول انتخابی‌ده موافق صورتده تنسیق اولنمشدر .

شیمدی اون دقیقه برتنفس رجا ایدرم . اکر خاطرلرکزه کلن بر شی وار ایسه ، یازوب ویررسکز ، جوابنی ویرمکه چالیشیرم .»

هرکس یرندن حرکت ایتدی ، بزده شو تنفس زماننده بالاستفاده نیکراسف جنابلرینك یانینه کیتدك ، پروفسور صوبلوف واسطه‌سیله تقدیم اولنه‌رق کندیلریله کسب معارفه ایتدك . نیکراسیف بزه کمال نزاکتله : سیبریاده‌سزك وجودکزله افتخار ایدییورز، بوکره دوماده سیبریا مبعوثلری میاننده بر قاچ دفعه‌لر اسمکزی ذکر ایتدك ، سزکله کسب معارفه ایتدیکمدن متشکرم .

بن فرصتدن استفاده ایده‌رك : — نطقکزده سیبریا مسلمانلری اراضیسی حقنده فکرکزی بیان ایتمه‌کزی استرحام ایدرم ، دیدم . مع الافتخار دفترینه قید ایتدی . جناب نیکراسیفك نطقی غایت مفصل اولوب هپسنی ضبط ایتمك بنم کبی برعاجز

ايچون امكان خارجنده ايدی ، مع مافيه بن بوراده ضبط ايده بيلديكم قدرينی عرض ايده جكم.

نيكراسف كرسیٔ خطابته كلدی ، تكرار حضار طرفندن آلقشلر ايله استقبال اولنه‌رق سوزه باشلادی :

«بزم مملكتمز معارفدن پك محروم اولديغندن بو خصوصده دوماده اولان فرقه‌مزك فكرينی عرض ايده جكم . معلومكزدركه بزم فرقه‌مز هر نه‌قدر دوماده اقليتی تشكيل ايتمكده ايسه‌ده ، ملت نظرنده اكثريتك حسن توجهنی قزانمش « قاديت » تسميه اولنور « قونستيتوسيون ديموقرات » فرقه‌سيدر .

بزم حكومتمز شيمدی‌يه قدر يالكز كنديسنه لازم اولان مأمورين نه قدر ايسه ، او مقدارده آدم يتشديرمك سياستنی تعقيب ايتمكده ايدی . بوندن فضله‌سنی‌ده زياده كورمش ، بلكه عوامك جهالتنی‌ده كندی سياستنه موافق بولمشدی . شو سببدندركه بزده اك فقير بر نظارت وارايسه اوده معارف نظارتيدر .

اشته مملكتمزك حال حاضرده مهم براحتياجی وارايسه اوده معارفه اولان احتياجيدر. شيمدی‌يه قدر بزم قريه‌لرمزده‌دكل ، بلده‌لرمزده دخی معارف طرفندن كشاد اولنمش مكتبلره پك نادر تصادف اولنمقده‌در . بركت ويرسونكه بوصوك سنه‌لرده «زيمستوه» لرمز بردرجه‌ده اجتهاد ايده‌رك ، برچوق قريه‌لرده ابتدائيه مكتبلری كشادينه موفق اولمشدر . بزم سيبرياده ايسه زيمستوه‌ده يوق ؛ بوسببدن بوتون سيبريا معارفدن بوسبوتون محروم دينه‌جك درجه‌ده قالمشدر . بوتون سيبرياده اون‌قدر ولايتدن يالكز بزم تومسكی‌ده دارالفنون بولنيور . روسيه‌ده ايسه ، يتمش سكسان ولايتدن آنجق سكز ولايتده دارالفنون بولنيور . روسيه دولتی كبی يوزقرق مليون اهاليسی اولان بر دولتده بوقدرجك دارالفنون ايله اكتفا اولنه بيلورمی ؟ . . .

شيمدی بزم فرقه‌مز بوراليرنی نظر اعتباره آلمشدر ، بوخصوصی كندينه بر وظيفه ايتمشدر ، بوتون قوتيله چالشه جقدر ، هرنه‌قدر شيمديلك بر موفقيت اميدی كورلمزسه‌ده ، زمان كلور فرصت اله كچركه تقدير اولنه‌جغی شبهه‌سزدر (آلقشلر) . . . »

تنفس زماننده حضار طرفندن يازيله‌رق ، نيكراسيفك اوكنده‌كی ماصه اوزرينه قونلمش كاغدلری النه آلارق ، سؤالره برر برر جواب ويرمكه باشلادی . صورلمش سوأللر پك چوقدی ، بن اكثريسنی قيد ايده‌مدم ، يالكز دقتمی جلب ايدن برقاچ سوألی عرض ايده جكم :

« ١ — ابتدا دوماده مسلمان فرقه‌سی حقنده سوأل اولنيور . مسلمان فرقه‌سی

شیمدی‌یه قدر برفعالیت وجدیت کوستره‌مشدر ، یالکز قیرغیز اراضیسی مسئله‌سنده جزئی برتشبثلری کورلدی .

٢ — اکثریتی تشکیل ایدن « اوکتبریست » فرقه‌سندن صول جناحك انفصالی حقنده ، سوأل اولنیور . بنم فکرمه قالورسه بواوله‌مز . آنلرك آیرلمه‌سی بزم ایچون فائده بخش اوله‌مدیغی کبی ، کندیلری ایچونده ضررلی اولور .

٣ — دومانك نه‌درجه قوتی اولدیغنی سوأل ایدییورلر . بوده نطقمك برنجی قسمنده بردرجه‌یه‌قدر تبین ایتمشدر . بزم ملتمزده حمیت ملیه وغیرت قالمامشدر .

٤ — « شرق قریب » ترکیه‌مسئله‌سی حقنده دومانك فکرینی صورییورلر . بن بوخصوصده کندی فکرمی سویله‌یه بیلورم .

بوسنه هرسك مسئله‌سنده آوستریانك حرکتی ، بزم ایچون عادتا برتحقیردر . لکن نه چاره ، بزم قوهٔ عسکریه‌مز یوقکه ، بوخصوصده حیثیتمزی محافظه ایده‌بیله‌لم . بزم عسکرمزك ضعفیتی مالیه‌مزك ضعفیتندندر . بزم ایچون عموماً چالشمق لازم ، احوالمزك اصلاحی ایچون اخلاقمزك اصلاحی‌ده لازم ، افعالمز واقوالمزك‌ده اصلاحی لازم ، بوکون بوتون مملکتمزك تجارتی اجانب النه‌کچمکده ، بز بوکیدشله اجانبه قارشی حقوق انسانیه‌مزی دخی محافظه ایده‌میه‌جکز ، شوحالده آدم اولمق استرسك چالشه‌لم‌ده آدم اوله‌لم ، (سوره‌کلی آلقشلر) .»

اشته سیبریالی برروس مبعوثنك ملتی قارشوسنده اولان وضعیتی . مع التأسف دومانك هردورهٔ تعطیلنده بزم مسلمان مبعوثلرندن دخی بوکبی وظیفه‌لر انتظار اولنیورسه‌ده شیمدیلك برشیلر کوریله‌میور .

بن بوراده نیکراسیف جنابلرینك نطقندن بوقدرجك برشی‌ده ضبط ایده‌بیلدم . فضله اوله‌رق مبعوثان نه‌در ، ومبعوثلق نه‌در ومبعوثلرك ملت نظرنده مقاملری نه‌در ؟ بونلرك کافه‌سنی مفصلاً تقریرایتدکدن صوکره ، مجلس‌ده اولانلره خطاباً دیدی :

— بن بوراده حاضر اولنلره قارشی وظیفه‌می ایفا ایدرك وجدانمی تسکین ایتدم ، سزدن‌ده هرنره‌ده اولورسه‌کز ملت افرادی افکارینی بوصورتله تنویره چالشمق خدمتنی کندکزه برروظیفه ایدنمه‌کزی رجا ایده‌جکم . ملت حیات مشروطیت محسناتنی آکلامدقچه مطلوبه موافق مبعوثلر انتخابنه موفق اوله‌مز ، برقاچ آدمك فکرینه مغلوب اولان ملتلر دائمی اسارتدن قورتیله‌مزلر . . .

دیه منبر خطابتدن چکلدی . سوره‌کلی آلقشلر دوام ایدرك تکرارایکی کره کرسی‌یه

کتوربلەرك ایفای تشکر و ابراز حسن توجه اولندی .

تومِ ولایتنده یاصاچنای تاتارلر :

« یاصاچنای تاتارلر » نامیله معروف یرلی تورکلر نسل ونسبلری براولمغله برابر ، شیمدی مذهبجه اوچ قسمه آیرلمشلردر : قسم اعظمی اسلامدر ، برقسمی اورتودوقس اولمش ، متباقیسی ده مجوسیتده ، شامان مذهبنده قالمشدر . بونلرك مجوسیلری ، اصل اراضی وملك صاحبلری عداولنیور ودیکرلرینه وحشی، ظالم برمتغلب نظریله باقمقدەدرلر.

بونلرك احوال تاریخیەلری غایت مبهمدر . اوقومق یازمق بیلمزلر . اسکیدن بونلرك « قان » نامنده (احتمال خاندر) امراسی وارمش ، شیمدی بونلرك هیچ برشیلری یوقدر. یالکز قلبلرنده قالمش براثروارایسه ، اوده صوك دفعه اولەرق روسلرایله برقاچ محاربەلرده بولنەرق ، اخیراً روسلر طرفندن اسیر اولنمش ، تکرار فرارایدەرك محاربەیه طوتوشمش، تکرار اسارته کچمش، عاقبت روس حبسخانەسنده وفات ایتمش « قا کزه باطر »نامی درکه کندیلرنجه برنام مقدسدر .

شو آبغای‌لرقانی قا کزه باطرك [بهادر ، دیمك اولەجق] بولوندیغی زماندەسویلەدیکی شعرلر، بوکون آبغایلردن هرچوجغك آغزنده ازبرسویلەنمکده وتقدیس اولنمقدەدر.

بن بوشعری آبغایلر میاننده معروف سفرعلی ملا آغزندن ناصل ایشتدم ایسه اوصورتله ضبط ایتدم ، بو شعر ابغایلرك حماست وشهامتلرینه برترجمان بلیغ اولمق مزیتنی حائز اولدیغندن عیناً نقلنی واینجه اکلاشیلمسی ایچون آیریجه تحلیلنی مناسب کوردم:

شعر

— ١ —

قاش دن تورەب آغتقان　　قا کزه نك آتی باش آلدی
« قند لیب » که یتریب　　قازاق آتی باش بوردی

— ٢ —

قوزغون یامان قوش بولوب　　« قو » دی تیب دم دیکایله
قازاق یامان یورت بولوب　　قا کزه نی توتدم دیکایله

— ٣ —

قازاقدك دککان توراسی　　اورچوق باشدی بولوبدی.
اورصدی‌بیلاکان قا کزه بی　　دشمان قولنده یاتوبدی .

— ٤ —

قزاقنك سودی بالطه‌سی اوسمه آغاجنی اوتکارکن
اورص‌نك ایتکان دیللری اومورتقام تورین اویکا کن

— ٥ —

آلتی تولکتب اوی کسکان آیما قیمز کوچ ایمتر
آلتون آیماق یونا تکان آلماتی بیکه کوچ ایمتر

— ٦ —

قوندوز جیلاب قوم قازوب قوبلاب چیغارکون قایدا
«کابی» قولون بیك تارتب قاکزا یانار کون قایده

— ٧ —

توروصو بیوك آربیلان اینه‌توم کوستب یله بیر
آدم تورالی توشتاسه ایساب سلام ایته بیر

— ٨ —

آغاجدن یانکز چیقباسون آنادن یانکز توقباسون
امولدك یانکز اوسباسون اینایدن یانکز توباسون

— ٩ —

آق قارچیغام باربولسه شانکشاغای ایدی‌کاینمدن
آتار تورالی بار بولسه صوراغای ایدی یورتم نان

— ١٠ —

آر قامداغی آق یار غاق آلغه اوریلور بولسه‌چی
آتی قرندش بار بواوب آرتمدن کیلور بولسه‌چی

— ١١ —

آلتی بولو صریغو مرغا کیل آبازی تارتالی
آی چولمون چیقغانچه کیل آبازی قایتالی .

— ١٢ —

قاکزه منکان «کیر قالتار» قازاقدی بابه قاتقایله
قازاقدی‌بیلا کان قاکزه‌بی قازاق قولنده یاتقایله .

— ١ —

(قاش) طاغ ، تپه . (توروب) طورمقدن ، كه املاسی استانبولده‌ده مختلف اوله‌رق بعضاً (طا) ایله ، بعضاً‌ده (دال) ایله یازیلیر . (آغتقان) صالدیرمق معناسنه اولان آغتمق مصدرندن اسم فاعل . (قندلیب) بر شهرك آدی ، كه شیمدی خراب بر كوی حالنده‌در . (كه) مفعول الیه اداتی یعنی قندلیبه دیمك . (یتریب) وصول معناسنه اولان « یتشمك » دن ؛ یتشه‌جكی زمان دیمك . (قازاق) آبغایلر روسلره قازاق دخی دیرلر ؛ نته‌كیم قریم تاتارلری بیننده‌ده بو استعمال شایعدر . (بوردی) بورمق مصدرندن ماضیٔ شهودی ، بوردی ، یعنی چویردی .

— ٢ —

(قوزغون) معلوم بر قوشك آدی . (یامان) بیاغی ، عادی ، اهمیتسز معناسنه صفت . (بولوب) ارلدیغی حالده دیمك ؛ چونكه بالعموم تاتارلر (اولمق) مصدری یرنده بولمق دیرلر . (قو) بر قوشك آدیدر ؛ كه ییرتیجی قوشلرك الك بیوك و اهمیتلیسی‌در ؛ بو قوش سبریاده كثرتله بولنور ، آو كوپكلری كبی بو قوشلرده آوجیلق ایشنده قوللانیلیر ، بالخاصه تیلكی آونده بو قوش چوق ایشه یارار . (دی) مفعول به اداتی ، « قو » یی ، یعنی « قو » قوشنی دیمك ؛ ابغایلر مفعول به یاپمق ایچون (ی) دن اول بر (د) ، بعضاً (ت) ، بعضاده (ن) علاوه ایدرلر . (تیبدم) تپمك مصدرندن ، تپدم دیمك . (دیكایله) دیه‌جك ، یاخود دییور . (یورت) ملت معناسنه . (قاكزه‌نی) قانزه‌نی دیمك . (توتدم) استانبول تركجه‌سنده (طا) ایله (طوتدم) یازیلیر . بوراده قاكزه كندینی « قو » یه ، روسلری‌ده « قوزغون » ه تشبیه ایتمش .

— ٣ —

(قازاقدك) « قازاق » ك دیمك ؛ بورانك تورکجه‌سنه كوره‌ینه (د) فضله‌در . (دككان) یاپمق ، بنا ایتمك معناسنه (دیكمك) مصدرندن ، دیكدیكی دیمك ؛ تاتارلرده « فلان بر او دیكدی » دیرلركه بر او بنا ایتدی دیمكدر . بوراده‌ده آغاج دیكدی ، چادر دیكدی دیه مستعملدر . وقتیله تاتارلرك اولری چادر كبی سیارخانه‌لر اولوب سوكولوره دیكیلیرمش ؛ دیكمك تعبیری اورادن قالمش .

(تورا) شهر دیمك . (اورچوق) قادینلرك ایپلك بوكه‌جك ایی ، « آرشاق » معناسنه . (باشدی) باشی . روسلرك انشا ایتدیكی شهرلرك اهمیتسزلكنه كنایةً (آرشاق) ه تشبیه ایدییوره.

(اورصدی) « روس » یرنده تاتارلر « اورص » دیه سـویلر و یازار ؛ روسی دیمك .
(بیلاکان) استیلا ایتمك معناسنه « بیله‌مك » مصدرندن اسم فاعل . (بی) بك معناسنه .

— ٤ —

(سود) چلیك دیمکدرکه تاتارلر « فورچ » دیرلر ؛ (سودی) چلیکلی دیمك اوله‌جق .
(اوسمه) بیومك ویوکسلمك معناسنه « اوسمك » مصدرندن ؛ « فلان آدم اوسـدی »
« فلان قبیله اوسدی » دیرلرکه « فلان آدم یوکسلدی (بویجه) » « فلان قبیله بیودی ،
یعنی افرادی چوغالدی » دیمکدر .(اوتکارکان) یاروب کچمك معناسنه «اوتمك» مصدرندن.
(اورص نك) روسك . (ایتکان) مصدری سویلمك معناسنه « ایتمك » . (اومورتقا)
کتف ، کورك کمیکی . (تورین) مفصل .(اویکاکن) اینجتمك معناسنه «اویکه‌مك» مصدرندن.

— ٥ —

(تولك) کوشـه ، (تولکتب) کوشـه‌لی . (اوی) أو ، خانه . (کسکان) بولمك
معناسنه « کسمك » مصدرندن . (آیماق) قبیله .(ایمتر) فیما بعد ، بوندن صـوکرا .
(یوناتکان) اداره ایتمك معناسنه « یونه‌تمك » مصدرندن . (آلماتی) قاکزه‌بکك اوغلنك
آدی . (بیکه) بکه .

— ٦ —

(قوندوز)معلوم حیوان ،(قوندوزجیلاب) قوندوزجیلق.(قوبلاب)یولنی بوله‌رق.
(جیغار) چیقار . (قایدا) نرده . (کابی) قوسقون ، حیوانك اکرینی قویروغنه
ربط ایدن شی . (قولون) قولان.(بیك تارتب) پك طارتوب ، پك چکوب . (یانار)
یارلار .

— ٧ —

(تورو) یوز ، چهره . (توروصو) یوزصویی . (آر) عار وحجاب. (بیلان)
بیلن . (اینه‌توم) طوغرو (کوستب) کوزه‌دوب (بیله) حیزلی . (بیر) یورو ، کیت
(توشتاسه) راست کلیرسه. (ایساب) حال ، احوال معناسنه (ایسه‌ب) اوقنور. (ایته)سویله.

— ٨ —

(یانکز) یالکز . (چیقباسون) چیقماسون . (توقباسون) طوغماسون . (امولدك)
امیدك . (اینایذن) اینکدن .

— ۹ —

(قارجیغا) ییرتیجی بر قوشك آدی . (بار) وار . (بولسه) اولسه . (شانکشاغای) اوتمك ، فریاد ایتمك معناسنه (شانکشاغمق) مصدرندن . (کاین) وراء. (یورت) وطن .

— ۱۰ —

(یارغاق) کورك . (آل) اوك، پیش . (اورمك) قاووشمق . «کورکی قاووشدیردی» دنیر . (بولسه‌چی) اولسه‌یدی، .

— ۱۱ —

[برنجی مصرع حل اولونه‌مدی] . (کیل) کل. (آبازای) بیوك برادر . (تارتمق) اقشام اوستی یوله‌چیقمق . (چولم) ییلدیز . (قایتمق) دونمك .

— ۱۲ —

(منکان) بینمك معناسنه «منمك» مصدرندن . (کیر قالتار) قهوه رنکنده یاقین حیوانه مخصوص بر رنك .

بوشعرلردن دخی آکلاشلدیغی کبی اصل لسانلری دخی تورکی اولوب، نسل و نسب‌لری‌ده تورکدر «یاصاچنای تاتار» تسمیه‌سی‌ده ، جنس امتعه‌دن ویریله‌جك ویرکو معناسنده اولان «یاصاق» ایله مکلف اولدقلرندن ایمش . آبغایلر کندیلری دخی تورك اولدقلرینی سویلیورلر . فقط من القدیم اباعن جد «چانا» کولی ساحلنده و «اوب» نهری کنارلرنده کوچبه حالنده امرار اوقات ایدرلرمش . بونلرك برقسمی ینیسی ، و برقسمی‌ده مینوسین نهرلری سواحلنده توطن ایتمشلر .

بن آبغایلر احوالنی تفتیش ایتمکه چوق چالشدم ، لسانلرینی‌ده تدقیق ایتدم ، بالاده مذکور قاکزه باطر شعرینی راست کلن آبغایه اوقودم ، معناسنی دخی کلمه کلمه صوردم . حتی بر کره بر قادینه اوقودیغمده قادین آغلادی ، برقاچ کلمه‌نك معناسنی دخی اوقادینه صوردم : ۷ نجی قطعه‌نك برنجی مصراعنده (توروصو) حجابی رفع اولنمامش یوزصویی معناسنده اولدیغنی سویله‌دی . مع مافیه بعض کلمه‌لرك معناسنی آکلایه‌مدم ؛ ۱۱ نجی قطعه‌نك برنجی مصراعنی هیچ آکلایه‌مدم . ذاتاً آبغایلر کندیلری‌ده افاده ایده‌میورلر .

قاکزه باطر :
بو آدمك نامی روس تاریخلرنده کورلیور . احتمالکه روسلر اسمنی تبدیل ایتمشلردر .

آبغایلرك نظرنده ، غایت بیوك برذاتدر ، بوكونه‌قدر نامنی تقدیس ایدرجه‌سنه یاد ایتمكده‌لر. روایته كوره « توم » جوارنی روسلرك استیلا ایده‌جكی زمان بوذات مملكتنی مدافعه ایچون چوق چالشمش ، حتی روس اوردوسنه قارشی برقاچ دفعه‌لر تك باشنه محاربه‌یه كیرمش ، برقاچ دفعه‌لر روسلر طرفندن اسیر اولنمش ایكن ، فرار ایده‌رك تكرار محاربه‌یه كیرمش صوك دفعه اوله‌رق اسیر اولدیغی زمان روس حبس خانه‌سنده ایكن بالاده‌مذكور شعری سویله‌مش . شعرلرك مضموننه كوره‌دخی كندیسنده نه‌قدر حماست وشهامت اولدیغی آكلاشلیور . مثلا شعرك ایكنجی بیتنده : قوزغون درجه‌سنده عادی روسلر النده « قو » كبی عظمتلی اولان قاكزه‌نك اسیر اولمه‌سنی نه‌قدر موجب عار اولدیغی اكلاتمق ایسته‌یور . اوچونجی ، دردنجی بیتلرنده دخی روسلر النده اسیر اولمه‌سنه پك اسف ایتدیكی آكلاشیلیور . ٥ نجی بیتده قوم وقبیله واوغلنه آجدیغی آكلاشیلیور . ٦ نجی‌ده بو اسارتدن قورتیله‌میه‌جغنه یانیور . ٧ نجی : كندیسی حبس خانه‌ده ایكن اوغلی زیارتنه كلمش اووقت هانكی یوزایله چیقابیلیورسن ؟ اوكنه چیقان آدملردن حیا ایتمزمی‌سن ؟ پدرك آلچاقلر النده اسیردر . سن نصل یشایور تحمل ایدییورسك ؟ دیمك ایسته‌یور . ٨ نجی‌ده اوغلینك یالكزلغنه آجیمش . الی آخره اشعاری كندیسنده بیوك برشجاعت ومتانت اولدیغی كوستر ر.

تومسكی‌دن عزیمت :

بن تومسكی‌ده اوچ هفته‌قدر مسافر اولدقدن صوكره احباایله‌وداع ایده‌رك كیتمك اوزره قرار ویرمشدم . اوكون دوستم ذاكرافندی‌ده اومسكی‌یه عودت ایده‌جكندن ، تایغه استاسیوننه قدرده یولمز براوله‌جغندن ، برابرجه حركت ایتمك اوزره استاسیونه كلدك . بوراده بعض احبا بزی تشییع ایچون منتظر ایمشلر . استاسیون بوفه‌سنده بر آز استراحت ایتدك ، او آراده ایكنجی چاك اورولدی ، بزده وداع ایده‌رك موقعه كیردك . بزم بولنه‌جغمز واغونده برده‌قادین وار . ترەن حركت ایتدی .

ذاكرافندی — ای برادردیدی ، آرتق سفرك اوزاق ، حق حقوق حلال ایدیكز . بوواغونده‌دخی عمرمزیك آزقالدی ، صوك صحبت ، بردها ملاقات یانصیب اولور ، یا ...

بزذاكرافندیله قونشمقده ایكن ، یانمزده بولنان مادامه ذاكر افندی‌یه باقه‌رق :

— سزك لسان كزده ، دیدی ، روس كلماتی پك چوقدر ظن ایدرم . شیمدی بن شوراده سز قونوشوركن دقت ایتدم ، ایكی اوچ كلمه‌ده بركلمه مطلق روسجه اولدیغنی حس ایتدم . عجبا بونك سببی نه‌در ؟ سزك لسانكز پك فقیرده احتیاج می وار ، یوقسه كیف ایچونمی ؟

ذا كرافندی كوله‌رك : ـ روسله شبورز ، ديدی ، يوقسه احتياجمز يوقدر .
مادامه — شو حالده سزك استقبالكز فنا ، اگر بو بله كيدرسه برزمان كلور لسانكزی غيب ايدرسكز .
ذ — اوزمان كچدی ، بوندن يكرمی اوتوزسنه مقدم اواحتماللر وارمش ، فقط اوزمانده بزه صاحب اولنلرده اويقوده ايمش . شيمدی ايسه ، بز آنلردن اول قالقدق واول يول طوتدق .
م — بو كبی اوفاق ، اهميت سز شيلر كيت گيده كندی كنديسنه اهميت كسب ايدر . سزظن ايدرسكزكه بش اون كله روسجه‌نك بولنمه‌سنده نه‌زيان وار ، فقط بوسنه بش كله‌ايسه، بش سنه صوكره ده‌اون‌بش كله اولور . شيمدی سزبيلورمی سكز قاچ سنه‌ده بوقدرروس كلماتی سزك خبركز اولمايه‌رق ، سزك لسانكز ايچنده يرلشمشدر . عفوايدرسكز بن كندمه مالك اولمايه‌رق سزك ايله سوزه‌كيريشدم ، سزك ايله‌معارفهم اولمديغی حالده ، بو آداب نسوانه مغاير در ، عفوكزی تكرار استرحام ايدرم .
ذ — بن صوك درجه‌ده ممنون اولدم . فقط چوق مراق ايتدم سزكيم اوليورسكز؟ هانكی ملتدن‌سكز ؟..
م — قلبمده سزه قارشی برحس بسليورم . بنم‌قانم سزدندر . پدر والده‌م‌مينوسيه تاتارلرندندر. مع التأسف وقتيله تنصر ايتمشلر ياخود ايتديرمشلر، بزده نصرانيتده‌وجوده كلمشز، قلبمده دائمی براثين خفی بسله‌دم ، قان قرداشلرمی كورديكمده‌اوزوله‌رك كندمدن كچرم. برايكی‌كله اولسون آنلر ايله مكالمه ايدرسه‌م قلباً برتسلی بولورم . ايشته شوسببه مبنيدركه آداب نسوانه رعايت ايتمه‌يه‌رك سزه‌قارشی سوز آچدم (بكاشارت ايدرك) شو آدمی كورديكم كبی قلبمده‌برياره آچيلوركبی اولدی ، روسجه بيلمزمی سكز ؟ بن‌لسان‌مادرنی اونوتمش ، حسن‌رضام‌اولمايه‌رق دينمی دخی‌ضايع ايتمش برتاتار قزی‌يم... ديه‌رك منديل‌ايله كوزلرينی سيلمه‌يه باشلادی .
ذاكرافندی (بكاباقه‌رق تاتارجه :) ـ برآز تسكين ايديكز .
بن ـ قزيم شيمد نره كيديورسكز، كيملركز وار ؟
م — سوحومه كيديورم ، قوجه‌م اوراده ،ورم خسته ، تداوی ايچون كيتمشدی . يقين‌ده تلغراف آلدم ، بنی چاغرييور .
— پدروالده كزوارمی ، قوجه‌كز هانكی ملتدن‌در ؟ قاچ سنه‌در اولی‌سكز ؟
— پدروالده‌م وفات ايتمشدر ، برادرلرم قزقرداشم‌وار . قوجه‌مده روسدر . بش

سنه‌در ازدواج ایده‌لی . بوراده برقزقردشم وار آنك زیارتنه کلمشدم .

— بزم تاتار اولدیغمزی نره‌دن بیلدك؟

— بیلمدم ، فقط قلبمده اویله برشی طوغدی ، سزی کورنجه بشقه برحال کلدی. ذاتاً مینوسیه‌ده بولندیغم زمان دها اون یاشیمده ایکن « ایربه » نهری ساحلنده آوجیلری کوردیکمده آنلره صوك درجه‌ده محبتله باقاردم .

«بن والده‌مك الك کوچوك قزی‌یم ، والدەم بنی چوق سوردی . بکا دائما کندیسنك تاتارلر ایچنده بولندیغی زمان کچردیکی وقتلری سویله‌ردی.

« پدرمی روسلر کوچوکلکنده پترسبورغه کوتورمشلر ، اوراده تنصر ایتدرمشلر. شو صورتله بزده نصرانیتده وجوده کلمشز ، فقط والدەم قالمق شامان مذهبنی دهاسور- دی . بنده بالعکس نه‌دندر بیلمیورم اسلاملری دهاچوق سوییورم . حالبوکه اسلامیتدن هیچ برشیلرده بیلمیوردم .

— نره‌ده تحصیل ایتدکز ؟

— پترسبوغده « مارینسکی انستیتوتده » اکمال تحصیل ایتمشدم . ایشته‌اوراده ایکن کنجلك ، پترسبورغ تربیه‌سی بنی برروس ایله ازدواجه سوق ایتمشدی . نه‌ایسه شیمدی قوجه‌مده وفات ایتمك اوزره‌در . اوله‌بیلور بوندن‌صوکره کندی عقلمزه خدمت‌ایدرز. برکت ویرسون چولق چوجغم یوقدر .

ذ — زوجکز نره‌لرده ونه‌کبی مأموریتلرده بولندی ؟

م — تیمور یول خط اوزرنده مهندسدی ، ایکی‌سنه‌در ورمه طوتلدی ، شیمدی‌ده صوك دوره‌لرنده بولنیور ، اطبا تبدیل هوا ایچون سوحومی توصیه ایتمشدی . اوچ آیدر اوراده بولنیور .

بن — قزم ، بنم چوق‌استغرابمی موجب اولدیکز ، نه‌کبی لسانلر بیلیورسکز ؟ نه‌لر مطالعه ایتدیکز ، تاتارلره اولان حسیاتکزه البته برسبب‌ده واردر ، دکلمی ؟

— بن روس لساننده‌ن‌بشقه برلسان‌بیلمیورم ، سیبریا تاتارلری حقنده « یادرینسوف » اثرنی « پاتانین » وفیشر آثارنی اوقومشم ،مذهب‌لره‌عائد « کرلییل» تاریخنی برقاچ دفعه‌لر مطالعه ایتمشدم . اماتاتارلره اولان حسیاتمه کلنجه بن دها پترسبورغده تحصیل‌ده‌ایکن بر اختیارله کوروشوردم ، چوق انسانیت لی برآدمدی ، آراده صره‌ده بنم یانمه کلوردی ، بکا کوزل‌نصیحتلرده بولنوردی . ظنمه‌کوره کندیسی عوام ناسدن‌اولدیغی حالده ، بکاچوق کوزل‌نصیحتلر ،حکایه‌لر سویله‌ردی . ایکی اوچ‌هفته‌ده برکره مطلقـا

اوغرار وبعضاً کلدیکی زمان برقوطی چوقولاته کتورردی . احتمالکه اواختیارکده تأثیری اوله بیلور ، کندیسنی پدرم کبی سوردم . فقط اوندن ماعدا دائماً تاتارلری کوردیکمده کندمده آیروجه برحال حس ایدەرم ، ظن ایدرم بوده برقان محبتی در .

تاتارلر احوالنی دائما دوشنورم ، روسلرك تاتارلره قارشی تحقیر آمیز معامله‌لرینه هیچ تحمل ایده‌مم . قوجەم ایلەده بینمزده ، هرزمان بومسئلەدن طولانی برمنافرت ظهور ایدردی ، عادتا یکدیکرمزه هجوم ایدرجەسنه آغر سوزلر بیله سویله‌ردك .

ذ ــ سزبزی دخی کندکزه مفتون ایتدکز ، آرتق هیچ امید ایتمدیکمز برده سزك کبی برقردشمزه تصادف ایتدیکمزدن طولایی نقدر تشکر ایدرسه‌ك یری واردر . بن اومسکی‌یه کیدییورم ، یولده‌دها برقاچ دفعه‌لر سزکله کوروشه‌جکمه امینم ، احتمال تایغه‌دن صوکره سز قادینلره مخصوص واغونه بنه‌جکسکز ، مع مافیه استاسیونلرده کوروشه بیلورز ، فقط پدرمز ایله تایغه استاسیونده مفارقت ایده‌جکز ، زیرا آنلر اقصای شرقه دوغری کیدییورلر ، شیمدی ذاتاً تایغه‌یه‌ده یاقلاشیورز . بن چوق ممنون اولدم . بوکونك بختیارم . سزه قارشی حسیاتمی بیان ایتمکده لسانم عاجز ، اماقلبمده بیوك برموقع احترام باقیدر . سزدن برشی رجا ایده‌جکم : مساعده ایدرسه‌کز ، سزك الکزی اوپه‌جکم . . .

دیه قیام ایتدی . بزده قیامه مجبور اولدق . چوق کچمدی ، قطار تایغه استاسیونه کلدی ، بوراده وداع ایده‌رك مفارقت ایتدك .

بن بوراده کندی کندیمه چوق متأثر اوله‌رق عریض وعمیق فکرلره‌دالدم ، نه‌لرده طوغمش نه‌لرده بیومش بر آدم قلبنده نه‌لر بسلیور . انسان بوکبی احوالی خاطره کتوردکجه ایستر استه‌مز بوکائناتك خالقی اولان واجب الوجودك صنعنده حیرتنی اعتراف ایدر .

بن تایغه استاسیونده ملانورافندی معاذی جنابلری خانه‌سنه کیتدم . بزم قطار کلنجه‌ده اوراده برایکی ساعت وقت کچیردم ، غزته‌لر مطالعه ایتدم .

بورادن‌ده برچوق شهر وقریه‌لره اوغرایه‌رق ایرقوتسکی‌یه کیده‌جکم که (۱۵۰۲) چاقرم مسافه‌در . تشرین ثانی ۹ ، « تایغه » استاسیوننن حرکت ایدوب بش ساعت صوکره « باغاتول » استاسیونده اینه‌رك « شولدات » قریه‌سنه کلدم .

« شولدات » اوفاجق برقریه‌در . نهایت یوز خانه‌دن عبارت اهالیسی هپ مسلمان ، وقتیله داخلی روسیه‌دن : قزاندن ، نیژنی نوغوردن ودیکر ولایتلردن سورکون کله‌رك بوراده توطن ایتمشلر .

بونلرك آنجاق کندی حمیت دینیه‌لری سایه‌سنده برمکتب ابتدائیه‌لری برده مسجدلری

وار. اوت بر مسلمان قریه‌سنده برمکتب ، برمسجد بولنمه‌سی شایان ذکر بر شی دکلدر . فقط خالص مجرملر عائله‌سندن مرکب بر قریه ، سیبریانك منتهاسنده، بومکتبك مصارفی‌ده ینه اومجرملر طرفندن تسویه اولنه‌رق اللی آلتمش قدر اهل اسلام اولادی بابالرینك مسلکندن بشقه بر مسلکه حاضرلنیورلر ، صنایع ابتدائیه‌نك اك مهمی اولان اوقویوب یازمق صنعتی ، ارکان دین معرفتی ایله تربیه اولنیور ... بو نقطهٔ نظردن مطالعه اولنورسه تقدیر اولنه‌جغنده شبهه یوقدر .

بن بوراده بولندقجه مکتبلرینه کیتدم ، طلبه‌یی امتحان ایتدم ، مسجدلرنده هر بش وقت نمازده وعظ ونصیحتلر سویله‌دم . دیانت اسلامیه‌یه اولان محبتلری بنی جداً محظوظ ایتدی . هر کون اهالی ایله تماسده بولندم .

بر کون بر آدمك خانه‌سنده مسافر ایدم، محله امامی حسن افندی. بو آدمی بکا تقدیم ایتدیکی زمان دیدی‌که :

— بوذات روس ژاپون محاربه‌سنده بولندی ، و ژاپونیه‌یه اسیر کیتمشدی اوراده برسنه اسارتده قالدی ، ژاپونلرك محبی‌در .

بن ده ممنون اوله‌رق صوردم : — محاربه زماننده نره‌ده ایدکز ؟ نره‌دن اسیر کیتدیکز ؟

— بزموقدن‌ده بولنیوردق ، اورادن اسیر کیتدك . بزموموقدن‌دن اون بیك آدم اسیر کیتدك ، بونلر ایچنده یدی‌یوز اللی مسلمان بولنیوردق . بزی آلدقلری کبی همان دوغری ژاپونیایه کوندردیلر . اوراده بزم اردوبی « اواساکی » بلده‌سینه تعیین ایتدیلر. اواساکی‌یه واردیغمز کون بزی مذهب اعتباریله تفریق ایده‌رك آیروجه قشله‌لره یرلشدیردیلر . او کوندن اعتباراً یمكلرمزی ، هر شیئمزی هپ آیردیلر .

ابتدا بزه صوردیلر : — ایچیکزده علماوارمی ؟ اوقور یازار آدملر وارمی؟ بونلری دخی کوستره‌میسکز ؟

اون بش قدر علمایی آیردقدن صوکره : — آنلردن برینی امام و دیکرینی مؤذن اوله‌رق انتخاب ایدکز ، قالانلری معلم اوله‌جق ، دینکزه موافق صورتده هپ تعلیم ایله اشتغال ایده‌جکسکز ، دینکزه موافق یمكلرکزی تدارك ایتمك ایچون بش آدم‌ده آیرکز . دیدیلر . آنلری‌ده کندمز انتخاب ایتدك . نمازقیلمق ایچون بر یر کوستردیلر ، اورایه حصیرلر سردیلر . مکتب ایچون بر یر آیردیلر . کتابلری طبع ایتمك ایچونده بر ال ماکنه‌سی ویردیلر ، ودیدیلر : — سز بو کوندن اعتبارا بزم مسافرمزسکز، فقط یومیه بش ساعت اوقویوب یازمق تعلیمنده بولنه‌جقسکز .

يك ايچمك غايت كوزلدى ، چوق اكرام ايتديلر ، خصوصا بزم اهل اسلامه زياده اكرام ايتديلر . پك چوق آدملر جاهل كيتدك ، اوقويوب يازار اوله‌رق كلدك . بن سزه بوندن فضله بر معلومات ويره‌ميه‌جكم ، فقط اوراده بزم معلملرمزدن برينك يازمش واوراده الماكنه‌سيله طبع ايتديكى رساله جكلردن برينى سزه تقديم ايده‌يم . فقط بوراده كندمه اعاده ايتمك شرطيله ...

ديه‌رك ، بركتاب ويردى .

بن كتابى آلوب مطالعه ايتدم : — غايت كوزل بربورت آرتور تاريخى ديرسه‌م جائز ، بلكه تاريخده دكل ، پورت آرتورده بولنمش ، محاربه زماننده وقتى اوراده كچيرمش بر آدمك يومى دفترى ديسه‌م دها مناسب اولاجقدر . فقط باصيله‌رق ايكى بيك قدر اسيرلره يادكار اولمق اوزره نشر اولنمش .

بن بو دفترى اليمه كچيرديكم كبى همان مسافرى بولنديغم امام حسن افندى خانه‌سينه كيتدم ، يكرمى ايكى ساعت يرمدن حركت ايتميه‌رك اوتوروب استنساخ ايتدم .

دفترك تمامى آيروجه رساله شكلنده عن قريب طبع ونشر اولنه‌جقدر . شو سببه مبنى بوراده دفتردن هيچ برشى يازمايه لزوم كورميورم .

١٤ تشرين ثانى جمعه نمازينى قيلدقدن صوكره ، شولدات‌دن « آچينيسكى » بلده‌سينه حيوان ايله كيتمه‌يه قرار ويردم . بو ايكى بلده آراسى آلتمش چاقرم مسافه‌در . بن شولدات‌دن حركت ايتديكم زمان بزى تشييع ايتمك ايچون قريه‌نك بيوك كوچوك هپ چيقديلر ، قريه خارجنده يوزه قريب اهالى كيمى آغلار ، كيمى اذان محمدى اوقوردى . بوصورتله اون اوچ چاقرم مسافه‌يه قدر بزى تشييع ايتديلر . مسافر اولديغم خانه صاحبى حسن افندى ، محله آقصقالندن فخرالدين افندى امين افنديلر ، آلتمش چاقرم مسافه‌ده اولان « آچينسكى » يه قدر تشييع ايده‌جك اولديلر .

بز شولداتدن اون اوچ چاقرم مسافه‌ده بولنان (قارابيلنيك) قريه‌سنده عموم شولدات اهاليسى ايله وداع ايده‌رك مفارقت ايتدك ، ياريم ساعت صوكره برشدتلى قار تيپيسنه طوتلدق ، هواده صغوق ، تحت الصفر ٣٥ درجه يولده كيتدكجه فنالشيور ، كيجه قارانلغى‌ده زياده‌جه ، ماهتاب فلان يوق . تكرار يكرمى چاقرم يول آلدقدنصكره بر روس قريه‌سندن كچدك ، فخرالدين آقصقال ديدى : — بوراده كيجه‌يى كچيره‌لم .. امين افندى : — كيده‌جكز ، ديدى ، يولى طوتدى ، قريه خارجنه چيقدق ، هيچ برشيلر كوزوكميور . حتى يكديكرمزى كوره‌مز اولدق ، او قدر شدتلى

تپه‌یه طوتولدق . بزم رفیقمز امین افندی حیوانلری ویرا صقشدیرمقده ایدی ، آرقامزدن حسن افندیله فخرالدین آقصقال باغرمایه باشلادیلر . امین حیوانلری دوردردی ، منتظر اولدق . کلدیلر ، فخرالدین آقصقال دییور : — بویله کیدرسك یاریم ساعت صوکره آرقامزده قالان قریه‌یی‌ده بوله‌میه‌جغز ، یولی‌ده‌شاشیره‌جغز . چولق چوجقلرمزیده اوکسز براقه‌جغز ، نصل اولسه‌ده شوقریه‌یه عودت‌ایده‌لم . . .

نه‌ایسه بر آز مذاکره‌دن صوکرا عودته‌قرار ویرلدیسه‌ده ، اوراده یولی غیب‌ایتدك ، قریه‌نه‌طرفده اونی‌دخی بوله‌میورز . یول‌ده یوق . هیچ برشیلرده کوزوکمیور . بزم امین هرطرفه قوشدی ، نهایت شوطرفه تخمین ایدییورم دیه حیوانلری سورمیه باشلادی . فقط هیچ برشیلر معلوم دکل ، قریه‌یی‌ده بوله‌میورز . ایکی ساعت قدر دولاشه دولاشه نهایت بر آدمه‌راست‌کلدك . اوده بزم کبی‌یولنی‌غائب‌ایتمش‌بر آدم اولدیغی تحقق ایتدی .

امین افندی بو آدمله قونشدی ؛ آخشامدن اوراده بولندیغنی وقریه‌یی بوله‌مدیغنی سویله‌مش . بزم امین تکرار حیوانلری صاغه صوله سورمکده ایکن ، عاقبت قریه‌یی بولدق ، اوده حیوانلرك قوتیله بولندی .

آرتق بوقریه‌ده کیجه‌یی کچیرمك ایچون برروس خانه‌سنه کیردك ، اوفاجق برخانه ، کندیلری اونبش قدر نفوس وار ، بزده دورت آدم . اولدق یکرمی ، بر قاچ بوزاغی برقاچ‌ده خنزیر یاوریلری ، ایکی کدی ، برده کوپك وار که مجموعی ۲۵ جان بر اوفاق اوطه‌ده‌قالدق . نخجه‌قارتپه‌سی آلتنده قالمقدن‌ها‌راحت‌اولوردی . فقط فخرالدین آقصقال چوجقلرم اوکسوز قالاجق ، دیه‌رك بتون کیجه‌شکرونیازایتمکده‌ایدی . خانه‌داخلنی پیس قوقولر طولدورمشدی ... بن هیچ‌اویومق احتمالم یوقدی ، صباحه قدر خواه ناخواه اوراده وقت کچیرمیه مجبور اولدق .

صباح ایرکن هوا سکونت بولمشدی . بزده علی العجله یوله‌چقدق ؛ جمعه ایرتسی صباحی ساعت طقوزده آچینسکی‌یه‌کلوب محمد باقر افندی‌دوستمزك خانه‌سنه‌مسافراولدق .

آچینسکی اوفاجق برشهرمش ؛ قرق اللی خانه قدر مسلمان وار ؛ بر باب مکتب ؛ اوراده مسجدده بولنیوردی . بشقه ذکره شایان بر شیلر یوق . فقط شوراسی شایان شکراندرکه : سبریاده قاچ‌یوز خانه‌لی روس‌قریه‌لرندن‌کچیورسه‌م اکثرنده نه‌مکتب وار ؛ نه‌ده کنیسه . مسلمانلرك ایسه یکرمی اوتوز خانه‌لی برقریه‌ده هیچ اولمزسه مکتبی وار ، برمعلمی وار . اکثرنده مسجدده وار معلم ومعلمه‌ده وار . شو جهتله ذکره شایان بر اهمیت کسب ایدییور .

بن آچینسکی‌دن « کراسنه یار » آرقلی ایرقوتسکی‌یه توجه ایتدم . آراده‌کی مسافه ١١٧٦ چاقرمدر . بوکبی اوزون یوللارده کیجه کوندوز کیتمه‌نك انسانه بك چوق صقندی ویره‌جکی شبهه‌سزدر . سیبریا شمندوفر خطی نهایت منتظم ، واغونلری‌ده صوك سیستمدر ، مع مافیه محبوس کبی اوفاق موقعلرده وقت کچیرمك قولای دکل ، خصوصا طاوشانده چوق اولورسه ، هله اوطاوشانلر ایچنده سرخوشلرده بولنورسه ، الله محافظه ایتسون انسان هر نوع تهلکه‌لره معروض قالور ، نه اویویه‌بیلور ، و نه‌ده ! استاسیونلرده یمکه اینه‌بیلور . ذاتا سیبریا تیموریولنده‌ ترنك اغیرکیدیشی دخی جان صیقار ، عموم سیبریاده ترن ساعت‌ده یکرمی چاقرم قطع مسافه ایدر ، که چوق آغیردر .

تشرین ثانی ٢٠ : صباح ایرکن ایرکوتسکی بلده‌سینه کلدم ، قدیم دوستمز شیخ‌الله افندی وسائر احبا ومعلمین تیموریول استاسیوننده استقبال ایتدیلر . مصافحه وبر آز کوروشلدکدن صوکرا آنغاره نهری اوزرنده‌کی کوپریدن کچه‌رك شیخ‌الله افندی خانه‌سینه عزیمت ایتدك . هوا اوقدر صغوقکه ، بن یقین زمانلرده بویله صغوقلر کورمه‌مشم ، فقط آنغاره نهری هنوز دونمامش . تحت‌الصفر ٣٥ درجه صغوق اولورده نهرلر دونمازسه ، بالطبع حیرتی موجب اولور . بزم غربی سیبریاده ١٢ ــ ١٤ درجه صغوق اولنجه همان نهرلرك اوزرندن ، بوزاوستندن حیوانلر ایله کچمه‌یه باشلانیر .

بزم شیخ‌الله افندی صغوق اولمدیغنی‌سویلیوردی . بن‌ایسه صغوقك شدتندن تعجب ایتمکده ایدم ، ایرکوتسکی اهالیسی ایچون ٣٠ درجه صغوق هیچ کلورمش .

اوکونی آخشامه قدر شیخ‌الله‌افندی خانه‌سنده مسافر اولدم ، صوکره افندی‌ٔ مومی الیه‌طرفندن حاضرلانمش « دیکوه » مسافرخانه‌سینه کیتدم . هر طرفدن کلمش مکتوبلر واردی ، آنلری کوزدن کیچردکدن صوکره ایجاب ایدنلره جواب‌ده یازلدی .

ایرقوتسکی

بو بلده اساساً بك‌اسکی‌دن سیبریانك برتجارت مرکزیدر . سیبریا تیموریولی دها یوق ایکن ، قیشك‌دهشتلی زمهریرلرنده‌داخلی روسیه‌دن وغربی‌سیبریادن ، چین ومغولستاندن بك‌چوق تجار کلور ، کلیتلی اخذ واعطالر اولورمش .

شیمدی ایرقوتسکی‌دها منتظم بربلده اولمش‌ایسه‌ده ، تجارتجه اسکی اهمیتی‌قالمامشدر . زیرا اسکی‌دن موسقوه وداخلی روسیه امتعه‌سی کلور ، بوراده‌صاتیلوردی ، چین امتعه‌سی

دەبوراده بولنوردی . شیمدی ایسه تیموریول اولدیغندن موسقوه مالی پکینه قدر کیتدیکی کبی ، چین مالی ده پترسبورغه قدر کلیور . شو جهتله تجارت نقطهٔ نظرندن ایرقوتسکی بازاری سقوط ایتدیکی کبی عموم سیبریا بازارلری ده تدنی ایتمکده‌در .

ایکی بیوك قهرمان :

بن ایرقوتسکی ده بولندقجه مسافری بولندیغم دوستم شیخ الله افندی و بیوك برادری زاهدالله افندیلر حقنده بر آز معلوت ویره‌جکم .

خدای نابت بو ایکی قهرمانك ، پدرلری (رحمة الله علیه) عوام ناسدن اولدیغی جهتله تحصیل کوره‌مامشلری معذور طوتیلور . فقط بونلرك هر ایکیسی بتمز توکنمز غیرته مالك ، جدی ویوره‌کی تمیز ، حقیقةً بیوك قهرمانلردر .

اصل وطنلری ، قزان ولایتنده سیوویل ناحیه‌سنده « آق یکیت » قریه‌سیدر ، ابتدا زاهدالله افندی کنجلکنده وطنی ترك ایده‌رك ، اقصای شرقلره قدر کیتمش ، بوندن قرق اللی سنه مقدم یافلیمونلرینی ایرقوتسکی ده ، بر لیمونی ۱۲ غروشه قدر صاتمش بر آدمدر . عاقبت ایرقوتسکی ده توطن ایده‌رك ، اورالرده قالمشلردر.

زاهدالله افندی

صوکره شیخ الله افندی ده برادرلرینه رفاقت ایتمشلر ، هر نه قدر ابتدا زاهدالله افندی ایشه باشلامش ایسه‌ده ، بوکون بوتون سیبریا تجارتنی الده ایده‌رك سیبریاده دائمی اقامتی اختیار ایلیان شیخ الله افندیدر .

بو ایکی غیور بری سیبریاده ، دیکری ده وطن اصلیسنده اولاد وطنه و دین اسلامه خدمت ایتمه‌یی درعهده ایتمشلر ، کندیلرینك جهالت یوزندن کوردکلری زیان و مضرتدن کیمسه‌نك متضرر اولماسنی وجدانلری قبول ایتمه‌مش . هر ایکیسی اقامت ایتمکده اولدیغی یرده مکتبلر کشادینه ، جامعلر بناسینه بذل وجود ایتمشلر ، یوزلرجه ، بیکلرجه مسلمان اولادینی ، نه قدر ایتام وارامل بوله‌بیلورلرسه هپسنی بر آرایه طوپلامشلر ، مصارفی کیسهٔ

حمیتلرندن تسویه ایده‌رك ، تربیه وتعلیم ایتمشلر وحالا ایتمکده‌لردر . بوکون نره‌یه کیدرسه‌ك شیخ الله افندی مکتب ومدرسه‌سی وار ، زاهدالله افندی مسجدی وار . بوکون نفس ایرقوتسکی بلده‌سنده کائن مسجد شریف هیچ اولمزسه اوتوز بیك روبله ایله میدانه کلمشدر . ایرقوتسکی‌ده ذکور مکتبنده قرق اللی قدر اولاد اسلام اولدیغی کبی ، قیزلر مکتبنده‌ده یتمش قدر قز ، بنات معصومه وارکه اکثری‌ده یتیمه وبیکس در ، بونلرك ،

شیخ الله افندی

هر مصرفنی شیخ الله افندی کیسهٔ حمیتندن التزام ایتمش ، تربیه وتعلیملری ایچون بذل جود ایتمکده‌در .

بوکون شیخ الله افندی عموم سیبریاده اویله برموقع قازانمشدرکه بوتون سیبریا تاتارلری بوسنه‌لرده طوغان اولادلرینی تفألاً شیخ الله نامیله تسمیه ایدرلرمش و ایتمکده‌درلر . شیخ الله افندی‌نك انسانیتی یالکز تاتارلره منحصر دکل ؛ روسلر ، یهودیلر ، بوراتلر ، یاکوتلر کافه‌سی شیخ الله افندی نامنی عادتا تقدیس ایدرلر . ایرقوتسکی‌ده نه‌قدر بانقه شعبه‌سی وار

ایسه ، شیخ‌الله‌افندی هپسنده اعضادر ، نه‌قدر جمعیت خیریه‌لر وارایسه اعضادر، اسلام جمعیت خیریه‌سنکده رئیسیدر.

زاهدالله‌افندی‌ده وطن‌اصلی‌لرنده بوصورتله‌معروفدر ، بوصورتله‌خدمت ایتمکده‌در.

بوایکی قهرمانلرك کنجلره ویرمکده اولدیغی نصیحتلری دائما شودر : « بزم کبی جاهل اولمه‌یکز » .

بن بوراده بونلرك احوالندن برقسمنی مختصراً عرض و بیان ایتمکله اکتفا ایدرم . اکر ترجمهٔ حاللرینی بالتمام یازمق ایجاب ایدرسه ، عادتا برکتاب اولوردی . بن بو آدملرك ملت اسلامه ایتمش اولدقلری خدمتلرینه بریادکار اولمق اوزره ، بوایکی برادرلرك رسملرینی بوراده قارئین کرامه عرض ایده‌جکم.

ایرقوتسکی مسلمانلری هرنه‌قدر اغنیاسی آز اولسه‌ده اهل حمیتی پك چوقدر . بتون ایرقوتسکی بلده‌سنده نهایت عدد نفوسی بیك اولمیان بر مسلمان محله‌سی ، مکمل مکتبلر تربیه ایتدکدنصکره بوکون جمعیت خیریه‌لرنده اون بیك روبله (۱۲۵۰۰۰ غروش)قدر سرمایه‌لری دخی واردر .

کشیش ایله ملاقات :

بن بوراده بلده‌نك اعیانندن وادباسندن بر چوق آدملر ایله کسب معارفه ایتدم . کشیش معروف اینا کینتی، پادغاربونسکی جنابلری بوجمله‌دندر ، بن بوذات ایله برچوق صحبتلر ایده‌رك مغولستان حقنده بر خیلی معلومات آلدم .

اینا کینتر جنابلری بر کشیش اولمغله برابر بیوك بر ادیبدر : انکلیز ، فرانسز ، المان لسانلرندن ماعدا مکمل مغول لسانی بیلدیکی کبی آز چوق تاتارجه‌ده بیلور . دیانتدن زیاده ادبیاته خدمت ایتمشدر ، معنویاتدن زیاده مادیاتی احترام ایدر . بوندن اوچ درت سنه مقدم روس ومغول لسانی دیه بر لغت کتابی ترتیب ایتمشدر ، که مطبوعدر .

بو ذاتك فکرینه بناء دنیاده ملتلرك استراحتنی سلب ایده‌جك برشی وار ایسه اوده خرستیانلق قرباجی ، خرستیان علماسینك کندیلری احترام ایتمدکلری بر شیئی بشقه‌سینه تکلیف ایتمه‌لریدر .

پادغاربونسکی ، مغولستان حقنده دیرکه : « مغوللر عمومیتله خرستیانلغی قبول ایتدکچه منقرض اوله‌جقلردر ، زیرا بوکونکی خرستیانلق مغوللره دیانت نامیله فساد

اخلاق تخمنی اکیور ، میسیونرلر انسانلری معلوماتلرینه اقناع ایده‌مدکلرندن هرفساده وسیله اولییورلر ، کرك مغوللری ، کرك مانچورلری مسکرات ایله ابتلا ایتدیلر ، بوکون بوتون مغولستانده فساد اخلاق صوك درجه‌ده ترقی ایتمکده‌در . فساد اخلاق نتیجه‌سی اوله‌رق ، بوراتلر ، یاکوتلر ، مینوسیه تاتارلری هپ نسباً منقرض اولمقده‌در . دکل یالکز بورالرده ، حتی شمالده استیکلر ، صمویدلر دخی ، بزم روسلر ایله تماسده بولنمایه باشلادقلری کوندن اعتباراً انقراضه محکوم اولمشلردر .

هرهانکی دین اولورسه اولورسون ، انسانلرك دینه اولان احتیاجلری تهذیب اخلاق ایچوندر ، یوقسه فساد اخلاق ایله دین برلشه‌مز . »

پادغاربونسکی جنابلری مغولستان حقنده غایت بیوك معلومات الده ایتمش بر متخصصدر . مغولستانی قاریش قاریش کزدکدن ، هر جهتی کمال بصیرتله نظراعتباردن کچیردکدن ماعدا ادبیاتنه‌ده وقوفی واردر . شو سببدن قویاً امید ایدرمکه بوذاتك معلومات واسعه‌سی اوله‌جقدر ، کندیسی هرنه‌قدر رجال روحانیه‌دن ایسه‌ده ، تعصبی اولمدیغندن ، سویلدکلری سوزلرك قرین حقیقت اوله‌جغی شبهه‌سزدر .

پادغاربونسکی جنابلرینك فکرینه کوره لامه مذهبنده تربیهٔ اخلاقیه دها منتظم ، دها موافق طبیعت ایمش ، فقط لامه‌لرك امواتی دفن ایتمیوب ؛ آتشه‌ده یاقمیوب دوغریدن دوغری‌یه صحرایه آتملری ، وصوکره‌ده اولاشه‌نك وحوش تصادف ایتمدیکی زمان آیلرجه مروركاه‌ده سوروکلنمه‌لری اخلاقه فنا برتأثیر ایقاع ایدر . صحت‌عمومیه‌یی اخلال ایتمك احتمالی‌ده قریب ایمش .

بونکله برابر لامه مذهبنده : یالان ، ظلم ، حقوق عباد ، حقوق حیوانات ، واتلاف ذی‌روح قطعیا حرام ایمش ، اینا کینتی پادغاربونسکی بونلری استحسان ایتمکله برابر ، اسباب تناسلك خالق صفتیله طانیلمه‌سنی دیانت نامنه سویله‌مك مناسب اولمدیغنی لسان اسفله بیان بیوردیلر .

رصد خانه :

بن اورادن رصد خانه‌یه کیتدم ، ایرقوتسکی رصد خانه‌سنی سیر ایتدم . ایرقوتسکی رصد خانه‌سنده هرنه‌قدر ذکره شایان بر شی یوق ایسه‌ده ، رصد خانه‌نك ایرقوتسکی‌ده بولنمه‌سی شایان ذکردر . خصوصابز مسلمانلر ایچون بوفن جلیل عادتا کندی مالمزایکن بوکون ایرقوتسکی‌ده وارده ، ارض فلسطینده یوق . شایان اسف دکلده نه‌در ؛ بو

کبی فنون جلیله کوردلکجه میراثی غیب ایتمش اوکسز کبی آغلامقدن بشقه بر چاره‌مز یوقدر .

رصد خانه مدیری شیستا کوویچ ایله ملاقات ایده‌رك بعض تعاطیٔ افکارده بولندق ، حکومتك استبدادندن رصد خانه‌لرك دخی متضرر اولدیغنی سویلدی .

بوراتلرك نسبتاً انقراضی واسبابی :

صوکره بورات ماتی اعیاننده دوقتور تروباچیف ایله ملاقات ایتدم ، بو آدم هرنه‌قدر بورات ایسه‌ده وقتیله چوجقلغنده خرستیانلغی قبول ایتدیرمشلر ، کندیسی پترسبورغ دارالفنوننده اکمال تحصیل ایتمش بردوقتوردر . فقط بوراتلر ایچون چوق فکر صرف ایدر ، چوق دوشنور برآدمدر، اثناء محاورده دیدی : ـ بوکیدیشله بزم بوراتلر تمام منقرض اوله‌جق، کون کچدکجه نسل انقراض ایدییور ، بونك ایچون برچاره ملاحظه ایدییوزم بوله‌میورم .

دیدم : — دوقتورلغك منفعتی نه‌زمان کوره‌جکسکز ؟

— ظن ایدرم بزم دوقتورلقدن بو خسته‌لغه برثمره اوله‌میه‌جق ، اصل روحانی دوقتورلغه مراجعته مجبور اوله‌جغز غالبا .

— بزم تاتارلرده اختیارلر بونی چوق تجربه ایتمشلر ، بر قبیله‌ده تناسل سکته‌یه اوغرادیغی کبی ، دیکر بر قبیله ایله ازدواج اصولی تطبیق ایتمشلردر . سزده بواصولی تجربه ایدکز .

— اوت بو بنم دخی فکرمه یاتدی ، بو کوزل براصول اوله‌بیلور ، ظن‌ایدرم . بشقه چاره تصورینه بیله‌حاجت یوقدر . فقط کیم ایله‌ازدواج ایده‌لم ، بوده برمسئله‌در .

— روسلر ایله تجربه ایدیکز .

— نسلمز تماماً منقرض اوله‌جغنی قطعیاً بیلسه‌م دخی روسلر ایله ازدواجی قبول ایده‌مم .

— مادامکه خرستیانلغی قبول ایتمش‌سکز ، ازدواجی قبول ایتمك دها اهون دکلمی؟

— بن خرستیانلغی قبول ایتمامشم ، فقط قبول ایتدیرمشلر . بوندن صوکره زور قبول ایدرلر .

— ژاپونلر ایله مناسبته غیرت ایدکزده ، ذاتاً مذهبجه‌ده مناسبتکز وار ، ظن ایدرم بوکا بوراتلرده موافقت ایدرلر .

— آخ ... بونصیب اولورسه ،بوکا عموم بوراتلر مع الممنونیه موافقت ایده جکلری شبهه‌سزدر . فقط حکومت ممانعت ایتمزسه ، بوده بر مسئله‌در .

— اویله ایسه ژاپونلرده قبول ایدرلرسه دیمه‌لی .

ایرقوتسکی قریه‌لری :

بن ایرقوتسکی بلده‌سنده بولندیغم اثناده معتادم اوزره اطراف قریه‌لری دخی کزدم ، مکتبلری دولاشدم ، هرنره‌یه کیتدم ایسه بر اثر انتباه کوردم . ایرکوتسکی اطرافنده قریه‌لر دیرسه‌م ؛ بوراده قریه‌لر هپ سورکونه کلمش ومدتلرینی اکمال ایتمشده بوراده اضطرارا قالمش آدملردن عبارتدر . دیمك اولورکه مجرملر ومنفیلر قریه‌سیدر . مع مافیه اقتضای حمیت دینیه بونلرك دخی دینی مکتبلری ،مسجدلری بولنیور .

دکل مدتلرینی اکمال ایتمش مجرملر ، حتی بوکون «کاتورکه» تعبیر ایتدکلری کورەك جزاسنده بولنانلر دخی کندیلرینه مخصوص مکتب ومسجد اتخاذ ایدنمشلردر .

آلکساندر کاتورکه‌سی :

بوراسی غایت جسیم ، ایچنده یکرمی بش بیك قدر مجرمی شامل برحبس خانه واردرکه ، بر بلده‌ده دینیله بیلور . بوراده بولنانلر (مأمورلردن ماعدا) کافه‌سی مجرم وحقوق انسانیه‌دن محروم‌در ، فقط ینه بزم کبی آدملردر . شومجرملر شوجانی حقوق انسانیه‌دن محروم دیه حکم اولنمش آدملر ایچنده ، بزم دین قرداشلرمز مسلمانلر دخی بولنیورلر . بونلر شو حالده ایکن ، مجرم ومحبوس اولدقلری موقع داخلنده دخی حمیت دینیه‌لری اقتضاسیله کندی آرالرندن برینی امام اتخاذ ایده‌رك ؛ اهل وعیال واولادلری ایله کلنلرك چوجقلرینه دیانت اسلامیه‌لرینی امام افندی تعلیم ایتمکده‌در . واقعا امام افندی دخی اومجرملردن بولنیور ، مع مافیه مقتضای دیانت امامت موقعنی محافظه ایتمکده‌در . ایشته شو آلکساندر قاتورکه‌سی امامی مفتاح الدین ملا ، غایت ایی بر آدمدر . هرنه‌قدر معلوماتی سطحی ایسه‌ده ، دیانی قوی وصلابتی متین غایت غیور بر ذات حمیت سماتدر . قاتلی قاتل مجرملری بر آرایه طوپلایه‌رق ، دیانت نامنه خدمت وایفاء وظیفه ایدیور . بوراسی لایقیله ملاحظه اولنورسه ، روسیه تاتارلرینك صلابت دینیه‌لری بردرجه‌قدر تقدیر اولنه بیلور ، زیرا حقوق انسانیه‌دن محروم اولان بر قسمی بویله بر صلابته مالك اولورلرسه ، البته شایان تقدیردر .

الكساندر قاتورگه‌سی بیوك بر محبس دكلدر . فقط هرسنه بش بیكدن سكز بیكه قدر یكیدن یكی‌یه مجرم كلور ، اوچ بیـك ایله درت بیك میـاننده مدتنی اكمال ایدنلر اورادن اخراج اولنه‌رق ، اطراف جواره قریه اوله‌رق یرلشـدیریلیرمش . مجرملرك

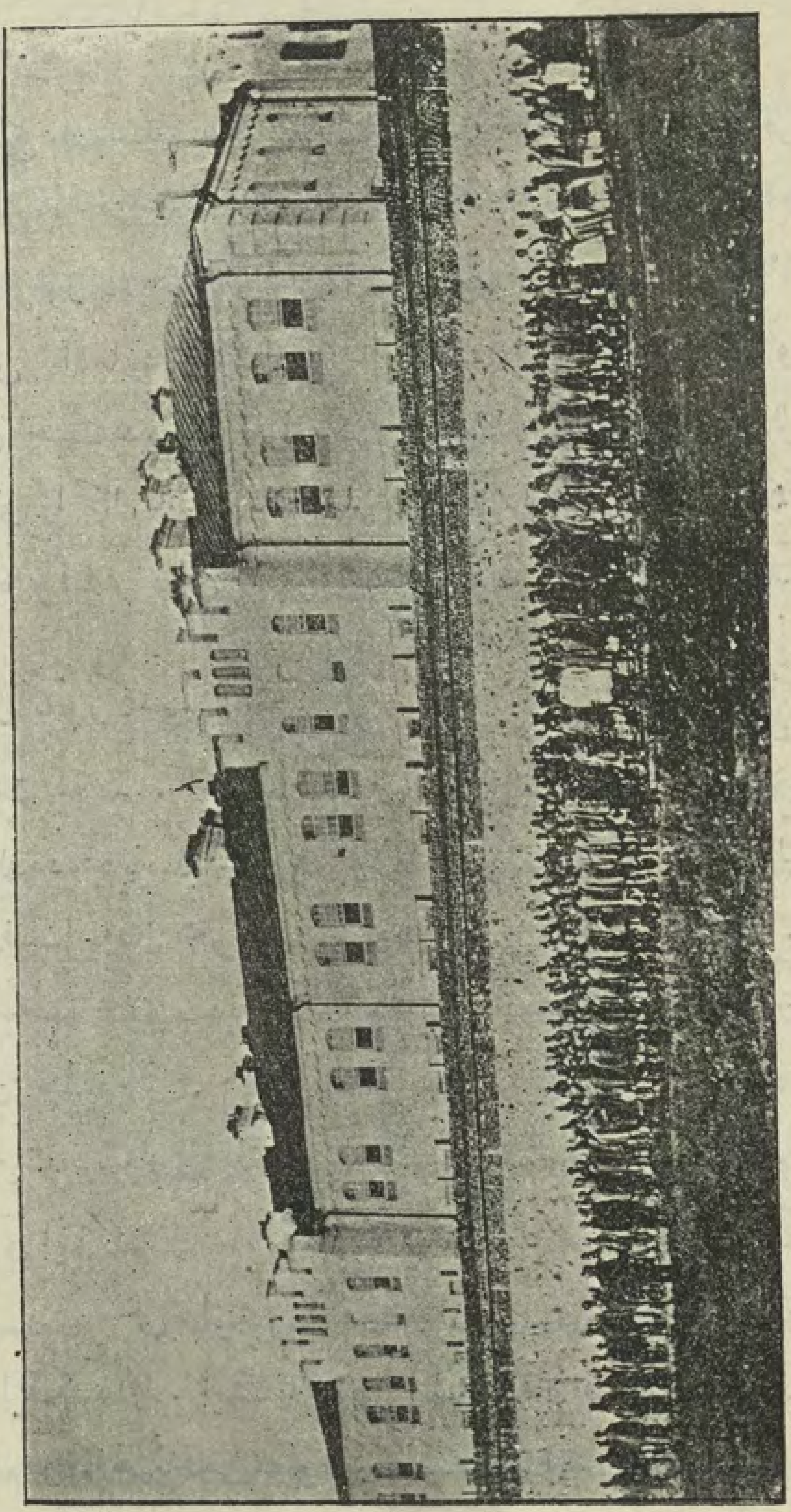

قاورژانلر (اعمال شاقه‌ده مستخدم مجرملر)

ورودی سنه بسنه آرتمقده اولدیغی ، وداخلا فسـاد اخلاق چوق اولوب یكدیكرینی قتل ایتمك ، سرخوشلقدن اولمك ده فوق‌العاده بولنیورمش ، بن اصـولیه نام قریه‌ده خدمتده بولنانلردن یدی سكز یوز آدمك چالشـدقلرینی كوردم . اوتوز بش درجه

صغوقده چالیشیورلر ، کوکسلری آچیق ، قفالرندن چیقان بخار عادتا برسیس کیسلمش ایدی . بوراسی کمور معدنی اولدیغندن ، یوزلری هیچ صو کورمه‌مش ، انسان باقدیغی زمان بردهشت کلوردی ، عادتا انسان قیافتنده وحشی حیوانلر کبیدر .

بوقاتورکه یاخود « قاتورژان » لر میاننده غایت متدین اهل تقوی دخی بولنیور . ذاتاً آنلرك جریمه‌لری ده دیانتلری ایچون کوسترد‌کلری حمیتدن عبارتدر . وبوندن ماعدا روسلردن دخی غایت معلوماتی سیاسی متهملری‌ده بونلرك ایچنده بولنیور . لکن اومقامك اقتضاسی اوله‌رق بونلرك کافه‌سی : فطانتلری بلاهته ، سعادتلری شقاوته منقلب

اعمال شاقه‌ده مستخدم قادینلر

اوله‌رق ، صفت بشریتدن نامرلرندن بشقه بر شیلری قالمزمش . سیاسی مجرملر آراسنده ١٦ — ١٨ سنه قاتورکه‌ده بولنمش آدملر اولدیغنی سویله‌دیلر .

بن بوراده شو قارتور ژانلرك رسملرینی دخی انظار عبرته عرض ایدییورم .

بونلر آراسنده شو آغر خدمتلرده خاتونلر دخی بولنیور ، که‌عادتا ، حیوان خدمتنی کورییورلر . آنلرك دخی رسملری بوصحیفه‌ده کورولیور .

قاتورکه — کوره‌ك جزاسی ایچون تعین اولنـان محلدر ، که روسـلر بو خدمته « قاتورژنای رابوته » دیرلر ، بوراده بولنـانلرده « قاتورژان » دیرلر ، مرکزی « الیکساندر » نامنده کی حبسخانهٔ عمومی‌در . بوراده اصحاب صنایع ایچون غایت جسیم دستکاهلر واردر ، هرمجرمك نه کبی صنعتده اختصاصی وار ایسه ، اوصنعتده استخدام

اولنور : ترزی ، قوندره‌جی ، مرانغوز ، چلنگیر ، قیومجی وسائره هپ کندی صنعتنده چالشدیریلیر . اکر صنعتی یوق ایسه آغر خدمتلرده استخدام اولنور .

بو حبس خانه‌لر معمولاتی کلیتلی واردات کتورر . بووجله هرکسك صنعتنه کوره معاش تعیین اولنمش ، بومعاشلرده حبس خانه صنعتنه کوره معاش تعیین اولنمش ، بو معاشلرده حبس خانه خزینه‌سنده تراکم ایدر . بوواردانك بر ثلثی حکومته عائد ؛ بر ثلثی حبسخانه مصارفنه حساب اولنور ؛ بر ثلثده مجرم منفعتنه تراکم ایدر ، مدتنی اکمال ایدوب حبس خانه‌دن چیقارکن ، کندی النه ویررلر . بونلردن بعض ارباب صنایع تخلیص کریبان ایدوبده حبسخانه‌دن چیقدیغنده کوزل بر سرمایه ایله چیقارلر . اوچ - بش بیك روبله سرمایه ایله چیقمش آدملر چوق بولنورمش . صوکرا کندی اختیاریله مستقلاً ایشه‌باشلایه‌رق تکرار ثروته مالك‌اولانلرده‌بولنورمش . یالکز بونلر ایچون وطن اصلیلرینه عودت‌ایتمك جائز دکلدر ، ممنوعدر .

بونلر کندی میاننده کندولرینی « دارالفنون طلبه‌سی‌یز » دیرلر . آرالرنده غایت درایتلی آدملرده آز دکلدر . بر کاتورژان ایله کورشدیکم زمان بینمزده بروجه آتی محاوره جریان ایتدی :

بن — بوکاتورکه‌ده آغر خدمتلر اولیبور ، دکلی ؟

کاتورژان — بنم فکرمه قالورسه بوراده کاتورکه یوقدر . کاتورکه بیلورمیسکز کیملر ایچوندر ،کاتورکه‌سیاسیون‌ایچوندر.زیراآنلر اکثری،مملکتلرنده‌معززمکرم‌آدملردی ، فکرلریله خدمت ایدرلردی .اما بزم کبی مملکتلرنده آج بی علاج آدملره بوراسی دها کوزلدر . هیچ‌اولمزسه . بوراده بزم ایچون ایش وار . بزم ایچون کاتورکه دنیاده‌جك بر شی وار ایسه ، اوده یالکز وطنمزدن ، اهل وعیالمزدن مفارقتدر . عائله‌سنی برابر کتورنلر ایچون هیچ کاتورکه یوقدر .

-- سز کندی حالکزدن ممنونسکز دیمك ؟..

--.بنم فکرمی تخریش ایدن برشی وار : بزکناهمزه قارشی جزایه مستحق‌اولدق، جزا دیدیلر ، بزی وطنمزدن نفی ایتدیلر . بو معقول ، بوکا بنمده عقلم ایرر . فقط نفقه‌سی بنم عهده‌مده اولان عائله‌م واردی ، صبی‌وصبیه‌لرم واردی ، شمدی بنم‌بوزمدن آنلر آج قالدی ، آنلرك کناهلری نه‌در ؟ آنلر حقنده بو ظلم وغدر دکلمی ؟ آنلر دیری دیری، اوکسوز اولدیلر ، ظن ایدرم بو لایق عدالت دکلدر .

کاتورژانك بو سوزلری خوشمه کیتدی . دیدم : — بو خصوصده سز نه کبی

فکرده بولنیورسکز ؟ ناصل اولورسه دها موافق عدالت اولوردی ؟...

— بزجه بزم بلده مجرم ایچون جزا دکلدر ، مجرم هر نەقدر الم فراقدن برمقدار متألم اولسه بیله ، بورایه کلوبده یرلشدیکی کبی اوده خاطرندن کیدر . اما مجرمك عائلەسی ایچون بو بیوك بر جزادر. ذاتاً حکومتلرك مقصدلری سکنەسی آز اولان مستملکاتی طولدیرمقدر . ذاتاً بزم بلده اولان دولتلرده جریمه چوق اولور ، بوده طبعاً معلوم وثابت بر شیدر . بزجه آغر جزالر تعیین ایتمەلی ؛ عائلەسنك نفقەسنی تأمین ایتدیرمك شرطیله . بنم اوچ یاشنده ، بش یاشنده چوجقلرم قالدی ، او چوجقلره مربی یوق ، بناءً علیه تحصیل کورەمیەجکلر . بن بر سرسری ایدم ، فقط کندی حالمدن ممنون دکلدم . البته هیچ اولمزسه چوجقلرم بنم کبی اولماسون دیه نه یاپار یاپار بن آنلری مکتبه ویرردم . شمدی بن سورکونه کیتدم ، اما بنم یرمه اوچ سرسری یتیشەجك. ذاتاً بوراده مجرملرك سنه بسنه آرتمقده اولمەسیده اوندندر .

اشته بو آدمك سوزلری بنم دقتمی جلب ایتمشدی ، فقط او آراده ضبطیه کلدی ، بزی قونشمقدن منع ایتدی .

بن شو صورتله کاتورژان قریەلرینی جولان ایتدکدن صوکره تکرار ایرقوتسکی‌یه عودت ایتدم .

ایرکوتسکی موزەخانەسی :

برکون موزه خانەیی زیارت ایتدم ، بوراده موزه خانه تماماً شرقه عائد آثاری شاملدر . خصوصاً بوراده موزه خانەنك آتنوغراف شعبەسی غایت زنکیندر . بوده وشامان مذهبنه عائد پك چوق آثار غریبه موجود ، « بورخان » تعبیر ایتدکلری مجسم آلهەنك انواعی وار ، کرانبها مجوهراتله مزین بورخانلر وار ، مجموعی یوز اللی سکز بورخاندر .

بوندن ماعدا مغول خطیله یازلمش دعالرك انواعی : چوجقلرك اغلامامسی ایچون ، خستەلقدن محافظه ، نظردن محافظه ایچون آیروجه دعالر وار . بونلرك یازیلری غایت مصنع ایمش ، اربابی طرفندن تقدیر نامەلر وار ، هب مغول خطیدر .

بنم دقتمی جلب ایدن شیلردن بر قاچنی بوراده قید وضبط ایدەجکم :

بر تك آغاج طامارندن ، اونبر عدد مجسم انسان صورتی ، ینه عینی طامارك طاغلمش دالاری اوزرنده بولنیور . مجموعی بر آغاج طاماریدر . جامبالامانك

تعریفنه کوره ، بو صورتلر بوده وتلامیذی صورتلری ایمش . بر بورات اجزاخانه‌سی ترازولریله برابر بولنیور . ایکی یوز اون ایکی سنه مقدم اعمال اولنمش کلیشه ، او زمانده مغولستانده باصمه‌خانه اولدیغنه دلالت ایدر ، برده (قایین) آغاجی قابوغی (توز) دن معمول بر قایق ، کوره‌کلری فلان تمام بزم استانبول قایقلرینی آکدیرر . بو ایسه غریب بر صنعتدر . قایق صو اوزرنده بش آدمی قالدیررمش ، کندی ثقلتی کوره‌کلرندن بشقه بر پوت ، ۲۸ قونتمش ، تقریباً یکرمی ایکی اوقه ایدر . بو قایق مینوسین تاتارلرندن آلنمش ، ینسی ، ایربه نهرلرنده استعمال اولنورمش .

بو موزه خانه‌ده دها غایت مهم شرق آثاری موجوددر ، فقط دها تنظیم اولنه‌مش ؛ کشادی ۲۵ سنه اولدیغی حالده .

عثمانلی مجلس مبعوثانی و ایرقوتسکی مسلمانلری :

ایرقوتسکده کانون اول بشنجی جمعه کونی آخشام تلغرافلری ، استانبولدن مجلس مبعوثان کشادی خبرینی کتوردی . اوکونی آخشام ایرقوتسکده بولنان عموم اهالی مسلمه بر آرایه طوپلاندیلر ، بیوك بر جمعیت عقدیله نطق ایراد ایدرك اظهار سرور وممنونیت ایتدیلر ، دعالر اوقوندی . فقط او جدی وصمیمی ، خیر خواهانه ممنونیتلرینی مجلس مبعوثانه با تلغراف ایصال ایده‌رك ، تبریکات احترام کارلرینی تبلیغ ایتمکدن ، دست تسلط استبدادده بولنان تلغرافلر استنکاف ایلدی . بهمه‌حال استانبولده بولنان مسلمان قرده‌شلرینك حریت ابد مدت بیراملرینه بر انین خفی ایله قلبلرینی ربط ایده‌رك اشتراك ایتدیلر .

شایان شکراندرکه : بوتون عثمانلی مسلمان قرده‌شلرمزك قلبلرنده صباح حصوله کلن سرور حریت ، اخشام ایرقوتسکی مسلمانلری قلبنده دخی نمایان اولمشدی . صانکه تلسز تلغرافلر قلبلری بر برینه ربط ایتمشدی . او کونی ایرقوتسکی مسلمانلرنده مشاهده ایتدیکم سروری تماملیه یازه‌جق اولورسه‌م ، بو صحیفه‌لر کافی کلمز ، فقط سیبریا سیاستی ایله عثمانلی مجلسی مبعوثانی مناسبتنی ملاحظه ایده‌رك بو قدرله اکتفا ایدرم .

*
* *

ایرقوتسکیده اونبش کون قدر اقامت ایتدکدنصکره « ویرخنه اودین » بلده‌سینه عزیمت ایتدم .

بوراده سفرم بایقال کولی اطرافندن کچیورایسه‌ده ، کیجه قارانلغنه تصادف ایتدیکندن

هیچ برشیلر کوره‌مدم ، یالکز واغونده بولندیغم حالده او دهشتلی تونللردن کچدیکمی حس ایدردم . بایقالی احاطه‌ایدن او کوزل منظره‌لری کورمك بزه نصیب اولمدی .

داثان (صومعه)

بوده ، لاما، شامانی ، مذهبلری حقنده تفصیلات

ویرخنه اودین بلده‌سنه کلدیکم کبی ، بوراده بعض آدملر ایله آز بر ملاقاتدن صوکره بلدۀ مذکوره‌دن یتمش سکسان کیلومتره اوزاقده ، چین حدودنده ، مشهور کاخته بلده‌سنه قریب «قازلر کولی »نام موقعده بولنان (داثان) یعنی صومعه‌ده مقیم ، بوده مذهبی رئیس ثانیسی مشهور « حامبه لاما » جنابلرینی زیارت ایتمك فکریله قزاقلره راکب اوله‌رق مذکور داثانه کیتدم .

بوده مذهبی رؤساسی اصل ظاهری اوله‌رق ایکی اولوب : بری مشهور «دالای لاما» که دائما تبت‌ده بولنور واوراده اقامت ایدر . ایکنجیسی ایسه «حامبه لاما» درکه ، بوده مغولستانده بورات قومنه منسوب اولوب بود ، اثانده اقامت ایتمکده‌در . بو ایکیسندن ماعدا بوده‌لرك آله طانیدقلری بر « حوتوتو » لری دخی واردر که ، بوده چین داخلنده (اورغه) قربنده برمغاره‌ده اقامت ایدر . بوکا (الٰه‌حی) دیرلر .

ایشته بنم بوکره ملاقات ایده‌جکم ذات ، شو بورات قبیله‌سینه منسوب (حامبه‌لاما) در . بو آدم مغولستانده الك بیوك برموقع طوتار . ودیدیکم داثانده اقامت ایدر . بن دها اورایه کلمه‌دن مقدم بو آدم حقنده مختصر معلومات آلمش و نه کبی آدم اولدیغی‌ده بر درجه آکلامشدم .

کانون اول ۱۰ نجی کوننده صباح ایرکن (داثان) ه کلدم . بوراسنی قارئین کرامه نصل تعریف ایده‌یم ، صومعه‌دیرسه‌م‌ده ینه اکلاتمش اولدم ، ظن ایده‌مم . مناستر دیرسه‌م بلکه‌ده جائز اولور . اصل بوراسنی تعریف ایتمك ایچون ، بوده‌دیننده‌لامامذهبی اعتقادندن بر آز معلومات ویرمك لازم .

لامامذهبنده اولانلرك عقیده‌لری :

بنی آدم عموما کناه ایله پویاندر ، کناه ایله مبتلادر ، انسانك حرکات و سکناتی کافه‌سی کناهدر ، زیرا انسانك خلقتی کناهدندر ـ ذکور ایله اناثك مناسبت طبیعیه‌سندن

میدانه کلمشدر ، شوحالده انسانی بوکناهدن قورتارمق ایچون نه‌یاپملی ؟ ذکوری اناثدن تفریق ایدرك قطعیاً اختلاط ایتدیرمه‌ملی. آیری یاشاسونلر، هیچ اولمزسه بر قسمی او کناهلردن خلاص اوله‌رق اوبرلرینه‌ده شفاعت ایده‌بیلسونلر .

ایشته داثان (صومعه) دیدکلری یر ، شو اعتقاده مبنی ذکوری اناثدن تفریق ایچون بنااولنمش برقریه‌در . بوقریه‌ده ذکوردن ماعدا کیمسه بولنمز ، حتی خوروز بولنورده طاووق بولنماز. بوقریه‌ده ساکن اولنلره‌ده « لاما » دیرلر. بیوکلرینه‌ده ، که بزم شوراده ملاقاتنه کلدیکمز ذاتدر ، « حامبه‌لاما » دیرلر .

داثان ، تشریفات ، حامبه‌لاما :

« داثان » بوراسی غایت منتظم برقریه‌در ، یعنی پلان ایله بنااولنمش دوغری سوقاقلر، اوفاق اوفاق برقاتلی ، براودادن عبارت خانه‌لر ، صره صره غایت جسیم ویارلاق یالدیزلرله مزین مربع قبه‌لر . تخمیناً ایکی یوز اللی ، بلکه اوچیوز خانه بولنیور ، تصور ایتمه‌لی که برتك خاتون بولنمیور .

بن بورایه کلنجه ابتدا دوغری مسافر ایچون حاضرلنمش بر دائره‌یه کیردم .بوراده بر آز استراحتدن صوکرا « حامبه لامه» جنابلرینه خبر ویرمشلر ، اوده بزه خوش آمدی ایچون مخصوص تشریفاتچی لاما کوندرمشدی .

لامه‌لر هپ صاری اوزون البسه‌ده بولنورلر ، اثنای مراسمده بللرنده قرمزی قوشاق وار ، اوقوشاغك براوجنی‌ده اوموزلرندن کچیریر ، قوردون شکلنده یاپار . باشلری آچیق بولنور .

یاریم ساعت صوکره مخصوص تشریفاتچی ایله«حامبه‌لاما » حضورینه کلدم . (حامبه لاما) دائره‌سی بیوك بردائره، اوفاق اوفاق اوده‌لردن عبارت ،فقط غایت تمیز بولنیوردی. بز طیش قاپودن کیردیکمز زمان « حامبه‌لاما » ایچ قاپوده منتظر ایدیلر ، برایکی قدم ایلری یورویه‌رك بزه روس لسانیله : — خوش کلدیکز ، بیوروکز ، دیدیلر . بنده تقرب ایدنجه مصافحه ایده‌رك الی طوتدیغی حالده ایچ قاپودن برابر کیردك .

حامبه‌لاما اورته بویلی ، مدور یوزلی ، سیماسنده برفطانت ظاهر ایدی . خانه داخلنه کیردکدن صوکره بزه یر کوستردیلر ، تکرار بیان خوش آمدی ایله اظهار سرور بیوردیلر ، مکمل روس لسانی تکلم ایدیور . حامبه‌لامانك بولندیغی حجره : اوفاق براوده ، ایچنده ساکن آدم بکاراوله‌جنی یك نظرده ظاهر ایدی . تفریشات نامنه بریاتاق ایله ایکی سفر

چانطه‌سی و برده تلفون بولنوردی . صوکره برقاچ (بورخان) یعنی مجسم معبودلری ...
بشقه هیچ بر شیلر یوق .

حامبالاما ایله مصاحبه‌مز :

بن — ذاتکزی زیارتدن اصل مقصدم ، سزك ایله کسب معارفه ایتمك و صحبتکزدن استفاده ایتمکدر .

حامبه‌لامه — زیاده‌سیله ممنونم . پترسبورغده بولندیغم اثناده سزك نامکز مسموعم اولمشدی ، فقط ملاقات نصیب اولمامشدی . بوکره التفاتکزه زیاده‌سیله ممنون اولدم .

بن — هر شیدن مقدم سزدن استفاده ایتمك فکرنده اولدیغم مسئله‌لری عرض ایده‌جکم ، صوکره کمال احترامله دکله‌یه‌جکم .

ح — بیوروکز ، بنده حاضرم .

بن — سزدن رجا ایدرم : اولا بکا « لاما » مذهبی عقیده‌سندن خبر ویرکز : لامالرك اعتقادی نه‌در ؟ لاماده الوهیت نه‌در ؟ نبوت نه‌در ؟ عبادت نه‌در ؟ لامالق نه‌در ؟ شامانیلق نه‌در ؟

صوکره‌ده بورات اقوامی هیئت اجتماعیه و معیشت سیاسیه‌سی و استقبالی حقنده معلومات ویرمه‌کزی استرحام ایده‌رم .

محاوره تکلیفسز اولمه‌سیچون ده ابتدا کندی ترجمهٔ حالمدن بر آز معلومات ویره‌جکم : بن توبولسق ولایتندن بر تاتارم ، وقتیله استانبولده و عربستانده تحصیل ایتمشم ، بر ارالق اورنبوغ محکمهٔ شرعیه‌سنده خدمت ایتدم ، صوك وقتلرده پترسبورغده اوتوردم . غزته نشر ایدردم ، حکومت‌ده بنم غزته‌می قاپاتدی ، صکره سیاحته چیقدم .

ح — مراق ایتمه‌کز ، بن سزك ایله تکلفسز و آچیق قونشه‌جغم ، زیرا روسیه‌ده روس عنصرندن ماعداسی یکدیکریله دائما هم فکر اوله‌بیلورلر ، خسته‌لقلری بردر . خاصةً سزی بیلورم ، امنیتم بر کمالدر .

بزم اصل بوده مذهبی پك چوق تشعب ایتمشدر ، اکثری بوده‌لقدن دخی چیقمشدر . بزده الله یوقدر ، جهلانك الله ظن ایتدکلری (بورخانلر) مجسم صورتلر ، بعضلری بوده‌لرك ، بعضلری‌ده بوده مذهبنه خدمت ایتمش بیوك آدملرك تمثاللریدر .

بوده‌لرده اصل مغول خطیله یازلمش یوز بر مجلد کتاب واردر .

شونی‌ده آیروجه اخطار ایده‌جکم : بن اولا سزه سویله‌یه‌جکم سوزلری بر بوده عالمی

صفتیله سویلیه‌جکم ؛ صوکره‌ده بن ، بن اوله‌رق اعتقادمی‌ده آیروجه عرض ایده‌جکم .

عقائد :

بوده مذهبنده [حامبالاما سویلیور] کائناتك هر قسمی آیروجه کندی موجدینه عائداولوب ، اوموجدیده آنك معبودیدر.

بز انسانلرز ، بزم بوکائناته سرزده‌ظهورمز : زوجین تعبیرایتدیکمز ، یاخودبوکون پدروالده تسمیه‌ایلدیکمز بر جنس دن‌ایکی شخص بیننده‌واقع معاملهٔ طبیعیه‌درکه بزم موجدمز ومعبودمز اودر. ایشته شوعقیده ایچوندرکه، بزم معبدمزك قسم باطنی سنده‌او معاملهٔ مجسمه تمثالی با نواعه تقدیس اولنیور .

بزم معبدلرمز ایکی قسمدر : بری باطنی که بوراسینه بوده‌مذهبنده اولمیان بر آدمك دخولی جائز دکلدر ، دیکری‌ده ظاهریدرکه ، بوراسینه هرکس کیره‌بیلور ، کوره‌بیلور .

بزده اعتقادی واجب اولان شیلرك اساسی صورت انساندر . شو انسانك قامتی ابتداء امرده بی‌کناه اولدیغی زمانلرده ، سکسان ذراع طولنده ایدی ، اوزمان او آدملر مقدس ایدیلر ، نه‌زمانکه کشی کناه ایله‌مبتلا اولدیسه ، دهرابعددهر کناه‌جوغالدقجه بوی قیصالدی ، دیرکن حال‌حاضری بولدی . بوحاله‌قدر تدنی‌ایتدی . قامت انسان میزان عدالتدر .

[معبدلرنده دخی سکسان آرشون بوینده آدم‌رسمی وار]

بوده‌مذهبنده الوهیت یوقدر ، نبوتده‌یوقدر ، فقط انسانلری تعلیم وتربیه ایچون معلملر کلمشدرکه ، بوده‌در . شیمدی‌یه‌قدر دورت بوده‌کلمشدر : شاه‌یامونی ، عاثیاب ، غانغه‌نوی ، غارغاسوندی . دها ۹۹۶ بوده‌کله‌جکدر .

عبادت :

بزم عبادتمزه کلنجه ، اصل بیوك عبادت تفکردر . اثناء تفکرده قلبه برلینت کلورسه اوزمان تلاوته باشلامه‌لی ، اثناء تلاوتده آراده صره‌ده چانی (حونخو) چاله‌رق ، ارواحی دعوت ایتمه‌لی ، ارواح کلدکجه صاغه صوله تخم‌سرپه‌لیرکه تصدقدر .

استرسه‌کز عبادتك رسمنی کوستره‌یم . . .

[دیه‌رندن قالقدی ، برصاری ردایه بوروندی ، تکراراوطوردی ، صاغ الینه تسبیح ، صول الینه‌ده برچان الدی ، اوقومغه باشلادی ، اوقومه‌سی‌ده بزم حافظلرك سرعتلی تلاوتی کبی مغول لساننده‌اوقویور ، آراده‌صره‌ده‌چان صاللایور ، یاننده‌برچناقده بولنان بغدایدنده آزآز سرپیوردی . نهایت تلاوتی بش دقیقه دوام‌ایتدی .]

اشته بزم عبادتمز بوندن عبارتدر. دیدی. [بن عین عبادتی معبدلرنده دخی کوردم.]

لاما :

« لاما » دیمك تجرد دیمكدر، هرنه‌زمان بر آدم تجردی اختیار ایدرده، عائله‌سنی ترك ایدرك مجرد یاشامق ایچون بر کناره چکیلورسه « لامه » دینلور. لامه‌لق سلوكك ابتداسیدر. مذهب دكلدر. »

شامانی :

«شامانیلق، بوده مذهبندن خارجدر. کندیلری هرنه‌قدر بودیلك دعواسنده بولنورلر سه‌ده، بودی دكلدرلر، زیرا آنلر کناهلرك عفو اولنمه‌سی ایچون قربان کسرلر، قربانی یاتیروب آیاقلرینه ایب تاقه‌رق هرطرفه چکرلر؛ اوزمان ایپه کیم صارلمش ایسه، آنك کناهی عفو اولنور؛ شامانده کاور، حیوانك کوکسنی یازارق ئه‌لنی صوقار، یوره‌کنی صیقار، حیوانی شو صورتله تلف ایدر، بونكله کناهلر عفو اولور. حالبوکه بوده مذهبنده ذی‌روحی قتل ایتمك قطعیاً جائز دكلدر. شو حالده شامانیلر نصل بوده اولورلر؟ اما کندولری بوده دعواسنده بولنیورلر.»

[اوچنجی جزءده قربان رسمی کورولمشیدی]

هیئت اجتماعیه :

«بورات اقوامی هیئت اجتماعیه ومعیشت سیاسیه‌لرینه کلنجه، بوبك تحف برمسئله‌در. بزم کندی مدنیتمزه، کندی معیشت سیاسیه‌مزه بوکون اجنبی روس تسلط ایتمشدر. بزم مالمز، جانمز، دینمز، هپ روسلر النده‌در، بتون موجودیتمز محو اولمشدر. افرادمز کوندن کونه منقرض اولدیغی کبی، ملتمزده اولومه محکومدر. نسبتاً کمال سرعتله منقرض اولمقده‌یز. بزه بر امداد معنوی یتشمزسه بتمکده‌یز.

ذاتاً بزم دكل، روسیه‌ده عموم روس عنصرندن ماعداسنك احوالی وخیمدر. یالکز بز دها از، دها ضعیف اولدیغمزدن دها زیاده مغدور اوله جغمز شبهه‌سزدر.»

حامبه‌لامه :

«شیمدی بن « حامبه‌لامه » بولنیورم، بزم بوده مذهبنده روحانی جسمانی تحکم

ایدر ایکی آدم بولنور : بری « دالای لامه » که تیبتده بولنیور ، دیکریده « حامبه‌لامه » که بوراده بولنورم . برده اوچونجی اوله‌رق ، یاخودده برنجی اوله‌رق : « حوتوتو » بولنیور ، بو ایسه بوده بکیلیدر ، فقط بوروحانیتدن بشقه هیچ بر شیئه قارشمادیغندن « حوتوتو » دیرلرکه (دیری اله) معناسنده‌در . بو ایسه اوصاف بشریه‌دن‌ده تجرد ایتمشدر . [فنافی الله دینلسه ایدی مناسب اولوردی]

انسان تربیه اولنورده ترقی ایدرسه ، ینه او حالت اصلیه‌سنی بولور .

انسان کندینی تربیه ایتمك ایچون عقل آکارهبر ، فکرده خادم اولمه‌لی‌در . قوۀ فکریه نه قدر ترقی ایدرسه ، تربیۀ انسانیه او قدر کمال بولور .

کمالك‌ده ابتداسی (واچریانه) درجه‌سندن باشلارکه ، بو درجه‌یه واصل اولمش بر آدم قرداش منفعتنی کندی منفعتنه تقدیم ایدر . ایکنجی درجه‌ده (ماحایانه) درجه‌سیدرکه انسان بوراده منفعت عامه ایچون شخص ونفسنی فدا ایدر ونفسندن کچر . درجۀ ثالثه (حینایانه) بو درجه‌یه واصل اولانلر ، مادیاتدن هیچ برشی ایله مشغول اولمزلر ، او بشقه بر عالمده یاشار .

ایشته شو مسلکه سلوك ایتمك ایچونده ابتدا (هینیانیست) اولمق لازمدر (تجرد) . بز ایسه شیمدی یالکز هینیانیست بولنیورز . انسان قوۀ فکریه‌سنی استعمال ایچون تفکره مانع اوله‌جق اوصافدن تجرد ایتمه‌لی . که اوده کناهی تولید ایدر معبوددن تجرد دیمکدر .

بوده مذهبنده قامت انسانه تأثیری اولان کناهلر : نساره مباشرت ، قتال ، ذی روحی تلف ایتمك ، دیکر بر آدمك حقنه تجاوز ایتمك ، یالان سویله‌مك ، عملنك مدخلی اولمیان برشیدن انتفاع ایتمك کبی کبائردر . ظلمده کبائردندر .

انسان حیاتی ایچنده برچوق حیات کچرر ، فقط بو حیاتك ورا سنده دخی بر حیات واردرکه ، آنك ایچون تدارکده بولونمه‌لی . اصل بوراده اولان حیاتمزده او حیات ایچوندر .

موت :

« موت » دیمك ، کیشی اوزینی سائر مخلوقاته قربان ایتمك دیمکدر ، آنك ایچوندرکه روح جسددن تجرد ایدرك ، وجودی مخلوقات سائره‌یه بخش ایدر . شو حالده بو وجودده انسانك حقی اولدیغی کبی مخلوقات سائره‌نك حقی ده تحقق ایدر ، شو سببدندرکه : هر کس ایچون وهر مخلوق ایچون حقنه نائل اولمایه برمانع قالماسون دیه ، اوروحسز جسدی کندی بینمزدن چیقاروب ، براورمانلغه ، برصحرایه ، حاصلی تنها بریره آتق ، یر آلتنه

دفن ایتمکدن ، آنشه یاققدن دخی اولادر ، دیرز .
دنیانك مبدئی ومنتهاسی یوقدر ، فقط هرکس ایچونده بوحیاتك ماوراسنده برحیات محققدر . »

*
* *

حامبه‌لاما جنابلرینك سوزده اولان وقاری ، و روس لساننده کی مهارتی نم دقتمی جلب ایتمکده ایدی ، سوزلرینی دانه دانه سویلیوردی .
کندیسیله معارفه‌دن مستفید ومحظوظ اولدیغمی تکرار ایتدیکمده ، کندیلرینك بزه قان قرداش اولدیغنی سویله‌دی . فضله اوله‌رق ، توحیده دخی برلشه بیلمه‌مزی تمنی ایتدی ، بن ده همانهمان موحددیه‌جکم کلیوردی . الله یوقدر دیمکدن مقصدی ایسه خارجده موجود ومدرك دکل دیمك ایمش ، بومعنایی مراد ایدییورلرمش .
بودیلرك کتاب مقدسی وحضرت محمد :
برده بوده‌یه منسوب یوز برمجلد کتابلری اولدیغنی سویله‌دی ، بوده مقدس کتابدر اعتقادنده بولنیورلرمش . او آراده تلفونه‌ال اوزاته‌رق برشیلر سویله‌دی . دیدی: شیمدی کتاب مقدسمزدن برجلدینی کتوره‌جکلر .
دیرکن النده مستطیل برتخته قوطی ایله بر آدم کلدی .
قوطویی بنم الیمه ویردی ، قوطی تام اورته‌سندن ایکی‌یه آچیلورمش ، ایچنده‌اولان صحف صحف ، مغول‌یازیسی ، یوقاریدن آشاغه اوقنیور . هرصحیفه‌ده یدی سطر یازی‌وار، کاغدك دیکر یوزی بیاض ، هیچ‌برشیلر یازلمامشدی .
حامبه‌لامه‌دیدی‌که : «بزم کتابمزده‌نام محمد دخی موجوددر. » بن بوسوزی ایشتدیکم کبی کمال مسرتمدن اسم پاك محمدی شامل اولان کتابی قیاماً تعظیم ایتدم .
حامبه‌لاما : — نبوت محمدی انکارایده‌مم ،بوخصوصده فکرمی آیروجه عرض ایدرم .. دیه سوزی توحید مسئله‌سنه نقل ایتدی؛ فقط بوخصوصده مسئله‌نك اهمیتی ، فنی برلسانه‌ده احتیاجی بر آز ابهامی موجب اولدی .

میسیونرلکك بوده عالمنده‌کی تأثیراتی :
دیرکن سوز میسیونرلره انتقال ایتدی . دیدم : — رجاایدرم ، میسیونرلرك‌نه‌قدر تأثیری وار ؟
— برزمانلر بزم بوراتلردن پك چوق آدملر تنصر ایتمشلردی ، فقط صوکره پك

چوق آدملر ندامت ایتدی ، صوك حریتده یدی بیك قدر آدم رجوع ایتمشدر . ذاتاً مذهبی بیلنلردن کیمسه تنصر ایتمه‌مشدر وتنصر ایتمك احتمالی دخی یوقدر . فقط بعض جهلا پاره ایچون وبعض کنجلر روس قزلری ایچون ، بعضلرده حکومتك شرندن کندینی تخلیص ایتمك ایچون تنصر ایتمشلردر . بونلرك اهمیتی‌ده او نسبتده اوله‌بیلور .

بز خامبه‌لامه ایله مصاحبه‌ده ایکن قاپودن خدمه کلدی برشیلر سویله‌دی . خامبه‌لاما بکا باقه‌رق دیدی : — بر وحشی مسافر کلمش ، سز بر ساعت قدر مساعده ایدکز ، بن بر آن اول صاومه‌سینك چاره‌سینه باقارم . نه‌وقته قدر تحت مراقبه‌ده بولنه‌جغز !..

داثان (صومعه) لرنده‌کی مشاهداتم :

بن‌ده داثانلری تماشا ایتمکه قرار ویردم : — ترجمانه‌امر ایدرسه‌کز ، دیدم ، ممنون اولورم ، بنم ایله برابر کلسونلر ... بن ترجمان ایله دوغری داثانلری کزمه‌یه کیتدم . اولا اك بیوك داثانه کلدك . بوراده منادیلر : ظورنای وکیرنای تسمیه ایتدکاری صورلری اوفله‌مکده ایدیلر . بزی آیروجه بر آهنك ایله استقبال ایتدیلر .

بوراده غایت جسیم سکسان ذراع جسامتنده بر بوده رسمی وار . بالاده ایضاح ایتدیکمز کبی اعتقادلری اقتضاسی بوصورة مجسمه معبدلرنده بولنیور . اصل بو رسملرده شایان تقدیر برشی وار ایسه ، اوده بونلرك صنایع معماریه جهتی اولوب صوك درجه‌ده موجب حیرتدر . زیرا غایت نفیس وفوق العاده مصنعدر . بن بو داثانلرده آیروجه بر نفاست کوریورم . خصوصا بو بیوك داثانده عبادت موقعلری پك کوزل . صورة (بت) او قدر چوق ده دکل ، داخلا فوق العاده بر تمیزلك وار . یالکز شوراسی شایان دقتدر ، پك چوق پاره‌لر دیانت نامنه صرف اولنه‌رق ، اوقدرجق اوفاق بر قریه دینله بیله‌جك یرده پك بیوك معبدلر انشا اولنمش . اوفاق تفك مجموعی اوندش قدر وار . فقط بونلرك قسم اعظمی پت خانه‌در ، عبادتخانه دکل . او پت خانه‌لرده زیارتکاه کبی تقدیس اولنور . ایشته اصل بوده مذهبی اساس اعتقادی شو پت خانه‌لرده تجسم ایدر . برچوق بتخانه‌لر عادتا بر فحش خانه ترسیم ایدر ، بوتون صور مجسمهٔ شنیعه هپ تقدیس ایدیله‌رك بر بر زیارت ایدییورلرمش ، فقط بوکره بونلری بکا کوسترمدیلر . آناختار یوق فلان دیه بر بهانه بولدیلر . بن‌ده نه‌ایچون کوسترمدکلرینی حس ایتدم .

*
* *

ایکی اوچ ساعت قدر داثانلرده کزدکدن صکره بولندیغم مسافرخانه‌یه کلدم .

چای فلان ایچدم ، بر آز استراحتدن صوکرا تشریفاتجی کلدی :— استرسه‌کز ، دیدی ؛ حامبه‌لامه حضورینه کیده‌لم ، بکلیورلر .

تکرار حامبه‌لامه حضورینه کلدم ، دیدم : مسافرکز کیتدیمی ؟ — الله بزی بوکبی مسافرلردن نه‌زمان قورتاره‌جق ، روسیه حکومتنك بوکیدیشله انقراضی یقیندر .

— یا ، اویله عزیز مسافرمی ؟ بن‌ظن ایتدم سزی زیارته کلش بر آدمدر .

— بزم « داثان » لره خارجدن برمسافر کلورسه همان کلورلر ، سزك بورایه کله‌کزدن شبهه ایتمشلر ، اسمکزی‌ده اوکره‌نمش بورایه نه‌ایچون کلیور ؟ نه‌کبی مناسبتکز وار ؟ دییور .

بوروسلرده برخسته‌لقدر ، ژاپون محاربه‌سندن صکره بوتون مملکتی تحت مراقبه‌یه آلدیلر .

بودیلر عبادتلرینی کیزله‌رلر :

— بن داثانلری کزدم ، کوردم چوق محظوظ اولدم ، بوده‌لرك آیین روحانیسی کوستریله‌مز : غایت نفیس اثرلر وار ، غایت صنعتلی پتلر وار . فقط بزم ترجمان بعض (صومعه) لری کوسترمدی ، آناختار یوق فلان دیدی . بن سزدن رجا ایده‌جکم ، تکرار هپسنی کورمك ایسترم .

— مذهبمزك اقتضاسیدر ، بوده مذهبنده اولمیان آدملره کوستره‌میه‌جکمز بر قسمی واردر . دیمشدم ، اشته بودر .

— احتمالکه دشمانلره کوستره‌مزسکز ، اما بنم بوده مذهبنه قارشی بر عداوتم یوقدر . هم احترام کوزیله باقارم ...

— عمومیتله اجنبی‌لره کوستره‌میه‌جکز . زیرا بزم آیین روحانیز هدف حقارت اولییور .

— امین اولکز ، بن هیچ بروقت کیمسه‌نك دیانتنی تحقیر ایتمك فکرنده دکلم . وتحقیر ایتمم . بکنمزسه‌م سکوت ایدرم .

— عفو ایدوکز کوستره‌میه‌جکم .

— اکر دیانتکز اقتضاسی ایسه برسوز دیه‌مم ، یوق یالکز برواهمه ایسه

(١) کوچك داثانلره ، بت خانه‌لره (صومعه) دیرلر . عجبا بزم موعظه کتابلرنده زاهدلرك صومعه‌سی دیدکلری کلمه ایله بینلرنده مناسبت وارمی ؟

مساعده‌کزی رجا ایدرم . خرستیانلقده بر تثلیث مسئله‌سی واردر . : عین زمانده الله‌هم اوچ اولیور ، هم بر اولیور ، « بردر ، اوچدر » دیرلر . برناصل اوچ اولوره اوچ ناصل براولور ، بوممکن‌می ؟ دیرسه‌کز ، جواباً : « بوبر سر الهی‌در ، خرستیانلغی قبول ایتمدکجه آکلاشلمز . » دیرلر ؛ اکلاشلمیان شیئك قبول‌ده اولنه‌میه‌جغنی دوشونه‌ممشلر . اکر سزده دخی اویله ایسه ، بز کورمیه‌لم ؛ یوق بشقه بر معذرت ایسه کورمك ایسترم .

— ایسترسه‌کز کوره بیلورسکز ؛ حقارت ایتمه‌مه‌کزی استرحام ایدرم .

— امین اولکز ؛ اسلامیت هیچ بر وقت اویله بر شیئه مساعده ایتمشدر ، بزم مسلکمز « لکم دینکم ولی دین » ..

طوفان نوح :

هرنه ایسه مسئله‌یی طوفان نوحه کتوردك ، حامبالاما بورادہ بزه غایت غریب بر فکر سویله‌دی : « طوفان نوحی اساسنده انکار ایتمك الله‌ه عجز اثبات ایتمك دیمکدر ، بوایسه جائز دکلدر . اما عجزی اثبات جائز اولمدیغی کبی ، ظلمی‌ده اثبات جائز دکلدر ، ارض مصرده‌عذابه مستحق اولمش قبطیلر ایله ، چینلیلر بیننده‌بر مناسبت اوله‌مز ، طوفانده اولمش ایسه اورالرده اولمشدر » .

— بوده کوزل بر سوزدر ، فقط طوفان اولمدیغنه دائر بشقه برادله‌کز وارمی ؟

— بو کی وقایع ایچون تاریخدن بیوك دلیل اوله‌مز .

بزم چین ومغول تاریخلرنده طوفانه عائد بر کلمه یوقدر ، حالبوکه دورت بیك سنه مقدم ، آلتی بیك سنه مقدم ضبط اولنمش تاریخلرمز وار . بویله بر وقعهٔ مهمه اولورده ضبط اولنماز اولورمی ؟..

حامبالامانك عقیدهٔ خصوصیه‌سی :

شیمدی بن سزه کندی فکرمی وکندی عقیده‌می دخی عرض ایده‌جکم : بونی‌ده بر مغول ، بر بورات اوله‌رق سویله‌یه‌جکم ، یعنی حامبالامه صفتیله دکل .

بن کندم برعقیده صاحبی‌یم ، بنم اعتقادم ، شودرکه بو کائناتده مدبر برقوت وخالق برمربی اولمق عقله موافقدر ، سز اوقوته نه اسم ویریرسه‌کز ویره‌بیلورسکز ، ایستر طبیعت دیرسکز ، ایستر خدا ، الله دیرسکز ، ینه او براولور . بونك وجودینی اثبات ایچون‌ده عقل سلیم کافیدر . ظن ایدرم طبع سلیم‌ده انکار ایده‌مز . بوندن ماعدا طبیعت

بشرده بر معبوده احتیاجی قطعیدر . بزم آغاج پارچه‌لرندن ، بز پارچه‌لرندن کندومزه الهه اتخاذینه چالشمه‌مز بو سوق طبیعی ایله‌در .

اما قوملرك بر نبی ورسوله احتیاجی بنم ایچون بر آز شبهه‌لیدر . هایدی دیه‌لم احتیاج طبیعیده اولسون ، فقط بو احتیاج کرهٔ ارضك بر طرفنده اولورده ، اوبر طرفنده نه ایچون اولمز ، بزم مغولستانده وچینده بر نبی ظهور ایتمه‌مشدر . بزم تواریخمزده نبی نامنی آکدیرر بر کلمه یوقدر .

— عجبا بوده‌لرك نبی اولمه‌سی احتماللری یوقمی؟ بزم قرآنده « بز نبی کوندرمدکجه هیچ بر امتی عذابه مستحق ایتمه‌یز » .. بیورلمشدر . بونص جلیله نظراً دخی مطلقا نبی کلمش بولنه‌جقدر .

— بوده‌لرده نبی اولمق احتمالی بعیددر : انجیل توراة وقرآن اسلوب تعلیماتی ، بوده کتابلری اسلوبنه بوس بوتون بشقه‌در . قرآنده اولان بعض حکایه‌لر توراتده ، انجیلده‌ده واردر : آدم قصه‌سی ، نوح قصه‌سی ودها برچوق قصه‌لر برنده اولدیغی کبی اوبرنده‌ده وار ، فقط بزم بوده کتابلرنده بونلردن هیچ بری یوقدر .

— اوله بیلور تحریف اولنمشدر ، امتداد زمان ایله اوحاله کلمشدر . بوده کتابنده اسم پاك محمدی وار دیورسکز اشته بوده برمناسبتدر ، دیه‌جکم کلیور .

— چین ومغول پك اسکی ملتدر ، بونلرك تواریخنده انبیاء عظامه عائد بر کلمه بولنماسون . بو پك غریبدر .

بوده‌لرك اسملرنده دخی نبوته برمناسبت کورمیورم ، که بالاده بونلردن درت بوده نامنی ذکر ایتدم . الك صکره‌دن کله‌جك بوده‌نامی‌ده (موی به) در .

اوروپاده بودا منسوبینی :

حامبه لامه ایله مذهبه عائد بوقدر بر مذاکره‌دن صکره ، کندیلرینك آوروپایه سیاحتلرندن سوز آچه‌رق دیدی : — بن فرانسه‌ده بولندیغم زمان ، فرانسزلرایچنده برچوق آدملر کوردم ، بوده مذهبنی قبول ایتمشلر ، فقط شوراسی غرابتی موجب اولدی : هیچ بریسی بوده مذهبندن بر شیلرده بیلمیورلر . صوردم : نه ایچون بوده مذهبنی اختیار ایتدیکز ؟ دیدیلر : « بزم فرانسه‌ده بوده مذهبی یوقدر ، بونی بز بوراده احیا ایتدك . » موده بودالانغی مذهبده‌ده تأثیر ایتمش دیه‌جکم ، بشقه‌برمعنا ویره‌مم . مع مافیه برکون جمعیت لرنده حاضر اولدم ، بوده مذهبی اوزینه بر آیین عبادت اجراایتدك

چوق خوشلرینه کتدی ، بالطبع بن‌ده ممنونیت کوستردم .

مسیونرلرك بودایه مهاجماتی :

« صوکره غامبورغدن هندستان طریقیله عودت ایتدم . سیامه اوغرادم ، [حامبالا ماسویلیور] هرنره‌ده بولندم ایسه هر ملتك اعیانیله ومذاهب رجالیله ملاقات ایتدم ،

اورته‌ده‌کی (حامبالاما) ، صاغده وصولده کیلرده (لاما) لر

آلدیغم معلومات نتیجه‌سی اوله‌رق فکرمی سویله‌یه بیلورمکه : میسیونرلر هرطرفده بودیلره شدتلی مهاجمات کوستریورلر .

— عجبا ژاپونلر بوده مذهبی حمایه‌سنی التزام ایتمزلرمی؟

— نم ژاپونلر ایله معارفهم یوق ، فقط تمدنی اختیار ایتمش ملتلرك دین ایله مناسبتلری یالکز سیاسی اوله‌رق التزام اولنه بیلیر . شمدی بن سزدن استرحام ایده‌جکم : نصیب اولورده سلامت وارر سه‌کز ، بکا بوخصوصده ژاپونیه‌دن معلومات ویررسه‌کزبنی منتدار ایدرسکز .

— انشاالله مکاتبه ایدرز . فقط بن سزدن دهابرچوق شیلر استفاده ایتمك فکرنده‌یم شمدی مساعده‌کزله بر آز استراحت ایده‌لم صباح تکرار صحبت ایده‌رز .

— ایسترسه‌کز بوراده اویومق ممکندر . بن ذاتاً یالکزم .

— بن مسافرخانه‌یه كیده‌یم ، كندی وظیفه‌رمده وار .

مسافرخانه‌یه عودت ایده‌رك بر آزده وظیفه‌لرم ایله اشتغال ایتدم . صباح ایركن تكرار

بورات آقصقاللری (اعیانی)

تشریفاتجی كلدی . حامبه‌لامانك بزه منتظر اولدیغی سویله‌دی . بزده همان چایمزی ایچدك طوغری حامبه‌لاما حضورینه كلدك .

بوكره حامبه‌لاما دیدی : كیجه خاطریمه كلدی سزه صوره‌جقدم : هندستانده (مدراس) بلده سنده مسلمانلرك جنازه‌نی یاقدقلرینی كورمشدم . عجبا اسلامیت ده دخی

جنازه‌یی یاقیق‌وارمی ؟ بن کندم کوردم . مسلمانلر طوپلانمشلر برجنازه‌یی یاقیورلردی .

— مطلقا برخطادر ، مسلمانلرده قطعیاً اوله‌مز .

— بن‌ده تعجب ایتدم . اولامیه جغنی بیلیورم . اسلامیت تجویز ایده‌مز فقط یاقدقلرینی کوزم ایله کوردم اونك ایچون صوریورم . بن اسلامیه‌ته عائد بعض اثرلر کورمشدم ، ارکان اسلامیه‌یی‌ده بیلیورم . احراق اموات جائز اوله‌میه‌جقدیه خاطریمه کلدیسه‌ده ناصل اولدی اوراده تحقیق ایده‌مدم . [۱]

بوراتلرده اراضی :

بن‌ده بوراتلرك معیشتنه‌دائر بعض شیلر صوردقدن صکره اراضی مسئله‌سنی صوردم ، بونك اوزرینه حاضر‌لاما دیدی : بومسئله بزده هنوز قطعی صورتده حل اوله‌نه‌مدی ، هرنه‌قدر اراضی واسع ایسه‌ده ، بزم بوراتلر پك واسع یاشامایه آلشمشلر . بزده سیبریا اراضیسنی داخلی روسیه اراضیسنه‌قیاس ایتمك پك‌بیوك خطادر . هرولایتده‌اراضی برقرارده توزیع اولنه‌مز . روسیه‌ده قریم جهتلرنده برآدمك اوچ بش دیساتنه اراضیسی اولورسه او آدم عائله‌سنی اداره ایده‌بیلور . اما قزان . اوفا ولایتلرنده بهر نفوسه اون یش دیساتینه‌اراضی اولمدقجه برکوبلی یاشایه‌مز . بزم سیبریاده و بورالرده ایسه اوتوز دیساتینه اراضی بولنمدقجه برآدم ایچون کچنمك کوچ اولور . شیمدی بزم بوبوراتلره بهرنفوسه اونبش دیساتنه یرتعین ایتمك . سز آجلقدن اولوکز دیمکدر . حالبوکه بوکون روسیه حکومتی بونی بوصورتله تقسیم اتمك فکرنده بولنیور . خلاصه بزم ملك خاصمز اولان اراضیدن اونبش دیساتینه‌دن فضله‌سنی حکومت جبراً آلاجق و مهاجرلره‌ویره‌جك . داخلی روسیه‌دن مهاجر کتوره‌جکلر . اما بزم اباءن جد ملکمز اولدیغنه طاپولرمز وار ، مکمل اوراقمز وار ، فقط حکومت بونی قبول ایتمیور . نه چاره ؟ کیم نه دیه‌بیلور ؟ ذاتاً عموم سیبریاده بوقانون موقع اجرایه قونیله‌جقدر .

بوراتلرده عائله حیاتی :

بوراتلر اسکیدن کوچبه حالنده یاشارلرمش ، بوصوك سنه‌لرده ایام‌صیفده کوچر، وایام‌شتاده (اولوس) تعبیر ایلدکلری ایکی اوچ خانه‌دن عبارت قریه‌لرده اقامت‌ایدرلرمش.

[۱] بن بونی پکین‌ده‌بولندیغم زمان هندلی محمدحنیف‌افندی‌یه صوردم اوده‌دیدی‌که، دوغریدر، شوقدرکه ازبرتصحیح ایستر ، مدراسده مجوسیلر اکثرفقیرلرینی آلمازلر ، دفن ایتمزلر ، بزم‌مسلمانلر اومجوسی‌یی کندی مذهبنه موافق صورتده احراق ایدرلر .

قیشلق خانه‌لر آخشاب بنا ، بر اوطه‌دن عبارت خانه ، نه داخلا ونه‌ده خارجا هیچ بر تزیینات یوق . برعائله‌ده قاچ نفوس وارایسه هپ اوبراوطه داخلنده بولنورلر . پیسلك صوك درجه‌ده ؛ ییقانمق نه‌در ، حمام نه‌در بیلمزلر ، نظافت نه‌در خبرلری یوق . اما کندیلری مسافرپرور ، مهمان نواز آدملردر . بر چوق جهتلردن بزم صحراوی قزاق خلقنه مشابهتلری واردر . خصوصا یازلق معیشتلری بوتون قزاقلر کبیدر . یازلق خانه‌لرینك شکلی تمام قازاق خانه‌سینك عینیدر . بن بوراده یازلق خانه‌لرینك رسمنی دخی کوستره‌جکم :

بوراتلر اکثر اموردە آقصقال مجلسی حکمنه تابعدر . اسکی زمانلرده جریمه‌لردخی اقصقاللر حضورنده صلح ایله ، یاخود جزا ایله حل اولنورمش . بیوك دعوالرده ، اقصقاللر برقاچ آدم اولور . اما اوفاق ایشلرده ایکی اوچ آدم ایله قطعی قرار ویریله بیلور . آقصقاللرك دخی رسملرینی بوراده عرض ایده‌جکم .

حال حاضرده بو آقصقاللر حکومت طرفندن تعیین اولنمش بولنیور ، اسکی زمانلرده انتخاب ایله اولورمش . بربورات خانه‌سنده جهاز نامنه هیچ برشیلر بولنماز ، یالکز ایکی اوچ « بورخان » بولنور ، بورخان یانی باشنده قهوه فنجانی کبی اوفاق قابلرده صو بولنور . بوصو معبدلرنده دخی بولنیور . زیرا صو بورخان نامنه منتسز صدقه ایمش . صدقه‌نك مقبول اولمه‌سی ایچون منتسز اولمه‌سی شرط ، صو ایسه هریرده مبذول ، منت اولمق احتمالی یوقمش . بوده معتقداتدن بریدر .

بوراتلرده حیوانات چوق بولنور ، عموم مغولستانده حیوانات پك چوقدر ، حیوانات یتشدیرمك خصوصنده ممتاز بولنیورلر ، بوخصوصده بزم قازاقلر ایله مناسبتنامه‌لری وار .

برفرق وارایسه اوده قزاقلر قصراق سودندن قمز یاپارلر ، بوراتلر ایسه دوغریدن دوغری راقی یاپارلر ، اما هرسوددن ، صغرسودندن‌ده یاپار . قویون سودندن‌ده یاپار . بوسودراقیسی غایت قوی اولورمش . حامبه‌لامانك ظننه کوره بوراتلرده نسبك انقراضنه برسببده کئول استعمالنك چوغالمه‌سیدر . مسکرات استعمالی اسکیدن وقتلی اولورمش ، سنه‌نك برموسمنده اولورمش ، « اماشیمدی ایسه ، قش یاز بلافاصله کئوله طوتولدیلر ، لاینقطع سرخوش ، اشته بوسببدن ذریته تأثیر ایتدی . کمال سرعتله انقراضه یوز طوتدق » دیبور .

— احتمال اوله بیلور ، سزك سوزکزی تقویه ایچون روسلرده کوردیکم مشهوداتمی عرض ایده‌جکم : بن پترسبورغده بولندیغم زمان (لیتینای) جاده‌سنده « مارینسکی » خسته خانه‌سی قارشوسنده اوطورمشدم ، اووقت دقتمی جلب ایتمشدی . روس قادینلری

خستەخانەیە : چهارشنبه ، پنجشنبه ، جمعەچوق کاورلردی ، ایام سائرەدە ایسەپك نادر کوریلوردی . خستەخانە مدیریلەدە معارفەمز واردی ، برکون صوردم : « نەایچون شوکونلر خستەکز چوق اولیوردە ، ایام سائرەدە آزاولیور ؟ » مدیر بکادیدی : « طبعا اویلە اولاجق ، بزم روسلر هفتەدە اوچ کون سرخوش اولورلر : جمعەایرتسی

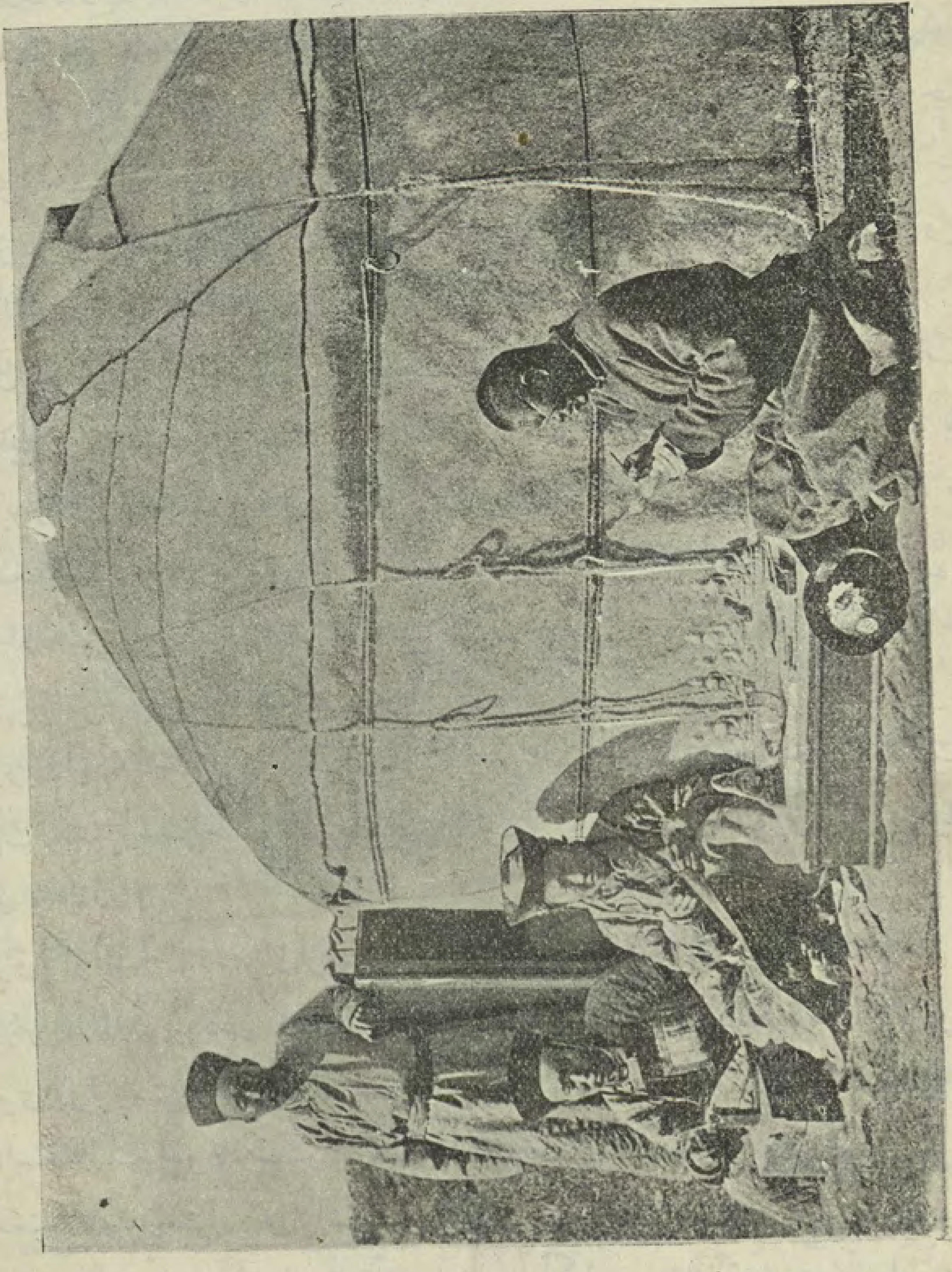

بورات‌لرك یازلق خانەلری

بازار ، بازارایرتەسی ، اکثری سرخوش اولور ، صالیدەدە لایقیلە عقلی باشنە طوپلایەمز اشتەسنك صایدیغنك کونلر قالیردە انك ایچون » . بورادە دخی مسکراتك ذریتە تأثیری اولدیغی اکلاشیلور ، ظننده‌یم)

— بن بوملتك ایچنده طوغدیم ، ایچنده بیودم ، تجربه‌لرمده چوق سبق ایتدی ، بنم فکرمه قالورسه بوبویله‌در .

بن بی ماده قارئین کرامه شونی دخی عرض ایتمك ایسترم : « حامیه‌لما » زمانه‌مزه مناسب مکاتب کورمش آدملردن دکلدر ، یالکز مغول لساننده مغول ادبیات و فلسفهٔ قدیمه سندن نه کورمش ایسه ، معلوماتی اودر .

روسجه‌یی‌ده صوکره‌دن کندی کندینه تحصیل ایتمش بر آدمدر . فقط معلوماتی غایت واسع خدای نابت بر شرق دیپلوماتیدر . ذاتاً من القدیم اوقومق یازمق بیلمز فیلسوفلر هپ شرقده یتشمشدر .

بن بو آدمله تمام اوچ کون صحبت ایده‌رك پك چوق استفاده ایتدم .

مفارقتمزده عموم لامه‌لری حضورنده حامیه‌لاما غایت کوزل و بلیغ وصولك درجه معنیدار بر نطق ایراد ایتدی وداع ایدرکن اثنای معانقه‌ده : بوندن صوکره محمدی‌لره قارشی قلبمده غایت صیجاق بر محبت بسلیه‌جکم دیدی .

مغولستان

بوراتلر مغول اقوامندن بر قبيله‌در ، بوراسی‌ده مغولستانك بر كناريدر . معافيه غايت معروف ومشهور اولان بر كناريدر . بورادن تيبت اوچ آيلق بر مسافه اولديغی حالده اورغه‌دن تيبته سنه‌ده ايكی دفعه كاروان كيدر كلور . كاروان يولی كنديلرنجه معروفدر . مغولستانك هرطرفندن شرقندن ، غربندن ، شمالندن ، هپ سينان فويه تجمع ايدرلر ، صوكره لوبنور كولی‌نك غربندن تيبته دوغرو يورورلر ، بوكاروان غايت مشهور ، هرسنه بوده مذهبی قبله‌كاهی اولا « لاس » ياكه ئلخامس مقامنه كيدوب كلورلر . اوراسی بوده مذهبنجه مقدس بر موقعدر .

عموم مغولستانجه بو كاروان دخی مقدس صاييلور ، بو سببه مبنيدركه تيبت كچيدلرنده . هيمالايه مغاره‌لری وحشی‌لری دخی بوكاروانه تعرض ايتمزلر . تيبته صاغلام طريق ايله كيدوب كلمك استه‌ينلر ، هپ بوكاروانه منتظر اولورلر . بوكاروان اكثريتله سنه‌ده ايكی دفعه كيدوب كلور . بعض سنه‌لرده يالكز بردفعه كيدر .

بن شيمديلك بوده مذهبنه عائد بوقدر معلومات ايله اكتفا ايتمكله برابر استقبالده تكرار بحث ايتمك مجبوريتنده بولنه‌جغمی آيروجه عرض ايدرم زيرا بوراده ذكر ايتديكم بوده‌لر مغولستان بوده‌لغی اولوب ، اساس بوده‌لقدن بر شعبه كيدر . بوده‌لق چوق متشعب اولديغی ذاتا (حامبه‌لاما) دن روايته‌عرض ايتمشدم . يالكز ژاپونيه‌ده اوتوز بش شعبه‌سی وار ، چين‌ده دها چوق بونلرك هربرندن مناسبت كلدكجه بحث ايده‌جكمز طبيعيدر .

ويرحنه اودين

بوراتلر ايچنده بر آز جولان ايتدكدن صوكره تكرار « ويرحنه اودين » بلده‌سينه عودة ايتدم . كشاف الله افنديله برادرلری خانه‌سنده مسافر ايدم . بر آز استراحتدن صوكرا بو اوفاجق بلده‌يی كزمه‌يه چيقدم . دوغريجه ابتدا مسجده واردم . مسجد اوفاجق ، مناره‌سی فلان يوق اورادنده مدرسه‌يه كيتدم . مدرسه

غایت اوفاق ، غایت آیاپج فقط ٬وراده موجود اوچ بچق مسلمان اولادینه ارکان دینی تعلیم ایتمکده اولمه‌سی اعتباریله غایت بیوك وافتخار ٬اولنور بر مکتبدر .

روسیه‌ده اهتدا :

بن ویرحنه اودین مکتبنده چوجقلری امتحان ایله اوغراشمقده ایکن . قاپودن روس البسه‌سنده بر آدم کلدی ، بزه سلام ویردکدن صوکره مصافحه ایتدك . بو آدمك تربیه‌لی ارباب ذکادن اولدیغی سیماسندن معلوم ایدی کیم اولدیغی ونره‌لی اولدیغنی صوردیغمده دیدی :

— بن عن اصل « خارکوف » لی یهودی‌یم. فقط شیمدی الحمدلله شرف اسلام ایله مشرف اولدم .

— سبب نه‌درکه اسلامیت ایله مشرف اولمش‌سکز ؟ یکرمنجی عصرده دینه قارشی لاقید قالمق موده‌در . خصوصا سزك کبی کنج آدملر ! . . .

— عفو ایدرسکز ، بن کنج آدم دکلم ، نه یاپدیغمی بیلور فائده و منفعتمی تفریق ایدر اقتدارم واردر . بن سزدن بر شی امید ایتمیورم . فقط رجا ایده‌جکم بر شی وار ایسه ینه اسلامیته عائددر . بن اسلامیت ایله مشرف اولدم ، الحمدلله ، کلمهٔ توحیدی معناسیله بیلورم ، فقط نه‌چاره‌که ترکجه بیلمیورم ، بوکون بکا پولیس محکمه‌سندن جلب کاغدی کلدی ، شیمدی اورایه قدر کیده‌جکم . ظن ایدرم ولایتدن اوراق رسمیه‌م کلمشدر اونك ایچون چاغرمشلردر .

— اویله ایسه تبریك ایدرم ، سزه بو من طرف الله هدایتدر ، بیوك نعمتدر . بن چوق ممنون اولدم .

چوق استغرابمی موجب اولدی ؛ بویله معلوماتلی بر کنج آدم ، سیبریه‌نك منتهاسنده ، نه‌مناسبت اسلامیت ایله مشرف اولیور ؟ کمال حیرتله دوشونمکده ایدم ، او آراده یانمده بولنان کشاف الله افندی دیدی : — بوندن ایکی هفته مقدم بر آدم عائله‌سیله برابر اهتدا ایتدی ، ظن ایده‌رم ایکی هفته قدر اولییور آنلرده اوراق رسمیه‌لرینی اللرینه آلدیلر . او آدم چوق زنکین آدم . بوکون کله‌جك سزی زیارت ایده‌جکدر . سز داثانه کیتمش ایدیکز ، بر قاچ کره‌لر کلدی ، سزی صوردی .

— حکمتکدن سوآل اولنمز یاربی ، دیدم .

— بن تومسکی‌ده بولندیغم زمان حمزه آخون حمیدوف جنابلری سویله‌مشدی : بو

رمضانده ایکی اوچ دارالفنون طلبه‌سی کلشلر ، شرف اسلام ایله مشرف اوله‌جقلرینی سویله‌یه‌رك کندیلرینه ارکان دینی تعلیم ایتمه‌سنی رجا ایتمشلر . فقط حمزه آخون روسلرك شرندن قورقمش ارکان اسلامی تعلیم ایتمکدن چکینمشلر .

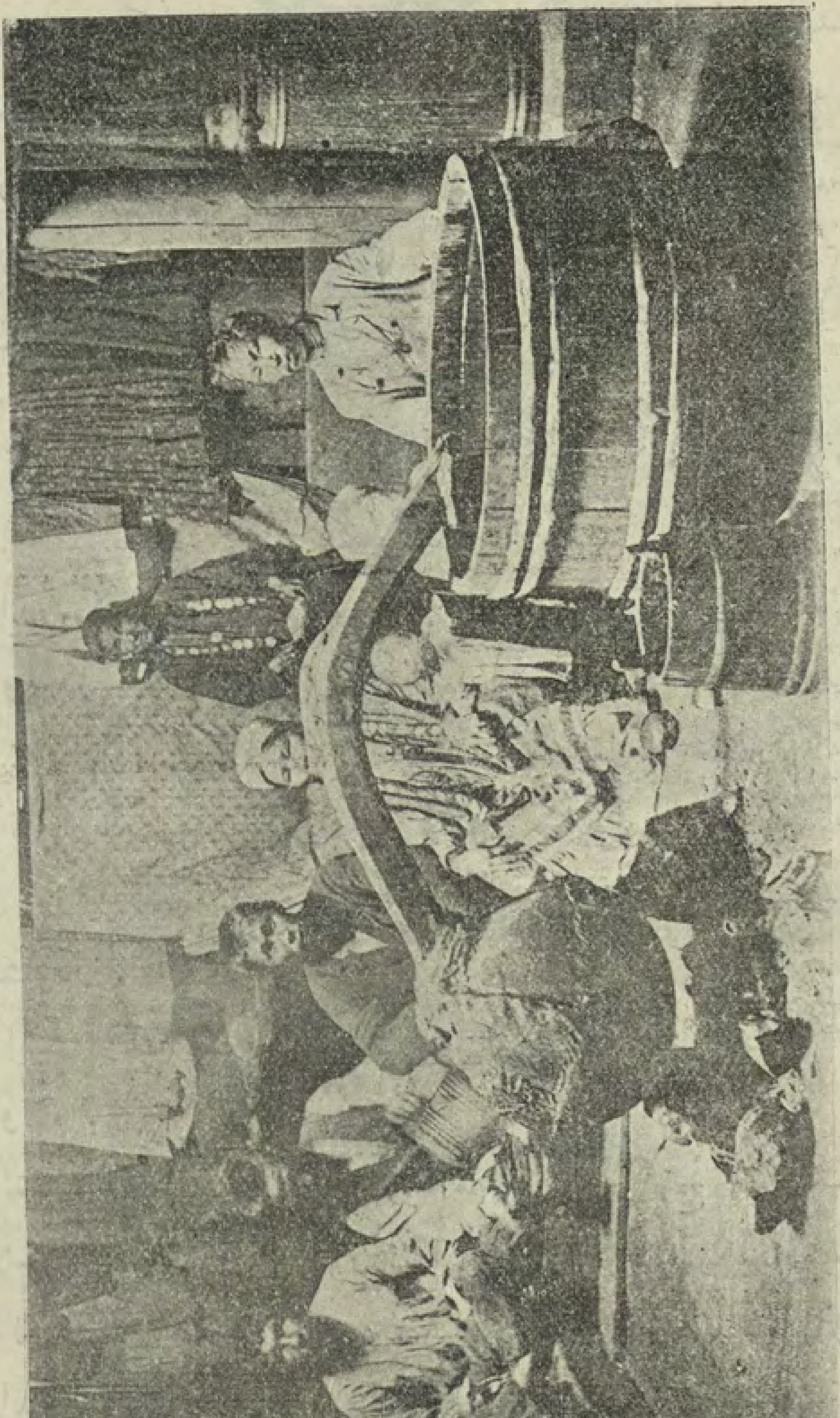

بورات‌لرك سوددن راقی اعمال اتمه‌لری .

بوراتلرك موجودیت قومیه‌سنی تسمیم ایدن زهر منبعی

کشاف الله : بزم « چیته » شهرنده . دیدی ؛ بوصیراده‌پك چوق آدملر اهتدا ایتدیلر ، حتی برمهندس دها بوکونلرده رسما استدعاسنی ویردی ، اوراقی هنوز الینه‌کلمه‌دی . انسان بونلری دوشوندکچه ، حیرته دوچار اولمامق الندن کلمز . بوصوك بش سنه‌ظرفنده

داخلی روسیه‌ده سکسان آلتی بیك آدم رسماً شرف اسلام ایله مشرف اولدیغنی دخی اوفا بلده‌سنده بولندیغم زمان عنایت‌الله قاضیدن ایشتمشدم .

بو کنج آدم بکا دیدی : ـ افندم بن نمازقیلمه‌سنی دها اوکره‌نه‌مدم ، بنم ایچون نماز نه وقتدن اعتباراً فرض‌در ؟ سزدن شونی صورمق ایچون کلشـدم . رجا ایده‌رم شـونلری

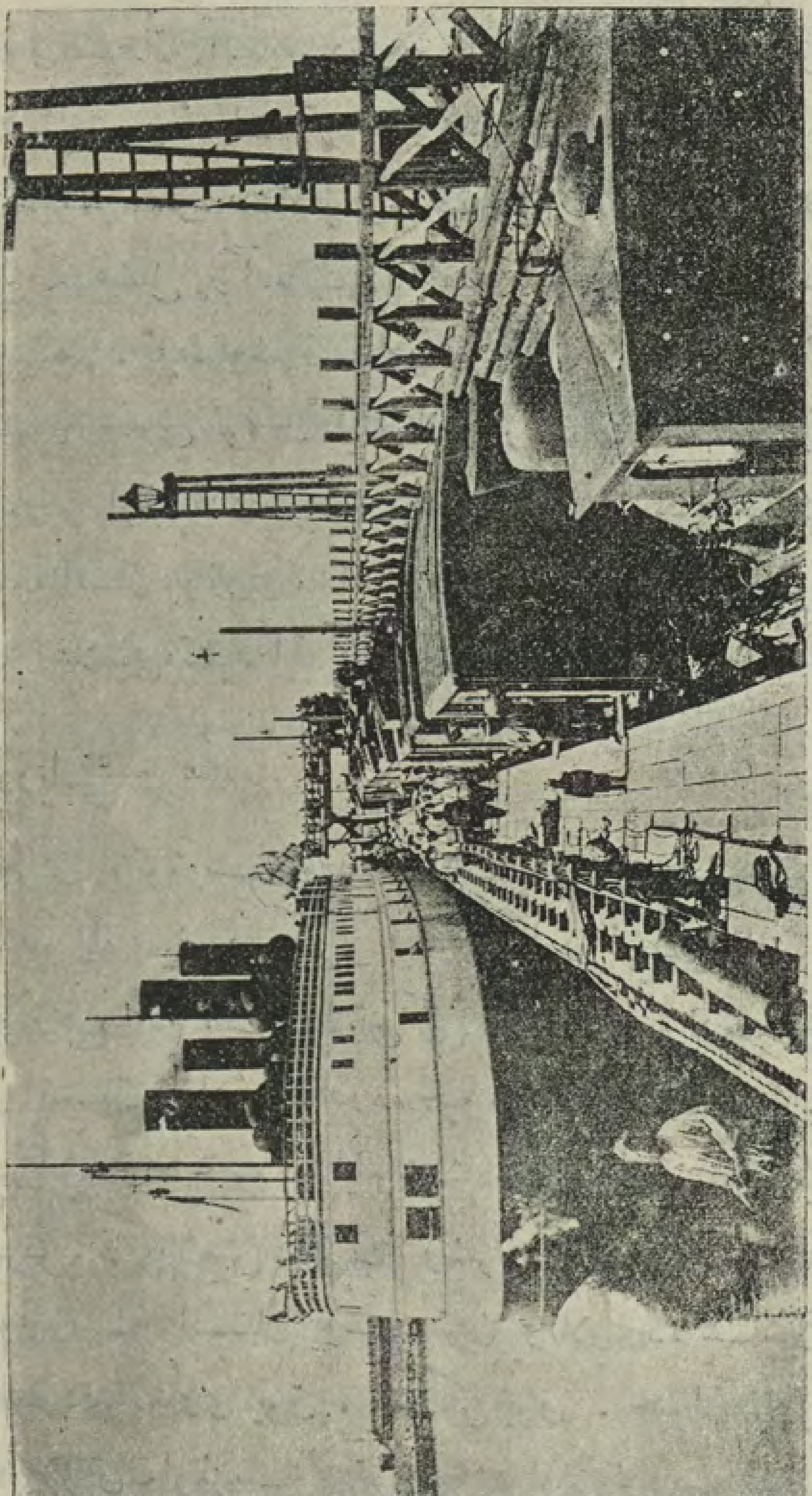

یاتقال کولنده بوز قیران واپور [۳۱]

سویله‌یکـز . بوکونلرده نمازی اوکره‌نمك ایله مشغولم . بونلر بنم مکتب ارقداشـلرم ... دیه‌رك اوراده صره‌ده بولنان طلبه‌یی کوستردی .

دیدم : — سن نه‌وقت كه‌لااله‌الاالله دیدیسه‌ك (بن بونی سویلركن « محمدرسول‌الله » دیه‌علاوه ایتدی) او كوندن‌اعتباراً نماز فرضدر. فقط‌نه‌وقت اوكره‌نه‌بیلورسه‌كز اووقت قیلمایه باشلارسكز .

حاصلی بن بوراده بولندقجـه بومهتدیلر ایله كورشدم ، برچوق تعلیماتده بولندم . هپسنده برجدیت كوردم . حتی چیته بلده‌سنده اهتدا ایتمش مهندس صوكره‌دن توقیف اولنه‌رق برچوق تضییقاته آلندیغنی‌ده خبر آلدم ، باغرمش چاغرمش ، حكومت مأمورلرینه علنـا ابطـال تثلیث واثبـات توحیـد قالقشمش ، نهـایت اوراق رسمیه‌سنی الینـه تسلیم ایده‌رك قورتارمشلر. دهاصوكره چیته‌ده‌بولندیغم زمان كندم‌دخی‌بو آدمی كوردم، غایت معلوماتلی ، دهشتلی بر آدم ایدی . نم ایله‌اثناً مذاكره‌ده دیدی : — بن‌اسلامیتمی كیمسه‌یه منت ایتمم ، فقط بوشرف ایله مشرف اولدیغمدن طولای ممنونیتمی هریرده مع‌الافتخار سویله‌رم. بنی توقیف ایتدكلری زمان‌اوتوقیف خانه‌بكابرجنت اولدی . قلبم نور هدایتله تنویر اولندقدن‌صوكره بكاجهان قارشی كلسه ممانعت ایده‌من .بن‌اسلامیتمی كتم ایده‌مم ....» انسان بونلری مشاهده ایتدكچه بزم من‌المهدالموثوق مسلمانم‌دعواسنده اولوبده دائما اسلامیتی تنقید ایله اوغراشمه‌لرینه دوچار حیرت اولمزده نه اولور.

بایقال دریاسی :

بوندن یكرمی اوتوز سـنه مقدم « بایقـال » غایت مشهور وبیوك بر دریا ایدی . بایقـال دریاسنده ایام صیفـده كمیلر ایله دهـا دوغریسی قایق وصندللر ایله كچمكده ایكن هر سنه برقاچ آدم تلف اولدیغی كبی ، قیش كونلرنده‌ده بوز اوزرندن حیوان‌ایله كچركن نه‌قدر انسـان تلفاتی ونه‌قدرده حیوان تلفاتی اولوردی . اوزمان بایقال حقیقةً مدهش بر دریا ایدی . خصوصاً ایام شـتاده ، بوز اوزرنده كیدرسك، هوا صغوق ، اورتالغی سـیس قا پلامش ،غرب وشرق نه طرفـده اولدیغی بللی‌دكل . قارلی بورانلرده اولورسـه انسـان بوسـبوتون یوللاری‌ده شـاشیرر . هفتـه‌لرله بوز اوزه‌رنده قالوردی .مأوی یوق ، مسـكن یوق ، حیوان ایچون حاضرلنمش تداركات اولورسـه نه خوش ،اولمزسـه بوتون هلاك اولورلردی . بایقـال اوزرنده بوصورتله یوللری غیب ایده‌رك بوز اوزرنده ضایع اولنلرده هرسنه ا كسـیك اولمزمش ، آلتمش چاقرم مسافه‌ده یولی طوتدیره‌میوب هفته‌لرله كزدكدن صوكره ، یول بولوبده ساحله چیقارلرسه ، كندیلرینی بختیار عد ایدرلرمش . اویله ایكن « كاخته » یولنده كاروان

ا کسیك اولمزدی . هرسنه برقاچ دفعه‌لر کیدوب کلنلر بولنوردی . صوکره برزمانلر ایام صیفده واپورلر ایله کیدوب کلمکه موفق اولدیلر . آراسی چوق کچمدی « بوز قیران » چیقدی ، بعض سنه‌لر کانون اول نهایت‌لرینه قدر « بوز قیران » واپوری ایله بایقالدن کیجه بیلورلردی ، هم بوزی قیرار ، هم ساعتده اون میل یول آلورلردی . شوصورتله بایقال اوزرندن آمد وشد ایدرلردی . بوزك قالینلغی بریمچق آرشون اولنجه‌یه قدر . کزه بیلورلردی ، بوزدها زیاده قالنلشدقچه اوده کزه‌مز اولوردی ، ینه ایکی اوچ آی اسکی زحمتلره قاتلنمه‌یه مجبور اولورلردی . [رسم ، نومرو : ۱٤]

کیم بیلورکه بوکول ایچنده سنه‌ده نه‌قدر جان تلف اولوردی ، نه‌قدر انسان ضایع اولوردی . حتی بوکره‌روس ژاپون محاربه‌سنده بیکلرجه‌عسکر بایقال اوزرنده تلف اولمشدر .

فقط بومحاربه زماننده روسلر غیرت ایتدیلر ، بوتون موجودیت‌لرینی صرف ایده‌رك بایقالك اطرافندن طاغلری کسه‌رك ، ۲٤٤ چاقرم برمسافه‌ده تمام قرق آلتی تونل یاپدیلر ، شوصورتله بوتیمور یولی اکمال ایده‌رك ، بوقدر انسانلری اوبیوك زحمتلردن قورتاردیلر . اشته شمدی هیچ کیمسه‌نك بورنی قانامز ، وبرکیجه‌ده قطع مسافه اولنور . اوزمانده هفته‌لرجه آیلرجه ایچلرنده سوروکلنن دهشتلی بایقالك ، بوکره ساحل‌لرینی بیله کورمك نصیب اولمیور ، برکیجه‌نك قارانلغنده کچوب کیدیلیور .
[رسم ، نومرو ۱۵]

« چیته »

هرنه‌قدر اوقاچق بر بلده ایسه‌ده ، منتهای سیبریاده برولایتدر . بوراده پك آز مسلمان دخی موجود اولوب . بونلرکده برقسمی قاتورژنلر بقیه‌سیدر . بوراده ینه قاتورژانلر همتیله بنا اولنمش بر مسجد وار ، بومسجده صنایع نفیسه نمونه‌سی دینله بیلور ، اوقدر ، کوزل اوقدر نفیس بنادرکه ، دکل منتهای سیبریاده چیته‌ده ، بلکه قزان کبی مرکز اسلام اولان بربلده‌ده بولنسه‌یدی ، منظره‌سی جالب دقت اولوردی . بومسجدك آلت قاتنده برکوزل مکتب دخی بولنیور ، مکتبده اللی قدر اولاد اهل اسلام تربیه اولنه‌رق ارکان دین مبین تعلیم اولنیور . منتهای سیبریاده بویله برمکتبك وجودیله نه‌قدر افتخار اولنورسه سزادر . بوراده روسلرك دخی بوندن فضله برشیلری یوقدر . یالکز عسکر یاتاغی اولدیغندن ، عسکری قلوبلری وار وبرده منتظم عسکری انداخت مکتبی واردر .

بن بوراده دخی ایکی کیجه مسافر اولدم ، مسلمانلر ایله تماسده بولندم ، وبرچوق دفعه‌لر موعظه‌لر سویله‌دم . بوراده مسجدك اتصالنده براختیار وار ، وقتیله قاتورژانلردنمش ، مدت معینه‌سنی اکمال ایتدکدن صوکره بوراده یرلشمش وثروت صاحبی دخی اولدقدن صوکره دیکر مسلمانلرك‌ده معاونتلریله بوراده بوکبی برمنتظم مسجد شریفك بناسینه موفق اولمش ، غایت خوش براختیار ، خانه‌لرنده بولندیغم زمان بکادیدی : « بز بورایه یوزسنه مقدم کلمش اوله ایدك ، پادشاهلق اعلان ایتمکه قدرده میدانمز اولوردی » بو اختیارك شوسوزی غایت خوشمه کتدی ، حالا خاطرمدن چیقارمه‌مدم ، عاقبت بوراده یازمایه قدرده مبالغه ایتدم . سوز هرنه‌قدر بیوك دکل ایدیسه‌ده ، اوقومق یازمق بیلمه‌ین بر قاتورژان سوزی اولدیغندن برآز مبالغه‌لیجه اولسه‌بیله برقیمت تقدیر اولنه بیلور .

بن چیته‌دن حرکت ایتدم . آرتق بوراسی روسیه مملکتی اولان سیبریا قطعهٔ جسیمه‌سی‌نك منتهاسیدر ، بورادن کریمسکی‌یه کلدم ، کریمسکی‌دن اصل روسیه آمور تیمور یولی آیریلور ، بزده بوراده توقف ایتمه‌رك منچوریا یولنه دوغری سفرمزده دوام ایتدك .

مانچوريا

بوراسی رسماً چين اولكه‌سی‌در ، ١٧ كانون اولده بن مانچوريا استاسيونته كلدم. بوراده دخی بزم احبا موجود ايمش ، سيبريا داخلنده جيلا بينسكی‌دن مانچوری يه‌قدر (٤٤٧٣) چاقرم مسـافه‌يی قطع ايتدك ، هپ احبا ميانده بولنيورز . برياباﻧﺠی يوق ، لسانجه‌ده مشكلاته دوچار اولمدی . هپ سيبريا عالمنه سرپلمش تورك عنصری ايچنده ، دها طوغريسی كندی خانه‌مز داخلنده بولنيوردق . مانچورياده دخی واغوندن ايندم ، بر كنج قوشـه‌رق كلدی ، المی اوپدی ، چانطه‌لرمی فلان قالديرديغی كبی بيوروكز ديه‌رك اوكمه كچدی ، حاضر فايطونلره بندك ، عبداه افندی آقچوره اوغلی خانه‌سـينه كلدك . چين اولكه‌سنده ايكن ينه كنا‌ٔی خانه‌مزده بولنيورز .

مانچورياده تيموريول مأمورلری روسـلردر ، چينلی‌لرده وارسـه‌ده پك آزدر . مانچوری خطه‌سينه كلنجه‌يه قدر يوللرده شهرلرده چينلی‌يه نادر تصـادف اولنوردی ، فقط بوراده همان تيمور يول اسـتاسيوننده برنجی دفعـه كوزه چارپاجق اوزون صاچلی چينلی‌لردر .

بوراده ايكی چشـيد كومروك اداره‌سی بولنيورمش . روسيه‌دن كله‌جك امتعه‌يه يالكز چين كومروكی باقه‌رق وضع ايتمش اولديغی امتعه‌دن كومروك ويركوسی آليور. اما چين اولكه‌سندن روسيه‌يه كله‌جك امتعه‌دن هم روسلر رسم كومروك آليور ، هم چين حكومتی آليور . هر ايكيسی مانچورياده‌در . چين كومرك اداره‌سـنده مأمورلرك اكثری چينلی ايسـه‌ده بيوكلری انكليزدر . ذاتا عموميتله انكليزلر همان عموم چين اولكه‌سنده عادتا بروصی صفتنی حائز كبيدر . نره‌ده بر واردات قاپوسی وار ايسـه اوراده رأس كارده مطلقا بر انكليز بولنمقده‌در ، شـو جمله‌دن مانچوريا دخی روس حدودنده برقاپودر ، بوراده بر انكليز دكل ، بر قاچ انكليزك بولنمه‌سی لازمدر ، زيرا روسيه حدوديدر .

اصل مانچوریا ، حدود اولمق مناسبتیله تیمور یول یاپلدیغی زمان روسلر طرفندن تأسیس اولنمش اوفاجق بر بلده‌در ، ژاپون روس محاربه‌سندن مقدم بوراسی یالکز روسیه اداره‌سنده بولنورمش ، اوزمانده کومروك فلان یوق ، تماميله روسیه اولکه‌سی معامله‌سی اجرا اولنورمش . ژاپون محاربه‌سندن صوکره هرکسك حدود مملکتی تعیین اولندیغی زمان روسلرکده (کیرته) وحدودلری بورادن تعیین اولنمشدر .

شیمدی مانچوریاده حدود تعیین اولندیغی کبی ، بوراده بولنان روس مأمورلری‌ده چکلمشلر ، تجاری ایچونده کومروك ویرکوسی تعیین اولنمش . استر استه‌مز مانچوریا بازاری سکته‌دار اولدیغی کبی ، روس تجاری ایچونده بیوك بر ضربه اولمش . بونك یرنده اوراله قدر ژاپون امتعه‌سی همان یتشدیرلدیکندن ، روس تجاری ایچون امتعه‌سنی یوکله‌یه‌رك همان روسیه‌یه عودتدن بشقه بر ایش قالمامشدر .

مانچوری ذاتا روسلر طرفندن بنا اولنمش ، بوراده روسلر ایله برابر آلتی خانه بزم داخلی روسیه مسلمانلری‌ده‌بولنیور ، اوراده‌بولنان روس‌تجارینك اکثری‌بونلردر.

مانچوریا بلده‌سنده بولنان شو آلتی خانه مسلمانك مکتبی وار مسجدی دخی وار ، بن ذاتا بشقه برشی ایله مشغول دکلم ، بوتون مشغولیتم مسلمانلرك دیانت ومعرفتلری‌نك ترقیسی ایچون بر قونترول کبی ، همان نره‌ده مکتب کورورسه‌م اوراده طلبه‌یی امتحان ایدر ، معلملری امتحان ایده‌ر کزه‌رم . اقصای شرقده هریرده دخی وظیفه‌م بوایدی. مانچوریاده ده وظیفه‌م بو ایدی .

مانچوریا ژاپون محاربه‌سندن صوکره چینلیلرك مالی ومملکتی اوله‌رق حدود تعیین اولندیغی کبی روسلر اورادن کف‌ید ایتمه‌یه باشلامشلردر ، اون بیك ، یکرمی بیك ، اوتوز بیك ، روبله‌یه مال اولمش خانه‌لرینی اوچ یوز روبله‌یه قدر صاتمه‌اته قرار ویرمشلر ایسه‌ده ، مشتری بولنمیور . روسلر : « قدموا الخروج قبل الولوج » قاعده‌سینه رعایت‌ایتمه‌مشلر ، محاربه زماننده هوادن کلمش پاره‌لری ابنیه‌لره صاورمشلر . بوکون بر آقچه‌سز ترك ایدوب چیقه‌جقلری مقرردر . بن مانچوریاده یالکز بر کیجه مسافراولدم. ایرتسی کونی بورادن حرکت ایده‌رك « جیجکار » ه کیتدم .

« جیجکار »

مانچوریه‌دن خاربینه قدر یاپلمش تیمور یول ، هرنه‌قدر روسلر طرفندن اعمال اولنمش ایسه‌ده ، ژاپون محاربه‌سندن صوکره چینلیلره ترك اولنمشدر . شو سببدندرکه

« چین شرقی شمندوفر خطی » تسمیه اولنور ، بوراده شمندیلك حاربینه قدر (٨٧٦) چاقرم مسافه‌در . بو آراده مأمورین هب روسلر ایسه‌ده ، بونلر همان تیمور یوللرك تسلیم معامله‌سنی اکمال ایدنجه‌یه قدر بولنه‌جقلردر . برچوق یرلرده تسلیم معامله‌سی اکمال اولنمش ، استاسیونلر چینلیلره تماماً کچمشدر . عموم یولك تعریفه‌سی چین تعریفه‌سیدر ، روسلرك دکل. تلغرافلرده چین تعریفه‌سیله قبول اولنیور .

جیجکار مانچوری یه (٦٢٣) چاقرم مسافه‌ده چین حکومتی‌نك بیوك بر عسکری مرکزیدر . بن چین مملکتندن بر قطعه‌یی ابتدا بوراده کوریورم . بوراسی روس حدودنده بولندیغی جهتله مهم مواقع عسکریه‌دندر . جیجکاره کله‌جکم زمان تیمور یولده بر تاتار یانیمه کله‌رك سلام ویردی . وعلیکم السلام دن صوکرا مصافحه ایتدك . دیدم :— کیم اولیورسکز ، نره‌یه کیدییورسکز ؟

— بر تجارم ، دیدی ، بایرام نمازی قیلمق ایچون جیجکاره کیدییورم .

— چوق کوزل بن‌ده اورایه کیده‌جکدم . کوزل تصادف . انشاءالله برابر کیده‌لم . استاسیونده حیوان ایله کیدیله‌جك دکلمی ؟

— اوت حیوان ایله کیده‌جکز ، استاسیونده بنم تجارتخانه‌م وار ، بواخشامده اوراده بزم خانه‌مزده مسافر اولورز .

«بایرام نه کوندر . بیلمیورم ، زیرا بو چین مسلمانلری هلالی کندی کوزلریله کورمدکجه قبول ایتمزلر ، آی باشنده برقاچ کونده بولوطلر واردی ، بقالم بلکه بزم مغازه‌ده چوجقلرك خبری اولور .

— بنم حسابمه کوره ذی الحجه‌نك سکزی اوله‌جق .

— بیلمه‌م چین علماسی حسابی هیچ قبول ایتمزلر ، مطلق رؤیت شرطدر .

بزه رفیق اوله‌جق تجار عبدالله افندی اسکیدن بزی بیلورمش ، کوزل صحبت ایده‌رك « جیجکار » استاسیوننه کلدك . بوراده عبدالله افندینك خادملری طرفندن استقبال اولندق . همان دها استاسیونده ایکن بایرام نه کون اوله‌جغنی صوردم . دیدی:

— دها بش کون وار .

حیرتمی موجب اولدی ، اینانه‌جغم کلدی ، هرنه ایسه عبدالله افندی خانه‌سینه کلدك ، بوکیجه‌ده بوراده مسافر قاله‌جغز . بوراده تیمور یول مأمورلری و برقاچ مغازه صاحبلری وار ، بشقه قریه فلان هیچ برشیلر یوق .

ایرتسی کونی ایرکن برفایطون ایله جیجکار بلده‌سینه کیتدك . بوراسی ٢٥ چاقرم

بر مسافه‌در ، تمام ایکی ساعت یول یورویه‌رك جیجکار بلده‌سینه کلدك .

بوراده دها شهره کیرمه‌دن بیوك قشله‌لر ، آتلی عسکرلر ، پیاده‌سی فلان هپ اوزون صاچلی عسکرلره تصادف اولنیور . یولك ایکی طرفنده عسکر تعلیماتی ایله اشتغال ایتمکده اولان انکلیز ضابطانی آراده صرده کوزه چارپیور .

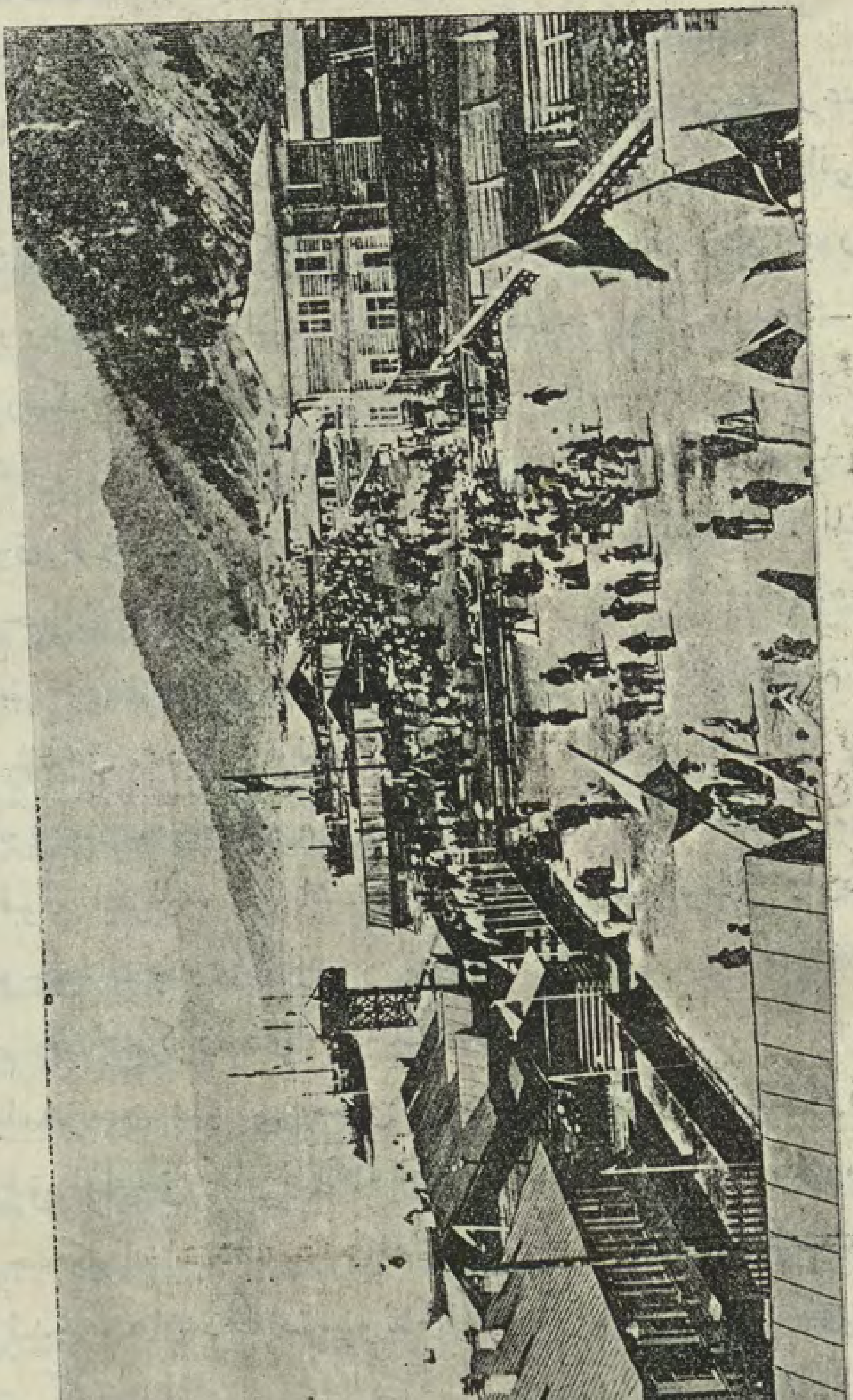

یاتقال ساحلنده بر استاسیون .

[٥١]

جیجکاره کیره‌جکمز زمان شوراده رسمنی کوستره‌جکم . قاپو اول باول نظرمی جلب ایتمشدر [رسم ، نومرو : ١٦]

بو قاپو بوراده دخی کوریله‌جکی وجه اوزره بیوك جاده اوزرنده بر قاپودر . زینت

ایچون اعمال اولنمش ، یوقسه کیرمك چیقمق ایچون دکل . بویله بر قاپو اعمالی چینده پك اسکی بر اصول ایمش . غایت جسیم قاپولر ، هرشهرده بولنورمش . بعض جاده‌لرده ایکی اوچ قاپو اولور . خصوصا یول آغزلرنده پك مطنطن قاپولر بولنیور .

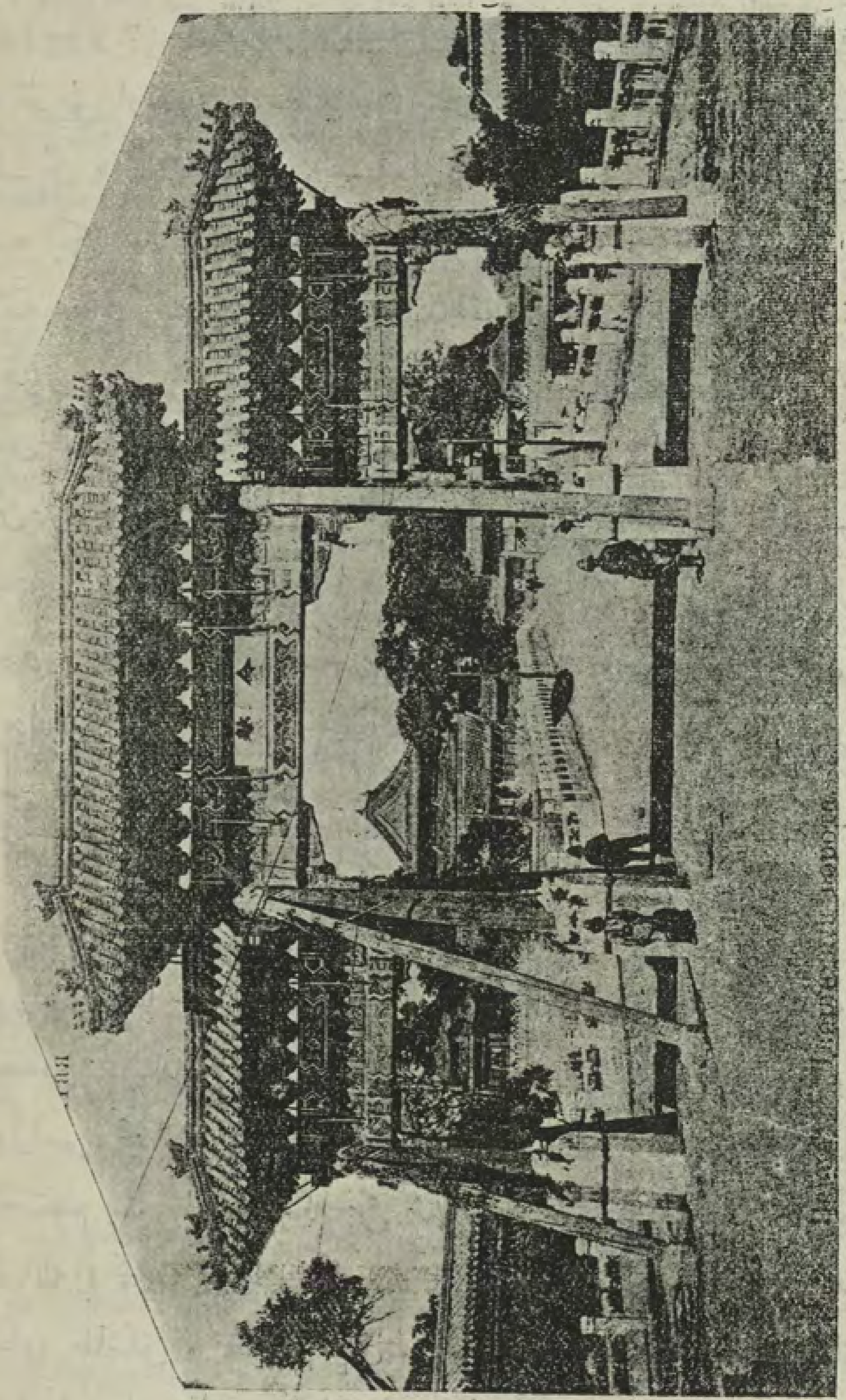

[۲۱] جیجکارده بر قاپو

بز بوراده عبدالله افندی احبابلرندن « کو ـ ئن » نامنده بر تجاره مسافر اولدق « کو ـ ئن » جیجکار مسلمانلری میاننده اك بیوك تجاران معتبراندن برذات ایمش .

برده برنجی دفعه اوله‌رق اصل چینلی بر مسلمان خانه‌سنده بولنیورم . کو ـ ئن جنابلرینك خانه‌لری غایت ساده ، برنجی سوقاق قاپوسی اوزرنده « یامفتح الابواب »

عباره‌سی حروفات عربیه ایله یازلمش . صوکره‌دن معلوم اولدیکه : هر اسلام خانه‌سی قاپوسی اوزرنده یا کلمهٔ توحید ، یا بسملهٔ شریفه ویاخود « یامفتح الابواب » کبی بر عباره مطلقا عرب حروفاتیله یازیلی بولنیور . بو ایسه مجوسی خانه‌سنه نسبةً بر علامت فارقه خدمتنی کوریبور . مغازه‌لرده ایسه اسلام مغازه‌سی مجوسی مغازه‌سندن بر ابریق رسمی ایله تفریق اولنیور ، خصوصا آشجی دکانلری مطلقا تفریق اولنور .

« کوـ ئن » غایت کوزل بر مسلماندر . عربی اسمی یوسفدر . عمومیتله چین مسلمانلرنده ایکی اسم بولنور . بری اسلامیته عائد ، بری‌ده عمومی اسم که چین لساننده وچین عادتنه رعایةً تسمیه اولنمشدر . فقط بونلر اکثریتله اسلامیته عائد اسملرینی استعمال ایتمزلر ، حتی اودرجه‌ده‌که ایکی برادر ، بری دیکرک اسلام اسمنی بیلمز . هرکس چین اسمیله کسب اشتهار ایدر .

کوـئن افندی بزی کمال احترامله قبول ایده‌رك پدری خانه‌سنده بزم ایچون بر تدارك ایتدی . پدری کوزل بر اختیار ، دائما ملایمت ایله سیماسنده بر علامت سرور حس اولنور ، نورانی بر آدمدر . مع التأسف بو اختیار ایله صمیمی محبتدن ماعدا بر مناسبتده بولنه‌میورز . زیرا کندی لساننک باشقه بر لسان بیلمیور . کوـئن ایسه کوزل روس لسانی تکلم ایدیبور . بز کوـئن افندی خانه‌سنده بر آز انسیت ومعارفه پیدا ایتدکدن صکره ، بزی علما ایله کورشدیرمه‌سنی رجا ایتدم . بزه مسجده وارمه‌مزی توصیه ایتدیلر . بونك اوزرینه بز مسجده کلدك .

بن بوراده ابتدا چین مسجدینی کوریبورم . مسجد قاپوسینه دها کلمه‌دن خارجا شو مسجددر دینلدیکی زمان مسجد اوزرنده کوزه چارپه‌جق انواع صور مجسمه وارکه ، بوراسی عجبا بر بت خانه‌می ؟ سؤالی خاطره کتوره‌جکی ، یاخود طوغریدن دوغری نه‌منتظم بت خانه ! دینله‌جکی شبهه‌سزدر . فقط قاپویه کلنجه بوراده (لااله‌الاالله محمد رسول‌الله) کلمه‌سی یازلمش کوردك . مسجدك سوقاق قاپوسندن کیردیکم کبی بر کوزل میدان طاشلق ، نظافت فوق‌العاده ، بوده شبهه‌سز اسلام عبادتخانه‌سی اولدیغنی کوستر . اصل جامع قاپوسی دخی بومیدانه باقار . بومیدانده جامعدن بشقه دها بر چوق دائره‌لر اولدیغی‌ده ظاهردر . اولا اودائره‌لرك برینه کیردم : سلام علیکم ، دیدم . بر چوق اوزون صاچلی افندیلر هپ بردن وعلیکم السلام دیدیلر . صوردم : هل فیکم من یعرف لسان العرب ؟ آرالرندن بری : انا یعلم کلام عربی ، دیدی . شو درت کلمه‌دن نه‌قدر عربیاتی اولدیغی آکلاشلدی . آرتق بو آدم ایله آکلاشه بیلمك نه‌قدر

ممکن ایسه ، اوقدر سعی وغیرت ایتدك : بوراسی مدرسه اولدیغی ، وبو افندیلرکده طلبهٔ علومدن اولدقلری آکلاشلدی . مراق ایتدم ، مدرسه‌ده اون بش قدر طلبه وار ، افادهٔ مرام ایده بیله‌جك بر آدم یوق ، بالمجبوریه استاذلرینی صوردم ، دیدیلر : آخون عربی یعلم کثیرا .

حقیقةً چوق بیلورسه پك چوق استفاده ایده‌رز ، ظن ایتدم. آخون یانینه کیتدك . اوده اوراده کندینه مخصوص بر حجره‌ده بولنورمش . بعدالسلام مصافحه ایتدك ، آخون بزه دیدی : انت رجل عالم . دیدم : انا خادم‌العلماء .

بزم آخون بنه اوطلبه‌دن فرقلی اولمدیغی آکلاشلدی . بز بو آدمك یاننده موجود کتابلری نظردن کچردك : قدوری ، هدایه وال یازیسی مصحف شریفلر وار ، مختصرالمعانی فلان هب کتب عربیه ، هب ال یازیسی . بوکتابلره باقدقچه افادهٔ مرام ایده‌جك قدر آدملر بولنملی ایدی ، فقط طلبه‌دکل آخون بیله ایکی کلمه عربی تکلمندن عاجز . بوراده بکا اوقدر برمأیوسیت کلدی ، کندی کندیمه دیدم : ای بیچاره اسلامیت ! نه‌حاللره کلمش‌سن ؟ حیرته دوچار اولمامق ممکن‌می ؟..

اوکونی آخشامه قدر وقتمی مدرسه‌ده کچیردم ، عید قربان مناسبتیله طلبه‌ده بوش وتعطیل ایدی . فقط طلبه ایکیسی اوچی کیدر ، ایکیسی اوچی کاوردی . هرکلدکچه طلبه افندیلر برچوق قرمزی کاغده صاریلمش برشیلر کتورولردی . وکندی بینلرنده تقسیم ایدرلردی . صوکره بونلری صوردم . صدقه‌در ، دیدیلر . هب احواله دقت ایتدم ، هیچ آکلاشلمیان معمی پك چوق . اوکاغده صارلمش صدقه‌لرك اوفاق پاره‌لر اولدیغی اکلاشیلدی . طلبه‌نك احوالنه دقت ایتدکچه ، جهالتلرندن بشقه بر شیلر آکلاشیلمیوردی .

آرتق بعدالعشا بزتکرار کوـ ئن افندی خانه‌سینه کلدك . طعامدن صوکره یورغون یاتاغه کیردك . هوا صغوقدی . چینلیلرده صوبا یوق ، مانغال یوق ، خانه‌لر دومان ایله ایصیدیلیر . بوده جهانده کورمدیکم بر شیدر . هم عادی آغاج دومانی . باجه‌سز صوبه‌یه آتش یاقدقلری کبی هب دومان دنیایی قاپلار . انسان دوماندن دورامز ، کوزلری دونر . اوقدر فنا اولیورکه ، بزم مملکتده « قاراموتچه » دیدکلری بر حمام واردر ، بوراده خانه‌لر هب اوحمام کبیدر . بز اویله‌لکده صباحه‌قدر یوارلندق ، فوق‌العاده براحترام ایله .

ایرتسی کونی تکرار بلده‌یی کزمه‌یه چیقدم ، بر آزده جولان ایتدکدن صوکره

تکرار مدرسه‌یه کلدم ، تکرار ینه اوطلبه ایله عینی کلماتی ترکیب ایده‌رك عنها منها قارشدیرمقده ایکن روس لسانی بیلور بر ترجمان بولدق . بزم ترجمانك روسچه‌سی هرنه‌قدر ناقص ایسه‌ده ، بر درجه‌یه قدر مکالمه ممکن اولدی . برکت ویرسون بوترجمان بر آز ایشمزه یارادی . فقط بوده مشغول برآدم ایمش بو آدمدن انجق ایکی ساعت قدر بر استفاده ممکن اولدی جیجکار هرنه‌قدر بیوك بربلده ایسه‌ده بوراده مسلمان پك آزمش . مجموعی ایکی مسجد وارمش ، بیك بشیوز خانه‌قدرده مسلمان بولنیورمش . مسلمانلرك اکثری رنجبرمش ، تجاری برقاچ آدمدن عبارت ، اوفاق تفك اصناف خیلی بولنورمش .

مسلمانلرده مدرسه نامنه شوبزم بولندیغمز مدرسه وار ، اوده اونبش طلبه‌دن عبارت . ایکنجی مسجد امامی ایسه بد مذهب‌مش ، جاهل‌مش دینجه بن مراق ایتدم . ترجمانه دیدم : رجا ایدرم ، برلکده اوبد مذهب امامه کیده‌لم ، اولا دیدی : بن اورایه کیده‌مم . صوکره نه‌ایسه‌راضی اولدی : — نه‌ایسه سزك خاطرکز ایچون کیده‌لم . اومحله‌ده اورایه یقین ، هرایکی مسجد یان یانه ایمش . واردق ، سوقاق قاپوسندن کیردك . پك چوق چوجق صداسی . مدرسه قاپوسندن کیرلنجه یکرمی اوتوز قدر صبیانك تعلیم ایتدیکی کورولور . برآدم النده اوزون دکنك چوجقلره برباغردی . هپسی بردن « السلام علیکم » دیه باغردیلر . عادتا بنم کوزلرم یاشاردی . دیدم : هل انتم تعلمون لسان‌العرب ؟ دیدی : اعلم قلیلاً . خاطریمه کلدی ، دیدم : بو آدمده بر معنا اولمه‌لی .

بو امام ایله مکالمه‌یه باشلادق : «انا استحی انا اخون لااعلم لسان‌العرب » دیدی. آخون اولدیغم حالده عرب لسانی بیلمدیکمدن حیا ایدییورم ، دیمك ایسته‌دیکنی آکلادم . بو آدم چوق خوشمه کیتدی ، هیچ اولمزسه جهلنی اعتراف ایدییور . آز آزده بنم سویله‌دیکمی آکلایور . بن ترجمانه احتیاج کورمیه‌رك بو آدم ایله صمیمی بر صحبته باشلادم . یارین عرفه اولمق مناسبتیله طلبه‌یه‌ده اذن ویردی . بو ذات محترم تونکیل‌ده تحصیل‌ده بولنمش ، اوراده عرب‌لرده چوق بولنورمش ، بر آز تجوید ایله سورهٔ فاتحه اوقورمش ، وبرده قبل‌الاقامه اوچ اخلاص اوقورمش ، پنجشنبه کونلری‌ده جهرا ذکر ایدرمش . بو آدمك بد مذهب اولمسی‌ده بوندن عبارتمش . نجه بوتون جیجکارده بر تك مسلمان اولدیغی حالده اوده بد مذهب‌مش ، دیه‌جکم کلدی .

بن بوراده قربان بایرامنی کچیردم . چوق تحف حالار کوردم . بن دها کلدیکم کونلر بتون طلبه وآخونلر صائم بولنیورلردی . عشر ذی‌الحجه صائم اولمق آنلرجه

رمضان اوروجندن دها مهم وبلکه ترك اولنمەسی هیچ جائز دکل ، بو کبی نوافلدن هر نەوار ایسه هب فرائض کبیدر . اما کندیلرنده بولنمیان بر شی شرعاً فرض اولسه بیله آنك اهمیتی یوق . مثلا نماز آنجق آخونلره وطلبەیه مخصوص بر عبادتدر . اما عشر ذی‌الحجەیی صائم اولمق هر مسلمانه لازمدر ، بویله تلقی اولنمش . بنم اوکونلر صائم اولمدیغمدن چوق تعجب ایدرلردی : «انت عالم لایصوم» دیەرك بر نفرت نظریله باقارلردی.

بر مسلمان بونلری کوردیکی زمان هرشیدن واز کچر ، بونلره آجیامق الندن کلمز . دوغریسی جیجکارده بولندیغم ایام بنم ایچون غایت آغر بر کونلر ، خصوصاً برنجی دفعه کوردیکمدن صوك درجەده بر الم حس ایدردم . نماز قیلمق ایچون جامعەکلورم ؛ امام سورۂ فاتحه اوقورکن آنجق ایکی اوچ کلمه آکلایەبیلیورم . آه یاربی دنیاده اسلامیتك بو قدرده غریب اولدیغی بر مملکته راست کلەجکمی خاطرلایەمزدم . یا هو بو نه حالدر ؟ اسلام رؤساسی کوره کوره بو حاله سکوت ایدرلرسه ، صوکره روز جزاده نه دیەجکلر ؟ هیچ سؤال اولنمایەجقلرمی ؟ هیچ ظن ایتمم ، امت بو درجەده جهالته پویان اولسونده امامت دعواسنده اولنلر مسئول اولماسون . اکر چین مسلمانلری هب بو حالده ایسه چوق یازیق اوسکسان ملیون مسلمان احوالنه ! ... دیەرك کندی کندیمه اوزولدم ، نه چاره بنده لسان بیلمیورم‌که اوراده هیچ اولمزسه اوچ بش آی قالەیم ایمان واسلام تعلیم ایدەیم ، ارکان دینی اوکرەتەیم ، چوق دوشوندم ، فقط هیچ چاره کورەمدم . بیك بشیوز خانه مسلمان بر بلدەده بولنورده ، صبیانه ارکان دینی تعلیم ایدەجك بر معلم بولنمزسه ، صوکره نه اولور اومسلمانلرك حالی ؟ نه قدر فریاد ایدرسەم کیم آکلایەحق ؟ کیم دیکلەیەجك ؟

چوق دفعەلر بو بد مذهب دیدکلری امام یانمه کیدەرك صحبت ایتدم ، دائما کندی جهالتندن شکایت ایدر ، هب آغلار : چین مسلمانلری هلاك اولدی ! چینده اسلامیت قالمادی ! دیر ، اوزولور ، فریاد ایدردی.

بن جیجکارده ایکی کره بایرام نمازی قیلدم . بر کره بو بد مذهب امامیله بایرامی قیلدق ، زیرا اوبر آز حساب ایلەده عمل ایدرمش ، ایکی کون صوکرەده اهل سنت ایله قیلدق . اهل سنتك بایرام نمازندن دخی برآز معلومات ویرەجکم : بونلر بایرام نمازینه کلیورکن هرکسك الندە بر آتش پارچەسی بولنیور ، اوده قوقولی بر چیره ، جامعه کیردکلری کبی هرکس الندەکی چیرایی بر مانغاله دیکر ، مسجد ایچنده عادتا دوماندن دورولمز بر حاله کلور . اما کندیلری هرکون او دومان ایچنده بولندقلرندن

هیچ امورلرنده دکل .

صوکره هرکس طوپلاندیغی کبی امام آیاغه قالقار او دومان ایچنده چین لسانده وعظ ونصیحت سویلر . موعظه‌لرنده قربان فضائلندن بحث ایدرلرمش . هرنه قدر آکلایه‌مدم ایسه‌ده موعظه‌لری خوشمه کیتدی ، آراده صره‌ده بعض آیات واحادیث اوقودیغنی‌ده حس ایدردم .

آخون رتبه‌سی :

چین علماسنده « آخون » یا « آخوند » بر رتبه‌در . عن اصل بو نام ماوراء نهر وبخارا علماسی بیننده بولنورمش . عموم روسیه وترکستان چینی‌ده بخارا وخیوه علماسنده وچین اولکه‌سنده شایع بر عنواندر .

آخون هریرده علمایه مخصوص بر پایه‌در . فقط استعمالی بشقه بشقه‌در : ترکستانده قوهٔ شعریه‌سی اولنلره دنیلور ، روسیه‌ده اورنبورغ محکمهٔ شرعیه‌سینه تابع اولان علمانك اکابرینه حکومت طرفندن بخش اولنور بر پایه‌در ، عجمستانده دها بشقه ، اما چین اولکه‌سنده اکثریتله محله امامنه آخون اطلاق اولنور .

اشته بز بو کره چین اولکه‌سنده جیجکار بلده‌سنده بایرام نمازینی قیلدقدن صوکره ، طلبه‌دن ایکی آدم مدرسه‌ده اکمال تحصیل ایتمشلر — یعنی اون بش سنه مدرسه‌ده بولنمشلر ، بزم حضورمزده بو ایکی آدمه آخونلق پایه‌سی ویرلدی ، یعنی اماملغه کسب استحقاق ایتدکلری ایچون اللرینه بر برائت ویردیلر . برده بر جبه وعمامه ویرلرمش ، چین حکومتی طرفندن ده مقامات رسمیه‌ده کیمك ایچون بر سرپوش ویریلورمش . بومراسم مسجدده بایرام نمازندن صوکره بر جم غفیر حضورنده شو یولده اجرا اولنیور :

مطنطن بر سجاده سریلیر ، استاذ افندی قبله‌یه آرقاسنی ویره‌رك سجاده باشنده بر کرسی‌یه اوطورر ، آخون اوله‌جق افندی سجاده‌یه کچر ، تمام استاذك قارشوسینه کلور ، ایکی النی برلشدیره‌رك آوجی آوجه قاپاته‌رق اللرینی آیاق پارمقلرینه دوغری اوزادیر ، رکوع ایدر ، تاکه اللرینك پارمقلری آیاقلرینك یوزونه کلنجه‌یه قدر ، صوکره استاذه بر شی سویله‌یه‌رك قیامه دوغریلور ، اللرینی جبهه‌سنه وضع ایدر ، بو صورتله اوچ دفعه رکوع ایدر ، صوکره یشیل چوخه اوزرنده یازلمش برائت منشوری اوچ کون مسجد قاپوسنده کیریلمش بولنورکه تشهیر دیمکدر . بو بوتون چین اولکه‌سنده بویله‌در . آخون شو صورتله اولور .

بن بویله بر آدم قارشوسنده رکوعك عدم جوازینی سویله‌دم ایسه‌ده ، نه جهالتمه حمل ایتدیلر ، کندی عمللرینی صواب کوردیلر .

•

بر آدم بو حالده اولان مسلمانلری کوررده تصل مأیوس اولمز ، البته بو حاللر بکا صوك درجه‌ده تأثیر ایتمشدی ، حتی مسلمانلری بو حالده کوردیکمدن جیجکارده چین مجوسی مکتبلرینی کزمیه بیله هوس ایتمدم . فقط کندی کندیمی ینه تسلی ایدردم ، دیردم : بورالری اصل مرکزدن اوزاق ، مرکزده منورالافکار مسلمانلر چوقدر ، فاضل علما اولسه کرك — بعض اخشاملر ، مسافری بولندیغم کوئن افندی ایله صحبت ایدردم ، اونكده دیانتدن هیچ بر شیلردن خبری یوق ؛ او قدر زنکین اولدیغی حالده معیشتلری غایت چرکین ایدی . بو آدمله‌ده یالکز تجارتدن قونوشه‌بیلیوردق : ملت ، ترقی ، دیانت ... هیچ اورالرده دکل . معلمدن ، تعلیمدن بر شی سویله‌رسه‌م عادتا اویومایه باشلار . آخونلرك جهلندن فلان بحث ایدرسه‌م هیچ اینانه‌جغی کلمز .

بر کون بکا رفاقت ایدن عبدالله افندی‌یه دیمش : « آخون بزم علمایی بکنمیور ، فقط بزم علمامزده آخونی بشقه مذهبده بر آدم دییورلر . » ایشته علما بزم کوئن افندی‌یی اقناع ایتمشلر ، نه بشقه بر مذهبده اولدیغمی بیله آکلاتمشلر . هیچ بر شی بیلمه‌ین کوئن افندی‌یه قارشی بزی دخی اوبر مذهبه علاوه ایتمشلر .

بن جیجکارده آلتی کون قالدم ، عادتا بکا آلتمش کون قدر کلدی .

حمل جنازه :

بن جیجکارده ایکن نظردقتمی جلب ایدن شیلردن بری‌ده حمل جنازه مسئله‌سیدر . بونی عموم چین مسلمانلرنده بویله کوردم . بر خانه‌ده جنازه بولنورسه اولا ماتم اولمق اوزره او خانه اصحابی اقربا و تعلقاتی کافه‌سی بیاض البسه کییه‌رلر ، صوکره آخونه خبر ویررلر ، آخون کلور ، هر شیدن مقدم میتك بورجنی تفتیش ایدر . اکر میت مدیون ایسه غریملرینی بولور کتورر ، هب بورجلرینی تأدیه ایتدیرر . اکر بورجلرینی تأدیه ایده‌جك اقتداری یوق ایسه ، وارثلر ایله بورج صاحبی بیننده بر صلح و تراضی معامله‌سی یاپار ، صوکره جنازه قالدیلیر .

بو معامله حقیقةً نه خوشیمه کیتمشدی . بزم روسیه مسلمانلرنده علما تماملیه بونك عکسنی یاپار ، فدیه‌سنی ، بیلمه‌م نه‌سنی هپسنی امام آلورده ، بورجنه کلنجه کتم ایدرلر ، بر شیئی قالمادی دیرلر .

صوكره حمل جنازه‌ده میتك اقربا و تعلقاتی وسائر احباسی هب اللرنده بر عصا (دكنك) اولدیغی حالده تا مزارستانه قدر تشییع ایدرلر . (بو دكنك آلمق بخاراده‌ده موجود اولدیغی كبی ، چین مجوسیلرنده‌ده متعارفدر) .

بزده اولدیغی كبی فدیه‌وصدقه فلان وار ایسه‌ده اغنیا ایچوندر ، فقرا ایچون دكل.

مسلمان اولادینه‌چین حكومتنك نظری :

جیجكارده مسلمان اولادی ایچون حكومت طرفندن كشاد اولنمش اوچ مكتب وار ، بو مكتبلرك مصارفی هب اوراده بولنان مسلمانلره عائددر . بن بو مكتبلری كزدم ، معلملری هپ مجوسی چینلی ، ظن ایده‌رم بو مكتبلردن مسلمانلره بیوك زیان كلمز ، هیچ اولمازسه اوقویوب یازمق قدر بر صنعت تعلیم ایتمش اولورلر . معلومدركه چینلیلرده اوقویوب یازمق بیوك صنعتدر ، زیرا هب هیه روغایف تعلیم اولنه‌جق ، اوقویوب یازمق صنعتی حقیقة آغر بر صنعتدر ، تمام اوقویوب یازمق ایچون اوتوز آلتی بیك هیه‌روغلیف بیلمك لازمدر . [بز ایسه‌یكرمی سكز حرفی چوق و آغر كوربیورز] بونكله برابر چینلیلرده اوقویوب یازان پك چوق بولنیور .

چین عساكری :

جیجكارده قرق بیك قدر یكی اصول اسلحهٔ جدیده ایله معلم عسكر بولنورمش . تعلیمات عسكریه‌ده هیچ معلوماتم اولمدیغندن ، اصول تعلیمات حقنده بر سوز سویله‌یه‌مام، یالكز شونی دیه بیلیورم ، بوراده ضابطان اكثری انكلیزمش و بر قسمی‌ده ژاپون ضابطلری بولنیور ، روس حدودنده معلملر بونلر بولنورسه ، البته تعلیم‌ده قصور ایتمیه‌جكلری شبهه‌دن عاریدر .

بن هركون بوراده بولندقجه دقت ایتدم ، صباح اقشام بوتون عسكر تعلیماتده دوام ایدردی . بعض كونلرده انداخت تعلیمی اولوردی . عسكرلرك قشله‌لرینی كزدم. یمكلرینی فلان كوردم ، غایت منتظم ایدی .

بن جیجكارده بولندیغم زمان ، عسكرك صاچنی كسمك ایچون پكین‌دن فرمان كلمش فقط عسكر بونی قبول ایتمامش ، دیه روایت ایتدیلر . چینلیلرك افتخار ایتدكلری بر شیلری وار ایسه اوده صاچ ایله طرناقلریدر . طرناقلرینی دخی هیچ كسمزلر . صاچی كسمكی قفاسنی كسمكله صایار . بو بابده مفصل معلوماتی پكین‌دن ویره‌جكمی عرض ایدرم .

خاربين

مانچورياده اڭ بيوك شهردر . خاربين عن اصل چين اولكه‌سى ، چين مملكتى اولوب ، اسم قديمى « فوده‌تان » در . صوكره روسلر اوراله‌كلوب برلشنجه « خاربين » ناميله بر بلده‌تشكيل ايتمشلر . بونك‌اوزرينه‌خاربين اوچ بيوك محله‌يه تقسيم اولنمش : يكى‌خاربين ، اسكى خاربين ، پريستان . فوده‌تانده آيروجه بر مملكت وبلده‌در . بر زمان خاربين تماميله روسلرك تحت تصرفنده بولنورمش ، مأمورلر هب روس ، داخلى روسيه‌ده ناصل معامله اولنورسه ، بوراده دخى اويله معامله جارى ايمش .

فقط شيمدى اويله دكلدر ، خاربين هرنه قدر روس اداره‌سنده ايسه لدى‌الايجاب چين مأمورينى دخى مداخله ايده‌بيلور . خصوصاً بر چينلى ايله بر روس بيننده منازعه اولديغى كبى ، ناصل اولورسه اولسون ، هانكى محكمه‌يه مراجعت ايدرسه ايتسون ، چينلى حقلى چيقيور . فوده تانه ايسه روس مأمورينى اصلا مداخله ايده‌ميور . شوصورتله روسلرك قوۀ اجرائيه وحاكميه‌لرى خاربينده دخى صوك درجه ضعيف بولنيور .

خاربينك پريستان قسمى ايسه ، عادتا بر تاتارستاندر ، بيوك جاده اوزرنده ، صاغده وصولده نه‌قدر ابنيۀ‌جسيمه وار ايسه‌هپ تاتارخانه‌سى ، تاتارمغازه‌سيدر ، بوراسى خاربين ايچون برمركز تجارتدر ، چينلى‌لردن دخى‌بيوك تجار موجوددر . روسلردنده چورين فيرمه‌سى غايت بيوك برتجارتخانه‌در . اماتاتارلر بلده‌نك اڭ وسطى مركزينى و اڭ معتبر موقعنى طوتمشلر وبوتون جاده‌نك ايكى طرفنى صره‌سيله ضبط ايتمشلردر . شو جهتله خاربينده بولنان برادرانايله نه‌قدر افتخار ايدرسه‌ك يرى واردر .

شوراده دخى مسجدلرى وار ، مكتبلرى وار ، غايت كوزل برمدرس واماملرى وار ، ديمك‌كه ديانتلرينى دخى‌خاطرلرندن چيقارميورلر . روسلر اقصاى شرقه‌دوغرى يورودكلرى زمان تاتارلرده كيرى قالمديلر . نره‌ده روسلر تمل آتديسه ، همان بزم تاتارده كيتدى ، اوراده چادرينى ديكدى ،

چين محاربه‌سندن صوكره‌روسلر مانچوريانك هرطرفنده وهربلده‌سنده‌تمل آتمشلردى ، تا « پورت آرتور »ه قدر اقصاى‌شرق شمندوفرخطنك‌ايكى‌طرفى همان‌روس مستعمره‌سى كسيلمشدى ، خاربين اوزمانلرده عادتا روسيه‌نك بر بلده‌سى اولمشدى . فقط صوكره

ژاپون محاربه‌سی اولونجه بوتون مانچوریاده روسلرك هیچ بر اعتبارلری قالمدیغی كبی ، خاربین‌ده بوتون بوتون وارلقلری بیله‌قالمادی دیه‌جك درجه‌یی بولدیلر .

خصوصا بوندن بربچق سنه مقدم « ولادیووستوق » لیمانی « پورت فرانق » اعلان اولندیغی كبی عموم اجنبی امتعه‌سی كومروكه باغلاندی ، مانچوریا ایسه آچیق قالدی . شو صورتله بوتون روس تجارتی سكته‌دار اولدی .

اصل خاربین ایله فوده‌تانك آرالرنده بر نهر وار ، كوپری ایله برلشیور ، فقط خاربین‌ده‌روسیه‌شكری ١٨ قاپیك ، فوده‌تانده‌ایسه ١٢ قاپیك . بلكه شیمدی اون‌قاپك اولدی . اون فونت شكر آلاجق بر آدم ایچون فوده تانه آرابه ایله كیدوب كلمه‌سی ٤٠ قاپیك ، شو حالده ٤٠ قاپك‌ده كار قالیور . وامثالی روسیه تجارتی هپ ضربه‌یی یه‌دی . ژاپونلرده عكسنه پورت آرتوری آچدیلر ، بوتون مانچوریاقطعه‌سنی ژاپون امتعه‌سیله طولدیردیلر . بوصورتله روسلر اقتصاداً دخی ژاپونلره مغلوب اولدیلر . خاربین بوكون رسماً چین مملكتی‌در ، روسلرك اوراده بقاسی موقت اوله‌جغی شبهه‌سزدر . شیمدیدن چینلیلر خاربینه كندی مملكتلری نظریله باقیورلر .

بن خاربین‌ده هپ حسین‌افندی آغیشبف خانه‌سنده مسافر اولدم ، حسین افندی‌همان یكرمی بش یاشلرنده بر كنج‌در ، آوروپانك هر طرفنی كزمش ، كوچك برادرلری زاهدالله ایسه‌دائما برلین‌ده اقامت ایدر ، بو ایكی كنج غیور ، خدای نابت تجار ، بری دنیانك شرقنده دیكری ایسه غربنده لله‌الحمدوالمنه اوقدر غیرتله چالشمقده‌لردركه بوتون اجانبه قارشی بر نمونه‌درلر . هیچ مكتب كورمدكلری حالده هر ایكیسی مكمل روس لسانی‌بیلورلر ، فضله اوله‌رق‌ده‌زاهدالله افندی آلمان لسانی بیلدیكی كبی حسین افندی‌ده انكلیز لسانی تكلم ایدر .

دها قرق یكرمی یاشنده اولان پدرلرینه دیمشلر : « ماهیه ایكی بیك روبله (ایكی یوز یكرمی بش لیره‌ایدر) صرف ایده‌رك طاعت وعبادتكده یاشا ، مكتبلره نظارت ایدرسك كافی ، تجارت ایشلریله یورولمه ... » بو ایكی نوجوان ، باذن‌الله برقاچ سنه صوكره ملتمز ایچندهناملری اوقور ملت خادملری اولاجقلری قویا امید اولنور . خاربین‌ده بونلره قرین اوله‌بیله‌جك كنجلرمز وار ، باذن‌الله امیدلرمزی بوشه چیقارمزلر .

خاربین‌ده بولندقچه ، هپ مسلمانلر ایله تماسده بولندم ، برچوق قصورلرینی كوردم ، كندیلرینه‌دخی سویله‌دم ، وبعض قصورلرینی‌ده قزانده منتشر « بیان‌الحق » غزته‌سنده دخی یازدم ، مقصدم منفعتلرینی كوزتمك ایدی .

ترکچه خطبه ومهتدی ضابط :

بن خاربین‌ده جمعه نمازینی قیلمق اوزره مسجده کیتدم ، مسجده کلدیکمده امام عنایت‌الله افندی مسجد محرابنده قائم اولدیغی حالده ، اهالی‌یه موعظه سویله‌مکده ایدی. امام افندی هنوز ٢٤ یاشنده فاضل بر کنجدر ؛ طلاقت لسانی‌ده فوق‌العاده ایدی . موعظه‌سنی تمام ایتدکدنصوکره جماعته خطاباً دیدی : « بیوك مسافرمز عبدالرشید افندی‌دن رجا ایده‌جکز ، بزه بوکون تبرکا ترك لساننده بر خطبه اوقویه‌رق جمعه‌مزی قیلدیرسونلر ، بزم ایچون عمرمز اولدقجه خاطرمزدن چیقماز بریادکار اولور » هرکس: رجا ایدرز ، دیه بنی قبوله مجبور ایتدیلر . منبره چیقدم ؛ مؤذن اذان اوقورکن مسجدك اورطه قاپوسنده ، صفلر نهایتنده ال پنچه ایکی آدم ایاقده طوردقلری کوزیمه ایلیشدی؛ بری ضابط ، دیکری‌ده تجار البسه سنده ایدی . بن حمدله وصلوله‌دن ، « ادع الی سبیل ربك .... » آیت جلیله‌سنی تلاوة ایتدکدنصوکره ترکجه‌معناسنی سویله‌یه‌رك مناسب موعظه لرده بولوندم . اوصفلر نهایتنده آیاقده طورمقده اولان ضابط ورفیقی کمال احترامله دکله‌مکده ایدیلر. حتی ضابط عادتا آغلارکبی ، آراصره‌ده مندیل ایله کوزلرینی سیلمکده ایدی . بن جمعه نمازندن صوکره تکرار بر مختصر موعظه سویله‌دم ، بزم مسافرلرمز هرایکیسی یرلرنده میخلنمش کبی خلوص قلب ایله دکله‌مکده اولدقلری کورولور ایدی .

بعده بر عشر اوقندیغی کبی علی‌الاصول هرکس مسجددن چیقدیلر . بز امام افندیله اك صوکره‌یه قالمشدق . بن چیقارکن ضابط مسجد قاپوسنده بزی سلاملدی . بن ضابطه تقرب ایده‌رك الی اوزاتدم ، علی‌الاصول مصافحه ایتدکدنصوکره ضابطه دیدم : — بزم عبادتمزی ناصل بولدیکز ؟ دیدی : — بن اسکیدن آشنایم .

بونك اوزرینه امام عنایت الله افندی بزه بوضابطی ، وکیم اولدیغی آکلاتدی . بر روس ضابطی ایمش ، قرق یاشلرنده وار ، کمال خلوص قلب ایله اهتدا ایتمش ، حکومت نظرنده اسلامیتی رسماً طانیلمامش ایسه‌ده ، کندیسی رسماً طانتدیرمق فکرنده اولدیغی سویله‌دیلر. کندیسی رسمی مأموریتده بولندیغی حالده (مغدوردکل) خالص وجدان آرزوسیله اهتدا ایتمش، اسلامیت ایله مشرف اولدیغی جهانه قارشی‌ده علنا افشا ایده‌جك ، افشا ایتدیکی کبی عسکرلکدن طرد اولنمق ، آچ قالمقده وار ، بویله جان تهلکه‌سی اولدیغی حالده بونلرك هپسینه کوکس کره‌رك میدانه چیقماق ، دیانت نامنه اورته‌یه آتلمق ، روسیه‌ده قولای بر فدا کارلق دکلدر . ایشته هدایت ربانی ایریشیرسه انسان هرشیئی کوزه آلدیرر ، هرفدا کارلغی التزام

ایدر . اشته برادرلر بو برروس ضابطی . هرکس بیلورکه بو آدم ایچون هیچ بر مجبوریت یوق . شو حالده ملاحظه ایتمه‌لی نه‌ایچون اهتدا ایدر . بلکه روسیه استبدادی بو ضابطی چکنه‌یه‌بیلور ، خیر ، اموزنده دکل ، هرشیئه حاضر ، اشته عقل‌لری دوچار حیرت ایدر نقطه‌ده شوراسیدر .

چین مأمورلرینك نزاکتی :

برکون خاربین‌ده چین پوسته‌خانه‌سینه کیردم ، بوراده پوسته‌خانه غایت منتظمدر ، هرنوع مکتوب قبول ایتدکدنصوکره پاره حواله‌سی‌ده قبول ایدرلر .

بوراده پوسته خانه‌ده مأمور نامنه مجموعی آلتی آدم وار : بری انکلیز ، دیکرلری هپ چینلی . اوزون صاچلی ملی البسه‌لرینی کیمش چینلی‌لر روسجه ، انکلیزجه ، فرانسزجه یازلمش مکتوبلری قبول ایتمکده ایدیلر . بر آدم هم مکتوبلری قبول ایدردی ، هم اصحاب مصالحه جواب ویرردی .

بن دخی کندیلرینه مراجعت ایده‌رك صوردم :

— چین داخلنده بولنه‌جغم زمان روسیه‌یه کوندره‌جکم مکتوبلرك ظرفی هانکی لسان ایله یازمق ایجاب ایدر ؟

چینلی کمال احترام ایله : — چین داخلنده نره‌لرده قدر کیتمك استرسکز ؟

— قسمت اولورسه بتون ممالکده بولنه‌جغم ، هرطرفی دولاشه‌جغم .

— عجایب قورقزمی‌سکز ؟

— قورقه‌جق شیلر وارمی ؟

— احتمال بولنور ، آوروپالیلر قورقیورلرده ...

— بن آوروپالی دکلم .

— چوق کوزل ، هرنره‌یه کیدرسه‌کز شهرلرده پوسته بولنه‌جقدر ، استه‌دیککز لسان ایله آدرەس یازه بیلورسکز .

— ترکجه‌ده ممکن اولورمی ؟

— مکتوبکز ترکیه‌یه کیده‌جك اولورسه ، ترکجه‌ده یازه بیلورسکز . فقط ظرفنده فرانسزجه ، یاخود انکلیزجه « تورکیه » کلمه‌سی بولنمالی .

— سزك پوسته‌کز هرکونمی ؟

— بیوك شهرلرده هرکوندر ، اما قریه‌لرده پوسته‌مز اوقدر منتظم دکلدر . فقط عن قریب اوله‌جقدر .

— بیوك شهرلرده تلغرافده وارمی ؟

— اکثر یرده واردر ؛ دها اوچ بش سنه صوکره چین اولکه‌سنده قریه‌لره وارنجه قدر پوسته‌خانه ، تلغراف خانه کشاد اولنه‌جقدر .

— تلغرافلرکز چین لساننده قبول اولنه بیلورمی ؟

— هرلسانده قبول اولنه بیلور . فقط انکلیز حروفاتیله یازیلورسه . بعض یرلرده سهولتلی کلمه‌لر چین حروفاتیله‌ده قبول اولنیورسه‌ده قصوری چوقدر .

بن بر پوسته‌جیله بوقدرجك محاوره ایده بیلدم . صوکره دیدم : سزی مشغول ایتدم ، عفو ایدیکز .

— استفاده ایتدم ، ملاقاتکزدن چوق محظوظ اولدم . فقط مأموریتم اقتضاسی قصورمك عفونی استرحام ایده‌رم ...

دیه‌رك بنی قاپویه قدرده تشییع ایتدی . بوایسه وحشی چینلیلر پوسته خانه‌سنده ، خونخوز دیه بیلدیکمز وحشیلرك معامله‌لریدر . ینه عینی خاربینده روس پوسته خانه‌سینه واردم . اوتوزقرق قدر مأمور وار . مأمورلرك معامله‌سی : نه لازم ؟ مکتوب پولی . چیقار باشکدن قالپاغکی ! بیلمه‌م نه ... برطاقم حقارتلر . اوچ قاپیك پول ویرنجه آلتی دفعه حقارت ایدر .

انسان بوراده جزئی بر انصاف ایدرسه ، اووحشی چینلیلر ایله مدنی روسلرك معامله‌سنی مقایسه ایده‌جکی کلور . جزئی ملاحظه‌سی اولانلری ، چینلیلرك معامله‌سی مفتون ایدر ، مجسم انسانیت شودر ، دیمکه مجبور ایدر . فقط نه چاره انسانده اولان عما اودرجه‌یه وارمش که ، بیچاره چینلینك صاچی ایله اوزون البسه‌سنی کورر کورمز وحشته قرار ویرر . چینلی نه‌قدر انسانیت کارانه معامله ایدرسه ایتسون فائده یوقدر . اما روسلر ، آلافرانغه البسه‌ده بولندیغی ایچون ، نه‌قدر وحشت اجرا ایدرسه ینه مدنیدر ، ینه مدنی ! . .

چینلیلرده حسیات ملیه‌وانتباه :

خاربینده بوتون کون کزردم ، نرده روسچه بیلور بر آدمه راست کلدم ایسه همان برشی صواردم ، امکانی اولدقجه محاوره‌یه غیرت ایدردم .

ینه برکون « واك ـ کوان » چینلی بر تجارك مغازه‌سنه کیرمشدم ، بینمزده مختصر برمحاوره جریان ایتدی . بن ، واك ـ کوانه صوردم : چینلیلر احوال حاضره‌لرندن ممنونلرمی ؟

— انسان هیچ بروقت جهالتدن ممنون اولورمی ؟ اما بز ینه ممنونز ، دها وقت کچمه‌دی ، کوزمزی آچه بیلدك .

— روس محاربه سنده چینك زیانی چوق اولدیمی ؟

— هرنه‌قدر زیانی چوق اولدیسه‌ده ، فائده‌سی دها زیاده اولدی . نفوسجه اولان تلفاتی صایمزسه‌ق مادی زیانی معنوی منفعتی قاپاتمشدر. حتی روس ژاپون محاربه‌سنی‌ده علاوه ایده‌جك اولورسه‌ق مادی ومعنوی منفعتمز قات‌قات فضله اولمشدر .

زیرا اوچ، بشیوزبیك آدم تلف ایتدك اما ، مملکتمزی الی‌الابد اسارتدن قورتاردق. مع مافیـه غایت آجی برزیانمز ، که انتقـام آلنجه‌یه قدر قلبلرمزده اثری باقی اوله‌جقدر ، آمورده دوچار اولدیغمز حقارتدر . بوزیان قرناً بعد قرن اولادلرمزك جکرلرنده باقی قاله‌جقدر . وسلاله‌مزك قانلرنده محافظه اولنه‌جقدر .

— اوقدر آجی زیان نه‌در ؟

— روسلرك « پلاغویشـچینسکی » ده بزم چینلیلره ایتمش اولدقلری حقارت ، وآمورده بوغدقلری آدملرك قانلری ..

— او نصل شی ؟ ناصل اولمشیدی ؟

— ناصل یاپدیکز ایسه اویله اولمشدر . واویله‌جه قبول‌ده ایدرسکز ، هیچ بر تاریخ انتقامسز قالمامشدر ،

— بز مسلمانز ، بز کندمزده مغدور بر ملتز .

— سزك مغدور اولوب اولمدیغکز بزجه معلوم دکلدر ، هر ایکی محاربه‌ده صف قتالده بز سزی کوردك . هپ مهم نقطه‌لری سز اشغال ایدردکز ، پکین سراینی یغما ایدرکن سزك تاتارلر موجود ایدی. روسلر ایله کندی حساب‌کزی کندکز کوررسکز، امابز سزی اوراده بولدیغمز کبی آنلردن عد ایدرز .

چین وژاپونیا :

بن آرتق موضوع بحثمزی تبـدیل ایتمکه مجبور اولدم . چونکه جواب ویرمکه یوزم یوقدی :

— ژاپونلره ناصل کوز ایله باقارسکز ؟

— یکی برملتدر ، فعال آدملری وار . مدنیتهده آیاق باصدیلر ، دها بر محاربه قازانه بیلورلرسه . عالم مدنیتده کندیلرینه برموقع طوته بیلرلر . مع مافیه اقتصادا دائما احتیاجلری باقیدر .

— ژاپونلر ایله چینلیلرك برلشمك احتماللری وارمی ؟

— ژاپون ایله چین برلشهمزلر ، بز چینلیلر اسارته آلیشمامشدر . کندی قوهٔ حاکمهلرینی میدانه چیقارمق ایچون هرچینلی صوك نفسه قدر چالشهجقدر .

«شبههیوقدرژاپونلرده شیمدی قازانمش اولدقلری موقعلرینی محافظهیه چالیشهجقلردر . یالکز اوقدر بر احتمال واردرکه ، ژاپونلر ایله چینلیلر آوروپایه قارشی تدافعی براتفاق عقد ایده بیلورلر ، اکر بونی یاپارلرسه حیثیت ملیهلرینی محافظه ایتمش اولورلردی ، بو چوق مهم مسئلهدر .

«بزم چینلیلری آوروپالیلر اون بش سنه راحت بر اقورلرسه ، صوکره بز کندی کندمزی اداره ایدهبیلورز . بز صلح وسلم زمانلرنده هرشیدن زیاده اقتصاده رعایت ایدرز . فقط بزه اسلحهٔ جدیده اعمال و استعمالنی بالفعل کندومز درعهده ایده بیلهجك قدر بر فرصت لازم . بز شمدی یالکز شو فرصتی ایسترز .

اوروپایه قارشی چینده انتقام حسلری :

— اوسزك اختیارکزده وکندی الکزده دکلی ؟

— آوروپا سیاسیونی بزم شرقیلره فرصت قازاندیرمامق ایچون فتنه اقادینه دائما بربهانه بولورلر ، هیچ اولمازسه بر مسیونری قربان اولهرق کوندریرده ، آرقاسندن دونمالری کلور .

— چینده خرستیانلق ترقی ایدییورمی ؟

— خرستیانلغك نه اولدیغنی بیلهرك ، کندی حسن اختیاریله استحسان ایدهرك خرستیانلغی قبول ایتمش برچینلی بولنهمز . اما مسیونرك شرندن امین اولمق ایچون خرستیانلغی قبول ایدنلر چوقدر .

— آوروپالیلر ایچنده چوق بیوك آدملر وار ، انسانیته خدمت ایدر آدملرده چوقدر ، خصوصا بویکرمنجی عصر علماسی بیننده فکر انسانیت ترقی ایتمکدهدر .

— اوروپا انسانیتی سویلر ، وحشتی یاپار . بالفعل انسانیت ایله آوروپالیلر بیننده

مناسبت بوقدر. بزم بی کناه چینلیلری روسلر آمورده بوغدقلری زمان ، آمور نهری اوزرنده انسان لاشه‌سندن کوپری اولمشدی ، برمدنی آوروپالی چیقوبده روسلره نه یاپیورسکز دیمدیلر ، والده‌سی قوجاغنده اولان معصوملری بیله آموره آتدیلر ، بوتون

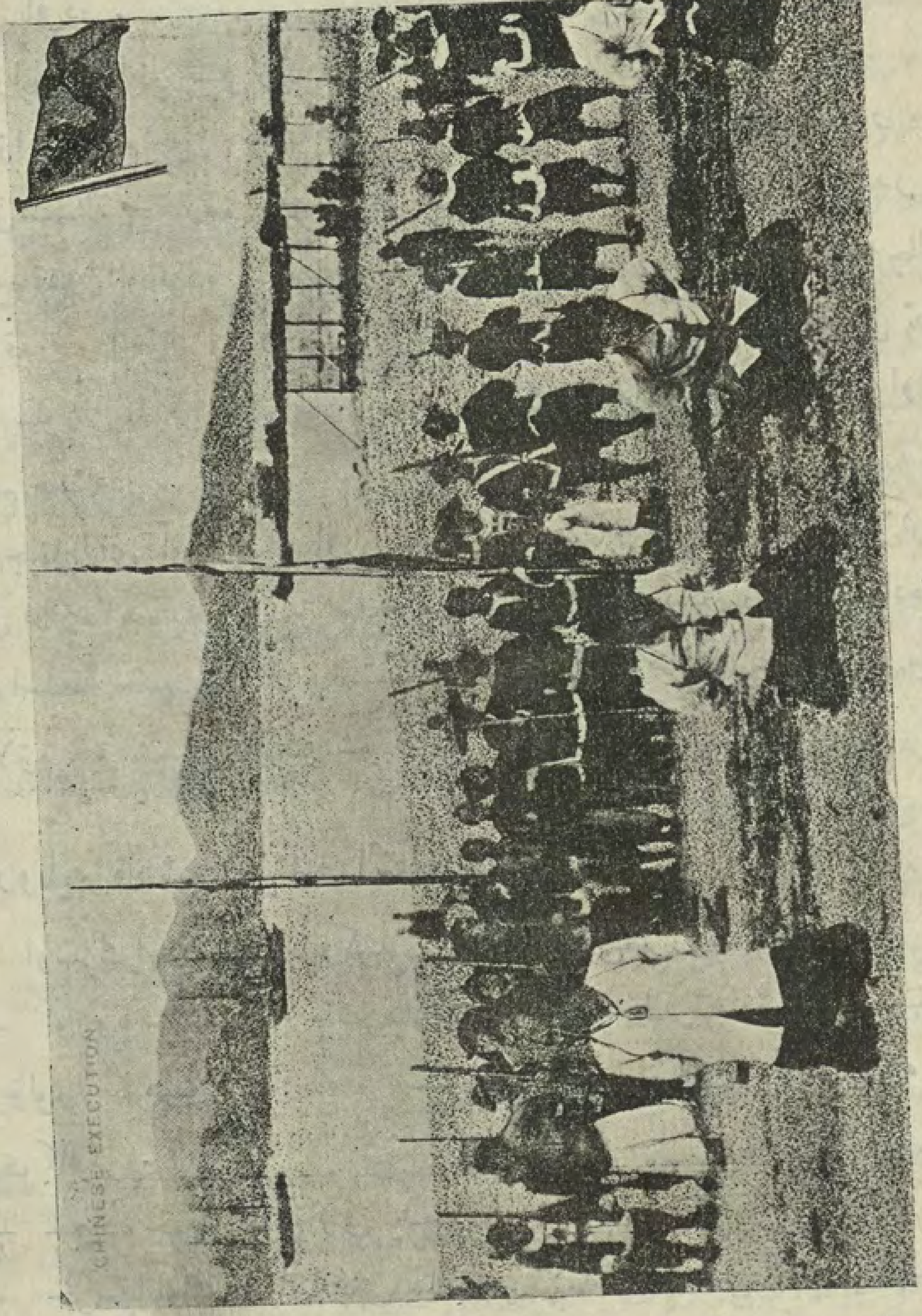

قتله محکوملر [۷۱]

بو حاللر آوروپالیلرك کوزلری اوکنده ایدی . انسانیت نامنه هانکیسی برسوز سویلدی ؟ هانکی آوروپا غزته‌سنده ایکی سطر یازی یازدیلر ؟ اما کندیلرندن برمسیونرك بورنی قانادیغی کبی هپسی انسانیت نامنه قیام ایدرلر .

آموراوزرنده اوچ کون متمادیا چینلی لاشه‌سی همان کوپری شکلنی آلمشدی ، آوروپالیلر آمورساحلنده بونلری برقاچ کون آوجیلق اتخاذ ایتدیلر ـ آقماقده اولان لاشه‌یی ساحله

چكرلردی ، اوزرنی یوقلار ، پاره‌سی وارسه هپسنی آلور ، لاشه‌یی تکرار صویه آتاردی. انصاف ایدیکز ، ینه انسانیت دعوا ایده‌جك سکز دکلمی ؟

*
* *

بن آرتق دها ایلری کیتمدم ، بوقدرکه اکتفا ایده‌رك وداع ایتدم . بزم واك کوان کمال نزاکتله : « فضله سوزلر سویله‌دك . عفو ایدکز » دیه تکرار اللرمی صیقه صیقه بزی قاپویه قدر تشییع ایتدی .

بن بوذات ایله اثناء محاوره‌ده اوقدر دقت ایتدم . روسجه‌سی بندن چوق ایی ایدی . هم چوق قولایلقله هیچ مشکلات چیکمیه‌رك تکلم ایدردی .

بو ایسه چینلیلرك استعدادینه دلالت ایدر . بزم روسیه تاتارلری روسلره اسیر اولدقلرینه اوچیوز بوقدر سنه اولدیغی حالده ، الی یومنا هذا روسجه بیلنلرمز محدود ونادر بولنیور . چینلیلر ایسه همان‌ضربه عقبنده مکمل روس لسانی تکلم ایدر واوقور یازار آدملری پك چوقدر . بیوك تجارت اوطه‌لرنده روسلر ایله معامله‌لرده بولنان چینلیلرك چوقدر . چینلیلر مانچوریانك هرطرفنده‌روس امتعه‌سیله تجارت‌ایتمکده‌لردر.

اهل صنعت چینلی ،اهل ثروت‌چینلی ،اصناف‌چینلی ؛هرایشده‌چینلی کوزوکمکده‌در ، اقتصاده دخی صوك درجه رعایت ایدرلر ، برچینلی نه‌قدر زنکین‌اولورسه اولسون کندی ملی البسه‌سندن بشقه برلباسه رغبت ایتمز . بلکه ملی البسه‌سیله افتخار ایدر. چوق متین برملتدر .هله اوحیوان قویروغی قدر صاچنی همان تقدیس ایدرجه سنه محافظه ایدر .

قتل جزاسی وقصاص ،

چینلیلرده قتل جزاسی وقصاص موجوددر . قتل ثابت اولورسه قاتلی دخی قتل ایدرلر . وبوندن ماعدا عادی مجرملری دخی قتل ایله محکوم ایتمك مأمورلرك النده‌در. لدی‌الایجاب — جانی ایسترسه — هیچ کناهسز برآدمی‌ده قتل ایتمك بیوك مأمورلرك النده‌در . قتله محکوم اولمق اوقدر آغر دکلدر . اما صاچنی کسمك ایچون محکوم اولورسه اورطه‌لقده واویلار قوپاریورلر . صاچ اوقدر مقدس سایلورمش . بن خاربین‌ده بولندیغم زمانلر برقاچ آدملرك قتل اولنه‌جغی سویله‌ندی ، فقط اوقدر تلاش ایدن آدمی کورمه‌دم . اما پکین‌ده بولندیغم اثناده برینك صاچنی کسمشلردی ، اووقت بوتون غزته‌لرده خصوصی مقاله‌لر یازلدیغی کبی ، هرکسك آغزنده‌ده هفته‌لرله برسرمایه

اولمشدی . قتل حکمنی اجرا ایتدکلری صره‌ده آلنمش بر رسمی بوراده انظار قارئینه عرض ایده‌جکم . [صحیفه : ١٦٢ ، نومرو : ١٧]

شو صورتله اوچنك آن واحدده بردن قفالرینی کسرلر . اکر جلاد قلیجی بر صاللادیغی زمان یکدن قفایی اوچوروورسه ، هپ سیرجیلر قهقهه‌لرله : شانقو ! شانقو ! دیه باغیررلر عادتا استحسان ایدرجه‌سنه آلقشلانیور .

قتل جزاسی چینلیلرده بر امر مشروع اولدیغی هرکسجه‌ده مطاعدر . حتی دکل محکمه قراریله بیوك مأمورلر ، مغولستانده (واك)لر کندی امرلریله ایسته‌دکلری آدملری قتل ایتدیررلر .

فوده‌تان مسلمانلرینك احوالی :

بالاده ذکر اولندیغی کبی فوده‌تان خارجینك برجزئی اولوب ، بوتون امور اداره‌سی چینلیلر تصرفنده‌در . بوراده بر اوفاق اسلام محله‌سی دخی واردر . بورا مسلمانلری یعنی چین‌لی مسلمانلر بعینه جیجکار مسلمانلری کبیدر ، جهالت ، پیسلك هر ایکیسی متلازمان کبیدر . فقط بورانك آخونی بالنسبه ، بردرجه افادهٔ مرام ایتمکده جیجکار آخوننندن فرقلیدر . آخون افندینك چینی اسمی : (وان – خون – بن) عربیسی نور محمددر . بوذات خیلی عربی تکلم ایتمك اقتدارینه مالکدر . فصاحت ایله دکل، یالکز بر کلمه لغتی بیلور . بردرجه دفع احتیاج اولنور .

بوندن ماعدا نور محمد افندینك فکری چین مسلمانلرینی بو خواب غفلتدن ایقاظ ایتمك ایچون داخلی روسیه مسلمانلریله مناسباتده بولنمقدر . بو کبی فکر صاحبلری چین علماسی میاننده محدود اولدیغندن ، بز نور محمد افندی جنابلری وجودندن بالاستفاده بو آدم ایله دائمی مناسبتده بولنمق مقصدینه مبنی ، مکاتبه و مخابره ایچون آدریسلرینی آلدیغمز کبی ، کندمزك دخی دائمی ادریسمزی کندیلرینه ویرمشدك . مقصدمزده ثبات ایده‌جکز . فوده‌تان مسلمانلری غایت فقیر اولوب ایچلرنده اعنیادن کیمسه یوقمش ، مع مافیه مسجد مدرسه‌لری وار ، مدرسه‌ده اولان طلبه غینا جیجکار طلبه‌سی اونبش یکرمی یاشنده افندیلر : فقه ، صرف نحو اوقورلر ، ایکی کلمه عربیات بیلمملک شرطیله . انسان بونلری کوردکجه امیدسزلکدن بشقه برشی ملاحظه ایده‌مز . چین شمالیده ، خصوصا شمال شرقیده و مانجوریاده جهالت چوق تعمم ایتمش ، حتی اودرجه‌ده که

کندی جهالتلرندن کندیلرینک خبرلری یوق ، بورالری ایقاظ ایتمك وایقاظ ایده‌جك آدملر یوللامق منورالافکار اولان مسلمانلرك وظیفه‌لریدر . خصوصا خلافت اسلامیه‌ده بولنان مسلمانلر وباخصوص مشیخت اسلامیه بونلرك امدادینه یتشمه‌لی ، بو ظلمت جهالتدن بونلری قورتارمه‌لی والا عاقبتلری چوقوخیمدر ، روایته کوره مانجوریه‌ده آلتی ملیون قدر مسلمان بولنورمش ، بو آلتی ملیون مسلمان ایچنده مایجوز به‌الصلاة قرائت اوقور آلتی آدم یوقدر ، بونلرك احوالی خسر الدنیا والآخرة ، بوکیدیش ایله خارجدن بر امداد یتشمز ایسه ؛ عاقبت میسیونرلره مال اولور کیدرلر . بن بو جهتلری داخلی چینده اولان مشاهداتمه علاوه ایده‌رك وقتنده تفصیلاً عرض وبیان ایده‌جکمدن شیمدیلك بوقدرله اکتفا ایده‌جکم .

سیاح شهیر لاطیغین ایله ملاقات :

خاربینده بولندیغم زمان ، روسلرك مشهور سیاحلرندن لاطیغین جنابلریله ملاقات ایتدم . و . ف لاطیغین ۱۸۹۹ سنه‌سنده روسیه‌نك جغرافیون جمعیتی طرفندن معیتنه ویرلمش ۳٤ آدمدن مرکب بر هیئت ایله ، بوتون ترکستان چینی وتیبت جهتلرینی کشف ومعاینه ایتمك ایچون تمام اوچ سنه جولان ایده‌رك ۱۹۰۲ سنه‌سنده سیاحتنی اکمال ایتمش . چین وترك لسانه آشنا غایت معروف بر آدمدر . بز بو آدم ایله ملاقاتمزدن صوك درجه‌ده ممنون اولدق ، زیرا پك چوق استفاده ایتدم .

لاطیغین جنابلری بزه چوق احترام ایتدیلر ، بینمزده غایت صمیمی مذاکره‌لر جریان ایتدی . بالذات کندی اثرلرندن وسیاحتلرینه عائدشیلردن بزه معلومات ویردیلر . وکندیلرینك ترسیم ایتدکلری چین خریطه‌سینی بکا کوستره‌رك یوللری تعریف ایتدی . آره‌مزده چوق سوزلر جریان ایتدی . شو آراده‌هردوشوندیکنی لاطیغین بکاسویلدی:

— بو یوللرده سنك ایچون‌یوزده‌طوقسان تهلکه‌لیدر ،دیدی ، هرنره‌یه کیدرسه‌کز ، چوق بیوك تهلکه‌لره معروض اوله‌جقسکز ، خصوصا سز مسلمان اولدیغکز جهتله دها زیاده تهلکه‌یه معروض اوله‌جقسکز ، زیرا عموم چین داخلنده‌ مسیونرلرك سزه قارشی چوق فنا معامله‌لرده بولنه‌جقلردر . بلکه سزی قتل ایتدیره‌جکلردر . خصوصا جنوبه دوغری کیدرسه‌کز « صی – چو – آن » دن یوقاری قاتولیك مسیونرلری پك ادبسزدرلر ، سزك مسلمان اولدیغکزدن خبر آلدقلری کبی هرنوع فنا کارلقلرده بولنورلر .

بن — اوکبی اوهامدن قطعیاً قورقمام ، بزم‌مسلمان اعتقادنده « لن یصیبنا الاما کتب الله لنا » بن هر زه‌یه گیدرسه‌م اعتقادم بودر .

— مادامکه سزده بویله بر عقیده واردر ، امین اولوکز سزه هیچ برشیلر اولمز . مع‌مافیه بن سزه برشی توصیه ایده‌جکم : سز بهمه‌حال روولور چوقچه آلکز ، کندیکزه لازم اولمزسه ، چینلی‌لرك بیوکلرینه هدیه اوله‌رق تقدیم ایدرسه‌کز چوق مقبوله کچر .

لاطیغین جنابلری بزه چوق احترام ایتدی ، کندی سیاحت نامه‌سندن بر نسخه‌سنی بزه هدیه ایتدی .

کیجه زوالی ساعت طقوز راده‌لرنده بن لاطیغین ایله غایت صمیمی صحبتدن صوکره وداع ایده‌رك مسافری بولندیغم حسین افندی آغیشیف خانه‌سینه عودت ایده‌جکم زمان ، لاطیغین جنابلری بکا دیدی :

— بزم خاربین جاده‌لری تبت طاغلرندن امین دکلدر ، غافل اولمایکز .

لاطیغین خانه‌سندن مفارقت ایتدم ، کیجه زفیر قارانلقی ، جاده‌لرده فنارده یوق . اللی قدم قدر کیتمشدم . قارشیمده بری باغردی : دور ! والا قورشونله اوره‌جغم !

— نه استرسکز ؟ دیدم ، بن کندی وظیفه‌م ایله کیدییورم ،

— ها ، عفو ایدرسکز ، سز کیم اولیورسکز ؟ بن قورقمدن سزی دها زیاده قورقتدم غالبا .

— فلانم بن .

— ها ناصلسکز ؟ نه کوزل تصادف !

دیگجه حیرتمی موجب اولدی ، زیاده‌سیله قارانلقده هیچ آدمی کورمك ممکن دکل . صوردم : سز کیم اولییورسکز ؟

— بن ، تیکولینم ، دیدی ، سزك ایله مانچوریا استاسیونندن چیجکاره قدر برابر کلمشدك . تکرار رجا ایدرم ، عفو ایدکز ، بن سزی قورقتدم .

— زیانی یوق ، بزاویله اوهامدن قورقمایز .

بیچاره آدم قورقه‌رق کلش ، آز قالدی بنی دخی قورقوته‌جق ایدی .

بر چینلی تجارت اوطه‌سنده:

برکون خاربین جاده‌لرنده کزمکده ایکن برچینلی (قونتوره) تجارت اوطه‌سینه کیردم . اوطه‌نك سوقاق قابوسنده هم روسچه هم انکلیزجه قونتوره « سور

حو ـ شـین » یازلمش ایدی ، قونتوره خارجاً وداخـلا غایت منتظم ، قابودن کیردم ، اوبیوك تجارت اوطه‌سـنده آدم پك آز بولنیوردی . برکنارده غایت وقارلی واوزون صاچلی برکنج ، قولتوق‌صندالیه‌سی‌اوزرنده اوزانمش وصاچلرینی‌ده‌صارقتمش غزته ایله‌ده یوزینی اورتمش ؛ اوقومقده ایدی. دها برایکی آدم دفتر حسابیله مشغولدی. بن غزته اوقومقده اولان افندی‌یه تقرب ایتـدم ، کورورکورمز یرندن صچرادی ، قیام ایده‌رك کمال نزاکتله بزه برصندالیه کوستردی . روسجه « بیوروکز » دیدی .

الندە اولان غزتەیه کوزم ایلیشدی . مانچستردە منتشر « بورصه » غزتەسی ایدی. ماصه اوزرنده چینجه روسجـه غزته‌لرده بولنیوردی . کسـب معـارفه‌دن صـوکرا برخیلی مذاکره‌لرده بولندق ، صوکره تجـارتده اصـول دفتری قانونی اهمیتندن سوز اولدی . اوزمان کنـدیلرندن تجـارت دفترلری هانکی لسـانده استعمال اولندیغنی صوردم ، دیدی : چین لسانده‌در ، فقط اجنبیلر ایله معامله ایچون آیروجه انکلیزجه دفترمز واردر .

— هپ تجارت اوطه‌لرنده شواصول معتبرمی ؟

— اجنبی‌لر ایله معامله ایدنلرده اصول شودر . هپ انکلیز لساننده معامله جریان ایدر . اما اجنبی ایله معامله‌سی اولمیانلر ، چین لساندن بشقه هیچ برلسانه‌احتیاجلری یوقدر .

— چینلی‌لر میاننده اجنبی‌لر ایله معامله ایدنلر چوق وارمی ؟

— بیوکلرك معامله‌سی هپ اجنبی‌لر ایله‌در .

— چین‌لیلردن خالص چینلی اولمق شرطیله شرکتلر وارمی ؛ وبیوك سرمایه‌داران (قاپیتالیستلر) بولنورمی !

— بزم خاربین‌ده اوقدر بیوك قاپیتالیسـت (سرمایه‌دار) یوقـدر ، یاریم ملیون نهایت بر ایکی میلیونلق شرکتلر وار. اما تنزین ، شاغای ، قونتونلرده بیوك شرکتلر بیوك سرمایه‌داران پك چوق بولنور . واپور شرکتلری وار . معمافیه شـیمدیلك بزم چینلی‌لرده پك بیوك ایشلر همان یوق درجه‌سنده‌در . فقط زمان کله‌جك بونلر هپ اولدقدنصکره‌ده ، آوروپا مرکزلرنده دخی چین تجارتی موقع مخصوص طوته‌جقدر . بلکه الك مدنی آوروپالیلر ایله چینلیلر رقابته باشلایه‌جقدر .

— عفو ایدرسکز اسمکزی سویلرمی‌سکز ؟

— واك .. تیاك ـ تاك .

— واك ـ تیاك ـ تاك افندی شیمدی اورتالقده هپ حیات مجـادله‌سیدر ، مدنی وترقی ایتمش ملتلر ، صنعت ومعرفتلری محصولنی سـورمك ایچون ، چین کبی کری قالمش ملتلر میاننده بازار آچمشـلردر، علم ومعرفتدن بی‌بهره اولان ملتلر هیچ بر وقت میدان مبارزه‌ده مقام طوته‌مزلر .

— بزم چینلیلر بوصوك زمانلره قدر آوروپا مملکتلرینه چیقمازلردی ، اما استعداد فطریلری معلوم ایدی. حکومت چینلیلری، تربیه ایتمك ایچون بك چوق تدبیرلرده بولندی، فقط بزم چینلیلرك طبیعتلری اویله‌درکه، بر فلاکت کورمدکچه اسکی حاللرینی تبدیل ایتمزلر، مقدس صایدقلری بوغدیخـانه دخی اطـاعت ایتمزلر . کچنلرده ، ایمپراطوریچه چینلیلره صاچلرینی کسمك ایچون امر ایتمشیدی. هیچ بر چینلی قبول ایتمدی. کیمسه‌ده قبول ایتمیه‌جکدی. بزه اجنبی قولتوره‌سی ومدنیتی لازم دکلدر . بزم چینلیلر بو صوك محاربه‌ده غایت بیوك وهیچ بر وقت هیچ بر چینلینك خاطرندن چیقمایه‌جق قدر بر ضربه‌یی کوردیلر. کچـیردیلر ، آرتق آوروپا مدنیتی نه اولدیغنی لایقیله آکلادیلر ، بوندنصوکره بزم آوروپالیلره قارشی حرکتمز بوتون بشقه اوله‌جقدر. بز ، علم ومعرفته اولان احتیاجمزی کوردك ،عین الیقین مشاهده ایتدك ، بز فیمابعد علم ومعرفت اوغرنده صرف مساعی ایده‌جکز ،عن قریب کندمزه لازم اولانی آلور وفساد آخلاقلرنیده کندیلرینه ترك ایدرز . بو فسـاد اخلاق آوروپالیلرده وار ایکن ، آنلر استقـبالده مطلقـا بزم یرمزی طوته‌جقلردر . بزده من القدیم اقتصاده رعایت ایتمك طبیعتمزده واردر ، صنایع ومعرفتیده الده ایدرسه‌ك صوکره تعالینك اك بیوك ارکانی بزم الزده اولور . صوکره‌ده بزه اوچ بش سنه‌تدارك لازم ، داخلیه‌مزی اصلاح لازم ، بونلریده الده ایدرسه‌ك صوکره دکل رقابت ایتمك ، انتقام بیله آلمایه غیرت ایده‌جکز .

— چینلیلرده اویله بر استعداد کوره‌میورم . بوکون نره‌ده کوره‌جك اولورسه‌ق هپ چینلیلر خدمه ، روسـلرك قاپوسنده اك عادی خدمتلرده چینلیلر بولنیور . حتی روسلر ، بونلره : ایوان ، سیمون ، سیدور دیه روس نامیله تسـمیه ایدییورلر ، بو صورتله کیت کیده ملیتلرینی دخی ضایع ایتمك احتماللری واردر .

— بزم چینـلیلر خدمتـدن قاچمزلر ، چالیشـمق وبو صـورتله تنویر افکار ایتمك هر چینلی ایچون بیوك بر موفقیتدر . اوت روسـلرك خدمتنده بولنان چینلیلر چـوق مغدور ، چوق مظلومدر ، فقط بونلرك عاقبتی بزم ایچـون خیر اوله‌جقدر . شیمدی روسلرده چینلیلره او قدر حقارت ایتمزلر ، ژاپون محاربه‌سندن مقدم بر چینلی

اوقدر حقیر ایدیکه ، اك بیوك زنکین میلیونر چینلی ، اك عادی خدمه روسدن دخی آلچـاق ایدی . بوراده سزه اونی دخی عرض ایده‌جکم : خاربین‌ده چینلی یوقدر . بونلر وبو اطرافده اولانلر هپ مانجـودر . اصل چینلی‌لرده داخل چین‌ده تنزین وشـاغای جهتلرنده بولنورلر .

— سزك چینلی‌لر پك قورقاق ملتدر ، اجنبی‌لردن اوقدر قورقیورلرکه ، عادتا وحشی حیوان کبیدر . بن بوکا چوق تعجب ایدییورم . نه ایچون بو قدر قورقارلر ؟

— بو چینلی‌لره عائد دکلدر ، بلکه چین حکومتنه عائددر . سبی‌ده شـودرکه ، اسـکی‌دن آوروپا سفراسی (بزم پکین سرایـنه سوزلرینی کچیرمه‌یه باشـلادقلری کوندن اعتباراً) دیرلرمش : « بزم میسیونرلرمزدن برینك بورنی قانارسه ، قانی طلب ایدرز » شو فتنه‌یه باعث اولمایه‌لم دیه‌رك چین حکومتی آوروپالیلره قارشی ماتی بیوك بر تهدیدات آلتنده بولندرمش ، میسـیونر نه اولدیغنی‌ده اوزمان هیـچ بیلمزلرمش ؛ آنلرده بزم چینلی‌لره قارشی انواع مظالمده بولنورلردی ؛ اورور ، ال ایله ، آیاق ایله ، لسان ایله هر دقیقه‌ده وهر سـاعتده حقارت ایدرلردی ، مقصـدلری‌ده فتنه چیقارمق ایمش ، او حقـارته قارشی بزمکیلر جزئی برمدافعه‌ده بولنورلرسه ، همان دونمالر سوق اولنور ، « بزم آدمزی تحقیر ایتدکز » دیه‌رك اعلان حرب ایله تهدید ایدرلردی . بز اوزمانلر نره‌یه مراجعت ایدرسه‌ك حقسز چیقاردق . دکل یالکز میسیونرلر ، حتی اجنبی ضـا - بطانی بیله بعضاً چینلی‌لرك صاچنی کسردی وبعضاً‌ده قفاسنی کسرلردی ، حکومت‌ده نه ایچون کسلدیکنی صورمزدی ، حتی بر ضابط (اسمنی دخی سویله‌دی) خاربین سوقاغنده برینك قفاسنی کسمشدی . اووقت ضابطك احباسندن بری صورمش : نه ایچون کسدیکز ؟ ضابط : قلجمی تجربه ایتدم دیه کولمش . اشته شو وحشتلر ، آوروپا وحشتی ایکن ، عاقبت بزه اسناد اولنه‌رق صوك محاربه‌یی منتج اولمشدر . هر نه‌قدر بوکبی حاللر شیمدی‌ده وار ایسه‌ده ، بوندن صوکره چوق دوام ایده‌مز .

— حالا بولنیورمی ؟

— بولنوردی ، فقط ژاپون محاربه‌سـندن صوکره یوقدر ، دیه بیلورز ، شیمدی بزم چینلرده دخی او درجه‌ده احمق جه‌سنه صبر قالمادی .

بو صورتله واك - تیاك - تاك ایله یاریم ساعت قدر برمحاوره‌ده بولندقدن صوکره حسابات جاریه دفترلرینه باقدم ، وبرچوق معلومات ایله وداع ایدرك مفارقت ایتدم .

*
* *

بن خاربین ده ایکی هفته قدر اقامت دن صوکره ۷ نجی تشرین ثانیده خاربین‌دن ولادیوواستوقه کیتمك اوزره قرار ویرمشدم ، ممالك خارجیه‌یه کیتمك ایچون خاربین محکمه‌سندن خارجی پساپورط ایسته‌مشدم. محکمه رجالندن کورشدیکمز آدملر پساپورط ویره‌جکلرینی دخی سویله‌مش ایکن ، یالکز روس مأمورلرینك اهمال ایتمه‌لری اوزرینه کیت‌کل ایله ایکی کون وقتمزی ضایع ایتدك .

او کونلرده تصادفی اوله‌رق چینلیلرك سنه باشلری ایمش ، ذاتاً روسلرکده سنه ابتدالری بولنیوردی ، شو مناسبتله بونلرك هر ایکیسنی بر آراده کچیردك ، بوده بر منظره ایدی : روسلر بایرام (نوسال) مناسبتیله تمام بر هفته‌در سرخوشلر ، سوقاقلرده هر یرده چامورلر ایچنده یوارلنمقده ایدیلر. چینلیلر ایسه ، نوسال مناسبتیله هپ ماهتاب یاقمق انواع شنلك واکلنجه‌لر ، هپ آقن ایله هر یرده کیجه وکوندوز بیوك کوچك هپ فشنك ایله وقت کچیریلیوردی . بزم سفرمزده خاربین‌ده ایکی کون تأخر ایتمه‌سندن بوشنلکلری کوردك . بوده بر تفنن اولدی .

چین شرقی تیمور یولی :

چین شرقی تیمور یولی ستاسیونلرنده ، مانجوریه ستاسیوننده باشلایه‌رق تا ولا - دیوواستوقه قدر مأمورین وخدمه او قدر چوقکه ، انسان بونلری کوردکجه دوچار حیرت اولور ، هر استاسیونده مطلقا بر قریه وار وقریه اهالیسی‌ده کاملاً تیمور یول خدمه‌سی اولمق شرطیله . یابانجی وار ایسه اوده بونلر ایچون بوراده مغازه آچمش دکانجی برقاچ تاتار ، یاخود یهودیدر. شهرلرك دخی اکثر سکانی تیموریول خدمه‌سیدر - خاربینك بوکون یتمش بیك اهالیسی بولنیور ، فقط بونلرك ثلثانی تیموریول خدمه‌سی ، دیکر ثلثی تجاردر. بونلرده آنجق او تیمور یول خدمه وعمله‌سی سایه‌سنده ثروته مالك اولمقده‌درلر.

خاربین‌ده روسیه حکومتی رسماً تیمور یول مأمورینندن بشقه کیمسه‌یی بولندیرەمز ، بوکا مبنی‌درکه : خاربین‌ده ملکیه مأموری والی فلان یوقدر ، بلکه والی وظیفه‌لری پولیس اداره‌لرینی هپ او تیمور یول اداره‌سنه تودیع ایتمشلر ، رسماً بر شمندوفر مأموری ، ایجاب مصلحته کوره والی‌ده اولیور ، پولیس مدیری‌ده اولیور ، لزومی حالده قوماندان‌ده اوله‌بیلور ، اویله آدملر استخدام اولنیورلر .

بو جهتله ظاهراً بر قاچ آدمك خدمتی بر کشی کوریر کبی کلسه‌ده ، نفس امرده بر آدم وظیفه‌سنده پك چوق آدملر استخدام اولنیور . اصل مقصد ، بونلری تیمور

یولده استخدام دکل ، بلکه بو آدملری مانجوریاده اسکاندر . بو تیمور یولی روسلر چین حکومتی حسابنه اعمال ایتمشلر و چین حکومتی حسابنه ایشلتمکده‌لردر . اشته شو کبی سیاستلره مبنی چین شرقی تیمور یولی هر سنه اون ایکی میلیون روبله زیان ایتمکده‌در .

مغول اعیانندن بریننك عائله‌سی [۱۸]

خاربین‌دن ولادی‌وستوقه قدر

۱۳۲۷ سنهٔ هجریه‌سی برنجی محرم الحرام روز فیروزنده بن خاربین بلده‌سندن مفارقت ایتدم . خاربین‌ده احبا کافه‌سی شمندوفر استاسیوننه قدر تشییع ایتدیلر ، اخشام اذانندن صو کره ، صوك دفعه اوله‌رق روسیه شمندوفری ایله سیاحت ایدییورم .

بن بو طرفلرده تاتارلرك هر استاسيونده بولنديغنی بيلورم ، حقيقة هر يرده تاتار وار ، هپ تجارت ايله اشتغال ايدرلر . بزخاريندن حركت ايتديكمز اخشام كيجه ياريلرنده ، كنج بر آدم تاتار البسه‌سنده بزم واغونه بندی . بنم مواجهه‌مده بر مادامه بولنيوری . بو آدم‌ده كلدی . او مادامه يانـنه اوتوردی ، فقط بن بويله بر كبار روس قادنيله بر تجار تاتار بيننده صميمی بر مناسبت اوله بيله جكنی تصور ايده‌مدم ، ياتدم اويودم.

صباحه يقين اوله‌جق بزم كنج تاتار ايله مادامه بيننده غايت جدی بر مكالمه حس ايتدم ، همان اويور كبی اولدم . مع مافيه سوزلر پك ده ايشيدلميور وبعض سوزلری ايشديلير سه‌ده آكلاشلميور ، ديركن صباحی بولدق ، بونلرده اولان جديت وصميميت صوك درجه‌ده بنم ذهنمی اشغال ايتدی . بن‌ده بر مناسبت كتوردم ، كيم اولديغمی سويله‌دم . بو يكيت همان آياغه قالقه‌رق بنم ايله مصافحه ايتدی وديدی : بن شو اوكمزده‌كی استاسيونده اينه‌جكم . غائبانه سزك تلاميذكزدن بولنيورم ، كيم اولديغمی ونه سببه مبنی بويله ملاقاته كلديكمی بو قادين سزه سويله‌يه‌جكدر .

صوردم : — بو قادين نره‌يه كيديور ؟

ديدی : — ولاديووستوقه ، بكا با تلغراف خبر ويرمشدی ، ايكی يوز چاقرم بر مسافه‌دن مخصوص كلدم ، ملاقات ايده‌رك بعض شيلر تلقی ايتمك ايچون . . . » زياده‌سيله تعجبمی موجب اولدی ، بودرجه‌ده سياستله اشتغال ايدر كنجلرك وجودندن خبرم يوقدی.

— رفقاكز وارمی ؟

— پك آز ، چوق كوزل كنجلرمز بو آراده الكچديلر ، بلامحاكمه نيرچنسكی قاتورگه‌سينه يوللانديلر .

همان ترن ستاسيونه كلدی ، بو افندی‌ده شمندوفردن ايندی . واغونده يولجی چوق ، فضله برشی قونشمق ممكن دكل ، حالبوكه بن‌ده بو يكيتك احوالنه زياده‌سيله مراق ايتدم.

مادامه بكا ديدی : — ولاديووستوقه واردقدن صوكره بن سزك اوتله كلورم ، بو آرقداشك كيم اولديغنی سويله‌رم . نه‌چاره دها يكرمی دورت ساعتلك يول وار ، صبر ايده‌جكسز . مادامه‌ده غايت وقارلی جدی برقادين ، صوك درجه‌ده تربيه‌لی كبار عائله‌دن اولديغی كورلمكده ايدی . اوكون آخشامه قدر برابر بولندق ، بزه صوك درجه احترام ايتمكده ايدی . اخشامدخی البسه‌سيله ياتدی . بن‌ده اولدقچه قادينك حالنه دقت ايتدم ، معامله‌لری اوقدر جدی‌كه ، شايان تحسين ايدی .

١١ نجی تشرين ثانی صباح ايركن بزم قومشومزده اولان مادامه بنی قالديردی ،

دیدی : ولادیووستوق یقین‌در . بنده همان قالقدم اشیالرمی طوپلادم ، او آراده مادامه بزه‌دیدی : واغوندن ایندیکمز کبی‌ بك‌ چوق فقرا قوره‌لی حمال بوله‌جقسکز ، اشیالرکزی همان اوقوره‌لیلردن برینه یوکله‌تیرسکز . اوتله قدر کیدرسکز ، آرابه‌یه فلان لزوم یوقدر . آرابه‌جی‌یه قرق قاپیك‌ده ویررسه‌کز آزدر دیه‌جك ، امابونلره نه‌ویررسه‌کز تشکر ایده‌جکدر . ذاتاً اوتللرده بك یقین‌در . بن سزه کوستره‌جکم ، کندمده قردشم خانه‌سینه کیده‌جکم ، سزك اوتل قاپوسنه قدر برابر کچه‌جکز .

ولادی ووستوق

همان ترەن ولادیووستوق استاسیونه یاناشدی ، واغوندن ایندیکمز کبی حقیقةً دقتمی جلب ایتدی ، هپ قوره‌لی حمال آرقه‌لرنده یوك قالدیرمق ایچون بر آرقه‌لق بولنیور ، غایت ملایم آدملر ، قورقه قورقه یاناشیورلر . بن‌ده همان اشیالرمی بر قوره‌لی‌یه ویردم . یوکله‌ته‌رك استاسیوندن مفارقت ایتدك . استاسیون قاپوسندن چیقار چیقماز کوزه چارپه‌جق بریوقش ، بر تپه ، بوتپه‌نك هر یرندن آیاق یولی‌که ، پیاده یولجیلر نره‌دن عقلی کسدیردی ایسه اورادن اوحمال قوره‌لی آرقه‌سندن تپه‌یه طوغری یورومش ، دیرکن بر یول اولمش ، یوقوش‌ده نهایت اون ایکی آرشون یوکسکلکنده‌در ، مکمل نردبان بوینه یاپله‌بیلور . یوقوشدن چیقدیغمز کبی بر میدان نجاست ! اوقوره‌لی حماللر و اورادن کچمکده اولان سرخوشلر همان نره‌ده صقشدی‌ایسه اوزاده پیسله‌مشلر ، یکرمی قدم ایلریسی مرورکاه اولان عالم جاده ، قارشوسنده‌ده تمام کوشه باشنده ولادی‌وستوقك برنجی درجه مسافرخانه‌لردن معدود « غراند اوتل » بولنیور . بوایسه ولادیووستوق بلده‌سینه خارجدن کلنلر ایچون الك اول کوزه چارپه‌جق موقع اولوب ، بلا اختیار کوریله‌جك شیلردندر . اکر بو پیسلك دیار اسلامده برنده اولسه ایدی ، خرستیان محررلرندن هر بری بونی یازار وقباحتنی‌ده اسلامیته عطف ایدرلردی ، فقط خرستیان عالمنده ومدنی روسلر تصرفنده اولدیغی ایچون یازان دکل ، کوره‌ن بیله یوقدر .

بن اوراده اللی قدم ایلریده بولنان « قریمسکی » نام اوتله ایندم .

ایشته بن شیمدی اقصای شرق قاپوسی وروسیه ممالك واسعه‌سینك منتهاسی ، وسیبریا خط کبیرینك مبدأ ومرکزی ، دنیانك‌ده الك بیوك والك کوزل حرب لیمانلرندن بری ، روسلرکده الك بیوك دشمانلرینه قارشی یکانه قوۀ دافعه‌لری اولان « ولادیووستوق »

شهرینه مواصلت ایتدمکه ، کرك تجارت ، کرك سیاست نقطهٔ نظرندن برنجی درجه‌ده مهم برموقع اوله‌جغنده شبهه اولنه‌مز . بویله بربلده حقنده بردرجه تفصیلات ویرمك پك مهمدر. البته هرکس کندی نظر دقتنی جلب ایدن هرنه ایسه آنی دیکرلرینه تقدیم ایدر.

ولادیووستوقده قوره‌لیلر :

ولادیووستوقده قوره‌لیلر اوقدر چوقدرکه ، عددینی آنجق الله‌تعالی بیلیر . بو انسان سوروسی حقیقةً شایان مرحمت برحالده‌در . فقط نه چاره « مدنی انسانلر » کوپکلره آجیرلرده کندی همجنسلری اولان انسانلره آجیمازلر ! سن ایسته‌دیکك قدر باغیر، اهمیت ویرن اولماز . استرسك هیچ سسکی چیقارمه ، ینه آجیمزلر ! « مقتضای مدنیتدر تعییب اولنه‌مز »

فقط شرقك مقتضای فطرتنده انسانلره مرحمت ایتمك فضائل انسانیه‌دن اولدیغندن بن قوره‌لیلره چوق ، پك چوق آجیدم .

ابتدا ولادیووستوق استاسیوننده کوردیکم قوره‌لی حماللرك عددی قوس قولای تخمین اولنه‌مزدی . زیرا هیچ مبالغه‌سز ، ترزدن چیقه‌جق یولجیلرك اوچ مثلی بولنورلردی. چونکه ابتدا استاسیوندن مفارقت ایدرکن دقت ایتدم ، نه‌قدر یوکلی قوره‌لی وارایسه آرقاسنده آنك ایکی مثلی دها بوش قالان قوره‌لی موجود ایدی . بعض یولجیلرده وارکه اشیاسی چوق ، ایکی اوچ حماله تقسیم ایده‌رك یوکلتمش .

صوکره هر (اوتل) مسافرخانه قاپوسنده مطلقا بش‌دانه قوره‌لی ، دائما کیجه کوندوز ، بولنور . اکثرنده سکز اون آدمده بولنور . فقط قاپوپاننده بولنه‌مز ، اوتل خدمه‌سی براقمز . زواللی قوره‌لی ارقه‌سنده سمری ، بوتون کون کوزینی اوتل قاپوسنه دیکمش آیاقده دورر ، اوقاپودن برصاحب مرحمت چیقه‌جقده ، بوزواللی قوره‌لی‌یه اشیاسنی یوکله‌ته‌جك ، اون‌پاره ، نهایت یکرمی پاره ویره‌جك ، اوده ویررسه ! چونکه نه قدر آغیر اشیالری وارسه جمله‌سنی یوکله‌توب ، پاره ویرمه‌ین‌ده چوق اولورمش . مغازه‌لر قاپوسنده ولادیووستوقده برمغازه دکل ، اوفاجق بردکان بولنمزکه قاپوسنده اوچ بش دانه قوره‌لی بولنمه‌سون ؛ زواللی قوره‌لی ، بکلر ، نه‌وقت برمشتری کله‌جك ، برشی آله‌جق ، بونلره یوکله‌ته‌جکده بش پاره ویره‌جك .

بونلر هپ آج ، نه‌وقت قاپودن چیقارده بر اکمك پارچه‌سی کوستره‌جك اولورسه‌ك ؛ بش اون آدم قوشار . پك چوق مدنی آوروپالیلر ، بو بیچاره آدملره اشك یوکی قدر

اشیایوکله‌تیرلر ؛ ولادیووستوقك برباشندن اوبرباشنه‌قدر کیدرده بش‌پاره اون پاره‌ویررسه، بیچاره قوره‌لی سونکندن اوپاره‌یی چویرر چویرر باقار . بن استاسیوندن قریمسکی اوتلنه اشیالرمی کتوره‌ن قوره‌لی‌یه (اون قاپك) اللی‌پاره‌ویرمشدم ؛ زواللی آدمجغز اینانه‌جغی کلزمش ؛ برنم صورتمه باقار، برپاره‌یه‌باقاردی؛ متبسمانه‌برطور ؛ برعلامت‌سرورکه‌حیرت. بو قوره‌لیلر ایچنده روس لسانی بیلنلر بولنمز . شوسببدن پازارلق فلانده ایده‌مزلر . ایسته‌دیککك قدر یوکلت ، نه‌ویررسه‌ك انصافکه باغلی .

اکر ولادیووستوقده بولنان قوره‌لیلر حقنده بررساله یازمق لازم‌کلسه‌ایدی ؛ کوز یاشی ایله اوقنور برقاچ یوز صحیفه‌لك بررومان یازیله‌بیلوردی . بن بوقوره‌لیلره اوقدر آجیدم، دوغریسی هیچ خاطره‌مدن چیقاره‌مم ، برکون بوقوره‌لیلر ایچنده یك آز روسچه‌بیلور بر قوره‌لی‌یه تصادف ایتدم ،احوالنی صوردم : نه‌ایچون بوقدر چوق حمال ؟ قورالی کوز یاشنی سیله‌رك دیدی: جهانده بزم کبی بدبخت بر ملت کوردکزمی ؟ حماللقدن بشقه نه یاپه‌بیلورز ؛ وطن قیمتنی تقدیر ایده‌مه‌ین برملت‌ایچون بو مجازات آزدر بیله ؛ وطنمزی اجنبی‌لره ویردك ؛ کندمز بوذلتی اختیار ایتدك ؛ الله‌بلاسنی ویرسون سبب اولنلرك .

— سزك اهل وعیالکز نره‌ده‌در ؛ ونره‌ده یاتوب قالقارسکز ؟

— بزم عائله‌مز اشته‌شوشهرك‌اطرافنده کندی‌اولرمزوار ، عائله‌مز‌اوراده‌بولنورلر.

— سزبوحماللقدن نه‌قازانیورسکز ؛ یومیه قاچ قاپك بوله‌بیلیورسکز ؟

— بعض کونلر بش اون قاپك (٢٥ ـ ٥٠ پاره) ،بعضا هیچ برپاره بوله‌میورز . نادراً سنه‌ده برایکی کون یکرمی اوتوز قاپك اولور ،امااوده خارجدن کلمش برصاحب همت تصادف ایدرسه .

— سزك قوره‌لیلرده زنکینلر یوقمی ؟

— مملکتمزده وارایسه‌ده بوراده هیچ یوقدر، واوله‌مزده .لسان بیلدیکمز ایچون هیچ برایشه یارامیورز . بیلنلرمزده سرخوشلق ایله مبتلا آنلرده هیچ‌ایشه یاره‌میور .

-- کندی‌مملکتکزده یاشامق دهاایی دکلمی ؟

— اوراده دها فنا : برطرفدن آجلقدن اولمك وار ،دیکر طرفدن‌مسیونرلرکاور دیکیلیرلر ، خرستیان یاپمق ایچون جانی آلورلر ، تکلیفلرینی قبول ایتمزسه‌کز راقی ویرمزلر ، ایتدکدن‌صوکره‌ده‌ویرمیوریا ،فقط ایدنجه‌یه قدر ویریور . (بیچاره آدمجغز اغلامق لازم ایکن کولیوردی) .

— خرستیانلغی قبول ایدنلر چوق بولنیورلرمی ؟

— فقرا ! كثرى قبول ايدر ، بشقه چاره يوقدر ؛ برشيشه راقى ايچون ، خرستيان اولان پك چوقدر . آخشـامدن بابا مسبونر راقى ويرر . اماصبـاح بردامـله ويرمز ؛ كوسترر شيشه‌يى ، خرستيانلغى قبول ايدرسه‌ك ويره‌جكم دير . صوكره اوزواللى نه‌ياپار ؟ استر ايسته‌مز خرستيان اولور . بويله خرستيانلر پك چوقدر .

-- مادامكه خرستيان اوليورسـكز ؛ سز چوجقلركزى مكتبلره ويركز ، هيچ اولمزسه آنلرى بوحالدن قورتارمش اولورسكز .

— بيلمه‌م بزم ايچون اولومدن بشقه برشيلريوقدر. ناموس صاحبلرى هيچ چيقاميور، كزه‌ميور ، خانه‌سنده آجلقدن چوق آدم تلف اوليور .

بو ؛ بكا چوق فنا تأثير ايتدى ، قوره‌لى بى يانمه آلدم ، بونلرك محله كبى يرلرينه كيتدم ، ولاديووستوق خارجنده طوپراقدن اعمال اولنمش غريب الشكل كومسلر ، هركومسـده يدى ، سـكز ، اون آدم وار . پنجره فلان يوق ، تپه‌دن چيقمش بر باجه : هم اورته يرده ياقلمش آتشك دومانى چكر ، هم آيدينلق ويرر . (اكر اولوم فنون حاضره‌نك ديديكى كبى ايسه ، اولمك ايچون بوخانه داخلنده بر قاچ ساعت وقت كچيرمك كافيدر) اشته زواللى قوره‌ليلر شوخانه‌لرده ياشارمش . بن بوخانه‌لردن برقاچ دانه‌سينه كيردم ، كوردم . برخانه‌يه كيرديكم زمان خاطرمه كلدى ، صوردم : عجبا سزك بويله معيشت كزدن بوراده پوليس مأمورلرينك خبرلرى وارمى ؟

براختيار ديدى : — صفاى خاطرله ياشايان آدملرك ، جفاكشلردن هيچ خبرلرى اولورمى ؟..

انسان ، انسانلرك وحشتى دوشـونمك ايچون بوكبى مظلوم ومغدورلرك معيشـتنه عبرت نظريله باقارسه كافيدر . صوكرده انسانيت دعواسيله حقوق حيواناتى حمايه جمعيتى ، بيلمه‌م نه جمعيتى ديمك ، بوعادتا « پارس » آجلرينك اوزون سيـاه سيغـاره ايچمه‌لرندن ، لوندره چپلاقلرينك قوجه سلينديرشابقه‌سى كيمه‌لرندن فرقلى اوله‌مز . همجنسلرى اولان انسانلره آجيمازلرده ، صوكره كوپكلره فلان آجيماق ايسترلر .

ولاديووستوقده اولان قوره‌ليلرك حماللق رسملرينى وخانه‌لرى رسملرينى پوسته ايله عائله‌مه كوندرمشدم ، فقط روسيه‌ده پوسته مأمورلرى هيچ برمسئوليتى قبول ايتمزلر ، نه‌چاره بوكورلمه‌سى لازم اولان منظره‌يى ، شومعذرتله قارئين كرامه عرض ايده‌مدم . يوقسه عالم مدنيته عرض ايتمك ايچون تدارك اولنمش عبرت آميز رسملر چوقدى .

شهرك موقع احوالى :

« ولاديووستوق » غايت متين ومستحكم بر ليمان داخلنده طاغلر ، آراسنده سرپلمش جسيم ابنيه‌لرى وعظيم مغازه‌لرى شامل بيوك بر شهر شهيردر . اورايه كلديكم زمان قيش اولديغى مناسبتيله اطرافى بم بياض بوز قاپلامش ، متعدد طاغلر ، غريب الشكل بر منظره قدرة بارى‌يه شهادت ايتمكده ايدى . شهرى طولا وعرضا بر جولان ايتدم . هر طرفنى كزدم ، هر نه‌قدر بيوك جاده‌لردن بعضلرى غايت منتظم ايسه‌ده . او طاغلر ايچندن كچيله‌جك نقطه‌لرده خرابه حالنده متروك موقعلرده آزدكل ايدى . بيوك جاده‌لر اوزرنده جسيم مغازه‌لر قاپوسندن بعضا چين خطيله وبعضاده روس خطيله يازلمش غايت اوزون چين اسملرى : توك — فوك — تاى و« چژاك – حوك – توك – شيك – تاى » و « توك – شيك – لوك » وامثالى اسملر نظر دقتمى جلب ايتمكده ايدى . ديكر طرفدنده ژاپون مغازه‌لرى اوزرنده ژاپون حروفاتيله يازلمش لوحه‌لر ، فرانسز انكليز لساننده يازلمش لوحه‌لر ويك آزده روس مغازه‌لرينه تصادف ايتدكجه (ولاديووستوق) بر ملل مختلفه سركيسى كبى كلوردى . خصوصا لاينقطع هر كوشه‌ده راستكله‌جك قوره‌لى حماللرك ، آرقالرنده اوزون آغاجدن ياپلمش آ قه‌لقنرى كه هيچ بر مملكتده بونلرك مثلنى كورمه‌مشم ، بونلره علاوه اوله‌رق قوجامان قرمزى صارقلى هند مجوسيلرى ، هر قاپوده بكجى وظيفه‌سنى ايفا ايده‌رك موقع طوتمش . . . بونلر انسانى استر استه‌مز پك چوق دوشونجه‌لره سوق ايدردى .

ولاديووستوق ثروت واقتصاد نقطهٔ نظرندن بر چين مملكتنى آكديرر ، زيرا هر نره‌ده اولورسه منتظم مغازه‌لرده ، بانقه‌لرده ، تجارتخانه‌لرده هپ اوزون صاچلى چينلى‌لره راست كلنور . ونره‌ده‌كه آغر خدمتلر ، حماللر ، دها آشاغى خدمتلر وار ايسه هپ قوره‌ليلره تصادف اولنور . قوره‌ليلر هپ سفالتده كوزوكيور .

ولاديووستوقده بولنديغم كونلر هپ چينلى‌لرك سنه باشى بايرامى وايامى ايدى . بوتون جاده‌لرده سورو سورو كزن ، تيز ايپك البسه‌لر كيه‌ن اوزون صاچلى چينلى‌لر هواده صغوق اولديغندن قولاقلرينه آروجه ايشلمه‌لى بر قاب استعمال ايدرلر . چينلى‌لرك عادات واخلاقلرى حقنده آيروجه مفصل معلومات چين داخلنده عرض ايده‌جكمدن ، شيمديلك غايت مختصر شيلرله اكتفا ايده‌جكم .

دارالفنون :

روسلرك « ولادویوستوقده » السنهٔ شرقیه‌یه مخصوص بر دارالفنونری وار . هر نه‌قدر وقتیله دارالفنون تسمیه اولنمش ایسه‌ده اوفاجق بر مکتبدن عبارتدر . اصل

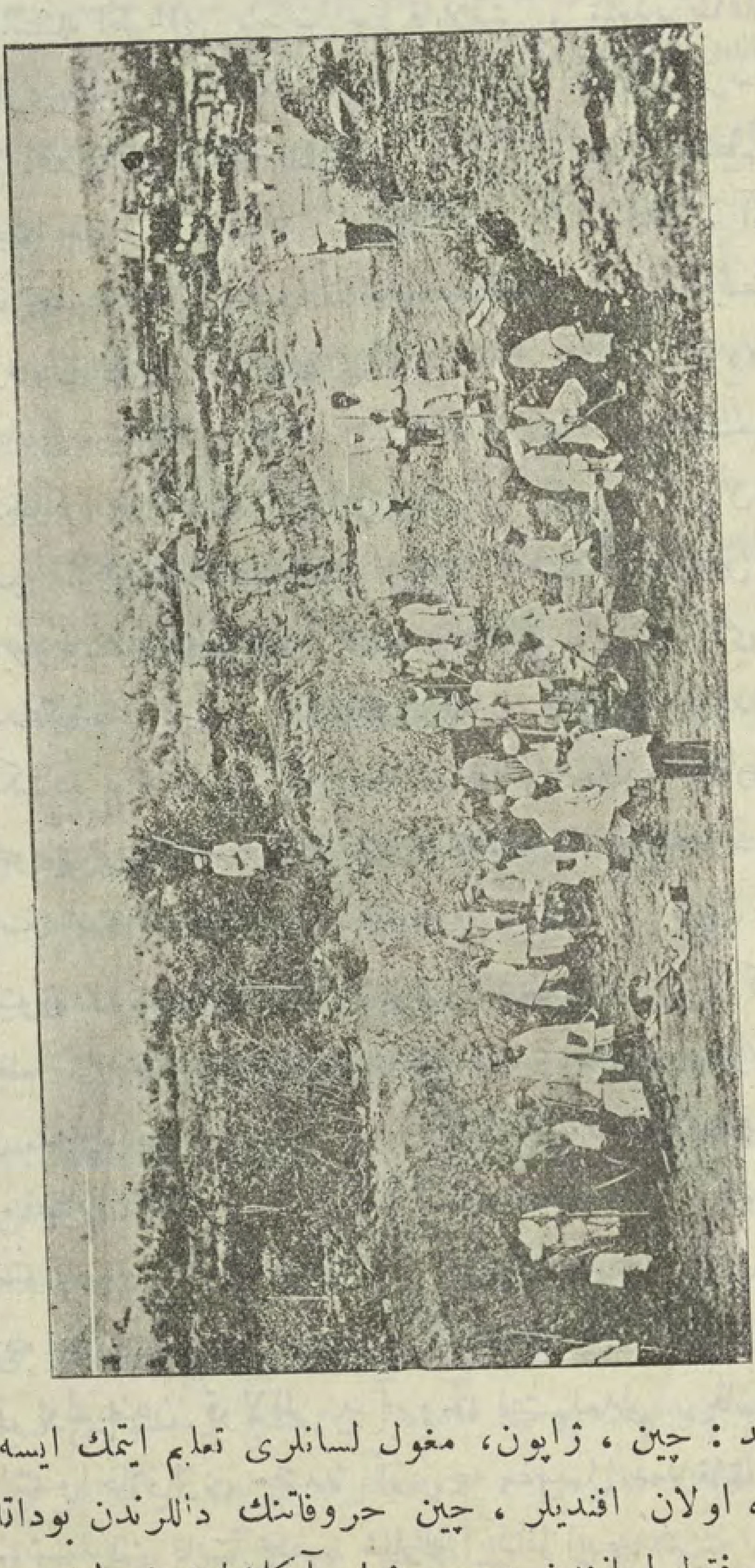

نرجنسکی ده خدمات شاقه ایفاسی صره‌سنده آلنان رسمدر [۱۹]

مکتبك تأسیسندن مقصد : چین ، ژاپون ، مغول لسانلری تعلیم ایتمك ایسه‌ده ، بوراده اکمال تحصیل ایتمکده اولان افندیلر ، چین حروفاتنك دالّلرندن بوداقلرندن مکمل صورتده بحث ایدرلر ، فقط لساننده هیچ برشیلر آکلامامق شرطیله .

بوراده قارئین کرامك خاطرینه کله‌جك : کندم چین ژاپون لسانلرینی آکلامدیغم حالده ، بونلرك بیلمدکلرینی نره‌دن بیلورم ؟ اوت ، فقط توکیوده بولندیغم اثناده بو مکتب‌ده اکمال تحصیل ایتمش طلبه‌دن ایکی آدم ایله ملاقات ایتدم ، بریله ایکی هفته قدر براوطه‌ده بولندم ، توکیوده برابر کزردك . ترجمانه بنم نه قدر احتیاجم وارسه ، آنك‌ده اوقدر احتیاجی واردی ، اوفاق تفك ایچون بنده ترجمانه محتاج اولمزدم ، اوده اوقدرله بارینه بیلوردی .

دیکر برطلبه چین لساننه چالشدیغی حالده ، مکتبك صوك صنفنده ایدی. کندی نامه چین‌چه یازلمش برمکتوبی اوقومه‌سنی رجا ایتدم ، مکتوبك مضمونی نجه معلوم ایدی ، بوافندی اوقدر چالیشدیغی حالده مکتوبك مفهومنی آکلامق شویله‌دورسون ، بنم اسممی بیله اوقویه‌مدی .

مع‌مافیه السنهٔ شرقیه دارالفنونی وار ، بوده بر فعالیت‌در . مکتب‌ده ، بالاده مذکور لسانلر اوقونمقده اولدیغی شبهه‌سزدر ، مغول وچین لسانی متخصصلرندن معروف سیبوکوف جنابلری بومکتبك پرفسورلرندندر .

سیبوکوف بورات‌لر میاننده معروف بر آدمدر ، تبته سیاحت ایتمش ، چین لسانی بیلور ، روسجه‌یی کندی تحصیل ایتمش ، بردرجه خطاسیله برابر یازه بیلور ، فقط نصرانیتی قبول ایتدیکنه مکافاةً برپرفسورلك چوق دکلدر . روسلر بوکادهابیوك پایه‌لر ویره‌بیلورلر . ذاتا روسیه‌ده اوقومق یازمق بیلور بر آدم خرستیانلغی قبول ایدرسه ، آنك ایچون برنجی موقع پرفسورلقدر . قزانده کاتانوف السنهٔ شرقیه‌دن هرلسانده پروفسوردر ، روسجه‌سی ضعیف اولمغله برابر السنهٔ شرقیه‌دن مینوسیه و بورات لساننده بشقه بر لسان‌ده بیلمز . مع‌مافیه عربی ، فارسی ، تورکی لسانلری سانسوریدر .

ولادی‌ووستوقده ژاپونیه شهبندرلکی :

اصل مقصدم بورادن ژاپونیایه کیتمك اولدیغندن ، ژاپونیا یولی ، واپورلرك یوم سفرینی اوکرنمك ایچون ژاپونیا شهبندر خانه‌سینه واردم . قاپودن کیردیکم زمان هرکسده برتلاش ایله فعالیت کورلمکده ایدی . برکنج آدم یرندن حرکت ایده‌رك : نه‌امر ایدرسکز ؟ دیمه‌سی اوزرینه ، یاننه کیده‌رك : بن ژاپونیایه کیتمك فکرنده‌یم ، دیدم ، واپورلرك یوم حرکتلرینی وهانکی اسکله‌لره واپور اوله‌جغنی صورمق ایسترم .

— بزم واپورمز بوكون (سوريغه) يه حركت ايدييور. بر ساعت وقت قالدى. روس واپورى هفته‌ده ايكى كوندر: پنجشنبه وپازار ايرتسى.

بن «حقودات» ، ياخود «نيغـانه» يه چيقمق ايسـترم. اورالرى اوكرمك آرزوسنده‌يم.

— اويله ايسه ، شيمدى غايت مشغولم ، ايسترسه‌كز آخشام تشريف بيوروكزده سزه مفصـل معلومات عرض ايده‌رم ، ياخود آدره‌سكزى لطف ايدرسه‌كز كليرم. ايام شتـاده حقودات جهتلرينـه شماله طوغرى هيچ واپوراولـه‌مز ، اوطرفلر بوز آلتنده‌در.

بن‌ده وداع ايده‌رك آدرسـمى براقدم. اورادن چيقديغم كبى موزه خانه‌يه كيردم ، اوفاجق برموزه خانه. شايان تعجب برشيلر كوره‌مدم. صـوكره قرائتخانهٔ عمومى‌يه كيردم ، اوراده برساعت قدر غزته مطالعه‌سيله اشتغال ايتدم.

اخشام ساعت آلتى راده‌لرنده مسـافر خانه‌يه كلدم ، چاى فلان ايچدم ، او آراده خدمه كلدى: سزك زيارتكزه كلمشلر. ايكى افندى وار ، ديدى. بيورسونلر ديدم. شرقليلره مخصوص سويملى سيمالى ايكى كنج قاپودن كلديلر ، سلاملاديلر. كنـديلرينى تقديم ايده‌رك اسملرينى سويله‌ديلر. هرايكيسى ژاپون قونسـولسخانه كاتبلرندنمش. براز معارفه‌دن صوكرا ديديلر: قسمت اولورسه بزم ژاپونياده كمال استراحتله سياحت ايدرسكز ، هيـچ بر مشكلاته دوچار اولمزسكز ... چاى تكليف ايتدم. قبول ايتمديلر برى ديدى: مع التأسف بزم واپورمزه تصادف ايتمديكز. چوق ممنون اوله‌جقدق. فقط روس كوكللى شركتى واپورى‌ده كوزلدر. بزم مملكتمزه اسـلام اوله‌رق سياح كلديكنى هيـچ ايشتمدك ، ذاتاً مملكتمزده دخى اسلام يوقدر. انشاالله بوندن صوكره چوق كلورلر. انكليز لسانى بيلورميسكز ؟

— مع التأسف اجنبى لسانلرى بيلميورم.

— بزم ژاپونياده انكليز لسانى مقبولدر. مملكتمزك هرطرفنده انكليز لسانيـله كزمك ممكن اولور.

— بالطبع عربى بيلورسكز ؟

— بيليورم.

— اويله ايسه بز سزه بر توصيه ويررز ، بزم بر دوستمز وار ، سـوريه‌ده اكمال تحصيل ايتمشدر.

شرق طبیعتی ، شرق مدنیتی ، بز بو افندیلرله عادتا تکلیفسز براحباب کبی اولدق ، یاریم ساعت قدر بر معارفه‌دن صوکرا : دیدیلر : بزم بوکون بر آز مشغولیتمز وار ، تکرار خدمتکزه کله‌جکز ، رجا ایده‌رز شمدیلك بزه مساعده ایدکز .

بو ایکی کنج بنم ایله وداع ایده‌رك کیتدیلر ، بن بونلرده اولان تربیه‌و نزاکته تعجب ایتدم . هر ایکیسی اوقدر تربیه‌لی‌که ، همان برقاچ سنه‌لك احباب کبی معامله ایتدکلری حالده ، صوك درجه‌ده احترام ایده‌رك انحنالر ایله تکرار اللریمی صیقه صیقه مفارقت ایدرکن : بزه بر امرکز اولورسه ، کندمزی بختیار عد ایده‌جکز ... دیه‌رك تکرار ایتدیلر .

قهوه‌خانه‌لر وچین تیاتروسی :

بنده آخشام وقت کچیرمك ایچون سوقاغه چیقدم . بیوك جاده اوزرنده کزمکده ایدم ، بوتون جاده هر ایکی طرفی « سینه‌ماتوغراف » صاغده صولده چای‌خانه ، قهوه‌خانه هپ « سینه‌ماتوغراف » . بنم بوکبی شیلره مراقم یوق فقط نه‌چاره جان صقندیسی استراسته‌من بونلردن برینه کیردم . همان یاریم ساعت اوتورمشدم ، یانمده قونوشمقده اولان ایکی روسدن بری دیکرینه : هایدی چینلیلر تیاتروسینه کیده‌لم ، دیدی . او ساعت بنم‌ده خاطریمه کلدی ، بنده چین تیاتروسینه کیتدم ، هیچ اولمزسه کوریلمه‌مش بر شیدر ، کورمش اولورم دیدم .

چای‌خانه‌دن چیقدیغم کبی آرابایه آتلادم ، چینلیلر تیاتروسینه کلدم . کلدم اما تیاترو ظنیله کلدیکم تماشاخانه اوقدر پیس که تعریف اولنه‌من ، قاپودن کیردم : دومان ، صار مصاق قوقوسی ، دها بیلمام نه‌تورشی اورته‌لغی قاپلامش ... زورله اون‌دقیقه تحمل ایده‌بیلدم . ذاتاً اویونلرینی دخی هیچ آکلامق ممکن‌دکل ، شوقدرکه اویونجیلرك حرکات و سکناتندن ، اکلاشیلدیغنه کوره ، تاریخی برشی اولمق احتمالی واردی . بزم ایچون استفاده اولنه‌جق هیچ برشیلر یوقدی . بوراده دخی چوق قاله‌مادم . دوغری مسافر اولدیغم اوتله عودت ایتدم ، بوش وقت کچیره‌جکم یرده مطالعه ایله مشغول اولمق دها اوفق کورولدی . خصوصا سیاح شهیر لاطیفین جنابلرینك اثرلرینی اوقومغی هرشیئه ترجیح ایدردم .

حبس خانه رفیقم ایله ملاقات :

ایرته‌سی کون صباح ایرکن معتادم اوزره قرائتخانه‌یه چیقدم . اوراده غزته‌لر مطالعه ایدییوردم ؛ بر آدم کمال دقت ایله بکا باقمقده ایدی . بن بر ایکی دفعه کوز آتدم ایسه‌ده

کیمسه‌یه بکزه‌ده‌مدیکمدن سکوت ایتدم ، آرادن یاریم ساعت قدر کچدکدنصکره بو آدم یانیمه‌کلدی، سلام‌ویردی‌و: — عفو ایدرسکز، دیدی،خطا ایتمزسه‌م‌بن‌سزی‌طانیه‌جغم‌کلیور .

بن — سزی هیچ خاطرلایه‌میورم ، ظن‌ایدرم برخطا کز اولاجق .

— خطام اولمـایه‌جق ، فقط نامکزی بر درلو خاطریمه کتوره‌مدم ، شهرتکز رشید کبی خاطرمده قالمش ، اما سیماکز بوتون ذهنمده‌در .

— نرده کورمشدکز ؟

— اوده‌سا حبس خانه‌سنده بولنیوردق. اوطه‌لرمز یان‌یانه ایدی. صوکره‌ولی عهدك ولادتی مناسبتیله بزه عفوعمومی اولمشدی ، برقاچ‌یوز آدم بر کیجه یاریسی صالیویرلدیکی زمان ، سزی ینه صالیویرمه‌مشلردی . بن کلوب سزك قاپوکزده وداع‌ایتدی‌ایدم ...

— اوده‌ســا حبس‌خانه‌سنده بولندیغم زمان صاغمده همان اون آلتی یاشـلرنده وار ، یوق برکنج قز بولنیوردی ، صولمده‌ده عن اصل رومانیه‌لی برطلبه‌واردی . فقط سزی خاطرلایه‌میورم .

— ایشته او رومانیه‌لی بنم . جانم دییورمیا ، بن‌بو آدمی بیله‌جکم ... یاریم ساعتدن بری دوشونیورم .

— چوق تحف ! بزم بابالرك برسـوزی وار : « طاغ طاغـه قاوشمز ، آدم آدمه قاووشـور » دیرلر . حقیقةً شایان حیرتدر ، فقط بن سزك سیماکزی حالا هیچ خاطرلایه‌میورم . کنج آدم چوق تبدل ایتمش سکز ، اسمکزی‌ده خاطرلایه‌مدم .

— اویله‌یا سزك صقاللرکزده بم‌بیاض اولمش ، اوزمان سیاهکز چوقدی . بنم اسمم خرلامبو . بورایه کله‌لی چوق اولمدی .

— نه ایله مشغول سکز ؟ نره‌لرده بولنیورسکز ؟

— بن انکلیز واپورنده ماکنـه‌جی‌یم ، آرتق بن شـیمدی انکلیز اولدم انکلیز تبعـه‌سی‌یم ، روسـیه بیوندیروغنی آتدم وسیـاسی ایشـلردن‌ده واز کچدم ، شـیمدی آرتق بوتون قوتم ایله‌پاره‌قازانمق فکرینه دوکولدم . فقط بوکره سزکله اقصای شرقده تصادف ایدیشم‌صوك درجه‌ده‌حیرتمی موجب اولدی ، خاطریمه بك‌چوق شیلر کتوردم. چوق متأسفم‌که سزك ایله دها فضله کوروشه‌میه‌جکم ، چونکه واپورمز قالقه‌جقدر .

* * *

دیرکن بونك یانته بری‌کلدی ، بك آز برشیلر قونشدیلر ، وداع ایدوب کیتدیلر. بن‌ده قرائت خانه‌دن چیقدم ، السنهٔ شرقیه مکتبنه کیتدم . یولده کندی کندیمه بك‌چوق شیلر

دوشـوندم ، انسان انسانه نره‌لرده تصادف ایدییور ! تا مکتبه وارنجه‌یه قدر اوده‌سا حبس خانه‌سنده کچیردیکم ایامی یوقاریدن آشاغی خاطرمدن کچیردم . مکتبه کلدم ، سیاح مشهور « سیبوکوف » ایله ملاقات ایده‌جکدم ، بولنمدیلر . آرتق چین لسانی معلمی « غومبو - ژاب » ایله ملاقات ایتدم . بر آز صحبت ایتدکدنصوکره « غومبو - ژاب » استرسه‌کز برابر کزمکه چیقالم ، دیدی . بزده مع الممنونیه قبول ایتدك ، « غومبو - ژاب » ایله برابر مکتبدن دوغری چینلیلرك قمارخانه‌لرینه کیتدك .

چین قمارخانه‌سی وچین لوقانطه‌سی :

چینلیلرده « لاك - تو » دیدکلری برقمار اویونی وارمش ، بایرامدن بایرامه بو اویونی اویناـرلرمش . اویون عادتا اسقامبیله بکزر ، فقط کاغد دکلده آخشـابدن معمول ، اما قمارخانه‌ده آدم پك چوقدی . آلتی آدم اوینار ، سائرلریده کناردن پاره ایله عینی اویونجیلرك برینه اشتراك ایدرلرمش که اویونجی قازانه‌جق اولورسه ، خارجدن اشتراك ایدنده برابر قازانیرمش ، اوغائب ایدرسـه ، بوده غائب ایدرمش . بالطبع بو اویون بنم ایچون مجهولدی . بن آدملرك کثرتنـدن استدلال ایده‌رك صوردم : بوچوق دهشتلی برقمار اوله‌جق ، بویله اولورسه بو چینلیلر باتدی کیتدی .

« غومبو - ژاب » دیدی : — بوچینلیلرك طبیعتی آوروپایه قیاس اولنه‌مز ، بونلرده قمار اویونی ایچون ینه اویونجیلر طرفندن وضع اولنمش قانونلر واردر . اوقانونلره پولیسلردن زیاده اویونجیلر رعایت ایدر : برنجی شرط ، اویونه کیرن آدم سرخوش اولمایه‌جق ، بر آدم سرخوش اولدیغی کبی قارشوسنده‌کی اویونجی آنی قبول ایده‌مز . اکر قبول ایدرسه پولیس طویدیغی کبی سرخوشك پاره‌سنی اعاده ایتدردکدن ماعدا کندیسنه جزاء نقدی ده‌ترتب ایدر . صوکره بعض غایت دهشـتلی قمـار اویونلری وار : مثلا روسـلرك اسقامبیل کاغدنده صاغه‌صوله دیدکلری اویونلری کبی ، بویله اویونلره یالکز بایراملرده مساعده اولنور . بشقه وقتلر هپ اوفاق اویونلر ، که انسان نه‌قدر قمارباز اولسه چوق پاره غیب ایده‌مز . بویله برچوق قاعده‌لری واردر ؛ کندیلری صوك درجه‌ده رعایت ایدرلر .

صوکره بوملتده سرخوشلق ذاتا یوقدر . بونلرك مبتلا اولدقلری بر خسته‌لقلری وارایسه اوده معهود « آفیون » در . بویك برباد برشی . چینلیلرك استقبالنی محوایده‌جك برشی وار ایسه ، اشته شو آفیوندر [۱]

[۱] بوبابده پکینده تفصیلات ویریله‌جکدر .

بز اورادن کیتدکدن صوکره « غامبو - ژاب » ایله بیوك چین لوقانطه‌سنه‌واردق ،
« غامبو - ژاب » بکا دیدی : بوتون ولادیووستوقده بونلرك لوقانطه‌لری کبی تمیز
واوجوز لوقانطه یوقدر ، بونلر هر اموردہ اقتصاده صوك درجه‌ده رعایت ایدرلر . اما
بو مأکولاتده دها زیاده اقتصادی کوزه‌ترك اولدقجه نظافته دخی رعایت ایدرلر .
چینلیلر پیس‌لك ایله مشهور اولدقلری حالده مأکولاتده صوك درجه‌ده نظافته رعایت
ایدرلر . باقکز، دیه‌لوقانطه‌نك مطبخلرینه قدر بنی کزدیردی، حقیقةً شایان‌دقت ایدی .
بولوقانطه‌ده‌ده بر آدم اوتوزبش‌قاپك ایله مکمل اوچ‌قاپ یمك‌یه بیلورمش ، روس
آشخانه‌سنده اللی قاپك‌ایله ، طویمامق شرطیله ینه بیلورمش .

چینلیلرك استقبالی حقنده :

بوصورتله بر آز کزدکدن صوکره بزم غومبو - ژاب چینلیلرك استقبالی حقنده
فکرینی بیان صددنده دیدی : بوکون عالمده حیات برمبارزهٔ دائمی‌دن عبارتدر . فیما
بعد قلیچ محاربه‌لری احتمال یك‌ده دوام ایده‌مز ، ایش اقتصادی مصادمه‌یه کلورسه ،
چین ملتنك تقدم ایده‌جکی شبهه‌دن‌عاریدر. بونلرده هرشی‌اقتصاداساسی‌اوزرینه‌قورولمش ،
شونك‌ایچون ،ظن ایده‌رم ، بوملتك استقبالی هرملت‌دن پارلاقدر .

ارمنی حمیت‌ملیه‌سی :

بن بورادن غومبو -ژاب جنابلرندن مفارقت ایده‌رك دوغری بولندیغم اوتله‌کیتدم ،
بر آز استراحت‌دن صوکرا چای ایچه‌جکم او آراده بزم مسافر خانه صاحبی کلدی ،
النده بر غزته وار . دیدی: سز شوغزته‌یی اوقویه‌مز می‌سکز ؟
— اونه غزته‌سی ؟
— ارمنی غزته‌سی ؟
— یا ، سز ارمنی می‌سکز ؟
— اوت ، ارمنی‌یم، فقط بوراده‌طوغمش ، بوراده بیومشم. ارمنی لسانی بیلمیورم.
— بوغزته‌یی نردن بولدیکز ؟ نرده چیقیور ؟
— بن اقتدارم دائره‌سنده‌برمعاونت اولسون دیه پاره کوندرمشدم ، فقط افسوس‌که
اوقومق بیلمیورم ، اصل غزته قافقازده چیقار .
— اوقومق بیلمزسه‌ك غزته‌یی نه‌یاپاجقسك ؟ نه‌لزومی وارکه پاره ویریرسکز ؟
— آز اولسون ملته منفعت اولور ، مقصدم بودر .

اشته ملیت بویله اولمه‌لی ، بزمکیلر اوقویوب یازمق بیلدکاری حالده غزته‌یه پاره ویرمه‌یی عادتا کناه عد ایدرلر .

بن ارمنی یازیسی شکلنی بیلورم ، فقط اوقومق بیلمه‌م . مع‌مافیه غزته‌یی الیمه آلدم . بر آز باقدم ، بعض روسجه اعلانلر واردی . هیچ اولمزسه اواعلانلری کوزدن کچیردم . شوقدرله‌ده بزم ارمنی ممنون اولدی .

* * *

ولادیووستوقده ژاپونلرده پك چوقدر ، فقط ژاپونلر هپ اهل صنعت واصنافدر ، بیوك سرمایه‌داران یوقدر .

بن بوراده نه ژاپونلر حقنده ونه‌ده چینلیلر حقنده مفصل معلومات ویرمیه‌جکم ، یالکز لزومی قدر برشیلر عرض ایدییورم .

١٥ تشرین ثانی ولادیووستوقدن کیتمك اوزره قرار ویردم ، روس کوکلی شرکتی واپوریله اولسون کیده‌جکدم ، حتی هرشیئی تدارك ایتمشدم ، چونکه دکزده حالم پك ضعیفدر . بونلری ملاحظه ایتمکده ایکن ژاپون قونسلوسخانه‌سنك مأموری کلدی . بزم دوستمز حیاشیته صانکه اسکیدن بر احباب کبی : بن سزه معاونت ایده‌یم ؛ اشیالرکزی طوپلایه‌یم ؛ دیه کلدم ، رشید افندی ! . .

دیه‌رك اسممی دخی‌سویله‌یه‌رك قاپودن کیردی . بن‌ده اظهار ممنونیت‌ایتدم : چوق کوزل وقت کچیردك ، یارین مطلقا روسیه‌دن مفارقت ایده‌جکم .

بزم دوستمز بزه بر چوق آدرسلر ویردی ؛ بو آدملر ایله ملاقات ایدرسه‌کز چوق استفاده ایدرسکز ؛ دیدی .

دیرکن خدمه بر تلغراف کتوردی . حاباروفسکیدن : سزی تشییع ایتمك ایچون کلییورز . تشرین ثانی ١٦ ده تیمور یول استاسیوننده استقبال ایدکز ... امضالر .

بز آرتق سفرمزی تأخیره مجبور اولدق ، بوقدر احبابزی تشییع ایچون یدی یوز متره برمسافه‌دن مخصوص کلورسه ، ناصل منتظر اولمایه‌یم .

حیاشته :— چوق ممنون اولدم ، شیمدی بزم واپورله کیده‌جکسکز ، اوح ، اوح ... چوق کیفم کلدی .

— حقیقةً کوزل تصادف ، ١٨ تشرین ثانی ژاپون واپورینه منتظر اوله‌جغز .

١٦ نجی تشرین ثانی عبدالقادر کریموف اولادلریله ، عبادالله ویرغازوف ، ویکتور

بیکاریویچ کلدیلر . ولادیووستوقده اك بیوك ویرسال مسافرخانه‌سینه نازل اولدیلر ، بونلر ایله‌ده ایکی کون کوزل بروقت کچردك . بو ایکی کونده بنم ایچون برفرصت اولدی ، زیرا شو مناسبتله دها بر چوق ذوات ایله ملاقات ایتدم .

خصوصا پروفسور سیبقوف ایله تکرار ملاقات نصیب اولدی . سیبقوفك روایتنه کوره تیبت وهمالایه طاغلرندن کچه‌رك سیاحت ایتمش اجنبی‌لر ، بوصوك وقتلرده کثرتله بولنورمش ، فقط بوده معابدینك مرکزی اولان « الحاص » یاخود « لاص » وئلهاس دیدکلری مناسترده بولنان آثارعتیقه وبوندن بیك آلتیوز سنه مقدم بنا اولنمش ابنیهٔ عتیقه‌نك نفاست‌معماریه‌سی فنون حاضره‌متخصصلرینی دخی دوچار حیرت ایدر درجه‌ده نوادردن اولدیغی حالده اوسیاحلردن کیمسه‌ده بونلره کسب وقوف واطلاع دکل وجودندن بیله خبرلری اوله‌مزمش . سیبقوف عن اصل بوده مذهبندن اولدیغی جهتله مکمل معلومات کتورمش ، اشته شو « ئلهاس » — الحاص مناسترلرندن هیچ برینك رسمی دها بووقته قدر کیمسه طرفندن فوطوغرافله آلنه‌مامش ایکن ، سیبقوف کاموفق اولمش ، ودها برچوق رسملر . (مجموعی ایکی یوز قدر اك مهم رسملر) کتورمشدر .

خلاصه بوذات ایله ملاقات ایده‌رك معلومات استحصال ایتمك بنم‌ایچونده فوق‌العاده مطلوب ایکن بویله بر تصادف ایله تکرار ملاقاته مظهر اولمق دوغریسی ممنونیتمی موجب اولدی .

ولادیووستوقدن مفارقت

۱۹۰۹ سنه‌سی ۱۷ تشرین ثانی ژاپونیه‌نك « هوزان مارو » نام واپوریله‌روسیه‌دن مفارقت ایده‌جکم .

بن مملکتمدن چوق دفعه‌لر مفارقت ایتمشم ، مراراً دیار غربته کیتمشم ، فقط هرنه سببه مبنی ایسه بوکره مفارقت بنی چوق دوشوندرمکده ایدی . زیرا بن کنج برآدم اولمدیغمدن بنم ایچون حیات ، ممات هر ایکی جهتیده خاطره کتورمك طبیعی ایدی . مجوس مملکتنه ، دیار کفره کیدییورم . هیچ بر مسلمانه تصادف احتمالی بعید ، لسان بیلمه‌م ، پاره‌م یوق ، بیلدیکم کیمسه‌یوق ، بونلر هب شایان فکر وملاحظه‌ایدی . حتی اجل موعودم اورالرده حلول ایده‌جك اولورسه ، کندم ایچون دکل آرقامده اولان عائلم واحباب ایچون نه‌قدر تأثیر ایده‌جکنه وارنجه‌یه قدر حاطرمدن کچیرمش

ایدم . فقط نه‌ایدی ، بیلمیورم ، قلبمده دائمی بر اطمئنان ودرونی برمسرت دخی حس ایدردم . حتی اسکی اصدقامدن الك بیوك آدملری رؤیاده کوردم : سیبریانك بیوك استخیاسندن ، ملتی ایچون یوز بیکلری صرف ایده‌رك بر پاره‌سی قالنجه‌یه قدر « ملت ، ملت .. . » نقراتیله ختم انفاس ایدن نعمة‌الله حاجی مرحومی برقاچ دفعه‌لر معناده کوردیکم کبی بوکره ولادیووستوقدن مفارقت ایده‌جکم کون دخی مرحوم مومی‌الیهی وکندمه مادام‌الحیات الك بیوك معاونت نقدیه‌لرده بولنمش ذواتدن نصرالدین حاجی غنی بای حسینوف ، وحبیب‌الله آقبولاقو شیخ جمال‌الدین الافغانی وحسن حسنی الطویرانی کبی ذوات کرامی ، رؤیاده کورمکله قلبمده بر اطمئنان معنوی حصول پذیر اولمشدی . ودها قلباً احترام ایتدیکم ، فقط شخصلرینی طانیمادیغم ذوات کرام وعلماء عظامدن برچوق کیمسه‌لر بنی واپور اوزرنده تشییع ایتمکده اولدیغنی ، بومیانده پدرم دخی داخل اولدیغی حالده ، کورمش وبونلر ایله تفأل ایتمشدم .

یوم مذکورده صباح «زوالی» ساعت ١١ ده واپوره ایندم ، اون دقیقه صوکره بزم دوستمز حاشیته کلدی ، بزه قماره‌دن کوزل بر موقع ویردیلر . اوراده کسب معارفه ایتمس اولدیغم آدملردن بعض ذوات وحابارووفسکی‌دن کلن دوستلرم هپ واپوره قدر ایتمشلردی . واپورك استراحت صالوننده یارم ساعت قدر اوتورمشدق ، همان واپور قالقه‌جق ؛ « یولجی اولمیانلرك واپوری ترك ایتمه‌لرینی رجا ایدرز » دیدیلر . تشییع ایتمك ایچون کلنلر واپوردن ایندیلر . همان واپورده حرکت ایتدی . واپوره یولجیلر کلمه‌یه باشلامه‌سیله واپورك حرکتی بیننده یاریم ساعت قدر بر وقت کچردك . کرك واپوره کیرركن کرك واپور حرکت ایده‌جکی زمان : نه ژاندارمه وار ، نه پولیس وار ، نه‌ده واپورده کیمسین ؛ ونره‌یه کیدییورسین ؛ پساپورتك نره‌ده ؟ دیین بر آدم ، هیچ برمزعجه تصادف ایتمدیکمدن حیرت ایچنده قالمشم . بز اوده‌سه‌دن استانبوله کیده‌جکمز زمان پساپورتمز اولدیغی حالده بیله نه‌حقارتلره تحمل ایدردك . عثمانلی قونسلوسی کلور ویزه ایده‌جك ، ژاندارمه کلور معاینه ایده‌جك . پولیس کلور بیلمه‌م نه‌یاپه‌جق ، سویل پولیس‌ده همان واپور حرکت ایده‌جکی زمان صوك معاینه‌یی یاپاردی . بونلری قرق دفعه کورمش ، کچیرمش بر آدم ایچون بویله برمعامله‌نك شایان حیرت اوله‌جغی طبیعی ایدی .

واپور اسکله‌دن مفارقت ایده‌جکی زمان بر پولیس قومیسری کلدی . او آرالق نردبانده

بولنان بر چوجق قومیسرك الینه برکاغد اوزاتدی . کاغدده یولجیلرك شهرتلری قیدلی بولنیورمش . تمام ساعت ۱۲ (هوزار مارو) اسکله‌دن حرکت ایتدی : هرکس برراشارت ایله واپورده اولان احبابنه راسمهٔ وداعی ایفا ایتدیلر . نه آغلامق وار ، نه اوپشمك ونه‌ده مصافحه ومندیل صاللامق ؛ هیچ برینی بوراده کورمه‌دم . حتی یولجیلر میاننده کبارژاپون عائله‌لری دخی بولنیوردی؛ وبونلری تشییع ایدنلر آره‌سنده یاقشقلی نسوانده بولنیوردی ؛ هپ وقار ایله برملایم تبسم ، برده انحنا ایله اکتفا ایتمکده ایدیلر .

« هوزان مارو » اسکله‌دن آچلیور . یولجیلرك اکثری واپور اوزرنده دوربینلر ایله اطرافه باقمقده . بوتون لیمان بم بیاض بوز . کناردن سیر اولنورکن عادتا واپورلر بوز اوزرنده کیدر کبی کوزیکمکده ؛ شهرده عجیب بر منظره تشکیل ایدر . یوجه طاغلر اره‌سنده بیاض قارلر ایله محاط جسیم بنالر ، طاغ تپه‌لرنده اژدرها کبی آغزینی آچمش «طوپ»لر ، تل‌سز تلغراف دیره‌کلری ، هپ زادهٔ فن دهشتلی تعبیه‌لر ، دیکر طرفدن عسکری بورو سس‌لری ... انسانك قلبنه دهشت ویرر شیلر ، صلح وسلم زماننده بیله انسانه « هیچ امین اولمه » کلمه‌لرینی لسان حال ایله تکرار ایتمکده ، ویوز بیکلرجه جانلری دقیقه‌ده محو ایتمك ایچون حاضرلنمش تدارکات مدنیه‌دن اولدقلرینی کوسترمکده ایدی .

« هوزان مارو » هپ بوزلر ایچنده کیدیور ، اوچ ساعت قدر یول آلدقدن صوکره آچیق دکزه دوغری یورودی . ساعت تمام دورت ایدی واپور « دودوك » چالمایه باشلادی ، نه‌وار عجبا دیه چیقمشدق ، ساحلدن بر قایق بزی استقبال ایتدی ، واپوردن بر آدم ایندیردیلر .

— بو نه‌در عجبا ؟ دیه صوردم ؛ لیمانه مخصوص مأمورلر هر واپوری کیدرکن تشییع ایدر ، کلورکن استقبال ایدرمش .

واپور دها لیماندن چیقمامشدی ، طائفه‌لر انبارلری تمامیله قاپادیلر ، واپورك اوزرینی تر تمیز ییقادیلر ، یاریم ساعت ، بر ساعت قدر هپ طائفه کوزدن نهان اولدیلر ، صوکره برر برر افندیلر میدانه چیقدی ، هپ اللرنده برر کتاب ، یاخود غزته ، واپورك اوزه‌ری عادتا بر کتب خانه کسیلدی . یولجی ذاتاً اوقدر چوق دکل ، خصوصاً قاره یولجیسی پك آز بولنیوردی ، مع مافیه اجناس مختلفه : روس ، انکلیز ، تاتار ، ژاپون ، غروزین ، آساتین بولنیوردی .

ساعت دورت راده‌لرنده « آصکولت » جزیره‌سندن کچدك ، یولجیلر یمکه دعوت

اولندی . دهـا یمك سفره‌سنه اوتورمه‌دن باش قاپودان کلدی ، کندینی یولجیلره تقدیم ایده‌رك هر خدمته آماده‌اولدیغنی سویله‌دی . یمك سفره‌سینه کلدك . هرکس یرلشدکدن صوکره یولجیلر قطارنده بولنان برژاپون کله‌رك یولجیلره روسجه‌بیان‌خوش آمدی ایتدکدن صوکره ، کمال نزاکتله لدی‌الایجـاب ترجمانلق ایده‌بیله‌جکنی سویله‌دی . زیرا ژاپون روس لسانی بیلدیکی کبی انکلیز لسانی‌ده بیلیورمش . شوصورتله برنجی دفعه اوله‌رق یمك سفره‌سنده بولنیورز .

بز روس ایله برابر کندی جهالتمزدن شکایت ایتمکده‌یز ، هر ایکیمز اجنبی لسانی بیلمیورز . روس‌ده بکا غبطه ایدردی ، بنم بر ایکی کله ترجمه کتابلرندن تدارك‌ایتدیکم سوزلری سویلیوب افادهٔ مرام ایتدیکمدن ، بنی ژاپون لسانی بیلور ظن ایدردی . بن هیچ توقف‌سز کیجه کوندز دیه‌جك قدر هپ ترجمه ایله اوغراشیردم . مهم اولان سوزلری ازبرلمکده دوام ایدردم .

[رسملرم:

بنم بوراده الده‌ایتدیکم‌پك‌چوق وغایت کوزل‌رسملر‌اولاجقدی ،فقطنه چاره ،روس پوسته‌سنك انتظامی (!) قارئلرمی بونلردن محروم براقدی . بن رسملری هر یردن قزانه چوجقلرمه یوللاردم ، زیرا معیتمده چوق شی بولندرمق ممکن اولمزدی.روسیه پوسته‌سی اونلردن‌پك چوغنی چالمش.خصوصاًولادیووستوق لیمانی هر جهتدن آلنمشدی، بوز اوزرندن لیمانه کیرمکده اولان واپورلر ، لیماندن چیقمده اولان واپورلر، تعبیه‌لر ، رسملری هپ آلنمشدی . بونلر هپ پوسته‌ده ضایع اولدی .]

واپورمی ، کتبخانه‌می ؟

« هوزان مارو » اون ایکی میل اوزرینه یول آلیور ، واپورده طائفه، یولجی ... فرقی قالمادی ، هپ کمی طائفه‌سی افندی کسیلدی ، مطالعه‌یه طالدی ، واپورمز همان بر کتب خانه شکلنی آلدی . هرکس واپورك هرطرفنده قاریوله‌لره اوزانمش ، بعضلرك الندن کتاب وبعضلرینك الندن غزته ، هپ مطـالعه ایله مشغول بولنیورلردی . یالکز امریقـایه کیتمکده اولان بر قاچ روس عمله‌سی واردی ، بونلر اوقومق بیلمـدکلری ایچـون هر یرده کوکرته‌ده اوزانمش یاتمقـده ایدیلر . اما ژاپونلر هپ مطـالعه ایله وقت کچیرمکده ایدیلر .

حتی بوفه‌ده خدمت ایتمکده اولان آشجی‌لر و تابلاکارلر دخی هپ اوقومقده‌ایدیلر. واپورك قاپودانی آراصره کلور، یولجیلرك خاطرینی صورادی. برشی لازم اولورسه کندیسنه سویله‌مه‌مزی رجا ایدردی.

بو صورتله بزم کتبخانه دکز اوزرنده تمام قرق ساعت یول آلدی، انسانك بوراده کوردیکی معامله‌ٔ انسانیتکارانه سویله‌مکله توکنمز، اوقدر خوش ایدی.

ژاپونیا

ژاپونیایه مواصلت

٢٠ نجی تشرین ثانی صباح ایرکن قاروت بزی اویقودن قالدیردی، هپ یولجیلره چای ویردیلر، همان شفق آچمشدی، واپورده سوریغه لیمانه کیرمکده ایدی. بن واپور اوزرینه چیقدم، بزمدون برابر وقت کچیردیکمز کتبخانه آرقداشلرمزك هپسی، بوکون کمی طائفه‌سی اولمش، عمله البسه‌سنی کیمشلر، هرکس وظیفه‌سی باشنه کچمش بولنیوردی.

بوراده دخی واپورمز یوزلری آچه‌رق قره‌یه تقرب ایتدی، ایکی یوز قدم آچیقده دمیر آتار آتمز برچاتانه ایله بر ماعونه «هوزان مارو» یه یناشدی. همان نردبان ایتر ایتمز بزه بیوروکز دیدیلر. قاراده اولان یولجیلری چاتانه‌یه ایندیردیلر، کوکرته یولجیلرینی‌ده ماعونه‌یه ایندیردیلر. بزمله برابر اشیای ذاتیه (باغاژ) مزی دخی ایندیردیلر. بوراده ریختیم فلان یوق، عادی اسکله‌یه یناشدق؛ هیچ اشیالرمزه ال سورمیورز؛ کیمسه‌ده بزدن پاره فلان استه‌میور. طوپراق باصدی پاره‌سی، واپوردن قره‌یه نقل پاره‌سی، هیچ برشی لر صوران یوق، عاقبت بن کندم صوردم: — بو چاتانه ایله قره‌یه کتوردیککز ایچون پاره ایسته‌میورمی‌سکز؟

بری کوله‌رك دیدی: — بز یولجیلری قره‌دن آلدیق؛ قره‌یه ویرمك بورجمزدر. کومرك قاپوسندن چیقدقدن صوکره نره‌یه ایسترسه‌کز و ناصل استه‌رسه‌کز کیده‌بیلورسکز..

اسکله‌ده‌پساپورت صورمقده‌یوق ، اشیالره‌باقده یوق ، یالکز بر مأمور : توتون کز وارمی ؟ دیه صورمقده ایدی . بزم‌ایله‌برابر اولان‌انکلیزك ایکی‌قوطوسیغاره‌سی‌وارمش ، کوستردی ، اوکادخی‌برشی دیمدیلر . اکلاشلدیغنه کوره‌سیغاره‌ده‌چوق اولورسه‌ممنوعدر. کومروك قاپوسندن چیقاجغمز یرده ، بر چوجق یوکسك صدا ایله باغرمقده ایدی : تیموریولی ایله‌کیده‌جکلر ایچون ترەنك حرکتنه قرق دقیقه وار .

بنده اشیالرمی کومروك قپوسنده تسلیم آلدم ؛ صانکه واپورده الدن تسلیم ایتمش کبی کتوردی ویردی . هپ یولجیلر اشیالرینی بو صورتله آلدیلر . بر آزده انصاف ایله‌موازنه ایده‌جك اولورسه‌ق ، آوروپاده نرده بویله مدنیته‌راست کله‌جکز ، واپوردن اسکله‌یه قدر هپ‌یولجیلرك اشیالری مجاناً نقل اولنسون‌نره‌ده‌وار ، بزم آوروپامفتونلرمز عجبا پارسده اویله‌در ، یاخود لوندره‌ده بویله‌در دیه‌بیله‌جکلرمی ؟ احتمال بوراده بعض آدملرك خاطرینه‌کلور : بوقایق پاره‌سی فلان هپ‌واپوربیلتی ویررکن آلنمشدر ، دیرلر. اونم دخی خاطرمه کلمشدی . فقط اویله‌دکل : زیرا ولادیووستوقدن سوریغه‌یه روس واپوری : کوکرته طوقوز روبله ، برنجی موقع ۲۸ روبله‌در ، ایکنجی موقع اساساً یوق ، بنم دیدیکم اکرام‌ده یوق ، روس واپوریله کلنلری کوردم ، صوردم . اما ژاپون واپورنده کوکرته سکز روبله ، ایکنجی‌موقع اون سکز روبله ایکن ینه اواکرام،مجاناً اشیالری قارایه چیقارمق ویولجیلری چیقارمق منطقی بر فکردر - بز یولجیلری قره‌دن آلدق قارایه ایندیره‌جکز ، دیر .

بن‌بوراده کومروکدن چیقنجه اوفاجق برآدم ایکی تکرلکلی آرابه ایله بنم اوکمه کلدی ؛ اشیالرمی او آرابه‌یه طولدیرمه‌یه باشلادی ؛ بکا دیدی : سنده بنی‌اوزرینه !...

— بن او اشیا اوزرینه بنه‌مم .

— اویله ایسه استاسیون یقین‌در ایسترسه‌کز پیاده کله‌بیلورسکز . باقدم بشقه یولجیلر هم‌اشیالری آلیورلر ؛ هم کندیلریده‌اورایه بنیورلر . فقط‌بن‌ناصل ایسه برتورلی قایم راضی اولمدی ؛ اوقدراشیاده قویدقدنصوکره کندم‌ده بنه‌یم ؛ صوکره‌ده او آرابایی بنم کبی‌بر آدم چکسون ... دیدم : بواولمز . بنم ایچون دها بر آرابه کتور · بنده دیکر آرابایه بندم . بویله آدم چکن آرابایه « ریکشه » یاخود « کورومه » دیرلر . همان دمیریول‌استاسیونته دوغری‌حرکت ایده‌جکم زمان ؛ نهایت ۱۸ یاشلرنده کوزل کینمش بر دلیقانلی بکاروسجه دیدی : استرسه‌کز بن سزی تشییع ایده‌یم ؟.. خاطرمه کلدی . لسان بیلمیورم برابر کلورسه ایشیمه یارار ؛ کل دیدم . دیر دیمز اشیالرم آراباسینه

بندی ؛ اوتوردی . کومروکدن اون، نهایت یکرمی قدم کتمشدك، صولده باغچه داخلنده بیوك برطوپ کوزیمه ایلشدی . چوجق بر طوپه ؛ برده بکا باقدی . آز تبسم ایده‌رك کچدی . آراباجی بزی قوشدیرییور، حیوان کبی ؛ حیزلی کیدییور . دیرکن استاسیونه کلدك . اونی تشییع ایده‌جك چوجغه : بو آراباجیلره نه‌قدر ویره‌یم ؟ دیه صوردم ...

— یکرمی کاپك ویررسه‌کز ؛ دیدی ؛ ممنون اولورلر ؛ فقیر آدملردر .

بوراده‌استاسیون اوفاجق برشی .. بیلت ویرییورلردی ؛ فقط قطار فلانده یوق .

او آراده چوجق بکادیدی : ایسترسه‌کز اویولده کورمش اولدیغکز طوپی کیدوب کوره‌بیلورسکز ؛ حرب زماننده روسیه‌دن اسیر کلمش طوپدر ....

بن‌چوجق ایله کیده‌جکم اما ؛ اشیا وار . واغونده برطوته‌لی .چوجق فرق ایدرك علاوه ایتدی : — مراق ایتمه‌یکز ؛ سزك‌اشیالرکزه کیمسه طوقنماز؛واغونده بر هر زمان بولنور . مادام بیلات ویردیلر ؛ یر ویررلر .

بونك اوزرینه کیتدك ؛ غایت جسیم بر طوپ پترسبورغ قربنده اولان قونپین فابریقه‌سنده اعمال اولنمش طوپلردن ایمش .

چوجغه صوردم : بونی نه ایچون بورایه قویمشلر ؟ بوراسی اوفاق بر کوی ؛ شهر فلان دکل .

— کوچوك کویدر اما هرکون ممالك اجنبیه‌دن بوقدر آدم کلییور ؛ ابتدا یولجیلرك کوزینه چارپه‌جق برشی بوراده بولنمه‌سی مهمدر . نه‌قدر لیمان وار ایسه هپسنده بویله برطوب بولنور . حتی مملکت داخلنده پك‌چوق قریه‌لرده بر محاربه یادکاری بولنور . ملتك شهامتنه دلالت ایدر بریادکاردر .

اون دقیقه ظرفنده تکرار « تیشابه » استاسیونه عودت ایتدم . استاسیونده یولجی چوغالمش ؛ ترن دخی کلمش . بزم چوجق همان قوشدی ؛ کوزمدن غیب اولدی.بش دقیقه صوکره کله‌رك دیدی : — بیوروکز ، یرکز حاضردر .

واپورده ایکن حاضرلنمش مکتوبلرم واردی ، آنلری چوجغه ویردم : — رجا ایدرم پوسته‌قوطوسینه براقکز . (پوسته ـ یوبین) (قوطو ـ باکو) (پول ـ کتدی) هیچ بری ؛ اجنبی لسانی دکل ؛ دقت اولنمه‌لی .

چوجق بنی‌واغونه یرلشدیردی ، اوفاق تفك اشیایی یوك واغوننه ویردی ، اشیادن هیچ بری طوپلانوب‌ده باغلانمامش ، طاغنق اولدیغی حالده یوك واغوننه آلدقدن صوکره ، هیچ برشی غائب ایتمه‌رك کیتدیکم یرده تسلیم ایتدیلر . ایشته دقت اولنورسه

ملتك امنيتي برنجی خطوه‌ده اوفاجق بر شی ایله معلوم اولیيور . روسلرده دكل طاغنق اشيابي، صانديغه طولديرلمش اشيايی بیله ممكن دكل قبول ايتمزلر، اكر شرائطنه موافق باغلانمامش ايسه. زيرا امنيت يوق ، اشيا بهمه‌حال ضايع اوله‌جق . بزم تركلرده‌ده حجاز تيموريولنده تجارك دنك يا پديغی اشيا ضايع اوليورده تيموريولی اداره‌سی مسئول دكل، ژاپونلرده ايسه يولجينك الندە شمسيه ضايع اولورسه تيموريولی اداره‌سی مسئول (فرق پك آز) ...

صوكره‌ده هر يولجی‌يه آلتمش كيلو اشيا مجاناً نقل ايديور ، روسیه‌ده ايسه مجاناً نقل اولنان اشيا اون اوچ اوقه‌در. بونلرهپ ملتك استراحتی ايچون دوشونولمش شيلردر.

صوكره چوجق؛ بكا وداع ايتمه‌دن: «شيمدی ، ديدی ، سز يوقاهامايه كيده‌جكسكز ، بورادن دورت ساعت كيتدكدن صوكره « مای بارا » استاسيوننده آقتارمه واردر . فقط او آقتارمه‌ده سزه اولا سرعت قطاری كله‌جكدر ؛ اكر بر ئه‌ن فضله ويروبده سرعت قطارينه بنه‌جك اولورسه‌كز . بوكون آخشام يوقاهامايه واريرسكز ، اكر صوكره‌دن كله‌جك يولجی قطارينی بكليه‌جك اولورسه‌كز ؛ اوده آلتی ساعت صوكره واصل اولور ؛ يوقوهامايه يارين واره‌بيليرسكز . ناصل ايسترسه‌كز ...

بورادن مايباره‌يه دورت تونل واردر . بزم ژاپونياده هوالر او قدر كوزل دكل ؛ برآز صغوقدر ... »

بونك اوزرينه بن چوجغه اللی قاپك روس پاره‌سی ويردم ؛ چوجق هيچ باقادن جيبنه تويدی ؛ ايكی اوچ دفعه اكيله‌رك وداع ايتدی . باقكز بر كنج آدم ؛ كندی حمال صنفنده اولديغی حالده مملكتنه كلن غريب مسافر ايچون نه‌كبی معامله‌ده بولنيور .

شيمدی انسان بونی نظر اعتبار وانصافه آليرسه نه مجسم انسانيت !.. ديمه‌مسی قابل‌می ؟.. بزم روسيه حماللری روسلرك بيله جانی آلورلر ؛ دكل غريبلره، روسلرك اك بيوك آدملرينه قارشی بيله ادبسزلكك انواعنی ياپارلر .

قطار حركت ايتدی : واغونده آوروپاليلردن اوچ آدم وار، ديكرلری هپ ژاپونيالی ، نه ايچون غايت غريب البسه‌لر ؛ اكثری آياقلرنده بياض چوراب ايله نعلين . بيلديكمز تاقونيه‌لر ... يولجيلر تاقونيه‌لرينی چيقارديلر ، قوندوقتور هر يولجی‌يه بر ته‌رلك ويردی. ذاتاً يولجيلرك هر بری ؛ بزم اهل اسلام نماز قيلاركن ناصل اوطوريورسه اويله اوطورديلر ، ياريم ساعت صوكره يولجيلر كاملاً مطالعه‌يه طالديلر . هركس الندە غزته ، كتاب ؛ واغونمز عادتا سيار كتبخانه ديمكه شايان بر حال كسب ايتمشدی . اطرافده‌كی پنجره‌لره باققده اولان ايكی آوروپالی ؛ برده بن وارم .

يولك ايكى طرفى حقيقة" شايان دقت منظره‌لر : غريب‌الشكل قريه‌لر ؛ طاغ تپه‌سنده قارلر ؛ تارلالرده اولان يشيل لكلر ، هوانك لطافتى ؛ تشرين ثانى ابتداسنده يازلق البسه ايله كيتمكده‌يز ؛ ارض‌اللّه‌دن بر قاريش بوش طوپراق كوزوكميور ؛ هپ تارلا ؛ بونلره هپ دقت ايدييورم . قطارك سرعتى ٣٥ كيلو مترو اولاجق ؛ فضله اولامز ؛ فقط واغونلر طار وغايت اوزون ؛ صالونى يوق . بونلره‌ده دقت ايتمكده‌يم ؛ بيلت ؛ فلان صورميورلر . بر ساعت صكره قطار استاسيونه كلدى ؛ استاسيونده بر كورولتو : غزته‌جيلر شيمبون ! كوكومين شيميون !.. نيجى نيجى شيمبون!.. ماى نيجى شيمبون !.. هپ غزته‌جيلر باغرمقده ؛ هر كس پنجره‌دن اوزانيوب آلمقده ايدى . دها بر چوق شيلر صاتيورلرسه‌ده نه اولديغنى بيله‌ميوردم .

يانمده اولانلردن برى برقوطو چيقارديى برده كاغده صارلمش برشى ... اوفاق چوملك كبى برشى‌كه چوملك اوزرنده قهوه فنجانه بكزر بر دها اوفاق چوملك‌وار ... اولا كاغده صاريلى شى بالبق‌مش . ثانياً آغاج قوطوده پلاومش ؛ بزم قومشو بونلرى يدكدن صوكره چوملكى اله آلدى ؛ باقدم اوده چاى‌مش ؛ فنجانيله برابر ؛ هپ يولجيلر ايچون حاضرياپلمش ، هيچ برينك اهميتى يوق ؛ ييوب ايچدكدنصوكره هپسنى قالديردى ، پنجره‌دن آتدى . فقط بو اهميتسز شيلردن نه‌قدرمهم پاره طوپلانير ... بوجهتى‌غايت‌مهمدر يولجيلر ايچون نه قدرتسهيلات ، كيمسه‌نك ده‌وقتى‌ضايع اولميور . قطارده استاسيونده نهايت اوچ ـ بش‌دقيقه توقف ايدييور . بوتون ژاپونياده هر استاسيونده بويله‌در .

حتى يمك چورباسينه وارنجه‌يه قدر بويله غايت كوزل وفقط قيمتجه اهميتسز قدحلر ايله صاتيليور .

قوندوقتورلر يولده هيچ كوزوكميورلر . يالكز استاسيونه كلور كلمز بتون قوندوقتورلر اللرنده بر منديل ، واغونك خارجدن توزلرينى ، جاملرينى سليورلر ، صانكه بوتون وظيفه‌لرى اوايمش . يولجى‌ده پك چوق ، واغون داخلنده اولان نظافت‌ده صوك درجه‌ده ، نهايت ١٤ ياشلرنده برچوجق واغون داخلنده نظافته‌مأمور يولجيلردن برى برشى آتديغى كبى ، همان كلوب قالديرييور . كيم نه امر ايدرسه خدمت ايدييور ، (بخشيش استه‌مك شرطيله) .

(زوالى) ساعت تقريباً اون اولاجق ، قطار «ماى‌باره» استاسيونه كلدى ، هركسك بوراده آقتارمه اولاجغنى سويله‌ديلر . بزده همان واغوندن ايندك . برساعت صوكره

اکسپره‌س کله‌جکی سویله‌ندی . اشیایی اوراده براقدم ، « مای باره » نه‌در کورمك ایچون کیتدم .

ژاپون قریه‌سی: « مای باره »

بن بوراده ابتدا ژاپون قریه‌سی کوریبورم ، قریه استاسیونه متصلدر ، استاسیون قابوسندن چیقار چیقماز قریه جاده‌سینه ناظر بر میداندر . میدانده تمام اورته برده اوفاق برجامکان قولبه ، باقدم ایچنده تلفون وار ، اوفاجق برقریه‌ده تلفون کورمك بنم البته غرابتمی موجب اولاجقدی ، زیرا بن روسیه‌ده پك چوق شهرلر بیلورم‌که تلفونی یوقدر .

قریه جاده‌سینه کیردم ، برقاتلی اوفاق اولر ، اولرك جاده اوزرنده اولان قسم هپ دکان ، مغازه ؛ آرقاسی مسکن . قریه‌یی باشدن باشه کزدم ، پوسته خانه وار ، تلغراف خانه وار ؛ برده مکتب‌ده وار . سوقاقده اولان نظافت فوق‌العاده ایدی . جاده‌لر صولانمش ؛ انسان قریه‌ده بوحالی کوره‌جك اولورسه دوچار حیرت اولمزده نه‌اولور . قریه‌ده برخانه یوقکه جاده اوزرنده دکان اولماسون ، جاده‌لر شرق جاده‌لری : طار سوقاقلر ؛ خانه‌لر بربرینه ، متصل ، استانبول خانه‌لری کبی‌در . هپ آخشاب بنالر ؛ کره‌میت ایله اورتولمش ؛ کرك خانه داخلنده کرك مغازه ودکانلرده مفروشات نامنه بر حصیر ، برده ساقسی کبی مانغال ، بشقه هیچ بر شیلر یوق . شو اوفاجق قریه‌ده دخی کوزه چارپاجق شیلر بولنیور : هرکسك دکاننده غزته مطالعه ایدیبور ، البسه‌لری‌ده بزم اسکی تاتار البسه‌سنی اکدیرر اوزون خفتاندر ، ارکك البسه‌سیله قادین البسه‌سنده هیچ فرق یوق کبیدر ، هر ایکیسی قوشاق استعمال ایدر ، فقط قادینلر قوشاغی اکثری حریر وقالیندر . ارککلر ایسه هپ باشلری تراش وآچیق بولنیور .

ساعت اونبره بش دقیقه واردی ، استاسیونه کلدم . ایکی دقیقه‌صوکره سرعت قطاری‌ده کلدی ، بز همان قطاره بندك . « مای باره » دن « یوقوهاما » یه‌دوغری حرکت ایتدك .

*
* *

بوراده سرعت قطاریله کیدیبورز ، تیمور یولنك انتظامی ، واغونلرك مکملیتی ، شایان حیرت اولدیغی کبی قطارك سرعتیده پك زیاده ایدی . یولجیلرده اولدقجه کبارادی . بنده کندی کندیمه جهالتمدن اشتکا ایتمکدن بشقه المده برچاره یوق ایدی . لسان

بیلمه‌م ، هرکس مطالعه‌ده ، نه ابسه‌مدن نه‌ده حرکات وسکناتمدن کیمسه استغراب ایتمیوردی . هر کس کندندن بشقه هیچ بر شی ایله مشغول دکل ایدی .

بزم روسیه‌ده ، ویاخود مدنی آوروپاده اولسه ایدی هر کسك کوزی او غریبه‌ده اولوردی، بلکه برچوق حقارتلرده بولنورلردی . فقط شرق مدنیتنده انسانیت تجسم ایدر . بنم دقتمی شوراسیده جلب ایتمشدر : آبدستخانه‌ده اولان نظافت وصویك موجودیتی انجاق اسلاملرده کوریله‌بیلور .

واغونلرده یولجیلری راحتسز ایده‌جك هیچ بر شیلر یوق . کیجه ساعت اونده « یوقوهاما » یه کلدم . بوراده شمندوفردن ایندم استاسیون قاپوسینه کلیرکلمز « باغاژ »ده اولان اشیالرمیده کتوردیلر ویردیلر . اورادن بر « ریکشه » آدم چکر آرابه‌یه آتلادم . اشیالرمیده دیکر « ریکشه » یه ویردم شهره دوغری یورودك .

ریکشه اوقدر سرعتله کیدییورکه همان حیوان او قدر کیده‌بیلور . سوقاقلرده پیاده کزمکده اولانلر وار ، ریکشه ایله کیدوب کلمکده اولانلرده وار . جاده‌لر هپ الکتریق ضیاسیله تنویر اولنمش . مع مافیه آوروپا بلده‌لرنده اولدیغی کبی کیجه‌لری کوندوزه چویره‌جك قدر فانلر هیچ یوق ، هپ ١٦ موم قوتنده‌در ، کزمك ایچون غایت کوزل بر آیدنلق ویرر .

ریکشه ایله تمام قرق دقیقه یورویه‌رك بر ژاپون خانه‌سینه کلدم . بوراسی آوروپا اصولنده اوتل دکل ، فقط عادی اوده دکل ، بو آدم یولجی قبول ایدرمش ، بنم ایچونده بر درجه قولای اولاجق دیه‌رك بویله بریره اینمه‌یی ترجیح ایتدم .

ریکشه ـ آدم چکر آرابا

بن ژاپونیاده غریب برشی اوله‌رق ابتدا بونی کوردم . شوسببه مبنی هرشیدن مقدم بوخصوصه عائد معلومات ویره‌جکم : « ریکشه » ایکی تکرلکلی آدم چکر بر آرابادر . بوقدرجق برتعریفك کافی اولمایه‌جغی شبهه‌دن عاریدر . شو حالده بو خصوصده تفصیلاته محتاجدر . ژاپونیاده ، مساحهٔ مملکت پك آز . اساسا اوچ بیك قدر اوفاق اوفاق آطه (جزیره)لردن عبارتدر ، بونلر آراسنده اوقدر اوفاق جزیره‌لر واردرکه ، عادتا برقاچ خانه اهالیسی وار ، شو جزیره‌لرك مجموعی ، ٤١٧،٤١٢ مربع کیلومتره اولوب ، شو اوفاجق مملکتده ساکن اهالینك مقدار نفوسی اللی ملیونی متجاوزدر . تقریباً بهر

کیلو مترویه دورتیوزی متجاوز نفوس اصابت ایدر ، بوندن دائما قار آلتنده بولنان طاغلری و ینار طاغلری اخراج ایده‌جك اولورسه‌ق ، بهر مربع کیلو مترویه بشیوز نفوس اصابت ایده‌جکی محققدر . اشته باشلیجه مانع شو قلت اراضی سبندن ژاپونیاده حیوانات بسلنه‌مزمش ، حیوانات بالنسبه همان هیچ یوق درجه‌سنده‌در . شو سببه مبنی حیوانلر وظیفه‌سنی دخی انسانلر کوریرمش. نقلیات ،روسیه‌ده آت آرابا ایله‌در . ترکیه‌ده اوکوز مانده ایله‌در ، عربستانده دوه ایله ،ژاپونیه‌ده‌ده انسانلر ایله‌در . اك آغر یوکلر هپ انسانلر ایله نقل اولنور ،اشته شو انسان چکن آرابالره « ریکشه » تعبیر ایدرلر.

بوریکشه‌لر یالکز شهرلرده دکل کوی وقریه‌لرده دخی پك چوقدر ، برقریه‌دن دیکر قریه‌یه دخی بونکله کیدیله بیلور ، پك اوزاق یوللره کیدرلر . بازلردن ، یوقوشلردن کچن هپ ریکشه‌در . ریکشه‌نك سرعتی لدی‌الایجاب ساعتده ۱۲ کیلو مترەیه قدر کیدر ، متوسط اوله‌رق سکز ایله اون کیلو متره بیننده قطع مسافه ایدر .

بن ریکشه ایله مخصوص کزه‌رك تجربه ایتدم : برآدم هم قوشه‌رق ساعتده اون کیلو متره قطع مسافه ایتمك شرطیله متصل ایکی بچق اوچ ساعته قدر کیده‌بیلور . بونك فیئاتی بزم حساب ایله برنجی ساعت ٦ غروش ایکنجی ساعت اوچ صوکره بهر ساعتی ایکی غروشدر . بعینه بزم آراباجیلر کیدر . اوفاجق ژاپونلر آرابایی اوقدر سریع چکرلرکه چوق شایان حیرتدر .

بن بوخصوصده چوق تحقیقات اجرا ایتدم : بو آرابا چکن آدملرك قوتلری آیاقلرنده بولنورمش ، حتی بونلرك باجاقلری بشقه آدملره نسبةً ایکی قات قالین اولورمش ، اکثر خسته‌لقلری‌ده باجاقدن اولورمش ، بشقه عمله‌لره نسبةً بونلرك عمرلری‌ده قصه اولورمش . « توکیو » بلده‌سنده اون دورت بیك ریکشه وار ، اسکی زمانلرده دها چوق بولنورمش ، شیمدی الکتریق تراموای کثرتندن ریکشه یاری یاری‌یه آزالمش ، و آزالمقده ایمش ، حکومت دخی بونك آزالمسینه ممکن اولدیغی قدر چالیشیورمش . ذاتا حکومت حیوانات یتشدیرمك فکرینی‌ده ترویج ایتمکده ، بالذات میقادو جنابلری‌ده بو وظیفه‌یی التزام ایلمکده‌ایمش. بن ژاپونیه‌ده بولندیغم اثناده « ریکشه » ایله پك چوق کزدم . حتی بر کویدن ریکشه ایله کچرکن غزته محررلرندن بری « ریکشه » اوزرنده بنم رسممی چیقارمشدی ، عبرة لمن اعتبر ، او رسمی بوراده قارئین کرامه عرض ایده‌جکم . [رسم : ۲۰ صحیفه : ۱۹۲]بو خصوصده یعنی ریکشه‌یه عائد چیندن‌دخی آیروجه یازه‌جغمدن شمدیلك اختصار ایتدم .

« یوقوهاما »

ژاپونیانك مشهور تجارت لیمانلرندن بری « یوقوهاما » بلده‌سیدر بن ژاپونیاده ابتدا بوراده بولندم ، ژاپون ملتنی دخی ابتدا بوراده کوردم دیرسه‌م جائزدر . زیرا یولده کوردکلرم برر تصادف ایدی .

یوقوهامانك ایکی یوز بیکدن زیاده اهالیسی وار . بیوك بر بلده اولوب ، ژاپونیا لیمانلرندن آوروپا تجارتی ایچون الك اول آچیلمش برلیماندر .

بن بورایه ابتدا یکرمی تشرین اولده کلدم . صباح ایرکن بلده‌یی کزمه‌یه چیقدم ، خانه صاحبنه دیدم : بکا آدرس ویرکز ، بورایه عودت ایده‌بیله‌یم . خانه صاحبی ایله مکالمه‌مز ژاپون لسانیله . بن حاضر دفتره باقه‌رق سویله‌یورم ، افادهٔ مرام اولنه بیلیور ، ضرورت دخی انسانی اوکرتمه‌یه مجبور ایدییور . خانه صاحبی بزه دیدی : بزم بلده‌مزده برتك باغچه‌واردر ، ریکشه‌یه سویله‌رسکز (موکوی کوین) یعنی باغچه قارشوسنده دیدیکز کبی بورایه کله‌بیلورسکز .

طبیعی بنم البسه‌م ژاپونلر ایچون غریب برقیافت وقلق اوله بیلوردی ، بوتون کون کزدم. استغراب ایدن کیمسه‌یه تصادف ایتمدم ؛ اما ، ژاپونلرك هر حالی بنم غرابتمی موجب اولمقده ایدی . اول باول هرکس‌ده برحرکت وار ، سوقاقلرده بوتون آدم اقندیسی . کیدن کله‌نك نهایتی یوق ؛ ثانیا بونلر هپ قوشه‌رق کیدییورلر ، هپ تیز رفتار ، خصوصاً ارکك قادین آیاقلرنده‌کی تاقونیه (نعلین)لرك طاقیردیسی چوق غریب کلور . برکت ویرسونکه سوقاقلر قالدیرم دکل ، یومیه بر قاچ دفعه‌لرده صولانیور ، شو سببه مبنی پك‌ده معلوم اولمیور ، او تاقونیه پاطیردیسی قولاقلری راحت‌سز ایدردی .

یوقوهامانك حدود شمالیه‌سی دکز اولوب اطرافی کاملاً طاغدر ه شهرك برقسمی بایرلرده ایسه‌ده قسم اعظمی اووا ، دها طوغریسی همان دره ایچنده بولنیور . شهرك ایچندن بر چوق ایرماقلر ، قنالار کچر ، صایمقله توکنمز کوپریلر . بوتون کون یوقوهامانك بر باشندن اوبرباشینه قدر تراموای ایله‌ده کیتدم کلدم . الکتریق تراموایی یوقوهاماده بالنسبه اوقدر چوق دکل ، فقط بن شهرك دیکر نقطه‌لرنی‌ده پیاده کزدم .

شهرك هر هانکی طرفنه کیدیله‌جك اولورسه ، ژاپون ملتی‌نك هر نوع استعداده

مالك فعـال بر ملت اولدیغی كوریله‌جكدر . هر طرفده آقین آقین آدمه راست كله‌جك‌سكز . بوتون جاده‌لر : دكان ، مغازه ، صنعت خانه ، فابریقه هیچ بر طرفده بوش اوطورمقده اولان بر آدمه راست كلنمه‌یه‌جكدر . نه‌قدر جسیم ابنیه وار وار ایسه هپ‌مكتب‌در . حكومت قوناقلری،قونسولوس خانه‌لر،اوتللر استثنا اولنورسه مكتب‌لردن بشـقه جسیم بنـالر یوقدر . عموم بلده‌ده ابنیه بر قاتلی‌در. ایكی قاتلی ابنیه پك نادر بولنور .

جاده باشلرنده عمومی تلفون وپولیس قلبه‌لری هپ ژاپونلره مخصوص بر طرزده بنا اولنمشدر . هیـچ سوقاق باشی یوق ، كه اوراده عمومی تلفون بولنماسون . برده جالب دقت محللرده پوسته قوطی‌لری : انسان بویونده برر قرمزی عموددر . بریاننده مكتوبلری ایندیره‌جك دلیك وار ، بوقوطولر بشقه هیچ بر مملكتده كورولمه‌یور .

پوسته قوطی‌لری ، صباح سـاعت آلتیدن كیجه یاریسی سـاعت ایكی‌یه قدر ، هر ساعت باشنده آچیلوب مكتوبلر آلنورمش .

بن شهر داخلنده قشـامه قدر كزدم . آقشـام یمكدن صوكره بر آز تكرار كزمه‌یه‌چیقدم.یوقوهاما آلك‌الك‌غلبه‌لكلی‌یرنده : بری‌جاده‌نك صاغنده دیكری‌ده صولنده اولمق اوزره ایكی « بون‌مارشه » وار.بن‌ده شو ایكی « بون مارشه »یی كزمك مقصدیله كیدركن یولده بر روسه تصادف ایدرك اشنالقده بولندم . بعده كسب معـارفه ایتدك ، پترسبورغدن‌تبدیل كوندرلمش بر ضابط اولدیغنی آكلادم . بزه‌نره‌یه‌كیدییورسكز؟دیدی. دیدم : -- شویله بر آز كزه‌جكم،« بون مارشه » یی سیر ایده‌جكم .

— هایدی‌برابر كیده‌لم‌دیدی.بنم‌ده‌ایشم یوق.یالكز بر وقت‌كچیرمك‌ایچون‌چیقمشدم. برابر كیده‌رك « بون مارشه » یی كزدك ، اوفاجق بر شیلرمش ، ذكره شایان‌دكل، اورادن تكرار سوقاغه چیقدق،بشقه بر زمانده آكلادیغمه كوره آرقداشمز:روسیه‌ده ژاپون لسان مكتبنی اكمال ایتمش وبرقاچ دفعه‌لرده ژاپونیاده‌بولنمش ، متخصص‌لردنمش .

استطراد

روسیه‌ده حربیه نظارتنه « دیپارتامینت آزیاتسكی‌چه‌س » دیرلر ، آسیا عالمنه عائد خصوصی بر مدیریت واردركه بو مدیریتك وظیفه‌سی آسیـا احوالندن هر شیئه مطلع

اولەرق نظارتی خبردار ایتمکدر . بناءً علیه آسیاده تکلم اولنور السنه‌یی بو مدیریت آیروجه تعلم ایتدیکی کبی ، آسیا قطعه‌سنه لایقیله کسب اطلاع ایتمك ایچون‌ده متخصصلر یتشدیرمکه اعتنا ایدیبورلر . مثلا : ترکستان متخصصی ، چین متخصصی ، هندستان متخصصی ، اناطولی متخصصی ، سوریه متخصصی ، افریقا متخصصی الخ ، هرقطعه‌نك کندی متخصصی وار . حتی چین کبی بیوك مملکتلر ایچون : غربی ، شرقی ، جنوبی ، شمالی مغولستان ، تیبت ، ترکستان چینی ایچون هپ بشقه‌بشقه متخصصلری واردر ، بونلرك اکثری ضابطاندن « توپوغراف » اولورلر . هپسینه ، هرسنه اوراره کیدوب تبدیل کزمك ایچون مخصوص عوائد ویریلور . وبعضلرینه فوق‌العاده عوائدایله اسمیده تبدیل اولنه‌رق پاساپورطده ویررلر . بوندن تقریباً اون سنه مقدم « لیفکین » نامنده برضابط قوروپاتکینك سر عسکرلکی زماننده خصوصی عوائد ایله اون بش بیك روبله (ایکی بیك لیرا) لق برتخصیصات ایله هندستانه کوندرلمشیدی ، « محمد حسن اوغلی » نامیله بردرویش قیافتنده ایکی سنه دولاشمش ایدی .

ایشته بوکره بزم یوقوهوما جاده‌لرنده راست کله‌رك احباب اولدیغمز افندی‌ده شو متخصصلردن اولدیغی سوزلرندن آکلادم . لسان بیلمدیکم ایچون بن دخی استفاده ایده‌جکم . طبیعی بوافندی‌یه بر ساعت قدر رفاقت ایتدم . او آراده برچوق شیلر اوکرندم .

ژاپونیه‌ده اعمالر

هرکسك حیرتنی موجب اوله‌جق ، دیه‌جکلرکه : بوآدم ژاپونیایه سیاحت ایتدیسه ، الك اول ریکشه‌دن ، صوکره‌ده اعمالردن بحث ایتمکده‌کی مقصدی نه‌در ؟ بناءً علیه بوخصوصده برایکی سوز سویلمکه لزوم کوریبورم : بن کرك ژاپونیه وکرك بشقه مملکتلر حقنده معلومات فنیه یازمق فکرنده دکلم . یالکز اثناء سیاحتمده اولان مشهوداتمی قارئین کرامه عرض ایده‌جکم ؛ البته‌بوصره‌ده تعقیب ایده‌جکم شیلر مشاهداتمه تابع اوله‌جغی آشکاردر . مشاهداتم هیچ تزیین وتنظیم اولنمایه‌رق حال طبیعیسنی محافظه ایده‌جکدر . شومعذرته مبنی اول ریکشه‌لری یازدم . شیمدی‌ده اعمالری یازمه‌یه مجبور اولدم.

بزبالاده مذکور متخصص ایله کیتمده ایکن جاده‌لرده هریرده ، هرسوقاقده « نای » اوفورور برآدمه راست کلدم ، بوده بنم دقتمی جلب ایتدی ، زیرا موسیقی دکل ،

يالكز حزين برصدا . صوكره عين آهنك ايله‌ده كندى آغزيله سويلر ديكر بر آدم تصادف اولنور . صدالر هر ايكيسنده‌ده غايت خزين وغايت يكديكرينه متناسب . يالكز برفرق وار ايسه ، اوده برى دوغريدن دوغرى آغزدن چيقار ، ديكرى « ناى » واسطه‌سيله چيقار . بو آدملر هر ايكيسى ، بر چشيد البسه كيمش بولنيورلردى .

بن بونى شو متخصص رفيقمه صوردم :— بو آدملر نه‌جى ، نه ايچون بوقدر خزين بر صدا ايله‌سسله‌نيورلر ؟

متخص افندى ديدى :— بونلر اعمادر ، كيدركن آرابا چارپمه‌سون ديه كندولرينى بيلديريبورلر .

ديدم : — بونلر نه ايچون چوق ؟ بويله كيجه قارا كلقده نره‌يه كيديورلر ؟ بن بوكون بتون كون كزدم بونلردن هيچ برينه راست كلمدم ، هم هيچ اعماده كورمه‌دم . شيمديده پك چوق .

متخصص بشقه برجواب ويرمه‌دى ، بزمده بوخصوصده معلوماتمز يارى قالدى . متخصص ايله وداع ايده‌رك مفارقت ايتدك . كندى خانه‌مه عودت ايتدم . بر آز ده وقت كچيرمك ايچون بالقونه چيقدم ، اوراده اوطورديغم برده دقت ايتدم‌كه ، بوتون يوقوهامانك هرطرفندن اواعمالر صداسى پك‌چوق اما پك‌چوق . انسانى مجبور ايدرجه‌سينه دقتنى جلب ايديور . بن تحمل ايده‌ميوب خانه صاحبنى چاغردم ، ياننه اوطورتدم ، اولا بو صدالره دقتنى جلب ايده‌رك صوردم : — بو نه‌در ؟— (اما — امما) ديدى . تكرار صوردم ، تكرار ديدى : اما . همان لغته مراجعت ايتدم ، ژاپونجه‌دن روسجه‌يه ترجمه لغت كتابم واردى ، هير و غليفى كوستردم . ديدى : اوت اوت بودر . بوراده : اما — ماساژديمش . دوشوندم : بواما ايله اواعما بيننده برمناسبت يوق ، مشكلاتم دها چوغالدى . هم كولرم ، هم دوشونورم . خانه صاحبى غايت كوزل درايتلى برآدم . بنم متحيراولديغمى كوردى ، اعمالردن برى كچردى ، همان چاغيردى ، خدمه‌يه‌ده بر شيلر سويله‌دى . بش دقيقه صوكره بكا ديدى : بيوروكز سزه امانى كوسترەيم . كيتدك‌خانه صاحبى اوطه‌سنده يتاق سريلمش ، براعماقز اوراده اوطوريبور . بزم خانه صاحبى كيتدى ، يتاغه اوزاندى . اواعماده بوبزم خانه‌صاحبنه « ماساژ » (دلك وتماس) ياپمه‌يه باشلادى .

بكا ديدى : — شيمدى « اما » نه‌اولديغنى بيلديكزمى ؟

بزم مشکل حل اولندی . ایشده بزم متحصص روس ضابطنك آکلادیغی کبی دکلمش . اونی اوفوره‌ن، او حزین حزین باغرمقده اولان اعمالرك صنعتلری « ماساژ » ایمش . ژاپونلرکده عادتلری کیجه یتاغه کیردیکی زمان یاپدیررلرمش . اونك ایچون او اعمالرده کیجه‌لری سوقاق سوقاق کزر ، کندینك « ماساژ » جی اولدیغنی ارککلر « نای » ایله قادینلر صدا ایله اعلام ایدرلرمش ، معتادی اولانلرده چاغرر ، ماساژ یاپدیررلرمش .

بزم روس متخصصی اعما اولدیغنی بیلدیکی کبی ، باغرمه‌سندنده پاره طلب ایدییور ظن ایتمش . داها کله‌جك .

ژاپونیاده ریکشه آدم چکر آرابه [۴۰]

استطراد

روسلرده متخصصلر و مستشرقلر ایچنده بویله‌لریده آز دکل . بر زمانلر ، بوندن یکرمی سنه مقدم پترسبورغده اسلام کتابلرینه سانسور غایت شدت کوسترمکه باشلادی ، حتی کلام اللهی بیله سانسورك نظر تدقیقندن کچیردیلر ، قوشقولاندقلری کلمه‌لردن بریده (کافر — کفر — وکفار) کلمه‌لری ایدی ، یعنی اسلاملر کافرلره عدو مبین ایمشده ، بو کلمه‌لرده آنلری تحقیر مقامنده سویله‌نیرمش . آنك ایچون کفر کلمه‌سنی

تكميل اورته‌لقدن قالديره‌جقلرمش . (حماقت ايله جهالتك نهايتي يوق، يا) بر آرالق كلام قديمدن « قل يا ايها الكافرون » سورهٔ جليله‌سني دخي قالديرمق خلياسنه قدر وارمشلردي . ايشته اوزمانلرده بومتخصص لرك الك بيوكلرندن والك مشهور پروفسورلرندن بري سانسور ايدي. بوذات بر آرالق اوقدر بوكلمه‌يه تسلط ايتديكه (ك ـ ف ـ ر) حرفلرندن مركب نه‌وار ايسه هپسينه دست ملعنتي اوزاتدي : فقه كتابلرنده « كفارة » كلمه‌سني وتصوف كتابلرنده فكر كلمه‌لريني هيچ راحت براقادي . عاقبتي فنه‌لر ايله قاپانمش مشهور وقايعه‌دندر .

بويله متخصص لرده اولمز دكل ، اصل قباحت متخصص لرده دكلدر . متخصصك كيم اولديغني بيلميان حكومتلرك عماسنده‌در . ياخود انسانلرك وجدانسزلغنده . وجدانسز آدملر حكومتلرك جهالتندن استفاده ايده‌رك كندولرينه‌بر اهليت اسناد ايدرلر . النه فرصت كچيرديكي كبي آلور ، يورور. كنديسي ذاتاً ناموسسز ، عاقبت حكومتك دخي ناموسني برباد ايدر .

* * *

(قارئين كرامك عفوني استرحام ايدرم ، صدد خارجنه چيقدم .) بن يوقوهاماده بولنيورم ، صباح آخشام هپ كزمكده‌يم ، طولاً وعرضاً قاريش قاريش كزدم ، اكر نظافت فوق العاده‌سي اولمايه ايدي ، بزم شرق شهرلرندن بري دير چيقاردم ، سوقاقلرك طارلغي ، خانه‌لرك ساده‌لكي ، اهالينك آداب واخلاقي بوتون شرق شهرلريني اكديرر. فقط نظافت فوق العاده موجب حيرتدر ، دكل چوب ، توزبيله كوره‌مزسكز . صباح نمازندن صوكره كزمه‌يه چيقار ، دولاشيردم ، اووقت قادينلر ، قزلر خانه‌نك (داخلنده دكل) خارجنده اولان توزلري سيلمكده وبعضاده ييقامقده اولدقلريني كوريردم. چوق غريبدركه ، قادينلرك آرقالرنده دائما چوجقلري باغلي واكثريتله چوجق اويومش اولديغي حالده بولنيور . ژاپونياده چوجقسز قادينه بك نادر تصادف اولنور . هپ چوجقلر قادينلرك آرقالرنده باغلي بولنه‌رق اويورلر ، والده‌لرينك ايشنه مانع ده اولمزلر ، الك كبار عائله‌لرده بيله بوعادت جاريدر .

بن ابتداى امرده لسان فلان بيلمديكم ايچون برمدت يوقاهاما بلده‌سنده اقامت ايده‌رك بر آزده ژاپون ملتنك عادات واخلاقنه كسب اطلاع ايتديكم قدر لسانلرينه‌ده چالشمق فكرنده بولنيوردم ، شوسببدن برقاچ كونلر ژاپونيانك پاى تختي اولان « توكيو » بلده‌سينه دخي كيتمه‌دم . هپ يوقوهاما واطرافنده كزه‌رك كسب معارفه ايتمكه چاليشيورم . بر چوق آدملري كوردم ، هرنه‌قدر هويتلريني بيلمزسه‌مده شخصلريني طانيردم ، صباح آخشام

كوردكجه كنديلريله برايكى كلمه اولسون مكالمه ايتمه‌يه اولدقجه غيرت ايدردم . ژاپونجه دوغريدن دوغرى يازيلوب اوقنور برلسان اولمديغندن غايت آغر برلسان اولديغنى ظن ايدردم . فقط تكلمده اولان سهولت وبزم لسان تركيه تركيب كلام اعتباريله اولان معنوى مشابهتى بكا پك چوق اميدبخش ايده‌رك اوكرنمه‌يه رغبت ويرردى . مثلا برجمله ژاپون لسانيله تكلم اولنورده صوكره تركجه‌يه ترجمه ايديله‌جكى زمان عينى تركيله ترجمه اولنور :

نيحون — نو كوتوبه وه موجكه‌سى — نه‌ى = ژاپونيه لسانى آغر دكلدر . نيحون — نو = ژاپونيه . كوتونه — وه = لسانى . موجكه‌سى = آغر . نه‌ى = دكلدر .

بونك ايچون بن هپ لسان اوكرنمه‌يه غيرت ايدردم . زيرا هرنره‌يه كيدرسه‌م لسان لازم . كوى وقريه‌لره پياده كيدردم هرراست كلن ژاپونياليدن برشيلر صورمايه مجبور اولوردم ، شويله ديركن برهفته اون كون ايچنده توكيويه كيدوب كله‌بيله‌جك قدرده لسان اوكرنمشدم .

او كونلرده ژاپونلرده بيوك بربايرام تداركى مشهود ايدى . بوتون قريه‌لره وارنجه‌يه قدر مسرورانه بايرام تداركى ايديورلردى . بومناسبتله‌ده برقاچ كله‌فضله سوزسويله‌مه‌يه ميدان بولنيوردى . بونلرك نه اولوب اوله‌جغنى هپ ژاپونلردن اوكرنمه‌يه چاليشيردم .

ژاپونلرده ره‌قلامه اهميت ويريليور . خصوصا بوكبى بربايرام اولاجغى زمان هركس كندى صنعتى وتجارتى نه ايسه ، آنى تشهير ايتمه‌يه چاليشير . بر كون صباح ايركن يوقوهامادن چيقدم : كويلره كيده‌جكم ، ابتدا يوقوهاما بلده‌سى اوقدر بايراقلرله تزيين اولنمشدى كه ، تعريف ممكن دكلدر . بلده خارجنه چيقدم : اولا بر اوتوموبيل راست كلدى ، ايچنده موسيقى ، چالغى ، اطرافنده‌ده دائرا مادار اعلانلر بولنيوردى . انسان بونى كورونجه هيچ اولمزسه « بونه‌در ؟ » ديه صورمايه مجبور اولور . او قدر غريب شيلركه امثالنه نادراً تصادف اولنور .

اون دقيقه صوكره بر آدمه راست كلدم ، قامتى تلغراف ديره‌كنه‌مساوى : اوفاجق برژاپون ايكى اوزون صريق اوزرينه بنمش ، اورادن آشاغى‌يه قدر صارقيديلان بياض اتكلكنه هپ اعلان يازلمش ، بونلرهپ انسانى مكالمه‌يه مجبور ايدر شيلر .

بن او كونى تقريباً اوتوز كيلو متره پياده كزدم ، برچوق كويلرى دولاشدم . ذاتاً ژاپونلرك كويلرى‌ده بزم كويلره قياس اولنور شيلردن دكلدر ؛ بعض كويلر واركه شهرلردن داها منتظمدر ، بعضلرى‌ده برقاچ خانه‌دن عبارت اوتده بريده

صاچیلمش ، دوکولمش خانه‌لر . براووادە بر قاچ یوزخانه ، تام اورطه‌سنده غایت جسیم برمکتب . بونلرك ایچنده کزندکجه هرشیئ صورمایه مجبور اولیوردم ، بوده بکا لسان اوکرەنمه‌یه مدار اولوردی . ایشته شومثللی کوی وقریه‌لری دولاشمقده ایکن بزده لسان جهتنی بردرجه تأمین ایتمکه موفق اولدق . خصوصا ایام شتاده ژاپونلرك قریه‌لرنده ایش پك بولنمیورمش ، آنلرده بنم کبی آدملری آرارلرمش .

٢٨ تشرین ثانی‌ده « توکیو » یه کیتمه‌یه قرار ویرمشدم . ٢٨ تشرین ثانی صباحی ایرکن قالقدم . طبانه‌قوت ، توکیو یولی طوتدم . یوقوهامادن توکیویه هریاریم ساعتده بر شمندوفر وهربش دقیقه‌ده تراموای وار . بن‌دها چابوق کیده‌جکم دیه کویدن کویه شوسه یولی طوتدم ، هواده کوزل تقریباً اوتوز بش چاتم مسافه‌در ، یورویه‌رك کیتدم ، تام سکز ساعتده کیده‌بیلدم .

شوایکی آراده قریه‌لرده کوردیکم احوال وقتی کلدکجه صره‌سیله قیدوضبط اولنه‌جقدر . شیمدی خلاصهٔ کلام ژاپون قریه‌لری اساساً بزم تاتار قریه‌لرندن فرقلی دکلدر : هپ بر قالبلی اوفاق اوفاق خانه‌لر ، یالکز شوقدر وارکه ژاپون قریه‌لری غایت منتظم و قریه‌لر بیننده شوسه یوللری ایله کیتمکده اولان غایت تمیز ریکشه‌لره راست کلندیکی کبی ، ایکی اوچ قریه کچر کچمز غایت جسیم مکتب‌لرەده تصادف اولنور .

بن تمام وقت ظهرده توکیو بلده‌سینه کلدم . بلده‌نك تمام کنارنده « شینا قاوه » نام استاسیون قربنده برچای‌خانه‌ده برساعت قدر اوطوروب استراحت ایتدم .

بوراده اوطوردیغم برساعتلك مشاهدات شایان حیرت‌در : بوراسی شهرك تمام کناری : بزم استانبولده طوپ قاپو یاخود ادرنه قاپوسی کبی ، فقط بوراده اولان حیات بزم استانبولك سرکه‌جی وغلطه‌سنده یوقدر .

بوراسی شهر تراموایلرینك مبدئیدر ، خطوط حدیدیه چفتدر . بوراده لا ینقطع یکدیکرینی متعاقب الکتریق تراموای ارابه‌لری یکدیکرینی نهایت یکرمی قدم فاصله ایله تعقیب ایله کیتدکلری حالده هر بری خنجا خنج طولودر . شهره کیدرکن‌ده دونرکن‌ده خلق ایله مالامالدر ، بوقدر آدم نردن چیقار ، نره‌یه کیدر ، نه ایچون کزر ؟ انسانه وله ویره‌جك بر حال !. بوندن نهایت قرق ادیم اشاغی تیمور یولی ، اوده شهری دائر آمادار دولاشمقده ، هراون دقیقه‌ده کچیور . اوده چفته‌خط . بری کیدر ، بری کلور .

اوآراده ریکشه ایله کیدنلرده آزدکل ، بر ریکشه کچدی آرقه‌سنه باقدم ، نومروسی (١١٨٦٢) ایدی ، دیمك شهرایچنده پك چوق ریکشه‌ده وار . بنم کبی تیزرفتارلرده آز

دکل ، طـاقونیه ایله طقیر طقیر قوشـەرق کیدرلر . خصوصـاقادینلر هپ قوشار بونلری کورنجه انسانه بشقه برحال کلور .

اوبایراقلر ایله یاپلمش تزیینات ، بعض خانەلر یوقاریدن آشاغی برقات کیدیرلمش کیبدر. تلغراف دیرکلری هکذا. اوخصوصی سیار اعلانلر ، چالغیلر ایله کزمکده اولان اعلانلر اوتوموبیللر ایله داخلنده چالنی اولدیغی حالده اعـلان هپ جالب دقت ایدی . هرشی مجسم برحیات کسلمش کبی ایدی .

آخشامەقدر شهرك هر طرفنی کزدم : جادەلر غایت واسع ، هر طرفده چفته خط الکتریق ترامواپلری ؛ هرطرفده آدم آقندیسی ، آخشام زمانی بر لوقانطەیه کیردم ، بر آزسوت ایچدم ، اکمك فلان ایلەقارنیمی طویوردم . بر آزده اورادەاوطوروب استراحت ایتدم ، بوراده دخی آدم چوقلغی . لوقانطه غایت اوفاق ، فقط نظافت فوق العادەسی وار. کاملاً حصیر سرلمش. هرکس ، آیاق قاپلرینی چیقاریرده اویلەجەبزم جامعلرده اوتورمەمز کبی اوطوریرلر . هرکسك آلتنه برمندر ویررلر ، چفتەدکنك (چرا) ایله یرلر. لوقانطه خدمتجیلری هپ قزدر .

ساعت سکز بچق رادەلرنده اورادن چیقدم ، بوتون شهر الکتریق ضیاسیله تنویر اولنمش ، جاده اوزنده پولیس لردن برینه صوردم : بوراسینه نەدیرلر؟دیدی که:«شیمپاشی» توکیوده الڭ مشهور جادەلردن بریدر .

بوراده برساعت انسان آقندیسنه قاتلاندم. صاغەصوله هرنه طرفه کیدەجك اولورسەم ذاتاً بیلەرك کیتمەیەجکم ، داها مناسبی اورالرده کزنمکدی .

کیجەنك ساعت اون برینـه قدر کزدم ، ساعت اوندن صوکره هرکس چکلمەیه باشلادی. طاقونیه پاطردیسی آزالدی ، معمافیه ازدحام یوقودامەیه نسبت قبول ایدەجك درجەده دکل ، توکیو حقیقة برعالم حیاتدر .

اعلانات تجارت رەقلاملری

ژاپونیا بوجهتله حقیقة آوروپایه دخی قیاس قبول ایتمەجك درجەدەدر . بوتون تجارت « رەقلام » تشهیر و اعلان ایلەدر .

بن یوقوهامادە ایکن دخی اعلان چوقلغنه تعجب ایتمشـدم . صوکره یوقوهامادن توکیویەقدر بیوك شوسه یولینك ایکی طرفی و شمندوفر خطیله الکتریق ترامواى خطینك

ایکی طرفی لا ینقطع اشکال مختلفه‌ده منقوش اعلانلر حقیقة جالب دقت ایدی . اما توکیوده بو آخشام ره‌قلاملرینی کورونجه ، او یولده کوردکلرم هیچ قالدی ، بوراده هیچ خانه یوق که ؛ آنك اوزرنده انواع اعلان الکتریق ضیاسیله یازیلمش بولنماسون. خانه‌لرك قاپولری و جاده‌لرده بولنان تلغراف دیرکلری و خصوصی اعلان قلبه‌لری و هواده معلق آصمه اعلانلر حقیقة شایان حیرتدر . خصوصا (جیندن) نامنده برژاپون برحب اختراع ایتمش ، بو حب ژاپونلرجه غایت مشهوردر : (جیندن حی) دیرلر . بو آدم یالکز اعلان ایچون سنوی اوچیوز اللی بیك « ئین » پاره صرف ایدرمش، که تقریبا قرق بیك لیره دیمکدر. توکیوده هرهانکی جاده‌ده اولورسه اولسون ، بو آدمك آمیرال اونیفورمه‌سنده چیقان رسمی ایله اعلانی وار ، و بوتون اعلانلری‌ده کیجه‌لری هپ رنکارنك الکتریق ضیاسیله بوتون سنه تنویر اولنور .

بو حبك خاصیتنه کلنجه آغز قوقوسنی ازاله ایدرمش . آغز قوقوسنی کیدریر برحب مخترعی ، یالکز اعلان پاره‌سی اوله‌رق سنوی قرق بیك لیره پاره صرف ایدرسه آرتق ملاحظه ایتمه‌لی ، ژاپونیاده بو حب نه‌قدر صرف اولنور ، و عموم ژاپون ماتی آغزلرینی تطییب ایتمك ایچون نه‌قدر پاره صرف ایدرلرمش .

بوتون ژاپونیاده (ارکك ، قادین) بر آدمه پك نادر تصادف اولنور که ، آنك جیبنده (جیندن حی) بولنماسون . ترکیاده سیغاره ناصل ایسه ، ژاپونیاده (جیندن) حبی اویله‌در ، هر وقت هر کسك جیبنده بر کاغد حب بولنور .

او بیوك تاجرلرك اعلانلری دها مطنطن ، دها شعشعه‌لی ، داها غریبدر. انسان باشقه هیچ بر شیئه باقیوب یالکز شو اعلانلره باقوب وقت کچیره‌جك اولورسه کافیدر. او اوتوموبیللر ، موسیقیلر ، آلایلر ایله تشهیر ، اوراده سورو سورو بولنیوردی ، عادتا بر جهان رسم کچیدی تشکیل ایدردی . ساعت اون برده شیمباش جاده‌سندن استاسیونه ایندم ، اورادن دوغری قطار ایله یوقوهامایه کیتدم .

غایت یورغون کلمشم ، کندی کندیمه یاناقده بولندیغم حالده کوندز کوردکلرمی دوشونه دوشونه اویومشم .

صباح قالقدم؛ بر آز ده یازی ایله اشتغال ایتدم ، بر آز ده لغت ازبرلدم. لسان جهتی مطلقا بر شیئه بکزه‌تمك فکرنده بولنیوردم . زیرا لسان اولمزسه چوق مشکلاته دوچار اوله‌جغم ، حالم روس متخصصلری احوالندن داها فنا اولاجقدر .

ژاپونلرك بايرامى

بو كونده ژاپونلرك غايت بيوك ملى بايرامى‌يدر . اساساً ژاپونلرده بايرام هيچ ملل سائره بايرامنه بكزه‌من :

ملل غربيه عموماً بايرام اولديغى كبى استراحت ايده‌جكز ديه‌رك دكانلرى قاپارلر . فابريقه‌لرى تعطيل ايدرلر . ژاپونلر بالعكس ، بايرامه هر كس كيجه كوندز ٢٤ ساعت متصل تجارت ايدر ، او كونه مخصوص تجارتلر آچارلر بوندن باشقه هيچ بر فابريقه تعطيل اشغال ايتمز ، بلكه ترويج اعمال ايدر . بر ژاپون : بايرام يوم سروردر ، صنعتم ترقى ايدرسه اوكونى بر آقچه اولسون فضله وارداتم اولورسه دها زياده مسرور اولورم دير . حتى بو خصوص ايچون فابريقه عمله‌سى ايله قونوشدم : بايرام كونى ايش چوق اولور ، بزم يوميه‌مزده او نسبتده فضله آرتار . بزده ممنون . ديديلر .

آوروپاليلرده ايسه بوشى بوشينه وقت كچيرمك ، سرخوشلق ايتمك ، بورجه كيرمك بايرامدر . ژاپونلرده‌ده . او كون سرمايه‌سينه بر آقچه فضله سرمايه قاتمه‌يه سرور وبايرام ديرلرمش .

ايشته شو سببه مبنى ژاپونلرده بو كبى بيوك بايراملرده ، كيجه‌لرى دخى دكانلرى قاپاتمازلرمش . بنده بويله بر بايرام كونى نره‌ده كچيره‌جكم ديه دوشنمكده ايدم ، او آره‌لق مقدماً كسب معارفه ايتمش اولديغم آدملردن (نجى) نامنده بر تجار كلدى :

— بن ، ديدى ، بو كون وقت كچيرمك ايچون « توكيو » يه كيده‌جكم . ايسترسه‌كز برابر كيده‌لم .

— مع الممنونيه كيده‌رز .

— ترامواى‌لرده ير بولنماز شمندوفرى تجربه ايده‌لم ، ايركنجه حركت ايدرسه‌ك فنا اولماز . ذاتاً بر قاچ كوندر چوق غلبه‌لك وار ، بو كون بوسبوتون اولور ، آرتق يايا كيدرز .

سوقاغه چيقدق ، بنم اوتورديغم يردن استاسيونه يورويه‌رك كيتدك . سوقاقلر عادتا انسان درياسى اولمشدى . استاسيونه زورله كيده‌بيلدك . استاسيونلرده اولان غلبه‌لك تعريف قبول ايتمز . نه ايسه هر اون دقيقه‌ده بر قطار تعيين اولنمش . اويله ايكن بر ساعت قدر نوبت بكله‌دك . عاقبت كوچ بلا ايله ير بوله‌بيلدك . تام ساعت برده « توكيو » يه

کلدك . بوراده استانبولده ایکن رفیقم یحیی جنابلرینی غائب ایتدم، آرتق تکرار یالکز قالدم . اورادن یالکز اوله‌رق تراموای ایله « وینو » باغچه‌سینه کیتدم . یولده اولان ازدحامدن آرتق تراموای کیده‌میور ، آهسته آهسته حرکت ایدییوردی . ساعت ایکی‌ده آنجـاق « وینو » باغچه‌سینه که بیلدم . بوراده اولان ازدحامده آز دکل ، فقط باغچه‌نك میدانی هر ازدحامه مسـاعد . وقتیله یوز بیکلرجه اهالینك اجتماع ایده‌رك عقد اتفـاق ایتدکلری بر میداندر (وینو باغچه‌سی آزوجه بر فصـل اوله‌جقدر) هریرده خطیبلر سورو سورو اهالی‌یه خطابت ایتمکده‌لردی . بر کره بوتون باغچه‌یی جولان ایتدم .

صوکره اورادن دوغری سرای قربنده کائن « هیبیه » باغچه‌سینه کیتدم . بوراده‌دخی آدم اقندیسی وهر طرفده چالغیلر ملی آهنکلر ترنم ایتمکده ایدی .

بو باغچه شهرك تام مرکزنده بولنیوردی ، بوراده اولان اهـالینك صنفی داهابشقه. اکثری کنجدر. شیق آوروپا البسه‌سـنده دخی بك چوق آدملر بولنیوردی ، آوروپا- لیلرده آز دکل دی .

بوراده بیلدیکم یوقوهامالی بر معلمه راست کلدم ، بو آدم بر آز روس لسـانی‌ده بیلیور . بر آز سوزدن صـوکره دیدی‌که جاده‌یه دوغری چیقـالم بوتون وزرا واعیان مملکت سرایه « میکادو » جنابلرینه تبریکه کیده‌جکلر، کچدکلرینی سیر ایدرز .

آغر آغر قانده باشی جاده‌سینه دوغری کیتدك ، اوراده جاده‌یه یاقین بر موقعده یر طوتدق ، هپ ریکشه آراباسی سرایه دوغری آقـاقده ایدی (بو ریکشه‌لرك ایکی آدم چکنلری‌ده وارمش ، اوچ آدم چکنلری‌ده) حیوان آراباسنه بك نادر تصادف اولنیوردی . رجال دولت واعیان مملکت کاملاً سرایه کلدیلر .

اوراده بر ساعت قدر سیر وتماشـا ایتدکدنصوکره بزده تکرار شمپاشی جاده‌سینه دوغری کیده‌رك اوراده « قوقومین » غزته‌سی سرمحرری ومدیر مسئولی « توقوتومی » جنابلرینی زیارت ایتدم . غزته اداره‌سی بیوك آرمه‌لر ایله تزیین اولنمشـدی . مطنطن فانوسـلر ، قاپودن کیرر کیرمز موسیقی آهنك ملی ایله ترنم ایتمکده ایدی . توقوتومی جنـابلری رسمی اونیفورمه‌سنی لابس اولدیغی حالده بزی سوقاق قاپوسـندن استقبال ایده‌رك احترام ایتدی .

بوراده بك چوق آدملره بزی تقدیم ایده‌رك توقوتومی جنابلری مختصر بر نطق ایراد ایتدی، خلاصهٔ مضمونی دخی غزته‌سینك ایرته‌سی کونکی نومروسینه درج ایتمشدی :

« بز ژاپونلر علم ومعرفت جهتندن احتیاجمزی تأمین ایتمك ایچـون آوروپایه شتاب

ایتدك ، آوروپانك پارلاق سوزلرینه وشعشعه‌لی مدنیت ظاهریه‌لرینه مفتون اولورجه‌سینه دوشدك ؛ فقط مادیاتمزی فکر وملاحظه ایدرکن قوهٔ معنویه‌مزه ظهیر اوله‌جق قان قرنداشلرمزی خاطره بیله کتورمدك ، آنلرك وجودلرندن دخی خبرمز اولمدی ، مدنیت دیه باغردق . فقط انسانیتی چکنه‌دك ، هم جنسمز اولان تاتارلردن هیچ خبرمز اولمدی . ایشته بوکره او بزم اونوتمش اولدیغمز قرداشلرمزدن بری ، عبدالرشید ابراهیم جنابلری اقصای شرقده اولان قرداشلرینی آرامایه کلش ، تقدیم ایده‌رم . ملت حاکم اولدیغمز جهتله ، بومغدور قرداشلرمزی کیدوب آرامق بزه لازم ایکن ، بوکره بیوك پدرمز اولادلرینی اوتاندیرمق ایچون تشریف بیورمشلر ، سزلره تقدیم ایتمکله افتخار ایدرم . »

صوکره حاضروندن برچوق آدملری بزه تقدیم ایتدیکی صره‌ده ، برکنج قارا بیقلی افندینك آیروجه النه‌دن طوته‌رق بنم یانمه کتوردی و : بوبزم غزته‌مزك ایکنجی محرری قازیمی برادرمزدر ، دیدی ، روس لسانی مکمل بیلور . لدی الایجاب سزه ترجمانلق دخی ایده بیلور . خدمتکزه مهیادر .

بن بوبله باد هوا برترجمان بولور ، بولمز همان قیام ایده‌رك ژاپون قرداشلریمه قارشی حسیاتمی عرض ایتدم : « ژاپون ملتلری بزم ایچون غیاباً احترام ایتمش اولدیغمز بر ملتدر ، هرنه قدر بز ژاپونلرك نه‌کبی بر ملت اولدیغنی بیلمز ایدیسه‌ك ده عموما بزم اهل اسلامده وخصوصا تاتارلرده ژاپونلره قارشی برمعنوی جاذبه موجود ایدی . روس ژاپون محاربه‌سی باشلالی‌ناز عموم اهل اسلام هیچ بر مناسبتلری اولمیان ژاپونلره ظفر ایله دعا ایتدیلر . بزم تاتارلرده آیروجه برحسیات اویاندی ، وپورت آرتور حقنده خصوصی آهنك ایله شعرلر سویلندی .

بن بوحسیاتی یالکز بزم طرفده اولمشدر ظن ایتمورم ، بزم سیبریاده کچمکده اولان ژاپون اسیرلری سیبریا خطی اوزرنده بعض استاسیونده تاتارلری کوردکلری زمان آیروجه برمحبت ایله باقه‌رق ، برشی آلورلرسه تاتارلردن آلمایه غیرت ایتمشلر ، حتی اومسکی استاسیوننده برایکی کون آرام ایتمش ژاپون اسیرلری ، بزم تاتار چوجقلرینی کوردکلری زمان پاره‌لر ویرمشلر وبعض ژاپون اشیالرینی یادکار اوله‌رق اوراده تاتارلره ترك ایتمشلر . بونلر هپ بزم آرامزده معنوی بررابطه اولدیغنه دلالت ایدر . بن کندم بالذات من القدیم ژاپونلرك مفتونی‌یم ، برچوق سنه‌لردن بری شوکوزم ایله کورمه‌یه آرزو ایتدیکم ژاپون ملتنی وژاپون مملکتنی کورمك شرفنه نائل اولدیغمدن

نه‌قدر افتخار ایتسه‌م سزا ، ونه قدر اظهار سرور ایدرسه‌م آزدر .

بوتون بوسوزلری روس لسانیله سویلدم ، قازیمی ترجمه ایتدی ، حاضرون سورەكلی آلقشلر ایله قبول بیوره‌رق ، صوكره تكرار كندیلرینی بزه تقدیم ایده‌رك قارت ویزیت‌لر ویردیلر . بوراده قهوه‌لر ، چای‌لر ، شكرلمه‌لر عقبنده كزمه‌یه چیقیلدی . اصول وقاعده‌لرینه رعایةً برچوق یرلره كیتدك وبرچوق ذوات محترمه ایله كسب معارفه ایتدك .

شومناسبتله كیجه ، كوندوز ، بلده‌نك هرطرفنی كیزدم . اوقدر ازدحام‌كه ، بوتون كون اوموزلرمز اوموزلره سوروله سوروله عادتا آغریدی . بویله ایكن نه‌كیجه‌سی ونه‌ده كوندوزی بر سرخوش آدمه تصادف اولنمادی ، بن ذاتاً ژاپونیا اولكه‌سنده آیلرجه كزدم ، كویلره قدر كیتدم ، بر سرخوش آدم كورمه‌دم . بویله برغلبه‌لكده بو درجه‌ده انتظام دوغریسی شایان حیرت ایدی ، حتی هیچ بر كونا اویغونسزلق كورمه‌دیكم كبی ، ایرته‌سی كونی، غزته‌لرك دخی وقوعات یومیه قسمنی اوقودم ، هیچ برشیلر یوغیدی . یالكز بری آلتی یاشلرنده برچوجق بولمش‌ده ، چوجغك قوشاغنده‌كی آدره‌سی بركویلی چوجغی اولدیغنی كوستردیكندن ولیلرینه كوتروب تسلیم ایتمكده معذوریتی بیان ایده‌رك ، محلی پولیس دائره‌سینه تسلیم ایتدیكنی اعلان ایدیوردی .

[استطراد — ژاپونلرده كوچوك چوجقلرك قوشاقلرنده دائما بر تخته پارچه‌سی بولنور و او تخته‌ده چوجغك آدره‌سی یازلمش بولنیور . بوایسه بوتون ژاپونیاده معروف برعادت مستحسنه ایمش . حقیقةً كوچوك چوجقلر ایچون غایت كوزل برقاعده‌در ، بر آدم یابانجی برچوجغی تك باشینه كوردیكی كبی ، همان دقت ایدر آدره‌سنه باقار ، درحال اولیاسینه خبر ویره بیلور .]

ژاپونلرك بوبایراملری غایت بیوك بر بایرام اولمغله برابر ، برقاچ بایرامده تداخل ایتمشدی : ادارهٔ مشروطه اعلان اولندیغی كون ، میقادو جنابلرینك پای تختلری « كیوتو » بلده‌سندن « توكیو » بلده‌سینه نقل ایتدیكی كون ، وژاپونیا حكومتی‌نك ابتداء تأسیسنه ایكی بیك آلتیوز آلتمش سنه‌سنك یوما كالی . . . بونلرك هپسی بركونه تصادف ایتمش ، ایشته بوكبی بایراملر نه‌قدر شعشعه‌لی اولورسه حقی واردر . ونه‌قدر تعظیم اولنورسه سزادر . بن شو بایرام مناسبتیله‌ده پك چوق آدملرله كسب معارفه ایتدم . واوآراده كندیمه دائما فخری ترجمان اوله‌رق « ناقایاما » نامنده برژاپونی بولدم . بو آدم غایت كوزل روس لسانی بیلمكله برابر دائما بوش ، وقتی مساعد ایدی .

شوسـيد . بن فيما بعد ايجاب حاله كوره هرنه‌زمان ترجمانه محتاج اولدم ايسـه همان بو آدم حاضر ايدى .

اكثريتله توكيوده بولنديغم زمان كيجه‌لرى دخى بوذاتك خانه‌سنده قالوردم .

سابق خارجيه ناظرى

قونت اوقومه

ژاپون سـياسيونندن ابتدا بوذات محترم ايله ملاقات ايتدم . بو آدم ژاپونلرك الك بيوك سياسيونندن بريدر . ابتدا بوذاتك خانه‌سـينه كيتدك . كندمزى قارت ويزيتمز ايله تقديم ايتدك ، مظهر قبول اولدق : اولا بر آز كندى ترجمهٔ حالمى عرض ايتدم . بونك اوزرينه : « ملاقاتمزدن زياده‌سـيله ممنون اولدم . مسـاعده ايديكز بنم اولادم مقامنده ايكى كنج وار . آنلرى سزه تقديم ايده‌يمده ، آنلرده سزك ايله هم كسب معارفه ايتسـونلر ، هم صحبتكزدن استفاده ايتسـونلر . » ديه‌رك ديوارده اولان ذيله النى اوزاتدى . ديركن قاپودن ايكى كنج آدم كلدى . بوفلان بوفلان ديه هرايكيسنى بزه تقديم ايتدكدن صوكره : دوام بيوروكز ديدى .

بنده : جنابكزدن رجا ايده‌جكم ، بكا ژاپونيـانك اسـتقبالى حقنده صوره‌جغم بعض مسائلده فكركزى بيان بيورورميسكز ؟ .. اولا ژاپونلر بردنبره كونش كبى طلوع ايتـديلر وبرنجى حركتلرنده شرق ملتلرينك بر اسـتعداد تمدنه مالك اولديغنى عالمه قارشى اثبات ايتديلر ، بو ايسه آوروپا ديپلوماتلرينك شرق حقنده بسله‌دكلرى افكار فاسده ومنافع كاسده‌لرينه مغاير اولديغى كبى ، شيمدى‌يه قدر تعقيب ايتمكده اولدقلرى سياستلرينى دخى تبديل ايده‌جكنده شبهه يوقدر . خصوصا چين بازارنده بويله بر رقيب ناكهظهورى غربيلرك هيچ چكه‌ميه‌جكلرى آشكاردر. بوبابده آوروپاليلرك چين داخلنده، ژاپون منافعنه معنوى اولسـون ممانعت ايتمزلرمى؟

ثانيا : بو كون ژاپونلرك موقع جغرافيلرى حسبيله چين دولتيله برلشمك ايچون احتياج حس ايديورلرمى ؟ بو برلشمه نه كبى منافع تأمين ايده‌بيله‌جك . عجبا برلشه‌بيلمك احتماللرى وارمى ؟

ثالثا : ژاپونلرك آمريقاليلره قارشى موقعلرى ناصلدر ؟

رابعا : ژاپون ملتی دین مسئله‌سنده نه فکره مالکدر ؟ اصل بوده مذهبی محافظه ایتمك ژاپونلرك منفعتنه داها زیاده مناسب اولورمی ؟ یاخود تجدید دیانت ایتمك فکرنده اولانلرده وارمی ؟

قونت اوقومه بونلری بیوك بر دقت واهمیتله دیکله‌دکدن صوکره دیدی که: بن سزه اول امرده صوکنجی سؤالکزه جواب ویره‌جکم :

— اویله ایسه ایکی کلمه داها سویله‌یه‌جکم ، مساعده ایدیکز :

سز بکا کندی دینی نشر ایتمك ایچون کلمش بر آدم نظریله باقمایکز ، زیرا بزم دیانتمز عین حقیقتدر ، حقیقتی آرامق هر انسانه لازمدر ، بز اونی کیمسه‌یه تکلیف ایتمه‌یز . آرایان کندیسی بولور .

قونت اوقومه : — بن ژاپونیاده سزدن مقدم اوچ مسلمان کوردم ، بری استانبولدن کلمشدی ، بزه تعدد زوجاتی تکلیف ایتدی . بن قانون اساسیمزه مغایر اولدیغنی ، ژاپونیاده تعدد زوجاتك کیمسه‌یه تکلیف اولنه‌میه‌جغنی ، اکر اسلامیت تعدد زوجاتدن عبارت ایسه ژاپونلرك اسلامیته هیچ احتیاجلری اولمدیغنی سویله‌دکدن باشقه النه یازوبده ویردم .

صوکره بر آدم مصردن کلمشدی . میقادویه اسلامیتی عرض ایتمك فکرنده ایدی . ظن ایدرم ، اوده بر موفقیت کوره‌مدی . بر هندلی کلمشدی ، او بر عالم آدامه بکزردی ، اوده ظن ایدرم بوراده چوق قالمادی .

شیمدی بنم فکرم : بزم ژاپونلر دین مسئله‌سنه اوقدر بیوك بر اهمیت ویرمزلر . ژاپونلرك مذهبلری غایت مقدس واعتقادلری غایت متیندر . اونلر یالکز بر شی طانیرلر : ژاپونلق . برژاپون هر هانکی مذهبی قبول ایدرسه ایتسون آنك اساس مذهبی ینه ژاپونلقدر ، او هر شیدن زیاده ژاپونلغی تقدیس ایدر . روس — ژاپون محاربه‌سی کوستردی ، اورتودوقس مذهبنی قبول ایتمش ژاپونلرك کافه‌سی برنجی حرکتده سلاح اوموزده ژاپون اردوسنه التحاق ایتدیلر .

ژاپونلر ژاپونلقلریله افتخار ایدرلر . دین ایله دکل .

فقط ژاپونیاده دیانت مسئله‌سی غایت حردر ، هر کس ایسته‌دیکی دیانتی (پروپاغاندا) یاپه‌بیلور .

دیدم : — ذات عالیکزك بوسوزلری بنم سؤالیمه بکده جواب دنیله‌بیله‌جك درجه‌ده اوله‌مدی . بن ژاپونلرك منفعتی نقطهٔ نظرندن دیمك ایسته‌رم ، باشقه‌لرینك منفعتنی صورمیورم .

قونت اوقومه : — ژاپونلرك منفعتلری اخلاق ملیه‌لرینی محافظه ایتمکده‌در. اخلاق ملیه‌لرینی ضایع ایتدکاری کبی ژاپونلقلری‌ده ضایع اوله‌جقدر .

— بن دخی اویله دوشونیورم . اصل بنم عرض ایتمك ایسته‌دیکم نقطه شورا‌سیدر: قونت اوقومه‌یی ، آمیرال توغوبی ، پرنس ایتویی یتشدیرمش والده‌لر ، خرستیانلق استیلا ایتدیکی کبی قالمازلر. زیرا حمیت ملیه آنجق نسب ایله قائم اوله‌بیلور ، مجهول النسب اولان بر آدمده حمیت ملیه اوله‌ماز . حمیت ملیه‌سی اولمایان اقوامك بقاسی‌ده شبهه‌لیدر . ایشته بن سزدن بو یولده بر ملاحظه ایستیوردم .

قونت اوقومه — اوت بوجای ملاحظه‌در. بوراسنی ملاحظه ایدنلر یوق دکل ، ایشته شو ملاحظه‌یه بناء « قونفوچیوس »مذهبنی تجدید ایتمك فکرنده اولانلرده واردر .

بن قونت اوقومه‌نك بو سوزلرندن خرستیانلق ایله برابر ژاپون اخلاق ملیه‌سی محافظه اولنه‌میه‌جغنی بالتمام آکلادم. وبوندن صوکرده دائما « ملتك بقاسی ایچون اخلاق ملیه‌نك محافظه‌سی لزومنی سویله‌دم » بونم پك چوق ایشمه یارادی .

قونت اوقومه سوزنده دوام ایده‌رك دیدی: آمریقالیلر البته بیوك وزنکین ملتدر. فقط هیچ بر وقت محارب ملت اوله‌مازلر ، محاربه انسانلرك حیاتنی محافظه ایچون بر آلت اولوب ملتلرك‌ده حیاتنی محافظه ایتمك ایچون حسیات ملیه‌نك اویانیق اولمه‌سی لازمدر ، آمریقالیلر حسیات ملیه ایله دکل ، حسیات مالیه ایله مغروردر ، هیچ بر وقت محارب بر دولت قابلیتنی کوستره‌مزلر. اوت پاره‌لری چوقدر ، غایت بیوك برقوهٔ بحریه یاپه‌بیلورلر ، ایسترلرسه بوکون انکلتره‌نك ایکی مثلی قوهٔ بحریه یاپسونلر. اوزرهلیلر اودریت نودلر ، فلانلرك کندیلری محاربه‌یه کیده‌مزلر ، آنلرك ایچنده عسکر لازم. اصل محاربه ایچون بر حس ایله متحسس آدملر لازم ، اوده آمریقالیلرده یوق ، زیرا آمریقالیلردن عسکر اوله‌ماز ، بانکرلرله طولوزرهلیلری دکزه چیقارمق محاربه ایچون کافی دکلدر . شو حالده آمریقالیلر بزم قارشیمزده هیچدر . فقط شمدی آمریقالیلر دائما چین ژاپون ملتلرینی تحت تهدیداتنده بولندیره‌بیلورلر . زیرا بو ایکی ملت دائما آجدر و محتاجدر ، آمریقاده ایسه دائما پاره وار . آدم نه قدر صابر اولورسه آجلغه صبر ایده‌مز ؛ قومشوسنده اکمك وارایکن آجلقدن اوله‌مز ، شو حالده آمریقالیلر دائما بزم اکمکمزی احضار ایده‌بیلورلر ؛ فقط بزم ایله محاربه ایده‌مزلر .

برده اوده وار ، آمریقالیلرك حالی بزم ایچون مستور دکلدر ، بوکون آمریقانك هر طرفنده یوز بیکلرجه ژاپون ملتی وار ، آنلر آمریقانك هر کوشه‌سنی قاریش قاریش بیلیور . وهر آدامنی طانیورلر .

انكليزلر وقتيله عسكرسز يالكز بر شهرتله جهانی تتره تمشلر ایسه ، انكليزلرك قوهٔ حقيقيه‌لری مجهولدر . ظاهراً قوهٔ بحریه‌جه‌اك بیوك بردولتدر . فقط اوزرهليلری حقيله اداره ایده‌جك عسكره انكلتره مالكمی ، دكلمی ، بونی كيمسه لايقيله كشف ایده‌من ، امازرهليلری ، دریت نودلری هركس كورير ، بيلور ، كوزلرينی قورقتمشدر . فقط انكليزلرده انكليز اوله‌رق بوقوهٔ بحریه‌لرینه خدمت ایده‌جك قدر آدم بولنه‌بيله‌جكمی؟ انكليزلر بوزرهليلری كيجه كوندوز ظلملری آلتنده چيكنه‌دكلری هندليلرك ، مصرليلرك الينه ویره‌بيله‌جكمی ؟ بونلری كيمسه كشف ایده‌من ، انكليزلر شيمدی‌یه قدر بويله‌قاپالی برشهرته مالكدر ، اما آمريقاليلر بزم ایچون اويله دكل . بز آمريقاليلرك اك بيوكندن اك كوچوكنه قدر افرادينی تماميله بيلورز ، آنلر بزه قارشی هيچ بروقت محاربه آچه‌مازلر .

ژاپونلرك چين ايله برلشمه‌سی مسئله‌سينه كلنجه ، بوبزم ایچون غايت مهم بر مسئله‌در ؛ ژاپونلرك احتياجلری بيوك اولديغی كبی ، چينليلرك ده احتياجلری بيوكدر . فقط چينليلر كندی احتياجلرينی آكلايه‌ميورلر . منفعتلرينی دوشونه‌ميورلر . اصل بلا بو راده‌در . اومطلبه دوغری يورويه‌جكز ، چاليشه‌جغز . بوبزم ایچون همان برحيات و ممات مسئله سيدر ؛ ديه‌جك اولورسه‌ق جائزدر .

بنم كندی تأسيس ايتمش اولديغم مكتبم وار . بودارالفنونده شيمدی اساساً بش بيك طلبه موجوددر ؛ مكتبك اعدادی قسمنده دخی اوچ بيك طلبه بولنيور ؛ ديمك مجموعی سكز بيك طلبه‌در ؛ بونلرك بيكی چينليدر ؛ استرسه‌كز مكتبی زيارت ایده‌بيلورسكز ؛ چين طلبه‌سی ایچنده ديندا شلريكزی دخی بولاجقسكز .

(كمال مسرتله ديدم : يا ! مطلقا زيارت ایده‌جكم .)

ايشته بو مكتبی تأسيس ايتمكدن مقصدم شو ايكی عنصری بو صورتله بر مكتبده تربيه ایده‌رك برينی ديكرينه ايصندرمقدر ، مكتب ابتدای كشادنده آنجق بوزاللی قدر بر طلبه تربيه‌سينه مساعد ايدی ؛ شمدی سكز بيكه بالغ اولدی . بوندن اوچ سنه مقدم آيروجه قزلر مكتبی دخی آچدم . موفق اوله‌بيلورسه‌ك مقصدمز مطلقا بو ايكی مكتبی برلشديرمكدر . چينليلر دخی بويله بر حس ايله متحسس اوله بيلسه‌لر ، اوزمان مسئله كندی كنديسنه ميدانه كلور ، مقصد كندی كنديسنه حاصل اولور . فقط بوكا خارجی موانعده پك چوقدر ، سزك برنجی سؤالكز بوكون تماميله ميدانده حاضردر . آوروپاليلر بونی بزدن مقدم ملاحظه ايتمشلر وايتمكده‌درلر . معمافيه بوكون بزم ژاپونيا دولتنك دولتلر آراسنده برموقع مخصوصی واردر ،

ژاپونیا هیچ بروقت بوندن دها اوفاق بردولت اوله‌مز. بوموقعنی محافظه ایتمك ایچونده قوهٔ حاضره‌سی کافیدر. نهایت بوندن دها بیوك بر دولت اولمق ایسترسه، چینلیلر ایله برلشمکه مجبور اولور.

شوراسنی‌ده علاوه ایده بیلورم که ژاپون ملتی صلح وسلم طرفداری اولمغله برابر محاربه ایجاب ایدرسه هیچ بروقت محاربه‌دن قاچمزلر.

بن شیمدی سزکله کسب معارفه ایتدیکم ایچون زیاده‌سیله ممنون اولدم. بنم کبی براختیاری خاطره آلوب‌ده کلدیککز ایچون آیروجه تشکر ایدرم. امید ایده‌رمکه برچوق کره دها ملاقات ایدرز، فقط عفوکزی استرحام ایدرم. بو آرالق آیاقلرمك آغریسی چوقدر. زیارت کزدکه‌میه‌جکم، دائمادم اعادهٔ زیارت ایچون حضورکزه کلورلر. فقط بوملاقاتمزه یادکار اولمق اوزره برلکده رسممزی چیقارتهلم، بزم باغچه‌مزی‌ده کورمش اولورسکز، بیورویکز»

دیه‌رك قونت اوقومه قاپویه دوغری یوردی. بزده آرقاسندن کلدك اوزون بر قوریدوردن کچه‌رك برجامکان کلستانه چیقدق. اوراده کندینه خاص فوطوغراف حاضر ایمش، درحال رسملرمزی چیقاردی. بوحقیقةً بنم ایچون دخی بیوك بریادکار اولمشدی، برنسخه‌سنی بزه اهدا ایتمشلردی. فقط مع التأسف بورسم دخی روسیه پوسته‌خانه‌لرنده ضایع اولمش ویاخود مصادره اولنمشدر.

مناسبت دوشمش ایکن قونت اوقومه جنابلرینك ترجمهٔ حالندن دخی بر آز معلومات ویرمك ایسترم.

قونت اوقومه، قدیماً ژاپونلرك صامورای امیر ایتدکلری زادکان وبهادرلرندندر. صوکره ژاپونیاده دره بکلکلر الغا اولنوب بر دولت مستقله تشکیل اولندیغی زمان صامورای‌لق‌ده لغو اولنمش. اوزمان قونت اوقومه بوملت ایچنده؛ ملتی ایچون خدمت ایدنلرك اك بیوكلرندن بری عد اولنورمش، صوکره امور اداره تشکیل اولنوب‌ده دول اجنبیه ایله تماس ایتمکه باشلادقلری کبی قونت اوقومه خارجیه ناظری اولمش، واوکوندن اعتباراً ژاپونلر ایچنده اك معتبر واك فعال دولت رجالندن بری اوله‌رق ملتك استقبالی ایچون کیجه کوندوز چالشمقله افتخار ایدر بر آدم اولمش. ملتی‌نك استقبالی دوشونه‌رك «وصیده» دارالفنون مکتبنی کشاد ایتمش، بوقاریده ذکر اولندیغی کبی بومکتب ابتدا یوز اللی طلبه ایله باشلامش، بوکون طلبه‌سی سکز بیکه رسیده اولمش که ملتنه قارشی بر بیوك فدا کارلقدر. صوکره ملتنك استقبالی ملاحظه ایده‌رك آوروپا

ایله ژاپون حکومتی آره‌سنده بر مناسبت سیاسیه واقتصادیه اوزرینه عقد مقاوله ایتمش اوزمان ژاپونلرك بعضلری غلیانه کله‌رك ، بزی آوروپالیلره اسیر ایده‌جك دیه اندیشه‌ده بولنملرده ، قونت اوقومه جنابلرینك جانینه قصد ایده‌رك بومبه آتمشلر ، ایشته اوزمان صاغ باجاقلری بوتون بوتون پارچه‌لنمش ، فقط کندیلری سلامتده قالمشلر . (بوکون صاغ باجاقلری صنعی بر آیاقدر .) او آراده نظارتدن استعفا ایتمشدر . اما ماتی ایچون الی یومنا هذا اك نفوذلی واك معتبر رجالدندر .

قونت اوقومه‌نك غریب غریب اعتقادلری واردر : کندیسی بوکون یتمش یاشلرنده بر آدمدر . یوز یکرمی یاشنه قدر معمر اولوبده ، او وقته قدرده هیچ ملال کله‌یه‌رك ملتنه خدمت ایده‌جكدر ، ژاپونلر استقبالده دنیانك اك بیوك دولتلرندن اولاجقلر ، واوزمان دنیاده ترك سلاح اولنه‌جق . آوروپاده بر انقراض کای اوله‌جق ، حتی آوروپا قوۀ حاضره‌سندن اثر قالمایه‌جقدر .

وصیده دارالفنونی

« وصیده » ژاپونیاده اك بیوك خصوصی دارالفنونلردن بریدر . ژاپونیاده عمومیتله مکاتب ، ملت مکتبی‌در . حکومت مکتبی یوزده بدی‌در ، متباقیسی ملت مکتبی‌در . بو ملت مکتبلری صره‌سنده بویله بر آدمك ویاخود برقاچ آدمك همتیله کشاد اولنمش مکتبلرده آز دکلدر . آفوره نام بر تجارك ، جمیع مصارفی جیب حمیتندن تأمین اولنمش اوچ لیه‌لی اعدادیه مکتبی وار ، بوکبی اصحاب حمیت طرفندن مصارفی تأمین اولنمش ابتدائی واعدادی مکتبلر پك چوق اولدیغی کبی ، دارالفنون دخی واردر . شو جمله‌دن بری قونت اوقومه ورفقاسی همتیله تأسیس وتأمین اولنمش دارالفنون « وصیده » در .

بومکتب قونت اوقومه‌نك خانه‌سی قارشوسنده بوندن یکرمی بش سنه مقدم یوز اللی طلبه ایچون تأسیس اولنمش او نسبتده بر دائره ایمش ؛ صوکره هرسنه احتیاج حس ایتدیکی قدر دوائر توسیع اولنه‌رق ؛ بوکون عادتا برشهر قدر میدان طوتمشدر . بوکون ژاپونیانك مقر سلطنتی اولان توکیو بلده‌سنده اك بیوك واك معروف مکتبلردن بریدر . اك بیوك پروفسورلر بومکتبده فخری معاملات ایله افتخار ایدرلر .

اصل مکتب ایکی‌یه تقسیم اولنمش ؛ بردارالفنون قسمی وار ؛ برده استحضاریه قسمی واردر . بونلرك مجموعنده سکز بیك طلبه اولوب ؛ بونلردن ۱۲۶۱ طلبه چینلی ؛

دورتیوزدن زیاده قوره‌لی ، ۲۸ فیلیپین‌لی ، ۱٤ آمریقالی ایمش . ایشته شوراده اولان اولان چینلیلر آراسنده اوتوز سکزده اسلام طلبه‌سی بولنیور . بن مکتبی زیارت ایده‌رك مدیرلریله و معلملریله چوق ملاقات ایتدم . طلبه ایله‌ده تماسده بولندم . خصوصا اسلام طلبه‌سیله خصوصی ملاقاتلر ایتدم .

برکون مصر ضابطانندن انکلیز لساننه آشنا احمد فضلی بك ایله برابر کیده‌رك وصیده مکتبی طلبه‌سندن عالی صنفلره مخصوص ایکی‌یك طلبه‌یه ، احمد فضلی بك انکلیز لسانیله برنطق ایراد ایده‌رك فضائل اسلامدن بحث ایتدی . طلبه عمومیتله اظهار ممنونیت ایتدیلر ، خصوصا اسلاملری آیروجه محظوظ اوله‌رق تکرار زیارتمزه کلدیلر .

احمد فضلی بك مصر ضابطانندن اولوب ؛ سودان و مهدی محاربه‌لرنده بولنمش بر غیور کنج مسلماندر ، انکلیز وفرانسز لسانلرینی مکمل تکلم ایدر . هرنه سببه مبنی ایسه بوندن بش سنه مقدم مصری ترك ایده‌رك ژاپونیایه وارمش ؛ اوراده برکویلی قزیله تزوج ایتمش ؛ صوکره زوجه‌سی وقائم والده‌سی دخی مصره احمد فضلی بك ایله برابر کله‌رك اهتدا ایتمشلردر . صوکره تکرار ژاپونیایه عودت ایتمشلر ؛ بوکون اوراده‌توکیو قربنده « نیپوری » نام قریه‌ده اقامت ایتمکده‌در . بوکون ژاپونیه مملکتنده (اول من اسلمت من النساء) فضلی بکك زوجه‌سیدر ؛ (واول من ولد فی الاسلام ابن الفضلی) دیه اسلام‌وژاپون تاریخنه قیداولنورسه الحق سزادر . برده بونلره علاوةً وصیده مکتبی محفلنده (اول من خطب من الاسلام وهو الفضلی) دینلورسه ، بوجهتله فضلی بك ژاپونیاده بتون مسلمانلره تقدم ایتمشدر .

غزته‌لر

صوکره برچوق غزته اداره‌لرینی زیارت ایتدم . ژاپونیاده غزته‌یك چوقدر ؛ دکل یالکز شهرلرده ؛ کوی وقریه‌لرده دخی نشر اولنور . یومی اوراق حوادث واردر . بالذات توکیوده نه‌قدر غزته چیقدیغنی بیلمیورم ؛ فقط زیارت ایتدیکم یومی غزته‌لری بوراده تعداد ایده‌جکم : (بونلردن اولکی ایکیسی برکونده ایکیشر دفعه نشر اولنور) هوتی‌شیمبون ؛ یاماته‌شیمبون ، قوقومین شیمبون ؛ نیجی نیجی شیمبون ، توحوشیکی ، جیجی ؛ آساحی ؛ مای نیجی ، جوئو ، مای نیجی دینپو ، نیرون ؛ میاقو یومی اوری . بونلرهپ ژاپون لسانده‌در . انکلیز لسانده دخی برچوق غزته وار ایسه‌ده ؛ بن ژاپون تایمس غزته‌سی محرری بابادن بشقه‌سنی زیارت ایده‌مدم .

غزته‌لر غایت اوجوزدر . هوتی شیمبون غزته‌سی یومیه‌ایکی کره صباح آخشام نشر اولندیغی حالده ، فیئاتی ایده ۳۳ سین‌در . بزم پاره ایله دورت غروش دیمکدر . یومیه بهر نسخه‌سی برسین‌که بش پاره دیمکدر .

یاماته غزته‌سنك آیلق بدلی ۱۷ سین ، ایکی غروش بش‌پاره‌دیمك اولور . فقط بونك دخی نسخه‌سی برسین بش پاره‌در ، یالکز آساحی ایله مانجو غزته‌سی نسخه‌لری ایکی سین‌در؛ بونلرك هرایکیسی نیم‌رسمی غزته اولوب ، اعیان مملکت عندنده معتبردر .

بوغزته‌لرك هر بری بنم حقمده مفصل مقاله‌لر یازدقلری کبی ؛ تاتار مکتبنه عائدوقایع تاریخیه‌یی تکرار یازدیلر . بعض‌لری رسممی ؛ بعض‌لری‌ده رسمم ایله برابر خطمی وامضامی نشر ایتدیلر ؛ عموم ژاپون مطبوعاتی حقمده‌بیوك التفات وتقدیراتده‌بولندیلر . هفته‌لق غزته‌لرك اکثرنده پك مفصل مقاله‌لر ایله رسملرم درج اولنمشدی . پای تخت غزته‌لری ژاپونیاده پك‌چوق سوریلور : هوتی شیمبون غزته‌سی اوچیوز اللی‌بیك‌نسخه طبع اولنورمش ، دیمك یومیه ایکی دفعه‌سنده یدی‌یوز بیك نسخه چیقاریر .

بوغزته‌لری نشر ایتمك ایچون هوتی شیمبون اداره‌سینك کندی غزته‌سینه مخصوص یکرمی دورت اوتوموبیلی وار . غزته‌لری کندی اوتوموبیل‌لری ایله توزیع ایدرلر . پوسته‌یه انتظار ایتمکه حاجت یوقدر ، پوسته ایله یالکز ولایاته کیدر ، توکیو اطرافنده قرق ، اللی ، حتی یوز کیلومتره مسافه‌ده بولنانلره هپ کندیلری توزیع ایدرلر .

بوندن ماعدا عموم ژاپون غزته‌جیلری یالکز غزته‌لرینك صاتلمه‌سنه کوزدیکمزلر ، ماکنه‌دن برنجی چیقمش نسخه اداره قاپوسنده هر ایکی طرفنی چرچه‌وه‌یه کررلر ، صوکره بلده‌نك اك ازدحام‌لی اولان میدانلرینه ، کوپری باشلرینه هر غزته‌جی کندی غزته‌سنی آصار ، فقراده مجاناً اوقور . ظن ایده‌رم‌که بو درجه سخاوت ممالك متمدنه غزته‌جیلرنده کوزیله‌مز .

پوسته‌لر

ژاپونلرده پوسته عملیاتی دائمیدر . پوسته‌یه مکتوب ، پاره ، اشیا وسائره ویرمك ایچون پوسته مرکزلری کیجه ، کوندز آچیقدر . یالکز ساعت ساعت مأمورلر دیکیشیرلر ، پوسته آچلدی ، پوسته قاپاندی سوزی یوقدر . کیجه ساعت ۱۲ ده یعنی نصف‌اللیل‌ده یوقوهامادن بر دوسته تسلیم ایدیلمك اوزره حواله ویردم . بو پاره‌یی آلورسه‌کز فلان جاده‌ده‌بولنان فوطوغرافلرمی‌ده آلوب کلوکز . بر دوستم او میحاده

ایکنجی کونی صباح ساعت طوقزده بزم فوطوغرافلری یوقاهامایه کتوردی . ایشته انتظام ! بویله بر پوستهیه مالك اولان مملکت ایچون تلغرافه بیله حاجت یوق .

پوسته مرکز وشعبهلری او قدر چوقکه تعدادی ممکن دکل . صوکره عموماً اجزاخانهلر تعهدلی مکتوب قبول ایدییورلر ، پك چوق بقال دکانلری تعهدلی مکتوب قبول ایدییورلر . عادی پوسته پولی هر دکانده صاتیلور . ملته تسهیلات کوسترمك اولورسه بو قدر اولور .

دها غریبی شوکه اکر پوسته ایله کوندریلهجك اشیا داخل مملکت ایچون ایسه : کاغده صاریلوب بر ایپ ایله باغلانهرق تسلیم اولنورمش ، برده آدرس ویریلیر ، اوقدر . بونك یولده ضایع اولماسی ، یاخود تبدیل ایدیلمهمسی ایچون بر خوف یوقدر . بویله بر حالك وقوعنه قطعا احتمال ویریلهمز .

بزم روسیهده اشیایه « پاصیلکه » دیرلر ، پوستهیه قبول ایتمك ایچون اولا مطلقا دیکلمش اولاجق ، دیکلدیکی زمانده یاهپسی بیاض ایپ ایله دیکلمش بولنهجق یا هپسی سیاه ایپ ایله ، یاریسی سیاه یاریسی بیاض اولماز ؛ باغلی اولهجق ، مهرلی اولاجق وسائره ، پوسته ایله اون پارهلق اشیا کوندرمك ایچون عادتا بر جلد قانون کتابی ازبرلهمك ایجاب ایدر ، اویله ایکن ینه غائب اولور . ژاپونلرده اویله اوفاق تفك اشیا کوندرلمهسی ایچون هیچ قانونه ، فلانه حاجت یوق ، پوستهیه کتور ، ویرده نه صورتله اولورسه اولسون ، بوراده مطلوب وملتزم اولان اصحاب مصالحك تسهیل امور وتسریع معاملاتیدر .

توکیوده بولندیغم زمان بنم جوارمده بر پوسته شعبهسی واردی ، صباح آخشام بعض کیدر اوراده اوطوریوردم . بر کون بر قادین آبور جوبور ، اوفاق تفك شیلر ایله بر اسکی غزته کاغدی ، برده ایپ پارچهسی کتوردی ، پوستهجییه ویردی : « اومرو » یه تاقار میاقویه کیدهجك ، دیدی ، کیتدی .

پوستهجی اونلری طوپلایهرق کاغده صاردی ، او ایپله باغلادی ، آدرسنیده یازدی ، دفتره قید ایتدکدن صوکره قوچانی اوراده خدمت ایدن اوشاغه ویردی . دیدی : فلان قادینهویر . ایشته پوسته مأموری ، ایشته ملت ... انسان بو ملتك مدایحنی یازمقله بتیرهمز .

ژاپونلرده رأس تاریخ

هر ملتده من القدیم تاریخ صایمق ایچون وقایع مشهورهدن برینی مبدأ تاریخ اتخاذی

معلومدر. ملل غربیه‌ده میلاد عیسی (ع‌م)، اسلامده هجرت پیغمبری صلعم) کبی. ژاپونلرده ایسه، چین اصولی وجه ایله هر حکمدارك جلوسی مبدأ تاریخ اعتبار اولنور، حکمدار طرفندن‌ده اوتاریخه بر نام ویریلور، او حکمدارك مدت حیاتنده تاریخ او نام ایله یاد اولنور. حکمدار وفات ایتدیکی کبی تاریخك‌ده نامی تبدیل اولنه‌جنی کبی مبدأ دخی دکشدیریلیر. مثلا شیمدی ژاپونلرده میقادونك دور سلطنتیدرکه تاریخ ایچون «میدی» میقادونك یوم جلوسی مبدأ اتخاذ اولنمشدر. بن ژاپونیایه ٤١ نجی میدی‌ده کیتدم.. ٤٢ نجی میدی‌ده آریلدم. شیمدی ایسه قرق اوچنجی میدی در. دیمك‌كه میقادونك جلوسندن قرق اوچ سنه کچمشدر. مشار الیه ١٦ یاشنده ایکن جلوس ایتمش ایدی. بو حالده بوکون میقادو اللی طقوز یاشنده بر آدمدر. میقادو وفات ایدرسه تاریخ نامی مطلقا تبدیل اولنه‌جق، صوکره کله‌جك ایمپراطور هرنه کبی اسم ویررسه او اسم ایله برنجی ایکنجی سنه دیه تورینخاته تکرار باشلانه‌جقدر.

کچمش تاریخلر هپ او اسامیٔ مختلفه ایله تعداد اولنور، مثلا متی احراق اصولنك زمان احداثی بیلدیرلمك اقتضا ایدرسه ۳۰ نجی «تیمپوتیننو» تاریخی کوستریلیر. کندیلرینه مخصوص وضع اولنمش برسالنامه‌لری‌ده واردر. اوتوزنجی «تیمپوتیننو» میلادی هانکی سنه‌یه تصادف ایده‌جکنی مراق ایدوب او سالنامه‌یه مراجعت ایدرسه‌کز، درحال ٦٧٣ سنهٔ میلادیه‌ده اولدیغنی کوروسکز.

مثلا عجبا «کیوتو» بلده‌سی نه‌زمان پای تخت اتخاذ اولنمش دیه سؤال اولنورسه، ٥٠ نجی «قامموا تیننو» تاریخنده‌در، جوابی آلنیر، صوکره سالنامه‌یه باقیلیر (٧٨٢) سنهٔ میلادیه سنه تصادف ایدیلیر.

کذلك توکیو بلده‌سنك نه‌زمان پای تخت اتخاذ اولندیغنی آکلاشیلمق لازم کلیرسه برنجی (میدی) دورنده وقوعی تحقق ایده‌جکی کبی، بودورك مصادف اولدیغی تاریخك سالنامه‌یه مراجعتله ١٨٦٧ سنهٔ میلادیه‌سی اولدیغی کوریلور. اما کندیلری هیچ بر وقت اویله برتطبیقاته حاجت کورمزلر، هپ اوفلان تاریخك فلانجی سنه‌سی دیمکله اکتفا ایدرلر. عموم حکومت دائره‌لرنده اوراق رسمیه هپ اوتاریخ ایله ضبط وقید اولنور بوتون معاملات اوتاریخ میدی ایله جاریدر، یالکز اجنبی دولتلرله جاری معاملاتك خارجیه نظارتی تاریخ افرنجی استعمال ایدر، یوقسه مملکت تاریخنده هیچ تبدل یوقدر.

آی حسابی ژاپونلرده ایکنجی آی، اوچونجی آی صورتنده‌در.

ـ نی غاج ـ صان غاج ـ ایجوغاج الی آخره .

ایام اسملری : نیجبو بەی ـ پازاز ، معناسی : کونش کونی

کیجیو بەی ـ پازاز ایرتسی ـ آی کونی

قایو بەی ـ صالی ، آتش کونی

سویوبەی ـ چهارشنبه ، صو کونی

موکیو بەی ـ پنجشنبه . اشجار کونی

کینو بەی ـ جمعه ، معادن آلتون کونی

دویو بەی ـ جمعه ایرتسی ، ارض ، طوپراق کونی

ایشته ژاپونلرك تاریخلری بویلەجه کندیلرینه مخصوصدر . هم ژاپونلر ، هیچ بروقت بوتاریخلرینی تبدیل ایتمك فکرنده دکلدرلر . بالعکس تاریخلرینی محافظه ایچون مخصوص جمعیتلر وار . بوتاریخ محافظەسی جمعیتی ژاپونیەده اك بیوك جمعیتدر . وبونك اعضالری بوتون اعیان مملکت اولمغله برابر اعضالر ایچنده قریه چیفتجیلری دخی وار . بوجمعیتك باشلیجه وظیفەسی ، ژاپونیاده وقایع جاریه ایله برابر آوروپانك دخی وقایع مهمەسنی تماميله ضبط وقید ایلمکدر .

جمعیتك مرکز ادارەسی : توکیو بلدەسنده « هیبیه » جوارنده معارف نظارتی دائرەسنده بر محل مخصوص اولوب اوراده اداره رئیسی حیاشی هرکون حاضر بولنور . خصوصی کاتبلری دخی واردرکه وقایع یومیەیی هرکون منتظماً ضبط ایتمکدەدرلر ، بن بوجمعیت اعضالرندن بك چوق آدملر ایله کسب معارفه ایدەرك ایکی کره عمومی اجتماعلرنده حاضر بولندم ، برکره‌ده بنم ایچون خصوصی برضیافت ویردیلر . او ضیافتده نطقلر دخی ایراد ایتمشدم . بوراده ضیافتده حاضر اولانلرك رسملریله [٢١ رسم] بومؤرخلر جمعیتی اعضالرندن بعض معروف آدملرك دخی رسملرینی قارئین کرامه عرض ایدەجکم [٢٢ . ٢٣]

مؤرخلر جمعیتی عمومی اجتماعی :

برکون بوجمعیتك عمومی جلسەسنده حاضر بولنمشدم ، وینوباغچەسنده کائن برمسافرخانەده اجتماع ایدن اعضای جمعیت بوراده بر نطق ایراد ایتمەمی استرحام ایتمشلردی . جمعیتك اعضاسی اکابرندن اکثری حاضر ایدی ، حتی سرای ناظری هیجکاته ـ صن دخی بوراده بولنیوردی .

اولا مجلسك خصوصی مذاکرەلری جریان ایتدی ، صوکره اتفاق آرا ایله بنی

[١٢]

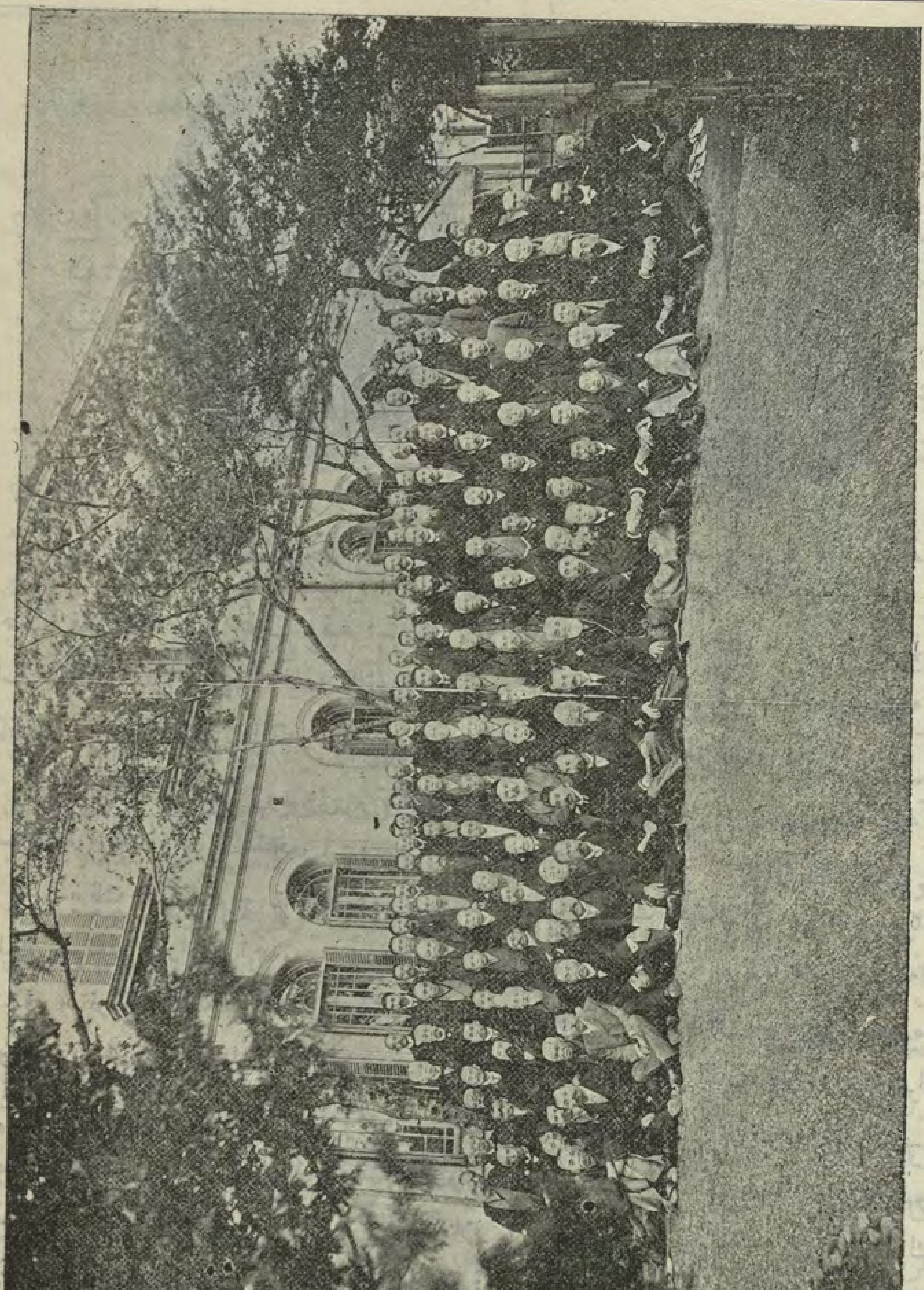

توكيوده مورخين جمعيتى طرفندن شرف عاجزى يه
ويريلن عمومى ضيافتده حاضر اولانلر

قونت اوخارا

قونت

جمعیته فخری اعضا انتخاب وقید ایتدیلر . بر آز تنفسی متعاقب برقاچ سوز سویلمکلکمی . استرحام ایتدیلر . بن ده آیاغه قالقه‌رق بروجه آتی نطقی روس لسانده سویله‌دم ، تاقایامه ترجمه ایتدی . یاماته غزته‌سی محرری اومیحاره نوط طوتدی .

افندیلر ! اولا بن روسیه‌لی برتاتارم ، بزم تاتارلر کندی حاکمیتلرینی غائب ایتدکدن صوکره اوچیوز اللی سنه‌در ، روسلر النده اسیر قالدیلر .

اسیرلك انسانلره نوبت ایله کلور برخسته‌لقدر . انسانك خسته اولمسی عیب دکلدر . بلکه خسته‌لغی تداوی ایتمه‌مسی عیبدر . گناهدر . بوخسته‌لق ایله شو صوك سنه‌لرده شرق ملتلرینك کافه‌سی مبتلا اولمشدر . البته بونك اسبابی دخی موجود ایسه‌ده بن اورالردن بحث ایتمکه لزوم کورمیورم ، هرنه قدر خسته‌لغك اسبابی آرامق تداوی ایچون برنجی درجه‌ده شرط ایسه‌ده ، حال احتضارده اولان برمجروحك تخلیصنه چاره آرامیوب . جانینك دردستی ایچون آرقه‌سندن قوشمق قبیلندن اولماسون، اندیشه‌سیله احتیاط ایدیورم . (آلقیشلار) فقط بزم شرق ملتنده اوقدر بیوك بر متانت واردر، که هیچ بر وقت ، هیچ بر فلاکت قارشوسنده مأیوسیت کوسترمزلر ، شو متانت سایه‌سنده‌در که اك مدهش خسته‌لقلری آتلاتمشلردر . مادام که ماضیده یأس کتیرمه‌مشلردر ، بوندن صکره‌ده مأیوس اولمایه‌جقلری آشکاردر . مع‌مافیه خسته‌لق آغر ، مزمن حالنده اولدیغی ایچون وقت کچیرمیوب تداوی چاره‌سنی آرامالیدر .

بوکون الحمدلله نیپون اثبات وجود ایتمشدر ، شوحالده یقین زمانده بوتون شرقی

تنویر ایده‌جکنه امین اوله‌جغز . غربیلرك وظیفه‌سی غروب ایتمکدر . (آلقشلر) نیچون(شمس طالع) رهبر اولورسه، عموم اهل‌شرق تقدم ایده‌جکدر . ژاپونلرك چوشیما مظفریتندن اعتباراً شرقك استقبالی تأمین اولنمشدر .

بن بوکون ژاپونلرك تقدملرینه بالمشاهده کسب قناعت ایتدم . ژاپونلرده کوردیکم استعداد فطری بکا غایت بیوك اطمئنان ویرمشدر . کمال جسارتله سویله‌یه بیلورم ، که ژاپونلرك « میدی » تاریخلری خالص آلتون ایله قید وضبط اولنورسه سزادر . (آلقشلار) .

بن ژاپون ملتنه اولان محبتمی عرض‌ایدییورم ، امید ایده‌رمکه حقیقتده بنم ایله‌در . ژاپون ماتی بوتون اقوام شرقیه‌یه رهبر اوله‌جقلردر ، شرقك مجرای طبیعی‌سی یوکسلمکدر . بوکا کیمسه مانع اوله‌مایه‌جقدر . آوروپالیلر بوکا قانون طبیعت دیرلر ، فقط بزم مسلمانلر قانون الٰهی دیرلر ، مقدس کتابمز اولان قرآنمزده دخی : « اللهك مقدوراتی تبدیل اولنه‌ماز . » بیورلمشدر . » دیه‌رك نطقمی بیتیردم ، تکرار آلقشلر ایله بنی تلطیف ایتدیلر .

صوکره جمعیت اعضالرندن میاکو جنابلری قیام ایده‌رك بزه قارشی اظهار محبت وممنونیت ضمننده خیلی سوزلر سویله‌دی . نهایت مجلسه ختام ویرلدی . ایرتسی کونی بزم بونطقمز غزته‌لرك اکثرنده نشر اولنمش ، غزته‌جیلر طرفندن دخی آلقشلانمشم ، فقط بنم خبرم یوق ایدی . چونکه ژاپون غزته‌لرینی اوقویه‌مایورم . بوصورتله ژاپون ماتی ایله بینمزده برنجی اوله‌رق برمناسبت آچلدی . ژاپونلرده بزه فوق‌العاده براحترامه باشلادیلر .

بن‌ده بلا توقف ژاپونیه‌نك هرطرفنده جولان ایتمکده ، بوتون کون صباحدن آقشامه قدر کزمکده ایدیم . ژاپونیانك پای تختی اولان « توکیو » نك اطرافنده بولنان قریه‌لری ، صیفیه‌لری هپ جولان ایدییور ، اکثریا پیاده کزییوردم . کویلرده کزمه‌نك بنم ایچون دها زیاده منفعتی واردی . زیرا یوللارده راست کله‌جکم آدملردن ایستر ایسته‌مز ، یول صوراجغم ، بعضاً برشی صورمق لازم ، ژاپون لسانیله تکلمه مجبور اوله‌جغم ، ایشته بوکبی الجاآتك وجودی لسان اوکرنمك ایچون مدار اولییوردی . بعض کیجه‌لر یالکز قالیردم، یاتمق‌لازم‌کلیردی ، یاته‌جق یرایستردم ، دائما ترجمان بولندرمق ممکن دکل ایدی . ذاتاً سیاحتدن مقصدده بو ایدی .

ژاپونلرده کویلیلر

ژاپونلرك کویلرنده کزمکده آیریجه برلطافت وار . کویلی ایله شهرلی بیننده بیوك بر فرق ده کوره‌منسکز ، عادات واخلاق ، طرز تلبس ، هرجهتدن کویلی ایله شهرلی بیننده برفرق ظاهری کوریله‌من : ژاپونلرك کویلی‌لری دخی صوك درجه‌ده تربیه‌لی ، ادبلی ، مهمان نوازدرلر . اکثر کویلرده دخی انکلیز لسانی بیلنلر پك چوق بولنور . بعض کویلرده غزته نشر اولنور . کویلیلر اولدقجه دها ساده ، معیشتلری دها موافق طبیعت ، والحاصل برشرق حیاتی کچیررلر . خانه‌لرده اشیا نامنه برحصیردن ، تام اورته‌ده برده مانغالدن باشقه برشی بولنماز .

کویلری کزرکن برشی نظر دقتمی جلب ایتدی ، کونلر قیش اولمق مناسبتیله هوالرده بعضاً سرت اولیوردی ؛ برخانه‌یه ابتدا مسافرکلور کلمز مانغالی کتوررلر ، همان کوموری‌ده طولدیررلر ؛ بو یانمامش کوموری مسافرك اوکنه سورر ؛ صکره سلام ویرر ؛ هرقریه‌ده ، هرخانه‌ده بوبرقاعده اولمش . چوق غریبدرکه ؛ مارصیق قوقوسنی هیچ حس ایتمزدم ؛ بعضاً یورغون کلور یاتار ، اویوردم ؛ نعوذبالله مارصیق اولسه‌یدی ؛ جنازه‌م اورالرده قالمش اولوردی . پك چوق کره‌لر ، غیر اختیاری اولارق یاتمش اویومشم ، خانه صاحبی‌ده مانغالی بزم بورنمزه دوغری سورمش کیتمش ؛ کوزمی آچدیغم وقت بردن کوزیمه چارپاردی .

کویلرده کوردیکم نظافت فوق العاده انسانی ایمره‌ندیرر . اوکویلری ربط ایدن یوللرك انتظامنه ، هله نظافت فوق العاده‌سنه مفتون اوله‌رق بعضاً بوتون بوتون کویلی بر ژاپون اولمه‌یی آرزو ایدردم . فقط یمك بحثنه کلنجه مددالله ، بالقدن بشقه برشیلر بولنه‌میور . ییه‌جکك بربالق ایله برپرنج حاشلامه‌سی . ات ، اکمك کبی شیلر آرامایك ، مبذول برشیٔ وارسه اوده یمورطه‌در . اوجوزده اولدیغی ایچون بن اکثریتله یمورطه ایله امرار اوقات ایدردم .

اکابر ایله ملاقاتلر

ژاپونلرك اك بیوك پروفسور ومتخصصلریله کسب معارفه ایتدم « حقوق دول » متخصصی آریغه جنابلرینی زیارت ایتدم ؛ بوذات محترم ایله پك چوق صحبتلرده بولندق . بیوك پروفسور ، روما حقوقی متخصصلرندن تومیدجو جنابلری ایله‌ده معارفه پیدا

ایتدك . چین لسانی متخصصی حاتتوری جنابلریله‌ده ملاقی اولدم . بونلردن ماعدا بر چوق ذوات ایله ملاقات میسر اولدی . ژاپون احوالنه دائر غایت واسع معلومات آلمغه موفق اولدم . بونلر هپ عون باری ایله پاره‌سز ، پولسز نونمکده اولان بر جولان فوق العاده‌در . پارلامنتو اعضالرندن ومغولستان متخصص‌لرندن ساساکی جنابلریله ملاقات ایتدم ، ساساکی ژاپون ملتی ایچنده اك مشهور خطیب لردندر . وقتیله ترکستان چینی ومغولستانی قارش قارش گزه‌رك مغولستان افکار عمومیه‌سنی جلب ایتمش مغولستاندن ژاپونیایه پك چوق طلبه گتورمش ، حتی مغول دره بکلرندن تورغوب والك اوغلی بالطه توره‌نی ژاپونیایه گتورمش ، ژاپون دارالفنوننده اکمال تحصیل ایتدیردکدن صوکره چین سراینه خاصه اوردوسی رئیسی تعیین ایتدیرمشدر .

ساساکی شرق اتحادی مسئله‌سنی تعقیب ایدنلردندر ، ژاپونلرك حیاتی شرقك اتحادنده‌در ، ژاپونلر نه قدر ترقی ایدرلرسه ایتسونلر ، شرق اتحادینه خدمت ایتمدکجه بقالرینی تأمین ایده‌مزلر ، اعتقادنده بولنور .

ساساکی ژاپونلرك اعتقادنجه خدایی نابت خارق العاده بر آدمدر . زیرا ژاپونلر اکثریتله هپ اوفاق بویلی آدملر اولوب اك بیوکلری ایکی آرشوندر ، ساساکی ایسه غایت ایری یاپیلی ، اوزون بویلی بر آدمدر . بز بو ذات محترم ایله‌ده کسب معارفه ایتدکدن صوکره دوست اولدق . پك چوق برابر گزدك ، ارامزده پك چوق محاوره‌لر سبقت ایتدی ، بعض محاوره‌لرمزی صره‌سی کلدکجه عرض ایده‌رم .

« ژاپون مکتبلری »

ژاپونیاده جولان ایتمکده ایکن نه اولورسه اولسون بوتون مقصدم ، اقصای تمنیاتم ژاپونلر حقنده جدی وصحیح معلومات استحصالنه غیرت ایتمکدی . ژاپونلرده مکاتبك چوقلغی ، علمه شدت هوس ومحبت ، طلبه‌نك کثرتی معلوم ایدی . فقط رسمی معلوماته دسترس اوله‌مامشدم ، بو کره مؤرخلر جمعیتی اداره‌سنی زیارت ایتدیکم زمان بروجه آتی معلوماته دسترس اولدم :

٤١ نجی میدیده (یعنی ١٩٠٨ سنهٔ میلادیه‌سی حسابی که صوك ایستاتستیق دیمکدر .) ژاپونلرده مکتبلر اوچه تقسیم اولنورمش : برنجیسی حکومت مکتبی ، ایکنجیسی زیمستوه که ملت مکتبی ، اوچنجیسی خصوصی بر آدم طرفندن کشاد اولنمش مکتبلردرکه

افراد مکتبی دیرلرمش . شیمدی مکتبلر شو اوچ نام ایله تسمیه اولنور : حکومت ، ملت ، افراد مکتبلری .

ابتدائیه مکتبلری

حکومت مکتبی : ٣ ، ملت مکتبی : ٢٦و٨٩٧ ،
افراد مکتبی : ٢٢٥ . یکونی ٢٧،١٢٥
ابتدائیه معلملری :
حکومت مکتبنده : ٥٢ ، ملت مکتبنده : ١٢١،٥٧٤ ،
افراد مکتبنده ٩١٢ ،
ابتدائیه طلبه‌سی :
حکومت مکتبنده : ١،٤٧١ ، ملت مکتبنده : ٥،٦٧١،٤٦٦
افراد مکتبنده : ٤٠،٧٦١ . یکونی ٥،٧١٣،٦٩٨
ابتدائیه مکتبلرنده ذکور واناث دائما مختلط بر حالده‌در .

اعدادی مکتبلری

ذکور اعدادیه مکتبلری :
حکومت ٢ ، ملت ٢٢٩ ، افراد ٥٦ ، یکونی ٢٨٧ .
ذکور اعدادیه معلملری :
حکومت ٣٦ ، ملت ٤،٣٨٤ ، افراد ١،٠٤٢ یکونی ٥،٤٦٢ .
ذکور اعدادیه طلبه‌سی :
حکومت ٥٦٠ ، ملت ٩٠،٤٢٠ ، افراد ٢٠،٤٥٦ ، اعدادیه طلبه‌سی یکونی ٤١،١١١،٤٣٦ میدی ذکور اعدادیه‌سنی اکمال ایدنلر ١٥،٢٩١ .
اناث اعدادیه‌لری :
حکومت ١ ، ملت ١٠٧ ، افراد ٢٥ ، یکونی ١٣٧ .
معلمه‌لر : حکومت ٢٤ ، ملت ١،٦٢٥ ، افراد ٣٦٢ یکونی ٢،٠١١ .
طالبات : حکومت ٣٥٦ ، ملت ٣٠،٤٢٠ ، افراد ٦،٤٩٧ ، یکونی ٣٧،٢٧٣ .
قزلر اعدادیه‌سنی اکمال ایدنلر : ٩،١٧٩

حكومت دارالفنونى

معلم لرى ٥٠٣،طلبه‌سى ٧٣٧٠ ، اكمال ايدنلر ١٤٢٦ .

صنايع مختلفه مكتبلرى :

حكومت ١٣ ، ملت ٥٩٠ ، افراد ١٩٨ يكونى ٨٠١ مكتب .

صنايع مكتبلرى طلبه‌سى :

حكومت مكتبنده:٥،٣٣٦،ملت:٢٢٩،٢٧٢،افراد : ١٥،٠١٦ يكونى ٢٣٠،٥٩٣ .

دارالمعلمين

حكومت ٢ ، ملت ٦٢ ، معلملرى : حكومت ، ١٢ ، ملت ، ١٧٦ ١

دارالمعلمين طلبه‌سى : حكومت ٩٧٥ ، ملت ٣٥٩ ، ١٩

دارالمعلمات بر تك بولنيور . معلمه‌لرى : ٤٥ ، طالبات : ٣٦٥

اعمالر مكتبى

حكومتك : ١ ، ملتك : ٢ ، اصحاب خيراتك : ٣٥

معلم و معلمه‌لرى حكومت : ١٨ ، ملت : ٤٠ ، اصحاب خيراتك : ١٥٠

شـاكردانى : حكومتك : ٣٢٠ ، ملتك : ٣٩٥ ، اصحاب خيراتك : ٩٤٩

ايشته ژاپونياده معارفك بر سنه‌لك رسمى قيوداستاتستيقه‌سى بوندن عبارتدر . بو استاتستيق مكتب سننده اولانلره مخصوصدر . بونلردن ماعدا اختيارلر ايچون ، عمله ايچون ، خدمتكارلر ايچون‌پك چوق مكتبلروار،كه آنلر بو حسابه داخل‌دكلدر. مكاتب عسكريه ، مكاتب بحريه ، خصوصى دارالفنونلر بو استاتستيقك كذلك خارجنده‌در .

عموم ژاپون ملتى اللى برمليون حساب اولنيور (قوره خارج) ، بونلردن آلتى مليوندن زياده‌سى تحصيل ايله مشغول .

آرتق شو صورتله تصور ایتملی ، ژاپونلرك شعبات سائره‌ده‌كی ترقیاتی بوكا قیاس ایلملی ،صوكره آكلاملیكه ژاپونلرك علم ومعرفته اولان رغبت وغیرتلری ملل سائره‌یه نسبةً پك عالیدر .

ژاپونلرده عمومیتله تحصیل كندی لسانلرنده‌در، كتب فنیه كاملاً كندی لسانلرنده تألیف اولنمشدر . ژاپونلر مكتبلرینه دوغریدن دوغری‌یه اجنبی لسانلردن ترجمه اولنمش كتابلری قبول ایتمزلرمش ، مكتبلر ایچون اساساً كندی لسانلرنده بر مكتب كتابلری تألیف ایتدرمشلر .

مكاتبده مستعمل كتابلرنده اجنبی كلماتدن ممكن اولدیغی قدر اجتناب ایدرلر، حتی فنون حاضره‌یه متعلق مخترعاته دخی كندیلری اسم ویریرلرمش ؛ پوسته‌یه بوتون جهانده (پوسته) ایكن ژاپونلر (یوبین) تسمیه ایتمشلر . فوطوغرافه (شاشین) اسمنی ویردكلری، كبی تلغراف ، تلفون ایچونده كندی لسانلرنده بر نام بولمشلردر .

حروفات

ژاپونلرك من القدیم استعمال ایتدكلری حروفات (هیروغلیف) چین حروفاتیدر . بلكه حروفات دكلده هر بری بر هجایه دلالت ایدر اشكالدر . حروف تهجیدن هر بری ایچون درت شكل وار :

قاتا قانه هیرا غانه یاماتو غانا حونجی

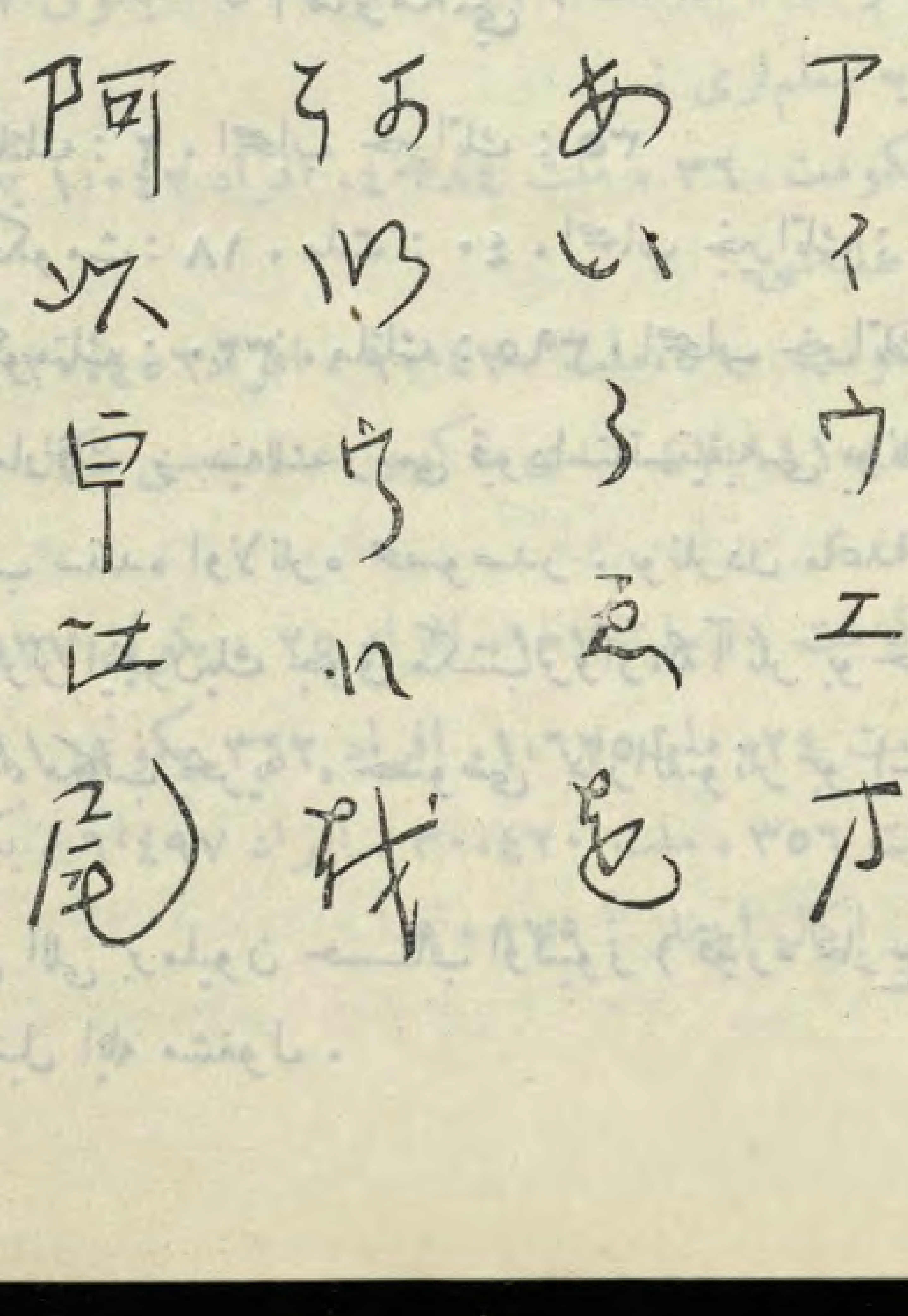

آ اِ اُ ای او

بو صورتله تماماللی عدد اشکال حروف متحرکه واردر . بو حروفاتك کافه‌سی مستعملدر . بونلردن ماعدا اساس ادبیاتده اوتوزبیك قدر چین « هیروغلیفی » مستعملدر . بو اشکالك کافه‌سنی بلمه‌ك ایچون خیلی زمان لازمدر . یالکز شو حروف متحرکه‌نك عددی ایکی یوزه بالغ اولییور . بونکله برابر ژاپونلرده اوقویوب یازمق بیلمین آدم پك نادردر . ریکشه‌جیلر کاملاً اوقویوب یازارلر ، عمله ، حمال ایچنده دخی اوقویوب یازمق بیلمه‌ینه همان تصادف اولنماز کبیدر . خاطره کله بیلیرکه : حروفاتك بو مشکلاتی ژاپونلرك ترقیلرینه ناصل اولوب مانع اولمامش ؟ ! ژاپونلرده تحصیل ابتدائی مجبوریدر ، چوجق تعلیم اولنمدیغی کبی پدری ، والده‌سی یاخود بو مقامده اولان اولیای اموری مسئول اولدیغی کبی ، او محله‌نك اداره‌سینه تعیین اولنمش پولیس مدیریتی دخی مسئولدر !

سن تحصیل : چوجق بش یاشنی اکمال ایتدیکی کبی مکتبه قبول اولنور ، فقط برنجی سنه‌ده چوجغه هیچ برشی تعلیم اولنماز ، یالکز اویون ایله مکتبه انسیت کسب ایدر ، ایسته‌دیکی ساعتده کلور ؛ ایسته‌دیکی ساعتده کیدر . البته بوراده تعلیم اولنه‌جق اویونلر هپ پروغرام تحتنده‌در . چوجق تمام برسنه ظرفنده مکتبه مال اولور . آلتی یاشی تمام اولدیغی کبی درسه باشلار .

« ژاپونلرده قامت - بوی »

ژاپون ملتی ملل سائره‌یه نسبتله غایت اوفاق تفك ، قیصه بویلی اولوب چهره‌لری غایت کنج اولور . یکرمی ایکی - یکرمی دورت یاشنده برژاپونی کوردیکی زمان، انسان آنجاق ١٥ - ١٦ یاشنده تخمین ایده‌بیلور . اوتوز یاشنده برژاپون ١٨ - ٢٠ یاشلرنده ظن اولنور . صقال ، بیق‌ده اولمادیغندن بوتون بوتون کنج کورونور . ژاپونلرده عمومیتله صقال اولماز ؛ بییغیده تراش ایدرلر ، ذاتاً بییق دخی بولنماز . فقط شماله دوغری : خوقفایده ، ساخالین جهتلرنده صقال اولور ، مرکزه دوغری توکیو واطرافنده نادراً صقال بییق بولنور ، بعضلرنده صقال اولمازسه‌ده بییق اولور . اما کیوتو ، کاما کوره ، نارا جهتلرنده هیچ بری یوقدر . قامت ایسه ژاپونلرده عمومیتله اوفاقدر ، فقط قوتلری قامتلری نسبتنده دکل ، برژاپون یوزقیه ، یوزاللی کیلو اشیا قالدیره‌بیلور ، برژاپون آرابه ایله ایکی یوزاللی کیلو آغرلغنده اشیایی پك اوزاقلره قدر نقل ایده‌بیلور . نفس آلارق او آغر یوکلری یوقشلره دوغری چکر . بوندن باشقه‌ده پك آغر امتعه‌یی پك اوزاقلره قدر

نقل ایدر . بو صورتله حیوان وظیفه‌سنی انسانه کوردیرمك ژاپون ملتندن باشقه ملتلرده تصور بیله اولنه‌ماز . بن بردفعه کویلری کزمکده ایکن بر ژاپونك ، دورت عدد تلغراف دیره‌کنی بر آرابایه یوکلتمش ، یوقوشه دوغری چکمده اولدیغنی کورمشدم . اواوفاجق ژاپونده بو قدر قوتك بولنمه‌سی ، هپ ملکدن ایلری کلمشدر . ژاپونلر تربیه ایله افکاری تنویر ایتدکلری کبی ؛ تجربه ایله‌ده جسملری تقویه ایتمکده‌درلر .

حتی بو خصوصده بن ژاپون طبیعیونی ایله‌یك چوق قونوشدم . آنلر دخی قوتك تزایدینه ملکه‌نك یاردمی اولدیغنی سویلیورلر . شو سببه مبنی ژاپونلر دها قوتك تزایدینه ملکه‌نك یاردمی اولدیغنی سویلیورلر . شو سببه مبنی ژاپونلر دها مکتبك برنجی صنفندن اعتباراً چوجقلره ریاضات بدنیه درسنی مجبوری یاپمشلر . بو مقصدی تأمین ایچون آیروجه وضع اولنمش قانونلرده واردر .

قامتك اوفاقلغی ایچون چاره :

بو نکله برابر ژاپونلرده بویك یك اوفاق اولمه‌سی نه‌دندر ؟ بونی بر چاره بولوب ده دها بیوتمك ممکنمی ، دکلمی ؟ بو جهتلری دوشونیورلر ، بو خصوصلری کمال اهمیت ایله نظر اعتباره آلدقدن باشقه مناسبات زوجیه ایچون دخی مواقیت مخصوصه تعیین ایتمشلر ، اکثریت آراده بونی قبول ایتمشدر . بو کون ژاپون قریه‌لرنده عمومیتله چوجقلرك وجوده کلمه‌سی ایلول نهایتندن بدء ایله بر آیه قدر سورر . بونك بر چوق منافعنی تجربه ایتمشلر ؛ ژاپونلرده اراضی ایشی‌یك آغردر ؛ هر سنه اکین زماننده تارلالره لااقل بش قات تازه طوپراق ناویز فلان الدن وضع ایدرلر . شو سببدن ارکك ؛ قادین سیاناً تارلالرده برابرجه چالیشیرلر . ایلولدن دنیایه کلمش چوجغی نیسانه قدر قادین الدن چیقاریر . چوجغك کندندن بیوك قرداشی وار ایسه ، آنك آرقاسینه یاخود قادین کندی آرقاسینه باغلار . بو وضعیتده ؛ اعتیاد نتیجه‌سی اوله‌رق ، قادینك ایشنه مانع اولماز .

چوجقلری آرقایه باغلامق :

چوق غریبدر هپ ژاپون قادینلری (یوقاریده‌ده ذکر اولندیغی کبی) چوجقلرینی آرقالرنده طاشیورلر . نه‌قدر کبار قادین اولسه بیله چوجغی آرقاسنده اولور . ژاپون قادینلریده مطلقا هر سنه طوغرورلر . چوجق چوغالدقچه هپسی بر قادین آرقاسینه صغماز . شو حالده او آلتی ایلق ؛ بر یاشنده ایکی یاشنده اولانلریده ؛ بش آلتی یاشنده اولانلرك آرقاسینه باغلار ، اویون یرلرنده دائما کوریلیر . اوفاجق

اوفاجق بش یاشـنده ، آلتی ، یدی یاشـنده چوجقلر ، هپ آرقالرنده اوفاق دها برر چوجقلری طاشیرلر . ایلك کورشده بو ، چوق غریب کلور . برخانه‌ده بعضاً سکزاون چوجق اولور . صوکره اوقانون نتیجه‌سی اوله‌رق کوره‌جکز : ژاپون مکتبلرنده عموما صنف آرقاداشلری هپ بربویده اولور ، برنجی صنف شاکردلری هپ بربویده ، ایکنجی صنف شاکردلری بربویده الی آخره . برصنفده متعدد قامت اولمز .

بنم فکرم :

ژاپونلر نه ایچون بوقدر اوفاق ؟ بوخصوصی بن‌دخی پك چوق دوشوندم . بزم کبی خارجدن باقه‌جق آدمه ظاهری برسبب میدانده یوقدر ، ذاتاً کندی طبیعونی بیـله بوله‌میور . مع مافیه بنم خاطریمه کلیورکه چوجقلرك آرقاده‌مدت جدیده باغلی قالمه‌سینك بیوك مدخلی واردر . اولاجه‌جق طوغدیغی کوندن اعتباراً دائما آصیلی برحالده بولنیور . قادین اوتوردیغی قوشدیغی کزدیکی زمانلرده‌وبوتون احوالده‌چوجق هپ آرقه‌ده‌باغلیدر . چوجوغك معروض اولدیغی بوتضییقات شبهه‌سز نشو ونماسنه مانع اولور .

بوندن ماعدا ژاپون قادینلرنده ممه‌هان یوق کبیدر ، بویوزدنده چوجقده فعلا اغتدا پك ناقصدر ، لایقیله طویامز . ذاتاً بونكدخی سببی اوچوجغك آرقایه باغلی اولماسندندر . طبیعی کیت کیده وراثت حالنی آلیر .

بهمه‌حال چوجغی آرقایه آصمه‌نك مضرات عدیده‌سی واردر . منافعنه کلنجه زیانی تلافی ایده‌جك ماهیتده‌دکلدر . فقط بو ، ژاپونلرده ، برعادت مبرمه اولمش ، تبدیلی مشکلدر .

« تیاترو »

ژاپونلرده تیاترو من القدیم پك شایع ایمش ، بوراده اول باول شـونی دیه‌جکم : ژاپونلرك تیاترولری‌ده ژاپونلر کبیدر . اولا تیاترو اویونی کیجه دکل ، کوندوز اوینانیر . ثانیاً تیاترویه یالکز شـیقلر دوام ایتمز ، عوام وخواص ، هرکس کیده‌بیلور ، هرکس عائله‌سی ، چولیق چوجغی ایله‌برابر کیدر ، عائله‌ده قاچ چوجق وار ایسـه هپسی اولمق شرطیله ، ممه‌ده اولانندن طوتك‌ده‌اوچ‌الی‌اخر یاشلرنده اولانلره وارنجیه‌قدر . تیاترونك داخلی دوم دوز ، حصیر سریلمش ، مربع اوجاقلر یاپلمش ، هر عائله‌یه بر اوجاق ، هر اوجاقده درت مندر ، برده‌مانغال اولور ، هرعائله کندی اوجاغنه یرلشدیکی کبی کندی خانه‌سنده ناصل ایسه اویله‌جه اوتورر ، ییه‌جکی ایچه‌جکی اورایه کلور . لوجه‌لردن ماعدا

سنده فیئات هپ بردر ، اوراسی یوکسك بوراسی اوجوز دکل . لوجه‌لر جزئی بر فاصله ایله اولدیغی ایچون فیئاتجه بر آز فرق ایدر .

تیاترو قاپوسنده هرکس طاقونیه‌سنی ، آیاق قابنی چیقاره‌جق ایچریده ترلك ایله بولنه‌جقدر .

تیاترودہ اویونا کثریتله اوپه‌را (وقایع تاریخیهٔ قدیمه) در . درام پك نادر اوینانیرمش بالیت ، فاوص هیچ یوق . اوپه‌رالرده هپ ژاپونلرك کندی تألیفاتی ، کندیلرینه عائد شیلردن بحث ایدر . آوروپاده معروف اویونلردن هیچ بری ژاپون تیاترولرنده شیمدی یه قدر اوینادیغی یوقمش . و آوروپا اصولنده ، طرزنده تیاترو بنالری ژاپونیاده حالا یوقدر. تیاترو صحنه‌لری هپ ایکی یوزلی یاپلمشدر ، بر صحنه‌ده اویون دوام ایتدیکی صره‌ده ، آرقا یوزنده تبدیل مفروشات اولور ، بر فصل اویون ختام بولدیغی کبی ؛ تکمیل صحنه یرندن حرکت ایده‌رك دونر ، اولکیسی ده اویونجیلریله برابر آرقایه کیدر ، یکی مفروشات ایله یکی اویونجیلر اوتوردقلری یرده سیرجیلر اوکنه چیقار .

بن ابتدا تیاترویه بیلمه‌یه‌رك تصادفی اوله‌رق کیتدم ، لسانلرینی ده بیلمه‌دیکمدن چوق غریب اولدی . آوروپالیلر ایچون آیروجه یر وارمش ، بنی اورایه یرلشدیردیلر ، آیاق قاپلریمی چیقارمامی تکلیف ایتمدیلر ، بلکه قوندره‌م اوزرینه لاستیکدن معمول غایت خفیف وانیجه ترلك ویردیلر ، بو ترلکلرده مخصوص یاپلمش . اك بیوك آیاقلره کلدیکی کبی اك او فاق آیاقلره‌ده تام اویار .

یالکز ایدم ، کوستردکلری صندالیه‌یه اوتوردم ، فقط بندن ماعدا بو قاتده کیمسه یوق . لسانده بیلمیوردم . چوق کیچمدی پرده آچلدی . اویون باشلادی .

بن هر نه قدر لسان بیلمه‌دیکم جهتله اویوندن هیچ برشی آکلایه‌میور ایدیسه‌مده ؛ صحنه‌نك مفروشاتی ، اویونجیلرك وضعیتلری و سیرجیلرکده هیئت مجموعه‌سیله عائله بر کوی تشکیل ایتمه‌لری ، بنم ایچون اویوندن دها قیمتلی بر درس عبرت ایدی : اولا اویونلرنده هیچ اجنبی قوقوسی یوق ، ثانیاً غایت طبیعی (سوفلور) فلان یوق ، ثالثا باشدن آشاغی هرشی ملیت اساسیسی اوزرینه قورولمش . اوراده بولندیغم مدتجه ذهنم هپ بونلر ایله مشغول ایدی . برده زیاده‌سیله دقتمی جلب ایدن برشی چوجقلرك او قدر کثرتیله برابر (ایکی یوز آدم وارایسه ، مطلقا آلتی یوز چوجق وار) هیچ اولمزسه تنفس زماننده بر پاطیردیسی ایشیدیلمه‌یور . بنم ایچون حقیقةً شایان حیرت ایدی . بن هپ بونلری تفکر ایده‌رك اوراده تمام اوچ ساعت وقت کچیردم . اوچ ساعتده بر (پیه‌س)

اتمام اولندی .

بزه اویون تمام اولدیغنی خبر ویرن ذات صوکره دیدی‌که : برساعت صوکره بشقه اویونه باشلانه‌جق ، اکر قالمق ایسترسه‌کز تکرار بیلت آلورسکز .

بنم ذاتاً مقصدم برکورمك ایدی ، اوحاصل اولدی ، ایکنجی اویونه قالمق ایچون برلزوم کورمدم .

ژاپونیاده کیجه عالمی یوق در!

ژاپونلرك هرشیئی بویله‌در ، تیاترولری دخی کوندوز اولور ، آوروپاده اولدیغی کبی کیجه‌عالمی ژاپونیاده یوقدر . کیجه‌لری هرکس اویور ، صباح ایرکن قالقار . کیجه زوالی ساعت اون‌نهایت اون بر سوقاقلرده کیمسه‌قالماز . یالکز پوسته‌جیلرله تلغرافجیلر اللرنده بر فنار اولدیغی حالده کیدر ، کلورلر .

بن ژاپونلرك بوخصلتلرینی صوك درجه استحسان ایتدم . دوغریسی بونلر هپ حسن اخلاق اماره‌سیدر .

بن ژاپونیاده بولندیغم مدتجه بلاتوقف کزردم : شهرلرده ، کویلرده ، طاغلرده هربولندیغم یرده دائماً ژاپونلرك اخلاقنه دقت ایدردم . ژاپونلرده تربیه‌واخلاق او قدر عالی‌که ؛ آنجاق بزم اهل اسلامه لایق درجه‌ده در . حتی برکره برکویدن صباحلین کچرکن چای ایچدم . او آراده ناصل ایسه چایجی کوزوکمدی ، بن‌ده فنجانك یاننه بر « سین » پاره براقه‌رق یولمه دوام ایتدم ، اوکونی بوتون کون دولاشدم ، آقشام‌اوستی توکیویه عودت ایدییورم . اوصباح کچدیکم چای‌خانه قربندن کچمکده‌ایدم . چایجی قادین آرقامدن سسلندی ، باقدم بزه دوغری قوشه‌رق کلیور . بن ، بس بللی چای ایکی « سین » اوله‌جق دیه جیبمدن چانته‌می چیقاردم ، پاره‌ویرمه‌یه حاضرلندم ، باقدم قادین بزه اوفاق‌پاره‌لر اوزاتیوردی . مکر چای دورت « رین » ایمش‌ده ، بزم اوراده آلتی رینمز قالمش . باقکز شو صداقت ، شو اخلاقه ! ذاتاً بر « سین » اهمیتی نه‌قدر ، بزم پاره‌ایله بر « سین » بش‌پاره‌در . آنلرجه بر « سین » ده‌اون رین توتار ، بزم آلتی رین‌که اوچ پاره‌مز اوراده فضله قالمش‌ده ، قادین او آلتی رینی قوشه‌رق بزه کتوردی . بو اخلاقی آوروپاده آرامایه‌لم ، چونکه بوله‌مایز .

« تکرار کوی عالمده »

« هودوقایه » نام برقریه‌ده بولنیوردم ، کونلرده موسم شتا ایدی . معتادم اوزره

کویلرده خصوصاً کیمه‌راست کلورسه‌م دائما برشیلر صورمق، برشیلر اوکرنمك فکرنده بولنوردم . میاته‌نام براختیارله قونشمقده ایکن کندمك روسیه‌لی بر تاتار اولدیغمی سویله‌مشدم ، اوده بنی روس ظن ایتمش ، بکا احترام مقامنده دیدی : روسلری بز سورز ، زیرا روسلر اولمایه‌ایدی احتمالکه بز کندمزك قیمتمزی تقدیر ایده‌مزدك .

بر کویلی بکا بوسوزلری سویله‌دکدن صوکره دیدی : — شوراسنی بیلمك ایسترم : عجبا روسلر کندولرینه بر قیمت تقدیر ایده‌بیلدیلرمی ؟

بن ، میاته‌نك بو سوزلرینی تحسین ایتدم ؛ زیرا بر کویلی اختیار بونی سویله‌یور ؛ دیدم : روسلر کندی قیمتلرینی ذاتاً بیلورلردی ، فقط سز پیاسه‌یی ایندردیکز .

بونك اوزرینه میاته کوله‌رك دیدی : — بز روسلری ثنا ایده‌رز . حقیقةً محارب ملتدر ، بزه استادلقلری سبقت ایتدی ؛ بر آدمك استادینه احترام ایتمه‌سی نه‌قدر طبیعیدر ، بزه‌ده روسلره احترام ایتمك دوشر . بز روسلر سایه‌سنده کندی موقعمزی تعین ایده‌بیلدك ؛ بر آدم کندی موقعنی تعین ایده‌بیلمك ایچون نه‌قدر سعی ایدرسه حق واردر ؛ فقط ایش یالکز چالشمقده دکل ؛ اسبابك بولنمه‌سنده‌در .

— سز محاربه‌ده بولندکزمی ؟

— بولندم ایسه‌ده بنم کبی بر اختیارك محاربه‌ده بولنمه‌سنده نه اهمیت اوله بیلیر ؟ فقط ملتمك بختیار زمره‌سیله برابر بولنمق شرفنه نائل اولدیغمدن کندمی دخی بختیار عد ایده‌رم .

— نره‌لرده بولوندکز ؟

— یالو محاربه‌سنه کیردم ، موقده‌نه قدر کیتدم .

— بو محاربه‌ده‌ك زیاده استغرابکزی موجب اولان بر وقعه حکایه ایدرسه‌کز ممنون اولورم .

— بن کویلی بر اختیارم ؛ بنم اوقومام دخی پك آزدر . سزه برشی سویله‌یه بیلورسه‌م اوده کوزم ایله کوردیکم بر حادثه‌در . کوزم ایله پك چوق شیلر کوردم یا ! فقط اکثری خاطرمده بیله قالمادی . لکن اك صوك موقدن فتحنده کوردیکم بر روس تجارینك طمعکارلق سایه‌سنده فداکارلغی عرض ایده‌یم ، آرزو بویورورسه‌کز دیکله‌رسکز .

— بیوروکز ، کمال ممنونیتله دیکله‌یه‌جکم .

— محاربه‌نك غریب حاللری واردر ، بن کندم اسکیدن ژاپونلرك داخلی محاربه‌لرنده پك چوق بولنمشدم . فقط آوروپالیلره قارشی محاربه‌ده برنجی دفعه بولنیورم ، اوسببدن بو محاربه بنم ایچون پك غریب اولمشدر .

بزم ژاپونلر بیننده من‌القدیم محاربه اولدیغی زمان ، محاربلردن هرایکی طرفده یکانه مطلبی خصمنی منهزم ایتمك اولوردی ؛ اثنای محاربه‌ده بوندن بشقه دوشونلمدیکی کبی هیچ بر شی‌ده کوزینه کوزکمزدی . حتی بزم هیچ بر شی عادت قدیمه وجه ایله کرك کندمزدن و کرك دشمنمزدن بر آدمك تلف اولدیغنی کوردیکمز زمان برنجی وظیفه‌مز اونك کیم اولدیغنی آکلامق ، صوکره‌ده پاره‌فلان کبی امانتلری بولنورسه محافظه ایدوب اولیاسینه تسلیم ایتمکدی . بوکره‌ینه اوعادتمزی کندی‌مز حقنده کاکان تطبیق ایتمکده قصور ایتمدك ، فقط مع‌التأسف روسلره قارشی بونی یاپه‌مدق ، پك‌چوق روس افرادینك اماناتی بزم خزینه‌مزه کچمشدر . هرنه قدر بعض آدره‌سلری بولنانلری روسیه حربیه نظارتنه کوندرلدیسه‌ده پك نادردر .

اماروسلرده ایسه بوهیچ یوقمش ، بلکه تلف اولمش آرقداشلرینك هرنه‌سی وارایسه هپ کندولری یغما ایدرلرمش . بوندن ماعدا بوتون ضابطه و ارزاق مأمورلری هپ خزینه مالیه‌سینه یوکله‌نورلرمش . بری یوزه قدر کچره‌بیلورلرسه کچررلرمش . بن بوکا یالو محاربه‌سنده ایکن بوصورتله کسب قناعت ایلمشدم ، فقط صوکره موقده‌ن محاربه‌سی ختامنده عین‌الیقین مشاهده ایتدم دیرسه‌م جائزدر .

بزم موقده‌نده بوتون آملمز قوروپاتکینی یاخود لینویچی اله کچرمکدی ، بزم موقده‌ن اوزرنده اولان ضایعاتمز هپ بوپلان اوزرینه ظن ایدرم اولمشدر . یوقسه موقده‌نده بیوك ضایعات ویرمه‌یه حاجت یوقدی . غالبا بزمکیلرده اوراده فضله طمعکارلق ایتدیلر . نه‌ایسه روسلرده غفلت ایتمدیلر ، برآن اول موقده‌نی ترك ایده‌رك فرار ایتدیلر .

معلوم یا ! منهزم اولان عسکر بر مرکزی ترك ایتدکلری زمان ، اکثریتله اوراده پك چوق خزینه‌ده بولنور ، افراد ناس‌ده اصحاب ثروت‌ده بولنور . ایشته شوراده منهزم اولان عسکر چکلیر چکیلمز ، دها محاربلر عسکری کله‌دن اوراسنی خونخوزلر یغما ایدرلر ، بو هر یرده بویله اولدی ، بزمکیلر بونك اوکنی آلمایه چالشدیلر ایسه‌ده موفق اوله‌مدیلر . بوحال موقده‌نده دخی اویله اولدی . خونخوزلر بزم عسکرمزدن مقدم یتشدیلر ، خانه‌لری ، مغازه‌لری باصدیلر ، بوتون مملکتی یغما ایتمشلردی .

بن ده موقدن استیلاسنده حسب المأموریه برنجی قافله ایله موقده‌نه کیرمشدم ، نظامی عسکرك برنجی قافله‌سی کلورکلز بالطبع خونخوزلرده قاچمشلردی . بزده علی‌العجله شهرك هر طرفنه محافظه نقطه‌لری تعیین ایله تحت تأمینه آلدق ، مغازه‌لرك اکثری

آچيق ، اشياسى يغما اولنمش ، اهالينك بعضلرى اتلاف اولنمش ، هريرده انسان لاشه‌لرى چوقدى . اول باول تجارت مركزلرينى تحت محافظه‌يه آله‌رق ، عسكرى موقعلرى معاينه‌دن كچيردكدن صوكره بازار محلنه كلدك ، اوراده هپ مغازه‌لرك قاپولرى كيمى آچلمش ، كيمى قرلمش ، صره‌سيله معاينه ايده‌رك كلدك . بر مغازه‌يه كلديكمزده ، مغازه قاپوسى كليدلنمش ، هم‌ده مهرلنمش . قاپو اوكنده بر روس نفرى تفنك اوموزده نوبتجى صفتيله بولنيوردى .

بزم ضابط تسليم امرينى ويرنجه ، روس نفرى تفنكنى آتدى ، عسكرى البسه‌سنى چيقاردى ، سويله اوله‌رق بزم ضابطمزك قارشوسينه كله‌رك ، اولدن كنديسنك روس اولمايوب كورجى اولديغنى ، صوكره‌ده عسكر اولمايوب تجار اولديغنى سويلدكدن صوكره علاوه ايتدى : بو مغازه بنم مالمدر . روس عسكرى قاچدقدن صوكره خونخوزلر هجوم ايتمكه باشلاديغى كبى بن همان مغازه‌مى قاپادم ، كندى مهرم ايله مهرله‌دم ، خونخوزلرك يغماسندن محافظه ايچون قاچان عسكرك براقمش اولديغى (شينيل) لرندن برينى كيدم ، براقلمش تفنكده چوقدى ، برينى اوموزيمه آلديغم كبى كنديمه عسكر سوسى ويره‌رك مغازه‌ده اولان اشياده دولت خزينه‌سيدر ، ژاپونلره تسليم ايتمك ايچون بنى براقديلر ديدم ، بو صورتله مالمى محافظه‌يه موفق اولدم . شيمدى اختيار سزكدر ، ايشته بن ، ايشته مالم ، ديه‌رك خزين بر صدا ايله كوزلرينى سيله‌رك مغازه آناختارى ايله مهرينى بزم ضابطه تسليم ايتدى .

ضابط دها مغازه‌يى آچمادن راپورينى يازدى ، مغازه ايچنده نه كبى امتعه ونه كبى علائم مخصوصه بولنديغنى صورارق درج ايتدى . امضا ايتديركدن صوكره مغازه‌سنى آچدق ، مغازه‌نك كنديسنه عائد اولديغنى تحقق ايتدى .

او آراده بزم عسكرمز موقده‌نى تماماً استيلا ايتدى .

قوماندانده كلديكى كبى كورجى‌يه ديدى : استرسه‌ك مغازه‌كى آچ ، تجارته باشلا ، فقط تعرفه شودر ، فيئاتده بودر ، يوزده يكرمى كار ايله آليش ويرش ايده‌جكسين . يوقسه شيمدى آرابه‌لر كلور ، اشيالركى يوكله‌تيرسين ، ضابطه ويررز ، روس عسكرينه التحاق ايدرسكز .

بونك اوزرينه بزم كورجى مسافرمز قوماندانك تعيين ايتديكى فائضه قناعت ايتمدى وديدى : بن روس عسكرينه يوزى اوچيوزه صاتاردم ، ممكن اولورسه مساعده ايدكز ، قوانجنزى‌يه كيده‌يم .

بزم قوماندان همان آرابه‌لر کتوردی ، اشیالرینی یوکله‌تدیکی کبی ، روس عسکرینه التحاق ایتمك اوزره موقعه‌نی ترك ایلمه‌سنه مساعده ویردی . بزم اماتجی‌لر حدوده تسلیم ایتدیلر .

ایشته اوزمان بو کورجی‌یه یوزی اوچیوزه ناصل صاته‌بیلدیکنی صوردم .

کورجی دیدی : بز بونی یالکز ارزاقده ـ اکمك ، یمورطه ، یاغ وامثالی شیلرده ـ یوزی اوچیوزه . عسکر قوماندانینك مساعده‌سیله فیئات تقدیر ایدییورز ، یوقسه مشروبات ومکیفاته کلنجه برشیشه شامپانیایی ایکی‌یوز روبله‌یه‌قدر صاتدیغمز زمان ضابطان ممنون اوله‌رق ایچرلردی ، ینه‌اون قاپیکلك توتونی بر روبله‌یه‌صاتدیغمز زمان بزم قناعتمزه حیران و تحسین خوان اولورلردی .

حکایه‌یی بوصورتله نقل ایدن اختیار کویلی علاوه اوله‌رق :

— بونلری ایشتدیکمز زمان هیچ اینانمازدق ، حیرتمزی موجب اولوردی . صوکره بونلر هپ تحقق ایتدی . روس عسکرنده بوکبی سوء استعمال پك چوق اولورمش .

ایشته بنم کبی بر کویلی اختیاردن محاربه‌یه عائد بو قدرجك برشی ایله قیمتلی وقتکزی کچردم ، عفو ایدیکز ، زمینده برمطالعه درمیان و اعتذار بیان ایتدی . دوغریسی میانه بابانك بو حکایه‌سی بنم خوشیمه کیتدی ، صدد خارجنده اولسه‌بیله مشهوداتم صره‌سنده ضبط وقید ایتدم .

کوی عالمنده بولنیورم صدده دونه‌لم :

ژاپونلرده ، معیشت عمومیتله غایت بسیط وساده اولدیغنی ذاتاً سویله‌مشدم ، کویلره کلنجه طبیعی دها بسیط ودها ساده اوله‌جغی محققدر . خصوصا مأکولات تعریفه کلمز درجه‌ده بسیطدر ، بزجه تعبیر اولنورسه : (آبور جوبور) دیدکلری کبیدر ، برنجی غذالری ، غذا نامنه ینه بیله‌جك شیلری : یاغ سز ، طوزسز ، اتسز ، سبزه‌سز خالص ساده پرنج خاشلامه‌سی ، دکز حشراتنك انواعی ، بالغك الك عادی جنسی ، اوده بولنورسه ؛ انواع آغاج طمرلری ، بونك‌ده یومیه بریا ایکی دفعه اولدیغنی خاطردن چیقارملی . صباحلین هرشیدن مقدم قهوه آلتی غزته‌در .

الك فقیر خانه‌ده هرصباح الك اول اله آلاجقلری برشی وارایسه ، اوده غزته‌در . شفق سوکر سوکمز همان غزته‌جیلر اوتوموبیل ایله کچرلر .

بعض کویلر واردرکه ، عادتا کوی دینیله‌جك درجه‌ده دکل ایکی اوچ خانه ، بش خانه ، بونلرده پك چوقدر ، بویله‌لری اکثریتله یولدن کنارده اوزاقجه بولنور ، غزته‌جیلر

اوغراماز. فقط او حذادن كچركن او كويلرك غزته لريني يول اوستنه آتاركيدر .

غزته جي كچر كچمز اولردن قوشارلر غزته ايچون ؛ بعض كونلر غزته جي ياريم ساعت تأخر ايدرسه ، آرتق هرخانه دن بر آدم غزته يه منتظر اولورلر . كوزلري يولده قالور . اركك ، قادين كويلرده هيچ بوش دورمزلر . بوتون كون مطلقا برشي ايله مشغول اولورلر . قادينلرك وظيفه لري اكثريتله نظافته خدمت ، بوتون مشغوليتلري بوندن عبارتدر . دها دوغريسي بو كويليلرك معيشتلري اويونجغه بكزر ، خصوصا او ، دكنكلرايله يمك يمه لري نظر اعتباره آلنورسه حقيقةً اويونجقدر.

كويلرده دخي حيوانات هيچ يوقدر ، بوتون حيوانلر وظيفه لريني انسانلر كوريرء چوق آغر ، اشاغي خدمتلرده بولنورلر ، شوجهتله حمامه احتياجلري چوقدر .

كويليلرده حمام :

حمام كويليلرك اكسودكلري شيلردندر . حماملري ايسه صيجاق صودن عبارت . هركويده برقاچ حمام مطلقا بولنديغي كبي ، خانه لرده دخي بانيولر بولنور . فقط حماملري غايت ساده ؛ اركك ، قادين بر حمامده بولنورلر ، آرالرنده برپرده (شيرمه) اولور . ژاپونلرده عورت وستر عورت كله لري همان يوق ديرسهم جائز اولور .

كويليلرده صنايع وتجارت :

ژاپون كويلرنده صنايع پك ترقي ايتمشدر . هركويده اوفاق دستكاهلر ، فابريقه لر بولنور ، خصوصا چيني اعمالي پك شايعدر . همان هركويده بولنور ، ديرسهم جائزدر . پك چوق قريه لرده الكتريق قوتيله ايش كوريرلر ، الكتريق ضياسيله تنوير اولنمش قريه لر آزدكلدر . قيش كونلرنده اكثر كويليلر ايشلري مارانغوزلقدر .

ساحللرده ايسه باليق آوجيليغي وبالقدن ياغ چيقارمق ، توزلامق ، قوروتمق ، خويار ياپمق ، هم باليغي توتسليه رك صيفه سني تدارك ايتمك خصوصاتي جاريدر . اوروپايه امريقايه كونده ريله جك باليقلري تربيه ايتمك ، هپ كويليلر صنايعندن عد اولنور .

بن بونلري كويلرده كوردكجه چوق استغرابمي موجب اولوردي . صوكره دولاشير ، دولاشير تكرار شهره يعني توكيويه كليردم .

توكيوده بولنديغم زمان دخي هيچ بوش دورمازدم .

بعضاً غزته لره مقاله لر يازاردم ؛ بعضاًده محافل عموميه يي زيارت ايده ردم . بركره

قونت ماجوره جنابلرینی زیارت ایتدم . شوراده قونت ماجوره‌نك كیم اولدیغی ، وموقع حاضر یني آكلاتمازدن مقدم ، ژاپونیاده قونتلرك كیم اولدیغی عرض ایده‌جكم :

ژاپونیاده « قونت » لر

بوندن قرق بش سنه‌مقدم ، ژاپونیاده ادارهٔ مملكت اوچیوز بوقدر دره‌بكنك تحت تصرفنده اولوب . بونلردن هر برده بكلكك حدودی معلوم اولدیغی كبی ادارهٔ داخلیه‌ده مستقل ایمش ؛ بری دیكرینه‌قارشی اعلان حرب دخی ایدر ؛ یكدیكریله‌بسبتون قطع علاقه‌ده ایلر ؛ بری غالب ، دیكری مغلوب اولور ؛ فقط هیئت مجموعه‌سی اعتباریله (هیئت متحده)اصولنده پای تخت عمومیلری كیوتو بلده‌سی اولمق اوزره‌مرجع عمومی اولان « میقادو » عائله‌سنه «تیانسی صامه » یعنی «مقدس » دنیلورمش . عموم مملكتك خصوصات خارجیه‌ده‌ایمپراطوری طانندیغی كبی ، منازعات داخلیه‌ده دخی فصل دعوی ؛ عقد مصالحه كبی خصوصاتده حكم صفتی حائز ایمش . بوندن قرق بش‌ اللی سنه‌مقدم موجود امارتلرك الك بیوكی مركز اداره‌سی « توكیو » بلده‌سنده اولان « توقوغاوه‌كی‌كی » ایمش . بوتوقوغاوه‌كی‌كی بوندن قرق دورت سنه مقدم « موجیتو » میقادونك باباسی وفات ایتدیكی كبی اوزمانده اون‌بش یاشنده اولان میقادونك ایمپراطورلغنی طانیمق ایسته‌مه‌مش بونك اوزرینه بینلرنده محاربه ظهور ایتمش ، محاربه‌خیلی دوام‌ایتدكدن صوكره توقوغاوه‌غالب اولوب میقادونك ایمپراطورلغنی تصدیق ایتمش فقط ایكی شرط ایله‌كه : اولاً « كیوتو » بلده‌سنده اولان عائلهٔ سلطنت « توكیو » بلده‌سینه نقل ایده‌رك او تاریخدن اعتباراً « موجیتو » میقادوایمپراطورلنی تأسیس اولنمش صایله‌رق مبدأ تاریخ اوله‌جق ؛ ثانیا : عموم امارات لغواولنه‌رق ولایته تبدیل وبوصورتله برایمپراطورلق اولوب اوزمانده امارتی حائز اولانلره‌ده‌تلطیفاً « قونت » لق ویریله‌جك . ایشته بوكون ژاپونیاده‌نه‌قدر«قونت» وار ایسه هپ بونلردر . نم دوستم « ماجوره » جنابلری بو جمله‌دندر ، كه : بوكون ژاپونیاده موجود قونتلرك الك بیوكلرندن ونفوذلیلرندن صاییلیر .

شیمدی ماجوره جنابلریله برنجی ملاقاتمی وبوراده ژاپونیا زادكاننه عائد كوردیكم شیلری عرض ایده‌جكم :

اول باول ماجوره‌نك بوندن بش یوز سنه مقدم بنا اولنان خانه وباغچه‌سندن بحث ایده‌یم :

باغچه‌نك اورته‌سنده غايت جسيم بر حوض موجود اولوب اطرافی قديم ابنيه ايله احاطه اولنمشدر. قونت ماجوره ايله ملاقات ايچون كلديكمده قونت جنابلرينك مخدوملری بزی قپودن استقبال ايتديلر، سلاملق دائره‌سنده بزه بر كوستردیلر. ژاپونلرك هردائم ايچمكده اولدقلری چايلردن اكرام ايديلدی. ترجمانم ناقايامه واسطه‌سيله كندمی تقديم ايده‌رك قونت جنابلريله ملاقات آرزوسنده بولنديغمی مخدوملرينه سويله‌دم. (قونت جنابلرينك مخدوملری دارالفنونی اكمال ايتمش غايت تربيه‌لی بر كنجدر.)

بر قاچ دقيقه استراحتدن صوكره مخدوملری كيدوب خبر ويردی. ديمشلركه: «يارم ساعت قدر مساعده ايتسونلر، چوق مشغولم، استراحت اوطه‌سينه تشريف بيورسونلر» مخدوملری كله‌رك كمال اعتذارله بزه خبر ويردكلری كبی، استراحت دائره‌سينه دعوت ايتديلر، بزده سلاملغی ترك ايده‌رك استراحت دائره‌سنه كلدك.

بش دقيقه صوكره بورايه بر خانون كلدی، بزه سجده ايدرجه‌سينه بر تعظيم ايتديكدن صوكره اوراده بولنان مانغال وقدحلری قاريشديرمايه باشلادی، بنده كمال دقت ايله باقمقده ايدم، مكر بو تربيه‌لی وغايت ياقيشيقلی خاتون بر قيز ايمش‌ده بر چای ياپمايه كلمش ايمش، همان غريب بر اصولده چای ياپمق ترتيباتنه باشلادی، او دقيقه‌دن اعتباراً اورته‌لقده بر رائحهٔ طيبه مسك كبی قوقمغه باشلادی. بن بو طرزده چای ياپيلديغنی هيچ كورمه‌مش، وايشتمه‌مش ايدم، نهايت اون دقيقه‌ده چای حاضر اولدی، موميٰ اليها كمال نزاكتله ديز اوزرنده يورويه‌رك بزه تقرب ايله چای تقديم ايتدی. (خاتونلر هيچ بر وقت اركككلر قارشوسنده آياقده طورمازلر.) بن چايی اليمه آلدم، بوتون اورطه‌لغی مسك قوقوسی استيلا ايتدی، بنده حيرتلر ايچنده قالدم، ديدمكه: هر نه قدر عيب اولسه‌ده صوره‌جغم چونكه غريبم، عفو ايدوسكز.

قدحی كوستره‌رك: بو نه‌در؟ بونی بزه تقديم ايدن كيمدر؟

ديديلركه: — بو چايی تقديم ايده‌رك حضور كزده خدمت كزله افتخار ايله قونت ماچوره‌نك كريمه‌سيدر.

آنجاق سرای عائله‌سينه مخصوص بر چايدر، بونك ترتيب واحضارينی سرايده خصوصی تربيه كورمش قزلردن ماعدا كيمسه بيلمز. قونت ماچوره عائله‌سی سرايه منسوبدر.

— بويله بر چای بوتون ژاپونياده يالكز بركره كوردم، باشقه يرده تصادف ايده‌مدم.

ترجمانم ناقایامه دیدیکه : « بو سزه مخصوص بر اکرام اولدی ، بز بو چاپك « لیتیراتوره » سنی بیلورز ، فقط بنده عمرمده آنجق بر کره سزك سایه کزده ایچدم ، دوغریسی آیروجه تشکر ایدرم . »

یاریم ساعت کچر کچمز قونت ماچوره‌نك مخدومی کله‌رك بزه دیدی : اکر تشریف بیورورسه‌کز ، پدرم سلاملقده سزه منتظردر . بزده درحال تکرار سلاملغه کلدك ، قونت ماچوره بز قاپودن کیردیکمز زمان آیاقده بولنیوردی ، همان اوتوردیلر . بزده بر کوستردیلر ، مراسم خوش آمدی‌یی ایفا ایتدن صوکره ، دیدی : بز سزی کندمزه یقین کوردیکمزدن کندی اصول وقاعده‌مز دائره‌سنده قبول ایدییورز ، یوقسه آوروپا عاداتی بیلیورم ، انکلتره و آمریقاده بولنمشدم . بزم ژاپون ملتنده مسافره قارشی کوکس کره‌رك قیام ایتمك احترام دکلدر . بلکه عزیز مسافرم ، سزك تشریفکز دقیقه‌سندن اعتباراً حضورکزده آیاق وقولم باغلی ، یرمدن حرکته حقم یوق ، امرکزه منتظر بولنیورم . دیه‌رك لسان حال ایله مسافرمزی احترام ایدرز .

بونکله برابر هر ملتك کندی عاداتی کندیسی ایچون مقدسدر ، بزم ژاپونلرك عاداتی بویله‌در . بز هیچ بر وقت کندی عادات ملیه‌مزی تبدیل ایتمك فکرنده دکلز . بوکون سزك بو تشریفکزدن صوك درجه‌ده ممنونم ، تاتار ، ترك اقوامی عرقاً بزم قرداشمز اولدقلری کبی ، عصر حاضرده بزی برلشدیره‌جك شرقلیلق ده استقبالده بیوك بر قوه رابطه‌مز اوله‌جقدر .

شو سببدن بنم ایچون بو بایرام کونی اولدی دیرسه‌م هیچ ده مبالغه دکلدر . بوندن ماعدا بن آل جنکیزه آیروجه بر محبت بسله‌رم ، تاتار اقوامی تاریخنده بر نوع اختصاصمده واردر ، خصوصا سزك کبی بر اختیار آدمك مسافهٔ بعیده‌دن کله‌رك بنی زیارت ایتمه‌سی بنی بسبوتون منتدار ایتمشدر .

یالکز بن دکل بوتون ژاپون ماتی حقکزده بیوك احترام بسله‌ر ، هر کون غزته‌لرمزده یازلمقده اولان مقاله‌لر ، ژاپون ملتنی سزه مفتون ایتمشدر ، امید ایدرمکه سزك بو زیارتکز ، بر آوروپا سیاحینك کلوب کچمه‌سی کبی ، بوکون کوریشلوب یارین اونوده‌لاجق بر ملاقات اولمایه‌جقدر ، بلکه بزم قلبلرمزده مادام الحیات بر اثر براقدن صوکره ، ایکی ملت بیننده مناسبت دوستانه‌یه سبب اوله‌رق نام کز ژاپون تاریخلرنده تقدیس اولنه‌رق قید اولنور ، ابدالآباد مکتبلرمزده صبیانه قدر تعلیم اولنور . بن بویله اوله‌جغنی سزه شیمدیدن تبشیر ایده‌بیلورم . »

قونت ماچوره‌نك بوقدر التفاتلرندن فوق‌العاده صقلدم ، بر طرفدن اظهار ممنو-
نیت ایتدم ایسه‌ده دیکر طرفدن لسانم دوندیکی قدر اعتراف قصور ایدرك دیدم : بنم
کبی بر غریبی حضورکزه قبول ایتدکدن صوکره بودرجه‌ده التفات بیورمکز سزك اثر
کمالکزدر بن ذاتا شو بر آی ظرفنده ژاپون ملتندن کورمش اولدیغم التفاتلری دائما لسان
شکرانله یاد ایده‌رم .

قطعیا امینم که بو التفاتلر هرنه‌قدر بنم حقمده اظهار اولنیور ایسه‌ده اساسا بنم ملتم
شرفنه‌در . مع مافیه بزم کبی زنجیر اسارتده عصرلرجه ازیلمش وازیلمکده اولان قان
قرداشلرینه بو درجه‌ده احترام ، ژاپون ملتنك کمالاتنه دلالت ایدر .

— خایر ! بز کندمزی مترقی ومتمدن ظن ایدردك... اوت فی‌الحقیقه تمدن‌وترقیده
ظاهری بر موقعمز واردر . اوت تکرار ایده‌رم ظاهریدر . مدنیت ومعارف آرایه‌رق بتون
آوروپایی کزدك ، مع التأسف یانی باشمزده اولان قان قارداشلرمزدن خبرمز یوق
ایدی ، بزم بورالرده همجنسمز اولاجقدیه خاطرمزه بیله کلمه‌مشدی . اکر بوکره تاتارلر
بزی آرامایه ایدیلر ، ذات عالیکز تشریف بیورمایه ایدیکز ، کیم بیلورده‌ها نه‌وقتلره‌قدر
قدر بزم تاتارلردن خبرمز اولمایه‌جقدی . دوغریسی آرامق بزه لازم ایکن ، سزك
تشریفکز بزی محجوب ایتدی نه‌ایسه بو شرفده قدم سزکدر . آوروپالیلره دخی شرقی
طانتدیرمقده تاتارلر تقدم ایتمشدر ، شرقی یکدیکره طانشدیرمقده دخی سز
سبقت ایتدکز ، بزده سزك منتدارکز اولالمده ، فیما بعد دائمی تماسده بولنه‌رق شرقك
منافعنه یکوجود اوله‌رق خدمت ایدر واستقبال شرقی برابر تأمین ایلرز .

بزده بونك اوزرینه آیروجه تکرار صمیمی تشکرلرده بولندق ، تکرار چایلر ،
میوه‌لر کلدی ، برساعت قدر صحبت اولندی . اثنای صحبتده قونت ماچوره روسیه‌ده
بولنان اهل اسلام حالندن وعدد نفوسندن سؤال ایتدی ، صوکره‌ده دیانته ، مقام‌خلافته
اولان رابطه‌لرینك درجه‌سنی صوردی .

بنده دیدم : بوراده صوك سؤالکزه جوابده برآز تردد ایده‌جکم ، زیرا شریعت
نقطهٔ نظرندن ایجاب ایدن بر درجه وار ، برده حال حاضرده موجود درجه وار
بونلرندن هانکیسنی مراد ایتدیککز نجه معلوم اولمادی .

قونت ماچوره : مقصدم استفاده‌در ، هر ایکیسنی بیان بیورورسه‌کز دها زیاده
استفاده ایتمش اولورم .

— پك کوزل ، بزم دیانت اسلامیه‌ده برخلافت مسئله‌سی واردرکه ، سزه افادهٔ مرام

ایتمك ایچون ابتدا خلافت نه اولدیغنی دخی عرض ایتمك ایجاب ایدەر . خلیفه دیمك روحانیتدن عاری اولەرق دینی بر ریاست دیمکدر ، ذاتاً دین مبین اسلام سیاستی دخی مشتمل بر دین اولدیغندن بو ریاستده سیـاست دخی برلشمشدر ، شو حالده خلیفه اولاجق ذات کندی اولکه و مملکتنده دیانةً و سیاسةً رئیس صفتنی حائز اولدیغی کبی ، ممالك اجنبیەده بولنان مسلمانلرەده دیانت نقطهٔ نظرندن حائز ریاستدر .

و بتون مسلمانلرك دخی امامی (یعنی خلیفەیی) طانیملری و آکا اطاعت ایتملری و اجبات دینیەدندر . هر مسلم امامنی بیلمك و طـانیمقله مکلفدر . امامنی طـانیمغه ، بیلمکه لزوم کورمکسزین وفات ایدن مسلمانلرك ضـلالت ایچنده ترك حیات ایتمش اولەجقلرینه دائر حدیث نبوی واردر . بناءً علیه بر اسلام هر نرەده اولورسه اولسون ظاهراً بللی ایتمسه بیله درونی امامنی طانیر و آکا ربط قلب ایدر . ایجابات دینیەمزدن اولمق حسبیله معتقدات وجدانیەیه داخل بولوندیغندن هیچ بر قوت بوکا مانع اولەماز .

شوقدرکه بوکون آوروپالیلرك عالم اسلامه تسلطلری تزاید ایتدکجه مسلمانلرك حقوق دینیه و ملیەلرینه تعرضلری دەاو نسبتده آرتمشدر . پایمال ایتمشلردر ، اوجملەدن ، مقام خلافته اولان رابطه مادةً دوچار ضعف اولمشدر ، خصوصا روسیه حکومتنك تحت ادارەسنده اولانلر حقوق مشروعەلرینی دهازیاده ضایع ایتمشلردر . مع مافیه رابطهٔ معنویەمزه هیچ بر وقت خلل کلـەجکدر ، هیچ بر قوت آنی ازاله ایدەمیەجکدر . مسـلمانلرك افتخار ایدەجکلری بر قوت وار ایسه اودەبودر . بو جهتله بوتون کرهٔ ارض مسلمانلری بك و جوددر . زمان کلور عنایت ربانیه ایله بو معنویت مادیته دخی منقلب اولور .

بوندن صوکره عموم اهل اسلامك وظیفەسی بو نقطەیه خدمت ایتمکدر .

قونت ماجوره : صحبتکزدن صـوك درجـه ممنون اولدم ، امید ایدرمکه ، تکرار ملاقاتکزله مشرف اولور ، چوق اسـتفاده ایدرز . قاپومز سزك ایچون هر زمان آچیقدر . تشریف بیورورسه کز ممنون اولەجغمه امین اولیکز .

بونك اوزرینه بزده قونت ماجورەدن وداع ایدوب آیریلدق . طوغریجه دوستم و ترجمانم ناقایامەنك خانەسینه کیتدك .

جیوغی ئەن ـ مجلس مبعوثان

معلومدرکه ، ژاپونیـا ادارهٔ مشرطـه ایله اداره اولنور بر مملکتدر . ژاپونیـاده

ادارۀ مشروطه تأسس ایده‌لی ٢٢ سنه اولمشدر ادارۀ امور مملکت تماميله ملت مرخصلری، یعنی مبعوثلر طرفندن وضع اولنان قوانین دائره‌سنده جریان ایدر. مجلس اعیان دخی واردر، که «کیزوکی ئه‌ن» دیرلر.

قانون مملکته افراد ناس نه‌قدر اطاعت ایدرسه، میقادوده اوقدر اطاعت ایدر. هیچ بر وقت خلاف قانون بر حرکتده بولنماز. بونکله برابر ژاپونلر نظرنده مشار الیه، غایت مقدس بر ذات اولوب حتی برقاچ سنه مقدم اوکا الوهیت دخی اسناد ایدرلرمش. صوکره میقادونك کندیسی درجۀ الوهیتدن نزول ایتمش، مع مافیه ژاپونلر هیچ بر وقت بو ذاتك مقامنی تقدیسده وموقعنی تقدیرده قصور ایتمزلر، میقادو هرنه دیرسه، ملت ایچنده بونی تنقید ایده‌جك بر آدم بولنمایه‌جغی کون کبی آشکاردر، بویله ایکن میقادو هیچ بر وقت امور دولته وظیفه‌سی خارجنده مداخله ایتمز. بن ژاپونلرك (مجلس مبعوثان - جیوغی ئه‌ن) برنده بولندم. و مجلس اعیان کیزکی‌لرئه‌ن) لرنده دخی بولندم.

جیوغی ئه‌ن اعضالرندن پك چوق آدملر، بنم دوستلرم ایدی و بعضلری‌ده همان همان شاکردلرم دیرسه‌م جائزدر. شو سببدن جیوغی ئه‌ن قاپوسی بنم ایچون همان هر وقت آچیق ایدی.

جیوغی ئه‌ن بناسی:

مجلس مبعوثان ایله مجلس اعیانك هر ایکیسی‌ده هیبیه باغچه‌سی قربنده موقتاً یاپلمش اخشاب بناده ایدی. اوقدر مدت شو بنا ایچنده ملت ایشی کورلمش، مبعوثانده اعضالرك قسم اعظمی ملی البسه کییر. هپ آیاقلرنده بیاض چوراب ایله ترلك بولنیور.

مجموع اعضاسی ٣٧٢ مبعوث در (اللی بر ملیون اهالیدن) مبعوثان رئیسی (هسیبه) اولوب سرکاتب (حیاشیته) در.

بن مجلس مذاکره‌سنده برقاچ دفعه‌لر بولندم، برنجی دفعه اوله‌رق ١٨ شباط جلسه‌سنده بولنمشدم. اوزمان مبعوث تومیدجی جنابلرندن مجلس مبعوثانك ابتدای کشادنه دائر بر معلومات ایسته‌مشدم. پروفسور تومید جودن شو جوابی آلدم: بن سزه مجلس مبعوثان کشادی حقنده تاریخمزدن بر معلومات ویره‌بیلورم. فقط بندن آلاجغکز معلومات سماعی اولاجقدر. سز بو معلوماتی پرنس ایتودن ایسترسه‌کز، سزك ایچون دها بشقه بر اهمیتی حائز اولاجقدر، زیرا اصل مجلس مبعوثان کشادینه یکانه خدمت ایتمش آدم او آدمدر، خاصةً بو خصوصه اون سنه‌لك بر خدمتی سبقت ایتمشدر، متمادیاً اون سنه

يالكز قونستيتوسيون تنظيماتنه صرف مساعى ايتمشدر. بونك ايچونده آوروپاده معروف دول معظمه قونستيتوسيون قوانينك كافه‌سنى تدقيق ايتدكدنصوكره بزم ژاپون مليتنك عادات مليه‌لرينه‌ده تطبيق ايده‌رك ، شيمديكى قانون اساسى‌يى ميدانه كتورمشدر . بونك ايچون برمساعد وقتى تصادف ايتديره‌بيلورسه‌كز غايت واسع معلومات آلاجقسكز .

ذاتا پرنس ايتودن آلاجغكز معلومات يالكز سزك ايچون دكل تاريخ عالم ايچون اهميتى حائز برمعلومات اولاجغى كبى بزم ايچونده برشرف اولاجقدر.

بنده بونك اوزرينه « جيوغى‌ئن » تأسيساتى حقنده پرنس ايتو جنابلرندن معلومات آلمايه قرار ويردم . شيمدى بوراده يالكز برنجى جلسه‌ده بولنديغم زمان «جيوغى‌ئن»ده موضوع بحث اولان اولان مسئله ايله (جيوغى‌ئن) ك موقع حاضرينه دائر پروفسور توميدجو جنابلرندن آلمش اولديغم معلوماتى عرض ايده‌جكم :

۱۸ شباط تاريخنده (زوالى) ساعت اون ايكى بچقده مبعوثانه كلمشدم ، مذاكره باشلامامشدى ، توكيو مبعوثى دوستم ساساكى ايله براز وقت كچردم ، مجلسده مذاكره اولنه‌جق مسئله‌يى صوردم . ساساكى :« اولا ماليه مديرينك ايضاحاتى وار ، صوكره باقالم ، ظن ايده‌رم امريقاده ژاپون مهاجرلرى حقنده سوز آچه‌جق آدم بولنمزسه ، ماليه اوزرينه مذاكره دوام ايدر . » ديدى . تمام ساعت برده اجنبى‌لره مخصوص موقعه كلدم .

مذاكره صالوننده مبعوثلر تجمع ايتمش بولنيورلردى « هسيبه صان » موقع رياستده بولنيوردى . ناظرلر مقامنده باش وكيل (قاوجره) وخارجيه ناظرى قاموره جنابلرى وشوراى دولت اعضالرندن ورجال دولتدن بعض ذوات دخى حاضر اولمشلردى . فقط مبعوثلردن برقسمينك يرلرى آچيقدى .

اولا ماليه مأمورلرندن برى مختصر برايضاحاده بولوندى . بوكا مقابل اعتراض فلان اولمدى .

برنجى خطيب (قوره هاره) منبرخطابته كلدى . آلقشلار ايله استقبال اولندى : افنديلر امريقا جمهوريت متحده‌سينك ژاپون مهاجرلرى حقنده اتخاذ ايتمش اولديغى سياست اوراده بولنان مهاجرلريمز ايچون ظلم اولديغى كبى ملتمز ايچونده ذل وحقارتدر . بن بوخصوصده ايستر قاليفورنيادن ، ايستر بشقه ايالتلردن آلمش اولديغم اخبار موثوقه اوزرينه ، آرقداشلريمه بروجه آتى معروضاتده بولنه‌جغم ، ديه‌رك تمام برساعت نطقنده دوام ايتدكدن صوكره :« بوآجى حقيقتلره بن كسب قناعت ايتمشم.

حکومتمزك بوخصوصده سکوت ایتمه‌سی قطعیاً جائز دکل ، ژاپونلر دنیانك هر نره‌سنده اولورلرسه اولسونلر ، ایسترفرد واحد اولسون مادامکه ژاپونیالیدر ، آنك حقوق شخصیه‌سی بزم حقوق ملیه‌مز دیمکدر . بن بوبابده حکومتك سکوتنه بر معنا ویره‌میورم حکومت سکوت ایتسه ملت سکوت ایده‌مز . بزم دونمالرمز ملتمزك ناموسنی محافظه ایچوندر ، عسکرمزده ، ژاپونلرك حقوق مشروعه‌سنی مدافعه ایچوندر . . . سوزلرینی علاوهٔ مقال ایتدی .

« قوره هاره » جنابلری مدید آلقشلر ایچنده منبر خطابتی ترك ایتدی . بونك اوزرینه رئیس جلسه‌یه فاصله ویردی .

تنفس زماننده پروفسور تومیدجو بنم یانیمه کلدی ، بر آز تعاطیٔ افکارده بولندق ، سوز ادارهٔ مشروطه‌یه انتقال ایدنجه تومیدجو دیدیکه ؛ بر مملکت اصول مشروطه ایله اداره اولنمقله حریت تامه‌یه مالك اولمه‌سی لازم کلز ، یالکز پارلمنتو اولمغله مملکتك ترقی وتعالیسنه خدمت اولنور ؛ فکری پك‌ده دوغری دکلدر . « چیوغی‌ئه‌ن » وحکومت بونلر مملکت داخلنده ایکی بیوك قوتدر . بونلرك مصادمه‌سندن بعضا مملکتده رخنه‌دار اوله بیلور . شیمدی بزم ژاپونیاده حکومت زمام اداره‌یی تماماً اله آلمش ، بعضاً مجلس مبعوثان قراری بیله کار ایتمیور . زیرا مجلس اعیان مبعوثان قرارینی فسخ ایدییور . اعیان ایسه حکومتك النده‌در ، برچوق مسئله‌لرده بزم کبی ملت طرفندن انتخاب اولنمش ، ملت منفعتنه خدمتی التزام ایتمش آدملرك موقعلری چوق بیوك مسئولیته هدف اولیور .

شیمدی بزده الك بیوك مسئله اقتصاد مسئله‌سیدر . دها دوغریسی حیات‌مسئله‌سیدر اراضی آز ، ملتمز فقیر ، خدمتده یوق ، خارجدن مال کله‌مز . کومروك آغر ، اخراجاتمز یوق ، ملتك پاره‌یه احتیاجی چوق ، حکومت بورالرینی اونوتمش کبی‌در . حکومتك کندیسی‌ده پاره‌یه محتاج . ایشته شو ملاحظه ایله مملکتمزده هیچ اولمازسه سنه‌ده ایکی آی مدة ایله (توتولیزاتور) حیوان مسابقه‌سنده برمقامره قانونی تجویز ایتمك ایسته‌مشدك ، « جیوغی‌ئه‌ن » قرار دخی ویرمشدی ، فقط کیزوکی‌ئن قرارمزی لغو ایتدی ، زیرا کیزوکی‌ئن دائما حکومتك النده بولنیور .

دیدم : عجایب توتولیزاتوری‌دن نه کبی منفعت امید اولنه بیلور ؟...

بو آرالق زیل چالندی ؛ مجلسه کیردیلر ، بزم سؤاله برجواب ایچون وقت بولنمادی .

جلسهٔ ثانیه غایت كورولديلی كچدی . فقط بن لسانجه اولان قصورمدن پك چوق شیلری آكلايه‌میورم . شوقدر واركه جريان احوالدن بعض شیلره كسب وقوف ايديیورم .

مجلس مبعوثان داخلنده پوليسلر :

مناسب دوشمش ايكن علاوه ايده‌يم . « جيوغی ئه‌ن » داخلنده هرقاپوده بردانه پوليس نفری بولنيور . بن بونك معناسنی هيچ آكلايه‌مدم ، دنياده هيچ برمملكتده يوقدر ظننده‌يم . بلكه بوتون جهانده پارلمنتو اعضالری ، دكل مجلس مبعوثان داخلنده ، بلكه مملكت داخلنده هر نوع مسئوليتدن آزاده اولور . حتی پارلامنتو درجه‌سنده اولماديغی حالده روسيه دوماسی اعضالری دخی دوما داخلنده ايسته‌دكلری قدر سربست بولنيور . ، حتی دنيانك الك بيوك ادب سزلرندن دوما اعضاسی پورشكيويچ مقتضای جبليتی دوما داخلنده ادب سزلك ايتديكی زمان ، دوما رئيسی غولاوينك تكليفی اوزرينه مبعوثلرك عمومنك اتفاقيله مجلسدن اخراجنه قرار ويرلمشدی . ، پورشكيويچ اوجلسه‌دن كندی اختياريله چيقمامشدی ، دوما مجلس صالونه پوليس ادخاليله مجلسی تلويث ايتمه‌مك ايچون اوكون اوساعتدن اعتباراً مذاكره‌يه ختام ويره‌رك مجلسی قاپاتدی . عموم مبعوثلر ايله برابر پورشكيويچده چيقمشدی . يعنی پارلامنتو داخلنی پوليس مداخله‌سندن اوقدر آزاده بولونديررلردی ،

ژاپونلر ايسه ، پارلامنتو داخلنده دائمی پوليس بولنديرورلر . بو ايسه بوتون قانون مدنيته مغاير برحالدر .

شيمدی كله‌لم مطلبه : جلسهٔ ثانيه‌ده خطيبلرك نطقلری مبعوثلر طرفندن شدتله آلقشلانمقده ايدی . ظن ايدرم ، نطقلر غايت دهشتلی ايدی ، حتی بر دفعه‌ده برينك نطقی مبعوثلر طرفندن آلقشلانديغی اثناده ، سامعيندن دخی بری اشتراك ايده‌رك اللرينی چارپمشدی بونك اوزرينه پوليس كلدی همان او آدمی قالديردی مجلس مبعوثاندن اخراج ايتدی . ژاپونياده عموم مملكت داخلنده پوليسلرك اهميتی اولمديغی حالده مجلس مبعوثان داخلنده پوليسلرك عادتا برموقع مخصوصلری وارمش . اما نه‌دن بويله اوليور ؟ بو ؛ حقيقةً جای سؤالدر ، بن دخی چوق آدملره صوردم ؛ هپ عادتدر ، جوابنی ويرديلر .

« ژاپونیاده جمعیتلر »

ژاپونیاده جمعیتلر پك چوقدر . عادتا هر ایش جمعیت ایله کوریلور . وهر مسلکك کندینه مخصوص جمعیتی وار : مؤرخین جمعیتی ، محافظهٔ اخلاق ملیه جمعیتی ، حمایهٔ وطن جمعیتی ، طوحوشینی جمعیتی یعنی مقتصدلر جمعیتی . اصناف جمعیتی ... هر کس کندی مسلکنده صنفنه مخصوص بر جمعیتی التزام ایده بیلور .

[۳۸]

謹啓春暖之候愈々御多祥奉賀候陳者今般徒歩主義發展策之一手段として來る貳拾壹日(日曜日)午後一時より京橋區銀座貳丁目東仲通り梅林俱樂部に於て青年團大懇親會を開催致し席上今回來朝の本會々員露國大徒歩家エー・イブラヒム氏招待大演說會開催の件外種々協議を可仕候間萬障御一排是非共御奮臨被成下度此段御案內申上候

當日會費金貳拾五錢御持參の事

追て準備の都合有之候間御出席の有無折返し銀座四丁目松田元方京橋支部迄御一報被下度候尙今回は有志諸君よりの寄贈品も既に數拾点に達し居り候得者御辨當茶菓の外種々餘興の後大福引執行可仕候

月　日　徒歩主義青年團大懇親會發起人

戸谷太郎　梅原喜太郎
清水吉康　久住久
松田元　道明直次郎
藤田貫一

طوخوشینی جمعیتی رئیسی طرفندن ویریلان ضیافتك دعوتنامه‌سی

ایشته‌شو جمعیتلر جمله‌سندن (طوحوشینی) مقتصدلر جمعیتی غایت بیوك بر جمعیتدر . « طوحوشینی » پیاده کیدیجیلر جمعیتی معناسنده‌در ، یعنی اقتصاده اوقدر رعایت ایتمه‌لی ، حتی ممکن اولورسه ، ضرورة اولمازسه آرابایه ، ترامو ایه دخی بنمه‌مه‌لی

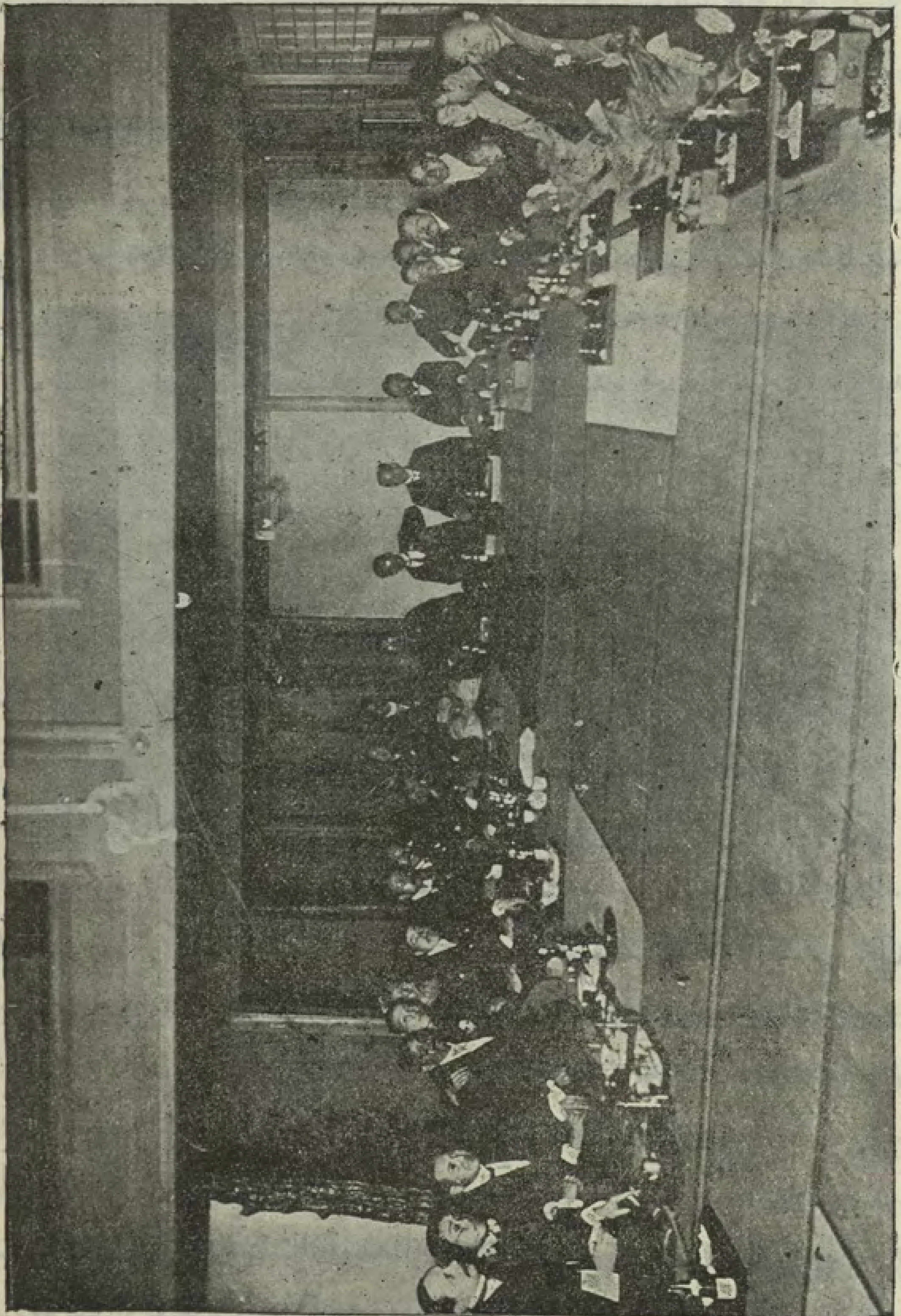

توكیوده طوحوشینی (مقتصدلر) جمعیتی رئیسی اومیحارا طرفندن شرف عاجزی‌یه ویریلن ضیافتده [٢٥]

پیاده کیتمه‌لی ، پاره‌یی اودرجه تقدیر ایتمه‌لی . جمعیتك مسلکی شو ایمش . بوندن حاصل اوله‌جق متراکم سرمایه‌یی ملت منفعتنه صرف ایتمه‌لی ، هرشی منافع عمومیه اوزرینه صرف اولنملی .

بوجمعيتك ناشر افكارى اولەرق ايكى غزتەسى وار ، هرايكيسى نفس توكيودەدر ، برى « ياماتە » يوميە ايكى دفعە نشر اولنور ، ديكرى هفتەدە بر دفعە نشر اولنوركە « طوحوشيغى » نامندەدر . جمعيتك بوتون مقصدى عموم فقرا مقصد ومنفعتنە خدمت ايتمكدر .

بوجمعيتك رئيسى « اوميحارە » جنابلريدركە ژاپونلرك اك معروف شيخلرندندر . بوذاتك اخوانى يوز بيكى متجاوزدر . بزم ايلە بينمزدە غايت بيوك بر انسيت حاصل اولمشدى . شرف عاجزى‌يە اولەرق خصوصى وعمومى بر قاچ ضيافتلر ويرمشدى . حتى بركرە بزە ضيافت ويرديكى زمان دعوتنامەنى قارت پوستال شكلندە چيقارمشدى ، ايشتە اودعوتنامەدن برصورتنى بورادە قارئين كرامە عرض ايدەجكم : [٢٤ رسم]

بوضيافت اصل توكيونك اك معروف محلەسندە قاندە باشى نام موقعدە ويرلمشدى . حضارە قارشى ابتدا اوزون برنطق ايراد ايتدى . بونطق ايكى بچق ساعت دوام ايتمشدر . بودە نطقلر صرەسندە قاندە باشى نطقى ديە ذكر اولنەرق عالم اسلامدە درج اولنەجقدر .

صوكرە نطقلر ختامندە ضيافت باشلادى . بوضيافتك ايكى نوع فوطوغراف ايلە رسملرى آلنمشدى .

برنجيسى : بن ، هند علماسندن بركت‌الله ، مصر كنجلرندن احمد فضلى ، توماس برينان نام برانكليز بولنيوردى . [٢٥ نجى رسم]

صوكرە ايكنجى فوطوغراف دەيمك سفرەسندە آلندى . فقط بورادە سفرەدە حاضر اولانلرك نصفى كوريلەبيلمشدى ، ديكر نصفى فوتوغرافە كيرمامشدر . [٢٦ نجى رسم]

بوضيافتلر ، وسويلەنن نطقلر كاملاً توكيو غزتەلرندە يازلمشدر .

« قونت اوقومە ايلە ملاقات »

بركون تكرار قونت اوقومە ايلە ملاقات ايتدم . بينمزدە محاورۀ آتيە جريان ايتدى :

قونت اوقومە : — ناصل بزم ژاپون لسانى آكلايەبيليورميسكز ؟

— اختيارلق وار ، مع مافيە افادۀ مرام ايدەبيليورم ، كويلردە ترجمانسز كزەبيليورم .

— ژاپونلردە برسوز وار : محبتى آكلامق ايچون لسانە احتياج يوق ديرلر .

ژاپونجه آغر برلسان دکلدر ، فقط یازیمز آغردر .

— اوت یازیکز چوق آغر ، فقط « قاتا قانه » خطکز او قدر آغرده دکل ، مع مافیه یالکز قاتا قانه کافی دکلدر .

— فقط یالکز قاتا قانه بیلورسه‌کز مکاتبه ایچون کافیدر ، دیکرلری ادبیات ایچون لازمدر .

صوکره دیدم‌که : بن سزدن بعض شیلر استفاده ایتمك ایسترم ، ژاپونلرك استقبالی حقنده فکرکز ناصلدر ؟ ژاپونلر استقبالده پك بیوك بر دولت اوله‌بیلورلرمی ؟ بوکون ژاپونلرده دهشتلی نشوونما وار ، هر ایکی سنه‌ده برملیون نفوس تزاید ایدییور ، دیمك

[۲٦] توکیوده خصوصی بر ضیافتده

اولورکه اون سنه صوکره بش ملیون ، بلکه دها زیاده جان فضله اولاجق ، ذاتاً شیمدیده اراضیٔ موجوده کفایت ایتمیور ، بوقدر بوش ،ایش‌سز قالمش ژاپونلر وار ، اوزمان نه‌اولاجق ، بورالری ملاحظه اولنیورمی ؟

— اوت شبهه یوق ، بش سنه صوکره دکل ، ژاپونلره بوکوندن اعتباراً اراضی لازم . بزبورالرینی‌دوشونمکده‌یز . قوره‌دکل ، بش‌سنه‌صوکره مانچوریاده ، مغولستانده لازم اولاجق . دکل یالکز اورالری، بحر محیط هندی‌جزیره‌لرینه قدر ال اوزاتمه‌یی کوزه آلاجغز .

— اوزمان ژاپونلرك استقبالی آوروپا تعرضاتنه هدف اولمزمی ؟

— هرنه اولورسه ضرورت اجبار ایده‌جکدر . بز ژاپونلرك حیاتی بوندن صوکره

قلجلرینك اوجونده ، طوپلرینك آغزنده‌در .

— بن بورالرینی دوشوندیکم ایچون بو سؤاللری ایراد ایتدم . اصل بوراده بنم فکرمه کلن برشی‌وار . آوروپالی دیدیکمز غربیلر کندی منفعتلرینی باشقه‌لرینك مضرتنده ، یاخود کندی حیاتلرینی بشقه‌لرینك موتنده آرارلر ، وکندی حیاتلری ایچون‌ده هرنه‌یی فدا ایتمك لازمكلورسه فدا ایتمكده تردد کوسترمزلر ، بونلرك وجدانلری بوکبی احواله مساعددر . قارشولرنده دیکر برقوتك بولنمه‌سنی‌ده هیچ ایسته‌مزلر . شوحالده بونلرك شوضلالات قدیمه‌لری سببیله ، دائما ژاپونلر علیهنده برفکرسقیم بسله‌مزلرمی؟ دها آچیق سویله‌رسه‌ك : بونلر دائما ژاپونیا علیهنده بولنمازلرمی ؟

— هیچ بروقت کندی قارشوسنده کندندن دها قوی بررقیب ظهورینی ایسته‌مز ، بوایسه طبیعی برشی‌در ، غربیلرده هیچ بروقت شرقدن بویله برقوتك ظهورینی ایسته‌مزلر ، ذاتاً غربیلرك بوتون ملاحظاتی بونك اوزرینه‌در ، عرق اصفردن قورقه‌لری دخی بودر . فقط بزم‌ده وظیفه‌مز کندی منفعتمزی کوزتمکدر . بوکون ژاپونیانك اوروپایه قارشی برموقعی واردر ، اوموقعی محافظه ایتمك وممکن اولدقجه توسیع ایتمك اك بیوك املمزدر .

— تورکیا حکومتنك آوروپالیلر قارشوسنده غایت بیوك برموقعلری واردی . اوزمان عددنفوسلری دخی یتمش سکسان ملیونه بالغ اولدقلری کبی بری وبحری برموقعلری دخی واردی ، استقبالی‌ده پارلاقدی .

فقط آوروپالیلرك حساس سیاست بارومتره‌لری بونی کورنجه ، دوربین دیپلوماتلر هیچ فرصت قاچیرمیوب آهسته آهسته بونك اوکنه سد چکمکه باشلادیلر ، نهایت یوز اللی سنه‌ده حال حاضره کتوردیلر ، شیمدی تورکلر ایچون عقللرینی باشلارینه طوپلامق پك کوجدر ، چونکه آوروپالیلر بونلرك روحلرینه تسلط ایتمشدر واخلاقلرینی افساد ایتمشلردر ، روحسز برجسد حالنه کتورمشلردر ؛ ژاپونلر حقنده دخی بویله برتدبیرده بولنمازلرمی ؟

— ژاپونلر حقنده دخی آوروپالیلرك بویله برتصورده بولنه‌جقلری شبهه‌سزدر . زیرا اورتالغی بوتون تهدید ایدن حیات مسئله‌سیدر . فقط ژاپونلرك تورکلره قیاس اولنمیه‌جق جهتلری واردر . ابتدا ژاپونلر ملت واحده‌در ، بوکون اللی ملیون اهالی برفکره خدمت ایدر . لدی الایجاب ، بش ملیون عسکر سلاح بدست اوله‌رق ایسته‌دیکی طرفه توجه ایدر ، ژاپونلر ایچون وطن اوغرنده جان فدا ایتمك هیچ برشی دکل ، لرکك قادین هپ ایلری آرش دیندیمی .

یورور ، کیدر ، روس محاربه‌سی بونی کوستردی . برسنه دوام‌ایدن محاربه‌ده برقارش کری باصمادیلر . بونی ژاپونلر فعلاً کوستردیلر . ژاپونلرك من‌القدیم اعتقادلری ، ایام حربده کری‌باصمق قطعیاً جائز دکلدر ، شوسببه مبنیدرکه ، ژاپونلر کندی آرالرنده محاربه‌ایتدکلری زمان . متارکه‌یی اوکجه غالب اولانك طلب ایتمسی قاعده‌دن ایدی.

بونلردن ماعدا دها برچوق جهتلر واردرکه ، ژاپونلر تورکاره قیاس اولنه‌مازلر ، و آوروپالیلرده نه‌قدر چالیشسه‌لرده ژاپونیایی حال حاضرندن کوچولته‌مزلر .

بونکله برابر عموم شرقك انتباه زمانی کلمشدر ، بونلری هپ نظراعتباره آلاجغز . برده ترکلرك اویومه‌سینه باشلیجه سبب ؛ اوزمان تورکلرك دشمنلری‌ده اویومقده ایدی ، حالبوکه بوکون ژاپونلرك دشمنلری هپ اویاقدر ، دشمنلر هپ آیاقده ، هرکون فرسخ فرسخ قطع مسافه ایدر ، شوحالده ژاپونلرده اویویه‌مازلر . مع‌مافیه بزم وظیفه‌مز چالیشمقدر . »

بوزمینده اوزون برمذاکره جریان ایتدی ، خاطرمده طوته بیلدیکم قدر قید ایتدم . خلاصه‌سی بوقدردر . بونك اوزرینه بن قونت اوقومه جنابلرینه دیدم :

— بن ژاپونلرك احوال تاریخیه‌لرینه ، خصوصا احوال حاضره‌لرینه‌و ادارهٔ مشروطه تاریخچه‌لرینه کسب اطلاع ایتمك ایسترم ، بو خصوصده بعض دوستلرم ، پرنس ایتو ایله ملاقات ایده‌رك اوندن معلومات آلمه‌می توصیه ایتدیلر .

— بزده قوانین مؤسسی پرنس ایتو جنابلریدر . اکر ملاقات ایدرسه‌کز بیوك معلومات الورسکز ؛ بوندن ماعدا سزك پرنس ایله کورشمه‌کز الزمدر . بوکون بزم ژاپونیاده اك بیوك آدمدر . ایسترسه‌کز بن توصیه ایدرم ، بك اسکی آرقداشلرندن بری بنم .

— اکر همت بیورورسه‌کز ممنون اولورم .

— بزم بینمزده تکلیف یوقدر ، پرنس‌ایتو ایله‌ده برکره ملاقات ایدرسه‌کز صوکره تکلفسز هرزمان ملاقات ایده‌بیلورسکز ، شیمدیلك بن برتوصیه نامه یازار ، یارین‌سزه کوندریرم . سز یارین نره‌لرده بولنه‌جقسکز . توکیوده‌می یوقسه یوقوهاماده‌می ؟

— بن یارین یوقوهاماده بولنه‌جغم . زیرابو آقشام اوراده برقونفرانس وار ، بنده اوراده برقاچ سوز سویلیه‌جکم .

بوندن صوکره قونت اوقومه باغچه‌سنده چایلر ایچدك . برآزده باغچه‌یی کزدك . قونت اوقومه‌نك باغچه‌سی توکیوده اك مشهور باغچه‌لردندر .

بعده وداع ایده‌رك عودت ایتدك . بن دوغریجه یوقوهامایه کلدم . بوراده هونجی

مکتبنك یکرمی بشنجی سنهٔ دوریه‌سی مناسبتیله ترتیب اولنان کیجه تماشاسنده حاضر بولندم .

هونجی مکتبی

بر ابتدائیه مکتبی ایمش . کشادی تمام یکرمی بش سنه اولمش ،شو یکرمی بش سنه ظرفنده ملتنه ایتمش اولدیغی خدمتی کوستردیلر : اونوتمیه‌لم، که بو بر ابتدائیه مکتبیدر . شو مدت ظرفنده مکتبده ۱۲۳۱٤ شاکرد تربیه اولنمش ، بونلردن ۷۰۸٦ سی مکتبدن شهادتنامه آلمشدر .

بوراده نظر دقتمی جلب ایدن یالکز شو اولمشدرکه :ابتدائیه مکتبی یکرمی بش سنه خدمت ایتمش نه‌یاپدیغی معلوم .ظن ایدرمکه بزم رشدیه‌لرمزله اعدادیه‌لرمزك نه‌کبی خدمت ایتدیکی معلوم دکلدر . هرکس اوقومش کیتمش حسابنی الله بیلیر .

بن بوراده مجلسده بولندم . اولا مکتب مدیری : مکتبك تاریخ تأسیسندن بحث ایتدی ، صوکره بر خیلی ذوات مختصر نطقلرده بولندیلر . سوز صره‌سی عاجزه کلدی ، بزده بروجه آتی بر نطق ایراد ایتدك :

«ژاپون لسانی بیلمدیکم ایچون ،سزی تصدیع ایتمکده ایسته‌مزدم ، فقط حقمده کوسترمش اولدیغکز التفات بنی برقاچ سوز سویله‌مکه مجبور ایدییور .

خدمتلرك اك بیوکی علم ومعرفته خدمتدر ، قوتلرکده اك بیوکی علم ومعرفتدر . فقط ملتلرك بقاسی ایچون یالکز علم کفایه ایتمز . بونك ایچون برده اخلاق ملیه وحمیت ملیه‌نك محافظه‌سی لازمدر . بوکون فرانسزلرده علم واردر ، هرشی واردر . فقط اخلاق اولمادیغندن انقراضه محکوم بر ملتدر . ایرکج فرانسزلر منقرض اوله‌جقلردر . ژاپون ملتنه فرط محبتمدن ،صمیم قلبمدن توصیه ایده‌جکم نقطه شودر : سز معارف ایچون سعی وغیرت ایتدیککز کبی کمال اهتمام ایله « یاماته‌تاماشی » اخلاق ملیه محافظه‌سنه دخی غیرت ایدیکز ، حمیت ملیه‌سی اولمایان بر ملتك بقاسی ممکن دکلدر . ژاپونلر روس محاربه‌سنی قازانمه‌لری‌ده حمیت ملیه‌لری سایه‌سنده‌در . بوقدرله اکتفا ایدرم . » ایرته‌سی کونی « یاماموته » خانه‌سنده مسافر بولنیوردم . پوسته‌جی بزه مکتوب کتوردی ، برده بیوك ظرف ایچنده ایپله باغلی ، مهرلی باشقه برشی واردی. باقدم قونت اوقومه (سابق خارجیه ناظریدر) بزه مکتوب یازمش ، کندی

فوطوغرافنی کوندرمش ، برده پرنس ایتو نامنه توصیه نامه کوندرمش .

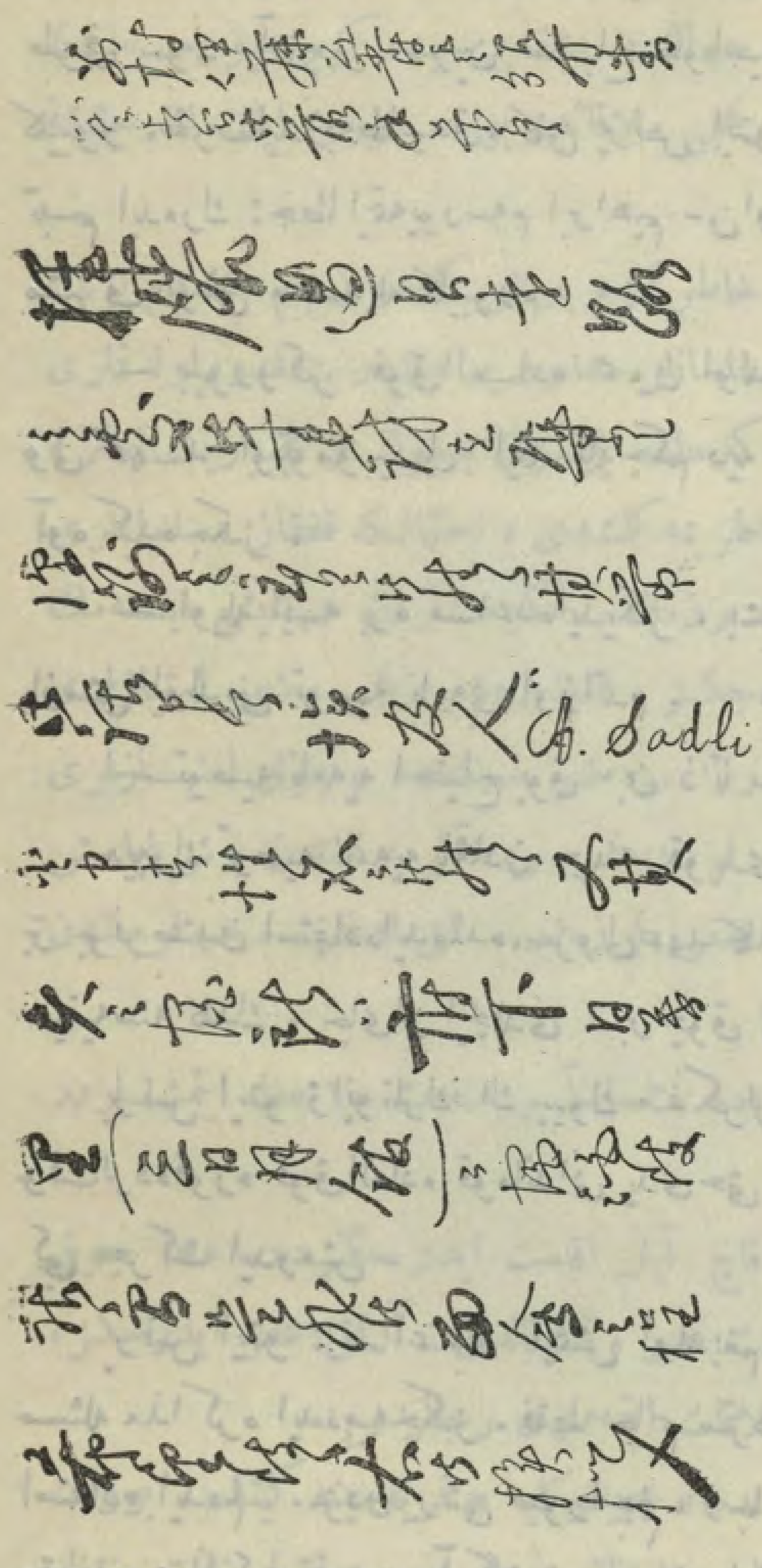

خارجیه ناظری قونت اوقومانك مكتوبی

[۲۷]

قونت اوقومه‌نك كندی ال یازیسیله یازمش اولدیغی مکتوبك عینی بوراده قارئین کرامه عرض ایدییورم : [۲۷]

سابق ژاپون خارجیه ناظرینك عاجزه یازدیغی مکتوبك مضمونی :

اولو مسافرمز ع. ابراهیم!

ممالك بعیده‌دن اوقدر مشاق اختیار ایدرك كلش حرمتلو مسافرم ، کمال احترامله اعتذار ایده‌رك عفوکزی رجا ایدرم . کندم زیارتکزه كله‌میه جکمدن، رسممی کوندریورم . وعد ایتمش اولدیغم آدرسی و پرنس ایتویه توصیه یی یازدم . قبول بیوروکز ، دها ملاقات امیدنده یم .

۱۰ مارت اوقومه‌سیکی نوبو

بونك اوزرینه ۱۱ مارتده پرنس ایتو جنابلرینك زیارتنه کتدم . بوراده پرنس ایتو جنابلرینك رسملرینی دخی عرض ایدییورم :

پرنس ایتو ایله ملاقات

پرنس ایتو صیفیه‌لرنده بولنیورلردی . صیفیه‌لری نیغاته قربنده ساحلده ایمش ،

بزده شمندوفر ایله کلدك . یکرمی دقیقه قدر پیاده کیده جکز . کوزل شوسه یولی ایکی طرفی بیوك آغاجلر ، سرین صباح هواسیله کیتمکده ایدك . قارشومزدن بر آدم پیاده کلیور . تقرب ایدنجه طانیدق . کلن پرنس ایتونك کندیسی ایمش . یقین کلنجه سلاملاشدق . تبسم ایده رك : خطا ایتمه یورسه م ابراهیم سن اوله جقسین دیدی . دیدم : اوت زیارتکزله مشرف اولمق مقصدیله کلیوردم .

— بیوروکز فوق العاده ممنون اولدم . فقط اعتذار ایده جکم ، وقتم پك آز ، ولی عهد اوتوموبیل ایله کله جکم دیه تلغراف چکمش ، بوکون آنك ایله آوه کیده جکز .

— اویله ایسه بزه مساعده ایدیکز ، بشقه برکون کلورز . دیه رك قونت اوقومه نك یازمش اولدیغی توصیه نامه یی اوزاتدم .

— توصیه نامه یه احتیاج یوق ، بن ذاتا سزه منتظر ایدم . « اوچیته یه » سویلمشدم . دیه رك توصیه نامه یه باقادن جیبنه قویدی و : « دها ایکی ساعت قدر وقت وار ، بز بو فرصتدن استفاده ایده لمده ، سز ولیعهد کلدکدن صکره کیده بیلورسکز » دیه یوروییه رك صیفیه سنه کلدك . چایلر ایچلدی . برچوق صحبتلرده بولندق .

پرنس ایتو ژاپونلرك الك بیوك متفکرلرندن ، وقتیله نظارتلرده بولنمش . بو صوك وقتلرده قوره فوق العاده قوماندانی یدیحق قوره ده بیوك بر امتیازه مالکدی . ایسته دیکی کبی حرکت ایدرمش .

پرنس ایتو : — اعتذار ایتمش اولدیغم کبی وقتم پك آزدر ، شیمدیلك جدی بر مسئله مذاکره ایده میه جکز . فقط جانم سزدن آیرلمقده ایستمه یور ، مع مافیه فرصتدن استفاده ایده لم . سزدن برشی صوراجغم ، رجا ایدرم خاطرکزه هیچ برشی کتورمه یکز ، مقصدم : یالکز بر سببنی آکلامقدر ، زیرا انسانه وجدانی خلافنه حرکت ایتمك ایچون مطلقا بر سبب عظیم اولمق لازم ، بوکبی شیلر هیچ بر وقت سببسز اولمز ، امانه کبی سبب اوله بیلور ؟ کندم چوق دوشوندم ، بر تورلی عقلم ادراك ایتمدی . « بو قفقاز مسلمانلری کوکللی اوله رق محاربه یه نه ایچون کلدیلر . عجبا ؟ و لغه مسلمانلری موظف عسکر اولدقلری حالده استه میه رك کلدکلری معلوم ایدی . بو مطلقا بر سببه مبنی اوله جقدر ؟ »

بونی پرنس ایتودن مقدم دخی صورمشلردی ، بونم ایچون پك آغر بر مسئله ایدی . هرنه کبی جواب ویره جك اولورسه م ، عذرم قباحتمدن بیوك اولاجق . ذاتا او روس — ژاپون محاربه سنده قفقاز مسلمانلرندن کوکللی کیتمه سی بوتون دنیا مسلمانلری

ایچون بر یوز قارالغی ایدی . فقط نه چاره اولمشدی بر کره .

استر استه‌مز :« بنده هیچ اکلایه‌مدم ، جهالتدن بشقه‌ برسببده کوره‌میورم . »دیمکه مجبور اولدم . پرنس ایتو کبی بر آدمدن برنجی ملاقاتده بو سوزی ایشتمك حقیقة پك آغردی .

پرنس ایتو تکرار دیدی : رجا ایدرم خاطرکزه بر شی کلمه‌سون بنم مقصدم بونك سببنی اوکره‌نمکدی ، زیرا بیلورم روسیه‌ده مسلمانلر مغدور بر ملتدر . مغدوراولدقلری حالده روسلره کوکلی قید اولنه‌رق محاربه‌یه کیرمك ایچون بایبوك بر مجبوریت استر ، یاخود بیوك بر منفعت اوله‌جق . اصل بنم خاطریمه کلمشدی ، احتمالکه قفقاز مسلمانلری فرصتدن استفاده ایتدیلر ، معلومکزیا اویله برزمانده حکومتلردن هرشیئی ایسته‌مك ممکن . مثلا دیسه‌لرکه :بز کوکلی محاربه‌یه کیده‌جکز ، فقط بزه‌شو ، شو ، شو، امتیازلری ویررسه‌کز ، بز محاربه‌یه کوکلی کیده‌رز ... شو سایه‌ده برچوق امتیازلری الده ایدرلر ، صوکره محاربه‌ده دخی بولنه‌بیلورلر .دوغریسی اکر بوقبیلدن برشی‌یاپلمش ایسه ، بز آفرین دیه‌جکز ، هرکس کندی منفعتنی کوزه‌تیر ، ملتی اوغرنده هر فرصتدن استفاده ایدرسه ، تحسین ایتملی، آفرین دیه‌لی .

— دیدم : هرنه‌قدر او درجه‌ده اولمزسه‌ده ، اساساً بر منفعت ملاحظه ایتمشلردر حقیقت حالی بنده لایقیله بیلمیورم .

پرنس ایتو : انشاالله مملکتمزده برقاچ آیلر اقامت ایدرسکزده ، دها چوق ملاقات ایدرز ، ولی عهدك کلمه‌سینه یاریم ساعت قدر وقت‌قالدی ، آرتق عفو ایدرسکز، فقط عن قریب شوایکی اوچ کون ایچنده ملاقات ایتمه‌مزی رجاایدرم .

بن اورادن شمندوفر ایله یوقوهاما قربنده « هودوکایه » قریه‌سینه کیتدم . بوراده قریه اهالیسندن بیلدکلرم واردی ، « هودوکایه » اوفاق بر قریه‌در ، فقط غایت منتظم وکوزل موقعلری ، کندینه مخصوص برغزته‌سی واردر ، هفته‌ده برکره نشر اولنور . « نیجی هو دوکایه » هودوکایه ایامی دیمکدر .

بن بوراده کیجه قالدم ، قریه اهالیسی چوق اکرام ایتدیلر . قریه‌لرك برچوق خصوصاتی هردائم معلومدر ، ازجمله قریه‌لر تنها اولور ، بوقریه‌ده کی انسان چوقلغی ایسه‌شهرلره بیله فائقدر ، زیرا شو اوفاجق قریه‌ده اوچ فابریقه بولنیور ، بتون فابریقه عمله‌سی قریه‌ده بارنمقده‌در. ایکی مکتب ، بر کتبخانه وبرده عمومی قرائتخانه‌بولنیوردی. برده اوق یای مسابقه‌سنه مخصوص موقع ، که بوراده صباح اقشام وقت بولندیغی

صره‌ده «رمی السهام» اکلنجه‌سی اولورمش. ذاتاً بونلر کوی‌لرك هپسنده اولان شیلردندر. صوکره بن اورادن تکرار توکیویه کلدم، ایرته‌سی کونی عمومی حبس خانه‌یی زیارت ایتدم.

« توکیوده حبسخانه »

توکیوده مشهور « سوغامو » حبسخانه‌سنی زیارت ایتمك اوزره ریکشه ایله حبس خانه قاپوسینه کلدم. بیلمه‌م نه دیه‌یم: حبسخانه‌می؟ مکتب‌می؟ تنزه باغچه‌سی‌می؟ فابریقه‌می؟... حبسخانه، سوقاق قاپوسنده اویله برمنظره ارائه‌ایدییورکه عادتا برسلطنت قاپوسنی آکدیرر. قاپوده آچیق، قپوده یالکز بر پولیس نفری بولنیور، اوده بزه هیچ بر شیلر صورمدی، بزده قپودن ایچری کیردك، نه کوره‌یم، غایت منتظم برباغچه، حیرتمی موجب اولدی. انسان بوراده برحبسخانه اولمق احتمالنی خاطره‌دخی کتورمز باغچه‌ده غایت بیوك و تربیه‌لی حبسخانه ایله باغچه بیننده مناسبت یوق، بن بو حبسخانه‌ده بولندیغم زمان عادتا محبوسلره غبطه‌ایدرجه‌سینه دوچار حیرت اولدم. باغچه‌نك نهایتنده بردائره‌یه کلدك، نوتجیلردن بری اوله‌جق بزی استقبال ایده‌رك بیوروکز دیدی اوکمزه کچدی، بزی قبول صالوننه کوتوردی. اوراده بش دقیقه قدر آرام ایتدکدن صوکره چایلر کتوردیلر، صوکره بری آیاغه قالقه‌رق: نه‌امر ایدرسکز؟ دیدی. دیدم: حبسخانه‌یی کزمك، کورمك استرم. دیدی: قارت ویزیت‌کزی لطف ایدرمسکز.

بنده قارت ویزیتمی ویردم. دیدی: بش دقیقه مساعده ایدوکز. حبسخانه مدیرینه عرض ایده‌یم. بش دقیقه بیله کچمدی حبسخانه مدیری (یاماغامی) کلدی، بزه کندیسنی تقدیم ایتدی.

بزده کندمزی تقدیمدن صکره: مساعده ایدرسه‌کز حبسخانه‌یی دها کزمه‌دن برقاچ شیلر صوره‌جغم، دیدم.

— بیوروکز صوروکز.

— محبوسلرك مقداری قاچه بالغ اولیور؟

— شیمدی موجودمز ۱۸٤۳ نفوسدر.

— دها چوق اولورسه نه قدر اوله بیلور؟ اك چوق اولدیغی زمان. ایکی بیکه بالغ اولدیغنی بیلمیورم، بلکه بوصوك سنه‌لرده محبوسلر آزالمقده‌در. بوسنه، کچن سنه‌یه

نسبتله ١٤ نقصان‌در.

— حبسخانه معمولاتندن وارداتکز چوقمی ؟

— ایکی یوز بیك ئەن قدر وارداتمز اولیور .

— اك آغر جرائمی ارتکاب ایدن قاچ سنه‌یه قدر محکوم اوله بیلور ؟

— اون ایکی سنه‌دن فضله‌سی یوق .

- حبسخانه وارداتندن مجرملر حصه‌سینه نه‌قدر ترك اولنور ؟ عمله حقی‌وارمی؟

— دیدی : صنعته کوره تعیین اولنمشدر ، ایش بیلور اهل صنعت ومعلم لك

پرنس ایتو [٢٨]

وظیفه‌سنی ایفا ایده بیله‌جکلری یوزده یتمش آلور ، عمله اولنلرده یوزده اوتوز آلورلر . بونلری قومیسیون‌تعیین ایدر ، قومیسیونده‌ده کندیلرندن‌اوچ آدم بولنور، بو آوچ آدمی داخلی قومسیوندن کندیلری انتخاب ایدرلر .

— داخلی قومیسیون نه‌در؟

— بز داخلی قومیسیون دیرز . حبس خانه داخلنده اون ایکی آدمدن‌مرکب بر قومیسیون واردرکه ، عمله‌نك وظیفه‌سی‌وحبس خانه‌نك امور داخلیه‌سنی بو قومیسیون قراریله تعیین ایدرلر . صوکره بزده ،برده خارجی قومسیون واردرکه، بونلرده اون‌ایکی

خدمت زمانی صباح (زوالی) ساعت آلتیدن آقشام ساعت بشه قدر ، برساعت تنفس وبربچق ساعتده یمك زمانی ایمش، مجموعی سكز بچق ساعت خدمت ایدرلرمش. كیجه‌لری ایكی ساعتده، مطالعه ایله مشغول اولورلرمش . بوتون حبس خانه‌ده یكرمی بر آدم اوقویوب یازمق بیلمیور ، بونلردن سكزی كندی نامنی یازییور .

حبس خانه‌یی تمام دولاشدقدن صكره تكرار مدیریت دائره‌سنه كلدك . ساعت تمام اوچ ایدی .

بوراده دخی چای‌لر ایچدك . میستر یاماغاكی جنابلریله تكرار برساعت‌قدر صحبت اولندی . كیوسین دخی برابر بولنیوردی . كیوسین بزه دیدی : بن سزك اسمكزی غزته‌لرده پك چوق اوقودم ، حتی آدرسكزی دخی آرامشدم . كیدوب زیارت ایده‌جكدم . كوزل تصادف، كندكز تشریف بیوردكز . چوق ممنون اولدم . سزدن بعض شیلر استفاده ایتمك ایسترمدم ، وقتكز مساعد ایسه .....

— چوق كوزل نه‌وقت وهر نره‌ده ایسترسه‌كز حاضرم .

— وقتكز مساعده ایدرسه شیمدی بوراده اولمزمی؟ بزده استفاده ایدردك.

كیوسین تاكیته دیدی :— بزه اساس دین محمدیدن بر آز معلومات‌ویریكز ؛ محمدیلك نه‌دن عبارتدر ؟

— دین محمدی، دیدم ، غایت ساده دیندر ، بوتون اساسی توحید ونبوتدن عبارتدر. انبیاء عظام هرنه تعلیم ایتمش ایسه اودر . مسلمان اولمق ایچون برخالقك وجودنی تصدیق ایتمه‌لیدر ، صكره بنی آدمك هراموردە معلمه احتیاجی اولدیغی كبی،اموردینیه‌ده‌بر مبلغه احتیاجی محققدر ، كه ایشته اوپیغمبردر.

بزم دین‌محمدی‌ده بشقه كزلی‌قپاقلی هیچ‌برشی یوقدر . تكالیف شرعیه‌ده دورتدر. اشته مجموع دیانت اسلامیه بوندن عبارتدر .

— دین محمدی قاچ مذهبه تفریق اولنور ؟

— بزده اساس مذهب بردر ، تفرعاتده اختلاف بزم ایچون اهمیتی حائز دكلدر . اللهی بر بیلوبده محمدی پیغمبر دیه اعتقادایدن هپ مسلماندر ، اعتقاد ایكی‌یه آیرلمش ایسه‌لرده ، اساسانه بردر ،زیرا اوافتراق صوكره‌دن اولمش براختلاف جزئی‌دن عبارتدر.

كیوسین‌دیدی : بزم ژاپونیاده بوده مذهبی اون‌اوچ فرقه‌اولمشدر . چین‌ده‌دهاچوق، بونلر یكدیكرندن‌بوتون بوتون بشقه‌دركه، هیسی كندینی بوده دیه‌رك اعتقادایدرسه‌ده‌بری دیكرینه بوده دیمز . اكر ذات‌عالیكز بوده مذهبنه عائدمعلومات ایسترسه‌كز ، بن سزی

غايت بيوك بر آدمه تقديم ايده‌رم ، اوسزه بوده مذهبندن نه ايسترسه‌كز معلومات ويره بيلور.

— زياده‌سيله ممنون اولورم ، بن ذاتاً بويله بر آدم آرامقده ايدم . نه زمان خبر آله بيلورز ؟

— بن سزه تلفون ايله سويلرم . بولنديغكز يرك تلفون نومروسنى لطفاً سويله‌يكز ده قيد ايده‌يم .

بونك اوزرينه تا كيته جنابلرينه تلفون نومروسنى ويردك . صوكره وداع ايده‌رك مفارقت ايتدك .

حبس خانه مديرى ياماغامى ، بكا حبس خانه‌نك پلانى و فوطوغراف ايله چيقارلمش رسملرينى ويردى ، و : — بزم حبس خانه‌مز ، ديدى ، اوقدر مهم دكلدر ، نقصانمز چوق ، بلديه‌مز ده پاره‌سز ، شو سببدن اعمار ايده‌مدك ، مع مافيه نقصانلرمزى آهسته آهسته اكمال ايتمك فكرنده‌يز .

— حبس خانه‌كزك وارداتى نه قدر اوليور ؟

— ايكى يوزبيك ينْ قدر اوليور ، وارداتمزى تماميله كندمزه ترك ايتسه‌لر حبس خانه‌مزى بيلديكمز كبى اعمار ايتمك فكرنده‌يز ، فقط بلديه كندى منفعتى دوشونيور .

— بوتون ژاپونياده نه قدر محبوس بولنيور عجبا ؟

— ايكى سنه مقدم قرق بيك قدر بولنيوردى ، شيمدى طبيعى اوقدر اوله‌ماز ، اولدقجه ناقصدر .

— سياسى مجرملركز وارمى ؟

— بزده سياسى مجرم همان يوق درجه‌سنده‌در ، برتك غزته‌جى وار ؛ اوده بر آدمى تحقير ايتمشدر .

شيمديلك ژاپونيا حبس خانه‌سى حقنده بوقدر ايضاحات ايله اكتفا ايده‌جكم .

« دارالفنونى زيارت »

ژاپونيه‌ده اصل اك بيوك دارالفنون حكومت ومعارف نظارتى طرفندن تأسيس اولنمش دارالفنوندر . بو دارالفنون دائره‌سى و بناسى اوقدر جسيمدركه بوراده يدى بيكى متجاوز ، بلكه سكز بيكه قريب طلبه بولنيور . بوندن ماعدا غايت جسيم خسته خانه دائره‌سى موزه خانه دائره‌سى ، كتب خانه دائره‌سى هپ بوراده بولنيور .

بزه مكتبك هر طرفنى كزمك ايچون معارف ناظرندن خصوصى مساعده اولنمشدى ،

بن اومساعده اوزرینه هرنه‌زمان استرسه‌م که بیلوردم کزه‌بیلوردم ، یوقسه درس وقت لرنده برچوق درسخانه‌لره کیرمك ممنوع اولدیغی کبی ، تشریح خانه‌لره (آناتومیه) دائره‌لرینی‌ده کزمك ممنوع ایمش .

بز اوتوصیه نامه ایله کلوردك ، هر هانکی دائره‌یی کزمك ایسته‌سه‌ك بزابتدا اودائره‌یه کیدردك ، همان برخوش آمدی‌یی متعاقب مطلوب اولان دوائری جولان ایدردك . برنجی دفعه اوله‌رق دارالفنونك کیمیا دائره‌سنی زیارت ایتمشدم ، یالکز بوراده دورت ساعت وقت کچیردك ، هرنه قدر فنه انتسابمز یوق ایسه‌ده ؛ یالکز اوراده چالشمقده اولان طلبه افندیلرك تحلیل ایتمکده اولدقلری عملیاتی نظردن کچیرمك ایچون بو قدروقت صرف ایتمك لازم اولدی . بزم بورایه زیارتمز برقاچ کون امتداد ایتدی ؛ هرکون کلور اوچ دورت ساعت وقت کچیردك . مع مافیه ینه تمامیله کزمك نصیب اولمدی .

بنم کزدیکم دائره‌لردن مهم اولانلری : کیمیا دائره‌سی ، کتبخانه ؛ آناتومی تشریحات عملیاتی ، تشریحات موزه‌خانه‌سی ؛ خسته‌خانه ... بونلرده اولان مکملیت شایان استحسان ایدی ؛ بالخاصه فن تشریح عملیات درسخانه‌سی واوراده اولان ادوات صوك درجه‌ده جالب دقت وموجب حیرت ایدی . اوتشریحاتك انواعی و آیروجه عملیات دائمه ایچون مخصوص دوائر خصوصیه وار ایدی .

بن بونلری کاملا کزدم ؛ طوغرایوب بچدکلرینی برر برر سیر ایتدم ؛ اورالرده اولان نظافت فوق العاده ؛ و اورالرده اولان انتظام ؛ افندیلرك درس‌لرنده وظیفه‌لرنده اولان وضعیتلری ، بنم کبی بر غریب الشکل مسافرك اوراده وقتلی وقتسز کزمه‌لرینه باقمق ... شویله دورسون ، بن کلور یانلرنده دقیقه‌لر ایله بولنوردم ، وظن ایدردم‌که اکثرینك بنم اوراده بولندیغمدن خبرلری دخی اولمزدی ، او درجه‌ده جدیت ایله چالیشمقده ایدیلر . هیچ شبهه یوقدرکه ، بن بوراده کوردیکلرمك هپسنی تعداد ایده‌میه‌جکم ، یالکز زیاده‌سیله استغرابمی موجب اولان جهتلری عرض ایتمکله اکتفا ایدرم . بنم بوراده دقتمی جلب ایدن شیلردن بری « باقتیریه‌لوژیك » دائره‌سنی کزمکده ایکن ، مدیر افندی جامکان ایچریسنده بر جسد کوستردی ودیدی : شو جسده دقت بیوروکز ، کاملا صاغلامدر ، یالکز صاغ بازو چورومش واوتورمه‌سینه دخی دقت بیوروکز نه‌کبی جلسه‌در ، شو وجودی بوندن بر هفته اون کون مقدم قبرستانده بولوب کتوردك ، کندیسی بوراجه معلوم ، بوندن قرق درت سنه مقدم وفات ایتمش معروف بر ذاتدر . حین وفاتنده آلتمش ایکی یاشنده بولنیوردی ، الآن وارثلری اسمنی افشا

ایتمك ایسته‌میورلر ، یوقسه بزجه دخی معلوم بر آدمدر .

— اسمی فلان معلوم دیمك ، سویله‌یه‌بیلورمی‌سکز ؟

دوقتور زیجو جنابلری بیوردیلر : — بزم‌مکتبك قانونی اویله‌درکه مکتب‌اداره‌سی طرفندن بر شیئك کتم اولنمه‌سنه قرار ویرلمش ایسه ، آنی افشا ایتمك ممکن دکلدر ، بوهر نه قدر مهمات فنیه‌دن دکل ایسه‌ده ، مادامکه مکتب اداره‌سی وارثلرك طلبی اوزره کتم اولنمه‌سنه قرار قطعی ویرمشدر ، افشا اولنه‌من .

— بن غریب بر مسافرم . بن دخی کتم ایدرم . خاصةً بنم ایچون اسمنی سویله‌رسه‌کز ممنون اوله‌جغم .

— خیر قطعیاً افشا اولنه‌من . عفو ایدرسکز . طبیعی‌درکه ، ژاپونیا تواریخنده بو ذاتك نامی قید اولنه‌جقدر .

بن جامکان ایچنده اولان بو جسده زیاده‌سیله تعجب ایتدم ، کمال دقت ایله تکرار باقدم ، هر اعضاسنی بر بر دقت ایله کوزدن کچیردم ، حتی تویلری دخی اولدیغی کبی طورییور ایدی . دوقتور زیجو جنابلرینه تکرار دیدم :— بن غریب مسافرم ، بوذاتك نامنی کتم ایتمکده‌بنده سزه اشتراك ایده‌رم ، بوراده یرلی اهالیدن کتم اولنمه‌لی . مع مافیه بشقه بر مانع اولمزسه ، غریب اولدیغم جهتله اسمنی بکا سویلرسه‌کز ممنون اولورم .

— اوت هیچ بر مانع یوقدر ، فقط مادامکه مکتبك قانوننه مخالفدر سویله‌نه‌من . مکتبك قانوننه مغایر حرکت ایتمکه جسارت ایده‌میه‌جکم . عفو ایدرسکز .

دوقتورزیجو جنابلری علاوه ایتدیلر : مکتبك قانوننه مغایر حرکت بنم الدن کلمز . یالکز شوراسنی سویلیه‌بیلورم ، بو ذات بزم توکیو داخلنده معروف وملت ایچنده معلوم صالح بر آدمدر ، حین حیاتنده صداقت ، امنیت ایله اشتهار ایتمش واو صفتله ملتنه بر نمونه کبی اولمش ایکن ، بو کرده احتمال تطبیقات فنیه ایچون بیوك بر وسیله اوله‌بیلور ، بو صورتله‌ده وجودندن استفاده اولنور . دیمك اولورکه وفاتندن صوکره دخی او وجود ملتنه خدمت ایتمش اولور .

استطراد :

بزم اهل اسلامده بویله چوروممش بر جسد بولنورسه همان کندیسنه بر ولایت نسبت ایدرك قبری معبد اتخاذ اولنور ، یوزلرجه بیکارجه آدملر قبرك زیارتنه دوکولورلردی ....

خرستیان عالمنده بویله بر شی بولنورسه همان الوهیت اسناد ایدرلردی . بوندن بش سنه مقدم روسیه‌نك تامبوف ولایتنده روسلر بر جسددن چورومه‌مش بر جزء بولمشلردی ، اوزمان نه‌لر اختراع ایتمدیلر ، ایکنجی نیقولا بالذات کندیسی پترسبورغدن اوراله قدر کیتدی ، عالمی اقناع ایتمك ایچون میلیونلری صرف ایتدیلر . نهایت خرستیان عالمنده حریفك الوهیتنه قرار ویردیلر .

مجوسی ژاپونلر ایسه جسد مذکوری تطبیقات فنیه‌یه وسیله ایتمك اوزره دارالفنون مکتبنه نقل ایتمشلر .

دارالفنون کتبخانه‌سی :

بن اولا کتبخانه‌نك قرائت صالوننه کیردم ، آلتی یوزی متجاوز طلبه مطالعه ایله مشغول ایدی ، بوراده بر آز کزدکدن صکره حافظ کتبه صوردم : هرکون بوقدر آدم بولنورمی ؟

دیدی : — بوکون آزدر ، آلتی یوز شو قدر اولور ، بعض کونلر بیکی تجاوز ایدر ، بیك دورتیوزه قدر اولدیغی واردر ... دیه‌رك یومی روز نامه‌لرینی کوستردی . بوراده اون قدر خدمه کنج افندیلردن بولنورلردی ، بونلرده طلبه ایمش ، طلبه‌مناوبه طریقیله بوراده خدمتده ایدرلرمش .

بو قرائتخانه‌ده بنم دقتمی جلب ایدن شیلری بروجه آتی عرض ایده‌جکم : مطالعه‌ده اولان افندیلرك کافه‌سی طلبه ایمش ، بونلر هپ ملی البسه‌ده بولنورلردی ، یالکز بر افندی رسمی البسه‌ده بولنیوردی . بن اوراده یاریم ساعت قدر کزدم شو مطالعه ایله مشغول افندیلردن هیچ بری بنم صورتمه بیله باقمادی ، هرکس مطالعه‌سنده دوام ایدیوردی ، یالکز رسمی البسه‌لی بر افندی کوزینی ، هیچ بندن آیرمایوب بکا باقمقده ایدی . بو آدم دخی هر نه‌قدر ژاپونلر کبی اسمر ایسه‌ده ، سیماسی ژاپونلره بکزه‌مزدی . صوردم :— بو افندی کیمدر ؟ دیدی :— روس . — یا ! دارالفنونده روسلرده وارمی ؟ — بر دانه وار ، بشقه یوقدر .

هر ملتدن بر قاچ افندی وار ، هله چینلی پك چوقدر ، بر قاچ یوز وار ، صکره امریقالیلرده خیلی وار ، وهر ملتدن بر قاچ افندی وار ، فقط روسلردن بر تکدر . انشاءالله بوندن صوکره ترك وتاتار ملتندنده کلورلر ... دیه تبسم ایتدی .

صوکره دارالفنون طلبه‌سی هپ ملی البسه‌ده ، تا قونیه‌لرینی قاپوده براقشلر

چپلاق ایاق ترلك ایله بولنیورلر ، آكلاشیلدیغنه كوره تحصیل معارف ایچون تبدیل قیافته لزوم یوقمش .

صوكره كتب خانه ناظری اوكمزه كچدی ، كتابلرك بولندیغی طرفه كچدك ، حافظ كتب دیدی : كتبخانه‌مزده مجموعی قرق سكز بیك جلد وكسور كتاب وار ، اولا ژاپون لساننده وژاپونلر طرفندن تألیف اولنمش كتابلری سیر ایده‌جكز ، بونلرده ایكی قسم : كتب قدیمه وكتب جدیده .

صیره‌سیله كوستردی . صوكره انكلیزجه كتابلر . مؤلفلری انكلیزلر ـ انكلیزجه‌دن فرانسزجه ، المانجه ، وژاپونجه‌یه اولان ترجمه‌لری هپ آیری كوستردی .

كتبخانه‌نك نهایته كلشدك ، بوراده دیدم : زیاده‌سیله ممنون اولدم ، فقط بر شیئه تأسف ایتدم ، بوقدر مالك مختلفه كتابی وار ، یالكز دنیانك اك مقبول لسانلرندن بری اولان عرب لساننده بر كتاب اولسون بولنمیورمی ؟ — اوده وار .. دیه‌رك برده قاموس عربی كتوردی . ودیدی : بو كتاب بزم كتبخانه‌مزده بولنیورسه‌ده ، بولندیغی كوندن اعتباراً كیمسه‌ده باقامشدر ، رجا ایدرم سز بر قاچ سطر اوقویكز .

كتابی الیمه آلوب آچدم ، تصادفی اولەرق « انما المرء باصغریه » حدیث شریفی كوزیمه ایلیشدی . اوقودم ترجمه ایتدم .

كتب خانه ناظری : رجا ایدرم كتابی قاپامایكز ، دیدی ؛

واوراده بزمله برلكده كزمكده اولان بر كنج افندی‌یه بر شیلر سویله‌دی ، اوده قوشه‌رق كیتدی ، حقه قلم كتوردی ، ناظر جنابلری كتابك كنارینه ژاپون خطیله بر شیلر یازدی صوكراده بكا : ـ رجا ایده‌رم ، دیدی ، بورایه عرب خطیله امضا ایدرمیسكز ؟ .. بزده مع الممنونیه امضا ایتدیكمز كبی تاریخی ده قید ایتدك . صوكره صوردم : كتابك كنارینه نه یازدیكز ؟ ناظر جنابلری بیوردیلر : سزك بو كتابدن اوقومش اولدیغكز حدیثك مفهومنی یازدم ، وسزك اسمكز ایله تشریف ایتدیكز زمان بویله‌جه ترجمه ایتمش اولدیغكزی و آلتنده اولان امضاده سزك اولدیغنی ضبط ایتدم . بزم ژاپونیه تاریخی ایچون بر سرمایه اولاجقدر . زیرا سزك بو مكتبی زیارتكزی واثناء زیارتده سویله‌دكلركزی ، وملتمزه قارشی سویله‌مش اولدیغكز نطقلری آیریجه مكتب تاریخنه دخی قید ایده‌جكز .

صوكره بر دفتر كتوردیلر ، اودفتره دخی امضا ایتمه‌مزی سویله‌دكلرندن اورایه‌ده امضا ایتدك .

بونك اوزرینه وداع ایدوب كیده‌جكمز صیره‌ده ناظر جنابلری كمال نزاكتله : ـ

پك چوق آياقده قالديكز . بر آزده بزم قلبه‌مزده استراحت بيوروكز ...ديه‌رك بر دائره‌يه كوتورديلر . غايت منتظم تفريش اولنمش بر مجلسدى . بوراده بر آزده استراحت ايتدك چاى فلان ايچدكدن صوكره قاپودن بر آدم بوغچه ايله كلدى . ناظر جنابلرى ديديكه: اكر يورولمامش ايسه كز كتبخانه‌مزده محفوظ برچوق ال يازيلرى وار، شونلريده سزه كوستره‌جكم.

— رجا ايدرم ، آثار عتيقه‌دن هرنه وار ايسه ممكن اولورسه كوسترمكزى استرحام ايده‌رم.

ناظر جنابلرى بوغچه‌دن برچوق اوراق ملفوفه چيقاردى ، بونلرك پك اسكى اولدقلرى كاغدلرندن دخى معلوم ايدى . بوكاغدلر ايچندن بر كاغدى چيقاردى و آچه‌رق ديدى : بويازى بوندن التى يوز اون سكز سنه مقدم يازلمش براراضى طاپوسيدر ، اوزمانلر بوكبى اراضى واملاك سندلرى ، بائع يازى بيلمزسه ، سند بشقه‌سى طرفندن يازيلور ، صاتيجى كيم ايسه امضا مقامنده صول الينك شهادت پارماغنى كاغد اوزرينه وضع ايله پارماغك ديبندن اوجنه‌قدر برچيزرمش ، صوكره مفصل (بوغوم) اوزرندن بر نقطه وضع ايدرمش . اشته بن عين ورقه‌دن اخذ ايتمش اولديغم ، عين مقدارده چزكى ونقطه‌لرى بوراده قارئين كرامه عرض ايده‌جكم : ______.______.______

عينا پارماغك اوزونلغى شودر ، نقطه‌لرده مفصللرى كوسترر . بونى متعاقب دها بريازى كوستردى . اوده بوندن يدى يوز يتمش درت سنه مقدم يازلمش ، واوزمان حاكمه‌سى اولان ايمپراطوريچه طرفندن تصديق اولنمش ايمش . حاصلى بونلردن پك چوق اوراق قديمه كوستردى وبرچوغنى دخى تعريف ايتدى . بالآخره تكرار بركتاب كتوردى وديدى : بوده بزم مكتبمزك روزنامه‌سيدر ، شيمدى مكتبك مالى اوله‌رق ٦٨٢٤ طلبه‌مز وار ، معلم ومدرسلرمز كاملا ژاپوندر . بوندن يكرمى سنه مقدم اوتوزقدر اجنبى معلمى بولنورمش ، بش سنه صوكرا ژاپونياده اجنبى معلمى هيچ قالمايه‌جقدر . شيمدى هندسهٔ بحريه مزده بر انكليز وار ؛ مقاوله ايله . بش سنه‌دها مدتى قالدى .

بوندن صوكره مكتبك شعبه‌لرندن اكثريسنى كزدم . خصوصا تشريحات دائره‌سنده برقاچ دفعه‌لر بولنه‌رق امراضى نه‌يولده تشريح ايتدكلرينى سيروتماشا ايتدم .

زياده‌سيله شايان دقت . تشريحات دائره‌سنده بردرسخانهٔ عمومى وار ، بودرسخانه جامكان برقبه‌در ، بوراده طلبه‌يه مخصوص صيره‌لر كاملا تونچدن معمول . اوقدر صنعتلى ياپلمشكه حيرت... بوراده دخى تشريح درسنده طلبه صيره‌سنده بر كره حاضر اولمشدم .

بوصورتله دارالفنون مكتبى‌نك دخى هرطرفنى كزدم ، نظردن كچيردم . ژاپونلر ، دارالفنونه « داى غا ككو » ديرلر . بوندن صوكره‌ده دارالفنون خسته خانه‌سنى زيارت

ایتدم ، بوراده‌ابنیه اوقدرجسیم دکل‌ایسه‌ده ، انتظام فوق‌العاده شایان حیرت ایدی ، بز بورایه کلدیکمز زمان اول‌باول خارجدن کلمش اولدیغمز البسه‌لر ایله آیاق قاپلرمزی چیقارمه‌مزی رجاایتدیلر ، آیاقلرمزه آیروجه سس‌سز ترلکلر ویردیلر . اطبادن‌بری بزم‌ایله برابر کزه‌رك تکمیل دائره‌لری کوستردی . هر دائره‌نك قاپوسنه کلدیکمززمان دها ایچری کیرمه‌دن بوراده‌اولان خسته‌لقلری تعریف ایدردی ، خسته‌خانه داخلندن کچدیکمز زمان یالکز یاقارکچردك ، هیچ برشیلر سویله‌مزدی ، تمام برساعت کزدك . بونکله دارالفنون دائره‌لری زیارتنه ختام‌ویردك .

« خوش کلدیکز جمعیتی »

ژاپونیه‌ده‌بونام‌ایله برجمعیت واردرکه ، ژاپونیه‌ده‌موجودجمعیتلرك الك‌بیوکلرندندر.

بوجمعیتك مقصدی : ژاپونیه‌یه جهانك هر کوشه‌سندن آقین آقین کلمکده اولان سیاحلرك استراحتنی تأمین ایتمك‌در .

جمعیت اساسا ژاپونیه باش‌وکالتی تحت‌حمایه‌سنده اولوب ، رئیس‌مارکیز ناشیسوکه جنابلری ، مستشاری بارون‌شیبوساوه ، سرکاتب‌ده امیرال‌قابورا کی جنابلریدر .

هر سیاح ژاپونیه‌یه کلدیکی کبی توکیوده جمعیتك مرکز اداره‌سینه وبشقه شهرلرده‌ده شعبه‌لرینه مراجعت ایده‌رك‌اعضاقیداولنورسه ، جمعیت‌اداره‌سی اولااوسیاحك النه ژاپونیه‌نك مفصل خریطهٔ جغرافیه‌سنی ویرر ، وبیوك بلده‌لرك پلانلری‌ده خریطه‌نك کنارنده بولنیور . بوندن ماعدا فرانسزجه‌انکلیزجه یازلمش ایکی دفتر ویرر ، بودفترلرده بوتون ژاپونیه‌ده زیارت اولنه‌جق مواقع مهمه‌نك تعریفاتی ، ونره‌لرده اولدیغی نه ایله کیدیله‌جکی ، اجرت نه قدردر .. هپسی حروف هجا ترتیبیله یازلمش‌در . وایجاب ایدرسه ، جمعیت کندی طرفندن بر آدمده ویریور ، بو آدملرده مکمل رهبرلك وظیفه‌سنی ایفاایدر . بر قاچ لسانه آشنا آدملردر وهرکیم ایله ملاقات آرزواولنورسه ، جمعیت‌مذکوره توصیه‌ایدییور.وبوندن‌بشقه اعضاقید اولنمش‌سیاحك‌هرنه‌کبی احتیاجی وار ایسه جمعیت ممکن اولان تسهیلاتی کوستریور .

جمعیت‌اون‌بش سنه‌در دوام ایدرمش‌هرسیاح (اوچ‌ئن) اوتوز آلتی‌غروش‌ویروبده اعضا قیداولنورسه ، جمعیت‌طرفندن پك‌چوق تسهیلات کوسترلیورمش . بن‌دخی جمعیت مذکوره‌یه اعضا قیداولنمشدم . جمعیت مذکوره بنم حقمده آیروجه بر احترامده بولندی بوتون ژاپونیه داخلنده جولان ایتمك ایچون آیروجه برتذکره ویرمشدی ، بو تذکره

عادتا توصیه‌لی بر پاسپورت ایدی . هر نره‌ده اولورسه ، برشهره ، ویاخود ولایت مرکزنه یاخود برقریه‌یه کلدیکم کبی اوتذکره‌یی کوستریردم . هر نوع امدادمه همان یتشیرلردی ، پك چوق احترام ایدرلردی .

تذکرهٔ مذکوره نکده عینی بوراده قارئین کرامه عرض ایده‌جکم :

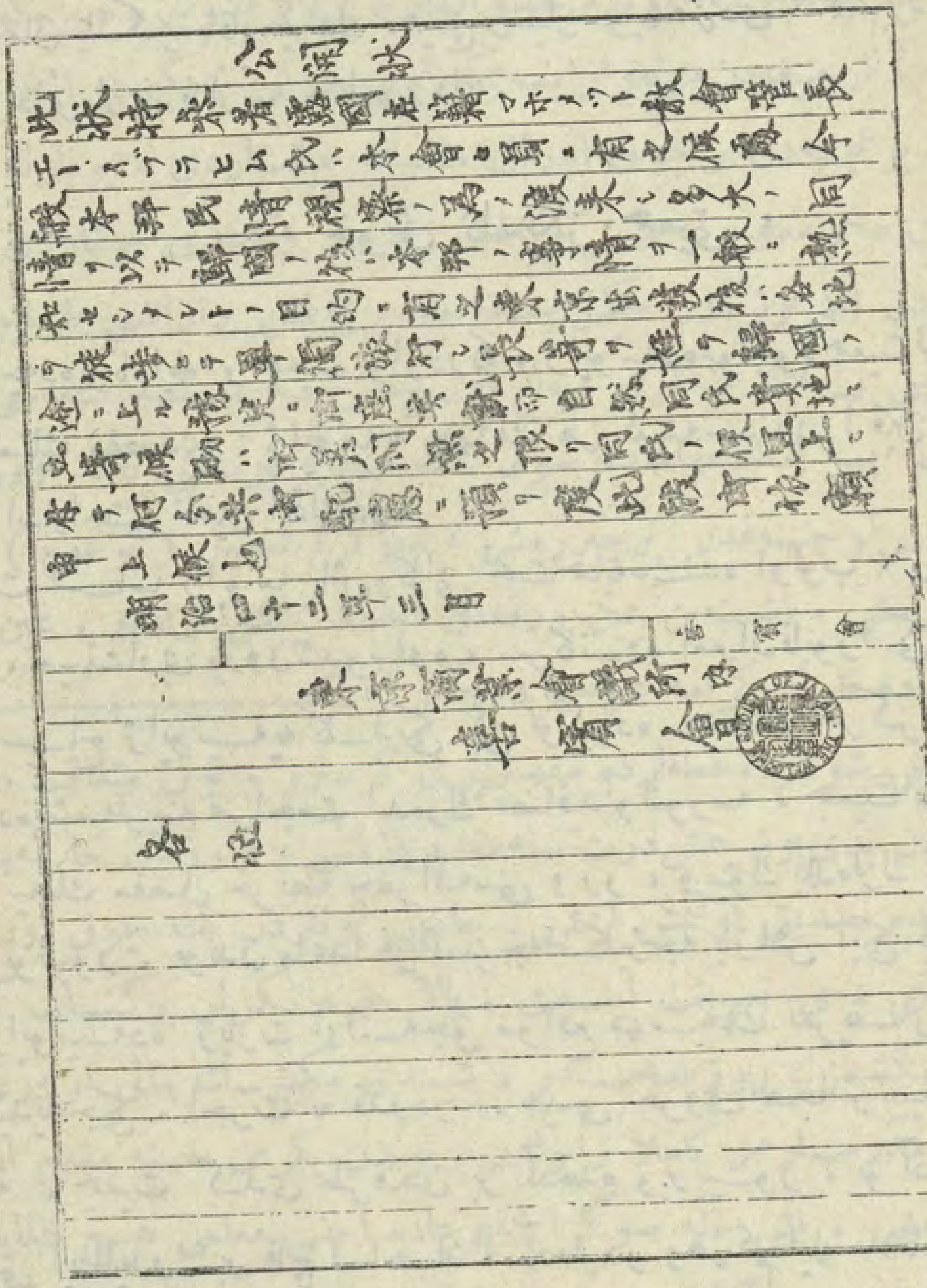

ژاپونیا اولکه‌سنده دولاشمق ایچون حکومتك ویردیکی توصیه

جمعیت مذکوره بکا بوندن ماعدا دها خصوصی توصیه‌لرده ویرمشدی ، بوصورتله ژاپونلر طرفندن پك بیوك احترامله مظهر اولمشدم .

بن بوجمعیت رجالندن بعضلریله کورشدیکم زمان آراده صیرده استحصال ایتدیکم معلوماتدن مهم اولان برقسمنی عرض ایتمکده بعض منافع امید ایدییورم . ازجمله امیرال قابوراکی برکره اثنای صحبتمزده دیمشدی : بوسنه‌لرده ژاپونیه‌یه اون بیکی متجاوز سیاح کلیور ، بزجمعیتمزی تماميله مطلوبه موافق درجه‌ده بریولنه قویه‌بیلوبده سیاحلرك استراحتنی لایقیله تأمین ایده‌جك اولورسه‌ق ، اون سنه صوکره اللی بیك قدر سیاح کلوب کیده‌جکی

شبهه‌سزدر ، اورته حساب ایله هر سنه مملکتمزه آچیقدن یاریم ملیون لیره بر واردات تدارك ایتمش اولورز . حالبوکه بن قطعیاً امینم برزمان کله‌جك ژاپونیه‌یه سنوی اللی بیك دکل بشیوز بیك سیاح کلوب کیده‌جکدر . اصل جمعیتك مقصدی بونی تأمین ایتمکدر .

ینه او جمعیت اعضالرندن موریتا جنابلری دیمشدی : — بزم جمعیتمز مطلوبه موافق تنسیق اولنورسه ، مملکتمزه کلیتلی سیاح جلب ایده‌بیله‌جکز ، مملکتك وارداتی یالکز سیاحلردن تأمین اولنه‌بیلور .

اصل جمعیت بوکبی برفکره مبنی تأسیس اولنمش .

— استطراد —

ظن عاجزی‌یه کوره بزم دارالخلافه‌مزده بویله بر جمعیت تأسیس اولنوبده آوروپادن آقین آقین کلمکده اولان سیاحلری بر طاقم سفارت قواصلرینك یالان یغماجیلقلرندن، سمسارلرك دولاندیرجیلقلرندن تأمین ایده‌جك اولورسه‌ق فنامی اولوردی ؟

بوندن اون سنه مقدم درسعادته روسیه‌لی براحبابمز کلمشدی ، سرایلری و دها کوروله‌جك یرلری زیارت ایتمك ، کزمك ایچون سفارته مراجعت ایتدیلر ، سفارتده کاتبلر : — بونك مصارفی پك چوقدر ، شویله‌در بویله‌در ، دیه‌عنها منها سکز طقوز لیره مصرفدن خبر ویردیلر . نه ایسه بزم دوستمز هرحالده کورمکه هوس ایتدی ، اون لیره‌ده مصرف اولسه قبول ایده‌جکنی سویله‌دی . بونی متعاقب سفارت کاتبی دیدی : جمعه‌یه قدر صبر ایدکز ، دها کله‌جك سیاحلر وار ، اووقت مصارف چوق آدمه تقسیم اولنورده سزده کندی حصه‌کزه نه کلورسه ویررسکز . بزم دوستمز جمعه‌یه منتظر اولدقدن صوکره سیاحلر ایله برابر سرایلری زیارت ایتمشدی ، اوزمان حصه‌سنه تصادف ایدن مصرف سکز عدد عثمانلی لیره‌سیله برقاچ غروشدن عبارت ایدی ، بونك قباحتی ینه بزم عثمانلی‌لره‌یوکلتلمك شرطیله او سیاحلردن آلنمقده ایدی ، عثمانلیلر هپ مرتشی ایمشده او سیاحلرك معیتنده اولان قواص هریره بر قاچ لیره رشوت ویررمش ، بوکاده آرابا پاره‌سی فلان علاوه ایتدکدنصوکره مصرف سکزلیره‌یه بالغ اولورمش .

احتمال بویله‌بر مصرفده اوله‌بیلوریا !مع مافیه‌سیاحلری‌دها آز و دها نصاف دائره‌سنده بر مصرف ایله‌دها چوق شیلرده کوسترمك ممکن اولوردی .

هله بیچاره حاجیلرك استراحتی تأمین ایچونده بر جمعیت تأسیس اولنورسه ، ظن ایده‌رم پك زیاده مادی ومعنوی منفعتی اولوردی . آه او زمانلری کورمك نصیب اوله‌بیله‌جکمی ؟

« جیوغی ئین سرکاتبی حیاشی »

بوذات محترم ژاپون کنجلری ایچنده الك پارلاق بر ذاتدر . بز بوذات ایله بر قاچ کره ملاقات ایتمش وتعاطئ افکارده بولنمشدق .

برکون بزی خصوصی بر ضیافته دعوت ایتمشدی . یوم موعودده توکیو خارجنده اولان صیفیه‌لرینه برچوق احباایله عزیمت ایتدك . حیاشیته جنابلری کمال احترامله بزی تراموای محطه‌سندن استقبال ایلدیلر ، اورادن ریکشه‌لره راکب اوله‌رق دوغریجه ساحلخانه‌لرینه کلدك ، بوراده دخی برچوق اخوان منتظر ایمشلر .

اولاخانه قاپوسینه کلدیکمزده حیاشته جنابلرینك زوجه‌لری کندی عادتلری اوزره یره قاپانه‌رق سجدهٔ خوش آمدی ایله استقبال ایتدیلر . وبالآخره بزی اوراده بولنان مسافرلره وآنلرکده بعضلرینی بزه تقدیم ایتدیلر . بو صورتله بینمزده الفت حاصل اولدی . ذاتاً ژاپونلرك اکثری بنم نامی هر کون دینه‌له‌جك درجه‌ده غزته‌لرده اوقورلروبیلورلردی . هریرده‌اولدیغی کبی بوراده‌دخی‌ژاپون‌وتاتاراخوتندن بحث اولندی .

پروفسور اوشیمه دیانت اسلامیه‌نك استقبالی حقنده غایت مختصر ومفیدبرنطق‌ایراد ایتدی ، «اسلامیت اویله عالی‌بر دیندرکه اشته نمونه‌سی میدانده (عاجزه اشاره ایده‌رك) مجسم برانسانیتدر . » سوزلریله نطقنه ختام ویردکدن صوکره هرکس آلقشلادی . متعاقباً شونیده علاوه ایتدی : « ژاپونیاده انتشار اسلامیتی عن صمیم القلب تمنی ایده‌رز » تکرار آلقشلر . مجلس غایت‌خوش ،غایت کوزل صحبت ومحبتلر ایله دوام ایتمکده ایدی . بنده آراده صیره‌ده تاتارلرك ژاپونلره آیروجه محبتلری اولدیغنی سویله‌مکده ایدم .

بومجلسده بر چوق آدملر طرفندن سویله‌نمش نطقلرك خلاصه‌سی هپ ضبط اولنمشدی ، فقط مع‌التأسف اوراق پریشانم میاننده ضایع اولمشلر . خصوصا اوچیته جنابلرینك غایت کوزل سوزلر سویله‌مشدی .

بن بوراده یالکز صاحب البیت حیاشیته جنابلرینك نطقنی خلاصه اوله‌رق عرض ایده‌جکم :

افندیلر ! بزم ژاپون ملتی عمومیتله شرقك نمونه‌سی دیمکه شایان بر موقع احراز ایتمشدر . ژاپونلر حقنده دکل یالکز ژاپونلر ، بلکه عموم ملل شرقیه دخی آیروجه بر نظر حرمتله باقمقده وبیوك بر استقبال ایله‌ده خیرخواهانه تبشیر ایتمکده‌درلر . بزم بابالرمزك بر سوزی وار : « نعمتك ایچنده بولندیغی زمان قیمتی تقدیر اولنه‌مز »

دیرلر ، ایشته عیناً بزده بوحال بوکون باشمزده‌در . بز شرقده بولنان اخوانمزك بزه اولان حسن توجه‌لرینك قیمتی تقدیر ایده‌میورز . بز آوروپانك پارلاق مدنیت یالدیزلرینه قاپلدق . قومشومز اولان قرداشلرمزی ، شرق مدنیتی خادملری اولان سلالهٔ جنکیزخان تاتار قرداشلرمزی اونوتدق ، اشته بزم بیوك برادرمز عبدالرشید ابراهیم ینه بزه سبقت ایتدی ، ینه اوشرق مدنیتی خادملری بزه تقدم ایتدیلر ، بزی آرادیلر بولدیلر . بز ژاپونلر آقین آقین آوروپا آوروپا دیه اوزولیورز . فقط قومشومز اولان بیوك برادرلرمزدن تاتار قرداشلرمزدن خبرمز یوق ، چوقدن آنلری آرامق بزه لازم ایکن بز اوفرصتلری قاچردق . اشته پدرمزی‌سزده‌مجلسمزده حاضر اولان اخوانمه تقدیم ایتمکله افتخار ایده‌رم ، بوکون عاجزلری فقیرخانه‌مده‌مسافر بولندقلرندن طولایی آیروجه تشکر ایدییورم . افندیلر، بن آوروپانك هرطرفنی کزدم، کوردم ، لسانلرینی دخی بیلیورم . ذاتاً اوراده اکمال تحصیل ایتمشم . عادات واخلاقلرینی دخی بیلورم . مأموریتم حسبیله بوکره سیاحتمده اك بیوك آدملریله‌ده کورشدم . معامله‌ده‌بولوندم . بن بزم شرقك حیاتی ایچون غربدن برشی امید ایده‌مم . بزشرقیلرك حیاتی شرقده وشرق ایله قائمدر . بز شرقیلر زمان قاچیرمایوب یکدیکرمزی بیلمه‌مز طانیمامز لازم کلور ،

امید ایدرزکه عبدالرشید ابراهیم افندینك مملکتمزی زیارتی شرق حیاتنه باشقه برفعالیت ویره‌جکدر . بویله بر موفقیت ایله ابراهیم افندی‌یی تبریك ایدرم . یاشاسون تاتار قرداشلرمز (عموم طرفندن یاشاسون تاتارلر) دیه‌رك باغردیلر .

بونك اوزرینه مجلس‌ده حاضر اولدقلرندن « اوچیته صان » ینه عین مآلده غایت کسکین بر نطق ایراد ایده‌رك عاجزه حسن توجه‌ده بولندیلر . مجلس سکز ساعت قدر دوام ایتدی . بزی ده مقابلةً بر قاچ سوز سویله‌مه‌یه مجبور ایتدیلر . بن هرنه قدر کندی باشمه سیاحت ایتمکده اولان بر آدم ایسه‌مده ، ژاپونلر اوقدر بیوك التفاتلر کوستردیلرکه ، بو اجتماق حکومت طرفندن رسماً بر مأموریت ایله کلمش آدملره نصیب اوله بیلوردی . بن اوکیجه « حیاشیته صان » خانه‌سنده مسافر قالدم . کیجه، تنها بولندیغمز زمان اوروپایه سیاحتك اسبابنی صوردم .

دیدی:- بزم پارلاده‌منتو ومجلس اعیان دائرلرمز حالا اکرتی تخته‌دن یاپلدیغی کبی یکرمی سنه‌در . بودجه‌نك‌ده‌مساعده‌سی اولمدی ، آرا یره محاربه‌لر کیردی، شواولدی بو اولدی ، هپ اویله جه قالدی ؛ آرتق بو سنه بودجه مزه بر آز مساعده کورولدی

بش مليون ين برمبلغ مجلس مبعوثان بناسنه تعيين اولندى و انشاسنه قرارده ويرلدى . مجدداً انشا اولنه جق ، شو سببدن مجلس بوبنانك وجوده كتورلمه‌سنى بزه تفويض ايتديلر . بن ده ، اولدقدن صكره مكمل جه برشى اولسون ديدم ، يانيمه برمعمار آلارق ، آوروپا و مر الس مبعوثانى كاملا كوزدن كچره‌رك صوكره مجموعندن برشى وجوده كتورمك فكريله جولان ايتدم . تمام اوچ آى دولاشدم كلدم . قسمت اولورسه بوسنه بنايه باشلايه جغز .

ـ كندى مهندسلركز درعهده ايده‌بيله‌جكلرمى ، ياخود آوروپا مهندسلرينه احتياج مس ايده‌جكمى ؟

— خاير هپ كندمزدن . اجنبى‌دن هيچ بر شيئه احتياجمز يوقدر . بزمكيلر جسوردر ، هپ كنديلرى چالشمه‌سنى سورلر ، بزم صنايعجه هيچ برجهتدن آوروپايه احتياجمز يوقدر ، فقط بزم اوروپايه احتياجمز پاره جهتندندر . وارداتمزى برتأمين ايدرسه‌ك صوكره‌سى قولاى . بزده شيمدى اك بيوك مسئله ماليه مسئله‌سيدر .

— آوروپاده نصل البسه ايله كزدكز ؟

— اسكى‌دن اوروپاده بولنديغمز زمان طلبه‌لكمزده كندى ملى البسه‌مزله هيچ كزه‌مزدك . تحقير ايدرلردى ، آرقه‌مزدن سورو سورو كلورلردى . بزده صقيلوردق ، طوپلانوب كيه‌ر ، يره اوتوروب چاى ايچردك ، بونكله‌ده برذوق حس ايدردك ، كندى مليتمزى خاطرلاردق . شيمدى ايسه هيچ آلديرمادم ، هپ كندى ملى البسه‌م ايله بزد ، حتى رسمى دعوتلرده بيله ملى البسه‌مله بولندم . آوروپا البسه‌مده واردى . مع مافيه ملتمك شان وشهرتنى نه ايچون كتم ايده‌يم .

— ملى البسه‌ده بولنديغكز زمان تعرض ايدنلره تصادف ايتمه‌دكزى ؟

— خاير هيچ اويله برشى كورمه‌دم . طبيعى دقتله باقارلردى ، بنده هيچ آلديرمازدم ، مليتمى انكارمى ايده‌جكم . ذاتاً بن قطعيا امينم آوروپاليلر بزى هيچ سومزلر ، حتى آوروپا البسه‌سنده اولسه‌م بيله ، ژاپون اولديغمى بيلدكلرى كبى حقيرانه برنظرله باقه‌جقلر ، دها طوغريسى نه‌مه‌لازم ، وارسونلر عداوت جبلّيه‌لرينى ميدانه چيقارسونلر . بن بوندن صوكره مليتمى صاقلامغه‌لزوم كورمم .

ايرته‌سى كونى بن توكيوده بولنيورم ، اخشام وقتنده پوسته ايله بر تذكره آلدم . احبادن برى يازمش ، ديمشكه : يارين فلان محلده فلان كنيسه‌ده بر قونفرانس وار .

لطفاً تشریف بیورورسه‌کز ممنون اولورز .
قونفرانس مشهور پروفسور تاکانه طرفندن ویریله‌جك ، ژاپون حروفاتی حقنده.

پروفسور تاکه‌نه‌وژاپون حروفاتی

بن ایرتسی کون محل مذکوره دعوت اولندیغم آدرس ایله واردم . برکنیسه داخلنده اجتماع ایتمش اهالی اوقدر چوق دکل ، یوز ، نهایت یوز یکرمی آدم اولوب منتظر ایدیلر . اون دقیقه صوکره مومی الیه پروفسور کرسیء خطابته چیقدی ، بروجه آتی نطق ایراد ایتمکه باشلادی :

بزم ژاپونلرك ضعیف زمانلرکده اعدالرمز آرامزه حلول ایتمشلر ، دندی افکار فاسده‌لرینی ترویج ایچون هیچ توقفسز ، ملتمز ایچنده افتراق تخمنی اکمکده‌لر . هرطرفده فتنه ایقاظی ایچون چاره‌لر آرامقده وهرنوع اسبابه تشبث ایتمکده اصلا وقطعا تردد ایتمیورلر ، مقصدلری بزی یکدیکرمزدن تفریق ایتمك . شو صورتله قوتمزی آزالتمق ، نهایت بزم روحمزه تسلط ایده‌رك عاقبت بزی کندیلرینه اسیر ایتمکدن بشقه بر شی دکلدر . شیمدی اوبدینلر بزم ایکی بیك سنه‌دنبرو استعمال ایتمکده اولدیغمز یازیلرمزه تسلط ایتمك استیورلر . عوام ناسه قارشی بر طاقم ادله‌لر ایله بزم هیروغلیفلرمزك آغر اولوب اوقومق یازمق ایچون بشقه بر حروفات قبول ایتمه‌مزی توصیه‌ده بولنیورلر .

دوغری ، بوکون دخی استعمال ایتمکده اولدیغمز هیروغلیف اساساً بزم کندی حروفاتمز دکلدر . فقط بزه همجوار چین ملتی حروفاتیدر . بز ایکی بیك سنه‌یه قریبدر بونی استعمال ایتمکده‌یز ، شیمدی عادتا بزم کندی مالمز ، کندی حقوقمز کبی اولمشدر .

هم کندی مالمزدر ، زیرا بزیك چوق علاوه واصلاحاتده بولنمشز . بوکون ملیونلر ایله کتاب بزم لسانمزده شو حروفات ایله طبع اولنمش ، اللی ملیون اهالی شو حروفات ایله اوقویوب یازییور ، هیچ بونی تبدیل ایتمك قابل اولورمی ؟ بونك ممکن اولمایه‌جغنی اوبدینلرده بیلورلر ، آنلرك مقصدلری ذاتا بزی تفریق ایتمك بونك ایچون اورتالغه بوکبی برمسئله‌یی چیقارمشلر ، بزم اوروپا پرست حمقامز ، اولوب اولمایه‌جغنی ، منفعت ومضراتنی فکرایتمزلر ، یالکز اوبدینلرك سوزلرینه قاپلور ، بویله برشی‌[ی] کشف ایتدم

دیر، میدانه چیقار. بونلر هپ اعمی لردر، آنلرك شو سوزلرینه اعتبار اولنه‌مز. آنلر وطن دشمانلریدر، زیرا دشمانلر سوزینه قاپلمش لر. دوستلر و دوستلق فکرنده اولنلر ملتك خرابنه خدمت ایده‌مزلر، ملتك افکارینی بوکبی اهمیتسز شیلر ایله تفریق ایتمك، ملتك برجزئنی آیرمق، ملتك خرابنه خدمت دیمکدر.

حروفاتك اساسی، مقتضای طبیعت بشر اوله‌رق وجوده کلمشدر، وموجدی ایسه طبیعتدر. شو حالده بو حروفاتك تبدلاتی طبایع بشرك تبدلاتنه توقف ایدر، وطبیعتك تبدلی درجه‌سنده تبدل ایدر. بونی اثباته‌ده اوقدر حاجت یوق ظن ایدرم، برآدم کندی یازیسنه دقت ایدرسه متعدد زمانده یازدقلری مکتوبلرینی نظر اعتبارینه آلیرسه کفایه‌ایدر. نشئه‌لی وغایت فرحلی زمانلرنده یازدقلری واستعمال ایتدکلری قلم ایله، طبیعتی منحرف ومکدر اولدقلری زمان استعمال ایتدکلری قلم بیننده غایت بیوك فرق بوله‌جقدر.

ملتلرك طبیعتلری آیری آیری نظر اعتباره آلنه‌رق عمومی برملاحظه اولنورسه، طبیعت افرادن تجسم ایتمش برعالمدر. برملت ترقی ایده‌جك اولورسه، اوملتك طبیعتی یوماً فیوماً تکامل ایسه‌ده، ماه بماه، سنه بسنه طبیعت عمومیه‌ده برمسرت معنوی حس اولنور، کندی کندنه هر اموره برترقی، تعالی اثری کوریلور. اشته شویله برزمانده اوملتك استعمال ایتمکده اولدیغی حروفاتنده دخی کندی کندینه برأثر تعالی کوریله‌بیلور.

بوکون عموم ترقی ایتمش ملتلرك بوندن ایکی اوچیوز سنه مقدم استعمال ایتدکلری خطوط ایله، بوکون موجود یازیلری مقایسه اولنورسه، اکثرنده قیاس قبول ایتمایه‌جك درجه فرق عظیم کوریله‌بیلور، فقط اساس حروفات ینه اودر. اساسك تبدلی لازم کلمز.

شوراسنه دخی دقت ایتملی: ملتلر ایچنده مستعمل رسم خط ایله اوملتك طبیعتنده غایت بیوك برعلاقهٔ معنویه واردر: صاغدن صوله وصولدن صاغه دوغری یازیلر، یوقاریدن آشاغه دوغری یازمه‌لر هپ اوملتك طبیعتیله علاقه‌داردر.

شرقیلرك حروفاتی شرق طبیعتنه، غربیلرك استعمال ایتمکده اولدقلری اشکال وخطوط، غرب طبیعتنه موافقدر.

شرقیلرده برقوهٔ فطریه واردرکه بو، غربیلرده هیچ تصور اولنه‌مز. شرقیلر زحمتکشدر. «جهانده شرق ملتی ایچون آغرلق یوقدر». نه‌قدر آغر اولسه بیله شرق طبیعتی آنی آغر کورمز، ذاتاً طبیعی اولان شیده آغرلق اولمز.

اشته شو یکرمی اوتوز بیك اشکال مختلفه‌دن مرکب ژاپون یازیسی، ژاپونلر ایچون غایتده طبیعیدر. باقکز بوکون مملکتمزده اوقویوب یازمق بیلمیان آدم یوق، طبیعی

اولماسـه ایدی ، بودرجه‌ده توسع ایده‌مزدی . بوكون اللی ملیون برملته‌واسـطهٔ نشر معارف خدمتنی كورن طبیعتمزه‌غایت مناسب كلن‌شو هیروغلیفدر . حروفات‌ویازی‌ملتك غدای روحانیسی‌در . بزم‌ژاپونلرك غـدای‌جسمانیلری اولان اطعمه‌مز دخی آوروپالیلر ایچون قابل‌معیشت دكلدر ، بزم ژاپونلرك تغدی‌ایتمكده اولدقلری طعام ایله آوروپا ملتی یاشایه‌مز ، اماژاپونلر ایچون غایت مكمل غدادر .الذزنكین بر ژاپون‌ایله الك‌فقیر برژاپون بینـنده هیچ فرق‌یوقدر ، حتی آوروپاده امریقـاده تحصیل ایدنلر مملكتمزه عودت ایتـدكاری كبی غدای طبیعی‌لری اولان ژاپون اطعمه‌سنی ترجیح ایتمكده اولدقلری معلومدر : حروفاتمزده‌بعینه‌بویله‌در ، معارف ایچون‌غدامزدر . اساسا تبدیل‌اولنه‌مز.اما كندی كـندینه تبدل‌ایدر، ترقی‌وتعالی‌ایدراو بشقه برمسئله‌در. هم ده ترقی ایتمشدروایتمكده‌در.

مثلا طاغ كلمه‌سی بوندن ایكی‌یوزسنه‌مقدم‌شویله یازلمشدر ( )یوزسنه‌مقدم( ) شیدی‌ایسه (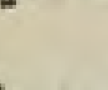) هیچ‌شبهه‌سز اساس‌ینه اواسـدر ، فقط رسم خطتبـدل ایتمشدر . صوكره فلان فلان كلمه ایكی‌یوز سـنه‌مقدم شـویله شیمدی بویله‌در دیه‌رك ، پك‌چوق حروفات كوستردكدن صوكره : بونلرده اولان تبدلاتك غایت طبیعی اولدیغی ظـاهر وبیانه حاجت دخی‌یوقدر ، دیدی .

شیمدی بزم كنجلرمزك میسیونرلر افكارینه قاپیله‌رق تبدیل حروفات حقنده‌برطاقم افكارده بولنمه‌لری ، عادتاطبیعتك خلافنه‌بر حركتدر . ایكی‌اوچ‌بیك سنه‌ظرفنده ملتمزه طبیعت اولمش بر شـیئك عكسـنه حركت ایتمك ، حمیتسزلكدن بشقه بر حال دكلدر . اكرهیروغلیف معارف وترقی‌یه مانع اوله‌ایدی ، مملكتمز اللی‌سـنه ظرفنده بودرجه‌یی بوله‌مزدی . بن امید ایدرم ژاپونیه دها اللی سـنه صوكره كرهٔ ارضده برنجیلكی احراز ایده‌جكدر .

زمان كله‌جك‌ژاپونیه بوهیروغلیف رسمی‌بوتون جهانه‌تكلیف ایده‌جكدر . تكلیف ایتمكده حقلی‌اولور .زیرا بوهیرغلفده برمنفعت عمومیه واردركه ، انسان بونی انصاف ایله‌ملاحظه ایدرسه انكاره مجال بوله‌مز . بوكون : ژاپون ، چین ، قورا لسانلری اوچ لساندر . بر قورالی سویله‌دیكی زمان ژاپون وچین‌لی‌بركلمه آكلامدیغی كبی ؛ برچین‌لی‌ده سـویلینجه كذلك نه ژاپون آكلار ونه‌ده قورالی . فقط بواوچ ملتدن بری كنـدی لسـانی اوزره هیر وغلف خطیـله بر شی یازدیغی كبی ، دیكرلری هپ اوعینی مكتوبی كندی لسـانیله اوقور ، بوایسـه میدانده‌در . اكر جزئی براهتمام ایله پك آزده همت نیورورلرسـه ؛ بو هیروغلیف همان شو اوچ ملتی برلشـدیره‌جك‌قورالی. ایچون ژاپون

لسانی اوکره‌نمه‌یه حاجت قالمادیغی کبی ، بر ژاپون ایچونده چین لسانی اوکره‌نمکه لزوم کوروماز ، هیروغلیف واسطه‌سیله بلاترجمان فوق‌العاده مخابره اولنور.

بر فرانسز ، بر انکلیز ، بر روس‌ده کندی لسانیله هیروغلیف خطیله یازه‌جق اولورسه ، شبهه‌سز دیکرلری بلاترجمه اوقورلر ، شوقدر برسهولت میدانده ایکن بونی ترویج ایتمك لازم دکلمی ؟ بزکله‌جکزده بونی لغو ایده‌جکز ، نه‌قدر واهی افکار !..

بز وطنمزی ملتمزی محافظه ایده‌جك اولورسه‌ق بزم ایچون ملیتمزه عائد هر نه‌وار وارایسه هپسنی محافظه ایتمه‌لی‌یز . بزم حروفاتمزدن هر بر کلمه‌سی بزم ایچون مقدسدر ؛ « آلقشلر » بزشیمدیکی موجود هیروغلیف‌دن بر کلمه‌سینك ضایع اولمه‌سنی استه‌میز . دهشتلی آلقشلر ایچنده پروفسور تاکاته نطقنه ختام ویردی .

اصل پروفیسور تاکاته جنابلرینك نطقلری غایت مفصل ایدی . فقط بن بوقدر ضبط ایده‌بیلدم .

صوکره بن بوخصوصده رجال دولت و اعیان مملکتدن پك‌چوق آدملرایله خصوصی مذاکره‌لرده بولندم .

آکلادیغمه کوره میسیونرلر بیك سنه دها چالشه‌جق اولورسه نافله و بوش یره چالشمش اولورلر .

حتی رجال حکومتدن بری دیدی : بوکون دولتمزك جمیع اسراری بو هیر و غلیف ایله مضبوطدر ، حتی هیرو غلیف دولتمزك برقوهٔ معنویه‌سیدر . بوکون هیروغلیف‌دن خلاف فرض اوله‌رق ملت واز کچسه‌بیله حکومت هیچ بر وقت واز کچه‌مز . بلکه حکومت بونی توسیع ایده‌جکی مقرردر .

[استطراد — بزم الفبا مخترعلرمز عبرت آلمه‌لی ...]

« مؤرخلر جمعیتی »

بو جمعیت حقنده برخلاصه (٢١٢) صحیفه‌ده عرض اولنمشدی . اوراده جمعیتك اداره رئیسی (حیاشی) دینلمش طوغریسی (تراشی) در .

یکرمنجی مارتده بو جمعیتك عمومی اجتماعنده بنی تکرار دعوت ایتمشلردی ؛ بن جمعیته

کلدیکم زمان یتمش قدر آدم بولنیوردی . جمعیتده بولنانلرك اکثری اختیار آدملر . کنجلر پك آز .

اعضالر تجمع ایدنجه‌یه قدر فرصتدن استفاده‌ایده‌رك ؛ اداره رئیسی تراشی جنابلرندن بعض شیلر صوردم :

— اصل جمعیتك وظیفه‌سی نه‌در ؟

تراشی — وقایع مهمه‌دن هپسنی ضبط ایتدیکمز کبی بعض وقعه‌لرك اسبابنی دخی تدقیق ایدییورز . مثلا جنایت وقوعنده جانی‌نك طبیعتنی دخی تفتیش ایدییورز . و اسباب جنایتی محاکمه‌سیله قید ایدییورز . از جمله ۲۱ نجی میدی تاریخنده ۱۸ جوغاج (ایلول) خارجیه ناظری قونت اوقومه‌یه سوء قصد ایدن « کیروشیمه جینـاکو » کیم ایدی ؟ نه اخلاقده بر آدم ایدی ؟ بونلر هپ قید وضبط اولنیور .

اسکی تاریخلرمزی دخی تدقیق ایتمکده‌یز ؛ وظیفه‌مز آز دکل . ذاتکزك‌ده ژاپونیه‌یه ورودکزی ونه کبی نطقلر ایراد ایتدیککزی هپ ضبط ایده‌جکز .

او آراده دها برقاچ آدملر کلمشدی ؛ شو مجلسك رئیسی « جوشیمه » جنابلری بر دیدی : — بزم سزدن مقدم دخی تاتارلر ایله علاقه‌مز واردر . بوندن بیك یوز اون سنه مقدم ؛ قامچاتکی‌دن تاتار کورفزندن کچه‌رك ساخالین طریقیله ژاپونیه‌یه محمدی تاتارلر کلدیکی معلومدر . بونلرك تاریخی سندای جوارنده طاش اوزرنده حك اولنمش ، الی یومنا واردر .

بوندن سکز یوزسنه مقدم چنکیز اولادندن برملا کلدیکی دخی تاریخلرمزده مقیددر ؛ بزم ژاپونلر بو آدمه ابتدا برخفیه نظریله باقمشلر ؛ صوکره حقیقتی اکلاینجه چوق اکرام ده بولنمشلردر .

بوندن ماعدا بزم ژاپونلرك اك مشهور قهرمانلرندن « یاسجینی » نام ذات غیب اولمش صوکره‌دن بو ذاتك چنکیز خان عسکرنده امارت ایتدیکی روایت اولنیور . سزك تاریخلرکزده بونلری آکدیرر برشیلر وارمی ؟ بناءً کمال خجالت ایله : بزم تاتارلرك تاریخلری اوقدر مضبوط دکلدر ، دیمکه مجبور اولدم .

بعده برافندی عرق اصفردن بحث ایده‌رك تاتارلر ایله ژاپونلر بیننده عرق مناسبتی اولدیغنی سویله‌دی . روس ـ ژاپون محاربه‌سنده کوکلی کلش قفقاس مسلمانلرینی تنقید ایتدی .

اعضالر کلمکده‌دوام ایدردی ؛ یوزی متجاوز آدم اولدی . او آراده جمعیت عمومی رئیسی « سینتاغانا » جنابلری بر ده‌دیدی : شمدی مجلسمزی کشاد ایده‌جکز ، ریاست وظیفه‌سنی قبول بیورمکزی استرحام ایدرز . (هر طرفدن ال چارپه‌رق رجا ایدرز اصدالرنی .)

بن آیاغـه قالقـه‌رق برقاچ سـوز سـویله‌دکدن صوکره مجلسی کشـاد ایتـدم . جمعیتـك اداره رئیسی تراشی جنابلری بر آی ظرفنـده یاپلمش ایشـلرك خلاصـهٔ حسـابنی سویلدی . او آراده مجلس‌ده حاضر اولنلردن بری آیاغه قالقه‌رق دیدی : بز کندی ایشـلرمز ایله هر وقت اشتغـال ایده‌رز ، بو کونـکی اجتماعمزی عزیز مسافرمز ابراهیم محبتنه بخش ایده‌لم ، مجلسك رسمیتنی قاپاتەلم .

هر طرفدن آلقشلر ... مجلسك رسمیتنی قاپاتدیلر .

بر طرفدن مجلسه یمکلر کلمه‌یه باشلادی ، دیکر طرفدنده شعرلر سویله‌نیوردی . بو صورتله ایکی ساعت قدر ذوق وصحبت اولدی . یمکلر غایت بسیط : یالکز برقاچ نوع بالیق ایله پرنج حاشلامه‌سی ، لاپه کبی بر شی ، یاغ یوق ، ات یوق ، توزده یوق ، هرکس صحبت ومحبته دالدی . بنده فرصـتدن استفاده ایده‌رك ، ژاپونیـانك ترقیسی ناصل اولدیغنی ونه زمان باشلادیغنی صوردم . بکا اوراده بولنان اختیـارلردن توکیو هدلیه مجلس رئیسی بروجه آتی مختصر بر معلومات ویردی :

— ژاپونیا بوندن اللی سنه‌مقدم اوچیوز بوقدر ولایته تقسیم اولنوردی ، هرنه قدر مملکتك حاکمیت وایمپراطورلغی شیمدیکی خاندانه منسوب ایدیسه‌ده . عمومیتله ولایات برر امارت شکلنده اداره اولنوردی . وهر امارتده کندی اولکه‌سـنده حر ومستقل ایدی . یکدیکریله محـاربه‌لر ایدرلردی . برینك ملکی دیکرینه کچروالی غیر ذلك . مع مافیه عمومیتله فده‌راسیون اصـولنده مجموعه بر ژاپونیـا دنیلوردی . پای تخت ایمپراطورلق کیوتو بلده‌سنده بولنوردی .

« حیمبو تنفو » تاریخی یکرمنجی سنه‌لرنده توکیو امارتنده اولان «توقوغاوه‌کی‌کی» غایت قوتلی بر امارت اولمشـدی ، پك چوق محـاربه‌لر قازاندی ، بیودکچه بیودی ، عاقبت ایمپراطورلغه قارشی دخی اعلان حرب ایتدی .

او آراده امارتلر بیننده بر ائتلاف باشـلامشدی ، بو الفته دخی سبب ١٨٠٨ ده امریقانك ژاپونیا یه‌قارشی‌اجراایتدیکی نمایش اولمشدی.امریقانك تجاوز ایده‌جکنی حس ایدن ژاپونلر کندی آرالرنده‌عقد اتفاقلزومنه قطعیاًقرارویرمشلردی. نهایت توقوغاوه‌کی‌کی تغلب ایتدیکی کبی هپ امارتلر ایله برابر کندی امارتی‌ده لغو ایدرك ، مملکتی تماميله مستقلاً شیمدیکی‌میقادویه ترك ایتدی . ایمپراطورلقده« توکیو » یه نقل اولندی . دها دوغروسی خانه‌مزه خارجدن خرسز کله‌جکنی حس ایدنجه برلشیوردك . صـوکره باقدق علم ومعارفه احتیاجمز بیوك ، چوجقلرمزی آوروپایه تحصیله کوندردك ، معلملر

جلب ایتدك . خلاصة الخلاصه ۱۸۷۲ نجی سنه‌سی ٦ نجی میدی تاریخنده بر واپور شرکتی تشکیل اولندی « نیپون پوسین کایسی » شرکتی ایدی . ایشته ابتداء ترقی بورادن باشلایور دیرسه‌ك جائز اولور ، زیرا بوندن مقدم ژاپونیاده واپور نامنه دخی هیچ بر شیلر یوقدی ، بوندن صو کره‌سی ایچونده سزه بر بحریه ایستاتستیقه‌سنی کوسترمکله اکتفا ایده‌جکم ؛

ژاپونیاده تجارت واپورلری بروجه آتی ترقی ایتمشدر :

۱۰ نجی میدی تاریخنده ،	۱٥٥	واپور	٤٤٢٤۰	طونیلاتو
۱٥ » » »	۲۱٦	»	٦٤٤۱٦	»
۲۰ » » »	٤٦۸	»	۷۰۰۲۲	»
۳۰ » » »	۱٤۲۸	»	٦٦۳٦٤۳	»
٤۲ میدی شیمدی »	۲۳۲٤	»	۱,٤۰۰,۲۲۱	»

شونی‌ده علاوه ایده‌جکم بونلر هپ تجار مالی وتجارت کمیلری اولوب حکومتك بحریه‌سی آیریدر .

ینه تجار مالی اولمق اوزره واپورلر تعمیری ومجدداً اعمالی ایچون ٤٤ حوض وار ، ایکی یوزی متجاوز (ویرفه) واپورلرك مهمات دپوسی وار .

ایشته شو صورتله ژاپونیا هر جهتدن کمال سرعتله ترقی ایتمشدر ، بونلر هپ ملت غیرتیله حصول پذیر اولمشدر ، حکومتده کندینه عائد اولان جهته او صورتله چالیشمش ، نهایت نتیجه بو کونکی حالی بولمشدر .

شیمدیلك بن سزه بو قدر بر معلومات ویره‌بیلدم ، بشقه هر نه کبی معلومات ایسترسه‌کز ، جمعیتمزك وظیفه‌سیدر ، بزده خدمتکزله مشرف اولورز . »

بو صورتله مجلس‌ده غایت صمیمی مذاکره‌لر جریان ایتمشدی ، کیجه ساعت اون اولمشدی ، همان ریکشه‌لری کتوردیلر ، بزده جمعیت اعضالریله برر برر وداع ایدرك مفارقت ایتدك .

« آقوره موزه خانه‌سی »

ژاپونیا اغنیا واسخیاسندن ومشاهیر اشرافندن بری ، بو کره توکیوده خانه‌سنده مسافر اولدیغم « کی‌حاجره آقوره » جنابلریدر . بن بو ذات ایله کسب معارفه ایتدکدن صوکرا خانه‌لرینه دخی مسافر اولمشدم ، امثالی نادیده بر اختیار ویتمش بش یاشلرنده

کهنه بر ژاپوندر . مسقط رأسی « ایجیغو » ولایتنده کائن « سیباته » بلده‌سی اولوب ، محل اقامتی‌ده توکیو بلده‌سیدر . بن بو ذات ایله ابتدا تیاتروده کسب معارفه ایتمشدم وبالآخره دعوتلری اوزرینه خانه‌لرینه دخی مسافر اولدم .

آقوره جنابلری مکتب فلان کورمش آدملردن دکلمش ، یالکز تجارتله کندی حیاتنده عمرینی کچیرمش ، هپ سرمایه‌سی کندی کسب وکاری نتیجه‌سندن ایمش . هیچ شبهه‌سز خدای نابت بر عقل مجسم اولدیغیده سیماسندن معلوم ایدی . بز بو ذاتك خانه‌سنده چایلر ایچدك ، برساعتدن زیاده کندیسیله صحبت ایتدك ، متعاقباً بزه دیدی :

— آثار عتیقه‌یه مراقکز وارمی ؟ اکر آرزو ایدرسه‌کز شوراده اوفاق برموزه خانه‌مز وار . کوستره‌لم .

— زیاده‌سیله ممنون اونورم .

بونك اوزرینه باغچه داخلنده اولان غایت جسیم بر بنایه دوغری یورودك ، آقوره صن دیدی : — بو خانه بنم کندی خانه‌مدی ، کنـدم بوراده اوتوروردم ، صوکره برآرالق آثار عتیقه‌یه مراق ایتدك ، کنجـالکده واردی ، طوپلایه طوپلایه او قدر چوغالدی که کندمزه اوتوره‌جق یرقالمدی ؛ عاقبت شوخانه‌یی بنا ایتدیردم ، بوراسنی آثار عتیقـه‌یه ترك ایدوب چیقمایه مجبور اولدم . نه یاپالم ، شـمدی عادتا بر موزه خانه شکلنی آلدی .

موزه خانه قپوسینه کلشدك ؛ آقوره جنابلری بزه قپونی کوستره‌رك : — بو قپو تخته‌سنه دقت بیوروکز ، دیدی ، سیم سیاهدر . اماصنعی بویا دکل ؛ طبیعی بویله‌سیاه آغاجدر . بوژاپونیه‌دن بشقه بر مملکتده بولنه‌ماز .

او آراده برکنج آدم بزدن مقدم کلش ، قپو اوکنده بکلیوردی ، برشیلر سویله‌دی . دیرکن قپوده آچلدی ، اوفاجق بویلی برقادین قپو داخلنده یره قاپانه‌رق سجده ایتدی .

آقوره‌جنابلری : — عفو ایدکز ! بن برآزده‌ایشلریمه‌باقه‌یم ، شوقادین‌موزه‌خانه‌یی تماماً سزه کوستر ... دیدی ، قادینه ده برشیلر سویله‌دی .

قادین اوکمزه کچدی . نردبانك برنجی باصه‌مغنده اولان هیکلی تعریف ایده‌رك : ایکی بیك سنه‌لك بر هیکلدر ، دیه‌رك کچدی . صکره نردبانك هرباصـه‌مغنده برهیکل وار ، بونلر تبتدن کلشـدر ، بونلرده چیندن ، دیه‌رك کچیورز . قادین آغر آغر هم کیدییور ، هم سویلیور . اوزون برقوریدوره چیقدق . ایکی طرف هپ رسملر .

آغر آغر کیتمکده ایکن قادین بر رسم یاننده توقف ایده‌رك : بو آدم دیدی ، غایت مشهور برذاتدر،« چوتوك تای‌سی» جنابلریدرکه ؛ بوندن بیك ایکی‌یوز سنه مقدم اصول اداره‌حقنده‌شورا لزومنی اثبات ایده‌رك، اوزمانده « جیوغی‌ئین » نامیله‌مجلس شورا کشاد ایتمشدر . وژاپونیاده دمیردن بالطه وقازمه دخی بو آدمك اختراعیدر .

بز بوراده دورت صالون ، تکرار ایکی اوچ قوریدور کچدك ، هپ آثار عتیقه ایله خنجا خنج؛برقاچ اوفاق اوطه‌لرده وار که‌اونلرده آثار عتیقه ایله مملو : آلتون وکموشدن معمول اشیا واسلحه، — قلج ، تفنك ، طوپ ... بوندن سکز یوز سنه‌مقدم چینیدن اعمال اولنمش بر (بومبه) دخی بولنیودری .

بوراده بولنان اشیالری ذاتاً تعداد ممکن دکل ایدی . قادین جغز بزه غایت مهم‌دیه بیلدکلرینی تعریف ایدردی . کوچوك حجره‌لرك برنده بیوك جامکان ایچنده ، اوفاق چینی‌برقوطی ...قادین بوراده توقف ایده‌رك‌دیدی ؟..: — بونه‌اولدیغنی بن‌بیلمیورم، فقط بر آرالق چیندن کلن بر مسلمان جنرال دیمش : « بوبزم دینمزجه مقدسدر . بونك اوزرینه آقوره جنابلری بوقوطی‌د... ه بلا خصوصی جامکانه قویدیلر ، ... ه ... چون‌مقدسدر. قوطی مقدس ا ... ه‌جنی ده هیچ آ ... شبهه‌سزدر . فقط ایچنده برشی می‌وار عجبا ؟ قادین دخی بیلمیور . بن تف... یتدم . اولسه اولسه ایچنده بر قرآن اوله بیلور .

برده موزه خانه‌ده غایت بیوك جامکان داخلده بر چوق قرمزی قوطی‌لر ، دولاب‌لر ، بیلمم نه‌لر پك چوقدی . قادین بزه بونلری کوستره‌رك دیدی : بونلر هپ مقوا کاغددن معمولدر ، فقط پك اسکی ایمش ، بر انکلیز آثار عتیقه متخصصی ، بونلرك هیچ نظیری اولمدیغنی سویلمش .

آقوره جنابلری موزه خانه‌سی آوروپاجه دخی معلوم ایمش . بعض اشیاسی پارس سرکیسنده بولنمش ، استحسان مدالیه‌سی‌ده وار .

بویله جاهل آدمك بوقدر جسیم برموزه خانه‌یی تنظیم ایتمه‌سی دوغریسی شایان حیرتدر . حتی بونلرك ترتیباتی هپ کندی نظارتیله اولمش . کندی اقربالرندن بر قادین‌ده منحصراً بورایه نظارت ایچون تعیین ایتمش ، هرکون توزلرینی سیلمك ایچون‌ده آیریجه‌ایکی خادم وار. نظافته کلنجه حکومت موزه خانه‌سندن دها نظیف،موزه خانه‌نك فوقنده بر قله وار ، اوقله‌دن بوتون توکیو آیاق آلتنده کیدر .

موزه خانه‌ده اوچونجی قاتده استراحت ایچون مخصوص بر دائره وار ، بوراده

بر آز استراحت ایتدك. چای کتوردیلر. اواثناده قادین بکا دیدی: لطفا شو دفتره حسیاتکزی قید ایدرسه‌کز آقوره جنابلری ممنون اولورلر. دفتر غایت کوزل وبیوك، بن دفتری کوزدن کچیردم، هرملتك امضاسی وار: امریقه‌لی، انکلیز، فرانسز، وسائره پك چوق امضالر وار. روسلردن یالکز برمالیرانسکی نام ذاتك امضاسی بولنیوردی. واهل اسلامدن‌ده بندن ماعدا کیمسه یوقدی.

بز بوراده اوتوردیغمز زمان بن قادینه صوردم: — آقوره جنابلرینك دها نه کبی خیراتی وار؟

قادین اوراده پنجره‌دن کندی قومشوسنده بر مکتبی کوستردی ودیدی: « اسکیدن یاپیلمش خیراتی شومکتبدر، فقرا اولادینه مخصوص اعدادیه مکتبی، بشیوز قدرده طلبه‌سی وار، هپ لیلی اولمق شرطیله مصارفی تأمین ایتمشدر.

« بوندن بر قاچ سنه مقدم اللنجی‌سنهٔ دوریهٔ ازدواجنه یادکار اولمق اوزره، قوراده آواساکی‌ده برر اعدادیه‌مکتبی بنا ایتمشدی؛ آنلرك دخی مصارفی تأمین ایتمشدر،

« عمرینك یتمشنجی سنه‌سینه یادکار اولمق اوزره‌ده، مسقط رأسی اولان سیباته بلده‌سنه بوری ایله صو کتورمشدر. بشقه بر شیسی یوقدر. محاربه‌ده بشیوز بیك ئه‌ن عسکره ویردی.»

قادینه‌صوردم: — بوموزه خانه‌نك قاتولوغی‌یوقمی؟نه‌ایچون(قاتولوغ)یازدیرمیورسکز؟

— کندی حیاتنده (قاتولوغ) اوله‌مزکه؛ کندی غایت سخی آدمدر؛ موزه خانه‌یی زیارت ایدنلردن بری بر شی صورسه، هیچ رد ایتمز؛ صورمق دکل، کندی برابر اولدقده برشیئه مسافر زیاده دقتایله باقارسه، همان خوشکزه کیتدیمی؟ دیه‌صورار، ویرر، یوللار. بونك ایچوندرکه اوغلی حرمتلی مسافرلر کلدیکی زمان؛ دائما بر ایش بولور؛ کندینی موزه خانه‌یه براقز. بوکونه ذاتکزه زیاده التفاتی کورنجه؛ تجارت خانه‌دن مهم بر ایش کوستردی، آلدی کیتدی؛ هله سزی هیچ بوش یوللامزدی.

آقوره غایت ساده وملایم برذات عالیسمات اولوب بوتون فکری ژاپونلق وژاپونالغه خدمتدر؛ سخاوتی دخی ژاپونالغی اعلا ایچوندر.

بز موزه خانه‌یی درت ساعت قدر کزدکدنصوکره عودت ایتمك اوزره قاپویه کلدك. آکلاشیلدیغنه کوره قادین بو آراده خبر ویرمش اولمه‌لی، آقوره جنابلری قاپوده منتظر بولنورلردی. بز اوراده کندیلرینه ایفای شکر ایتدکدن صوکره وداع ایتدك، آقوره جنابلری: — بز سزه بر آوروپالی نظریله باقمایه‌جغز، دیدی، وقتکز

مساعده ایدرده تکرار تشریف بیورورسه‌کز چوق ممنون اولورز .

بن بو ذات ایله بر قاچ دفعه‌لر ملاقات ایتدم، کندیلری عادتا بر آیاقلی تاریخ کبیدر ، اسکی ژاپون داخلی محاربه‌لرنده بالذات کندی بولنمش پك چوق شیلر کورمش کچیرمش، پك چوق شیلردن خبردار بر آدمدر . اکثر اوقاتی مکتبلرنده کچیرمش . آقوره جنابلرینه هر نه وقت کلدی ایسه‌م؛ هپ ملی البسه‌سنده آیاقلرنده تاقونیه اولدیغی حالده بولنوردی.

بر کون البسه‌دن سوز آچدیغمده دیدی‌که : بر زمانلر آوروپا البسه‌سنه قالب اولدق ، شیمدی آرتق لزوم قالمدی. ذاتاً بوندن صوکره یاقشمزده . بز ژاپونیاده ملیت مسئله‌سنی محافظه ایتمزسه‌ك اولمایه‌جق ، ملیتده یالکز لاف ایله اولورسه اولماز . ژاپونلغك بتون قوتی ملیت طبیعیه‌سنده‌در . بز روس محاربه‌سنی قوهٔ مسلحه‌دن زیاده قوهٔ ملیه ایله قازاندق.

آقوره جنابلرینك خیراتی بر آز تعداد ایتمشدك ، فقط بن بو ذاتك کندی آغزندن دویدیغمه کوره کندیلری ژاپونیانك الك بیوك سرمایه‌دارلرندن دکلش . نهم زیاده‌سیله دقتمی جلب ایدن بو آدمك قوهٔ حافظه‌سی ایدی . برکون سوزصیره‌سنده آقوره‌یه میقادو خاندانی نسلنی صورمشدم . او زمان بکا میقادونك اجدادینی فلان ابن فلان ابن فلان دیه‌رك تعداد ایتدیکی کبی او فلانلرکده تاریخ جلوسلرینی ومدت سلطنتلرینی وتاریخ وفاتلرینی ٢٥٦٩ سنه‌لك نسللرینی صایدی .

بن بونی بشقه‌لرندن دخی ایشتدم ، فقط اکثری روز نامه‌دن باقه‌رق سویله‌دیلر ، بوایسه دوغریدن دوغری هپ ازبر سویله‌یوردی .

ژاپون ایمپراطورلرینك شو مدت ظرفنده‌کی مزارلری‌ده معلوم ، هپسنك مزارلری مطنطن ابنیه‌لر ایله معمور اولدیغی کبی توکیوده قونت اکیموتو خانه‌سنده رسملری‌ده محفوظدر . بونلری بکا هپ کوستردیلر .

ژاپونلر بونی غایت تقدیس ایدیورلر ، بر آدمك نسلی ٢٥٦٩ سنه مسلسل متصل ومحفوظ اولسون ... بو هیچ اولور شی دکل ، اشته شو سببدن میقادویه بر الوهیت صفتی دخی اسناد ایدیورلر . میقادونك مقدس اولمه‌سی‌نك باشلیجه سببی بودر .

زلزله وجزایر

ژاپونیاده حرکت ارض پك چوق اولیورمش ، زیرا دنیاده ژاپونیه‌ده اولدیغی قدر ینار طاغی چوق مملکت همان یوق کبی‌در . فقط بن هرنا صل ایسه ایلك اوچه بر ایکی آی زلزله‌دن خبرم اولمدی .

بر کیجه اویقوده ایدم ، بولندیغم او بر صاللاندی ، اویقو حالیله فرقده اولمادم ، عقلمه کلدی شمندوفرله کیدییوردم ، واغون مقاصدن کیرییور ظن ایدییوردم ، همان صاللانیورم. أو کیدوب کلییور کبی اولدی ، او آراده‌قومشودن : آمان لامبه‌لره باقکز، صداسی کلنجه فرقنه واردم ؛ حرکت ارض ایمش . اوکیجه حقیقةً دهشتلی بر حرکت ایمش . فقط بن فرقنه پك وارمامشم ، ایرتسی کونی غزته‌لر پك چوق بحث ایتدیلر ، هر کسك‌ده آغزنده سویلندی ، بن بوندن‌صکره اصل دقت ایتدم، حرکت حس اولنمدیغی کونلر پك نادر، خصوصاً کیجه‌لری اوفاق تفك حرکت همان‌هر کیجه دیرسهم جائزدر . حتی بعضاً یومیه بر قاچ دفعه‌لر اولورمش ، فقط مشغله ایله حس اولنمازمش . ۱۸۸۹ سنۀ میلادیه‌سی ــ که ژاپونلر لساننده حرکت‌سنه‌سی دیه مشهورمش ــ بیك اون درت دفعه حرکت ارض واقع اولمش .

یوقاریده دخی ذکر ایتمشدم، ژاپونیا مملکتی کاملاً جزائردن عبارتدر. بو جزیره‌لرك اك بیوکی (نیجون) جزیره‌سیدرکه (هونجو) دخی دیرلر ، اصل اك بیوك جزیره بودر : یوز اون اوچ بیك مربع کیلو متره سطحی صاییلور واون بش میلیون قدرده سکنه‌سی تخمین اولنور . قرق التی ولایته تقسیم ایدلمشدر . اصل مملکتك پای تختی ومعمور اولان نقطه‌لری دخی بو جزیره‌ده بولنور . بونکده شماله دوغری جهتلری صغوق اولوب : نیغاته ، ایواکی ، ایواجبرو ، یشیغو کاملاً بوز طوتار ممالك بارده‌دندر . بورالرده جنوبه طوغری کیتدکجه هوا کسب اعتدال ایدر. دهشتلی یاغمور موسملری وار.

ایکنجیسی (حوققایده) جزیره‌سیدرکه (ایزو) دخی دیرلر ، تام شمالده بولنیور ، تقریباً یتمش بیك کیلومتره سطحی اولوب، بش میلیون قدرده اهالیسی وار. بورالری ایام‌شتاده کاملا بوزطوتار، وابورفلان کیدوب کله‌مز، دهشتلی صغوقلر اولور؛ بر جهتله روسلردن الدقلری ساخالین جزیره‌سینه دخی مناسبتی واردر .

حوققایده‌جزیره‌سی دخی اولدقچه معمور وهرنه‌قدر هواسی صغوق ایسه‌ده صاغلامدر.

اما (جیکوکو) جزیره‌سی مرکزه یقین اولدیغی حالده او درجه‌ده معمور دکلدر؛ تیمور یولده همان یوق درجه‌سنده اولوب ؛ سواحلدن ماعداسی وسائط نقلیه‌دن محرومدر. غریبدرکه بو جزیره‌ده نادراً خفیف بر حرکت حس اولنیورسه‌ده ، بیوك حرکت اولدیغی معلوم دکلمش ، حالبوکه هونجو جزیره‌سنده تمام جیکوکو حذاسنده اولان آواساکی بلده‌سی کلیاً خراب اولدیغی دخی‌وارمش .

ژاپونیه‌ده حرکت ارض پك‌چوق اولدیغندن خانه‌لر وابنیه هپ‌اوکا کوره یاپلمشدر؛

نه‌قدر بیوك حركت اولسه بیله‌تلفات فلان‌پك‌نادر بولنورمش . حكومت‌ده بوجهتی نظر اعتباره آلارق الکتریق تنویراتی تعمیمنه چالشمقده‌در ، شیمدیدن قریه‌لره وارنجه توسع ایتمشدر .

(فورموز) تایوان جزیره‌سنی کمال کرمی، ایله‌اعمار ایتمکده اولدقلری کبی‌دها رسماً استملاك ایتمدکلری (پراتاس) آطه‌سنی دخی صوك‌درجه‌ده اعمار ایتمکده‌لردر .

ژاپونلرك سیاستلری مستملکاتی دهااول اعمار ایتمکدر .

تکرار پرنس ایتو ایله ملاقات

بو آرالق قریه‌لری جولان ایتمکده ایدم ، آرقامدن آرایه‌رق برتلغرافچی تلغراف کتوردی ، موری جوارنده صحراده کزمکده ایدم . تلغرافی آچدم . ژاپون لساننده . ذاتاً تلغرافلر کاتاکانه حروفاتیله یازیلور . اوقوردم‌ایسه‌ده بك آکلایه‌مدم . فقط ایتو امضاسنی کورنجه دعوت ایتمشدر دیه حکم‌ایتدم . اوکونی دوغری شمندوفرله پرنس ایتوصیفیه‌سینه کیتدم . پرنس جنابلری بیوك برالتفات ایله قبول بیوردیلر . چای‌فلان ایچدکدن صوکره بینمزده بروجه آتی‌مذاکره جریان ایتدی :

بن — ژاپونیه‌ده بودرجه‌ده سرعت ترقی ناصل میدانه کلدی ؟ وادارهٔ مشروطه تأسیسنه‌نه کبی مجبوریت سوق ایتدی ؟ بوخصوصلرده بر معلومات صحیحه استحصال ایده‌بیلورسه‌م کندمی بختیار عد ایده‌جکم . سزك وقتکز غایت عزیزدر . بوشه‌کچمه‌سنی استه‌میورم ، شوسببدن الاهم فالاهم قاعده‌سینه رعایةً دوغریدن دوغری‌یه بومسئله‌یی آچدیغمدن عفوکزی استرحام ایدرم .

— یوق ، بن‌بویله دیپلوماتجه‌سنه سوزسویله‌مك استه‌میورم ، بن‌بوکره‌سزك ایله‌پك تکلیف‌سز واوزون برمدت صحبت‌ایتمك نیتنده‌یم ، بونکله‌برابردهاچوق‌دفعه‌لر کوروشه‌جز وسزك‌بوسؤاللرکزه جواب‌ده ویره‌جکم . فقط‌شیمدی‌برکره انسیت کسب ایتمك ایچون بعض مقدمه‌لره وقت صرف ایدیورسك ،زیان یوق .

بن برآزده‌بیلمك‌استیورم ، ژاپونیه‌کبی اوزاق‌برمملکته‌،سزك کبی براختیارك‌بوقدر مصارف ومشقتلری التزام ایده‌رك کلمه‌سی‌هیچ‌بروقت آوروپالینك ژاپونیه‌یی کورمکه‌، کزمکه کلمه‌سنه بکزه‌من ، مطلقا سزك اوزون‌بردوشونجه‌کز، کنیش‌برپلان وپروغرامکز اوله‌جقدر . اولا شورالری برآز آکلامق ، نم ایچون منفعتدن خالی اولمایه‌جغی کبی سزك‌ایچونده براهمیتی اوله‌جغی انکار اولنه‌من.

— اوحالده بن سزه مسئله‌یی مفصلجه عرض ایتمه‌سه‌م اولمایه‌جقدر ، وقت کزه آجیمزسه‌کز تفصیل ایده‌رم .

— اصل مطلب وقتلرمزی بوکبی مباحث مهمه‌یه صرف ایتمکدر .

— بن روسیه‌لی برتاتارم . دیانتم اسلامیتدر ، وقتیله عالم مطبوعاتده دخی بولندم . بزم تاتارلرك مغدور برملت اولدیغی تعریفه حاجت کوره‌میورم ، خسته‌نك آرایه‌جغی برشی وارایسه دوادر ، خسته‌لغی کتم ایتمك اولومی اختیار ایتمك دیمکدر . اشته‌بنم‌ده بوقدر اوزون ومشقتلی برسفری التزام ایتمکدن مقصدم بودر .

— ذاتا بنم دخی ظنم بویله ایدی ، دهابرآز تفصیلات ویررسه‌کز اوله‌بیلور که نهایتنده خسته‌لقلرمز برلشیر . تداوی ایچون برسهولت کسب ایدر ، سزده اوله‌جق خسته‌لغك برقسمی بزده دخی اوله بیلور . شرق ملتنده عرقك تأثیری اوله‌رق خسته‌لقلرده هروقت مناسبت اولور .

— بزم تاتارلر خصوصا واهل اسلام عموما دائمی برتضییقات آلتنده یوارلنوب کیدیورلر . عموم آوروپالیلر وقعهٔ صلیبیه‌دن صوکره اسلاملره ابدی برخصم اولدیلر ، بوصوك ایکی یوز سنه ظرفنده اوروپالیلرك تعقیب ایتمکده اولدقلری سیاست بوتون اسلامیت علیهنده‌در . آوروپاده شرق مسئله‌سی نه‌دن عبارت اولدیغی اساسیله بیلورسکز . ذاتا شرق مسئله‌سی توسع ایتدکچه ، عرق مسئله‌سی قپوسی چالندیغی کبی خسته‌لقلرمزك برلشیوره‌جکی‌ده آشکاردر . اساساً بنم فکرم ، غربیلرك باشلیجه قورقدقلری برشی وار ایسه اوده دین مسئله‌سیدر . دیانت اسلامیه‌ده اولان قوهٔ معنویه‌یی آوروپانك بیوك متفکرلری چوقدن کشف ایتمشلر . قوهٔ سیاسیه‌نکده استنادگاهی دیندر ، دها دوغریسی طوپدن تفنکدن ، زرهلیدن ، دریت‌نودن دها قوتلی برآلت وار ایسه اوده دیندر . زرهلی کندی کندینه کیتمز ، طوپ کندی کندینه پاطلامز ؛ بونلرك مرتبات وارکانی ایسه دیانت نامنه کندینی فدا ایدیورده زرهلیی وظیفه‌سنده استخدام ایتدیریور . ایشته شو قوتی کندی مسلکلرینه استعمال ایده بیلمك ایچون قارشولرنده اسلامیتی دائمی بردشمان کوستروب افکار عامه‌یی او یوله سوق ایدیورلر . بوتون دول معظمه‌نك فکری ، سیاستی بودر .

— بن سزك بوفکرکزی بعض جهتلرینی تنقید ایتسه‌مده ، پك چوق اشتراك ایده‌جکم نقطه‌لرده واردر .

« آوروپا دیپلوماتلری فی‌الحقیقه دیانتی غایت بیوك آلت اتخاذ ایتمشلردر ، حقیقة

میدان سیاستده دیانت کبی ،دها دوغریسی دیانت اسلامیه کبی بیوك قوت یوقدر . اکر عثمانلی تورکلری بوقوتی تصرف ایده بیلسه‌لر ایدی ، جهانی صارصیتیرلردی ، بوکون کرهٔ ارضده اڭ دهشتلی محارب برعنصر وار ایسه اوده تورك — تاتار ملتیدر . عثمانلی حکومتی بوقوتی محلنده استعمال ایده بیله‌جك اولورسه، عالم ، عالم اسلام اولوردی.

بوکون ترك — تاتار عنصرینه مخصوص برخریطه وجوده کتیریله‌جك اولورسه ، مدهش برمنظره تشکیل ایدر . بوقدر جسیم بر ملت ، برعنصر ، بردین ... چین غربی تماميله ، اسیای وسطی کذا ، آزربایجاندن آناطولی‌یه دوغری اوزانوب کیدیور ... برخریطهٔ عظیمه‌که یالکز کاغد اوزرنده . چیقاریلوب کوسترلسه کافیدر. هله بونلرك دین واحد اولمه‌سنی برکره تصور ایتمه‌لی، بوقوته قارشی طوپ تفنك قاچ پاره ایدر . بورایه شونی دخی علاوه ایتمه‌لی : بنغاله‌نك بر قسم مهمی تاتاردر ، نجابکده بر قسمی تاتار ، بونلرهپ مسلمان ، بوقوتك اوکنه هیچ برقوت چیقامز .

— ایی خاطرمه کلدی، بن سزدن صوره‌جقدم، رجا ایده‌رم بکا تورکیه‌دن بردنی خریطه کتورتسه‌کز نی منتدار ایدردکز، بن بونی چوقدن آرزو ایدردم . بویله برخریطه توکیوده مطلقا اوله‌جقدر .

— انشاءالله بن احبابلرمه یازه‌یم ،وارایسه کوندررلر، فقط ظن ایتمم که اویله برخریطه اوله بیلسون. بر آز شبهه‌لی ، مع مافیه بن یازه‌جغم .

— شبهه‌سز اوله‌جق. چونکه تورکیه‌نك حیات خریطه‌سیدر. ناصل اولمشده وقتیله بزم ژاپونیه‌یه اسلامیت کیرمه‌مش بوکا بن چوق تعجب وتأسف ایدییورم . ظن ایدرم ده‌کز بوکا مانع اولمشدر .

— ژاپونیایه اسلامیت کیرمه‌مش، فقط تعلیمات اسلامیه کاملاً ژاپونلره طبیعت اولمش، اسلامیتده‌نه وار ایسه هپ ژاپونلرده وار .

— یا ! .. نه‌لر وار عجبا ؟

— اولا نظافت ارکان اسلامدندر ، صداقت ، امنیت ، یره اوتورمق ، صوکرا قادینلرك ارککلره قارشی وضعیتلری ... دهاپك چوق شیلر واردرکه ، ژاپونلرده عادت اولمش ، بزده ایسه دیندر .

— دهاسزه شونی صوره‌جغم : عجبا بویکی تورکیه حقنده فکرکز نه‌در ، آوروپا غزته‌لرندن بعضلری دیرلرکه : تورکیه‌نك اسکیسی یکیسی هپ بردر ، بونلرك ادارهٔ مملکت ایچون استعدادی یوقدر... بویله دیرلر. طبیعی سز تورکیه‌ده چوق بولنمش سکز، تورکلرك استعدادلرینی ایجه بیله‌جکسکز .

— آوروپالیلر هیچ بر وقت تورکیه‌نك صلاحنی استه‌مزلر ، دها دوغریسنی سویله‌یه‌جك اولورسه‌م شرقك قوت و صلاحنی استه‌مزلر . بوكون ژاپونیه روسلره قارشی شانلی بر محاربه قازاندی ، ژاپونیه هر جهتدن تمدن ایتمش بر مملكت اولدیغنی كوستردی ، مع مافیه شیمدی یوقوهاماده بولنان امریقادو نماسی مرتباتی و طائفه‌لری كزدكاری زمان هر یرده ژاپون پولیسلرینی تحقیر ایدییورلر ، بن بونلری برقاچ دفعه‌لر كوردم . اماعینی دونما پترسبورغه وارسه ، یاخود هامبورغه ، مارسلیایه كیدرسه هیچ بر وقت او كبی سوء معامله‌ده بولنه‌مزلر .

« هر هفته فرانسز تجارت واپورلری كلییور . طائفه‌لری قارایه چیقوبده كزدكلری زمان هرهانكی ژاپون میخانه‌سنه كیررلرسه ، حالا فرانسز بایراغی چكلمه‌سنی تكلیف ایدییورلر . عینی واپور آوروپا اسكله‌لرینه اوغرادقلری زمان اویله بر تكلیفاتده بولنمیورلر . اشته آوروپالیلرك عموم شرقه نظرلری . دها ضعیف اولانلره دها معتبر كوز ایله باقه‌جقلری شبهه‌سزدر .

— بن سزه دیدم یا ، احتمال خسته‌لقلرمز بعض نقطه‌ده برلشیر ، اشته برلشدی . بوندن اون بش ، اون التی سنه مقدم ، بو طائفه‌لر ، جنایت ارتكاب ایدرلر ، آدم اولدیررلردی ، ده بزم محكمه‌مزی طانیمزلردی ، شیمدی نه ایسه بر درجه‌یه قدر كوشه‌دیلر . اون التی سنه مقدم ایتالیا عسكری كلمشدی ، یوقوهاما قربنده آوه چیقمشلر . هیچ بر شی تصادف ایتمدیكندن تفنك ایله بر ژاپونی اورمشلردی ، ژاپونیه حكومتی مجرمی طلب ایتدیسه‌ده ایتالیا ویرمدی . مقتولك وارثلرینی ایتالیایه دعوت ایتدی ، بورادنده اورایه كیده‌مدیلر . كیتسه‌ده بر شی اولمایه‌جقدی . او زمان عموم آوروپا كمیلری ژاپون ساحللرنده كندی قانونلرندن بشقه بر شیء طانیمزلردی .

— اشته شورادن دخی آوروپانك شرقه نه كوز ایله باقدیغنی آكلاشیله‌بیلور . توركیه‌یه دخی اویله امنیتسز بر نظر ایله باقه‌جقلری طبیعیدر . توركیه نه قدر كوزل اداره ایدرسه آوروپایه نه امنیت ایتمز ، ینه امنیت ایتمز .

— اوت بز بونك دها آچیلرینی كوردك ، كچیردك . بوندن قرق ، اللی سنه مقدم ، بلكه دها صوكره‌لری بزم موقعمز توركیه‌نك احوال حاضره‌سی كبی ایدی . داخلا هر طرفدن فتنه و خارجا فلمنك بر طرفدن ، آمریقالیلر دیكر طرفدن تهدیدات شدیده آلتنده بولندیره‌جقلردی . بركت ویرسون موقع جغرافیه‌مز بزه بر آز معاونت ایتدی ، اجنبی مداخله‌سنه میدان براقمیه‌رق كندیمزی طوپلایه بیلدك ، توركیه‌ده ایسه دها فنا ،

دشمان اطرافنی صارمش وداخله‌ده حلول ایتمش . شوحالده تورکلرك موقع حاضری‌دها مشکل. اصلاح مملکت ایچون اجنبیلرك مراقبه‌واستشاره‌سنه محتاج، آنلرده کندی منفعتلرینی تورکیه‌نك انقراضنده ظن ایدییورلر . بن‌چوق آجیورم.زیرا کندی باشمزدن کچیردك. اوتوزسنه مقدم مملکتمز غایت بیوك بر تهلکه ایچنده بولنیوردی . اجنبیلر هر طرفدن تسلط ایتمك اوزره بولنیورلردی . کیجه‌لری اویویه‌مزدق، کوندزلری یمکه‌وقت بوله‌مزدق، هپ استشاره‌ایدردك ؛ بزم « کوتای »[١]غایت‌غیور بر آدمدر. بعضا کیجه‌لری دخی راحت ویرمزدی . عاقبت آیلرجه‌استشاره‌دن‌صو کرابروجه آتی ــ(خلاصه‌سنی سزه عرض ایده جکم ــ قرار ویردك :

ژاپونیاده اصلاحات :

اولا مملکت داخلنه رجال روحانیه‌دن آدملر چیقاردق، بو آدملره‌ده ایکی آی متمادیا تعلیمات ویرلمشدی، بونلر بوتون ولایتلری جولان ایده‌رك، کوی کوی‌دولاشه‌رق، بری کیدر بر آی صوکره بری دها کلور، بو صورتله‌وعظ ونصیحت ایده‌رك تمام اوچ سنه کزدیلر، دوردیلر، الك بیوك رولی بو آدملر ایفا ایتدیلر، الك بیوك وظیفه بونلرك وظیفه‌سی ایدی. بونلر ملته افادهٔ مرام ایده بیلدیلر ، شویله چالشلمدیغی تقدیرده وطن تهلکه‌ده اولدیغی آکلاتدیلر، مملکتك استقبالنی محافظه ایچون هرکس کندی وظیفه‌سنده چالشمق لزومنی ، وادارهٔ مشروطه نه اولدیغی تمامیله ایضاح ایتدیلر .

بن‌ده بر هیئت مخصوصه ایله قانون اساسیلرك تدقیقاتی ایچون آوروپایه کیتدم، بش آدم، بیوك کوچوك بوتون آوروپا حکومتلرینك أصول اداره‌لرینی تدقیق ایتدك ، محسناتنی تدقیق وتقصیراتنی تنقید ایده‌رك همان ژاپون لسانه‌ترجمه ایدوب نشرینه‌غیرت ایتدك ، بوراده بنم وظیفه‌م چوق آغیربر وظیفه ایدی . بزم « کوتای » دیردی: بوتون مملکتك حیاتی بو قانون اساسیده‌در ، بوصرف آوروپایه تقلید اولمایه‌جق ، ملتك طبیعتنه واخلاقنه تطبیق اولنه‌جق ، بوراده بوتون مسئولیت سکا عائد مملکتك حیاتی سنك وجداننه تودیع ایتدم ، هرشیدن سن مسئول اوله‌جقسك ...

بن آوروپاده تمام اوچ سنه کزدم . بورایه کلدکدن صوکره‌ده بش سنه‌ده بونلرك تنسیقات وتنظیماتیله اوغراشدم ، صوکره‌ده اصول انتخابك نه‌دن عبارت اولدیغنی وانتخاب عملیاتنی بالفعل کوسترمك ایچون مملکت داخلنه اون آدم چیقاردق ، بونلرده ولایتلری وقصبه‌لری دولاشدیلر ، صوکره‌ده هرقصبه کندندن کویلره آدملر چیقاردی ، شو یولده پك چوق چالشلدی .

[١] ژاپونلر میقادویه « کوتای » دیرلر ، عوامده « تنسی » دیر .

آیروجه ایکی یوز طلبه ممالك مختلفه یه کوندرلدی ، بونلرده یکرمیشر آدم بر فنده کسب اختصاص ایتدیرلمه‌سی ، و عملیاتی ایله برابر بالتمام کسب اقتدار ایلمه‌لری توصیه اولنمشدی . ایشته شو صورتله چالشدق . البته زحمتی چوق اولدی ، فقط نتیجه‌ده موفقیت فوق العاده دخی کورلدی .

الك کوچ ، الك آغر مسئله مالیه تأسیساتیله اصول اداره تأميناتی ایدی ، بونلرك آدمی بولنه‌موردی ، سرمایه‌سی بولنه‌میوردی . امید ایده‌رمکه تورکیه‌ده آدم بولنور ، زیرا قاچ یوزسنه‌در آوروپانك اورطه‌سنده بولنیورلر ، آوروپا اداره‌سنی کوریورلر . بزده آدم یوقدی . یدی سکز سنه ادارهٔ مشروطه‌نك تأسیس و تنظیمی ایچون وقت صرف اولندی .

بش سنه‌ده اغنیا و تجاراندن حسن رضالریله فوق العاده ویرکو آلندی ، اعیان مملکت و بیوك مأمورلرده اوچ سنه‌یه قدر یاریم معاشلرینی ترك ایتدیلر ، الحاصل چوق آغر وقتلر کچیردك . ساحللرمزه اجنبی واپورلری کلوردی ، پوسته واپوری طائفه‌لری و سواریلری بزه قارشی انواع تحقیرات و تجاوزاتده بولنورلردی . هپ سکوت ایدردك . حتی نسوانمزك عفتنه تجاوز ایدرلردی . آنلر نه‌قدر تجاوزاتده بولنورلرسه ، بزده او قدر مسامحه‌ده بولنوردق ، شیمدی حمد اولسون « کوتای صامه » نك همتی سایه‌سنده مملکتك استقبالی تأمین اولندی .

شیمدیلك بن سزه بوقدر بر مختصر معلومات ویره‌بیلورم . تفصیلاتی ایسه جلدلر ایله کتاب اولور .

شیمدی بن تکرار سزدن صوراجغم : ــ عجبا شیمدی (١٢ مارت) یورکیه‌ده انقلاب ختامه ایردی ، اسایش تأمین اولنه‌رق ایشه باشلادیلرمی ؟

— ظن ایتمم ، بزم تاتارلرده برسوز واردر : قربان کسلمدکچه بایرام اولمز دیرلر ، بونکله انقلاب تمام اوله‌بیلورمی ، بورالرینی بنده عقلم ادراك ایتمیور .

— بنده چوق تعجب ایتدم ، دوغریسی بونکله ایشلرینی یولنه قویا بیلورلرسه ، تحسین اولنور .

— بقالم ، بر سنه بو صورتله کچره بیلورلرسه صوکره آسایش داخلی‌نك نه اوله‌جغی کشف اولنه‌بیلور . شیمدی دها فتنه‌لر تمامیله یاتشمامشدر .

شو صورتله مذاکره‌لردن صوکره پرنس ایتوجنابلری سوزی تکرار اسلامیته چویردی .

پرنس ایتونك اسلامیت حقنده فکری :

بزم اسلامیت حقنده معلوماتمز پك ناقصدر ، مع التأسف مانچوری مسلمانلری بزم

قومشولرمز اولدیغی حالده ناصل ایسه بزم ژاپونلر اوجهته میل ایتمامشلر. اکراوتوز قرق سنه مقدم سزك كبی آدملر كلمش اولسه چوق بیوك موفقیتلر کوریله بیلوردی، خرستیانلق وقتیله کلدیسه‌ده بر موفقیت کوسترمه‌دی. میسیونرلر دائماسیاسی برافکار تعقیب ایتمه‌لرندندر ظن ایدرم. پك چوق پاره‌لر صرف ایدیورلرسه‌ده؛ موفقیتلری اونسبتده دكل، ذاتاً خرستیانلغی قبول ایدنلرهپ آیاق طاقملری‌در، کبار عائله‌دن پك نادر بولنیور.

اسلامیت اکثریتله شرق ملتلری ایچنده دها زیاده توسع ایتمش. شو سببدن خاطریمه کلیورکه بزم ژاپونلر آراسنده دها سهولتله انتشار ایدر. یالکز تعدد زوجات مسئله‌سی ایله بیلمم امتزاج ایده‌بیلورلرمی؟ احتمال بو مسئله‌بر آز مانع اولور، بزم ژاپونلرده تعدد زوجات پك نوادردندر. مع مافیه وار، یوق دكل.

— اسلامیت، تعدد زوجاتدن عبارت دکلدر، بلکه تعدد زوجات ایله اسلامیت بیننده مناسبت بیله یوقدر. چونکه لوازم دیندن دکلدر. اسلامیت غایت ساده بر دیندر، الك قصه بر تعریف ایله افاده ایده‌جك اولورسه‌ق، اسلامیت — توحید ایله مکارم اخلاقدن عبارتدر.

— رجا ایده‌رم بکا اساس اسلامیتدن بر آز معلومات ویره بیلورمیسکز، ذاتا بنم ملاحظاتمدن بریده بوایدی.

— اسلامیت سزه عرض ایتدیکم کبیدر: بوکائناتك بر مؤثر حقیقی وخالقی اولاجق، البته واردر. یالکز طبیعتك تأثیری کافی اوله‌مز. بز او مؤثرك کنهنی بحق ادراکده عاجز قاله‌جغز. زیرا عقول بشرك فوقنده‌در. شو سببدن معلملره احتیاج کوریلمش، که آنلرده انبیاء عظامدر؛ مکارم اخلاقی، وامنیت عمومیه‌یی تأمین ایدر قوانین الهیه‌یی تعلیم ایتمشلر، بونلری تصدیق اسلامیتدر. بونکده خلاصه‌سی ایکی کلمه ایله تعلیم اولنمشدرکه اوده «لااله الاالله محمدرسول‌الله» کلمه‌سیدر.

— ناصل بیوردکز آغر آغر بردها تکرار ایدرمیسکز؟

بن کلمهٔ توحیدی آغر آغر اوچ دفعه تکرار ایتدم، پرنس ایتوده بو کلمتین طیبتینی بنم آرقامدن تکرار ایدردی.

— اشته شو کلمه‌لرك مفهومنی تصدیق ایدرسه‌کز، سزه مسلمان دینیلیور، سز بو ساعتدن اعتباراً مسلمان اولیورسکز، بوتون مسلمانلق بوندن عبارتدر.

— چوق شی؛ بن بوراده تصدیق اولنمایه‌جق برشی‌ده کوره‌میورم. بو چوق خوش. (حاناحاده یوریسی دیسو) بیوردیلر. بن هرزمان بواسلوبی تعقیب ایتمشمدر. بنده بو ذات محترمدن بوندن صوکره بونك عکسنه برسوز ایشتمه‌دم. اوکون بوصورتله

مجلسمزه ختام ویرلمشدی . طبیعیدرکه مابینمزده جریان ایتمش سوزلر بالتمام ضبط اولنه‌مز؛ مضمونی بوندن عبارت ایدی . بوندن صوکره دخی هرنه‌کبی محاوره‌لرده بولندق ایسه هپ صیره‌سیله قید و ضبط اولنمشدر .

توکوغاوه کتبخانه‌سی

ژاپونلرده معارفه خدمتی هرکس کندینه مقدس بر وظیفه اتخاذ ایدنمشدر . مارکز توکوغاوه‌دده بوجمله‌دن‌در . بن بو ذاتك ملتی ایچون کشاد ایتمش اولدیغی کتبخانه‌یی قارئین کرامه عرض ایده‌جکم : کتبخانه‌نك بناسی صنایع نفیسه نمونه‌سی دیمکه شایان بر اصول معماریه اوزره بنا اولنمشدر ؛ بونك یالکز بناسی ایچون اوچیوز بیك کسوره‌نن صرف اولنمش که ؛ قرق بیك لیره دیمکدر . بوکون سنوی مصارفی ایسه یکرمی درت بیك ئه‌ن‌مش . کتبخانه هرکس ایچون مساوی . . صباحدن آقشامه قدرده آچیقدر ؛ مطالعه ایچون ، استنساخ ایچون هردرلو اسبابی حاضردر ؛ کاغد دخی مجاناً ویریلور .

کتبخانه داخلنده شمدیلك آلتمش بیکی متجاوز کتاب بولنورمش ؛ اکثریده کتب نفیسهٔ عتیقه‌در . کتبخانه ناظرینك روایتنه کوره بو کتبخانه‌ده عصر حاضر کتابلری پك نادر بولنورمش ؛ بوراده آثار عتیقه صیره‌سنده خاقان‌چیندن پك چوق آدملرك کندی اللریله یازلمش اثرلری وارمش .

برده بو کتبخانه‌ده موجود آثار نفیسه صیره‌سنده : بوندن اوچیوز کسور سنه مقدم قوره‌ده تونجدن اعمال اولنمش ٢٤ صاندق مطبعه حروفاتی بولنیوردی . بو حروفات صحیفه صحیفه باغلاندیغی کبی ؛ هر صاندقده آلتی صحیفه بولنیوردی ؛ وشو حروفات ایله طبع اولنمش اللی جلد کتاب دخی موجود ایدی .

بورادن معلوم اولدیغنه کوره : بوندن اوچیوز کسور سنه مقدم قوره‌ده مطبعه وارمش بو وامثالی آثار عتیقه ژاپونیه‌ده پك چوق بولنیور . حتی بعض کویلرده دخی موزه خانه کبی برشی وار . بنم فکرمه کوره بوکبی آثار عتیقه‌لرك محفوظ بولنمه‌سنده دخی ملتك ترقیسی ایچون بر نوع مدار اولمق احتمالی واردر . زیرا انسان بونلری کوردکچه اسلافك موجودیتی خاطرلایه‌بیلور . اورادن حمیت ملیه‌سی غلیانه کلور . چالشمه‌سنه سبب اولور .

ضرب خانه

ژاپونلرك ضرب خانه‌لری دخی غایت مکملدر . توکیوده بولنان ضرب خانه‌ده ؛ یالکز قائمه ، اسهام ، انواع تمغا پولی ؛ پوسته پولی ، وسائره ، نقود بدلنده مستعمل اوراق ... کافه‌سی بوراده ضرب اولنیوردی . آلتون وکموش آقچه‌لرده کیوتو بلده‌سنده ضرب اولنیورمش . بن اصل توکیو ضرب خانه‌سنی سیرایتدم ، بوراده اولان مطبعه‌لرك ماکنه‌لری کافه‌سی ؛ الك صوك سستم ماکنه‌لر . بو ضربخانه‌ده ایکی بیك درت یوز کسور آدم عمله بولنیورمش ؛ بونلرك ایچنده‌کی رجال ربع درجه‌سنده اولوب قالانلرك کافه‌سی دینلمش ؛ هپ ژاپون قادینلری ؛ اجنبی‌دن کیمسه یوق . بن بو ضرب خانه‌ده کوردیکم نظافت صوك درجه‌ده حیرتمی موجب اولمشدر . بوراده خدمتده اولان عمله ومأمورین . دیکر دوائر وفابریقه‌لرده اولان عمله‌لره هیچ بکزه‌میور . عادتا مکتب طلبه‌سنه بکزه‌یورلر ، تربیه‌لی نازك آدملر .

چین حکومتنك پاره‌سی واسهامی دخی کاملا بوراده ژاپونلر طرفندن اعمال اولنیورمش . بونلر ایچونده آیروجه بر دائره واردر ؛ اعمالات دائره‌سنده چینلیلردن کیمسه یوق . یالکز خزینه دائره‌سنده بر تك چینلی تسلم معامله‌سنه مأمور بولنورمش .

قوره‌لیلرك پاره‌سی دخی بوراده اعمال اولنیور ؛ قوره پاره‌سی عیناً ژاپون پاره‌سی در . یالکز اوزرنده قوره لساننده بر قاچ کلمه بولنیور .

ژاپونلرده امر ازدواج

وحقوق زوجین

ژاپونلرده معیشت عمومیتله ساده وشرق ملتی عادات واصولنه موافق اولدیغی کبی ازدواج مسئله‌سی‌ده حالا غایت ساده اولوب طرفین ولی‌لرینك رضاسنه مربوطدر . اوت ژاپونلرده حجاب یوقدر . قادینلر اولدقچه آچیقدر . فقط فرنکلرده اولدیغی درجه‌ده ارکك قادین لاابالی دکلدر . قادینلر نظرنده رجالك بر موقعی واردر ، قادینلر دائما ارککلره احترام ایتمکه مجبوردر . قادین خانه داخلنده حرکات وسکناتنده بر درجه سربستدر ، فقط زوجی مساعده ایتمدکچه پدری خانه‌سنه بیله کیده‌مز . کندی خانه‌سنده دخی مسافرلر ایله برابر بولنه‌مز . زوجی مساعده ایدرسه بولنور ، فقط ینه آدابی دائره‌سنده .

خانه داخلنده هر ایشی کورن قادیندر ، چارشیدن کیدوب هرنه لازم ایسه مبایعه ایدن قادیندر . چماشیر ییقامق ، وتخته سیلمك هپ قادین وظیفه‌سیدر . بر قیز کندی اختیاریله پدر ووالده‌سینك رضاسی اولمادن ماعدا ازدواج ایده‌مز .

حتی بن ژاپونیه‌ده بولندیغم زمان ، ژاپونیه‌نك اك بیوك ملیونرلردن یواساتی اوغلی هدی‌یه ، یکیت: غایت کوزل ، یاقشقلی ، نهایت ۲۸ یاشلرنده ایدی .

ایتانکاتی تایسکی نام بر فقیرك کریمه‌سنی ایسته‌مش ، قز « تیواکوا » اون یدی یاشنده کوزل یاقیشقلی بر قزجغزدی ، قز راضی اولدیغی کبی اقربا و تعلقاتی جملهٔ راضی ایمش ، فقط قزك پدری راضی دکلمش ،نکاح اوله‌مدی .

بو حالدن خبردار اولان «هوتی شیمبون » غزته‌سی محرری بالذات کیتمش ، قزك پدریله کورشمش وصورمش : نه ایچون کریمه‌کزی فلانه تزویج ایتمیورسکز ؟ سبب نه‌در ؟

— دیمش : بن اولادمی پاره‌یه صاته‌مم . کندی قاپومزه مناسب آدم اولملی‌در . ایشته کوریلیور که‌ولی‌نك رضاسی اولمدیغندن نکاح دخی اولمیور .

بو وقعه‌یی غزته‌لرده کوردکدن صوکره بنده کیتدم ،او آرالق قزك پدرینی زیارت ایتدم . حقیقةً فقیر بر آدم . لکن طبعاً غایت کبار اولدیغی سیماسندن معلوم ایدی .

عمومیتله ژاپونلرده راسمهٔ نکاح ابوینك تراضی‌سی ایله ایفا اولنیور . بوجهتله بزمکی کبیدر . فقط ژاپونلرده قزك سنی اون بش ایله یکرمی بیننده اولمق شرط اولوب اونبشدن آشاغی نکاح جائز اولمدیغی کبی ، یکرمیدن یوقاریده کفائت اولورسه والدین رضاسی شرط دکل .

زوجك زوجه اوزرنده حقی :

زوجه‌نك حرکاتندن زوج دائماً خبردار اولدیغی کبی ،زوجك رضاسی اولمدقچه هیچ برکونا معامله‌ده بولونه‌ماز ،اولادك تربیه‌سی والده‌یه عائددر ، زوجه کندی ملکنی دخی زوجك رضاسی اولمدقچه تصرف ایده‌مز ، زوجه‌نك نفقه‌سی زوجه واجب دکل ، اولورسه اتفاق ایدر ، اولمزسه مجبوری دکل . ایکنجی‌یه تأهل جائز ، برنجینك نفقه‌سنی تأمین ایتدکدن صوکره طلاق جائز ، طرفین رضاسیله ، ولی‌لرده حکم اولمق شرطیله . هر حالده ژاپون قادینلری آوروپا قادینلری درجه‌سنده سربست دکل . بزمکیلر کبیده قاپالی دکل ، عائله اصحابنده ناموس ، عصمت صوك درجه‌ده محفوظدر ، اما عائله‌یه انتسابی اولمیانلر ایچنده ادبسز قادینلرده پك چوق بولنورلرمش . فقط آنلرده دخی ادبسزلك بر قانون دائره‌سنده ایمش .

• کیوتو -- پای تخت قدیم •

۱۸٦۸ ایمپراطورك سنه‌سنه قدر ژاپونیانك پای تختی « کیوتو » بلده‌سی ایمش ؛ بو بلده اهالیسی دورتیوز بیکه قریب اولوب . سرای ایمپراطوری دخی اولدیغی کبی باقیدر . بوراده برچوق مکاتب اعدادیه‌دن ماعدا برده مکتب عالی بولنیور.

سکز یوز بوده معبدی ، سکسان شینتو معبدی بولنور . عموم ژاپون ایمپراطورلرینك مزارلری دخی بوراده‌در . ایکی بیك کسور سنه‌یه قدر مزارلری معلوم ایمش . ژاپونلرك اعتقادینه کوره دنیاده بو صورتله ایکی بیك کسور سنه‌لك سلاله اسملری وقبرلری ایله معلوم اولمق ژاپون ایمپراطورلرندن ماعدا کیمسه‌یه نصیب اولمامش. اشته اصل ایمپراطورده بر الوهیت صفتی بولنمه‌سیده بوندن استشهاد اولنورمش . ایمپراطور « موجوحیتو » کوتای صامه‌نمسی صامه سلاله‌سی مزاری کافه‌سی کیوتو بلده سنده دخی محفوظدر . هربرینی آیری آیری زیارت ایدرلر . « صامه » دخی صفت الوهیتدر ؛ اللهه‌ده « کامی صامه » دیرلر .

بن بو کیوتو بلده‌سنی دخی کزدم . کیوتو ، بر مرکز اولوب ، بوکا یقین دها بیوك ومشهور بلده‌لر : کوبا ، آوواساکی ؛ نارا بلده‌لریدر .

« کیوتو » دن مقدم ژاپونیه‌نك پای تختی « نارا » بلده‌سی ایمش ، شیمدی بوراسی اوفاق بر قصبه اوله‌رق قالمشدر ، وغایت اسکیدر ؛ بوراده میلاد عیسی‌دن ٦۰۷ سنه صوکره بنا اولنمش بر کلیسا وار . اسکی زمانده بو بلده‌یه « نارانودای بوجو » دیرلرمش . بو بلده‌لردن هپسنی آیری آیری کزدم ، دولاشدم . بورالرده دخی پك چوق آدملر ایله کسب معارفه ایتدك . کوبا بلده‌سنده هندستان شیعه‌لرندن یکرمی بش قدر مسلمان وار . آوواساکاده دخی اوچ دورت هندلی مسلمان وار . یوقوهاما بلده‌سنده اوچ مسلمان ، ناغازاکی‌ده بش که بونلرده هندلی . بونلردن ماعدا عموم ژاپون جزیره‌لرنده مسلمان نامنه کیمسه یوقدر .

هرنه‌قدر بزم مسلمانلر آراسنده « ژاپونیه‌ده اسلامیت » عنوانی آلتنده عالم معنا الواحندن منقول حوادث پك چوق اشاعه اولندیسه‌ده ؛ اصل واساسی اولمدیغی تحقق ایتمشدر . فقط فیما بعد اسلامیتك ژاپونیه‌ده انتشار ایده‌جکی‌ده شبهه‌سزدر . زیرا ژاپون ملتی طبعاً اسلامه یاقین برملتدر . قواعد اسلامیه‌دن اولان پك چوق اخلاق حمیده ژاپونلرده فطرةً موجوددر . نظافت ، حیا ؛ صداقت ؛ امنیت ، وباخصوص سخاوت

ایله شجاعت ژاپونلرده عادتا طبیعت اولمشدر . بن یوقوهامادهاقامت ایتمکده اولدیغم زمان بکا ساکن اولدیغم مسافر خانهده اون آلتی واون سکز یاشلرنده ایکی چوجق خدمت ایدرلردی . کیدهجکم زمان برقشـق پالتو ، چیزمه ... فضله بعض اشیالرم واردی . دوشوندم ، یولده آغرلق ایدهجك ، یاز کلدیکی ایچون لزومی ده یوق . بوچوجقلردن باماته نامنده برینه : ــ ایشه یارارسه ، دیدم ، بونلری سزه براقیم ، آلکز ... اوده رفیقی اولان ساساکی یه دیمش که : ابراهیم بعض بکا اشیالرینی براقیور ، سن آل . بر آرالق ساساکی کلدی بزه بر سجدهٔ شکراندن صکره اشیالری آلدی . ــ بن آندی یاماتی یه سویلهمشدم ، دیدم . ــ اوت بکاده اوسویلهدی ، دیدی . برتشکر ایتدی . آلدی کوتوردی . صوکره بر آرالق کوردیکمده یاماتی یه صوردم : سن نه ایچون او اشیالری قبول ایتمهدك ؟

دیدی که : ــ آرقداشم ساساکی بندن دهافقیردر ، اختیار برپدری ایلهبردهوالدهسی وار احتیاجی دها زیادهدر .

باقکز شو طبیعته ، نم براقدیغم اشیایی چیقاروب صاتهجق اولسهیدی ، شبهه‌سز بش مجیدیه طوتاردی ، خدمه بونی آرقداشنه ایثار ایدییور . آرقداشیده یالکز بوراده قپو آرقداشی ، قردش فلان دکلش .

انسان بو کبی احوالی مشاهده ایتدکجه فطرت بشرده اولان مکارمه حیرت ایدر .

امواتی یاقمق

١١٤ نجی صحیفهده ینهبوده‌مذهبندن بورالرك امواته قارشی معاملهسنی واموات حقنده اعتقادلرینی عرض ایتمشدم . شیمدی ایسه بوده مذهبندن ژاپونلرك اموات حقنده اعتقادلریله اونلره قارشی اولان معاملهلرینی عرض ایده جکم . هرایکیسیده بوده مذهبیدر .

توکیوده بولندیغم اثناده احبادن بری وفات ایتمشدی . جنازه حاضر اولمق ایچون بزه دخی خبر کوندرمشلردی .

ذاتاً بن بونی کورمك ایچون چوق مراق ایتمکده ایدم . بیلیوردم ژاپونلرامواتی یاقارلر ، فقط جنازهمراسمنده بولنمدقجه ناصل یاقدقلری معلوم اولهمیهجغی شبهه‌سزدر .

ایشته بومقصدله بر جنازه آلاینده حاضر بولندق . اولا بر کون میتك اقربالری بر آرایه طوپلاندیلر . بو آدمك کیمسه ایله علاقهسی قالمدیغنی ، هر کیمك حسابی وار ایسه ، بوحسابلرك او کوندن اعتباراً کندینه عائد اولدیغنی قادین اعلان ایتدی .

بر جسد دیار عدمدن کلمشدی . یارین دیار عدمه کوندرلمك اوزره احراق اولنه‌جغندن صوك دفعه اوله‌رق جسدك مشاهده‌سنی آرزو ایدنلرك یارین صباح ساعت طقوزده خانه‌لرینه تشریف بیورملرینی استرحام ایدر . اقربالریده فلان بیچیمده ماتم علامتی اوله‌رق بیاض البسه‌ده اوله‌جقلرینی دخی علاوه ایدر، تعلقاتی اولانلره‌ده صوك هدیه‌سی اولمق اوزره بعض شیلری توزیع ایدر .

بن ایرتسی کونی ساعت سکزده کلدم ، میتك یاننده رجال روحانیلرندن ایکی آدم بولنیوردی . زوجه‌سی بزه دیدی‌که : سزك ریکشه‌کز ٨٦٤ نجی نومرودر ، نه وقت آرزو ایدرسه‌کز بینرسکز ، دائما آرقاکزده بولنور .

میت‌یکی بر آغاج تابوته قونلمشدی ، تابوتك اوزرینه دخی بر شال اورتلمش بولنیوردی ، هر کلن ، میتك یوزینی آچوب بر کره باقار ، بر شیلر سویله‌ر تکرار قاپاتیردی . ساعت طوقوزه اون دقیقه قاله‌رق ، زورنا چالمایه باشلادیلر ، هر کس تابوت باشنه طوپلاندی . تمام طوقوزده تابوتی یرندن قالدیردیلر ، خانه‌دن آلوب چیقدیلر ، آقربا وتعلقاتی بر تماج یوز آدم حاضردی . کلخانه‌یه دوغری یورودیلر .

تمام ساعت ١١ ده کلخانه‌یه کلدك . بوراسی عادتا بر فابریقه‌در . بوراده احراق اولنه‌جق موقع درجه درجه ایمش ، هپ پاره ایله . برنجی درجه ١٨ ین ، ایکنجی درجه ١٢ ین ، اوچونجی درجه‌ده بش ین قیمتیله احراق اولنیور .

برنجی درجه‌ده فرون تمام مستقل وآیری بر بنا داخلنده اولوب آنجق ایکی تابوت قبول اولنورمش . لدی الایجاب ایسته‌نلدیکی زمان یاقار ویررمش . ایکنجی درجه‌ده‌ایسه ینه مستقل فرونلر ١٢ تابوت قبول ایده‌بیلیورمش . اوچنجی درجه‌ده‌کی صیره فرونلرده ایکی طرفلی قرق اللی تابوت قبول ایدییور . بزده میتی ایکنجی موقع فرونه یرلشدیردك .

فرون عادتا بزم بیلدیکمز فروندر ، آتش ایسه آلتندن اشعال ایدیلیر . فرون داخلنه رای ایله کیروب چیقار بر دمیر آرابه بولنیور ، آرابا داخلنده انسان بویی اسقاره‌وار ، ایشته تابوتی اسقاره اوزرینه شو آرابه‌یه یرلشدیردیکمز کبی ، آرابه‌یی رای اوزرندن فرون داخلنه سوردك . فرونك ماکنه‌لی قاپاغنی قاپاتدقدن صوکره ایکی مهرله مهرلدك : بری فرون مدیرینی مهری ، دیکری‌ده میتك ولیسی اولان ذاتك مهری . اوراده بر وداع دعاسی اوقوندقدن صوکره عودت ایتدك .

ایشته شمدی بز میتی تابوتیله فرونده براقدق . بو کون اقشامه قدر هر کیمك میتی وار ایسه هر کس اقتداری دائره‌سنده او فرونلردن برینه تودیع ایدر مهر ذاتیسی ایله

مهرلیه‌رك عودت ایدر .

کیجه‌ساعت بِرده عموم فرونلره بردن آتش ویریلور ، جایر جایر قوامنی بولونجه‌یه قدر یناز . درجه‌سی‌وار ،میزان الحراره‌کوستر ، فن‌دائره‌سنده‌در . ایرتسی کونی صباح ایرکن تکرار میتك خانه‌سنه توپلانه‌رق ، بوکون یالکز میتك اقربالری بولنیور . آنلر ایله برابر بنده بولنیورم . اورادن دوغری ریکشه‌لره راکب‌اولدیغمز حالده تکرار کایخا نه‌یه کلدك ، مدیر بك بزی استقبال ایتدی ، دون آلمش اولدقلری اوراق رسمیه ایله مهری مدیرك النه ویردیلر . دوغریجه فرونه کلدك . ابتدا مهرلر معاینه اولدی . ما کنه‌جی کلدی ،فرون قاپوسنی آچدیغی کبی بزم اسقاره‌لی آرابه همان فرون خارجنه چیقدی . هرکس النده بر « حاشی » (١) اولدیغی حالنده کمیکلری توپلایه‌رق مخصوص تدارك اولنمش بیوك چینی قوانوسه طولدیرمایه باشلادیلر . میتك زوجه‌سیده اوفاق بر حقه کبی شیشه آیروجه دیشلرینی توپلادی وبشقه فرونلرده دخی بوصورتله هرکس کندی اولولرینك کمیکلرینی توپلامقده ایدیلر .

بزده قوانوز ایله میتك کمیکلرینی آلوب عودت ایتدك . دوغریجه میتك خانه‌سینه کتوردیلر .

شیمدی بورادن قوانوزی مزاره نقل ایتمك ، آرتق وقتك مساعده‌سینه ، یاخود اقربا وتعلقاتینك طوپلانه بیلمه‌سنه کوره نه‌وقت ایچون مراسم نقلیه ایفا اولنورسه جائزدر ؛ لدای‌الایجاب اوچ‌درت آی صکره‌ده نقل اولنه‌بیلیر .

اشته مراسم جنازه بویله اولییور ؛ آرتق بویله بر تصادف‌ایله احراق میت‌قاعده‌لرینی دخی کورمش اولدق . فقط بن‌بورادن عودتمده غایت متأثر اولدم ؛ خاطریمه پك‌چوق شیلر کلدی . انسان حالی ،اجل وار ، دیارکفر ومجوسدر ، پك چوق ملاحظه ایدردم . الله محافظه‌ایتسون‌اجل موعودم حلول ایدوبده بوراده قالیرسه‌م ، نه قدرالیم برشی‌اولور .

ژاپونلر مذهبنده یاقمق مجبوری دکل ، بعضلر دفن دخی ایدیورلر . بوده مذهبی غایت متشعبدر ، بعض‌لری یاقار وبعض‌لری آتار وبعض‌لریده دفن ایدر . یالکز ژاپونیه‌ده بوده مذهبی اوتوزبش شعبه‌یه آیرلمشدر . فقط اساس هپ بوده‌در .

انسان‌دنیاده‌دین ومذهب‌نامنه یاپلمش‌ویاپلمقده اولان‌شیلری عریض وعمیق‌ملاحظه ایدرسه‌کورور که هرکس شویاپدقلری‌شیده برمعنوی اطاعت حس‌ایدرك یاپیور ،علی العمیا دکل ، بلکه‌قلبنده متصور برشی ،دها طوغریسی برفرمان معنوی وار، ایشته بواعمالندن

(١) (حاشی) ایکی اوفق دکنکدر .

مقصدی اوصاحب فرمانك رضاسندن بشقه برشی دكل ، آتشه‌ده آثار ، صویه‌ده . مقصد اوفرمانه اطاعتدر .

ایشته بونلری ملاحظه ایده‌رك امام غزالی دیمشدركه : « هرطالبك مقصدی بردر ، یالکز خطالری واراییه‌ده اوده طریق طلبه‌ده‌در » بوقسه انسان نه ایچون کندی پدرنی ، والده‌سنی ، یاخود اوغلنی ، قیزینی آتشه آتار ، اویله طبیعی براطاعت اولمزسه کیمسه بونی قبول ایده‌مز . اصل بنده‌نك عاجز اولدیغی نقطه بوراسیدر ؛ بوراسنی ملاحظه ایتدیکی کبی عقل بشر هر شیئی قبول ایتمکده مجبور قالییور . اك دینسز آدم بو نقطه‌ده دین نامنه بر شیئه راضی اولییور .

بوده مذهبی :

اوچنجی ودردنجی جزءلرده بوده مذهبنه عائد بعض معلومات ویرلمشدی ، بوکره‌ده ژاپونیه‌ده بوده مذهبی حقنده بعض شیلری عرض ایده‌جکم .

ژاپونلره برپیغمبر کلشمی عجبا ؟ «وما کنا معذبین حتی نبعث رسولا » آیت جلیله‌سی قطعیا دلالت ایدرکه ژاپونلره دخی پیغمبر کلشدر . فقط کیمدر ، نه‌زمان کلشدر ؟ بوراسی بزجه مجهول اولدیغندن بالطبع بوخصوصده هیچ برشیلر سویله‌یه‌مه‌یز . مع مافیه ملاحظه سزده کچه‌میه‌جکز .

ژاپونلرك ایکی بیك بشیوز بوقدر سنه تاریخلری مضبوط ومعلومدر ، شومدت ظرفنده اویله برپیغمبر کلوب کلدیکی ژاپونلرجه معلوم دکلدر .

شیمدی ژاپونلرك دین نامنه قبول ایتمش اولدقلری بوده مذهبی نه‌در ؟ بوده کیمدر ؟ بزم کتب اسلامیه‌ده بوخصوصه عائد هیچ برشیلر بوقدر دیه‌بیلمه‌مز جائزدر .

بزده عمومیتله دیانت نامنه بیلدیکمز : اسلامیت ، نصرانیت ، یهودیت ... بوندن بشقه‌سنه هپ مجوسی دیر چیقارز . او مجوسیلر ایچنده نه‌لر وار ؟ بونلره عائد هیچ بر معلوماتمز یوقدر . حالبوکه بوکون دنیاده موجود انسانلرك قسم اعظمی آنلردر ، عجبا آنلره انبیاء عظام کوندرلمش می ؟ یاخود آنلری دینه دعوت لازم اولورمی اولمزمی ؟ اکر لازم اولورسه کیم دعوت ایتملی ؟ بورالرینی بزم اسلافمز خاطره بیله کتورمه‌مشلردر . مسلمانلر عمومیتله غفلت ایچنده پویان اوله‌رق یوارلنمشلر وحالا یوارلنمقده‌لر ، « لان یهدی الله بك رجلا واحدا خیرلك من حمر النعم » حدیث شریفی ، بویله برشی تصادف اولنورسه معناسنده تلقی ایتمشلر ، بویولده اجتهاد ایدرسه‌کز ، بذل جهد ایدرسه‌کز معنالرینی خاطره بیله کتورمه‌مشلر .

برطرفدن دعوا ایدەرز : آخرزمان پیغمبریدر وبوندن صوکره پیغمبر کله‌یه‌جکدر ... شوحالده « وما کنا معذبین حتی نبعث رسولا » آیت کریمه‌سنه ناصل معنا ویره‌لی ؟ ظن ایده‌رم بزم علمامز ایچون بوالری خاطره آلمق لازمدر . اکر بز حاضرله‌مزسه‌ق صوکره بزه حاضرلتدیررلر ، ذاتاً اعداء دینمز بونلری هپ تدقیق ایتمکده‌لر .

شیمدی بوراده اولانم عرض ایده‌جکم شی شودرکه : بوده مذهبی تبت‌ده لامه‌لرك تعلیماتی بشقه ، ژاپونیاده اولان بوده‌لرك تعلیماتی بشقه ، حتی برچوق شیلرده برینك دیکرینه هیچ مناسبتی یوق کبیدر . خصوصا معاملاتده پك بیوك فرقلر وار ، عبادتلرنده و صومعه‌لرنده دخی پك بویوك فرق کوریلور ، اساس دینده دخی فرق عظیم وار ، مثلا تبت لامه‌لری اعتقادی : « معبود اولمایه مستحق برذات واردر ، اونی آرامه‌لی ، بنده‌نك وظیفه‌سی بونی آرامقدر . » بوایسه عادتا توحید دیمکدر . اصنام اتخاذی طلبده اولان خطالریدر . شیمدی علمای اسلام بونی تصحیح ایدرسه همان یولنه کله‌جکی مأمولدر .

ژاپون بوده‌لری اساساً الوهیتی انکار ایدییورلر ، فقط خوارقی تصدیق ایده‌رك کندیسندن برخارقه صدور ایتمش آدمه همان الوهیت اسناد ایدییورلر ، خارقه‌لریده بزم بیلدیکمز خوارق کبی دکل ، مثلی سبقت ایتمامش برشیء ایجاد ایدوبده عمومه قبول ایتدیرمك برخارقه‌در ، ایشته میقادونك الوهیتی دخی من جهة بورادن تولد ایتمشدر ، اولا متفرق اولان ملتلری برآرایه جمع ایتمش ، دیمك‌که برقوت وارمش ، ایشته اوقوت ایسه ، قوۀ الوهیه‌در دیرلر . فقط بونلرده دخی برقوت اسنادی وار . طاقت بشر فوقنده برشی اولورسه ؛ معبودیت اوزمان اسناد اولنور . حتی هندستانده براهمه‌نك دخی مرجدیده الوهیت اسنادی ، ظن ایده‌رم ، عین معناده‌در . من القدیم براهمه ساحرلره الوهیت اسناد ایدرلرمش ؛ حتی بوصوك وقتلرده تلغراف ، تلفون ، شمندوفری دخی آلهه اتخاذ ایتمشلر .

شونلرك کافه‌سی نظر اعتباره آلنورده عریض و عمیق ملاحظه اولنورسه امام غزالینك دیدیکی کبی مطالب هپ بردر ، خطالر یالکز طلبده کی کلیور .

ایشته بن بوجهتلری نظر اعتباره آله‌رق ژاپونیه‌ده دیانت مسئله‌سینه برآز فضله‌جه اهمیت ویردم ، هم ژاپونلردن پك چوق آدملرك دقتلرینی بونقطه‌یه جلب ایتدم . اصحاب عقوله بونلر عرض اولندیغی کبی همان میل ایتدکلری‌ده بردرجه مشاهده اولندی .

او میحاره ایله ملاقات :

اومیحاره ژاپونلرده رؤسای روحانیه‌دن بریدر . بن بوآدم ایله ابتدا تصادفی اوله‌رق کسب معارفه ایتمشدم ، صوکره پك چوق صحبت ایدرك بینمزده برتکلیفسزلك‌ده حاصل

اولمشدی. بر کون اثنای مذاکره‌ده بکا دیمشدیکه: بوده مذهبی اساسنی ضایع ایتمشدر. خصوصا بزم ژاپونیاده بوده مذهبی بوتون چیغریغندن چیقمشدر. بزده آلهه او قدر چوغالمشدرکه، تعداد ممکن دکل. اللی سنه صوکره پرنس ایتوده، موجوحیتوده بر آلهه اوله جقلر. بونلری ملاحظه ایتدکجه تویلرم اورپریور. سز بوراده چوق‌چه‌قالورسه‌کز شو دین مسئله‌سنی صاغلام بر اساسه ربط ایدردك. بوکون بنم اون بیکی متجاوز اخوانم وار، بن هرنه دیرسه‌م آمنا دیه قبول ایده‌جکلر. ذاتاً بن کندمدن زیاده آنلر ایچون مراق ایدییورم. بو قدر انسانلر کندیلرینی بنم وجدانمه تودیع ایتمشلر، بن ایسه کندم متردد اولدیغم بر دینی بشقه‌لرینه نصل حق دیه تلقین ایده‌یم. بونك ایچون بنم وجدانم چوق معذب اولیور.»

باقیکز شو حاله وشو وجدانه! کندی، کندینه بر وجدان مسئولیتی حس ایدییور، بن کندم بوذات ایله پك صمیمی ملاقاتلرده بولندم، صوکره برکره توکیو بلده‌سنده «قانده باشی» نام موقعده بنی برقونفرانسه دعوت ایدرك اوراده دیانتدن واخلاق ملیه‌دن بر آز معلومات ویرمه‌می استرحام ایتدی. او آره‌ده بزم بشقه ملاحظه‌لرمزده اولدیغندن بویله بر قونفرانسی بر مدت یسیره‌یه تأخیر ایتمه‌لرینی استرحام ایتمشدك، بونك اوزرینه تأخیر اولنمشدی.

سرای ناظری هیجکاته جنابلریله ملاقات

هیجیکاته سرای ایمپراطوری ناظری وایمپراطورك پك اسکی آرقداشی غایت معلوماتلی وژاپونیانك آیاقلی تاریخی دیمکه لایق بر آدمدر. بوذات محترم ایله دخی برقاچ کره‌لر ملاقات ایتدیکم کبی دولتخانه‌لرنده دخی مسافر اولدم، کندیلرندن پك چوق استفاده ایتدم. زیرا بوذات ژاپونیه‌نك غایت اسکی بر آدمی اولمغله برابر ژاپون ملیتنکده‌اك بیوك خادملرندنمش. وبالخاصه میقادو جنابلری بالذات بوذاتك خانه‌لرینه مسافر اولمش بوذات، میقادونك قرینی ایمش.

میقادو جنابلری کندی تبعه‌سندن بو آدمك خانه‌سندن ماعدا کیمسه‌نك خانه‌سنه مسافر اولمامش. شو سببدن بوذاتك ژاپون ماتی ایچنده آیروجه برموقع مخصوصی واردر.

بر کون بو ذاتك دولتخانه‌لرینه مسافر اولدم: اولا بزی آوروپا اصولنده قبول بیوردیلر. آوروپالی مسافرلره مخصوص دائره‌سنده اون بش دقیقه‌ی -

بر فنجان چای ایچدکدن صوکره، هیجیکاته جنابلری بزه‌دیدی: بن رسمیتمی ایفا ایتدم. بزم بوراسی آوروپالی مسافرلره مخصوص بر دائره‌در، مساعده ایدرسه‌کز، بزم کندی دائره‌لرمزه کیده‌لم، اوراده اوزون اوزادی‌یه صحبت ایده‌رز. باغچه‌مزی‌ده کزرز.

آوروپا اصولنده تفریش اولنمش دائره‌یی ترك ایده‌رك، باغچه داخلنده اوفاجق بر ژاپون خانه‌سنه کلدك.

بوراده مفروشات نامنه ایکی اوچ مندر ایله بر منغالدن بشقه هیچ بر شیلر یوق، خانه‌ده اك فقیر بر ژاپون خانه‌سندن تفریق اولنه‌جق بر اثرده یوق، او قدر ساده.

بورایه کلورکلز هیجیکاته جنابلری دیدی: ــ عفو ایدیکز بز کوچوکلکمزدن بوراده بیودك، بوراده تربیه اولندق، وبورادن بشقه یرده‌ده راحت ایده‌میورز. شو سببدن سزی بورایه قدر یوردم، بز شرقیلرز؛ شرق اصولنده محبت ایده‌لم.

بن بوراده قارئین کرامه اولا هیجیکاته جنابلرینك رسملرینی عرض ایده‌جکم، زیرا سیمالری مهمدر.

سرای ناظری هیجیکاتا

عموميتله ژاپون ملتى يك چوق دوشونور، آز سويلر بر ملتدر. هيچ بر وقت دوشونمه‌دكجه برسوز سويله‌مز، هزل دخى اولسه اولا دوشونور، صوكره سويلر. هيچيكاته جنابلرى ژاپونلر ايچنده دخى چوق تفكر ايتمكله مشهور بر ذاتدر. سيماسنه دخى دقت اولنورسه متفكر بر آدم اولديغى معلومدر. سويلديكى زمان دانه دانه سويلر، سوزلرينى مكمل صورتده ضبط ايتمك ممكندر، زيرا سويلركن دخى دوشونه‌رك سويلر.

بو ذات محترم ايله خانه‌سنده بولنديغمز زمان بينمزده جريان ايدن محاوراتى بروجه آتى عرض ايده‌جكم:

هيچيكاته جنابلرى كندى بوالرينه ديكمز كبى بكا باقه‌رق: — بن، ديدى، كندى عمرمده هيچ بركره داخلى روسيه تاتارينى كورمه‌مشم، بوكره برنجى دفعه اوله‌رق سزى كوريورم، فقط بن تاتار تاريخلرينى پك چوق اوقومشم، من‌الا قديم تاتارلره آيروجه بر محبت بسلرم، وبالخاصه تيموره بيوك احترام وار. او آدم كرهٔ ارضك اك بيوك آدملرى ايچنده دها بيوكلرندندر. او سلاله‌دن بر آدمك بوكون بنم خانه‌مده بولنمسى، بنم ايچون هيچ اونودلميه‌جق بر خاطره اوله‌جقدر. بو جهتله بوكون بنى بختيار ايتديكز. خاصه شو لطفكزه تشكر ايدرم. بن شمديكى موجود تاتارلر حقنده هيچ برشيلر بيلميورم، فقط اميد ايدرم ماضيسى بيوك اولان بر ملتك استقبالى دها بيوك اوله‌جقدر. بر آرسلان اوزون مدت يورغونلقدن بر دورغونلق كلور، زيان يوقدر، آرسلان نه زمان اولورسه آرسلاندر، زنجيره دوشمك دكلدر شيره عار، ديرلر.

شمدى بن سزدن بر آزده تاتارلرك حالى واستقبالى حقنده معلومات ايسترم، ظن ايدرم روسيه‌ده پك چوق تاتار واردر دكلمى؟

— روسيه‌ده تاتارلرك عددى پك چوقدر. اوتوز ميليون قدر تخمين اولنه‌بيلور. فقط، طول مدت اسارتدن، ظلم واستبداددن زياده‌جه زده‌لنمشلر، روسلر تاتارلره نفس آلمغه وقت براقمامشلر. علم ومعارفدن محروم ايچون الدن كلن فنالغى ياپمشلر. موجوديتلرينى محو ايتمكه چالشدقلرى كبى استعدادلرينى دخى هان بتره‌جك درجه‌يه كتيرمشلر. اميد اولنه‌جق برشى براقمامشلردر. فقط تاتارلره يأس كلمامش، فعاليت فطريه‌لرى هان اولديغى كبى دينله‌جك درجه‌ده باقيدر، شو حالده احتمالكه بوندن صوكره بر فتور كلمزسه، چاليشيرچابالار، استقبالده دها بر اثبات وجود ايده‌بيلورلر، مع مافيه روسلرده چالشه‌جقلر آنلرده او، زمامى الدن براقمق ايستامزلر.

— انسانلر هر شیئی آولایه بیلورلر ، فقط شیرك وظیفه‌سی او زنجیری قوپارمقدر . (تبسم)

عمومیتله روسیه‌ده بولنان تاتارلرك معیشتلری نصلدر؟ اهل ثروت واصحاب رتب وصنایع وارمی؟ ودوما مجلسنده نه‌قدر تاتار مبعوثکز وار ؟

— عمومیتله تاتارلر فقیردر. معیشتلرنده تمامیله ملیتلرینی محافظه ایتمشلردر وایتمکده‌درلر. بر قریه‌یه خارجدن نظر اولندیغی کبی تاتار قریه‌سی اولدیغی برنجی باقشده معلوم اولور، روس قریه‌لرینه قطعیاً بکزه‌مز ، هله خانه داخلنده اك فقیر بر تاتار خانه‌سنده، اك زنکین روس خانه‌سنده اولدیغی قدر بر نظافت کوریله‌جکدر، خلاصه معیشت جهتندن عادات واخلاق جهتندن قطعیاً روسلره مغلوب اولمه‌مشلردر؛ حتی اسلاملرك نسبةً چوقجه اولدقلری ولایتلرده، هرنه‌قدر عدد نفوسلری روسلر قدر اولمزسه بیله، بر چوق جهتدن روسلر تاتارلره مغلوب اولمشلردر. اوفا، قزان ولایتلرنده تاتارلر روس لسانی لمزلر ، بالعکس روسلر تاتار لسانی اوکرنمشلر ومکمل تاتار لسانی قونوشورلر .

اوت سطحی بر ملاحظه‌ده تاتارلرك روس لسانی بیلمه‌لری عادتا بیوك بر قصوردر، فقط محیطلری کندی لسانی قونوشمایه مجبور ایتمك ، بوده طبیعی بر قوهٔ غالبیتدر ، حتی بعض ولایتلرده روسلرك بر قسم اعظمی کندی عائله‌سی بیننده دها تاتار لسانی تکلم ایدرلر. هله قرغز صحرالرنده عمومیتله تاتار لسانی عادتا تعمم ایتمك اوزره‌در. شیمدن صوکره‌ده هرسنه تاتارلسانی توسع ایده‌جك وایتمکده‌در . بعض ولایتده بولسان تأثیری اوله‌رق اهتدا ایدنلرده کثرتله بولنمقده‌در .

اهل ثروت واصحاب رتبه‌یه کلنجه مع‌التأسف بونلر پك آزدر، بیوك سرمایه‌داران دنیوقدر. بر قاچ ابریقه‌اصحابی، اوچ بش ملیونه مالك تجار وار ، فیما بعد دخی تجارتده اصحاب اقتدار بولور .

اصحاب رتب هیچ بوقدر دیرسه‌ك جائز اولور؛ ذاتاً اوله‌مز ، روسیه حکومتی قانونی بوکا مساعد دکلدر، خدمات عسکریه‌ده اولورسه نهایت رتبه‌سی میرالایلقدر . یاشی اولدیغی کبی تقاعد تکلیف اولنور . دوائر ملکیه‌ده ایسه نهایت اوله‌جغی مدعیٔ عمومی در ، دها ایلری کیده‌مز . کیدرسه تقاعدی اختیار ایتمکه مجبور اولور . قانون دولت بویله‌در . بونکله برابر تاتارلرك کندیلرنده دخی اویله مأموریت هوسی یوقدر .

— بن هرنه‌قدر تاتار احوالنه وطبیعتلرینه وقوفم یوقسه‌ده ، بزم بعض ضابطلر مزدن ایشتمشدم، استر روس ـ چین محاربه‌سنده ، استر روس ـ ژاپون محاربه‌سنده ، میدان

حربده تاتار عسکر افرادی پك چوق یارارلقلر کوسترمشلر . روس عسکر مفرزه‌سنده تاتار افرادی جنکاورلك ایله کسب اشتهار ایدرمش ، ومحاربه‌لرده دائما مردانه حرکت ایدرلرمش .

بوندن دخی آکلاشلدیغنه کوره حیات معنویه‌لرینی محافظه ایتمشلر . شو حالده بو قوتی بر زمان کاورده کندی ملتی منفعتنه صرف ایده‌جك اولورلرسه ، پك آز بر زمانده غایت بیوك موفقیت استحصال[1] اولنه‌بیله‌جکی شبهه‌سزدر .

معلومدرکه اسارت حیات معنویه‌یه تأثیر ایدرسه او ملتدن استقبال امید اولنه‌مز ، ینه چین محاربه‌سنده هندستان عسکری بولنمش : بندکری حیوانلر غایت کوزل ، اسلحه فلانده مکمل ، البسه غایت ایی ، باشلرنده مدهش عمامه‌لر . فقط هرهانکی نقطه‌ده حربه کیرمشلر ایسه نهایت ایکی اوچ ساعت مقاومت ایدرلرمش ، بش ساعت مقاومت ایتدکاری پك نادرمش ، درعقب رجعت ایدرلرمش . بونی بزم عسکر وضابطانمز هب برابر بولندقلری زمان تجربه ایتمشلر .

— اوت او جهتله تاتار عسکری دائما کسب امتیاز ایدرمش ، بشقه محاربه‌لرده‌دخی مراراً تجربه اولنمشدر ، تاتارلر هیچ شبهه‌سز فطرةً جنکاور ملتدر ، کیمسه‌ده انکار ایده‌مز ، فقط استبدادایله چوق زده‌لنمشلردر . مع مافیه امیدیمزی کسمیه‌جکز .

— تاتارلرده اوقویوب یازمق هوسی نه‌قدردر ؟ اوقویوب یازمق صنعتی‌ده بیوك بر استقبالدر .

— بو جهتله‌ده روسلره قات قات تفوق ایتمشلردر . بوندن یکرمی اوتوز سنه مقدم اوقومق یازمق صوك درجه‌ده کریده قالمشدی ، اما بو سنه‌لرده ابتدائیه مکتبلری پك چوقدر ، وچوغالمقده‌در ، مکتبی اولمیان قریه‌لر پك آز قالاجق . روسلرده ایسه حکومت مکتبلرندن بشقه ملت طرفندن آچلمش مکتب هیچ بولنمز .

— بوخوش وغایت کوزل وبیوك برامیددر . بزم ژاپونیه‌ده ترقینك برنجی وسیله‌سی بو اولمشدر . نه زمانکه آلتی سنه تعلیم مجبوری اولدی ، او کوندن اعتبارا اساس تمدن وترقی قورولدی ، وملتکده عقلی هرشیئی ادراك ایتدی . واو کوندن اعتبارا ثمره‌سی کورولدی . ظن ایدرم شو صورتله تاتارلر روسلرك جهالتندن استفاده ایده‌بیلورلرسه ، بو بر موفقیتدر . وبالخاصه عثمانلی تورکلریده ترقی ایدرسه تاتارلر ایچون بیوك بر آرقادر ، تاتارلرك حقوق مشروعه‌لرینی مدافعه ایتدکدن صوکره ، روسیه‌یی دائما تهدیدات آلتنده بولندیره‌بیلورلر . فکرمه کوره تورکلرده پك چوق استفاده ایدرلر ، باخصوص بالقان مسئله‌لرینه مقابل

بیوك مناسبتده آلور. روسلر خرستیانلق اسلاولق نامنه عثمانلی حکومتنی دائما اشغال ایدوب دوریبورلر.

بز بومسئله‌یی کندی بینمزده دائما سویلردك، فقط حقیقت حالی بیلمزدك. یالکز خاطرمزه کلوردی: تاتارلرك تورکلر ایله نسل واحد اولدقلرینی وبردین ایله متدین بولندقلرینی نظر اعتباره آلارق برزمان یکدیکرلریله ال اله ویروب میدانه چیقمارلر.

— شبهه یوقدر، تورك تاتار نسل واحد، دین واحد اولمه‌سی بیوك برامید ویریر. یکرمنجی عصرده عرق مسئله‌سی‌ده غایت بیوك برمسئله اولمشدر. بونکله برابر شرق مسئله‌سنی دخی نظر اعتباره آلدیغمز کبی براستقبالده ژاپونلرکده کندیمزه ظهیراوله‌بیله جکلرینی امید ایدیبورز.

زیرا اورته‌لقده‌اك مهم مسئله حیات مسئله‌سیدر. بومسئله‌ده بزم ژاپونلر ایله دخی علاقه‌مز اوله‌جقدر. آوروپالیلر کندی حیاتلرینی بزم فلاکتمزده آرادقلری کبی، ژاپونلرده حیات حاضره‌لرینك دوام وبقاسنی پك ایسته‌مزلر. شو جهتله بزم سزکله دخی برلشمه‌مز محتملدر.

— ذاتاً بر قوم وبر جنس اولدیغمز محققدر، منفعتمز هیچ برلشمزسه بیله کندمز برلشه‌بیلورز. ظن ایدرم بو آرزو تاتارلرده اولدیغی قدرده ژاپونلرده‌ده اولا-جقدر. بر ژاپون، هیچ بر وقت بر تاتاری‌روس ایله برابر کوره‌مز، روسلره‌قارشو قلباً بر عداوت دائمه‌بسله‌دیکی کبی تاتارلره قارشی‌ده قلبنده بر محبت بسله‌ر. بن روسلردن پك چوق آدملر ایله ملاقات ایتدم، رسماً زیارتمه کلنلر پك چوق بولنور، فقط آنلردن هیچ برینی بوکلبه‌یه قبول ایتمامشمدر. سزك ایله برنجی ملاقاتده بو صورتله صمیمی محبتمزی معنوی بر رابطه‌نك وجودینه حمل ایده‌جکمز.

بونك اوزرینه چایلر ایچدکدن، میوه‌لر ییدکدن صوکره دیدی: باغچه‌می سیرایتمك آرزو ایدرسه‌کز، برآزده کزه‌لم. بزم باغچه ژاپونیاده نظیرسز بر باغچه‌در. بن باغچه‌مه من‌القدیم اشجار واثمارك هر نوعنی دیکدم واولدیغی کبیده ترك ایتدم، خارجی بر تربیه ویرمه‌رك، فطرتك تربیه‌سنه براقدم. بونده بشقه بر لطافت واردر.

باغچه‌یه چیقدق دولاشمقده‌یز، هیجیکاته جنابلری دیبورکه: — دقت‌ییوروکز، بوراده خارجاً بر تضییقات ایله سوسلندیرلمش بر آغاج یوقدر، بن بونلری تجربه ایتمشمدر، او مقاصلرفلانلر ایله ویرلمش سوس، آغاجلری چوق یاشاتمدیغی کبی‌میوه‌لرکده لذت اصلیه‌سنی ضایع ایدیبور، خارجی تربیه‌نك سوء تأثیرندن آغاجلرك عمری دخی

قیصه اولور . بزم قومشوده مالیه ناظرینك باغچه‌سی وار ، باغچوانلر فلان تربیه‌سنه صوك درجه‌ده اعتنا ایدرلر . فقط میوه‌لرنده بنم میوه‌لرمده اولدیغی قدر لذت اوله‌مز.

موجوحیتو تینسی صامه غایت صاحب طبیعت بر آدمدر، بنده‌خانه‌یه مسافر اولدیغی زمان بتون باغچه‌یی دولاشدی، صکره‌ده شورایه کلدی اوطوردی، انك تشریفنه یادکار اوله‌رق شو طاشی دیکدیرمشم کوریبورمیسکز. (بوراده درت ارشون یوکسکلکنده بر دیکیلی طاش بولنیور .) اوده دیمشدی‌که : «سنك باغچه‌کده اولان لطافت بزم باغچه‌لرمزده یوقدر . » بو عباره‌یی شو طاشه دخی حك ایتدیرمشمدر .

ایسترسه‌کز بورایه میوه کتورده‌یم ، سزده بوراده بر آز استراحت بیوروکز، موجوحیتو بوراده اوطورمش میوه‌ده ییمشدی .

کمال افتخارله اوراده اوطوردق ، بر آز میوه ییدك . چوق خوش بر یادکار اولدی . دها بیوك بر یادکار اولسون ، بزسزك ایله بو طاشك اوکنده اوطوره‌لم ، فطوغرافجی‌ده کلسون ، بوراده بزم رسممزی چیقارسون ... دیه‌رك فوطوغرافه آدم کوندرمشدی ، مع التأسف اوکونی فوطوغراف کله‌مدی ، صوکره‌ده بر تصادف اوله‌مدی .

بویله هیچیکاته جنابلریله کوزل بر صحبتدن صوکرا مفارقت ایتدك .

مصرلی فضلی بك

بر کون توکیو اطرافنده طولاشمقده ایدم ، احبادن بری تصادف ایدرك دیدی :—
شو کویده بر تورك وار، چوقدن سزك ایله ملاقات آرزو ایدییوردی .

همان ترك کلمه‌سنی ایشتدیکم کبی بنده بر ممنونیت حاصل اولدیکه ؛ تعریف ایده‌مم؛ آیلرجه مسلمان کوره‌مه‌مشم ؛ نره‌ده عجبا ؟ دیه‌رك آدره‌سنی اوکرندم . همان آرامایه کیتدم؛ تعریف اولندیغی کبی بولدم ؛ نیپوری نام قریه‌ده ؛ « میکازکی کاك » [کونش ایله هلال معناسی افاده ایدر] خانه‌یه کلدم ، قاپودن کیردم ؛ کنج بر ژاپون قیزی استقبال ایتدی. دیدم:— بوراده بر تورك وارمش ! دیدی : — خیر تورك یوقدر ، عرب وار . « هو زوجی » دیه‌رك عربجه علاوه ایدنجه زیاده‌سیله تعجب ایتدم . ژاپون قزی عربی تکلم ایدر ، زوجی‌ده عرب اولور !.. صوردم : — زوجکز نره‌ده‌در؟

— بیوروکز ، شمدی کلور . دیرکن بر اوطه‌دن اختیارجه بر ژاپون قاریسی چیقدی ؛ « سلام علیکم فضلوا » دیه‌سیله بزده آیاق قابلرمزی چیقاردق ؛ ایچری

کیردك . دیوارده بر فوطوغراف؛ مصر القاهره ضابطاننده اولدیغنی کوریورم . قزجغز دیدی : هذا زوجی .

حیرت!.. اوطه عادتا بر عرب کتبخانه‌سی ؛ ماصه اوزرنده مصر غزته‌لری ؛ دوغریسی بن بویله بر حیرت ایچنده بولنیوردم . قاپودن بری کلدی ؛ قادینجغز « زوجی جاء » دیه‌رك قاپویه فیرلادی .

قوجه‌سنه بزه عرب خواجه کلدی دیه‌رك تبشیر ایتدی .

— سلام علیکم احمد فضلی

— وعلیکم السلام عبدالرشید ابراهیم ، دیه مصافحه ایتدك . بن او کونی اوراده مسافر قالدم ، غایت کوزل بر حیات ایچنده بولنیوردم ؛ عادتا کندی خانه‌مده بولنیوردم کبی کلیور .

احمد فضلی اساساً ترك سلاله‌سندنمش؛ مصر القاهره‌ده تولد ایتمش؛ اوراده تربیه کورمش، ومکاتب عسکریه‌ده اکمال تحصیل ایتمش، مکمل انکلیز وفرانسز لسانلری بیلور ؛ ادبیات عربیه‌سی مکمل غیور بر کنج اولوب ؛ سودان محاربه‌سنده دخی بولنمش ؛ انکلیزلرك منویات ظلم کارلرینه تماميله کسب اطلاع ایتدکدن صکره ؛ اومظالم ایچنده یاشامقدن ایسه ترك وطن ایله غربتی اختیار ایتمکی دها اهون کورمش .

اولا مأذوناً ژاپونیه‌یه سیاحت ایتمش ؛ اوراده بر قاچ آیلر اقامت ایتدکدن صکره توکیو جوارنده « نیپپوری » نام اوفاجق بر ژاپون قریه‌سنده ؛ بر ژاپون قزیله تأهل ایتمش ؛ صکره زوجه‌سی وقائن والده‌سیله برابر مصره کلمشلر . القاهره‌ده زوجهٔ محترمه‌لری اهتدا ایتدیکی کبی ایکی سنه قدرده اقامت ایده‌رك برازده عرب لسانی اوکرندکدن صکره تکرار ژاپونیاده قریه‌مذکوره‌یه عودت ایتمشلر ؛ الآن اوراده اقامت ایتمکده بولنیورلردی. فضلی بك عینی قریه‌ده ایکی باب اوفاق خانه مبایعه ایتمش ؛ برنده کندی عائله‌سیله اقامت ایدر ، دیکرینی‌ده کندینه واردات اتخاذ ایتمش ؛ بو صورتله یاشامقده ایدی .

بز ارتق کندی خانه‌مز کبی هر زمان کلوب کیدر اولدق . فضلی بك مکمل انکلیز لسانی بیلیور ، فاضل بر غیور ؛ بوکبی بر ذاتك ژاپونیا کبی بر مملکتده بوش بوشنه وقت کچیرمه‌سی جائز اوله‌میه‌جغی اشکاردر .

بر کون قونت اوقومه ایله اثنای مذاکره‌ده ؛ فضلی بکك « وصیده » دارالفنونی صالوننده دیانت اسلامیه‌دن بر نطق ایراد ایتمه‌سی خصوصی مذاکره اولنمشدی .

ژاپونیاده برنجی دفعه اوله‌رق محافل عمومیه‌ده دین اسلامه عائد خطبه ۱۳۲۷ سنهٔ هجریه ربیع الاولك برنجی کونی (یوم الاثنین) پازارایرتسی کونی ژاپونیانك پایتختی اولان

توكيو بلده‌سنده « وصيده » دارالفنوننده اولدى. بوراده اديب غيور احمد فضلى بك انكليز لساننده ديانت اسلاميه‌دن بحث ايده‌رك غايت مفصل بر نطق ايراد ايلدى. مجلسده حاضر ايكى بيڭ قدر ادم كاملاً دارالفنون طلبه‌سى ايدى. خطبه تمام اوچ ساعت دوام ايتدى؛ طلبه كمال خواهشله ديكله‌مكده ايدى. مع التأسف بن انكليز لسانى بيلمديكمدن بم ايچون خطبه‌نك مفهومنى اولسون ضبط ايتمك ممكن اولمدى. فقط طرز خطبه‌يى عرض ايده‌جكم. زيرا بو خطبه تاريخ اسلامك الڭ پارلاق صحيفه‌لرينى اشغال ايده‌جكدر.

فضلى بك غايت ياقيشيقلى اوزون بويلى اعضالرى متناسب بر ادمدر: صقال، بيق، صاچ كاملاً تر تميز تراش اولمش؛ كوزل اوروپا البسه‌سنده؛ او بيوك صالونك تام اورته يرينه قورولمش كرسىٔ خطابته كلديكى زمان ايكى بيڭ دارالفنون طلبه‌سنڭ القيشلرى ايچنده چهره‌سندن نور عرفان لمعان ايديوردى. ابتدا بر كره انحنا ايده‌رك طلبه‌يى سلاملادى. متعاقباً ماصه اوزرنده بولنان اينجه اوزون دكنكى الله الهرق نام پاك محمدى‌يى ذكر ايتدكدن صكره يارم صاغ دونه‌رك ارقه‌سنده ديوارده آصيلى آسيا خريطه‌سندن دكنڭ اوجيله مكهٔ مكرمه نقطه‌سنى كوستره‌رك: بوكون خطبه‌مزده بحث ايده‌جكمز دين اسلامك منبعى شوراسيدر. بيورديلر. صوكره‌ده اثناى خطابتده ينه عين طرزده اسلاميت هانكى تاريخده نره‌يه قدر انتشار ايتديكنى كوستره‌رك تمام اوچ ساعت دوام ايتدى. اراده صيره‌ده سوره‌كلى القيشلر ايچنده متبسمانه برزا كتله تمنا ايتمه‌لرينى بتون بتون مفتون ايتمشدى. فضلى بك حقيقةً نور ايمانله منور بر نوجواندر. انسان كندنه باقدقچه باقه‌جغى كلور. بر قهرماندر. بوتون فكرى ديانت اسلاميه‌يى ميسيونرلرك تسلطندن مدافعه ايتمكدر. مستر « كارليل » نك حضرت پيغمبر حقنده يازمش اولديغى رساله‌يى دائما مطالعه ايتمش صدق نبوت محمديه حقنده كارليلڭ سوزلرندن اقتباس ايدر، اثناى خطابتده دخى مومى اليهك سوزلرندن استشهاد ايدردى. فضلى بك خطبه‌سى ختامنده شو سوزلرى سويله‌دى: بز دينمزى كيمسه‌يه جبراً تكليف ايتميورز. تجاوز ايدنلره قارشى مدافعه ايتمكده وظيفه‌مزدر. شوسبيدندركه: بوراده ايراد ايتمش اولديغم نطقك مضمونى اكثريتله تدافعى اولمشدر، اكر حقيقتى بيان صددنده سويله‌مك ايجاب ايدرسه ديه‌جكمز سوز بر سوزدر: كونشك ضياسنى اثباته حاجت يوقدر. (سوره‌كلى آلقشلر ايچنده كرسىٔ خطابتدن اينديلر)

بن مجلسڭ ختامنى متعاقب اوراده بولنانلردن بر چوق افنديلره صوردم: فضلى بكڭ خطبه‌سنى ناصيل بولديكز ؟ ... هپ اظهار ممنونيت ايتديلر.

اشته اسلام کنجلرنده نصل عالی فکرلی ذوات وار !.. انسان بوکبی قهرمانلری کوردکچه افتخار ایدر . تاریخ اسلامك صحائفنده موقع مهم اخذ ایده‌جك وقایعدن بری ده بو اولاجقدر .

پروفه‌سور تومیدجو

بوذات پارلامنتو اعضاسندن اولوب ، توکیوده دارالفنون مدرسلرندندر .

اساسا تومیدجوصه‌ن ژاپونلرك اك فعال حقوق شناسلرندندر . ملتی ایچنده سوزی کچر حریت پرور ، خطیب معروف وادیب مشهوردر . بن بوذات ایله‌ده برقاچ دفعه‌لر ملاقات ایتدم وخصوصی مذاکره‌لرده بولندم . بینمزده جریان ایدن مذاکره‌لرك بر قسمنی بوراده عرض ایده‌جکم ؛ بن جناب تومیدجودن ژاپونلرك استقبالی حقنده بر فکر بیان ایتمه‌سنی استرحام ایتمشدم . بونك اوزرینه بروجه آتی بر فکر بیان ایتدی :

— بر ملتك استقبالی حقنده بر فکر سویله‌مك ایچون آنك حال حاضرینه برنظر امعانله باقمه‌لی ، دکلمی ، شوحالده ژاپونیه احوال حاضره‌سنه عطف نظر ایده‌جك اولورسه‌ق ، هرنه‌قدر خارجدن واوزاقدن باقانلر پك پارلاق کوریورلرسه‌ده اوظاهره باقه‌رق بر حکمدر . ارت ، روسلر ایله محاربه ایتدك ، قوجه روسلره غالب اولدق ، بوندن اوتوز قرق سنه مقدم هیچ برشیئمز یوقدی ، بوکون شومز وار ، بومز وار ، دیه‌جك اولورسه‌ق حقیقةً حالمز غایت کوزل دیه بیله‌جکز . فقط عصر حاضرده اویله سطحی موازنه‌لر ایله محاکمه اولنه‌مز ، جدی اوله‌رق هرطرفی نظر اعتباره آله‌رق محاکمه ایده‌جك اولورسه‌ق بزم استقبالمز عادتا سینه‌ماطوغراف کبیدر . ظاهراً غایت پارلاق ، فقط نفس الامرده هیچ بر شیلر یوق . اودرجه‌ده دکلیا ، مطلوب ایله کوسترشه نسبةً ینه اویله‌در . زیرا چینك استقبالی چوق فنا . ژاپون استقبالی دکل ؛ حیاتی بیله چین استقبالنه باغلیدر . آوروپالیلر ایسه چینی یوتمق اوزره‌در ، بوتون مقصدلری چینی یوتمقدر . آوروپالیلر بوکون چینك هرطرفنی صلحاً استیلا ایتمکده ، برطرفدن تجارتله ، اوبرطرفدن ده دیانتله جکرکاهلرینه قدر حلول ایتمکده‌لر . اوجهتله پك اوقدرده مراق اولنمز . چینلی‌لر آدم اولسه برکون کلور ، آنلرك کافه‌سنی سوپورکه ایله چیقاررلر . فقط بو دیانت بهانه‌سیله انلرك ایچنه کیروبده افساد اخلاق ایدن میسیونرلر روحلرینه حلول ایتمشلر ؛ کیمی روس فیللك توصیه ایدر ، کیمی آنکلوفیل لك . کیمی‌ده بیلمه‌م نه . بوکوندن اعتبارا بوتون آوروپا

دولتلری کندی میسیونرلری واسطه‌سیله قوجه چینی درده تقسیم ایتدیرمك اوزره‌در. حال حاضرده مانچوریالیلر ایله جنوبی چین لیلر آراسنده بیوك اختلاف واردر، تبت ذاتاً آیریله‌جق، مغولستان دیرسه‌ك هکذا. بونلر بو صورتله دورت حکومت اولدقلری کبی، صوکره هر بری کندینی حمایه ایچون آوروپا دولتلرندن برینك قوجاغنه آتیلاجق، قوجه چین کندی کندینه تقسیم اولنوب کیده‌جك. ایشته بزم ژاپونلر ایچون قیامتك بیوکی! بوکونکی ضعیف چین یرنده، تاپانی باشمزده، قوجه آلمان دولتنی کوره‌جکز.

دها اوراله قدرده احتیاجمز پك چوق؛ مملکتمز داخلنده ملیونلرجه آدم آچ، هرطرفده پاره‌سزلق حکم فرما. اولا حکومت کندیسی پاره‌یه محتاج، صوکره ملتده‌ده پاره یوق، ملتك پارلاق استعدادینی ایشله‌ته‌جك قوت یوق، حکومت ایسته‌دیکنی یاپیور، ملت برشی دیه‌میور.

اوت مملکتمز ادارهٔ مشروطه‌در، ادارهٔ مشروطه اما حریت تامه یوق. بلکه حکومت کندی بیلدیکی کبی اداره ایدییور، (جبوغی ئین) حکومته قارشی حقوق ملتی محافظه ایده‌میور، بلکه‌ده ایجابنه کوره پارلامنتو حکومت الندە بر آلت اوله‌رق قالیور. بزی ملت انتخاب ایتمش، بزم وظیفه‌مز ملت منفعتنی کوزه‌تمکده‌در. حالبوکه اقتدارمزده یوق. برکت ویرسون، حریت مطبوعات وارده، غزته‌جیلرمز ایسته‌دکاری قدر تنقید ایده‌بیلیورلر. کرك حکومت، کرك مبعوثان حقنده کمال سربستیله تنقیداتده بولنه بیلیورلر.

مملکتمزده اقتصاد مسئله‌سی ایسه مدهش برمسئله‌در. بوکون ۵۰ میلیون ژاپون ایچون مقدار کافی اراضیمز یوق، ملت هر طرفه هجرته مجبور اولیور. آمریقاده یوز بیکلرجه تبعه‌مزك حقوقی پایمال اولیور، آنلری مدافعه ایتملی. بو احتیاجمز کیتدکجه تزاید ایدییور، زیرا هر سنه یاریم ملیون نفوسمز آرتمقده. بز استقبالمزی بو صورتله دوشونه‌جك اولورسه‌ق دوشوندکجه دوشونجه‌مز آرته‌جق. اون سنه صکره عموم دولتلرك قوهٔ بحریه‌لری بوکونکی‌یه نسبةً ایکی مثلی اوله‌جق. بزمکی ایسه یاریسی اوله‌میه‌جق، زیرا بودجه‌مزك مساعده‌سی یوق.

اوت سطحی بر نظرله هر شیدن اغماض اولنورسه، پورتسموت مقاوله‌سنده‌ده موافقت ایتمکه مجبور اولدق، محاربه‌ده غالب اولوبده مصالحه‌ده مغلوب اولمق کبی بدبختلك اولورمی؟

بزم برچوق (هایقاره) [۱] لرمز بورالرینی دوشونه‌مزلر ، ترقی ایدییورز ، ظن ایدرلر . خلاصه ایشمز چوق، احتیاجمز بی‌نهایه ، لاف ایله ترقی تمام اوله‌مز ، اعدامزك قوتنی ملاحظه ایتملی‌یز ، اوكا كوره تدارك وحاضرلغمز اولملی .

بن بوخصوصده سزكده فكریكزی استمزاج ایتمك ایسترم ، بن سزی الی‌یقین دوستم فرض ایده‌رك قسما خسته‌لغمزی سویله‌دم ، شیمدی بیلیورم سز دوقتور اوله‌میه‌جقسكز . اورته‌لقده دوقتورده یوق ، مع مافیه كندی تجربه‌كز اوله‌رق ینه صمیمی بر دوست صفتیله بزه نه‌كبی دوالر توصیه ایده‌بیلورسكز ؟

— برادر ، بن سیزه برشیلر توصیه ایتمكه جرأتم ، سكرات موت حالنده اولان بر خسته‌نك صاغلام آدمی تداوی‌یه قالقشمه‌سی كبی اولور ، خصوصا بزم كبی كندی حیاتنده اسارتدن بشقه برشی كورمه‌مش آدملرك فكرنده‌نه اوله‌بیلور ؟ او ، هپ كندی خسته‌لغنی تفكر ایدر .

كندی خسته‌لغمه دوا آرامقده ، وبالخاصه بو دوایی سزدن امید ایتمكده ایكن بو سوزلركز ، بنده‌كزی حقیقةً دلخون ومتأثر ایتمشدر . مع مافیه بنده كندی فكرمی عرض ایده‌جكم :

بن بویله سزك تصویر ایتمش اولدیغكز جهتلری هیچ خاطره كتورمه‌مشدم . فقط هر زمان دوشنوردم‌كه : ژاپونیانك بو ترقیسنی آوروپالیلر جكه‌مز ، مطلقا بر انتریقه‌ده بولنه‌جقلر . زیرا غربیلرك طبیعتلرینی بیلیورم . آنلر شرقك دیریلمسنی هیچ ایسته‌مزلر . ژاپون حیاتی دیمك شرق حیاتی دیمكدر . شو حالده ژاپونلرك استقبالی ایچون یكانه چاره ، بوكا قارشی بر تدبیر آرامق وكندیلرینی مدافعه ایتمكدركه بوده آنجق چین ایله برلشمكله اولور ... دیه ملاحظه‌لرده بولنوردم . مع مافیه بو، نم شخصی ملاحظه‌مدر ، بلكه‌ده اویله دكلدر .

— ها ، بونی بز كندمزده بویله‌جه دوشونه‌كده‌یز . فقط ایشته شو چین ایله برلشمه مسئله‌سی غایت مشكل بر مسئله‌در . بلكه‌ده ممكن دكل دنیله‌جك درجه‌یه كلمشدر . چینلیلر بزه هیچ امنیت ایتمیورلر . بز بو جهتی بك چوق دوشوندك ، لكن قابل دكل ، بوندن صوكره‌ده هیچ ممكن اوله‌مز . زیرا میسیونرلر آرایه كیردیلر ، بوتون موجودیتلریله بذل مساعی ایده‌رك چینلیلری بزدن تنفیر ایتدیردیلر وكیندكجه ایتدیریورلر .

[۱] ژاپونلر ، آوروپا پرست كنجلره (هایقاره) دیرلر ، یوكسك قوله‌لی یاقه دیمكدر .

بو برلشمه‌نك اوكنی آلدیلر . بوندن صوكره‌ده آرتق چین دكل بزم ایله . كندی كندیله‌ده برلشه‌مز .

شیمدی آوروپالیلرك فكری آنلری بربرینه دوشورمكدر : مغولستان ، تیبت ، مانچوریا ، جنوبی چین ... دیه خریطه‌لری بیله ترسیم اولنمشدر . بو صورتله تفریق ایتدكلری كبی ، آوروپالیلر مقصدلرینه نائل اولدی دیمكدر . بوكون عموم میسیونرلر بو خصوصده مشتركاً حركت ایتمكده اولدقلرینه امین اولكز .

— اوت بن بونلری آكلادم ، فقط بنم فكرم دنیاده هیچ بر خسته‌لق یوقدركه دواسی بولنماسون ، بز تاتارلر ماتی **درت یوز سنه** اسارت آلتنده أزیلدكدن صوكره ینه بر حیات امید ایدییورز . ینه استقبال **ایچون** بر فكر بسله‌مكده‌یز . اما سزك ژاپونلر بوكون دنیانك اك پارلاق بر ملتی وشرقك اك مقتدر بر حكومتیدر ، سزك ایچون هر شیئه چاره آرامق قدر آسان بر شی یوقدر ، مطلقا آرارسه‌كز بو چین - ژاپون ائتلافنه‌ده بر چاره بولورسكز ، بن قطع امید ایده‌مم . مطلقا بولنه‌جقدر .

معلوم احسانكز . عالم سیاستده دین غایت بیوك بر آلتدر . بتون آوروپانك طوپدن ، تفنكدن ، زرهلیدن ، درید نوتدن قوتلی آنی دیندر . خصوصاً چینده دین مسئله‌سی غایت مهم بر مسئله‌در . سزه البت معلومدركه چینك اوچده بری مسلماندر . چینده اك قوی ، اك متین ومحارب عنصر ، عنصر اسلامدر . شو حالده ژاپونلر بو چین مسلمانلریله تماسده بولونورلرسه . مسلمانلری اله آلورلرسه ایش كوره بیله‌مزلرمی ؟ عجبا ژاپونلر بو جهتری نظر اعتباره آلدیلرمی ؟

بو كون یكرمنجی عصردر ، فقط آوروپاده كیتدكجه دین تعصبی ترقی ایتمكده‌در ، بتون جهانی میسیونر ایله دولدیردیلر ، عالمی خرستیانلق ایله بوغدیلر . كندیلرینه صورسه‌كز ، « جانم یكرمنجی عصرده دینك نه اهمیتی وار ؟ » دیرلر . فقط شرقده بر میسیونرك بورنی قانارسه قیامتلری قوپاریرلر ، دونانمالر سوق اولنور . دنیاده اك دینسز ملت فرانسزلر وآمریقالیلردر ، فقط دنیاده اك چوق میسیونرده بو ایكی ملتده بولنور .

بن ، حدم اولمایه‌رق ، ژاپون رجال سیاسیونه بو جهتی نظر اعتباره آلمه‌لرینی توصیه ایدرم .

— بو فكریكزی بن دخی تصویب ایده‌جكم . فقط بو بابده بز دها بر قاچ دفعه‌لر كوروشه‌لم . ظن ایدرم بو فكریكزه اشتراك ایده‌جك آرقداشلرده بوله‌جغز ، وقتكز

مساعده ایدرسه ، شو کونلرده مطلقا بر قاچ احبا ایله بر آراده تجمع ایدر ، بر صحبت ایدرك تعاطیٔ افکارده بولنورز .

بو کون بنده کز زیاده سیله محظوظ اولدم . دوغریسی برادر بن شیمدیلك برشی سویلیه مم ، ایکی اوچ کونه قدر بن سزه خبر یوللارم ، نره ده تجمع ایده جکمزی رفیقکز ناقایامایه تلغرافله بیلدیررم .

اعمی و دلسزلر مکتبنی زیارت

نفس توکیوده حکومت نامنه اعمیلره مخصوص بر مکتب بولنیور . عموم ژاپونیاده قاچ اعمی مکتبی اولدیغی ۲۱۹ نجی صحیفه‌ده عرض ایتمشدم . شمدیده یالکز توکیوده کائن اعمیلر مکتبنی زیارت ایتدم .

۱۹۰ نجی صحیفه‌ده ژاپونیاده اعمیلره عائد جزئی بر معلومات ویرمشدم . بو کره‌ده سیاحتم مشتملاتندن اولان بو علیلری تکرار ایتمکه مجبورم .

سببی نجه معلوم اوله‌مدی ، نسبةً ژاپونیاده اعمی چوقدر . بو بیچاره علیللر ، ژاپونیانك منور کیجه‌لرینی حزین حزین صدالری ایله طولدیرییورلر . هر کیجه یکدیکرینی متعاقب بر طرفدن « نای »لر ، دیکر طرفدن کنج قیز سسلری عادتا انسانی آغلاته‌جق درجه‌ده متألم ایدر . بعض کیجه‌لر عادتا آغلاردم .

ذاتاً ، ظن ایده‌رم ، ژاپونیایه کلنلرك دقتنی هر شیدن اول بو اعمیلر جلب ایدر . بوندن اوتوز بش سنه مقدم آمریقا زادکانندن بری یوقوهامایه کلیر ، نم کبی دها ایلك کیجه اعمی لرك صداسندن متألم اولور ، بونلرك شو صورتله تأمین معیشتلری کندیسنی دوچار حیرت ایدر . صوکرا ژاپونیادن عودتنده بو حالی تنقید ایله ژاپون اکابر رجالنك بوبابده سکوتلرینی موأخذه ایدر . آمریقا غزته‌لرنده بر چوق کره‌لر بحث ایندیکی کبی ، غزته نسخه‌لرینی‌ده ژاپون مشاهیر رجالندن (فوروکاوه) جنابلرینه یوللارمش . ایشته بونك اوزرینه فوروکاوه جنابلری احباسندن بر قاچ آدملری طوپلایه‌رق استشاره ایده‌ر ، او آمریقالی‌یه حق ویررلر . مطلقا ضعفانك حمایه‌سنی التزام ایده‌رك اعمی و احرسلر تربیه‌سینه مخصوص مکتب کشادینه قرار ویررلر . ۹ نجی میدیدن اعتباراً پاره جمعنه باشلانلمش و ۱۳ نجی میدیده مکتبی کشاد ایتمشلر .

مکتب آچیلیر ، فقط هیچ بر اعما مکتبه کلمز . بوتون اعمالر بالاتفاق مکتبه قارشی

اعلان نفرت ایتمشلر ، تعلیم ایده‌جك بر اعمی بولونماز . نهایت کندیلرینه وپدر والده‌لرینه معاشلر تعیین ایده‌رك کوچ بلا ایله ایکی اعمایی اقناع ایدرلر .

۱۳ نجی میدی‌ده (۱۸۸۰ سنهٔ میلادیه‌سنده) بو بویله ایکن شیمدی اوتوز سنه ظرفنده مکتب مذکورده اکمال تحصیل ایتمش اعمالرك عددی ۳۱۷ یه بالغ اولمش . اوچیوزدن دورت یوزه قدرده دائمی طلبه‌سی بولنیور . (۲۹) معلم ومعلمه‌سی وار ، اکثریسی‌ده ینه عینی مکتبده یتشمش اعمی وابکمدر . مکتبك مصارف سنویه‌سی شیمدیلك اون بش بیك ئه‌ن اولوب حکومت بانقه‌سنده ۲۸۹ , ۱۰۲ ئه‌ن نقود موجوده‌سی وار ایمش .

ایشته ژاپونلر نه ایچون اوقدر چابق ترقی ایتمشلر ؟ سؤالنه، شو مکتبك تاریخچه‌سی مکمل جواب اوله بیلور ، ظن ایدرم . بونلر مملکتك منفعتی ایچون سویله‌نلدیکی زمان ، هرکیم سویلدیسه همان قبول ایتمشلر . ایسترسه هیچ بیلمدکاری بر یابانجی سویله‌سون . شو مختصر تاریخچه عریض وعمیق ملاحظه اولنورسه اهل بصیرت ایچون بر درس عبرتدر .

بن شو مکتبی زیارته کلدم . مکتب مدیری بزی حسن قبول ایله تلقی ایتدی . مدیریت دائره‌سنده بر آز استراحتی متعاقب مکتبی کزمه‌یه چیقدق . اول باول مارانغوزجیلق درس خانه‌سنی زیارت ایتدك ، بوراده او ابکم ضعیفلرك یاپدقلری اشیاء نفیسه‌نك انواعی ، خصوصاً کرسته‌دن یازلمش متعدد خطوط نفیسه بنم ایچون موجب حیرت ایدی .

بوراده بر آز کزدکدن صوکره مکتبك ایکنجی صنفنی کزه‌جکز دیه‌رك ، مدیر کوینجی جنابلری بزی دیکر بر دائره‌یه کتوردی . بوصنفده مختلط ذکور واناث اوتوز قدر طلبه وار . مدیر سیاه تخته‌یه واردی ، تباشیر ایله بنم نامی یازدقدن صکره طلبه‌یه قارشو اشارتلر ایله بر شیلر سویلدی . بونك اوزرینه شاکردان بردن بره قیام ایده‌رك آثار تعظم کوستردیلر .

متعاقباً مدیر جنابلری بکا دیدی‌که : « معلمه برشی سویله‌یکز . اوده طلبه‌یه سویلر . صوکرا ایچلرکدن بریی دعوت ایدرسکز . اوده جوابنی لوحه‌یه یازار . » بونك اوزرینه بن معلم افندی‌یه ، طلبه‌یه آکلاتمق اوزره ، شو سوزلری سویلدم : — بو مشاهدتم بکا پك تأثیر ایتدی، بوقدر اولاد بشرك شو لسان نعمتندن محروم اولمه‌لرینی کورونجه حقیقةً بوره کمدن آغلادم . ابتدا پك آجی کلدی ، فقط صوکره سزده

اولان تربیه‌یی وصایعده اولان مهارتکزی کورونجه عریض وعمیق ملاحظه ایده‌رك ممنون اولدم . انسان چالیشـاجق اولورسه ، بعض اعضـانك نقصـانیتی علم ومعرفت تحصیلنه مانع اولمزمش ، بوکاده کسب قناعت ایتدم .

معلم افندی طلبه قارشوسنده بنم سوزلری اشارات مختلفـه ایله حالاً ترجمه ایتدی وآکلاتدی ، بونی متعاقب طلبه عموماً قیام ایده‌رك بر دها ایفاء تعظیم ایتدیلر .

مدیر جنابلری بکا دیدی : ــ سز شو طلبه ایچندن برینه اشارت ایدیکز . او کیدر تخته‌یه جواب یازار .

اوچنجی صره‌ده اولان افندیلردن برینی کوستردم . او تخته‌یه قالقدی ، شو مفهومده بر عباره یازدی : ــ سزك کبی محترم بر بیاض صقاللینك اوزاق مملکتلردن کلوبده بز کبی بیچاره‌لری ممنون ایتمه‌کزدن طولایی عموم آرقداشلرم نامنه بالخاصـه تشکر ایدرم . بز بوراده (٣٧٢) طلبـه‌یز . بونلردن یوز اوتوز بری اعمی‌لر ، قالانی بزلرز . عموم ژاپونیاده اعمی‌لره ودلسزلره مخصـوص ٤٢ مکتب وار . سزك روسـیاده نه قدر بولنور ؟

چوجق کیتدی ، یرینه اوطوردی ، عمـوم طلبه تکرار تمنی آمیز بر نظرله بکا باقدیلر . بن ذاتاً روسـیه‌ده پترسبورغ وموسـقوودن بشقه بر یرده اویله ضـعفایه مخصوص مکتب وجودندن خبرم یوقدی . بونلردن خبر ویردم .

بز شو صنفدن چیقنجه بر آدم قوشـه‌رق کلدی . مکتب مدیرینه یاریم سـاعت صکره قوره داخلیه ناظری مکتبی زیارته کله‌جکنی سویلدی .

بونك اوزرینه مکتب مدیری کونیچی جنابلری بزه : ــ استرسه‌کز ، دیدی ، شـیمدی دها بر ایکی صـنفی کزه‌لم . صـوکره او طرفلری قوره داخلیه ناظریله برابر کزه‌رز .

اورادن اعمی‌لر صنفنه کلدك . بوراده دخی مکتب غایت منتظم صیره لرده بولنـان افندیلردن کناره‌ده‌کی بر افندینك یانـنـه مدیر کلدی . اعمی‌نك النده اولان کاغدی مدیر النه اله‌رق بر دکنك پارچه‌سـیله کاغده بر چوق نقطه‌لر ایله بر شـیلر یازدی . اعمی‌نك النه ویردی ؛ اعمـا همان کاغدی پارمقلریله یوقلادی . « ابراهیم » دیه بنم اسممی اوقودی .

بونی متعاقب مدیر افندی اعمی‌لره خطاب ایله : ــ بو افندی روسـیه‌لی‌در . دیدی ، ژاپونیه‌یه کزمه‌یه کلمش . بوراده سزك کبی ضعفایه مخصوص مکتب اولدیغی

خبر آلیر آلماز . سزی زیارت ایچون انسانیت نامنه‌تشریف بیورمشلر . ایسترسه‌کز یادکار اولمق اوزره بر شی‌لر یازوب کندولرینه ویریکز .

اعمی‌لر کاغدلرینی اللرینه آلدیلر . کمال سرعتله یازمغه باشلادیلر . صکره معلم اعمی‌لرك یازدقلری کاغدلری طوپلادی . بزه کتوردی . بنده آلدم ، بردانه‌سنی آیره‌رق مدیردن اوقوملرینی رجا ایتدم . مدیر اوقودی :

« بن اسکیدن بو مکتبده دلسزلره معلم صفتیله بولنوردم . کوکلی اوله‌رق روس محاربه‌سنه کتدم ، اورادن اعمی اوله‌رق عودت ایتدم . تکرار تحصیله مکتبه کلدم . جنابکزی کوره‌مدیکمدن طولایی تشکر ایدرم . »

مدیر جنابلری اعمایی تکدیر ایدر کبی اولدی : بو افندی مسلماندر ، دیدی .

مکر بیچاره اعمی محاربه‌ده قورشون اثریله کوزدن محروم قالمش ، بن‌ده حقیقةً چوق آجیدم . مدیر جنابلرینه دیدم :ـ رجا ایدرم . تکدیر ایتمه‌یکز . روسلری کوره‌مدیکی ایچون تشکر ایتمه‌سنده حقلی‌در .

شو صره‌ده مکتب خدمه‌سندن بری قوشه‌رق کلدی ؛ مسافرلر کلدیکنی خبر ویردی . بز همان قپودن چیقدق . مسافرلرده مردیوه‌ندن کلمکده ایدی . مکتب مدیری قوشه‌رق مردیوه‌ندن استقبال ایتدی .

قوره داخلیه ناظری ایله ایکی ماداماسی ، قزی ، برده مخدوملری ، معیتلرنده تشریفاتجی ایله برده ترجمان وار .

بز مکتبك قوریدورنده بولنیوردق ، ناظر جنابلری تمام قارشومزه کلنجه بزه سلام ویردی ، بونك اوزرینه مکتب مدیری بزی قوره داخلیه ناظرینه تقدیم ایتدی . آیاقده بر آز معارفه‌دن صکره مکتبك صالونه کیردك . صالون قاپوسی داخلنده صولده اعمی‌لر صف بستهٔ احترام اولمش ، مسافرلرك تشریفنه منتظر بولنیورلر . یك آواز اوله‌رق ملی شعرلر له بیوك مسافری استقبال ایتدیلر .

بر آز استراحتدن ، چایلر ایچلدکدن صکره مکتبی تکرار برابر دولاشدق . هرطرفنی کوزدن کچیردك ، مطبخلره ، حماملره قدر کزدك ، دلسز قزجغزلر قوره ناظرینه کندیلرینك ال صنعتلرندن هدیه‌لر تقدیم ایتدیلر . دونوب دولاشوب تکرار او بولندیغمز صالونه کلدك . بوراده طلبه مسافرلرك کلمسنه منتظر ایدیلر . ناظر جنابلری مکتب مدیرینه آیروجه تشکر ایتدی . ودیدی‌که :یك بیوك ویك مقدس خدمتده

بولنیورسکز ،وظیفه‌کزده سعی و غیرتکزی تحسین ایده‌رم . حقیقته ژاپونلرك شـانه لایق بر مکتب‌مش . یاشاسون ژاپون ملتی ...

بونی متعـاقب مدیر جنابلری دخی بر قاچ سوز سویله‌دکدن صکره : ـ مساعده ایدرسکز ، دیدی ، طابه‌مز بر آز چالغی چالسونلر .

ناظر ـ ممنون اولورم ...

بونك اوزرینه اعمی‌لردن بری چیقدی ، پیانو چالدی، بن چالغیدن او قدر آکلامام ، اما قوره ناظری وقادینلری « های ، های ... » دیه‌رك قفالرینی صاللامقده ایدیلر .

صکره درت اعمی چیقدیلر ، ژاپونلرك « قوتو » تعبیر ایتدکلری چالغی‌یی چالدیلر ، بوده آنجق ژاپونلره مخصوص بر چالغیدر . « قوتو » یه بکزر بر چالغی ، بن دنیـاده هیچ بر مملکتده کورمدم ، شو سببدن تعریف ایده‌میورم .

صکره‌ده دلسزلر ایچندن بر قزجغز چیقدی ، اوراده بولنـان سیاه تخته‌یه بر شعر یازه‌رق ، ناظر جنابلرینك مکتبه تشریفلرینی تبریك ایتدی . قزجغز بونی یازارکن ناظر وقادینی اوقومقده ایدی . قوره‌لیلر ایله ژاپونلرك هرنه قدر لسـانلری بشقه ایسه‌ده ، یازیلری بر اولدیغندن ، بری یازارسه دیکری اوقور وآکلار .

مکتب مدیری غایت خوش وساده بر آدم . ناظر جنابلرینه دیدی‌که : ـ مساعده بیورسه‌کز ، کریمه‌کزده بر شی یازسونلر ، بزم مکتبمزده بر یادکار اولور ، بزده او تخته‌یی سزك زیارتکزه یادکار اولمق اوزره محافظه ایدرز .

سفیرجنابلری قادینلریله برشیلرقونوشدی ، صکره هرنه ملاحظه‌یه مبنی ایسه،قزلری چیقمادی ، مخدوملری تخته‌یه واردی ، ناظر بر شیلر سویلدی ، مخدوملری یازدیلر . مفهومی شو ایدی:«ترقی‌اولورسه بو قدر اولور.بز ژاپون‌ملتنك ترقیسنی ارزو ایدرز.»

بونی متعاقب مدیر بکا : ـ سزده تاتارجه بر شی یازیکز ، دیدی .

ـــ نه یازه‌یم ؟

ـــ خاطرکزه هرنه کلیرسه یازیکز .

بنده شو عبـاره‌یی یازدم : « کوزسزلر اعمی دکل ، ابکم‌لر احرس وصاغر دکل . بزم کبی علم ومعارفدن محروم اولنلر اصل احرس واعمی‌در . »

ترجمان ناقایامه‌جنابلری‌نم‌یازدقلریمی ترجمه‌ایدنجه بتون طلبه‌القیشلایه‌رك‌ال‌چاربدیلر .

صوکره مسـافرلری تشییع ایتدیلر ، بز تکرار مدیرك دائره‌سـنه کلدك ، بوراده مدیر ایله بر ساعت قدر دهاوقت کچیردك .

مدیر جنابلری یوقاریده یازمش اولدیغم عبارەلری مکتبك خصوصی دفترینه دخی یازەمی رجا ایتدیلر ، اورایەده یازدق . صوکره مدیر جنابلری بزه یادکار اولمق اوزره مکتبك رسمنی ، واو سنه اکمال تحصیل ایدن افندیلرك رسملرینی هدیه ایتدیلر . بو صورتله بینمزدە بر صمیمیت حاصل اولدی. بزده بو زیارتمزدن پك چوق استفادەلر ایتدك .

قونت ماجوره ایله ملاقات

بن تکرار قونت ماجوره ایله ملاقات ایتدم . سیاحتنامەمزك ۲۱۵ نجی صحیفەسنده بو ذات محترم حقنده بعض معلومات ویرمشدم ، شو سببدن بو کره یالکز ملاقاتمزی عرض ایدەجکم :

قونت ماجوره : — سزی کورەجکم کلدی ، چنده بعض شیلر خاطرمه کلشدی ، سزی کوردیکمده صورەجقدم ، ممنون اولدم . او زمان وقتمز پك آز اولمشدی ، بو کره نصیب اولورسه اوزونجه صحبت ایدرز .

چنده سز خلیفەدیدیکز ، او نەدر ؟

— خلیفه نه اولدیغنی بیلمك ایچون بر آزده ارکان اسلام واعتقادات محمدیەیی بیلمك لازمدر .

بزده اسلامك مؤسسی محمد علیه‌السلامدر ، دین مبین اسلامی بو آدم قورمش وتأسیس ایتمشدر، بو ذات وفات ایدنجه ، آنك مقامنی اشغال ایدنلر هپ آنك خلیفەلری اولوب ، جملەسی آنك وظیفەسیله موظف اولمق مجبوریتندەدر ، ملتده او خلیفەیه اطاعت ایتمکده کندینی پیغمبره اطاعت ایتمش کبی بیلور. بو خلیفەیه مسلمانلر « اولو الامر » دیرلر ، شرعه موافق هر نه بیورورسه آنك امری جاری وحکمی نافذ ، هر مسلمان ایچونده اطاعتی واجبدر .

خلافت مسئلەسی اسلامیتده غایت مهم ، دینی وسیاسی بر مسئلەدر . بوکون بتون دنیا مسلمانلرینك مقام خلافتی استانبول وخلیفەلریده سلطان محمد خان خامس حضر-تلریدر . بو خصوصده دها زیاده تفصیلاته کسب اطلاع ایچون بر چوق مسائل دینیەیه وقوف لازم .

— دین اسلامده اسرار خفیه وارمی ؟

— خیر اسلامیتده اویله اسرار خفیه هیچ یوقدر ، عوام وخواص اعتقادده هر

ایکیسی مساویدر . خواص امت ایچون بیلمه‌سی لازم اولان شیلر هرنه ایسه ، عوام امت ایچون ده اودر . هر شی عقل ایله ادراك اولنور .

— چوق شی ! خرستیانلقده بعض شیلر وارکه آنك حقیقتنه کسب اطلاع ایتمك ایچون خرستیان اولمق درکاردر ، خرستیان اولمدقچه آکلاشیله‌مزمش . دیمك اولیورکه اسلامیتده اویله بر شی یوق ، بن « بوده » مذهبنده اولدیغم حالده حقایق اسلامیه‌یه کسب اطلاع ایده‌بیلورم ؟ ..

— های های ، هر هانکی مذهبده اولورسه‌کز اولوکز ، حقایق اسلامیه‌یه تماميله کسب اطلاع ایده‌بیلورسکز . بزم اسلامیتده اعتقاد ایتمك ایچون بیلمك لازم ، انسان بیلمدیکی شیئی اعتقاد ایده‌مز .

خرستیانلقده ایسه « بردراوچدر ، اوچدربردر » دیر ، اعتقاد ایدر . بر ناصل اوچ اولور ؟ اوچ ، ناصل بر اولور ؟ .. بونی بیلمك لازم دکل . پاپاسلر بیله بیلمزلر ، اما بشقه‌لرینی دعوت ایتدکلری زمان بر آدم اعتراض ایدرسه : « بر ، اوچ اوله‌ماز . اوچده بر اوله‌ماز » دیه‌جك اولورسه ، او معترضی اقناع ایتمك ایچون دیرلرکه : « بوراده بر سر خفی وار . آنی بیلمك ایچون ابتدا خرستیانلغی قبول ایتمك لازم . » خرستیانلغی قبول ایتدکدن صکره‌ده : « آرتق آنی اوکره‌نمکه حاجت قالمادی ، سن خرستیان اولدك ، شیمدی لزومی یوق . » دیرلر . ایشته اسرار خفیه‌لریده بوندن عبارتدر .

قونت ماجوره قهقهه‌لر ایله کوله‌رك دیدیکه : — بیله‌مم نه‌دندر ، بزم ژاپونیاده اسلامیته رغبت ایدنلر بولنمامش ، ظن ایدرم شیمدیده وقت کچمه‌مشدر ، اسلام میسیونرلری کلورسه رغبت بولوردی ، زیرا دیانت انسانلر ایچون بیوك بر رابطه‌در ، دیانت اسلامیه ایسه شرق ملتی طبیعتنه دها موافق ودها اقربدر ، بو وسیله ایله شرق ملتی ایچنده بیوك بر رابطه حصوله کله‌بیلوردی . بویله خاطرمه کلییور . استقبالده شرقیلر ایله غربیلر بیننده بیوك بر مصادمه ظهور ایده‌جکی مقرردر ، ذاتاً شیمدی بیله بومصادمه موجود ، فقط شیمدیلك یالکز اقتصادی بر مصادمه‌در ، زمان کله‌جك قانلی مصادمه‌لر اوله‌جق ، او وقتلری بو کوندن ملاحظه ایتمه‌مز لازم کله‌جکدر . بو خصوصلری سز ناصل دوشنورسکز ؟

— طبیعی بزده دوشنمکده‌یز ، فقط بزم ملاحظه‌لرمز بر درجه‌سطحی اوله‌بیلیر ، بز اکثریتله اسلامیت نقطهٔ نظرندن ملاحظه ایدیبورز ، زیرا دولتلر بیننده معروف شرق مسئله‌سی ، اسلام وخرستیان مسئله‌سی شکلنی آلمشدر ، ظن ایدرم ،

بو خصوصده یازلمش اثرلر منظورکز اولمشدر . حتی دوغریدن دوغری اسلام وخرستیان مسئله‌سی دینسه جائزدر .

— اوت بعض انکلیزجه یازلمش اثرلری کوردم ، فقط آنلرك بعضلری پك بی‌ادبانه لسان استعمال ایتمشلر ، بنم فکریمه قالیرسه تورکیا حکومتنی اورته‌لقدن قالدیرمق پك او قدر قولای بر ایش دکلدر . مع مافیه مسلمانلر ایچون دوشونوله‌جك بر شیدر . آوروپالیلرده اولان تعصب انسانلری هر نوع مشکلاته دوچار ایده‌بیلور . وبالخاصه وقعهٔ صلیب اونودیله‌جق وقایعدن دکلدر ، بونکله برابر فیمابعد اوله‌جق وقایعك دها واسع بر مقیاسده اولمق احتمالی اقربدر .

شوده خاطره‌مه کلمشدی : روسیه‌ده‌کی مسلمانلر حقوق مملکتده روسلر ایله مساوی وبرابرمی ؟

— خایر ، مسلمانلر هیچ بر حقوقه مالك دکلدر . مسلمانلرك حقوق دینیه وملیه‌لرندن هیچ بریسی سربست دکلدر ، حتی مقدس کتابلری اولان قرآن کریمك طبع اولنمه‌سی بیله روس سانسورینك کفنه تابعدر ؛ سانسور مساعده ایدرسه قرآن طبع اولنور ، مساعده ایتمزسه طبع اولنه‌ماز . بوندن ماعدا عموم کتب دینیه سانسور نظارتنه تابعدر . اما کندی کتابلرینه هیچ بر وقت سانسور باقماز . بوندن بشقه دها پك چوق شیلرده مسلمانلر مغدوردر . دوماده اوتوز میلیون مسلماندن طقوز دپوتات — مبعوثمز وار . مجلس اعیانده هیچ بر مسلمان یوق . دیکر حقوقدده بویله محرومیتدن بشقه بر شی یوقدر .

— عجائب ، حکومته هیچ مراجعت اولنمیورمی ؟ بلکه دول معظمه‌یه مراجعت ایتمه‌لی ایدی . حقنی طلب ایتمکده هر نره‌یه مراجعت اولنورسه کیمسه‌نك بر شی دیمکه حقی یوقدر ، ظن ایده‌رم لاهی محکمه‌سنه دخی مراجعت اولنه‌بیلوردی .

— ضعفا هر نره‌یه مراجعت ایدرسه فائده یوقدر ، طوپ تفنکی اولمیانلرك سوزی کچمز ، مشهور سوزدر : تاتارلرك طوپلری یوق ، تفنکلری یوق ، شو حالده تهدیده‌ده میدان یوقدر . آوروپالیلر قورقادقجه سوزه قولاق ویرمزلر . بر کره دول معظمه‌نك کافه‌سنه سفرالری واسطه‌سیله مراجعت ایتدك ؛ فقط منفعتی اولمدی ، مراجعتمز هیچ بر دولت طرفندن سمع اعتباره آلنمادی . وآلنمق احتمالیده یوق ، آوروپالیلر یالکز خرستیانلغی حمایه ایدرلر ، انسانیت ایله مناسبتلری یوقدر .

— اوت ، اوت ، حقیقةً بو آوروپالیلرده انصاف وانسانیت نامنه هیچ بر شیلر

يوقدر، بز كندمزه هپ كوردك كچردك، بزه قارشی یاپدقلری وحشتلری خاطرمه كتوردكجه تویلرم اورپرییور . وقتیله بوراده بولنان سفیرلر نه‌لر تكلیف ایدرلردی، نه‌لر!.. اكر بز بو صوك محاربه‌یی قزانمایه ایدك، باشیمزه نه‌لر كله جكدی!.. پك وحشی، پك انسانیت دشمنی آدملردر .

— سز كندیلرینی قورتاردیكز، بزم دها چكه‌جكمز پك چوقدر . بوكون اوچیوز میلیون هندستان خلقی انكلیزلرك قهرینی چكمكده، جزائر مسلمانلری فرانسزلرك، جاوا وملایو مسلمانلری فلمنكلرك ظلمندن نفس آلامیورلر . اسپانیاده ملیونلرجه مسلمان واردی، خرستیانلر النه كچدی، بو كون بر تك مسلمان قالمدی .

سوریه وفلسطین بیك اوچیوز سنه‌در اسلاملر تصرفنده بولنیور، حالا خرستیانی خرستیان، یهودیسی یهودی، اسلامی اسلام؛ هر كس دیانتده وقومیتنده حردر . شرقك نره‌سنه باقارسه‌كز هپ بویله‌در . اوفاجق واك متعصب بخاراده من القدیم اوچ بچق جهود واردی، حالاده موجوددر . اسلامیت هركسی ملیتنده حر براقمشدر .

حالبوكه آوروپا محررلری بونلرك كافه‌سندن اغماض ایده‌رك اسلامیته وحشت اسناد ایتمك ایسترلر . سز بو ملتدن پك اوزاق بولندیغكز ایچون بونلرك دسیسهٔ ملعنتكاریلرینی پك بیله‌مزسكز، اسكیدن علاقه‌كز هیچ یوقدی، نهایت یوز سنه‌لك برعلاقه‌كز وار، بز ایسه بیك سنه‌دن زیاده مصادمه‌ده بولنیورز . كمیكلرمزك ایلیكنی قوروتدیلر، بونلرك ظلملرینی خاطرمزه كتوردكجه یوره‌كلرمزه برچاربندی كلیور .

— حقیقةً وحشی ملت . انسان قانندن طویمز بر سورودر . دوغریسی الله بزی قورتاردی .

— پك‌ده قورتیله‌مزسكز، بوندن صوكره‌ده جزئی بر اهمال ایدرسه‌كز ینه دالكزه بنه‌جكلرینه امین اولوكز .

بونلر هیچ بر وقت فرصتی الدن قاچیرمزلر، جزئی بر فرصت بولورلرسه همان برمعاهده، اوراد برجهتدن سزه جزئی بر مساهله، دیكر جهتدنده اك آغر شرائطه باغلارلر . انكلیزلر ایله عقد ایتدیككز معاهده‌كزه باقكز، اكر ژاپونیه اومعاهده موجبنجه تبیته قدر عسكر سوق ایده‌جك اولورسه، محو اولدیغی كون دیمكدر .

بونلر بویله منفعتپرست برملت درلر، كندی راحتلرینی دیكرلرك فلاكتنده ایسترلر . بونلرك بوتون پروغراملری بوندن عبارتدر .

— دوغریسی فكركزه تمامیله اشتراك ایدییورم، سویلدككز هپ حقایق

احوالدن عبارتدر . نه چاره اوزمان بزم ژاپون ملتی مجبور اولدی . روسیه ایله محاربه ایکی کره ایکی دورت کبی محقق ایدی ، پاره‌ده لازم ، آنلرده بزم احتیاجمزی کورونجه همان فرصتدن استفاده ایتدیلر .

— ایشته هر فرصتدن بویله استفاده ایدرلر ، هیچ بر فرصتی قاچیرمزلر ، امین اولوکز ، انسانك قان آله‌جق طمرینی مکمل بیلورلر ، هیچ بر وقت خطا ایتمه‌مك شرطیله . بزم شرق ملتی غافل وساده‌دل بر ملتدر . کندیسنه بك چابوق قناعت کلور . اوزاقدن ملاحظه ایتمز . یارین واوبرکون صاغلام ایسه‌دها ایلریسی الله کریم ،دیر ،چیقار ، دور بینلك یوقدر .

شو صره‌ده دیکر بر چوق آدملر کلدیکندن قونت ماجوره ایله صحبتمزه بو دفعه‌لك ختام ویردك .

پروفسور تومیدجو ضیافتی

بر آزاول پروفسور تومیدجو ایله ملاقاتمی عرض ایتمشدم . بو کره مومی الیه جنابلری ، شرف عاجزی‌یه خصوصی بر ضیافت کشیده ایتمشدی . بوضیافنده حقوق دول متخصصلرندن پروفسور آریغه وچین لسانی معلمی پروفسور حانتوری ودیکر برچوق ذوات معتبره حاضر ایدی . بونلر ایله غایت جدی وصمیمی مصاحبه‌ده بولندق ، مجلسمز تمام اوچ ساعت دوام ایتدی . بن بو مجلسده جریان ایدن مذاکراتی تمامیله ضبط ایده‌مه‌مشمدر ، غزته‌محررلرنده‌ده کیمسه‌یی قبول ایتمه‌مشلردی . بناءً علیه تمامیله تفصیلات ویریله‌میه‌جکدر . مع مافیه تخطر ایده‌بیلدیکم قدر صوکره‌دن کندم ضبط ایتدم ، اونلردن بعضلرینی زمین مساعده ایتدیکی قدر عرض ایده‌جکم :

مجلسك ابتداسنده پروفسور آریغه جنابلری بزم روسیه تاتارلرینك حال واستقبالی حقنده فکرمی صوردی . حال حاضرك فنا جهتلرینی کوستره‌رك استقبالیده نا امید بر حالده عرض ایتدم .

مشار الیه جنابلری بونك اوزرینه دیدی‌که : — محاربه ختامنده قرق بیکی متجاوز روس اسراسی کلمشدی ، بز بونلری مذهب مذهب آییردق ، او زمان بونلر ایچنده اوچ بیك قدرده اسلام بولنیوردی . هرکسه کندی مذهبنه موافق یمك ایچمك تدارك اولندیغی کبی ، عبادتلری ایچونده بر کوستردی . شو صورتله هر کسك کندی مذهبنه موافق یاشامه‌سی بر درجه‌یه قدر تهوین اولنمشدی .

او زمانده تاتارلرك معيشتلری نم خوشمه كيتمشدی . بونلر هپ نفر اولدقلری حالده [ضابط هيچ يوق] اكثری‌ده اوقويوب يازارلردی ، همده دائما يكديكرينی اوكره‌تيرلردی . هيچ بوش كزمزلردی ، مطلقا بر ايش ايله مشغول اولورلردی .

روس نفرلری ايچنده ايسه اوقويوب يازمق بيلن هيچ بولنمزدی . يالكز ضابطلر اوقويوب يازارلردی . بز بونلری تعليم ايتمك ايسته‌دك ، ضابطلره معلملك معاشنی تعيين ايتدك . مع مافيه اوقويوجی هيچ بولنمدی ، تاتارلر كمال جديت ايله اوقورلردی ، كنديلری كتابلر طبع ايتديرر ، هر كون بر قاچ دفعه‌لر عبادت ايدرلردی ، بن بونلرك هر جهتنه اولدقجه دقت ايتمشدم ، وآرقداشلرمزدن بعض ضابطان دخی تاتارلره آيروجه دقت ايله نظارت ايتمشلردی . آنلرده تجاريب عديده‌لری نتيجه‌سی اوله‌رق تاتارلرك استقبالنی اميد ايديورلردی . بن بونی پك چوق آرقداشلردن بويله‌جه ايشتدم ، بو خصوصده سزك فكريكزی‌ده آكلامق ايستردم . عجبا استقبالده تاتار ملتی بر دها اثبات وجود ايده‌بيله‌جكلرمی ؟ بو مسئله ظن ايدرم غايت مهم بر مسئله‌در . بز بو جهتی هر زمان ملاحظه ايتمكده‌يز ، نم بوراده‌اصل سزدن بيلمك ايستديكم ، تاتارلرده حسيات مليه وارمی ؟ زيرا حسيات مليه امتداد اسارتله محو اولمق احتمالی وار . معلوم احسانكز بر چوق ملتلر مصادمهٔ حياته مقاومت ايده‌ميوب مندرس اولمشدر . اسپانياده عربلر كبی دها پك چوق ملتلر ، صحائف تواريخی تتبع ايده‌جك اولورسه‌ق ، پك چوق ملتلر متغلبه‌نك تجاوزات حكمرانيسنه قربان اوله‌رق ، خريطهٔ حياتدنناملری سيلنمشدر . تاتارلرك‌ده سيلنمك احتمالی يوقمی ؟ اوچ درت عصرلق بر پنجهٔ اسارتده بولنيورلر . طوغريسی نم نظرمده تاتارلر شيمدی‌يه قدر مقاومت ايتمش كبی كلور . مليتلرينی تماميله محافظه ايتمشلر ، ذاتكز البسهٔ مله‌كزی بيله براقامش سكز ، طبيعی لسانكزده محفوظدر دكلی ؟

— اوت ، بر درجه‌يه قدر مليتلری محافظه اولنمشدر دنيله‌بيلور . اما محافظه ايچون چاليشمشلرمی ؟ بو بشقه بحثدر . اسكيدن هر ملتك سوق طبيعی ايله ياشادقلری زمانده محافظه اولنمش . فقط محافظه‌سی ايچون تاتارلر طرفندن صرف مساعی ايدلديكی معلوم دكلدر . اما شيمدی وفيما بعد روسيه حكومتی كوزينی آچدی ، بتون موجوديتی ايله افكار مليه‌نك محوينه چاليشه‌جقدر ، ايشته بوندن صوكره محافظه ايدرسه‌ك محافظه‌ايتدك ديه بيلورز . استقبالده محافظهٔ مليت وقوميت مسئله‌سی‌بيورديغكز كبی مسائل مهمه‌دن اوله‌بيلور ، زيرا عصريمزده ملت ترقی ايتمكده اولديغنی كوريورز .

حتى اك اوفاق دنیاده نامی اوقونمز ملتلر بیله کندیلرینك ملیتلرینی عالمه ایشتدیرمك سوداسنده بولنیورلر. ارض قریمده قرایم دیدکلری ملت مجموعی یکرمی اوتوز بیك بیله اولهمزلر، فقط «بز قرایمز» دیهرك باغیریرلر وامثالی پك چوق ملتلر «ملتمز، ملتمز...» دیه ماتی ایچون باغیروب چاغیرمقدهلر.

شو جملهدن بزم تاتارلرده ملتمز ملتمز دیه باغیره بیلورلر. اما اثبات وجود ایده بیلورلرمی. بونك ایچون بم فکرم شرق عالمنده حیات ملیه عمومی بر رابطهیه توقف ایدر. عمومیتله شرقك حیاتی شرقیلرك اتحادندهدر.

ایشته شو فکره مبنی، بن پروفسور حاتتوری جنابلرینك چین وژاپون اتحادی امکانی حقنده فکرلرینی صورمق ایستدم. پروفسور جنابلری چین احوالنه لایقیله آشنا اولهجق. عجبا استقبالده بو ایکی ملتك استقبالی ممکن اوله بیلورمی؟ وبیرلشمهلرنده بر فائده تصور ایدییورلرمی؟ اصل شو مسئلهلر عموم اهل شرقك حیاتی تأمین ایدهجك مسئلهلردر، ظننده‌یم.

پروفسور حاتتوری: — بن مقدما، چین آدم اولور. فکرنده دکلدم، فقط شو صوك ایکی اوچ سنه ظرفنده چینلیلرك چالشمهلری بنی دوچار حیرت ایتمشدر. بوکون ژاپونیاده اون بیك چینلی طلبه بولنیور. بو ایسه آز بر شی دکلدر. اما، اتحاده کلنجه بو بر آز اوزاقجه وآغرجه بر مسئلهدر، زیرا چینلیلر بو اتحادی هیچ ایستهمزلر.

— اون بیك طلبهیی سز تربیه ایدییورسکز. اتحاد ایچون بوندن دها بیوك بر وسیله اوله بیلورمی؟ اکر اساساً اتحاد فکرینه خدمت اولنورسه، آرتق بو ژاپونلرك، خصوصا سزك کبی پروفسورلرك اللرنده بر شیدر. افکار عمومیه دائما افکار خواصه تابعدر. بوکون موجود طلبهمز استقبالك خواصی دیمکدر. بونلر افکار عمومیهیه رهبر اولهجقلر. بونلرکده تعلیم وتربیهسی سزك الکزده اولونجه هپ شرقك حیاتی سزه تودیع اولنمش امانت اللهدر، دیهجکم کلییور.

مجلسده بولنانلردن بری: — بزم ژاپونلرده ملل اجنبیهیه روح ویره بیلمك استعدادی یوقدر، ظننده‌یم. حقیقةً بوکون مکتبلرمزده اون بیك چینلی طلبه بولنیور. بز بونلره ژاپون روحی ویره بیله ایدك، دوغریسی بوندن دها بیوك بر قوت تصور اولنهمزدی، فقط مع التأسف بز بونی بردلو یاپهمیورز؛ بیلمهم نه ایچوندر، اوروپالیلر انسانه بر روح ویریرلر، انسان ایستهر ایستهمز اونلرك طبیعت افکارینه میل ایدر. بزم بر چوق کنجلرمز آوروپادن کلدکلری زمان، بوتون آوروپا فکرنده

بولنیورلر . دیمك اولیورکه اوتعلیم زماننده آنلرم آوروپا معیشتنی استحسان ایده‌جك قدر بر روح ویره بیلیورلر ، بز ویره‌میورز .

پروفسور تومیدجو : — ظنمه کوره بزم شرق ملتنده صاف درونلك وار ، شو سببدن اویله اوزاقدن اوزون اوزادی‌یه دوشونه‌مزدی ، واو وجدان فطریه‌سی اویله بر دوشونجه‌یه میدان ویرمزدی ، بونك‌ده سببی جسارتلریدر ، قورقو نه‌در بیلمزلر ، کندیسنده اولان قوهٔ معنویه‌یه امنیتی برکمال ، قلبنده اسایش عمومیه‌دن بشقه برفکر یوق ؛ شو سببدن استقباله دوغری ذهننی یورمازدی . آوروپالیلر ایسه طبعاً خیال پرست ، وحشته میال‌برملتدر . فطرةً کندیلرنده انسانه بر عداوت وار غایت‌جبین بر ملت درلر . دیکرلری ایچون تصور ایتدکلری سوء قصدلری میدانه چیقارده ، شویله اولورسه نه یاپارم ، بویله اولورسه نه ایدرم دیه او دوشوندکلری فنالغه تدارك اولمق اوزره استقباله طوغری پك چوق صرف افکار ایدرلر . صرف ذهن ایتدکجه نیتلرینه مناسب چاره‌لری قلبلرنده ابناء بشره قارشی بسله‌دکلری عداوته موافق صورتده بوله بیلورلر .

طبیعی بوندن صوکره بزده دوشونورز ، مادامکه دوشونمکله میدانه کتیریله‌بیله‌جك شیدر ، بزده یاپارودهااعلا روح ویره‌بیلورز . ویرمکده مجبوراوله‌جغز چونکه‌دشمنلرمز بزی مجبورایده‌جکلردر . ظنمه کوره بونلری بزه زمان یاپدیره‌جقدر ودوشوندیره‌جکدر . فقط بز دها مهم جهتلری ، دها دوغریسی فعلیاتی ملاحظه ایتمه‌مز لازم کلور . فیمابعد اوهام‌وخیال‌ده پك‌یاره‌ایتمز . بر سنه صوکره یاپمه‌سی لازم اولاجق شیلری دوشونمکدن ایسه شیمدی بو کون یاپمه‌سی ممکن اولان شیلری فعلاً یاپمق دها انفعدر ظن ایده‌رم .

عبدالرشید ابراهیم صان فعلاً تشبث ایتمش ، سیبریادن قالقمش بورایه قدر کلمش ؛ بر اساسه ، بر هدفه طوغری یورومش دیمکدر ، دوغریسی غبطه ایدییورم . بز بر قوهٔ حاکمه‌یه مالك اولدیغمز حالده شرقه دوغری بر آیاق باصمادق ، اوروپانی قارش قارش دولاشدق ودولاشمقده‌یز . بو قدر یوز میلیون شرقدن کیمی طانیورسکز ؟ سؤالنه قارشی وجدانم جواب ایله ویره‌جکم :

ینه عبدالرشید ابراهیم صان .

بشقه کیمسه‌یی طانمیورم . بن ظن ایده‌رم ، بزم ژاپونلری هلاك ایده‌جك بر شی وار ایسه اوده : بز ترقی ایتدك موسقوفلره غالب اولدق ، دیه‌رك عطالته طالمقدر . دوغریسنی ایسترسه‌کز بز دها هیچ ترقی ایتمدك . لاف ایله ترقی اولاماز .

ملتمز ایچنده میلیونلرجه آدم آچ ، آمریقاده یوز بیکلرجه ژاپون حقوقی پایمال اولیور.
« فیلیپین » ده حقمزی ضایع ایتدك ، حق شفعه بزه عائد ایکن آمریقـالیلر تصرفلرینه
کچیردیلر . شیمدی هیچ اولمزسه شو (پراتاس) جزیره‌سنی استملاك ایده‌بیلورسه‌ك بر
درجه‌یه قدر تلافیٔ مافات اولوردی .

دوغریسی، سویله‌نه‌جك سوزیك چوقدر، بزه هرشیدن زیاده تقصیراتمزی تعداد ایتمه‌مز
لازم کلور، ترقی ایتدك، بیلمه‌م نه یاپدق، دیه مغرور اولمایه‌لم . زیرا احتیاجمز پك چوقدر.»

شو صورتله تومیدجو صان ضیافتنده صمیمی صحبتلرده بولندق، ضیافت اوچ ساعت
دوام ایتدی، پك چوق و پك صمیمی سوزلر سویله‌ندی .

ژاپونیاده میسیونرلر

بو حشرات لایفلحون هریرده اولدیغی کبی ژاپونیـاده دخی پك چوقدر، بونلر
بوتون موجودیتلریله ژاپونیاده خرستیانلغك انتشارینه خدمت ایتمکده ثبات ایدرلر .
پك چوق سنه‌لر بو وظیفه ایله مکلف آدملر خدمت ایتمشلر و ایتمکده‌لردر، بو سایه‌ده یوز بیکلرجه
آدملر خرستیانلغی قبول ایتمشلردر . بوکون ژاپونیاده : روس، فرانسز، انکلیز، المان،
آمریقان ... نه‌قدر خرستیان حکومتلر وار ایسه هپسندن برچوق مسیونرلر موجوددر،
ژاپونیه‌نك هر بلده‌سنده بونلردن برقاچ آدم وار، حتی بعض کوی وقریه‌لرده دخی
واردر .

نفس توکیوده « نیقولا » نامنده برروس مسیونری وار . بو آدم قرق بش سـنه‌در
مسیونرلق ایدرمش ، بو آدم سایه‌سنده بوکون ژاپونیاده (عموم ژاپونیه‌ده)قرق بش سنه
ظرفنده اوچیوز بیك قدر آدم اورتودوقس مذهبنی قبول ایتمشدر . ژاپونیه‌ده اڭ فعال
و اڭ مشهور ، اڭ اختیار و اسکی مسـیونر بو آدمدر . ژاپونلرده بو ذاته « نیکارای »
دیرلر . (ژاپون لساننده « ل » حرفی یوقدر) . توکیوده نیکارای نامی غایت مشهوردر،
روسـیه حکومتی اورتودوقس مذهبنك ترویجی ایچون هر سـنه بر ملیون روبله پاره
صرف ایدرمش . توکیونك اڭ عالی و اڭ معتبر بر موقعنده غایت محتشم بر کلیسـه‌لری
واردر . بو کلیسه اتصالنده برده مکتبلری وار، برچوق کیمسه‌لر اوراده مجاناً تربیه و تعلیم
اولنور .

روس ژاپون محاربه‌سـندن مقدم ژاپونلر بو آدمه پك احترام ایدرلرمش . صوکره

روس محاربه‌سندن برسنه مقدم، نه‌زمانکه محاربه اوله‌جغی تحقق ایتمش. اواثناده ژاپونلرك الك معتبر آدملرندن اومیخاره جنابلری «یامانه» غزته‌سنده بو نیکارای حقنده ژاپونلره معلومات ویرمکه باشلامش، وبراهین مقنعه ایله نیکارایك مسیونرلردن زیاده، سیاسی بر خفیه اولدیغی اثبات ایتمش. بوندن باشقه مرقومك قرق بش سنه‌لك ترجمهٔ حالندن باحث آیریجه بر کتاب تألیف ایتمش وطبع ایده‌رك نشرینه باشلامش، شو صورتله اومیخاره جنابلری مرقومك هویتنی ژاپون ملتنه اکلاتمش. مع التأسف بو کتاب موقع انتشاره قونلدقدنصوکره حکومت طرفندن منع اولنه‌رق لایقیله انتشار ایده‌مه‌مش، ژاپونیه حکومتی نیکارایك امدادینه یتشمش، یوقسه او آراده نیکارایك حیاتی دکل، کلیسه‌سینك بناسی بیله تهلکه‌ده ایمش. مع مافیه آزقالمش ژاپونلر کلیسه‌سنی قفاسنه کچیره‌جکلرمش. اوتاریخدن اعتبارا نیکارایك پیاسه‌سی دوشمش!.. کندیسی‌ده کوشهٔ انزوایه چکلمش!..

روس ـ ژاپون محاربه‌سندن صوکره اورتودوقس مذهبی‌ده بوتون بوتون موده‌دن چیقمش، نیکارایك نامی‌ده هیچ اوقونمیور، دیکر مسیونرلرك‌ده پیاسه‌لری بر درجه دوشمش. حتی بوندن ایکی سنه‌مقدم نیکارای کلیسه‌سنك بعض آدملری: «بزه معاشی پك آز ویریورسکز، بز کلیسه‌یی ترك ایتمکه مجبور اوله‌جغز» دیرلر. بونك اوزرینه نیکارای پوصله‌یی شاشیرر، ممکن اولدیغی قدر بوحالی ستر ایتمکه چالیشیر. ذاتاً عن اصل خرستیانلغی قبول ایدنلرده دینی منه قبول ایتمه‌مشلر، بلکه او معاش خاطری ایچون خرستیان اولدقدیمشلر. معاشلری آزالنجه تکرار بازارلغه کیرشمه‌لرنده حقلی ایدیلر!..

ژاپونیاده اسلامیت علیهنده میسیونرلرك چویردکلری أنتریقه‌لر

١٩٠٦ سنهٔ میلادیه‌سنده خرستیانلق موده‌سی تنزل ایدر ایتمز، عموم میسیونرلر اتفاق ایده‌رك «آرتق بزم پیاسه‌لر دوشدی، بونك ترقیسنه چاره آرامق بیهوده، بو خصوصده بذل غیرت ایتسه‌ك بر نتیجهٔ مثمره حاصل اولوب اولمایه‌جغی معلوم دکل، بز هیچ اولمزسه اسلامیتك ژاپونیه‌یه دخولنه ممانعت چاره‌سنی آرایه‌لم، بزم عمومی دشمانمز اودر، او کلمسین ... » دیرلر. بونك اوزرینه عقلاسندن بری: ـــ بونك یکانه چاره‌سی، دیر، حکومتی الده ایتمکدر، بز ژاپونیا حکومتیله ابتدا غیر رسمی صورتده بر مذاکره ایده‌لم.

حکومت بوراده بر دین قونغره‌سی یاپسون، ادیان مختلفه‌دن مرخصلر دعوت ایتسونلر، بز او زمان اسلامیتك مضرات عمومیه‌سنی اثباته چالیشیرز، صوکره حکومتك قراریله اسلامیتك ژاپونیه‌یه دخولنك عدم جوازینه بر قانون وضع ایتدیره بیلورسه‌ك بزم ایچون بیوك موفقیت اولور...

بو أنتریقه‌لرینی ترویج ایچون آوروپا غزته‌لری ستونلرینه مراجعت ایده‌رك: « ژاپونیه‌ده دین قونغره‌سی اولاجق. ژاپونلر بر دین انتخاب ایده‌جکلر » کبی یالانلر درج ایتدیرمشلر. بونك اوزرینه بزم مصرك بر طاقم صاتیلق اوراق پریشانی مسئله‌یی علولندیره‌رك: « قونغره اولدی، مصردن فلان آدم کتدی، استانبولدن‌ده احمد مدحت ایله محمود اسعد افندی کتدی » دیه‌رك بوتون بوتون اساسسز یالان ایله کندیلرینی تسلیه ایتمشلر. بیلمه‌م نره‌ده اهتدا ایتمش سیر طومسون نامنده بر مهتدینك مذکور قونغره‌ده رئیس اوله‌جغنی دخی تبشیر ایتمشلردی.

صوکره او آراده روسیه‌ده قریم بغچه سراینده منتشر « ترجمان » غزته‌سی صاحبی اسماعیل میرزا جنابلری‌ده شویله بر یالان اورتالغه آتدی:

« توکیو نیسان ٣ چه ـ چو ـ بان غزته‌سی اداره‌سی:

غزتهٔ مذکوره سرمحرری، ودین قونغره‌سی اوچونجی کاتبی صامورا کی طرفندن بر مکتوب، ترجمان واسطه‌سیله دین قونغره‌سینه علما دعوت ایدیور، فقط او قونغره‌یه کله‌جك عالم اسماعیل میرزانك رضاسینه موافق بر آدم اولاجقمش!.. الی آخره... »

بو صورتله مسلمانلرك الك معتبر آدملری، یالانلرك الك بیوکلرینی، ملته خدمت نامیله، صاف دل مسلمانلره یوتدیرمشلردی. حالبوکه نفس الامره کلنجه اوژاپونیاده بولنان خیال پرست میسیونرلرکده خیاللری، بزم یالانجیلرك یالانلرندن دها عقیم قالمش.

ژاپونیا حکومتی، اویله حبشستان حکومتی کبی، میسیونرلرك افکارینه کوره مملکتی اداره ایدر بر حکومت دکلدر، بونلر میسیونرلره دوغریدن دوغری، مملکتلرنده دین مسئله‌سی حر اولدیغی و بو خصوصده قانون اساسیده بر ماده موجود بولندیغی کوستره‌رك: بردها فلان دین کلسون، فلان دین کلمه‌سون کبی قانون قویمغه حاجت یوقدر، هر کس ایسته‌دیکی دینی قبول ایده‌بیلور، حکومت کیمسه‌نك وجدانه مداخله ایده‌مز، هر کسك وجدانی حردر... دیمشلر.

شو صورتله (شرذمهٔ لایفلحون) نك انتریقه‌لری عقیم قالمش. مع مافیه بونلر صوك

تدبیر اولمق اوزره دین‌مبین اسلام علیهنده ژاپون لساننده «محمد» نامیله بر کتاب تألیف ایتمشلر، بو کتابی کندی حسابلرینه بش ملیون نسخه طبع ایتدیره‌رك ژاپون کویلرینه وارنجه مجاناً نشر ایتمشلر.

بو نام ایله آوروپاده وروسیه‌ده دخی یازلمش کتابلر پك چوقدر. بونلرك اکثری دین اسلام علیهنده بر طاقم یالان، افترا، بهتان، بی ادبانه هذیاناتدن عبارتدر. واکثرنده‌ده حضرت پیغمبرك صورتی، دیه‌رك بر عرب صورتی بولنیور. فقط بو ژاپونیاده میسیونرلر اتفاقیله نشر اولنان «محمد» بر منظره‌درکه، نبی بشرده بوندن قبیح بر صورت تصور اولنه‌مز؛ بر النده قلیچ، دیگر النده‌ده قرآن، گویا قرآنی قلیچ ایله نشر ایتمش. بو کتابك داخلنده اولان یالان و بهتانلر، شیمدی‌یه قدر، آوروپا غرضکارلری طرفندن سویله‌نمش واسناد اولنمش یالانلردن قات قات فاحشدر.

بن بو کتابی ابتدا بر کویده کورمشدم؛ مضموننده خبردار اولدیغم زمان چوق متأثر اولدم. بونك اوزرینه جراحتمه مرهم آرامق اوزره «نیپوری» قریه‌سنده ساکن مصرلی احمد فضلی افندی‌یه کیتدم، بو کتابدن خبر ویرنجه: — او کتابك بر نسخه‌سی بزم خانه‌مزده دخی واردر، دیه‌رك کوستردی.

— برادر بو خصوصده نصل سکوت ایده‌رسکز؟ سزك کبی بر قاچ لسانه آشنا فاضل بر ذات ایچون، بوبابده سکوت ایتمك عادتا بر جنایتدر...

— بن‌ده سزك فکرکزه اشتراك ایده‌رم، اویله ایسه برابر چالیشه‌لم؛ بو خصوصده قونفرانسلر ویره‌لم؛ او افترا و بهتانلردن حضرت پیغمبری تبرئه ایده‌لم، بیوردیلر.

بونك اوزرینه احمد فضلی افندی اوچ دفعه حقایق اسلامیه‌دن باحث قونفرانسلر ویردی. احمد فضلی افندی قونفرانسلری هپ انکلیز لساننده ویردی؛ قانده باشی صالوننده قونفرانس ویردیکی زمان «ژاپن تایمس» غزته‌سی محرری «بابا» نامنده‌کی ذات ژاپون لسانینه ترجمه ایتمشدی. بو نطقك بر قسمی غزته‌لرده دخی نشر اولنه‌رق ژاپونلر آراسنده خیلی بر حسن تأثیری کورولمشدی.

تکرار ایده‌جکم، ابتدا ژاپونیا محافل اجتماعیه‌سنده حقایق اسلامیه‌دن بحث ایده‌رك نطق ایراد ایدن احمد فضلی بکدر. مع مافیه بر کره، ایکی کره سویله‌نمکله قاچ آدمه اسماع اولنه‌بیلور. بن بونکله اکتفا ایتمدم، بلکه ژاپونلرك دیانتده معتمدلری اولان بعض ذوات ایله ملاقات ایده‌رك، دین ژورناللرنده بر قاچ مقاله‌لر یازدیردم.

ذاتاً مسیونرلره عداوتیله معروف بر دوستمز اومیخاره جنابلری ایدی ، بوذاتك روس مسیونری « نیکارای »حقنده ژاپونلسانانده یازلمش اثری‌ده واردی، بونك اوزرینه « یاماته » غزته‌سنده دخی غایت اوزون مقاله‌لر یازه‌رق قلملریله بزه بك چوق معاونتده بولندیلر . حضرت پیغمبر حقنده تجاوز اولنمش افترا وسؤ ادب لسـانلرینی رد ایده‌رك صلی الله علیه وسلمك بوتون تبلیغاتی حقایقدن عبارت اولوب، بنی آدمی کفر وضلالدن تخلیصدن بشقه بر مقصده مبنی اولمدیغنی براهین تاریخیه ایله اثبات ایده‌رك اهل انصافی اقناع ایتمشدی .

بوصورتله‌ده ژاپونلرك قولاقلری بردرجه اسـلامه آلشدرلمشـدی، تمکن اولدیجه ژاپونلره اسـلامیت نامنی اشـتدیرمکده بر موفقیت ایدی . زیرا ژاپونلر اسلام کلمه‌سنی پك نادر اشتمشلر، بوتون ژاپونیا اولکه‌سنده ژاپون عنصرندن مسلمان هان یوق دنیله جك درجه‌ده ایمش . اك مشهور محررلرندن، کوکومین غزته‌سی صاحبی :بوتون ژاپون ملتنده ایکی مسلمان بیلیورم ،دیمشدی .

ژاپونلرك اسلامیته استعدادلری

بو بزم ایچون غایت مهم بر مسئله‌در . بو خصوصده بن آیروجه بر فصـل یازمق منـاسب کوردم ، زیرا فمابعد مسلمانلر ژاپونیه ایله تماسـده بولنه‌جقلردر . عمومیتله ژاپونلرده دینه رغبت یوقدر، ژاپونلرده دین مسئله‌سی ایکنجی درجه‌ده بر مسئله اولوب هرکسك کندی وجداننه حواله اولنمشدر .

حریت وجدان ژاپونلرده تمام معناسـیله جاریدر . فقط ژاپونلرده حیات سـیاسیه واقتصادیه پك اهمیتلی اولوب.عادتاهر ژاپون حیات سیاسیه ایله علاقه‌دار بولنیـر. ژاپونیه‌نك حیات سیاسـیه‌سنی دوشنمز بر ژاپون بیله تصـور اولنه‌مز ، حمال ، آرابه‌جی ... اك آشاغی طبقه‌ده اولنلره وارنجه‌یه قدرهرژاپون ، ژاپونیه‌نك استقبالنی ،سیاسی‌واقتصادی نقطه‌دن دوشونور ، هم غایت اوزون دوشونور .

بن بر آرالق ریکشه ایله کویلرده‌دولاشدیغ صره‌ده، برساحلده غایت منتظم بر کوشك یانندن کچرکن ریکشه‌یه صوردم : — بو کیمك کوشکی ؟

— بر امریقه‌لی مسترك .

— یا ! ژاپونیه‌ده ساکن امریقه‌لیلرده وارمی ؟

— چوق ، بزم کندمزه کچنمك ایچون یریوق ، بونلر امریقه‌دن کلمش پاره ایله

بزم یرلرمزی ضبط ایتمشلر، حکومت‌ده وقتیله مساعده ایتمش ، ایام صیف‌ده کلورلر اوطوررولر .

— بونلر بورالری استملاك ایتمشلرمی، بو خانه کندی ملکلریمی ؟

— اوت خانه کندی ملکلریدر ، اما اراضی ملك دکل . استیجار ایتمشلر ، چونکه ژاپونیه‌ده اجنبی‌یه استملاك اراضی قانونا جائز دکلدر . یالکز اوزون برمدت ایله استیجار ایده‌بیلورلر . بویله استیجار اولنمش اراضی پك چوقدر، بونلرك یوزندن ملت متضرر اولیور. بزم ژاپونیا حکومتی اجنبیلره قارشی غایت کوشك بولنیور، بونك ایچون عاقبت اجنبیلره مغلوب اولمایه‌لم دیه‌پك قورقیورز. مملکتمزده اراضی‌ده آز ، نفوس پك چوق وهرسنه‌ده چوغالمقده ، بیلمه‌م صوکره‌سی نه اوله‌جق ؟ ذاتاً نه اوله‌جغنی بزم عقلمزده ادراك ایده‌میور.

باقکز شو بر آراباجی فکری ! مملکتی، حیاتی ایچون بر آرابه‌جی بوقدر دوشونه بیلیرسه آرتق ملاحظه ایتملی ، بز کندمزك جامع طلبه‌سنه صوره‌جق اولورسه‌ق ، بو درجه‌ده دوشونه بیلنلری پك نادر بوله‌جغز . ایشته بن ژاپونلرده بو استعدادی کوردکدن صکره خاطرمه کلدی : ژاپونلره خارجدن ارائهٔ طریق ایدن بولنورسه ، بونلرك اسلامیته دخی استعدادلری بر کمالدر .

ژاپونلرك امتعهٔ تجاریه‌لری ایچون یکانه بازار ، چین بازاریدر . مانجوریه ومغولستان، تا تبته قدر ژاپون امتعه‌سی سوق اولنه‌بیلور ، فقط چینلیلر ایله ژاپونلر بیننده‌ده طبیعی بر منافرت وار ، شو سببدن چین داخلنده عمومیتله ژاپونلرك بارینه بیلملری خیلی مشکلاته معروض بولنیور . ژاپونلر هر نه‌قدر چالیشملر وچالیشمقده‌لر ایسه‌ده ، بو مشکلاتك ازاله‌سی چاره‌سنی بوله‌میورلر . چین داخلنده بولنان خرستیان میسیونرلری‌ده ولدجه چینلیلری ژاپونلردن تنفیره اوغراشیورلر . شو حالده خرستیان میسیونرلری ایله ژاپونلر میاننده‌ده طبعاً بر منافرت حصوله کلیور . بوراسی عریض وعمیق ملاحظه اولنورسه : چین داخلنده بارنمق ایچون چین مسلمانلریله صمیمی بر تماسده بولنمقدن بشقه چاره یوقدر ، یکانه یول بودر . او مجبوریت اقتصادیه ژاپونلری طبعاً اسلامیته تمایل ایتدیره‌جکدر . ژاپونلر اسلامیته رغبت ایتدکلری کبی ، چین داخلنده ثلث مملکتی بلا محاربه فتح ایتمش کبی مظفریت اقتصادیه وسیاسیه حصولپذیر اوله‌جغی مقرردر .

دها بر آز توسیع نطاق ایده‌جك اولورلرسه، جاوا جزیره‌لرنده دخی ژاپون تجارتی ایچون میدان آچیق اوله‌جغی کبی ، شرق عالمنده آیروجه برموقع احراز ایده‌جکلری‌ده شبهه‌سزدر.

اگر بزم علمامز ژاپونلره بو قاپودن یول کوستره‌بیلیرلرسه ، هیچ شبهه یوقدرکه ، ژاپونلرده اسلامیت ایچون استعداد تام واردر .

یوق بز گیدرده ژاپونلری جنته دعوت ایده‌جك اولورسه‌ق ، امین اولمه‌لی‌یز ، هیچ برفردی‌بیله اقناع ایتمك ممکن اولمایه‌جقدر . آباً عن جدٍ مسلمان اولنلرده دخی ، جنته عاشق اوله‌رق اسلامیته صاریلانلرمز پك‌ازدر .

ظن ایدرم بوقدرجك برمطالعه ایله ژاپونیاده اسلامیتك استقبالی نه‌درجه‌ده اولدیغنی قارئین کرامه عرض ایده‌بیلمشمدر .

بعض آدملر ژاپونیاده الآن پك چوق مسلمان وجودندن خبر ویرمکده ایسه‌لرده ، طوغری دکلدر . سویله‌ینلرك مقصد ومطلبلری نه در ، بیله‌میورم ؛ پك چوق آدملر ، حتی بالذات ایمپراطور « موجو ــ حیتو » مسلمانمش کبی طوغری اولمایان سوزلری روایت ایدییورلر .

حتی محاربه زماننده استانبولدن مأموریتله ژاپونیه‌ده بولنان پرتوبك نامنده برضابطك میقادو کتبخانه‌سنده بولندیغی زمان ، خط کوفی ایله یازلمش برمصحف کوردیکی ، حتی میقادو طرفندن اوقومق ایچون کندیسنه تکلیف اولندیغی ومیقادونك بالذات پرتو بکه اوقویوبده کوستردیکی روایت اولنیورسه‌ده ، نچه بونلر هپ طاتلی خیالاتدن عبارتدر . بن کندی طرفمدن « اللّٰه ویرسونده اویله اولسون » دیه‌جکم .

ژاپونلرك اسلاملره محبتی :

بوحقیقةً شایان اعتبار و ملاحظه برمسئله‌در ، ژاپونلرك اسلاملره محبتلری پك اسکیدن‌وارمش وحالا موجوددر . بن بوبابده برقاچ شواهد سرد ایده‌جکم :

روس ــ ژاپون محاربه‌سندن مقدم ، عموم روسیه‌نك هر ولایتنده ژاپونلر پك چوق بولنورلردی ، اوزمانده روسیه‌نك « پیرمه » بلده‌سنده برقاچ ژاپونیه‌لی بولنورمش ، بونلردن بری اوراده خسته اولور ، کندی حیاتندن قطع امید ایدنجه رفقاسنه سویله‌ر : « بنم اجل موعودم حلول ایدوبده‌بوراده وفات ایده‌جك اولورسه‌م ، بنی مسلمان مقبره‌سنه دفن ایدکز . آرقداشلق نامنه سزدن صوك رجام بودر » دیر .

وبرقاچ کون صوکره‌ده وفات ایدر ، رفقاسیده وصیتی موجبنجه مسلمان مزارینه دفن ایتمك اوزره ، یرلی پولیس و صحیه دائره‌لرندن استحصال مساعده ایتدکدن صوکره ، محله امامنه مراجعتله ایده‌رك استیذان ایدر .

آه اوامام آه . مع مافیه رفقاسی بیچاره‌نك جسدینی مسلمان مقبره‌سی اتصالنده بر یره دفن ایدر کیدرلر . حالا مقبره‌سی معلومدر . بن بالذات زیارت ایتمشدم .

برده روسیه‌یه اسیر کلمش ژاپونلر ، بوتون مسلمانلر ایله تماسده بولندیلر .

ژاپونیه‌یه اسیر کیتمش روس عساکری ایچنده ایکی بیك قدر تاتار مسلمان بولنیورمش ژاپونلر بونلره آیروجه احترام ایتمشلر .

بوندن ماعدا کچن سنه ۳۱ مارت وقعه‌سی اثناسنده بن ژاپونیه‌ده بولنیوردم : برنجی نیسان آقشامدن صوکره ایدی ، بزم بولندیغمز مسافرخانه خدمتجیسی نهایت ۱۸ یاشنده برچوجقدی ، النده غزته ، بنم یانمه کلمش : « استانبولده چوق فنا(باودو ــ کونت‌ــای) = عسکر اغتشاش ایدییور » چوجق بونی سویلرکن عادتا بر صقندی ، براضطراب ایچنده‌بولنیوردی .

ایرته‌سی کونی هرکیمی کوردم ایسه بکاتعزیه‌ایدییورلردی :ــ نه‌حالدر ونه اولاجق؟ دیه‌رك بیوك بر مراق ایله او ایامده تلغرافلری تعقیب ایتمکده دوام ایتدیلر ، هرکون صباح آقشـام ایکی تلغراف نشر اولنوردی ، دوستلرم بکا هر ایکیسـنی اخبـر ایده‌رك: آمان نه یاپه‌لم ، الله ویرسونده بر آن اول تسکین اولونسه...پك متأثر اولیورز ... دیرلردی .

۱۸ نجی نیسـانده قونت اوقومه زادکان قلوبی صالوننده بر قونفرانس ویره‌رك ترکیه‌نك استقبالی حقنده بر نطق ایراد ایتدی .

قونت اوقومه‌نك بونطقی ژاپونلرك اذهانی خیلی تسـکین ایتمشـدی . صوکره پروفسـور تومیدجو دخی بر قونفرانس ویرمشـدی . ترکیه‌نك استقبالی حقنده غایت مفصل معلومات ویره‌رك شرقك روحی تورکیه حکومتیدر ، دیمشدی .

سلطـان عبدالحمیدك خلع اولنه‌رق حبس اولندیغی حوادثی کلنجه ، احبادن ایکی آدم بکا کله‌رك دیدیلر : ــ بو پیغمبر خلیفه‌سی اولان آدم نه ایچون بوقدر تحقیر اولنیور . بونك ظلمی حدی تجاوز ایتمش ایسه‌ده ، مقامنه احترام لازم ...

غایت مکدر اولدقلرینی آثاروجهیه‌لری کوستریوردی . حتی بن تسکین ایتدیکم زمان :

ــ مقام خلافت ، بیوك مقام . بومقامه هرحالده احترام لازم ... دیه‌رك اوزولمکده ایدیلر ، حتی بنم طرفمدن جزئی بر موافقت کورسه‌لر ، میتینغلر یاپوب مجلس مبعوثانه تلغرافلر چکمك فکرنده اولانلرده وارمش .

ظن ایده‌رم بودرجه حسیات ، اسلامه اولان محبتلرینه واضحاً دلالت ایدر .

بوراده بر آز تفکر اولنورسه، اسلامیتدن هیچ خبرلری اولمدیغی حالده بودرجه‌ده حسباته مالك اولملری حقیقةً جالب دقت ،بلکه‌ده موجب حیرتدر .

سی جوغا کیکو قزلر مکتبی

توکیوده ملی قزلر مکتبی ، غایت کوزل بر مکتبدر . بن بو مکتبی زیارت ایتدم ، مکتب مدیری میساته جنابلری بزی کمال احترامله استقبال ایده‌رك مکتبك هرجهتنی کوستردی .

ژاپونیه‌ده عمومیتله مکتبلرك بنالری پك ساده اولیور. شو جمله‌دن بومکتبنده‌بناسی غایت‌ساده آخشاب بر بنا اولوب، درسلریده ابتدائی واعدادی صنفلره تقسیم اولنور. نم بوراده اصل عرض ایده‌جکم جهت مکتب مدیری میساته ایله بینمزده اولان محاوره‌در .

بن مکتب مدیرینه سؤال ایتدم : مکتبك اصل تعقیب ایده‌جك مسلکی نه‌در ؟

— بزم مکتبمز دها پك یکی اولدیغندن مسلکنی تماميله میدانه‌وضع ایده‌مه‌مشدر. اساساً بزم ژاپونیه‌ده مکتب پك چوقدر ؛مع‌مافیه بعض‌مکتبلرمز اخلاق ملیه‌ده پك چوق اهمال ایدییورلر ، بزم مکتبمزك مقصدی ایسه اخلاق ملیه‌مزی تماميله محافظه ایتمکدر .

بزده اساساً تربیهٔ اخلاقیه جنکیز خان تعلیماتیدر؟ اشته شو افندی جنکیز تاریخی متخصص لرندندر ... دیه‌رك برینی بزه تقدیم ایتدی .

بو ایسه زیاده‌سیله استغرابمی موجب اولدی ، صوردم : — جنکیزك تعلیماتی دیمك نه‌دیمکدر ؟ وبو تعلیماتدن نه‌کبی منفعت امید ایدییورسکز ؟

— بزم اخلاق قدیمه‌مز آل جنکیزدندر. جنکیز چینه کلدیکی زمان بزم ژاپونلردن خصوصی مأمورلر کیتمشلر، خوش آمدی‌ایفا ایتدکدن صوکره تربیه‌یه ، اخلاقه دائر آیروجه تعلیمات‌تلقی ایتمشلر ، شو سببدندرکه بزم معیشتمزده پك‌چوق‌ساده و تکلفسز احواله تصادف ایده‌جکسکز .

اسکیدن بزم معیشتمز غایت ساده و اقتصاده موافق برطرزده ایدی ، وحالا اوطرز معیشت باقیدر ، فقط بوصوك اوچ بش سنه ظرفنده بعض کنجلریمز آوروپا تربیه‌سیله تسمیم اولنمغه باشلانمشدر ، خصوصا غرب مسیونرلری بو فکره خدمت

ایده‌جکلر ، بزده شیمدیدن بونلرك اوکنه چیقماز سه‌ق ، احتمالکه کنجلرمزی اغفال ایدرلر، شو سببه مبنی شیمدیدن تدبیرده قصور ایتمه‌یه‌لم، والده اوله‌جق قزلرمزی اومسلکه موافق صورتده تربیه ایده‌لم فکرنده‌یز .

سزه اوفاجق بر نمونه عرض ایده‌جکم : بزم ژاپونلر من القدیم خانه داخلنده بو-لندقلری زمان دیز اوزرنده اوتورمقله مألوف بر ملتدر . شیمدی (هر نه‌قدر پك نادر ایسه‌ده) صندالیه استعمالی چیقدی، همان شو صندالیه استعمال ایدنلرك آیاقلرنده بر خسته‌لق ده‌ظهور ایتدی . حالبوکه بزم یتمش سکسان یاشنده اختیارلرمز بویله بر خسته‌لق بیلمیورلر .

و دها باشقه برچوق احوالی، ملت ایچون مضر کوردیکمز شیلری شیمدیدن والده اوله‌جقلره کوستره‌جك اولورسه‌ق ، ملتمزك اخلاق ملیه‌سنی محافظه ایتمکه موفق اوله بیلورز امیدنده‌یم . مکتبمزك بوتون آمالی بودر .

— بو کبی فکره خدمت ایدر مکتبلر دها وارمی ؟ وحکومتك بو کبی مکتبلره نظری ناصلدر ؟

— بویله مکتب وار ، امید ایده‌رم اسکیلرمزدن دها پك چوق ذوات ، مکتب مدیرلری ومعلملری بو فکری تعقیب ایده‌جکلردر . حکومتمزك مکتب ایله علاقه‌سی پك آزدر.او کندی مأمورلرینی یتشدیرسون ، ملتمزك اخلاقنی ینه ملته براقسون،بز ممنونز . حکومت وظیفه‌سی خارجنده بر ایشه مداخله ایده‌مز ، بو ذاتاً حکومت وظیفه‌سی دکلدر .

— شیمدی بن سزدن تکرار صوره‌جغم : سزك جنکیز تعلیمی دیدیککز شی نه‌دن عبارت ایدی،بن اونی لایقیله آکلایه‌مدم وبو افندینك اختصاصی نه‌دن عبارتدر ؟

— بزم ژاپونلر دیدیکم کبی اقتصاده رعایت ایتمکله مألوف ملتدر ، بوتون اساس ملیت بوندن عبارتدر ، جنکیز خان دیمش : مملکت سلاح ایله فتح اولنور ، اقتصاد ایله‌ده محافظه اولنور . بزم ژاپونلر بو قاعده‌یی بر قانون اساسی یرنده تلقی ایتمشلردر . مقصد غربك اسرافاتنه قاپلمامقدر . مع مافیه بزده من القدیم بویله ملی تربیه. جنکیز تربیه‌سی دیمکده شایع اولمشدر . بو افندینك پدری دخی جنکیز تاریخیله مشغول بولنوردی ، آل جنکیز محبلرندندی ، کندیلریده پدرلرینك یازمش اولدیغی اواثری طبع ایده‌رك ، تممه‌سیله نشر ایتمك فکرنده‌در . شو سببه مبنی چین داخلنده جولان ایدرك جنکیز حقنده آیروجه پك چوق معلومات جمع ایتمشدر .

شیمدی بن سزدن استرحام ایده‌جکم ، وقتکز مساعده ایدرسه بزم قزلریمزه بر قاچ سوز سویلرسه‌کز ممنون اولورز . آیروجه حسن اخلاقه دائر سویله‌مه‌کزی‌ده استرحام ایده‌رم .

بنده بالطبع موافقت ایتدم . مکتب صالوننه قزلری جمع ایتدیلر . اوراده مختصر بر نطق ایراد ایده‌رك ، آداب اسلامیه‌ـن بحث ایتدم .

صکره مکتبك هر طرفنی کزدك ، قزلر کندی صنعتلرندن بزه بعض شیلر تقدیم ایتدیلر . مکتب مدیری صوك درجه‌ده اظهار ممنونیت ایتدی . حتی مکتبدن مفارقت ایده‌جکمز زمان یولك ایکی طرفنه صفبسته قزلر سوقاق قپوسنه قدر دیزلمشلردی و یوله‌ده مینی مینی قزلر اللرنده اولان اوفاجق سپتلردن چیچکلر صاچمقده ایدیلر .

مکتبك هر جهتدن ساده‌لکی و تربیه‌نك‌ده مکملیتی بسبللی ایدی .

بوراده هرشیدن زیاده جنکیز حقنده اولان سوزلر نم نظر دقتمی جلب ایتمشدی ، ظن ایده‌رم بزم تاتارلر ایچونده شایان عبرتدر ، اکر اعتبار اولنورسه ... ژاپونلر جنکیزه اوقدر احترام ایدرلر ، بزم ایسه جنکیزك کیم اولدیغندن خبرمز یوق ، یاخود خبردار اولمق ایسته‌میورز ، نه دیه‌لم ؟ تأسف ایتسه‌كده فائده یوق .

بن بوراده شونی دخی اخطار ایده‌جکم : ژاپونلرده عمومیتله اخلاق ملیه محافظه‌سی دیمك ، مستحسن اولان شیلری محافظه‌دن عبارت اولوب ، اقتصادی یولنه قویمق ، ماتی انواع سفاهتدن منع ایتمك کبی شیلردر ، یوقسه مستهجن اولان عادات قدیمه‌نك محافظه‌سی دکلدر . مثلا قریه‌لرده ایام صیفده الی یومنا هذا چپلاق کزمك عادت قبیحه‌سی واردرکه ، عقلی باشنده اولنلردن کیمسه‌ده بونك محافظه‌سی طرفداری دکلدر . ذاتاً ژاپونلرده عورت کلمه‌سی یوقمش ، وعورت معناسنی افاده ایدرده بر سوز یوقمش ، یالکز عورت غلیظه‌یی ستر ایتمکله اکتفا ایدرلرمش ، بو حال قریه‌لرده بوکونه قدر دوام ایتمکده‌در . فقط بلده‌لرده بونلر قطعیاً قالقمش ، قریه‌لرده دخی قالدیرلمه‌سی ایچون چالشلمقده‌در .

« امنیت عمومیه »

ژاپونیاده امنیت عمومیه بر کمالدر . ایستر شهرلرده ، ایستر کویلرده سرقت فلان وقوعی پك نوادردندر . بن طاغلرده ، قیرلرده پیاده و یالکز پك چوق کزدم . حتی پك چوق زمانلر کیدرکن یورغنلق غلبه ایدردی . یاتار اویوردم ، بعضاً‌ده یانمده اوفاق

تفك اشياده بولنوردی ، فقط هیچ بر کره قضایه فلان تصادف ایتمدم . بولندیغم خانه
صاحبلرینك قاپولرینه دقت ایدردم ، قاپو سورمك فلان هیچ عادت اولمامشدر .
قاپولرینی سورسه‌لر بویله دیوارلرك نره‌سندن بر تپمه اوررولرسه همان یقیله بیلور .
غزته‌لرده دخی بوکبی جرائم پك نادر مسموع اولدی ، حبس خانه‌لری کزدیکم
زمان دخی دقت ایتمشدم ، سرقتله محکوم اولنلر یوزده اون نسبتنده دیمشلردی . اکثر
جرملرده ناموس اوزرینه اولورمش ، او اونك ناموسنی اخلال ایتمشده ، او سببدن
ناکاموره‌ده نیزه‌یی بچاقله اورمش بواغورده آلات جارحه ایله خصمنی اورمق ،
حتی دوستنی فدا ایتمك نادر دکلدر . والا عمومیتله امنیت صوك درجه‌ده تأمین
اولنمشدر . وقایع جنائیه پك نادر بولنورمش . ژاپونلرك پك چوق جهتلردن
مللسائره‌دن فرقی واریا ! بوراده دخی برجهت خصوصیه‌لری واردر . هر ژاپون
خانه‌سنده مطلقا غایت کسکین بر بچاق بولنور . او بچاغکده کوره‌جکی وظیفه
هر کسدن زیاده خانه صاحبنك حیاتنی تهدید آلتنده بولندرمقدر .

برناموس سزلق یاپارسه ، یاخود دیکری آنك ناموسنی اخلال ایدرده او سکوت
ایدرسه وامثالی هرنه زمان کندی حیثیتنی محافظه ایده‌مزسه انتحار ایتمه‌سی لازم کلور ؛
اکر کندی انتحار ایتمزسه اقربا وتعلقاتی آنی مطلقا اتلاف ایدر . صوکره او بچاقله دیکرینه
دخی هجوم ایدر ، ینه عینی مقصده مبنی .

غریبدرکه ژاپونلرده اکثریتله انتحار قارنی یارمقله اولور ، مطلقا او بچاقله کندی
قارنی یاره‌جقدر .

محاکم عدلیه :

ژاپونلرده عدلیه محکمه‌لری غایت منتظمدر . جنایتك وقوعندن حکمه‌قدر مدت اون
بش کوندر ، اون بش کون ظرفنده محکمه قرار قطعی ویره‌مزسه ، او مجرم حبس خانه‌یی
ترك ایده‌بیلور .

محکمه دائما عینی دعوا وکیللری حضورنده مجرمك ایشلرینه باقار . قانونه عائد
جهتلرندن بحث ایتمکه لزوم کورمیورم ، نم دقت ایتدیکم جهت محکومه عائد اولوب ؛
استرقبل الحکم استر بعدالحکم محکومك حریتی هتك ایتمزلر ؛ محکوم هیچ بر وقت پیاده
کزدیرلمز ؛ عموما مجرمین آرابا ایله نقل اولنورلر .

آرابه‌دن ایندیردکاری زمان ، ومحکمه‌قوریدورنده بردائره‌دن دیکردائره‌یه کتوردیکی
زمان هپ مجرملرك باشلارینه برقاوق کچیررلر ، صورتی کوزکمز ، کیم اولدیغی کیمسه

بیسلەمز . مجرمك احوالنی جریده ایلەافشا ایتمزلر ، اکر جنایت ناموس اوزرنده فلان اولورسه . اما صرف خیانتدن عبارت اولورسه اووقت جنایتی هرجهتدن تشهیرایدرلر .

«ایلك بهار»

ژاپونلرده ایلك بهاره آیروجه براحترام وردر . ایلك‌بهارده کیرەز چیچك آچدیغی کبی ، عموم ژاپونلر هرشهردن کیراز چیچکی استقبالی ایچون صحرالره چیقارلر ، نیسان ابتداسنده «توحو شیغی» جمعیتی شواستقبال آلاینده حاضر بولنمقلغم ایچون بکا تذکره کوندرمشلردی . بنده یوم موعودده صباح ایرکن محل میعادمز اولان توکیو مرا کزندن «ژینو» بغچەسنه کلدم ، اوراده جمعیت رئیسی اومیحاره وبشقه اعضالردن یوزلرجه آدم «توحوشیغی» بایراغی [١] آلتنده تجمع ایتمشلردی . بز کلدکدن صوکره اون‌دقیقه استراحتی متعاقب دوغریجه «وینو» شمندوفر استاسیوننەاینەرك ، شمندوفرله «ناغویه» بلدەسینه عزیمت اولندی . واغونلره یرلشدکدن صوکره ترەن حرکت ایدر ایتمز ، او میحاره جنابلری بزی واغونده بولنان رفقاسینه تقدیم ایدەرك : آرقداشلر ! دیدی ، بو کون جمعیتمزك اك شانلی بر کونیدر ، زیرا جمعیتمزی اشتراکلریله متدار ایدن بیوك مسافرمز ابراهیم بزم آرامزده بولنیور . بز ژاپونلر ، برنجی دفعه اولەرق بوکبی ایام مبارکه لرمزده آرامزده برمسلمان کوریيورز .

واغونده اولانلر آیاغـه قالقارق هپ بردن یوکسك صدا ایله (بانزای) یاشا!.. دیه باغردیلر ، تمام قرق دقیقەده «ناغویه» بلدەسینه کلدك . بورادن یورویەرك یکرمی دقیقه ظرفنده بر صو کنارنده ، غایت لطیف موقعده باغچەیه کلدك ، اوراده پك‌چوق کیراز آغاچلری چیچك آچمش بولنیوردی ، باغچـەده برایکی ساعت قدر وقت کچردك ، بهاره خطابا نطقلر سویلندی ، شعرلر اوقوندی ، غایت خوش بر وقت کچرلدی .

اورالرده هر باغچەده و هر طرفده پك چوق اهالی بولنوردی ، هرکس کندی سوروسیله باغروب چاغرمقده ایدیلر ، بوراده بنم دقتمی جلب ایدن بیکلرجه جم غفیر بولندیغی حالده ، آرالرنده نسواندن کیمسه بولنمزدی . بونلرده تستر یوق ، حجاب یوق وترقی ایتمشده برملت اولدیغندن قادینلر برابر بولنەبیلورلردی ! آوروپا اصولنده اولدیغی کبی ادبسزلکلرده اوله‌بیلوردی ، فقط هرشی ادب دائرەسنده براظهار مسرتدن عبارت ،

[١] ژاپونلرده هر جمعیتك کندنه مخصوص بایراغی واردر .

اویناموق کولمك ایله وقت كچرلدی ، بوصورتله بهاری استقبال ژاپونلرده پك اسکی بر عادت ایمش ، صوکره بزی بویله بهار استقبالنه دعوت ایدنلرپك چوق بولندی ، بعضلری شهر خارجنه صحرالره کتمزلرده ، داخل بلده‌ده کندی باغچه‌لرنده بهاری استقبال ایدرلرمش . برکون قونت ماجوره دخی بزی، بهار استقبالنه دعوت ایتمشدی ، بوتون نیسان بلکه مارت ابتداسندن نیسان نهایتنه قدر ژاپونیه‌ده هوا غایت لطیف اولورمش . ژاپونلرده بهار استقبالی نامیله خوش وقت کچررلرمش .

بزم بو بهار استقبالی سایه‌سنده استفاده‌مز پك چوق اولدی ، پك چوق آدملر ایله کسب معارفه ایتدك ، پك چوق نطقلر سویلدك ، اتحاد شرق مسئله‌سیله ژاپونلرك اذهاننی اشغال ایتمکه موفق اولدق .

« ژاپونلرده تجارت »

بن اوچ درت ماه قدر ژاپونیه‌ده وقت کچردیکم حالده ، ژاپونیه‌ده تجارته عائد بر معلومات استحصال ایتمك تشبثنده بولنمامشدم . یالکز کوریردم غایت جسیم مغازه‌لر وار ایسه‌ده ، اوفاق دکانلرده پك چوق ، هیچ بر خانه یوقکه جاده اوزرنده اولان بر اوطه‌سی دکان اولمسون ، ایسترشهرلرده ایستر قریه‌لرده دکانلرك کثرتنه پك تعجب ایدردم ، بونه ایچون بوقدر چوق ، هرخانه‌ده دکان وار ، مشتری نره‌دن کلیور ؟ دیه دوشنوردم ، فقط تجارتك درجه‌سنی بیلمزدم ، اصناف شبهه‌سز چوق ، کویلرده دخی اوفاق تفك بقالیه ،عطاریه کبی شیلرك کثرتی دقتمی جلب ایدردی . برکون برجمعیتده : — تورکیا تجارت مناسبتی تأسیسی ممکن اولورمی؟ دیه‌رك بری سؤال ایتدی ، او کوندن اعتباراً بومسئله دخی بنم ذهنمی اشغال ایتمکه باشلادی ، عجبا نه‌کبی تجارت ممکن اولوردیه ، هپ تحقیقات اجرا ایتمکه واطرافلیجه دوشونمکه باشلادم .

أوت ژاپونیه‌ده فابریقه‌لرك کثرتی وانواعی جالب دقت ایتدی ، خصوصاً مخترعات عدیده عقوله حیرت ویره‌جك درجه‌ده اولدیغنی کوریوردم ، حتی تجارتك ترقی وتعالیسنی کوزه آلارق ، ژاپونیه حکومتی « باته‌نتا » اصولنی‌ده ترویج ایده‌رك ، مخترعات جدیده ایچون آیروجه بر موزه خانه احداث ایتمش ، تجارته عائد هرنه‌که ایجاد واختراع اولنمش ایسه ، مخترع همان نمونه‌سنی موزه خانهٔ مذ کوره‌یه تودیع ایده‌رك ، امتیازینی استحصال ایدرمش . بوکون مذ کور موزه خانه زیارت اولندقده،

ژاپونیه‌ده تجارت وصنایعك نه درجه‌لره واردیغنی مشاهده اوله بیلور .

ایسترنواختراع ما کنه‌لر ، آلات وادوات ، مزروعات وباغبانلق اصولنه دائر مخترعات عدیده وصنایع متعدده ، تعداد اولنه‌مز درجه‌لره وارمش وهرسنه‌ده بیکلرجه اشیاء جدیده مذکور موزه‌خانه‌یه ویریلیور ، "فی الحقیقه بونلر ایچنده هیچ اهمیتسز شیلرده وار « پاته‌نتو » وارداتی ایچون اختراعات جدیده صیره‌سنده قبول اولنمش : البسه فورمه‌لری ، پاره چانته‌لری ، قوله‌لی کوملکلر ، شاپقه‌لر وامثالی عادی شیلری‌ده « پاته‌نتو » اصولنه توفیقاً اختراعات صیره‌سینه کچرمشلر . بونکله برابر غایت مهم ما کنه‌لر ، بالق دری‌لرندن مشین‌لر ، بالق یاغی چیقارمق ایچون مخصوص ما کنه‌لر واسلحهٔ ناریه‌نك انواعی وسائره پك مهم شیلرده چوقدر . مع مافیه بونلر ایچنده‌ده آیروجه‌ترکیه ایله بر مناسبت تجاریه‌یه وسیله اوله بیله‌جك بر شي کوره‌مدیکمی عرض ایتمشدم .

بونك اوزرینه مجلسده اولنلردن بری دیدی :ــ هرنه کبی معامله اولورسه اولسون، بز اورادن برشی بولور مبایعه ایده‌رز، واناره صاته‌جق‌ده بر شیلر بولورز، اولا مناسبت آچه‌جق بر چاره بوله‌بیلسه‌ك ... هر نه سببه مبنی ایسه یکدیکرمزه پك مجهول قالمشز.

میاکو نام برذات ؛ بکا خطاباً دیدی : ــسز واسطه اولوکز، ترکلر بزه تجارت واپورلری سپارش ایتسونلر ، واپورك عملیاتنده حاضر اولمق اوزره بز ترکیه‌دن عمله جلب ایده‌رز ،سپارشلر چوغالدقجه مناسباتمز واختلاطمز تزاید ایدر ، آز بر زمانده پك چوق اختلاطه قاپولرده آچیلور ، بن درعهده ایده‌رم ، آوروپاده یاپیله‌جق واپورلره نسبةً هر جهتدن دها مکمل اولمقله برابر یوزده یکرمی اوجوزه مال اولور . بز هیچ قزانمز ایسه‌ك بیله بونی یاپه‌بیلورز ، بو صورتله ابتدا بر مناسبت آچلسه صوکره هر شی اولوردی .

مناسبت باشلاندیغی کبی بزم بانقه‌لرمزده همان اورالرده شعبه‌لر آچارلر . آنلرك بانقه‌لریده بزده شعبه‌لر آچار . تجارتك باشلیجه سرمایه‌سی اولان بانقه‌لرمز مبادله‌یه باشلادیغی کبی تجارت مناسبتی کمال سرعتله ترقی ایدر ...

میاکو جنابلری بوسوزلری سویله‌دیکی زمان بن عادتادوشونیوردم ، کندی کندیمه قورقمایه باشلامشدم . همان بو ایشلر اولیویررسه ، بز محجوب اوله‌جغز کبی کلوردی . زیرا ژاپونیاده بانقه‌لرك کثرتی عادتا بزم غلطه صرافلری قدر ،بلکه دها چوقدر . بزده ایسه اللهه امانت . حقیقةً ژاپونیاده بانقه پك چوقدر ، اوناق اوفاق شرکت بانقه‌لری

کویلرده دخی بولنور. بیوك سرمایه‌داران بانقه‌لریده آز دکل . از جمله مجکوش بانقه‌سنده (سرمایه‌سی خاطرمده قالمدی) آلتی یوزی متجاوز مستخدمین بولنورمش، آمریقاده، انکلتره‌ده شعبه‌لری وارمش . بن کندم بالذات فن تجارتده نه نظری ونه‌ده عملی بر معلومات وممارسه صاحبی اولمدیغمدن ، نه قدرسمی وغیرت ایتدم ایسه‌ده آراده مناسبت پیدا ایده‌جك قدر بر شیلر بوله‌مدم .

مع مافیه ژاپونلرده تجارتك فوق‌العاده ترقی ایتمش بولندیغنه کسب قناعت ایتمشدم . زیرا اخراجات وادخالاته نسبةً قات قات تزاید ایتمش ، مانچوریه قوره استملاك اولنورسه، اون بش یکرمی سنه صوکره ضروریات نامنه ژاپونیانك خارجه هیچ احتیاجی قالمایه‌جقمش . بورالره قدر سطحی اولسه دخی بر معلومات استحصال ایده‌بیلمشدم .

استطراد

بن تجارته عائد معلومات آرامقده ایکن تصادفی اوله‌رق بر دفینه‌یه راست کلدم ، دفینه دیرسم استغرابی موجب اوله‌جغنده شبهه یوقدر ، مع مافیه ینه دفینه دنیله‌جك درجه‌ده ایدی ،

یوقوهاماده بولندیغم صره‌ده ، پك آز روسچه بیلور بر ساعت اوسته‌سیله کسب معارفه ایتمشدم ، آراده صیره‌ده بو آدمك دکاننه کیدر اوتوروردم ، وقت کچیرمك ایچونده اولور اولماز شیلردن بحث ایدر واوسایه‌ده ژاپون لسانیله‌ده ممارسه ایدردم ، زیرا بنم روسچه‌می آکلار . قارشیلق اولمق اوزره‌ده اکثر ژاپونجه سویلردی . شوسببه مبنی صباح آقشام اوغرادیغمدن خیلی بر انسیت پیدا ایتمشدك .

بر کون تجارتدن بحث ایتمکده ایکن بکا دیدی :- ایسترمیسکز بز سزکله بر آلیش ویریش یاپه‌لم وبیوك بر پاره‌ده قازانه‌لم .

— های های ! پاره قازانمق اولدقدن صوکره بن هر زمان حاضرم ، سز پاره‌دن خبر ویریکزده یاپه‌لم قازانه‌لم .

— فقط بر آز جسارت ایستر ، بر آزده صبر .

— جسارت اولمزسه تجارت اولمز دیمشلر ، بو بزم دیمزك اساسنده واردر .

بیچاره ژاپون بندن بو سوزلری ایشدر ایشتمز بنی غایت جسور بر تجار ظن ایتمش .

— اویله ایسه اساسلی بر مذاکره ایده‌لم ، دیه‌رك بنی کندی خانه‌سنه دعوت ایتمشدی .

بن ده همان وقت موعودنده خانه‌لرینه کلدم . چای فلان ایچدکدنصوکره بو ذات بکا دیدی :

— بزم ژاپونیه‌ده بعض روس اوراقی وار، پورت آرتور استیلاسنده حکومتك خبری اولمقسزین اللره کچمش، وقتنده نه اولدیغیده لایقیله معلوم اولمامش، زیرا روس مامورلری پورت آرتور محاصره اولندقدنصوکره بونلری خزینه‌دن هر نه‌صورتله چیقارمشلر ایسه چیقارمشلر، اورایه بورایه دفن ایتمشلر، پورت آرتور رسماً تسلیم اولندقده دوائر رسمیه بادفتر استلام اولندیغندن، بوکبی غیر رسمی صورتده دست راست اولان اشیا بوکون رسماً روسیه حکومتنه تکلیف اولنه‌مز . شوحالده بونلری غیر رسمی صورتده روسیه‌یه ادخال‌ایدوبده الدن صاتمق ممکن اولورسه، پك چوق استفاده اولنه‌بیلور .

— نه‌کبی اوراق اوله‌بیلورکه اویله پاره‌قازانمق ممکن اولور، بن بونی آکلایه‌میورم؟

— بن سزه تأمینات ویره‌بیلورم، بوراده بر قاچ میلیون قازانمق ممکن اوله‌جقدر، یوزی اللی‌یه بلکه دها آشاغی‌یه آله‌بیلورز، لکن شیمدی بونلر بر آدمك النده‌در . بن او آدمه خبر کوندرمشدم . مطلقا بر مانع ظهور ایتمشدر کله‌مدی . کلمك لازمدی. سز امین اولکز، بیوك بر سرمایه الده ایتمك ایچون بن سزه واسطه اولاجغم .

اوچ کوندن صوکره بن سزی او آدم ایله کوروشدیره‌جکم . جمعه، کون ساعت اونده بورایه کلورسه‌کز، بن او آدمی اوراقك نمونه‌سیله برابر بوراده حاضر ایده‌رم ، وبوندن‌بشقه‌دخی کارلی بر تجارت وار، خلاصه جمعه کون ساعت اونده بن سزه منتظر اوله‌جغم ، سزده ممنون اولورسکز .

بونك اوزرینه یوم موعوده قدر وداع ایده‌رك مفارقت ایتدم . بو نه اوله‌بیلور عجبا ؟ دیه زیاده‌سیله مراق ایده‌رك او اوچ کونی بیوك بر انتظارله کچیردم .

یوم مذکورده تمام ساعت اونده ساعتچی‌نك خانه‌سنه کلدم . بوراده تجار قیافتنده بر ذات‌بولنیوردی . خانه‌صاحبی‌مومی‌الیهی بزه‌تقدیم ایده‌رك دیدی : — توکیوده مشهور قومیسیونجی « حانافوزه » . بزیده روسیه تجاران معتبرانندن ع . ابراهیم (زواللی بنی تجار ظن ایتمش) . بر آز صحبت ایتدکدن صوکره بزه دوغری باقه‌رق دیدی : — بزم نه ایچون ملاقات ایده‌جکمزی سزه خانه صاحبی آکلاتمشدر دکلمی ؟

— اوت بردرجه‌یه قدر آکلادم‌ایسه‌ده ، صاتیله‌جق مال نه‌در اونی آکلایه‌مدم ؟

— اشته نمونه‌سی میدانده !..دیه‌رك یاننده بولنان اوراق چانطه‌سندن برچوق‌پوسته پوللری،اسهام داخلیه قوپونلری واوراقی ، برچوقده هیچ بیلمه‌دیکم اسهام چیقاردی.

ودیدی : صاتله‌جق مال شودر .

— بونلر نه قدر اوله‌بیلور ؛ چوق وارمی ؟

— پوسته پوللری برملیون آلتیوز بیك روبله قدر طوتار ، قونترول پولی‌ده اوچ ملیوندن زیاده ، و اسهام سائره ایکی ملیون بو قدرکه مجموعی یدی ملیونی بولور .

— بونلری نصل صاتمق ایسترسکز ، آزار آزارده صاته بیلورمیسکز ؟

— نصل بازارلق اولنورسه ، طبیعی پك آزده صاتمایه‌جغز .

— قیمت نه‌کبی اولور ؟

طبیعی بونلری هپ آکلامق ایستردم ، بنده عادتا برتجار کسلمکه باشلادم . عنها منهاهر جهتی مذاکره ایتدکدنصکره : تمامیله آلنه‌جق اولورسه یوزی‌اوتوز بشه‌قدر ویره‌بیله‌جکی ؛ یالکز پوسته پولنی آلاجق اولورسه‌م ، یوزی آلتمش ، بلکه اللی بشه‌قدر ویره‌بیله‌جکلری آکلاشلمشدی .

بنده نمونه اوله‌رق ایکی‌اوچیوز آلدم ، روسیه‌ده بیلدیکم آدملره وپترسبورغه قدر کوندرمشدم .

او آراده روسیه‌ده پوسته‌پولی تبدل ایتدی ، اسکی پوللرك مدتی دخی پك آزقالمشدی . نهایت نتیجه پذیر اوله‌مدی . مع‌مافیه مومی الیه قومسیونجی ایله مناسبتمز دوام ایتمکده ایدی ، برکون قومسیونجی دیدی :

— بزم حکومتده‌پورت آرتوردن استغنام اولنمش پك چوق روس اسلحه‌سی وار ، عجبا بونلری صاتمق ممکن اولمزمی؟ بن توسط ایدر ، بك‌اوچوز فیئاتله آلابیلوردم .

— نه‌کبی اسلحه وار ؟

— بشیوز بیك تفنك وار ، بهر تفنك‌ده ایکی‌یوز اللیشر بیك فشنکیله . صاندقدن بیله چیقارلمامش ، فابریقه‌دن نصل چیقمش ایسه‌اویله کلمش ، پورت آرتورده درمخزن اولنمش ، اولدیغی کبیده بزمکیلر استغنام ایتمشلر .

— بوده کیزلی‌می صاتیله‌جق ؟

— خایر ! برحکومت مبایعه ایده‌جك اولورسه رسماپازارلق اولنه‌بیلور . فقط اوله‌بیلورکه ، حکومتلرك تحت اداره‌سنده اولان برملت یاخود برشخص مبایعه‌ایده‌جك اولورسه طبیعی ، غیر رسمی صورتده مبایعه ایده‌جکدر .

بوندن ماعدا حکومت النده حربیه نظارتنده ، پك‌چوق استغنام اولنمش اشیاواردر که ، اکر مشتری بولنورسه بن‌توسط ایدر ؛ هپسنی صاتارم .

ایکی یوز اللی بیك قدر ایشلانمش قویون دریسی وار ، دهابك چوق شیلر وار، بخنده غرته‌ده دخی اعلان ایتمشلردی . قویون درسینی غایت اوجوز آلمق ممکن اولوردی . باشقه یکی حاضر البسه‌لرده وار .

اشته دیدیکم دفینه بوندن عبارتدر .

هرنه‌قدر بن عسکر اولمدیغم ایچون ، نم‌یورالرده کندی طرفمدن بر محاکمه‌یه اقتدارم یوق ایسه‌ده ، ظن ایده‌رم ، بوفن جلیل‌ده اختصاصی اولانلر ایچون پورت آرتورك تسلیمی موافق قانون وحکمت اولوب اولمدیغنی موازنه ومحاکمه ایتمك ایچون بودفینه‌ده برسرمایه اوله‌بیلور . بوندن ماعدا یوزلرجه حیوانات بولندیغی وبیلمم دهانه‌لرده اولدیغی، اوراق رسمیه ایله‌ده ثابت اولمشدی .

اوت پورت آرتور قوماندانی استه‌سیل ذاتا قانونا دوچار مجازات اولمشدر، مع مافیه اومجازاتك مکافات درجه‌سنده برمعامله‌اولدیغی دخی خاطره کله‌بیلور .

هرنه‌قدر بومسئله صدد خارجنده برشی کبی کوزکسه‌ده ، منفعتدن خالی اولمایه‌جغنی امید ایدییورم . حکومتلرك خیالده اولان منافع سیاسیه‌لری ایچون ، ملتلرقان دوکیور، جان فدا ایدییور ، وطن اوغرنده خدمت ایدییورز ظن اولنیور . اویله بر زمانده‌ایش باشنده سارقلرده بولنیور ، بونلر هپ شایان ملاحظه واعتباردر .

ژاپونیانك لیمانلری :

ژاپونیاده هردائم آچیق تجارت لیمانلری : سوریغه ، موجو ، ناغازاکی ، قوبا ، یوقوهوما لیمانلری اولوب ، بو بلده‌لرده اولدقجه تجارت مرکزلریدر .

سوریغه ، موجو یالکز روسیه التحاق ایدر . ناغازاکی ، قوبا ، یوقوهاما بونلر بوتون آوروپا وامریقا تجارت بحریه‌لری ایچون برر قاپو دینله‌جك درجه‌ده در .

ژاپونیه‌نك ، باشلیجه تجارتی : پرنج ، چای ، بالیق یاغی ، واشجار متنوعه اولوب بونلرك اخراج اولنور لیمانلریده قوبا لیمانیدر .

شهر مذکورك ایکی یوزاللی بیکی متجاوز اهـالیسی اولوب ، یکرمی بش قدرده هندلی مسلمان تجاری موجوددر ، بوراده اجنبی تجاری کثرتله بولنیور ، فقط بالنسبه ینه پك آزدر . بونکده باشلیجه سببی اولا اجنبی اراضی اسـتملاك ایده‌میور ، ثانیاً شرکتلر اولسه بویله اسهامك نصفندن زیاده‌سی یرلی ژاپون سرمایه‌سی اولمق شرطدر . بوصورتله وقتیله اولدقجه اجنبی‌لرك اوکنه سد چکلمش دیمکدر .

بوندن ماعدا تجارده کندی طرفندن اجنبیلرك یوللرینی کسمه‌یه چالشمقده‌در . مثلا « نیحون یوزین قایسین » نام ژاپونیه‌نك اك بیوك واپور شرکتی ، آمریقاده اك مشهور شرکتلردن « پینسلوانیه » شرکتی ایله عقد اتفاق ایتمش ، ژاپونیا ایله امریقا بیننده نه‌قدر نقلیات بحریه وار ایسه ، «پینسلوانیه » شرکتی ایله آلیور « نیحون یوزین قایسین » شرکتنه ویرییور .

« نیحون یوزین قایسین » ده امریقه داخلنه هرنره‌یه کیدر امتعۂ تجاریه یولجی وار ایسه ، هپسنی قوبادن، یوقوهامادن قبول ایدییور. آمریقا سواحلنه کلدیکی کبی پینسلوانیا شرکتنه تسلیم ایدییور . حتی امریقه‌نك نره‌سینه کیدیله‌جك اولورسه شمندوفر بیلتنه وارنجه قوبادن ویرییورلر .

شو صورتله عقد اتفاق اولندیغندن امریقه واپورلری ژاپونیه‌یه کلمیور . بونلر هپ تدبیر صائب ودوربینلکدر . بویله معامله‌لره آدم بولندقدن صکره مملکتده اجنبی تجارك کلمه‌سنده بر زیان یوقدر .

ژاپونلرده آلتون معدنی :

عموم ژاپونیه‌ده یکرمی یدی آلتون معدنی واردر ، بونلرك تحصیلاتی « رین » تعبیر ایلدکلری میزان ثقلت حسابیله ، (رین بزم مثقالدن آز فرقلی ایمش) بروجه آتیدر :

نیغاته : صادو جزیوسینه ۱۹۰٠٣٤٤

قوصاکه	٧٩٠٦٨٣	اومحی‌وه	٧٩.٣٨٥
یاماغاتو	٦٩٠٩١٩	اوکوتی	٤٩ ١٦٨
یوحیکانو	٢٨,٥٠٨	ایکینو	٢٢٠٥٩٦
تای صونو	٢٦ ٦٠٦	اینئامی	٢٠٠١٩٣
قورایه	١٩٠٦٠٨	جیکا آووری	١٥٠٣٣٣
برصی نوسی	١٢٠٢٩٣	آومری	٩٠١٦٨
توتوروکی	٨٠٢٣٣	حانده	٧٠٩٢٨
کیمپی	٧٠١٢٩	آوته‌نی	٦٠٤٥٢
اومه‌جی یامه	٥٠٣٢٨	جی عه‌ره‌بی	٣٠٨١٨
میجوبی	٣٠٤٠٢	کانوا	٣٠٢١٧

وه‌چی‌نو صه‌وه	۳٫۲۱۲	حصه‌می	۲٫۸٤٤
آو کوازی	۲٫۷۳۹	اوصاری صوه	۲٫٦۰۰
بین زای تك	۱٫۲۳٤	یاوسی آوکا	۱٫۰۸۰

اشته ژاپونیه‌ده بر سنه‌نك آلتون تحصیلاتی. برده ژاپونیه‌ده غایت مشهور (باقر) تونج معدنی واردرکه بوراده یالکز اون التی بیك عمله چالشمقده اولدیغی معلومدر. بونلر عمومیتله نظر اعتباره آلنه‌رق ملاحظه اولنورسه ژاپونیه‌نك تجارتی نه‌درجه‌ده اولدیغی آکلاشیله بیلور امیدنده‌یم.

« مکتب امتحانلری »

نیسان نهایتندن مایس نهایتنه قدر مکتب امتحانلری دوام ایتـدی. بنده بومدت ظرفنده ذکور واناثه مخصـوص مکتبلردن پك چوق مکتبك امتحان توزیع مکافات مجلسلرنده بولندم. بونلردن بعضلرینی قارئین کرامه عرض ایده‌جکم.

ابتدا پروفسـور تانا که جنـابلرینك کندی همتیله یالکز حمیت ملیه‌سی غلیانه کله‌رك آچمش اولدیغی اناث مکتبی « کوتوغا ککو » دیرلر. بو ذات بزی مکتبلرندن برنجی دفعـه اوله‌رق اکمال ایدنلره مأذونیت ویریله‌جکندن آیروجه التزام ایده‌رك دعوت ایتمشدی.

ذاتاً مکتب نمونه اوله‌رق آچلمش، بالاده ذکر ایتمش اولدیغم « سی‌جوغا ککو » مکتبی نظـیرندن بری ایدی. بن مکتبه کلدیکم زمان امتحـانلر بتمش، یالکز مکافات توزیع اولنمقده ایدی.

تاناکه جنابلری بزی مجلسده حاضر اولنلره تقدیم ایتدی. ژاپونلر تاتاره (تاتجان) دیرلر. تاتجان ملتندن مسلمان عبدالرشید ابراهیم، جمله‌کزه تقدیم ایده‌رم.

هرکس قیـام ایده‌رك احتراماً خوش آمدی ایتدیلر، بنده قیـام ایده‌رك تشکر واظهار ممنونیت ایتدم.

بوراده « پارلامنتو » اعضـالرندن سکز آدم بولنیوردی، دعوی وکیللرندن التی، پرفسورلردن‌ده درت آدم بولنمقده ایدی.

بونلردن اکثری مجلسده نطقلر ایراد ایده‌رك قزلره غایت کوزل نصیحتلرده بولندیلر. از جمله « پارلامنتو » اعضاسندن خطیب مشهور ساساکی جنابلرینك نطقنی خلاصةً عرض ایده‌جکم:

انسان همتی ، انسان غیرتی دنیاده اڭ بیوك بر آلتدر . بوكا مقابله ایده‌بیله‌جك دها بشقه بر قوت تصور اولنه‌مز . نیم خدمتم نه قدر آزاولسه بیله انسانك عملی نیتنه کوره تقدیر اولنور .

تانا كه جنابلرینك شیمدی كورمش اولدقلری وظیفه جزئیات قبیلندن اوله‌بیلور . مع مافیه نیتلرینك بیوكلكنه كوره آز عمل چوق مكافاته مستحق اولور . تانا كه برادرمز كیمسه‌دن بر شی ایسته‌مدی ، حكومتدن برمعاونت ایسته‌مدی ، یالکز كندی چالیشدی . كندی یمدی ایچمدی ، انجق اولاد وطن اوغرنده موجودینی فدا ایتدی . آلتی یدی سنه‌در كیمسه‌سزلری باشنه طوپلادی كندی خانه‌سنك تمامنی آنلره وقف ایده‌رك كندیسی حرمیله بر كوشه‌سنه صغندیلر ، ایشته شو قارشوكزده بولنان انسان یاوروجقلرینی كندینه اولاد ایدینه‌رك یتشدیردی . ایشته خانه‌جك (باغچه داخلنده بر كلبه‌یی كوستردی) شیمدی ایچنه صیغمادیغمزدن بوراده باغچه‌ده یاغمور آلتنده بولنیورز ، (آز یاغمورده واردی) بونلرك یدی سنه‌در بارندقلری مكتب ، بوراده اولاد وطنك ایلریده والده اوله‌جق معصومه‌لری تربیه اولنیور ، وبونلردن ایكیسی برنجی سنه‌نك میوه‌لری اوله‌رق یتیشدی ، اما بونلر یالكز كندیلری ایچون یتیشمدیلر ، وطنه وطن اولادی یتیشدیرمك ایچون یتیشدیلر ، بوندن صكره‌ده كله‌جك سنه ایچون یتیشه‌جكلرینی تانا كه قرداشمز بو كوندن اعتباراً كمال امنیتله منتظرلردرلر . بن سزه بو كره یتیشمش اولان ایكی دانه میوه‌جكی تقدیم ایده‌جكم ، قزلرم قالقكز آیاغه افندیلر كورسونلر . [ایكی قز آرقه‌دن آیاغه قالقدیلر .]

ساساكی دوام ایده‌رك : — بونلرك البسه‌لرینه باقمایكز ، فقیرلك انسانه عارلك دكلدر ، جهل عاردر . دیدیكم كبی تانا كه وحرمی بونلری آنجق كندی غیرتیله شوكومس ایچنده یتیشدیردی . بونك ایچون تانا كه برادرمز نه قدر افتخار ایدرسه حقی واردر ، بو آز بر شی دكلدر .

بن سزه تانا كه برادرمزك خدمتنی تقدیر ایتمك ایچون بر مثال كوستره‌جكم :

بن مغولستانده بولندیغم زمان بر قاچ خرستیان میسیونرلریله ملاقات ایتمشدم . او زمان بر میسیونره ایشلری نه درجه‌ده ونه كبی موفقیتلره مظهر اولدقلرینی صوردم . یكرمی سنه میسیونرلك ایتمش . حكومتی طرفندن ملیونلر ایله پاره‌لر صرف اولنمش ، كلیسالر ، مناسترلر بنا ایتمشلرده ، یكرمی سنه ظرفنده ایكی آدم تنصر ایتمش ،

میسیو نرده موفقیت فوق‌العاده کبی بو خدمتی کمال ممنونیت ایله افتخار ایدرجه‌سنه بکا سویلدیکی کبی هر راست کله‌نه‌ده سویلمکده ایدی.

بن بونی قیاس ایدر کبی سویلیورسه‌م‌ده، برادرم تانا که‌نك خدمتی هیچ بر وقت بوکا مقایسه اولنه‌مز، زیرا بو بر وظیفهٔ مقدسه‌درکه وطنك استقبالی ایچون صرف مساعی اولنمش، یالکز انسانیته دکل، وطنه وملته خدمتدر.

میسیو نر کندی ملتنك حیاتی ایچون دیکر ملت افرادندن ایکی آدمك اخلاقی افساد ایده‌بیلدیکنه مغرور اولیوردی.

تانا که جنابلری ایسه کندی ملتنك حیاتی ایچون، ینه کندی ملتندن بیکلرجه آدمك اخلاقی اصلاح ایده‌جك والده‌لر یتیشدیره‌جکدر. بونك قیمتی تقدیر ایتمکده بنم لسانم قاصردر. بو مثالی سویله‌دم ایسه، یالکز او بنم عجزمه دلالت ایدر. بن وظیفه اوله‌رق اولا کندی ناممه، صکره‌ده بنی «پارلامنتو» یه انتخاب ایدرك ملت امورینه توکیل ایتمش آدملر طرفندن تانا که جنابلرینه تشکر ایده‌رم. (سوره‌کلی آلقیشلر)

دعوی وکیلی سا کوراکی: - نیچون ملتی بوکون علم ومعرفت نقطهٔ نظرندن هیچ بر ملتدن آشاغی دکلدر، بز بوندن اون بش یکرمی سنه مقدم ملل غربیه‌یه محتاج بولنوردق، فقط شیمدی بزم انلره احتیاجمز قالمدی دیرسه‌م براز عجله ایتمش اولورم، اما اون سنه صوکره احتیاجمز قالمایه‌جغنه شبهه ایتمیورم. بو درجه‌یه کلنجه ملیت وقومیتمزی محافظه ایتدك وبوندن صوکره دخی بو ملیتمزی وعادات قدیمهٔ مألوفه‌مزی تبدیل ایتمکه لزوم کورمیه‌جکز. بعض آچلغه تحمل ایده‌میوب دنائتی التزام ایده‌رك کندیلرینی میسیونرلر قوجاغنه آتمش ادملره عموماً اظهار نفرت ایده‌رز.

«بزم شیمدی‌یه قدر استعمال ایتمکده اولدیغمز حروفات - که هیر وغلیف - درهرنه قدر اصلی چین حروفاتی ایسه‌ده، ایکی بیك سنه‌در بزده استعمال ایتمکده‌یز، بزمده کندی مالمز وسبب حیاتمز اولمشدر. ایکی بیك سنه‌لك تاریخمز بو رسم خط ایله محفوظدر، وفنون جدیده‌مزك استقبالی بو خط ایله تأمین اولنمشدر، شیمدی بعض بد بینانك شو رسم خطمزه تسلط فکرنده بولنمه‌سی، بزم حیاتمزه تسلط دیمکدر، بونك بر حرفینك تبدیل اولنمه‌سنه هیچ بر ژاپونیالینك رضا کوسترمیه‌جکی معلومدر.

«بوکون مکتبده اولان قزلرمز یارین ملت آنالری اوله‌جقلر، بونلرك برنجی وظیفه‌لری ملت اولادینی اجنبی روحندن محافظه ایتمکدر.

«دکل یالکز خلقت ادم، خلقت جمیع مخلوقات ذکور واناثلق ایله متصف اولوب،

بونلردن هر برینك وظیفه‌سنی ینه طبیعت تأمین ایتمشدر . طبعاً هیچ بر قادین ارككك وظیفه‌سنی تحمل ایده‌میه‌جكی كبی ، هیچ بر اركك‌ده قادین وظیفه‌سنی التزام ایده‌میه‌جكی محقق ومقرر ایكن ، اوروپاده بعض اخلاق وطبیعت دشمانلرینك قادینلری مساوات ایله مغرور ایتمه‌لری عادتا بر جنایتدر (آلقیشلر)

«بن بر ژاپونیالی‌یم، فطرةً بنم بر چوق خصوصیاتم واردركه ، بن انلری اوروپالیلرك خاطری ایچون تبدیل ایده‌جك اولورسه‌م ملتمه وملیتمه قارشی جنایت ایتمش اوله‌جغم مقرردر . (آلقیشلر)

«بن دها برشی سویلیه‌جكم ، صمیم قلبمدن سویله‌یه‌جكم ؛ بوكون بوراده ژاپونلرك بیوك مسافری ابراهیم پدرمزدن برشی رجا ایده‌جكم :

« بز ژاپونلر شرق ملتندنز ، دین اسلام‌ده شرقده فوق‌العاده بر موفقیت ایله انتشار ایتمشدر ، هرنه‌قدر بزم ژاپونیه‌یه شیمدی‌یه قدر كلمه‌مش ایسه‌ده احتمالكه فیمابعد اخلاق ملیه‌مزی محافظه ایتمك ایچون ، دین اسلام بزه رهبر اوله‌بیلور . بناءً علیه حرمتلو مسافرمز بزه اسلامیتدن معلومات ویرسون ، بوراده اولان رفقامدن‌ده رجا ایده‌جكم برلكده استرحام ایده‌لم . اسلامیتك حقیقتنی كنهنی آكلارسه‌ق اولوركه‌قبولده ایده‌رز .»
[آلقیشلر . هرطرفدن رجا ایده‌رز ! صدالری .]

بونك اوزرینه تاناكه جنابلری برندن قالقه‌رق بنم یانمه كلدی ودیدی‌كه : — بیوركز ، افكاركزله بزم ژاپونلرده استفاده ایتسونلر ، بن كندم سزك قبول ایتمش اولدیغكز دینی قبول ایتمكده تردد ایتمم ، بن شونی تكرار ایده‌جكم كه شو قزجغزلره تعلیمات اسلامیه‌ده اخلاق حسنه‌دن هرنه وار ایسه سویله‌یكز ، سزك نصیحتلركز آنلر ایچون اونودیلمز بر درس اوله‌جقدر . »

بن قیام ایده‌رك اعتذار ایتدم ایسه‌ده ، هر طرفدن رجا ایده‌رز صدالری تكرر ایدنجه ، آرتق بالمجبوریه برقاچ سوز سویله‌مه‌یی اختیار ایتدم :

«افندیلر ! حقمده كوسترمش اولدیغكز التفاته آیروجه تشكر ایده‌رم . بنم هرشیدن مقدم سزه عرض ایده‌جكم شودركه : بن بورایه دین تعلیمی ونشری ایچون كلدم ، ذاتاً دیانت اسلامیه‌ده مسیونرلق تكلیفات ایله دكل ، تهذیب اخلاق ایله‌در . تعلیمات اسلامیه مكارم اخلاقدن عبارتدر . حضرت محمد (ص م) مكارم اخلاقی اتمام ایچون كوندرلمشدر . مكارم اخلاقده هر انسانك مطلوبیدر ، اصحاب عقول ؛ اسلاملرده اولان اخوت ، تحاب ، امنیت وسائر اوصاف جمیله و اخلاق حمیده‌یی كوردكجه استحسان ایدرك

او تربیهٔ محمدیه‌یه مفتون اوله‌رق قبول ایتمشلردر ؛ یوقسه کیمسه‌نك تکلیفی ایله دکل . بونکله برابر شونی دخی علاوه ایده‌جکم ، بن ژاپونلرك اخلاقی وتربیه‌سنی اسلامیته تمامیله موافق بولیورم ؛ اکر شو اصنامده اولماسه ایدی ، بن ژاپونلر فطرةً مسلماندر دیه‌جکدم ، مع‌مافیه‌ینه دیه‌جکم ، ژاپونلر کبی متفکر بر ملت ایچنده بو اصنام باقی اوله‌مز وبالآخره عقول جهانی دوچار حیرت ایدن ژاپونلرك عقلی ، ینه بو کندی اللریله‌یاپمش اولدقلری آغاج پارچه‌لرینی خالق ومعبود اوله‌رق قبول ایده‌مز ، شوحالده ژاپونیانك اوله‌جغی دین ، ینه دین اسلامدر . بونی ژاپونلر کندیلری دها زیاده تقدیر ایدرلر امیدنده‌یم . آرتق شمدیلك بشقه برشی سویله‌مکه حاجت کورمیورم ؛ یالکز ژاپونلرك ترقی وتعالیلرینی قلبمدن تمنی ایده‌رم ، ذاتاً ترقی ایده‌جکلری دخی غایت طبیعیدر . غربیلرك وظیفه‌لری غروب اوله‌جغی کبی (نیچون) شمس طالعك وظیفه‌سیده تعالی ایتمکدر .

دیه‌رك موقع خطابتی ترك ایتدی . دهشتلی آلقیشلرایله عرض احترام ایتدیلر .

تانا که جنابلری :

بن وقتیله اکمال تحصیل ایتدکدن صوکره ملتم احوالنی تتبع ایله اوچ سنه وقت کچردم . اشته شو تتبعاتم نتیجه‌سنده ، ملتم ایچنده آوروپا اخلاقنه میل ایتمش آدملر کوردم ، نسالرمزك طبیعتلری فساد اخلاقه دها مساعد اولدیغندن ، آوروپا سیاحلرینکده نسالرمزه هجوملری دها زیاده اولدیغنه کسب قناعت ایدرك ، نسالرمزك اخلاق ملیه‌لرینی محافظه ایتمك لزومنی حس ایده‌رك فقر وضرورتمله برابر بو وظیفه‌یی حکومت خدمتنه ترجیح ایتدم . — » (آلقیشلر)

بوندن ماعدا دها یك چوق آدملر نطق ایراد ایتمشدی ، مضمون هپ بر اولدیغندن ضبط ایتمکه لزوم کورمه‌مشدم . یالکز شوراسنی عرض ایده‌جکم : ژاپونلر اخلاق ملیه‌لرینك محافظه‌سی ایچون زیاده‌سیله مراق ایدییورلر ، آوروپالیلرك نساره هجومندن پك زیاده متألم اولیورلر . دفعاتله بونی حس ایتمشدم ، بوکره‌ده آچیقدن آچیغه سویله‌دکلرندن ، فیما بعد بو بابده سوز سویله‌مك ایجاب ایدرسه آرتق دها سربست وکمال جسارتله بیان افکار ایتمك اوزره قرار ویردم .

شونی دخی عرض ایده‌جکم بو امتحان مجلسی ختامنده بزی اوراده آله قویدیلر . او کیجه‌ده بر قاچ آدم مسافر قالدق ، دعوا وکیلی سا کوراکی فلان بوراده خصوصی صحبتده بولندق ، بو کره سا کوراکی کمال جدیت ایله بکا دیدی :

— افندم بن و بنم اقرانمدن پك چوق آدملر واردرکه ، بز اکر حقایق اسلامیه‌یه مطلع

اولورسه‌ق اسلامیتی قبول ایتمکده تردد ایتمیه‌جکز، فقط تأسف ایدرم که السنهٔ اسلامیه‌دن هیچ برینی بیلمدیکمزدن اسلامیت حقنده معلوماتی، اسلام دشمنلری اثرلرندن تلقی ایتمکده مجبور قالییورز. صوکره قلبده بر تردد حاصل اولییور، اشته بونك چاره‌سنی بز آرتق سزدن امید ایده‌جکز. وبزه بو بابده بر رهبرلك ایتمه‌کزی آیروجه استرحام ایده‌جکز. سز امین اولکز. بزم هیچ بریمز او اصنامی اویله معبود ظن ایتمیز، اصنامك زمانی کچمشدر. هیچ بر عقل اویله آلهه‌یی قبول ایدرمی، یالکز بر مشوق اولمدقچه اسکیدن آیرلمق بر پارچه آغرجه کلییور، یوقسه بوکون ژاپونیه‌ده بر دینه احتیاج حس اولنمیور دکلدر. مع مافیه شونیده سزه اخطار ایده‌جکم: بومیسیونرلرده وجدان یوقدر، اکر سز بوراده بالفعل تشبث ایده‌جك اولورسه‌کز، بونلر سزه سوء قصد ایتمکدن کری قالمزلر، شونك ایچون سز بزه یول کوسترسه‌کز بز تشبث ایدر، فعلاً میدانه بز چیقارز. بزه هیچ بر شیده یاپامزلر، ذاتاً بز آنلرك حقلرندنده کله بیلورز.

— یوق بن اویله میسیونرلردن فلان قورقه‌جق آدملردن دکلم، بن آنلر ایله پترسبورغده بیله مصادمه‌ده بولنمشم.

— خیر، سزك قورقمایه‌جغکزه بن امینم، فقط بونلر پك آلچاق بر طائفه‌در، سزك کبی آدمك آنلرك قارشوسنده بولنمه‌سینه بنم وجدانم راضی اولمق استه‌میور.

ساساکی: بن برادرم ساکوراکی فکرنده تماميله اشتراك ایده‌رم، فضله اوله‌رق سزك توکیوده بقا کزی، وبوراده استقامتکزیده استرحام ایده‌رم. اقامت کاهلرکزك تدارکیده بزم ذمه‌مزده‌در، دیه‌رك کمال صمیمیت ایله بر تکلیفاتده بولندیلر.

واوراده بولنانلردن دها بشقه‌لریده بوماآلده سوزلر وصحبتلر دوام ایتدی. بو صحبتلرك نتیجه‌سی بکا بیوك بر جسارتله امیدلر بخش ایتمکده ایدی.

بن بوراده سویله‌نن سوزلرك بعضلرینی دها شیمدیدن نشر ایده‌میه‌جکم، مع مافیه وقت و زمانی کلدکجه بالطبع عالم مطبوعاتده پارلاق صحیفه‌لر تشکیل ایده‌جکنی بالخاصه تبشیر ایده‌بیلورم.

هپ مکتب امتحانلری:

ژاپونلرده مکتب امتحانلری آیروجه بر درس تشکیل ایدر دیه‌جك اولورسه‌م خطا دکلدر. مکتب امتحانلرنده اکثرنده بالذات بر یوم مخصوص اولورکه، امتحانلرك صوك کونی مطلقا بر درس عمومی شکلنی آلور، طلبه صنفلره فلان تقسیم اولنمزده، او کونی

او مکتبه منسوب طلبه‌نك کافه‌سی بردن حاضر اولورلر ، اهالیدن واعیان مملکتدن برجم غفیر اوراده اثبات وجود ایدرلر ، اکثرنده معارف ناظریده بالذات بولنور .

مکاتب عالیه امتحانلرنده ایسه « میقادو » تمثیل‌صامه حضرتلریده حاضر اولورلر . بوصورتله طلبه‌ده بیوك برحس ایقاظ اولنور . حاضرون طلبه ایچندن برینی انتخاب ایدرك امتحان ایدرلر ، یاخود اوطلبه‌دن برمسئله‌یه عائد بیـان فکر ایتمه‌سنی استرلر ، اوده چیقار ، همان حاضرلنمشجه‌سینه برنطق ایراد ایدر .

حتی برکره مکتب حربیه‌نك صوك سنه‌سی طلبه‌لری ، صوك امتحاننده حاضر اولمشدم « میقادو » جنابلریده موقع مخصوصلرنده بولنیورلردی . طلبه‌دن بری اوراده بر نطق ایراد ایتدی (ساعته باقدم تمـام یاریم ساعت سویله‌دی) هرکسی دوچار حیرت ایتدیکی کبی بالذات میقادو جنابلرینکده حسـن توجه‌لرینه مظهر اولمشدی ، نطقنك ختامنده میقادو جنابلری قیام ایده‌رك ، اوافندی‌یی حضورینه دعوتله جیبنده اولان ساعتنی اهدا ایلدی .

بنم فکرمجه ژاپونلر امتحانده اصل طلبه‌نك معلوماتنی تجربه ایتمکدن زیاده طلبه‌یه روح ویرمك جهتنی ترجیح ایتمشلردر . خصوصاصوك صنفلرده اکمال تحصیل ایدن بر افندینك بوکبی التفاته مظهر اولمه‌سی ، بیکلرجه آدمی ترغیب ایدر .

اعمی ودلسزلر مکتبی :

بوراده اولان مشاهداتمی دخی عرض ایتمکسزین کچه‌میه‌جکم . امتحان دیرسهم بوده اوتوزیع مکافات مجلسی ایدی . مجلس‌ده اهالی و اعیاندن بیکدن زیاده آدم حاضر بولنیورمش وشوجمله‌دن معارف ناظری مستشاری دخی حاضر بولنیوردی .

مجلسك پروغرامی :

۱ — طلبه طرفندن ملی آهنك ایله شعرلر سویله‌ندی .

۲ — اکمال تحصیل ایدنلره توزیع مکافات اولندی .

۳ — مکتب مدیری طرفندی غایت مؤثر برنطق سویله‌ندی .

٤ — معارف ناظری طرفندن دلسز و اعمی‌لره خطابا یازلمش مکتوبی ، مستشار جنابلری اوقودیلر . مکتوبك مضمونی دخی خلاصةً شویله‌در :

«دولت وملت خدمتنده اولان اشتغالم کثرتندن بالذات کندم کله‌مدیکمدن ، سعادتلو مستشارم ماجومورا جنابلری واسطه‌سـیله شو مکتوبی کوندریورم . سزلرك حواس خمسهٔ ظاهره‌دن بعضلرندن محروم اولمه‌کزه یوره کمدن آجییورم ، فقط نه‌چاره ! انسان

جناب اللهه هردائم شکر ایدرسه ، جناب واجب الوجود بر نقصان یرنده برچوق کمالات احسـان ایده‌ر . اکر حواس ظاهره‌کز تمام وصـاغلام اولوبده علم ومعرفتدن محروم اوله ایدکز ، حالکز نه اولوردی ؟ اعضادن برینك ناقص اولمه‌سی انسـانه عار دکلدر . علم ومعرفتدن محروم اولمق عاردر .

البته علم ومعرفت ایله برابر حواس تامه‌کرده اوله‌ایدی ، نه اعلا اولوردی . فقط قوللك اختیارنده اولان برشی دکلدر . قول کندی اختیـارنده اولان شـیئه چالیشملی وبشقه‌سینه‌ده صبر وتحمل ایتمه‌لی ، بعض بر اعضانك نقصـانی ایچون مأیوس اولمه‌لی ، بلکه کوزسز دخی اوقومق ممکندر . دلسز دخی افادهٔ مرام ایتمك ممکندر ، دیه‌رك کندکزه متانت ویرمه‌لی‌ده ، هرکس اقتدار دائره‌سنده وطن وملت اوغرنده چالشمه‌لی .

«بالذات کندم سزك بو یوم سرورکزه اشتراك ایده‌مدیکم ایچون تأسف ایدییور .»

٥ — ناظرك مکتوبنی ، معلملردن بری دلسزلره افاده ایتدی ، او قدر آچیق افاده‌لرکه همان لسان ایله سویله‌رجه‌سنه آکلاتمقده ایدی ، ذاتاً بنده ژاپون لساننده همان همان او دلسزدن بری ایدم ، مستشار اوقورکن آکلایه‌مدیغم سوزلری ، بومعلمك اشاراتندن آکلادم .

٦ — اعمالردن بری نوطه اوزرنده پیانو ایله متعدد آهنکلر چالدی .

چالغیدن مقدم مکتب مدیری « کونیجی » جنابلری دیدی : بزم مکتبمزك طلبه‌سی غریب اولدیغی کبی ، بو پیانو دخی غریبدر ، روسیه محاربه‌سنده پورت آرتوردن اسیر کلمشدر . (شدتلی آلقشلر)

٧ — کوتو دیدکلری چالغی ایله ، ژاپونیـه‌نك اك معروف قوماندانلرندن ژنرال فکوشیما جنابلرینك ، روس محاربه‌سی ایامنده عسکره خطاباً سویلدیکی شعری سویله‌دیلر . بو شعر کده برقیمت تاریخیه‌سی اولدیغندن ، ژاپونلرجه‌ده غایت معروف ومعتبر بولندیغندن خلاصهٔ مضمونی نثراً اولسه بیله عرض ایده‌جکم :

« ژاپونیه بوتون جهانی تنویر ایتمك ایچون شرقدن طوغمش برکونشدر .

بزم سوکلی حکمدارمز نسلی ونسبی مجهول آدملردن دکلدر . (بالقجیلردن اولمش روس حکمدارلرینه ایما)

دولتمز ایسه ، ملتمزك محبتندن ترکیب اولنمش بر جسم واحددر . (ملت واحده‌در) بویله محبتدن تجسم ایتمش برتبعهٔ صادقه‌نك ، وظیفهٔ مقدسه‌سنی قهرمانانه ادا ایده‌جکلری شبهه‌سزدر .

آوروپا ملتلری بر مملکتی استیلا ایتدکلری زمان : خانه‌لری یاقارلر ، بی کناهلری

حقارت ایدرلر ، معصومه‌لرك ناموسنی پایمال ایدرلر ، بر قطره سوت ایچون آغلامقده اولان چوجقلری سلاح اوجنه تاقارلر . بویله بر حرکتی وجدانی اولان بر انسان قبول ایده‌میه‌جکی کبی ، اللهده سومز .

بزم اشخاصه عداوتمز یوقدر ، وطن وملتمزك منفعتی اوغرنده فداء جان ایدرز .

عن قریب ژاپون بایراغی آوروپا مرکزلرنده تموج ایدر ، محاربه‌دن مقصد صلح ومسالمته خدمتدر ... »

بونکله مجلسه رسما ختام ویرلدی .

صوکره بن عودت ایتمك اوزره ایدم ، اوراده هندسهٔ ملکیه مکتبی مدیری « ماسا کی » جنابلری تصادف ایده‌رك : ـ بزه کیده‌لم ، دیدی ، بزم مکتبمزی ده برکزمش اولورسکز ، بر آزده صحبت ایده‌رز .

بزده موافقت ایتدك . ریکشه‌لر ایله « وینو » باغچه‌سی داخلنده کائن ، هندسهٔ ملکیه مکتبنه عزیمت ایتدك . بوراده طلبه طرفندن بر آهنك ملی ایله رسم استقبال اجرا اولندی ، مکتبك صنایع نفیسه دائره‌لرینی تماشا ایتدکدن صوکره ، اوراده طعام ایتدك ، مجلسده بر قاچ آدملرده بولنیوردی ، شو جمله‌دن (ناغانو) بلده‌سی مختار مجلس رئیسی نا کومورا جنابلری دخی بولنیوردی .

بن « نا کومورا » جنابلرندن صوردم : ـ ولایتکز بیوك بر ولایتمی ؟ نه قدر قصبه‌یی شامل ، نه قدر کوی وار ونه‌قدرده مکتبکز وار ، اوقویوب یازمق بیلمیه‌نکز چوقمی ؟

« ناکاموره » جنابلری (تبسم ایله) : ـ بزم ولایتمز ژاپونیاده موجود قرق اوچ ولایتك اوفاقلرندندر . ولایتمزه تابع اون آلتی قصبه‌مز وار ، بهر قصبه‌یه تابع‌ده یکرمی درت قریه بولنور . بونلر ایچنده مکتبی اولمیان بر قریه یوقدر . ولایتمزده (۳۳۲) ابتدائیه مکتبی وار ، سکز ذکوره مخصوص اعدادیه‌مز وار ودرت اناث اعدادیه‌سی ، ایکی دارالمعلمین ، بر زراعت مکتبی وبرده حریریه مکتبی واردر . اللی یاشندن آشاغی آدملر ایچنده اوقویوب یازمق بیلمیان آدملر بولنه‌مز ، آنك مافوقنده اوقویوب یازمق بیلمز آدملر بولنور .

ـ بو مکتبلر حکومتکمی ؟

ـ ملتك مالیدر ، ملت کندی نظارت ایدر . معارف مفتشلری نظارت ایدر ، لدی الایجاب معلملر یوللار ، مصارفنه وادارهٔ امورینه قارشمز .

ـ ژاپونیاده ویرکو اصولی ناصلدر .

— هر کسك وارداتنه کوره حکومت یوزده بش آلور . بزده اهالینك کندی منفعتی ایچون تعیین اولنمش ویرکو واردرکه ، بو حکومته عائد دکلدر ، حکومت بوکا قطعیاً مداخله ایده‌مز : مکتبلر ، یوللر ، کوپریلری ، طبیبلر ، خسته‌خانه‌لر وسائره هپ ملت مهماتنه عائد مصارف بو پاره‌دن تسویه اولنور . بو پاره‌یه حکومت اصلا وقطعا مداخله ایده‌مز ، بوده بهر نفوسه اون « ئن » مقداری اوله‌بیلور (تخمیناً یوز یکرمی غروشدر)

— عمومیتله معیشت ناصلدر ؟

— شیمدیلك شکایت ایده‌جك درجه‌ده دکلدر . عمومیتله فقرامز چوق کبی کوزکسه‌ده ، ایشسز آدملر بولنماز .

مع مافیه فیمابعد فقرا استیلا ایتمك احتمالندن قورقارز ، زیرا مسکرات استعمالی چوغالمقده‌در ، مسکراتك نتیجه‌سده ملتلرك فقر وذلتی دیمکدر .

— یا ! مسکرات استعمالی وارمی؟بن بوراده بر قاچ آی بولندیغم حالده،ژاپونلردن سرخوش کورمدم .

— خایر ! سرخوش آدملر بولنماز یا ! دها ژاپونلر روسلر درجه‌سنه وارمه‌دیلر. مع مافیه مسکرات استعمالی ترقی ایتمکده‌در .

شو اراده مکتب مدیری ماساکی دیدی که : — رجا ایدرز بزه روسیه تاتارلری احوالندن خبر ویریکز ، روسیه تاتارلری ایچون بر استقبال امیدی وارمی ؟ بزه اورادن بشارت ویریکز .

— آرتق مدار معارف ودورهٔ تکامل شرقه کلدی،سزك ارقه‌کزده بز بولنیورز.

— آمان چالیشمه‌لی ، اراده بر علاقه پیدا ایتملی‌یز ، قز الوب قز ویرمه‌لی‌یز ، کنجلریکزی یوللاییکز قز ویره‌لم ، دیه‌رك بر تبسم ایتدی .

صوکره بر چوق لطیفه‌لر ایله غایت خوش وقتلر کچیردك . اقشامده اولدی ، بزده عودت ایتمك اوزره استیذان ایتمشدك .

تاکامورا جنابلری دیدی : بن بوراده بزم غزته‌لرده سزك پك‌چوق رسمکزی کوردم وبرده « آساحی » غزته‌سنده رسم خطکزی کوردم ، چوق خوشمه کتدی ، رجا ایدرم هرنه‌قدر زحمت ایسه‌ده بنم جب دفترمه برشی یازکز ، دیه‌رك دفترنی الیمه ویردی.

بنده برشی یازمق اوزره دفتری الیمه آلدیغم زمان ، شو حدیث شریف خاطرمه کلدی « المسلم من سلم الناس من لسانه ویده » دیه‌رك یازدم .

صوکره مفهومنی صوردیلر ، اونی دخی سویله‌دم ایسه ، مکتب مدیری دیدی : رجا ایدرم برکاغد کتوره‌یم ، بیوجك حرف ایله‌بکاده یازکز ، لوحه اوله‌رق مکتبك دیوارینه آصاجغم . کیتدی غایت کوزل برکاغد کتوردی ، بنده ذاتا حسن خط نامنه برشیلر یوق ، ژاپونلرك قلم برنده استعمال ایتدکلری فورچه ایله یازه‌جق اولورسام بسبوتون هیچ بر شیئه بکزه‌میه‌جك ؛ قامش پارچه‌سی کتورتدمده برقلم کسه‌رك یازدم .

یازدم اما ، اوژاپونلرده اولان ممنونیت صوك درجه‌ده ایدی ، صانکه دنیا وما فیها دینله‌جك قدرده واردی .

صوکره کندیلری ژاپون خطیله آلتنه ترجمه‌سنی یازدیلر ، دها بن اوراده‌ایکن لوحه‌یی دیواره‌ده آصدیلر . اوزاقدن اوزاقدن کیدوب باقیورلردی .

ژاپون خانه‌لرنده لوحه‌لر :

هرنه‌قدرمکتب امتحانلرینه مناسبتی یوقسه‌ده بونی دخی علاوه ایتمك اوزره خاطرمه‌کلدی:

ژاپونلرك خانه‌لرده تزیینات نامنه استعمال ایتدکلری برشیلر وارایسه اوده لوحه‌لردر. فقط ژاپونلرك یازیلری یوقاریدن آشاغه دوغری یازلدیغی ایچون، لوحه‌لریده یوقاریدن آشاغه دوغری اینجه اوزون صارقدلمش بولنور .

بولوحه‌لر ایچنده غایت ذی قیمت لوحه‌لر بولنورمش که ، دورتیوز ، بشیوز «ئه‌ن» قیمتنده لوحه‌لر کوردم . اصل لوحه‌لرك قیمتی حسن خطك کمالاتیله تقدیر اولنورمش .

بولوحه‌لرده یازیلان سوزلر مشهور آدملرك سوزلریکه ، غایت لفظی آز ، معناسی چوق اولمغله مقبولمش .

بعض بیوك آدملر سودکلری دوستلرینه هدیه مقامنده بر لوحه یازار ویررمش . میقادونك کندی الیله یازدیغی لوحه‌لره تصادف ایتدم ، بعض خانه‌لرده پرنس ایتونك یازدقلری لوحه‌لری کوردم .

هندسهٔ ملکیه‌ده هدیه اوله‌رق بزم دخی برلوحه‌مز قالدی .

صوکره بن استیذان ایده‌رك عودت ایتدم ، کیجه قالمشدم هواده غایت دهشتلی یغموردی . توکیو جاده‌لرینك چامورلریده اللهه امانت . نه البسه قالدی ، ونه‌ده آیاق قابی ، خصوصاً نیسان ، مایس ژاپونیه‌ده ایکی آی کیجه کوندز اولمق شرطیله متمادی یغمورلر اولور . سوقاق وجاده‌لرده اویله حاللره کلورکه ، اکر مملکت اهالیسی ژاپون اولمیوبده بشقه بر قومدن اولسه ایدی . کچلمز درجه‌ده اولوردی .

بن بوراده پك چوق امتحانلرده بولندم ، هر برنده بر مزيت كوردم . فقط هپسنى تعداد ايتمكه لزوم كورميورم ، مع مافيه خلاصة شونى عرض ايده جكم : ژاپون مكتبلرنده امتحان زمانلرنده طلبه يى پك صقشديرميورلر ، بلكه بالعكس غايت مساعده لى معامله ايديورلرده [مكتب داخلنده تعليم زماننده دها زياده چالشديرميه غيرت ايدرلرمش ، بوندن ماعدا طلبه نك درسلرنده بر مساهله كورلديكى تقديرده ، طلبه دن زياده معلمى مؤاخذه ايديورلرمش ، معلم دقت ايتمامش ، معلم چالشديرمش دينلدكدن ماعدا معلملرى تحت مسئوليتده آليورلر . بر طلبه جغرافيا درسنده غايت كوزل امتحان ويرمش ، اما حسابده او درجه ده دكل . طلبه عينى طلبه ، اويله ايسه بو ايكى درسده كوريلن فرق ، معلمك قصورى ايمش ديرلر .

بر طلبه هر درسده رفقاسنه نسبةً آشاغه ايسه ، او زمان قصورى شاكردن آرارلرمش .

بن كندى طرفمدن بو اصولى تصويب ايتدم ، معلملرده مسئول ، توتولەرق درس ايامنده دقت اولنمزسه ، يالكز امتحان زماننده ايكى اوچ چوجغى بلبل كبى اوتديرمكده نه معنا وار . يالكز امتحان كونلرى ايچون ياپلمش درسلركده منفعت وثمره سى ده اوقدر اوله بيلور .

شو حالده طلبه يه درس زمانلرنده دقت ايتمك دها مناسب كوزوكيور .

بن بزم استانبولك اعداديه درجه سنده اولان مكتبلرندن برينك علوم دينيه درسلرى امتحاننده بولندم . طلبه ايچنده اركان اسلامى لايقيله بيلن پك نادر بولنيوردى ، شيمدى بونلرى بحق امتحان ايتمك لازم كلسه ايدى ، هپسنه صنفده قالمق دكل ، دها بر صنف آشاغه ايندريلمك لازم كلوردى . بوراده قصور طلبه ده دخى وار ايسه ده ، قصورك بيوكى معلم اولان خواجه ده ايدى ، بر خواجه نك جنايتى قرق بش اللى طلبه يه يوكلتمكده انسانيته صيغمز ، شو حالده ايستر ايستمز ميز كوزلرينى قاپاته رق سكوتى اختيار ايده جكى محققدر .

غريب حاللر :

ژاپونلرده غريب حاللر پك چوق بولنيور . شوجمله دن توكيوده كزديكم زمان هر قاپوده مربع بر قوطى بولنوردى ، بعض قاپولرده ده عينى قوطى ايكى اوچ بش ده اولوردى . وبعضاده قوطولرك قاپوسى آچيق اوله رق ايچنده بر شيشه كوريردم .

بركون صباحه يقين بريردن عودت ايديوردم ، اوكمده برى آراباچيكله رك كيديوردى آرابا ايچنده بر شيشه چيقاريبورده اوخانه لرك سوقاق قاپوسى اوكنده اولان

قوطویه قویيور وقوطودن بوش شیشه آنوب صاوشیور . یانىه کیتدم،شیشه‌لرنده نه اولدیغنی صوردم ، دیدی : سوت . اوقاپو اوزرنده کوردیکم قوطولر سوت قوطوسی ایمش ، سوتجی ایسه کیجه یاریسی کچرمش ، اویقو زماننده‌کیمسه‌یی راحتسز ایتمامك ایچون ، قوطویه براقیر کیدرمش ، خانه صاحبیده هر آقشام بوش شیشه‌لری چیقاریر ، قوطویه قویارمش. بوصورتله ژاپونلر سوتجیلك ایدرلرمش . بزم مملکتمزدن واز کچه‌لم ، شو مدنی آوروپانك مرکزی اولان پارس وبرلین بلده‌لرنده بوصورتله یوزلرجه بیك شیشه‌لر ایله سوت سوقاق اورتاسنده آچیق قوطولر ایچنده قالورسه ، عجبا پارس کدی‌لری اوسوتلری اوکیجه‌نك قارانلغنده راحت براقیرلرمیدی ؟ یاخود کدی‌لره قدرده مشتریلر چیقارمی ایدی ؟.. بوندن ماعدا اوسوتلرك حاضرلنمه‌سی... بوده‌ژاپونیه‌نك خصوصیاتندندر . ژاپونیه‌ده حیوانات اولمدیغندن سوت ،یاغ فلان خیلی بهالی اولمق لازم کلورکن ، غایت اوجوزدر . سببیده بوکبی حوائج‌ضروریه‌دن اولان شیلرك کافه‌سی ملت طرفندن تأسیس اولونمش شرکتلر امتیازاتنده بولنمسیدر .

« ژاپونلرده کوی بایراملری »

بزم روسیه تاتارلرنده من‌القدیم ایام صیفه مخصوص « صابان طوی » بایراملری اولدیغی کبی ژاپونلرکده ایلك بهارده بویله بر بایراملری اولورمش ، هرقریه کندینه مخصوص بایرام ایدرمش .

بویله بایراملر اسکیدن ،ظن ایدرم ، هرملتده اولورمش ، بونلر اکثریا من جهة بایرام ومن جهة بازار وظیفه‌سنی کوریرلرمش . قبل‌الاسلام عربلرده سوق فلان ،سوق فلان دیه آکلدیغی کبی ، بوصوك زمانلرده‌ده مولود فلان تعبیریله آکلقده‌در . ارض مصرك هرناحیه‌سنده بوکبی مولود هرسنه ایام مخصوصه‌ده عادتا بر تجارتکاه شکلنده قورولور ، هم زیارت هم تجارت ایله وقت کچررلر .

بعینه ژاپونلرده دخی ایلك بهاره مخصوص بوکبی اجتماعلر اولورکه « دیسای تزیجو ـ اینا که » دیرلرمش . قریه بایرامی دیمك اولور .

اشته بوکره بن تقریباً توکیودن یتمش کیلو متره بر مسافه‌ده بولنان « کیتا ـ یانه » قریه‌سی بایرامنه دعوت اولنمشدم . قریهٔ مذ کوره ژاپونلرك اك مشهور قریه‌لرندن اولوب ، بر زمانلرده یاپونیه‌نك اك معروف خاندانندن پرنس توکو غاوه‌لرك مقر حکومتلری ایمش .

بوندن ۳۵۰ سنه مقدم حکمدارلق ایتمش توکو غاوه‌نك مسقط رأسی اولان خانه‌لری الآن بر کلیسه داخلنده باقی اولوب، تقدیس اولنه‌رق محافظه اولنمقده‌در.

توکوغاوه بوندن الای سنه مقدم مستقل بر حکمدار ایکن، کندی حسن رضاسیله امارتی و پای تختی اولان «توکیو» سراینی، الآن مشهور جهان اولان (میقادو) جنابلرینه ترك ایده‌رك انزوایه چکلمش، بوقریه‌ده اولان سرای املاکنی‌ده کاملاً معارفه وقف ایتمش؛ شیمدی بوراده سکز یوزی متجاوز طلبه‌یی حاوی بر اعدادیه مکتبی تأسیس اولنمش و بیکی متجاوزده ابتدائیه طلبه‌سی تربیه اولنیور.

بو، حکمدارلغی ترك ایده‌رك درویشلکی اختیار ایتمش ابراهیم ادهم حکایه‌سنی خاطرلاتیر. «توکوغاوه» الآن بر حیات اولوب، یالکز حکمدارلغی دکل، هرشیئنی خیراته، وطن وملت منفعتنه فدا ایتدکدن صوکره، کندی عادی بر ژاپون اختیاری اوله‌رق، توکیو بلده‌سی کنارنده اوفاجق بر خانه‌ده اکمال حیاته راضی اولمشدر. بیوك مخدوملری‌ده اعیان رئیسیدر.

هرنه ایسه... بالاده مذکور قریه‌نك رجال روحانیلرندن ناکامورا جنابلری بنی بر کون کندی قریه‌لرنده اولاجق بایرامه دعوت ایتمشدی، بنده مع‌الافتخار واراجغمی سویله‌مشدم. بر اقشام دوستم ناکایامادن مکتوب آلدم: یارین صباح ایرکن شمندوفر استاسیوننده بولشه‌جغز، اورادن کیتایانه قریه‌سنه کیده‌جکز، دیه‌یازییور.

بنده ساعت سکزده اوراده بولنه‌جغمی تلغرافله اشعار ایتدم. ایرتسی‌کونی ایرکن قالقدم، الکتریق ترامواني ایله شمندوفر استاسیوننه کلدم. بوراده بایراقلر ایله بر جمع عظیم استاسیون اوکنده بولنیورلردی.

اولا برنجی‌بایراق اطرافنده‌طوپلانان «توخوشینی» جمعیتی بزی استقبال ایتدیلر، صوکره «داوو دوبونکای» جمعیتی رسم سلام ایفا ایتدیلر. هر ایکی جمعیتده بیلدیکم احبا کثرتله بولنیوردی، بونلرده اوقریه بایرامنه دعوتلی ایمشلر، استاسیونه کیردك، حاضر ترنه کلدك، واغونلره یرلشدك، استاسیونده بولنان یوزلرجه آدم «بانزای» دیه‌باغرمایه‌باشلاینجه، ترن حرکت‌ایتدی. ترن ایکی چشیدبایراقلر ایله تزیین اولنمشدی.

ترن برآز کیتدی، پروفسور ناکامورا قیام ایله،عاجزی واغونده بولنان ژاپونلره تقدیم ایتدی: — آرقداشلر! دیدی، مملکتمزده برنجی‌دفعه کوردیکمز قهرمانان جهان جنکیزو تیمورلنکارك منسوب اولدقلری تاتار اقوامی معتبرانندن پدرمز عبدالرشیدابراهیم؛ «الفت» و «تلمیذ» غزته‌لری صاحب امتیاز وسرمحرری، روسیه‌نك حریت پروران فلان

وقالانلرندن بوكره ملی بایرامزه اشتراك ایده‌رك ، بوتون ژاپونلری ممتدار ایتمشدر .

واغونده بولنانلر هپ بردن قیام ایده‌رك « بانزای » دیه آلقیشلادیلر . صوكره دوستم ناكایامه‌دیدی : ـ او بر واغونلرده كیدوب سزی تقدیم ایده‌جكز . ژاپونلرك عادتلریدر . ـ بیوروكز ، دیدم .

بونك اوزرینه یانمزده اولان واغونه كلدك ، بزقاپودن كیرركیرمز واغونده اولانلرك هپسی بردن قیام ایده‌رك « بانزای » دیه قارشولادیلر ، ناكایامه بنی تقدیم ایتدی تكرار آیاغه قالقوب بانزای دیه احترام ایتدیلر ، بو صورتله اوچونجی واغونده‌دخی تقدیم اولندق . صوكره كندی واغونمزه عودت ایتدك ، رفقامزله برآزدها كسب معارفه ایتدكدن صوكرا سفره‌لر قورولدی ، یمكلر كتورلدی ، تاتلی‌لر ینلدی ، چایلر ایچیلدی ، نطقلر ایراد اولندی . دیركن تمام ساعت اونبرده كیتایانه قریه‌سنه كلدك .

بوراده منتظر اهالی‌صاییلیرحالده دكلدی . بزاستاسیونده واغوندن اینتجه روحانی موسیقی‌لر آهنك ملی ایله زنمه‌ساز اولمقده‌لردی . ناكاموره جنابلری قاپوده بزم نزولمزه منتظر ایدی . بوتون قریه كوناكون بایراقلر ایله تزیین اولنمشدی .

استاسیوندن دوغریجه بالاده مذكور توكو غازه‌لرك وقفلری اولان مسافرخانه‌یه كلدك ، یرلشدك . ناكاموره جنابلری بزه خطاباً غایت اوزون برنطق ایراد ایتدی . حاضرون كمال احترامله آلقشلادیلر .

صوكره توكیو معتبراننده خطیب معروف یاسیغورو جنابلری اوزون بر نطق ایراد ایده‌رك ژاپونلره كندی استقباللرینی محافظه ایچون مسیونرلرك دسائس ملعنت كاریلرندن اجتناب لزومنی سویله‌دكدنصوكره ، شرقك اتحادنه‌عائدبیان‌افكارده بولندی .

بزی دخی برقاچ سوز سویله‌مكه مجبور ایتدیلر :

« بن ، دیدم ، ژاپونلره یكی طلوع ایتمش بركونش نظریله باقیورم ، بوتون شرق عالمنك بوكونشك نورندن مستفیض اولمه‌لرینی جناب حقدن تمنی ایدییورم .

« ژاپونلر یكی چیچك آچمش برمیوه آغاجیدر ، بوتون شرق وخصوصا بزم‌مسلمانلر بونك میوه‌سندن یمه‌یه‌منتظردر . فقط میوه كمالاته ایریشنجه‌یه‌قدر برچوق آفانه‌معروض اولور ، ملتك باغچوانلری اولان رجال روحانیه‌نك بونلری مهلك عوارضدن محافظه ایچون سعی وغیرت ایتمه‌لری لازمدر .

« اگر ملت رجالی بومیوه‌یی محافظه ایده‌مزسه ، بوتون‌مشرق عالمنه قارشی مسئول قالورلر ، زیرا ژاپونلرك حیاتی عموم شرق عالمك حیاتیدر . اگر غفلت ایدرده ،

ملتی فرنك علتنه دوچار ایدرلرسه ، عموم ژاپونلر شرقه قارشی بدنام اولورلر.[آلقشلر]

«اکر ژاپونلر فرنك علتندن کندیلرینی محافظه ایده بیلورلرسه ،دکل یالکز ژاپونلر، بوتون شرق عالمی بختیار اولور .

«بن ژاپون ملتنك اخلاق ملیه‌سنی محافظه ایده‌رك تعالی ایتمه‌سنی و بوتون جهانه نمونه اولمه‌سنی عن‌صمیم القلب آرزو و تمنی ایده‌رم ...»

دیه‌رك سوزمی کسدم . هر طرفدن شدتلی آلقشلرله دوام ایدکز صدالری .

بوندن صوکرا آقشام ساعت یدی‌یه‌قدر ملی چالغیلر کلدی ، کنجلر کولشدیلر ، یارشدیلر ، هپ یکوجود برادرلر کبی وقت کچردلدی . آقشام اوزرنده چارشـولری تجارت یرلرینی سیرایتدك ، هر نره‌یه باقله‌جق اولورسه هپ شرق عالمی ، شرق منظره‌سی جاده اوزرنده یمکلر یاپمق وصاتمق بزم بخارا ومصر القاهره چارشولرینی اکدیرر .

آقشام یمکدن صوکره همان تره‌نلر حاضر اولدی ، وداع ایده‌رك عودت ایتدك . نه‌کیدرکن ونه‌ده کلورکن شمندوفر بیلاتی ءلان صوران اولمدی . تمام ساعت سکزده توکیویه عودت ایتدك ؛ تکرار استاسیون قربنده تجمع ایده‌رك نطقلر ایراد اولندقدن صوکره ، هر کس کندی خانه‌سینه عودت ایتدیلر .

بوراده هپ‌دعوتلی مسافر اولدیغی حالده، هیچ کیمسه یوقدیکه ، اویله شیق البسه‌لر کییسون،توالتلرده بولنمش اولسون ؛ هر کس عادی،فقط غایت تمیز ملی البسه‌سنده ، هیچ تکلفات یوق... ذاتاً بونلری بك چوقده‌یازدم. مناسبتی کلدکچه‌ده تکرار ایتمدن کچه‌میورم.

« مارشال اویاما »

ژاپونلرك امراء عسکریه‌سندن و دنیانك الك معروف قوماندانلرندن اولان مارشال اویامانه یاپیور ؟

بن بوندن مقدم‌دخی بك‌چوق کره‌لر ژاپونلرك اخلاق ملیه‌یه زیاده‌سیله اعتنا ایتمکده اولدقلرینی آیروجه شرح وبیان ایتمشدم . بودفعه‌ده بو اخلاق ملیه‌نك محافظه‌سی لزومنی التزام ایدنلردن بری وبلکه الك برنجیسی اولان مارشال « اویاما » جنابلری حقنده بعض ایضاحات ویره‌جکم :

مارشال اویامانك کیم اولدیغی و نصل آدم اولدیغنی روس ـ ژاپون محاربه‌سنده بوتون جهان بیلمشدر . شمدی بن بو آدمك حال حاضرده کی اشتغالاتندن بر آز معلومات ویرمك ایسته‌یورم .

مارشال اویاما شیمدی برمکتب مدیریدر ، همده لیلی مکتبك مدیری . مشار الیه جنابلرینك بو وظیفه‌یی کندی استه‌کیله التزام ایتمه‌سی نه کبی بر فکره مبنی اوله‌بیله‌جکی، جزئی برملاحظه ایله آکلاشیله‌بیلور . فقط بن دها زیاده ایضاح ایتمك ایچون برآزده تفصیلات ویرمك استیورم . قوجه‌مارشال ـ مشیر ، چوجقلره‌نظارت، بلکه‌دوغریدن دوغری چوجقلر تربیه‌سنی اختیار ایده‌رك بو صورتله ملتنه ، ملت ووطن اولادی یتشدیرمك استیور . هفته‌نك آلتی کونی مکتبده کچیریور، کیجه‌لری ده‌ینه‌مکتبده‌یاتوب قالقیور ، عموم زادکان اولادیله فقرا اولادنی برابر تربیه ایدییور : البسه‌لری مساوی یمك ایچمکلری برابر ، یتاقلری عین درجه‌ده ، مشارالیه جنابلریده عینی البسه‌ده آنلر ایله برابر ، هفته‌ده بر کره‌ده‌خانهٔدولتلرینه‌اذنلی اوله‌رق کیدر، ینه‌طلبه‌ایله‌برابر ترامواي ایله عودت ایدییور . هفته‌ده برکون عائله‌سی یاننده بولنیور و ایام تدریسیه‌ده بوتون هفته مکتبده بولنیور . قوجه مارشالی کورمك وملاقات ایتمك ایچون ایکی دفعه‌مکتبه کیتدم ، بر دفعه‌ده ترامواي‌ده تصادفی اوله‌رق کوردم ، کندیلری التفات بیوردیلر . بر دفعه مکتبه کیتدیکمده قوجه‌مارشال چوجقلرله برابر ژیمناستك اویوننده بولنیوردی.

بو آدم قوجه بر عسکر قوماندانی اولدیغی حالده ، بویله بر مکتب مدیرلکی وظیفه‌سنی نه ایچون التزام ایتدیکنی کندیسنه صوردیغمده ، برآز سکوتی متعاقب ، تبسم ایده‌رك، دیدی که: « طمعکارلقدر ، فقط برقاچ سنه‌ده بیك سکز یوز اویامه یتشدیرمك ایستیورم .

باقکز شو مشار بالبنان اولان بر مشیرك بو کونکی وظیفه‌سنه ! موجب حیرت دکلده نه در .

بنده کندیلریله برابر دیه‌جکم : بو طمعکارلقدن بشقه بر شی دکلدر . فقط کاشکی بزده‌ده بویله طمعکارلر ظهور ایتسه‌یدی ، نه خوش اولوردی .

مع التأسف دیمه‌لیز ، بزم مشیران عظام ، ایچلرنده اویاما کبی مقتدرلری اولسه بیله ، بو کبی بر وظیفه‌یی وطن وملت منفعتی ، استقبالنی ملاحظه‌ایده‌رك قبول ایدرلرمی ایدی ؟ بیوکلك قولای دکل ، بزم معزول شیخ‌الاسلاملرمز ، قاضیعسکرلرمز ، بیلمه‌م کیملرمز ... هپسی طولغون معاش ایله مزار نوبتچیلکنی اختیار ایدیورلر . جانلری‌صیقیلیرسه ، کندی‌لری کبی معزولین ایله برآرایه توپلانه‌رق ، طاوله ایله ، بیلمه‌م نه ایله وقت کچیریورلر ، معاشلرینی اجنبی بانقه‌لرینه تودیع ایده‌رك نه ملت خیر کورور ، نه‌ده کندیلری ، نهایت برکون بو جهاندن چکیلوب کدییورلر . بونلردن استفاده ایده‌جکز ، دیه‌ملت بکله‌یه طورسون .

— باری ملتدن معاش آلیورز ، هیچ اولمزسه رضاءًلله تدریس ایدهلم دیه‌جك بری اولسه ... اوده یوق.

حالبوکه آغزمزده جنتدن بحث ایتمك وجنته دوغری کیتمك کبی سوزلر، امیدلرده یوق

مارشال اویاما

دکل. خدمته کلنجه هیچ اولدیغی کبی طاعت وعبادتده‌ده او قدر عجله ایدنلرمز کوزکمیور.

قوجه مارشال هر نرده تصادف ایتدم ایسه هپ عادی البسه‌ده کوردم ، تواضع دنیله‌جك اولورسه ، صانکه بو آدمه منحصردر .

آمیرال توغو

بو آدمی دخی تعریفه هیچ حاجت یوق. یالکز معیشتندن بر آز معلومات ویره‌یم :

بوذات نفس توکیو بلده‌سنده ، توغو یقوشی تسمیه اولنور برطار سوقاقده ، کوچك برخانه‌ده اقامت ایدر. خانه‌نك سوقاق قاپوسی غایت ساده تخته قاپو اولوب ، سیاهه بویانمشدر. بو قاپودن کیردکدن صکره اوفاق بر میدان ، آز ایچری صاغده اوفاجق بر کلبه ، ایشته

توغونك خانه‌سی . خانه داخلنده مفروشات نامنه هیچ بر شیلر یوق ، عادی ژاپون خانه‌سنده اولدیغی کبی بر حصیردن عبارتدر .

توغو خانه‌سنڭ بیوکلکنی تعریف ایتمك ایچون بن اوراده ایکن واقع اولمش بر حادثه‌یی توکیو غزته‌لرنده نشر اولندیغی کبی عرض ایده‌جکم .

بن دها اورایه یکی کلمشدم ، مع مافیه غزته‌لردن هر کون ترجمان واسطه‌سیله استفاده ایتمکدن کری قالمازدم . بر کون غزته‌لرده یازمشلر : « آمریقا سیاحلرندن آلتمش آدم توغو جنابلرینی زیارته کلمشلر ، خانه‌سی اوکنده اولان میدانه کیردکدن صکره ، ترجمان واسطه‌سیله کندیلرینی توغو جنابلرینه تقدیم ایتدیرمشلر ، توغو ، قوجه آمیرال ، بو عزیز مسافرلری کمال ممنونیت ایله قبول ایده‌جکنی بیان بیوردقدن صکره ، ینه ترجمان واسطه‌سیله خانهٔ دولتلرینڭ آلتی کشیدن زیاده صیغدیره‌مایه‌جغنی بالاعتذار ، ملاقاتلری ایچون قاپو اوکنده میدانه چیقه‌جغنی سویله‌مش .

سیاحلرده دیمشلر : خیر ، بز آمیرال جنابلرینی اصل اولدقلری مسکنده کورمك ایستیورز ، مساعده بیورسونلرده ، بز آلتیشر آلتیشر کیروب بولندقلری یرلرنده زیارت ایدرز .

بونك اوزرینه محترم مسافرلر آلتیشر آلتیشر زیارت ایتمشلر ، بهر طائفه بش دقیقه صحبت ایتمك شرطیله . بونی غزته‌لر بو صورتله بالتفصیل یازدقدن صکره ، بعضلری تنقید ایتدیلر وبعضلری اظهار اسف ایتدیلر ، بر قسمی‌ده تصویب ایده‌رك القیشلادیلر .

بو بویله کچدی ، غزته‌لرده مسئله‌یی تماماً قاپادیلر . آرادن نهایت ایکی آی کچمشدی ، تکرار غزته‌لرده توغو حقنده بر مقاله :

عساکر بحریه ضابطانی ، امیراللری اولان توغو جنابلرینڭ امریقا سیاحلرینی رسم قبوللری کوجلرینه کیدرك کندی بینلرنده اعانه دفتری اچمشلر ، توغو جنابلرینڭ شهرتلریله مناسب بر خانه مبایعه‌سی ایچون پاره جمع ایتمشلر ، آرالرندن ایکی ضابط ایله مشار الیه حضرتلرینه کوندرمشلر .

توغو جنابلری بو ایکی ضابطی حضورینه قبول ایده‌رك دیمش که : ضابطانمزڭ بو قدر زنکین اولدقلرینی بیلمزدم ، زیاده‌سیله ممنون اولدم ، فقط بن بو خانه‌ده عمرمی کچیردم . کندی عمرمده اللی سنه‌ده انجق بر دفعه بویله بر رسم قبوله تصادف ایده‌رك محجوب اولدم ایسه‌ده ، بوندن صکره دها اللی سنه یاشامق احتمالی‌ده بعید ، شو حالده انشاءالله بر دها بویله بر محجوبیته زمان مساعده ایتمز ، مع هذا بو همت کزی تقدیر ایدرم ، سعیکز

بوشه کیتمه‌سون ، بزم مکاتب بحریه‌مزك احتیاجی چوقدر ، بو پاره‌یی اورایه بخش ایدرسه‌کز ممنون اولورم دیر .

اشته ضابطان ، اشته قوجه امیرال ، اشته ژاپونلرده اخلاق ! اصحاب بصیرت ایچون جالب اعتباردر . ژاپونلرك اخلاقنی تعریف ایچون بوکافیدر .

قونفوچیوس کلیسه‌سی
و
حاکو بوجکان مکتبی

سرای ناظری هیجکاته جنابلری برکون بزه بر دعوتنامه کوندرمشدی ، فلان کونی فلان یره تشریف بیورمه‌کزی رجا ایدرم ، صباحدن آرابه کوندره‌جکم دیمشدی. یوم مذکورده بزه آرابا کلدی ، بز همان آرابایه بندك کیدیورز ، نره‌یه کیتدیکمزدن خبرمز یوق ، برده باقدم آرابا کلدی ، بر کلیسه قاپوسنده دوردی . بنده آرابادن ایندم ، غراف ماجوره‌ده کلمش ، نردبان اوزرنده تصادف اولندی ، سلامدن صوکرا مصافحه ایده‌رك معبد قاپوسندن برلکده کیردك .

معبد داخلنده بر جمع عظیم طوپلانمش ، روحانی موسیقیلر چالنمقده ایدی. بزده قاپو اوکنده میدانده بولنیوردق ، بر آز صوکرا سرای ناظری هیجیکاته ، پروفسور مشهور میشیما ، ومکاتب عالیه مدیری جنابلری بنم یانمه کلدیلر ، بر آز صحبت ایتدکدن صوکره دیدیلر : شیمدی بورادن « حاکو بوجکان » مکتبنه کیده‌جکز . اصل اوراده نطقلر ایراد اولنه‌جق ، سزده بر قاچ سوز همت بیوررسکز .

— پکی ، دیدم ، فقط بوراسی نه اولدیغنی بیلمك ایسترم . بوراسی نه‌در ؟ بز بورایه نه ایچون کلدك ؟

— بوقونفوچیوس معبدیدر ؛ بوکون قونفس مذهبنك یوم مخصوصی اولدیغندن بوراده اجرای آیین روحانی اولنیور ، اسـترسه‌کز بورسمی معامله‌لر ختامنده داخل کلیسه‌یی دخی کوره بیلورسکز .

— ممنون اولورم .

بونك اوزرینه یکرمی دقیقه قدر ، مومی الیهم جنابلریله کلیسه داخلنی سیر ایتدك . کلیسه داخلنده بش مجسم صنم وار . بونلردن بری قونفوس ، دوردیده حواریلری ایمش .

بونلردن ماعدا قونفوس تعلیماتنه عائد کتابلر وار . پروفسور میشیمانك ظننه کوره بو کتابلرك کتب سماویه‌دن اولمق احتمالی دخی وارمش .

بو کتابك فصولی : آلهیات ، اخبارالغیب ، فن تاریخ ، فن حساب ، فن جغرافیه‌دن باحث اولوب ، سمانك کرویتندن دخی بحث ایدرمش . کتابك یاننده پك قدیم تونجدن دوکمه بر کرهٔ سما دخی بولنیوردی . حقیقته شایان اعتبار آثار عتیقه‌دن اولدقلری معلوم .

بز بونلری سیر وتماشا ایتدکدن صوکره‌ده اورادن (حاکو بوجکان) مکتبنه کتدك ، بوراده‌دخی بر جمع عظیم بولنیوردی ، بونلرهپ غایت کوزل صحبتلردی . بزبوراده‌دخی هیچ کورمدیکمز برجمعیت ایچنده بولنیورز . هپ علماٴ ملت‌واکابرمملکت بولنمقده .

هرکس موقعلرینی طوتدقدن صوکره پروفسور ریاضی « حانا شیمه » جنابلری قونفوس مذهبنك اخلاقه تأثیری حقنده غایت مفصل بر نطق ایراد ایده‌رك ، اوفاجق ژاپون ملتنك شو اخلاق سایه‌سنده قوجه روسلره غالب اولدیغنی وشو اخلاق سایه‌سنده کمال سرعتله ترقی ایتدیکنی سویله‌دی .

پروفسور میشیما :

اولا بو ذاتك کندیسنی بر آز تعریف ایده‌جکم : ژاپونلرك اك بیوك متفکرلرندن اولوب ، تمام سکسان دورت یاشنی اکمال ایتمش براختیاردر . ژاپونیه‌دن آوروپایه کیدوب ابتدا تحصیل ایدن بوذاتدر . آوروپادن اکمال تحصیل ایده‌رك مملکتنه عودت ایتدیکی کبی ، تمام اوتوزسنه کوی کوی ، شهرشهر طولاشه‌رق معلملك ایتمش ، کندی ورفیقه‌سی هرایکیسی کندی معیشتلرینی کندیلری تأمین ایتدکاری کبی ، ملت اوغورنده‌ده مجاناً اوتوز سنه معلملك ایدرك ملتك تقدیرینه مظهر اولمشلر ، اوتاریخدن اعتباراً کندینه معاش فلان تعیین اولنه‌رق مأمورین صیره‌سنه کچمش .

شیمدیده پروفسور میشیما ژاپونلرك محترم اك بیوك آدملری صیره‌سنده سکسان دورت یاشلی براختیار بختیار اولمغله برابر وقتنی بوشه کچرمك استه‌مدکندن ینه بوراده قونفوس مذهبی اساسا بیوك برمعنویاته قرین اولدیغنی بوکون ژاپونلرده اولان متانت اومذهبك تأثیراتندن بولندیغنی برچوق براهینه اسناداید‌ه‌رك مختصرجه برشیلرسویله‌دی وخصوصات سائره حقنده‌ده پك چوق معلومات اعطا ایتدی .

صوکره‌ده بوعاجزه دخی برشی سویله‌مه‌می تکلیف ایتدیلر ؛ بونك اوزرینه بروجه آتی برنطق ایراد ایتدم :

دیانتك اخلاقه تأثیری شبهه‌سزدر . ملتلرك مربیٔ حقیقیلری دین اولدیغی انکار اولنه‌من .

بوکون ژاپونلرك اخلاق ملیه‌لری نظر اعتباره آلنه‌رق ملاحظه اولنورسه ؛ بوده مذهبی اساسا بردین سماوی اولوب ، صوکره‌دن تحریف اولندیغی احتمالی واردر .

نصرانیتك حضرت عیسی‌دن اوچیوز سنه صوکره مجدداً تأسیس اولندیغنی ؛ ینه کندی تاریخلری اثبات ایتمکده‌در . اساساً دینلرك تعلیمات اصلیه‌سی یکدیکردن تفریق اولنه‌مدیغی کبی ، امتداد زمان ایله تحریف اولندقلری‌ده قابل انکار دکلدر .

یالکز بزم اسلامیتك اساسی تحریف اولنه‌ممشدر ؛ زیرا بودین‌مبین قرآن کریم ایله مؤید اولدیغندن ، دوغریسی بونك اساسنی تحریفه یول بوله‌ممشلردر . قرآن ایسه زمان سعادتده یوزلرجه آدمك صدورنده محفوظ اولوب ، دوران زمان امتداد ایتدکجه حفاظ چوغالمش ، بیکلرجه آدم قرآنی یالکز اوراق اوزرنده‌دکل، صدرلرنده‌دخی محافظه‌ایتمشلر، بوکون ملیونلرجه آدم حفاظ بولنیور . برکلمه‌سنی آکلامدقلری حالده اولاد عجم‌اوتوز جزء کتابی حفظ ایتدکدن صوکره ؛ عمری‌اولدقجه‌ده هیچ ملال کتورمیوب تکرار ایدییور .

شو سببدندرکه : دین اسلامك اساسی تحریف اولنه‌میوب ؛ بوندن بیك اوچیوز بو قدرسنه مقدم ناصل ایسه ؛ بوکون دخی برکلمه‌سی تبدل ایتمامش ، هم اوراق و صحف اوزرنده، همده صدور مسلمین‌ده ، اولدیغی کبی محافظه اولنمش واولنمقده‌در .

بوکون کرهٔ ارضده موجود دورتیوز میلیون مسلمانی یکوجود اوله‌رق بر طوغمه قرداش کبی تربیه ایتمکده اولان شوقرآندر . قرآن انصاف ایله موازنه‌ومحاکمه اولنورسه ، کونش لیالیٔ مظلمه‌یی نصل تنویر ایدییورایسه ، قرآن‌دخی اویله‌جه قلوب انسانی تنویر ایده‌جکی شبهه‌سزدر .

بونیده‌اوکره‌نمك ایچون انصافدن بشقه بر شی استه‌مز ؛ بن بو مجلسه کندمی بر دین معلمی صفتیله تقدیم ایتمك‌فکرنده دکلم . یالکز بورادده‌دیانتدن بحث اولندیغندن، بوحقیقتی عرض ایتمك مجبوریتنی حس ایتدم .

دیه‌رك منبر خطابتی ترك ایتدم . جمعیتدن « یشاسون اسلامیت » دیه استحسان صدالری دوام ایتدی .

صوکره مالیه ناظری ناکاته جنابلری دخی دیانتك اخلاقه تأثیری ، واخلاق

حمیده‌نك حیاته اولان مناسباتی ، قومیت ، ملیت محافظه‌سی لزومی حقنده تمام بر ساعت نطق سویله‌دی .

اوچیته‌صان

قوره‌نك ژاپونیه‌یه الحاقی خصوصنده بوتون وجودینی وموجودیتنی صرف ایتمش بر نوجواندر . پرنس ایتونك مروج افکاری وخادمی دینله‌جك اولورسه ، حقلرنده دها مختصرجه بر تعریف اوله بیلور . « اوچیته » قوره داخلنده اون اوچ سنه وقت صرف ایتمش ، طولاو وعرضا کوی کوی دولاشه‌رق قوراللیلری ، قوره حکومتی علیهنه تشویق ایده‌رك ژاپونیه‌یه الحاق اولنیورسه ، ینه قوره‌لیلرك منافعی تأمین اولنه‌جغنی لسانی وقلمی ایله آکلاتمایه چالشدقدن ماعدا ، ینه قورالیلردن بیوك بر استقبال امید اولنه‌جغنی وبو استقبالی تأمین ایچون قورالیلرك ژاپونلر ایله برلکده چالشمه‌لری لزومنی تمامیله قوره‌لیلره یوتدیرمش ، وشو مطلبه خدمت نتیجه‌سی اوله‌رق یاریم میلیوندن زیاده ژاپونلری دها روس محاربه‌سنه قدر قوره‌یه هجرت ایتدیره‌رك اك مهم نقطه‌لری ژاپونیالیلر ایله اشغال ایتمش . وحالا عینی فکره خدمتنده متصل دوام ایتمکده‌در . قوره‌ده کندی فکرینی تأثیر ایتدیرمش ولایاتك خریطه‌سنی دخی بانعقده ایدی . او خریطه‌یه باقلدقده ، ثلثان مملکت قوره‌نك ژاپونیه‌یه الحاقنه روی رضا کوسترمشلردی . « اوچیته » بو وظیفه‌یه حکومت طرفندن تعیین اولنمش بر آدم دکلمش ، یالکز پرنس ایتونك تشویقی اوزره بو وظیفه‌یی التزام ایده‌رك ، وطنی منفعتنه فدا کارلقده بولنه‌رق ، فعالیتی نسبتنده‌ده موفق اولمش .

بو ایسه بر آدم ، کندی مملکتی داخلنده دکل ، لسانی بشقه ، حکومتی بشقه ، قومیتی بشقه ، دیکر بر ملت ایچنده اون اوچ سنه‌ده بوقدر بر موفقیته مظهر اولیور . بوکون قوره ژاپونیه‌یه رسما الحاق اولنمشدر . دها کنج ایکن او چیته سعی وغیرتی ثمره‌سنی کندی کوزیله کورمشدر .

تورغوت واك

چین‌ده بر چوق دره بکلری واردرکه « واك » دیرلر ، وزنی ومعناسی « خان » کیبدر . بوتون مغولستانده وترکستان چینی‌ده پك چوق « واك » لر واردر ، شو جمله‌ده اسلاملردن دخی آلتی «واك» واردر .

بو والكلر عادتا مستقل حكمدار كبی كندی قبیله‌سنده كندیلری بر نوع مختاریت ایله اداره اولنورلر، كندی یاغلریله كندیلری قاوریلوب كیدرلر .

مجوس والكلرندن بری « ایله » ناحیه‌سنده بولنان قالمقلرك حاكمی « طورغوت » وا كدر . بزم تاتارلر تورغوت دیرلر ، مغوللر ایسه « تورحات» دیرلر .

اشته شو (تورغوت والك) اوغلی « بالطه » توره، بن دها ژاپونیه‌ده ایكن « توكیو » عسكری آقادمیاسنده اكمال تحصیل ایده‌رك مملكتنه عودت ایتمك اوزره تداركده بولنیوردی . بن بوذات ایله « جیوغی ثن » اعضالرندن دوستم ساساكی واسطه‌سیله ملاقات ایده‌رك كسب معارفه ایتمشدم . غایت كوزل حمیتلی بر كنجدر .

صوكره بو نوجوان مملكتنه عودت ایده‌جكندن ، بونك خاطرینی تطییب ایتمك ژاپونیركده منافع سیاسیه‌لرندن اولدیغی جهتله ، بالطه توره‌یه بر وداع ضیافتی ویرلمه‌سی قرارگیر اولدی .

بر كون صباح ایركن: « بالطه » توره‌شرفنه كشیده‌اولنه‌جق ضیافتده بوكون اقشام ساعت یدی‌ده حاضر اولمه‌كز مطلوبدر ، بن اوغراراق سزی آلیرم ، ساعت یدی بچقده حاضر اولمه‌كزی رجاایدرم ، دیه بر تلغراف آلدم (كیم اولدیغی معلوم دكل) . آقشامه دوغری بهمه‌حال ساعت آلتیده دها أوده منتظر اولمشدم ، تمام دقیقه‌سنده ، پروفسور تاناكه جنابلری تشریف بیوردیلر .

بر چای ایچدكدن صوكره ریكشه‌لر ایله حركت ایتدك ، توكیو بلده‌سنك مركزنده شیمباشی قربنده بر مهمان خانه‌یه كله‌رك همان توقف ایتمشدك ، هر طرفدن ریكشه‌لر كلوب یناشمقده ایدی . قاپوده مجلس مبعوثان اعضاسندن دوستمز ساساكی ودها بیلمدیكمز ایكی افندی استقبال ایده‌رك خوش آمدی وظیفه‌سنی ایفا ایتدیلر .

ایچری كیردیكمزده هیچ كورمدیكمز پك چوق آدملر بولنیورلردی . ساعت یدی‌یی تمام اون دقیقه كچمشدی « تورغوت بالطه » توره تشریف بیوردیلر . بالطه توره‌جنابلری بیوك بر احترامله استقبال اولندی . تشریفات صالوننده صدر مجلسدن بر كوستردیلر ، صاغلرنده بزه دخی بر كوسترمشلردی،« بالطه » توره جنابلری نزاكت ایده‌رك : پدرم كبی بر ذات حضورنده بوراده اوتورەمم ، هر نه قدر خلاف ادب ایسه‌ده بن سزی راحتسز ایده‌جكم ، بنم قصورمی عفو ایدیكز... دیه‌رك یرندن قیام ایدوب صدر مجلسی بزه تكلیف ایتدیلر. بن هر نه قدر قبول ایتمه‌مك ایسته‌دم ایسه‌ده ، آرتق هر طرفدن تنسیب

اولدیغندن : بزم شرق اصولنده خصوصاً اسلامیتده یاشه اعتبار اولنور ، دیدم، صدر مجلسه کچدم .

پروفسور تومیدجو قیام ایدەرك دیدی : (تورغوته ژاپونلر تورخاتو دیرلر) تورخاتو برادرمزك رتبەسی بیوکدر ، خصوصاً ضیافتده شرفلرینه کشیده اولنمشدر ، آوروپالیلر عاداتنه اعتبار اولنورسه ، مقاملرینی استاد محترم ابراهیم جنابلرینه ایشار ایتمەلری تجویز اولنەمزدی ، فقط بز بوکون شرق عالمنده بولنیورز ، شرقلیلرك کندی عادات وتربیەلری واردرکه : سناً بیوك اولانلره اعتبار دها زیاده مقبولدر ، شو حالده تورخاتو برادرمزك بو حرکتی عیناً شرق عاداتنه اعتبار دیمك اولدیغندن ، کندیلرینه بالذات تشکر ایدەرك استاذ محترمك مجلسمزه ریاست ایتمەلرینی استرحام ایدرز .

هر طرفدن (دوئوزو) رجا ایدەرز صدالری ، هرنه ایسه مجلس همان کشاد اولندی ، سفرەلر ، یمکلر هپ ژاپون اصولنده ، مکمل بر صحبت اولدی .

بو مجلسده نطق ایراد ایدنلر پك چوق اولدی ، هپسنی ضبط ایتمکده ممکن دکلدی . فقط غزتەجیلر هیچ بر شیلری قاچیرمیورلر ، « ایتو » نامنده ژورنالیست برمجله صاحبی واردی ، او آدم تمامیله ضبط ایتمش ، بنده آنك مجلەسندن ترجمه ایتمشدم ، بعضلرینی قارئین کرامه عرض ایدەجکم .

مجلسده بولنانلردن بعضلرینك طلبلری اوزره پروفسور تومیدجو جنابلری ، عثمانلی استقبالی حقنده بروجه آتی بر نطق ایراد ایتدی :

افندیلر ! بن تورکیەده هیچ بولنمدم ، هیچ بر تورك ایلەده مناسباتده بولندیغم یوق . شو حالده بنم عثمانلی دولتی حقنده ویرەبیلەجکم معلومات غایت سطحی اولەجقدر . زیرا بن اجنبی مطبوعاتندن تلقی ایتدیکم شیلری سزه عرض ایدەجکم .

بنم فکرمجه تورك ملتی غایت قوی ومتین بر ملتدر . بونلر هیچ بر وقت آوروپالیلرك دسائسندن امین اولدقلری یوقدر، وامین‌ده اولەمزلر. زیرا اوروپالیلر عثمانلیلردن زیادەسیله قورقیورلر ، اگر قورقماسەلردی بو قدر عداوت بسلەمزلر ، بو قدر سوء قصدده بولنمزلردی .

آوروپالیلر تورکلردن قورقدقلری ایچون دائما تورکلرك علیهنده بولنیورلر ، اما تورکلر بالعکس آوروپالیلردن هیچ قورقیورلر ، شو سببدندرکه هیچ التفاتده ایتمیورلر ، دیمك اولیورکه بونلرده بر قوۀ معنویه وارکه ، اوروپالیلر بو درجەده قورقیورلر ، حتی روسلر تورکلردن قورقدقلری قدر ژاپونلردن قورقمیورلر . حال بوکه ژاپونلره مغلوب ،

تورکلره غالب اولمشلردی . مع ماڧیه آوروپا مطبوعاتنده تورکیه حقنده اولان نشریات تعقیب اولنورسه ، بیوك بر قورقو اولدیغی محققدر .

شو حالده بو ملتك استقبالی غایت پارلاقدر ، زیرا بو آوروپالیلر تورکلرده اویله بر استعداد کورمزلرسه، بوش بوشنه قورقمزلر : افغانستاندن، بخارادن، افریقالیلردن هیچ قورقیورلر ، هندستانده اوچیوز میلیون ملت اولدیغی حالده هیچ قورقیورلر .

اوت چیندن قورقیورلر، چینده دخی بیوك بر استعداد کوریورلر . بوکون آوروپالیلرك ایستر چینده، ایستر تورکیه‌ده طوتدقلری سیاست : او استعدادی اولدیرمه‌نك چاره‌سنی بولمقدر . تورکلرك آوروپا اورته‌سنده آلتیوز سنه‌بقالری دخی متانت وقوتلرینه دلالت ایدر .

بن تورکلر حقنده بوندن زیاده بر فکر بیان ایده‌مم ؛ یالکز بو دولتك بقاسی بزم ایچون بیوك شرفدر ، دائما ترقی و تعالیلرینی آرزو و تمنی ایده‌رم . (غایت شدتلی ومدید آلقیشلره مظهر اولدی) .

ساساکی : ــ بن تورکیه حقنده بر سوز سویلیه‌بیلمك اقتدارنده دکلم . بنم فکرمجه بوکون شرقك اولمش اعضالرنده بیله حیات اثری کوریلمکه باشلامشدر . تورکلر مدنیتك مرکزنده الك بیوك دشمانلرك آغزنده بولندقلری حالده، شرقك سعادتنه عصرلرجه خدمتلری سبقت ایتمشدر . بوندن صوکره هیچ برقوت آنی محو ایده‌مز، بوندن صوکره شرق ماتی یکدیکره ال اوزاته‌جقدر ، آوروپالیلرك آمالی عقیم قاله‌جغی هر نوع شبهه‌دن عاریدر . (یاشاسون تورکلر صداسی)

تاناکه :ــ بوکون برادرمز تورخاتو ایله صوك صحبتمز اولدیغندن او جهتلری ده خاطردن چیقارمیه‌لم . تورخاتو بزم مکاتب عالیه‌مزی اکمال ایتدی ، فقط احتیاجنی اکمال ایتدیمی عجبا ؟ بزم حکومتمز حقلرنده اهمال ایتمدیمی؟ صوکره بردها بو برادرمزی کوره‌بیله‌جکمی یز؟ بو خصوصده کندیلری بر ایکی سوز سویلرسه، هیچ اولمزسه قولاقلرمزده قالوردی .

تورغوت بالطه‌توره : ــ بن اوزون برشی سویلیه‌میه‌جکم ، بیوك ادملر حضورنده تأدب ایدرم ، تاناکه پدرمزه جواب اوله‌رق یالکز شونی دیه‌بیلورم : بن پدر ووالده‌می وسوکیلی وطنمی ترك ایتدیکم آلتی سنه اولدی، بوکونیارین تکرار پدر ووالده‌می زیارت وطنمه عودت نتیجه‌سیله اولدیغی حالده ، ژاپونیه‌یی ترك ایده‌جکمدن غایت مکدرم . عادتا آغلایه‌جغم کلیور .

سوز صیره‌سی بزه کلدی :

« تورغوت واك » جنابلری بزم ترکستان چینی‌ده الك معروف « واك » لردندر . بالطه

توره اوغلومز پدرلرینك مقامنی طوته جقلری محققدر . بن شوجهتی نظر اعتباره آله رق برقاچ سوز سویلیه جکم :

بالطه توره جنابلری کبی بر نوجوانك (نیحون) شمس طالع انوارندن استفاضه ایدرك مملکته عودت ایتمه سی ، شرق عالمی ایچون برفال خیردر . فقط توره جنابلری بر گنج آدم اولدیغندن ، فن سیاستده معلوماتی چوق ایسه ده ، تجربه لری دها هیچ یوقدر . (عفو کزی رجا ایدرم)

شرق حیاتی دائما غربك تسلطاتنه معروضدر . آوروپالیلر دائما کندی حیاتلرینی شرق ملتلرینك موتنده آرارلر ، شرق دائما آنلرك اسیریدر ، غربیلر بوتون منفعتلرینی بزم مضرتمزده آرارلر . بز شرقیلر نه وقته قدر بونلرك اسیری اوله جغز . عموم شرقیلردن شیمدی یالکز (نیحون) ماتی کندینی بر آز توپلایه بیلدی ، و آنلرك شرندن آنجق کندینی محافظه ایده بیلمك احتمالی وار ، مع مافیه غربیلر (نیحون) ك حیاتنی دخی ایسته مز . یول بوله بیلورسه بر کون آنك دخی جاننه قصد ایده جکلری شبهه سزدر ، بوکون عرق اصفر تهلکه سی دیه رك یازمقده اولدقلری مقاله لر تدقیق اولنورده نظر اعتباره آلنورسه ، غربیلرك نیت فاسده لری نه درجه ده اولدیغی ظاهر و آشکاردر . بتون فکرلری شرقه هجوم مدن بشقه بر شی دکلدر . شو حالده بنم فکرم شرق ملتلری انجق یکدیکره ظهیر اوله رق حیاتلرینی محافظه ایده بیله جکلردر . اوت انکلیزلر بر ارالق ژاپونلره دوستلق کوستردیلر ، بلکه معاونتده ایتدیلر . لکن او دوستلقلری ، کندی حیاتلرینی محافظه ایچون ، ژاپونلری تهلکه یه سورمکدن عبارت ایدی . بونی اکلامق ایچون انکلیز ـ ژاپون معاهده سی نظر اعتباره آلمق کفایت ایدر . ژاپونلرك احتیاجندن استفاده ایده رك انکلتره منفعتی اون درت سنه یه سیغوریطه یه قویمشلردر .

آوروپالیلر بو صورتله فرصتدن استفاده ایده رك ، هپ کندی منفعتنی بزم مضرتمزده آرارلر . بزه بو حال اسف اشتمالدن قورتولمه نك یگانه چاره سی ، بوتون موجودیتمز ایله چالیشه رق شرقك اتحادینه خدمت ایتمکدر .

بالطه توره جنابلری اولادمزك قولاغنه بو سوزلری تلقین ایدرسه ك امید ایده رزکه ، بو فکری ترکستان چینی ده ترویج ایدر . بو ، بوکون بر خیال ایسه ده ، بوتون شرقك حیاتی ایچون بیوك منفعت امید اولنه بیلور ، زیرا هر حقیقت اساساً خیالدن تولد ایتمشدر .

بنم بتون فکرم : عموم شرق ملتنك حیاتی آنجق اتحاد ایله تأمین اولنه بیلیر . بونك ده مبدأ و مقدمه سی ژاپونلر ایله چینلیلرك برلشمه سنده در . ظن ایده رم بو حقیقتی کیمسه انکار ایده مز .

بن بیلورم ، فورموز ، پراتاس جزیره‌لری مسئله‌سندن طولایی ژاپونلرایله چینلیلر بیننده بیوك منافرت حصوله کلمشدر ، فقط بونلرك تألیفی قابل، ظن ایده‌رم ، بلکه‌ده غایت آساندر ، هرنه‌قدر ظاهرده پك مشکل کبی کوزوکیورسه‌ده (بوسوزلر ایله تمام‌ژاپونلرك قان طمرینه باصمشدم) بن تکرار ایده‌جکم : بزم بو فکرمزك ترکستان چینی‌ده بیوك مروجی بالطه‌توره جنابلری اوله‌بیله‌جکلردر . بن بالطه‌توره جنابلرندن رجا ایده‌جکم : بنم بو سوزلرمی خاطرلرینك بر کوشه‌سنده محافظه ایتسونلر .

علاوه‌اوله‌رق شونی دخی رجا ایده‌جکم : اکر مجلسمزده‌غزته مخبرلری وارایسه ، بنم بو سوزلرمی غزته ستونلرنده نشر ایتمه‌ملرینی آیروجه استرحام ایده‌رم .

دیه‌رك سوزمی کسدم .

« تورغوت » قیام ایده‌رك : — امین اولوکز استاذ جنابلرینك بو سوزلری بنم روحمه او قدر تأثیر ایتمشدرکه ، دکل بن کندم ، بلکه اولادلریمك دخی وظیفه‌لری بو فکره اشتراك ایتمکدن عبارت اولاجقدر . بو اوغورده جانلرمزی فدا ایده‌جك اولورسه‌ق کندمزی بختیار عد ایده‌جکز .

صوکره دها بعض آدملر نطقلر ایراد ایتدیلر . لکن اکابر عادتا هیچ بر شیلر سویله‌میه‌رك اوزون وعمیق تفکرات ایله مشغول ایدیلر . مجلس ساعت اونه قدر دوام ایتدی ، هرکس تورغوت ایله وداع ایتدیلر ایسه‌ده تشییع ایچون استاسیونه قدر اینه‌جکارینی‌ده سویله‌دیلر .

بنده محلمه عودت ایتمك اوزره البسه‌لرمی کیمشدم ، آراده بری کلدی ، قولاغمه دیدی : — وقتکز مساعد ایسه یارم ساعت قدر بوراده قالورسه‌کز ممنون اولورز .

بیلمدیکم بر آدم اولدیغی ایچون بر آز تردد ایتمشدم ، ارقه‌دن ساسا کی دخی قفاسیله اشارت بیوردیلر .

هر کس کیتدی ، بز اوچ آدم قالدق ، او بنم قولاغمه : — افندی ، دیدی ، بن « دای توکیو » غزته‌سنك محرری « ناکو » ارکان حرب دائره‌سنك مرخص خصوصیسی‌یم . سزك نطقکز بزه بیوك بر درس ویردی ، بن سزك ایله یارین آقشام برلشه‌رك عریض وعمیق قونوشمق ایستیورز، وقتکز مساعدمی ؟

— های های نه ایچون مساعد اولماسون ...

بونك اوزرینه ایرته‌سی آقشام ملاقات ایچون وعد اولندی ، برازده اوراده یکدیکرمزله کسب معارفه ایتدکدن صوکره ، وداع ایده‌رك مومی الیه جنابلریله‌مفارقت

ایتدك . بن طوغریجه دوستم ناکایامامه خانه‌سینه کلدم . بوراده بر تذکره ، ایرته‌سی کونی صباحلین ساعت اونده « بارون مجکوش » خسته‌خانه‌سی رسم کشادنده حاضر بولنمه‌مزی استرحام ایدییور .

« بارون مجکوش خسته‌خانه‌سی »

« بارون مجکوش » ژاپونلرك بیوك سرمایه‌دارانندن بری اولوب ، غایت حمیتلی بر ذاتدر . بو آدمك توکیوده بر مغازه‌سنده تمام بیك آدم تجارت معاونلری بولنیور ، بانقه‌سنده دخی یوزی متجاوز آدم بولنیورمش . ژاپون ـ روس محاربه‌سنده بش میلیون ین اعانه ویرمش . بو کره‌ده بر خسته خانه انشا ایتمش ، بو خسته‌خانه‌نك بناسنه وباغچه‌لرینه کلنجه نه‌قدر پاره صرف اولنمش ، هپ غزته‌لر بحث ایتدیلر .

خسته‌خانه غایت بیوك ، واسع بر باغچه ایچنده بولنیور . مفروشات ومهمات داخلیه‌سی ایچون یوز بیك (ین) (بهر ینی اون ایکی بچق غروشدر) صرف اولنمش .

خسته خانه‌نك بقاسی ایچونده یدی یوز بیك ین وقف اوله‌رق نقدپاره دولت بانقه‌سینه وضع ایتمش . (حالبوکه کندی بانقه‌سی‌ده وار). بونکله‌ده اکتفا اولنمایه‌جق . زیرا خسته‌خانه‌نك سنوی اللی دورت بیك ین مصرفی اوله‌جق ، فائض بو مصرفی قاپاته‌جق درجه‌یه ابلاغ اولنه‌جقمش .

ایشته شو خسته‌خانه‌نك رسم کشادینه دعوت اولنمشدق ، مع الافتخار وقتنده‌شتاب ایده‌رك کلدك . بارون مجکوش غایت حلیم بر آدم ایمش ، دعوتلی مسافرلری خسته‌خانه‌نك نردبان باشنده بالذات کندیلری استقبال ایتمکده ایدیلر .

ناظرلردن واعیان مملکتدن پك چوق آدملر ، بو رسم کشادده حاضر بولنیورلردی . اون دقیقه ظرفنده یوزی متجاوز آدم طوپلاندی . بیوك صالونده تیاترو شکلنده صیره‌لره یرلشدك .

هرکس یرینی طوتدقدن صوکره بارون مجکوش بالذات کرسی‌ء خطابته چیقارق ، بروجه آتی کاغد اوزرنده یازیلمش بر لایحه‌یی قرائت ایتدی :

« خسته‌خانه رأساً ملتك مالی اولاجقدر ، فقط شیمدیلك اللی دورت بیك ین سنوی مصارفك مقابلی اولان واردات تأمین اولننجه‌یه قدر موقتاً مصارف سنویه‌سی بزه عائد اوله‌جغندن ، معامله‌ء رسمیه اتمام اولنمامشدر . خسته‌خانه‌مزك نظارتی دائما توکیو پروفسورلرندن آلتی آدمه تودیع اولنه‌جقدر ، بونلرده اهلیتی اعتباریله یکدیکره تقدیم اولنه‌جقلردر ،

« خسته‌خانه‌یه قبول اولنه‌جق فقرانك عددی دائما یوزیکرمی بش یتاق اولوب ، بونلردن ماعدا یومیه ایکی یوز آدم مجاناً معاینه اولنه‌رق ادویه‌سی‌ده ویریله‌جکدر .

« خسته‌خانه‌مزك دائمی خدمه‌سی : اون دورت طبیب ، بش جراح ، یکرمی قادین، ٢٢ افندی‌ده طبیه طلبه‌سی اولاجقدر .

« بونلری ماتم ارکانه عاجزانه برهدیه اولمق اوزره تقدیم ایده‌رك ، قبول اولنمه‌سنی ده کمال احتراماله استرحام ایدرم ... »

بونك اوزرینه حاضرون طرفندن آلقیشلاندی ، هرکس مجکوش جنابلرینه بویله بر موفقیتی تبریك ایتدیلر .

صوکره شیمدیلك خسته‌خانه‌نك نظارتنی التزام ایتمش پروفسورلری و طبابتنه تعیین اولنمش دوقتورلری بر بر ترجمهٔ حاللریله برابر تقدیم ایتدیلر ، ودیکر خادمینی‌ده هیئت مجموعه‌سیله تقدیم ایتدکدنصکره پروفسورلردن بری مختصر بر نطق ایراد ایده‌رك رسم کشادده حاضر بولنان ذواته اظهار ممنونیت و تشکر ایله دیدیکه : ــ خسته‌خانه‌یی کورمك آرزو ایدنلر وارسه بیوروکز ، التفاتلرینه آیروجه تشکر ایدرز . بوکوندن اعتباراً اوچ کون زوار ایچون آچیق بولنه‌جقدر . دردنجی کونی‌ده خسته‌لر قبولنه باشلانه‌جقدر .

بونی متعاقب هرکس یرندن حرکت ایتدی ، خسته‌خانه‌یی باشدن باشه سیر ایتمکه باشلادیلر ، بعض آدملرده عودت ایتدیلر .

« ناکانو ورفقاسیله مصاحبه »

حیاتمك الك قیمتلی کیجه‌لرندن بری اولان بو اقشام ، ژاپونیاده اسلامیت منفعتنه آتیلمش برنجی خطوه اولدیغندن ، بونك تاریخنی وکونتی ضبط ایتمك ایله افتخار ایدرم:

١٣٢٦ سنهٔ هجریه ربیع الآخرك ١٢ نجی کونی بازار ایرته‌سی ، ١٩٠٩ میلادی ٢٠ مایس .

آقشامه دوغری ناکانو جنابلری کلدی ، بزی « بریره کیده‌جکز » دیه دعوت ایتدی . ذاتاً بن‌ده حاضر ومنتظر ایدم ، همان ریکشه‌لره راکب اوله‌رق یولی طوتدق ، نره‌لره کیتدیکمزدن طبیعی خبرم یوقدی ، شهر ایچنده برچوق اورمانلر ، تپه‌لر ، دره‌لر کچدك ، هیچ کورمدیکم بر یره کلدك ؛ بوراده غایت منتظم بر باغچه ایچنده غایت

اوفاق ، فقط صوك درجه‌ده تمیز بر خانه‌یه ریکشه‌لر یناشـدی ، حلیم سیمالی وسویملی ایکی ضابط بزی استقبال ایتدیلر .

بوتون خانه‌ده بزدن ماعدا کیمسه یوق ، ایکی ضابط ، ناکانو ، بن . برده او زاقده باغچه ایچنده برقادین کزینیور .

بوراده اوچ بش دقیقه استراحت ایتدکدن صوکره ناکانو جنابلری بکا خطاباً :

— بن سزه بو ایکی ضابطی تقدیم ایده‌جکم ، دیدی ، بونلر مملکتمزك معتبرانندن اولوب انسانیت ووجدانلرینه بلا تردد اعتماد ایتمه‌کزی استرحام ایدرم . اسم وکنیه‌لرینی شمدی تعریفه حاجت کورمیورم ، هرایکیسی مکمل روس لسانی بیلورلر ، سزده کمال سربستی ایله هرنه‌فکر وارایسه سویله‌یه بیلورسکز . زمان وزمین مساعده ایدرسه وقتیله اسم وکنیه‌لرینی دخی اوکره‌نه‌جك وقرده‌شجه برلکده ایش کوره‌بیله‌جکسکز .

رؤیاء صادقه فال خیردر . . .

من القدیم کندم رؤیا ایله عمل ایدرم ، مهم ایشلرده هرزمان استخاره معتادمدر . بر آی مقدم غایت یوکسك منبر اوزرنده خطبه‌یه باشلامش واوچنجی دفعه اوله‌رق الحمدلله دیدیکمده کندی صدامدن اویانمشدم . اوچ کون اولده منبر سعادت اوزرنده برخطبه اوقومشدم . بونك اوزرینه قلبم غایت مطمئن ایدی ، مطلقا برطلوعاته منتظردم . لله الحمد والمنه بوکره برموفقیت مقدمه‌سی اولدیغی تحقق ایتدی .

بن ضابطلرك اسملرینی صورمغه حاجت کورمدم ؛ بونلره کمال سربستی ایله شرق حقنده اولان فکرمی سویله‌دم ، ضابطلرك روسجه‌لری غایت مکمل اولدیغندن ، بنم ایچون بیان افکاره بیوك برسهولت واردی .

ابتدا شرقك حیاتی وحقوق مشروعه‌سنك محافظه‌سی ایچون شرقلیلره بر اتحاد لزومنی واتحادك طریقنی وپروغرامنی وبوکا اولان احتیاجك اسبابنی بالتفصیل آکلاتدقدن صوکره امکان وقوعنی دخی علاوه ایتدم . ذاتاً قرق برماده‌دن عبارت اولان پروغرامك خلاصه‌سی جب دفترمده موجود ایدی ، بونلر برر برر تدقیق اولنه‌رق ملاحظه اولندقده قبول اولنمیه‌جق برشی‌ده یوقدی .

— بویله براتحادك رهبری ژاپونلر اولورسه مقصدك دها اول حصوله کله‌جکنی امید ایدییورم ، بناءً علیه شوسببدن سزك ایله بر کره دکل ، بر قاچ کره تعاطیٔ افکارده بولنمق ایستردم . امید ایده‌رم‌که ژاپونلر بو کون ترقی وتعالی ایتمش بر ملتدر ، بونلر

ایچنده بنم فکرمه اشتراك ایده جك آدملر بولنه جقدر . ژاپونلری ده زمان بالضرور بویله بر فکره سوق ایده جکدر .

بو صورتله مذاکره مز تمام یدی ساعت دوام ایتدی ، آرقداشلرم غایت متفکر و آز سویلر آدملر اولدیغی ذاتاً معلوم ایدی ، عمومیتله ژاپونلر غایت اوزون دوشونجه لی بر ملت در .

ناکانو ، نهایتنده دیدیکه : — بز سزك فکرکزی بر درجه آکلادق ، شیمدی سزك بورایه علاوه ایده جك دها بر ملاحظه کز وارمی ، یاخود کندیکزك شخصی بر احتیاجکز وارمی ؟ بونی ده سویله یکزده ، بوکون ایچون اکتفا ایده لم ...

هرنه قدر شخصی احتیاجم یوق دکلسه ده ؛ اصل مطلوب اولان مقصد اقصی ، هرشیئی اونوتدیرییوردی . نهایت دیدمکه : — بوکون سزه عرض ایتمش اولدیغم مسائل ، شرق عالمی ایچون حیات مسئله لرندندر ، بونك وقوعه کلسی مطلوب اولدیغی کبی ، بر آن اول تسریعی دهازیاده اهمیتی حائزدر . شو نقطه یی نظر دقته آله رق ، سزه دها بر شی عرض ایتمك ایستیورم .

— بیوروکز !

— ذاتاً سزك ایچون دوشونمه یه وسیله ده اوله بیلور . معلومکزدر ، بو اتحاد شرق مسئله سی غایت طبیعی بر مسئله اولدیغندن ، بوتون آوروپانك پك چوقدن تفکر ایتمکده اولدقلری وقورقدقلری بر مسئله در .

« آوروپا سیاسیوننك کافه سی یکوجود اوله رق کندیلرینی بو مسئله او کنده کورییورلر . بوکون شرق عالمنه انتشار ایتمش (حشرات لایفلحون) میسیونرلردن هیچ بری دین خادم وناشرلری دکلدر . بلکه بونلر دین پرده سی آلتنده خفیه لك ایدر ، اتحاد شرق مسئله سنك اساسنی تعیین مقصدیله دین نامنه شرقلیلر بیننده افتراق تخمنی اکمکده اولدقلری محققدر . بونلری اساسندن تحقیق ایده جك اولورسه کز ، بنم فکرمه اشتراك ایده جککزده شبهه یوقدر . افکار عمومیه نك دیانتده مربوط اولمه سی ودینلری ده سیاسته خادم اولمه لری ، همان همان قوانین طبیعیه دندر ، دنیله جك اولورسه ، ظن ایده رم حقیقتدن بعید عد اولنه مز .

« ایشته بنم ذهنمی اشغال ایدن شیلردن بری ده بو مسئله در . بوکون سزه همجوار اولان چینك ثلثی اهل اسلامدر ، جاوا وملایو جزیره لری کاملاً مسلماندر ، هندستانك ثلثی مسلماندر ، دهامختصری شرقك رکن اعظمی مسلماندر .

« بونلرك یکونی نظر اعتباره آلنه رق مسئله یی دها برکره ذهنمزدن کچیره جك

اولورسەق ، ژاپونیادەدخی دین مبین اسلام نامنه ، شعار اسلامدن بر اساس قورولورسه مسئله دَل سرعتله فعلیته چیقاردی ، کبی کلیور . ژاپونیاده ایسه بو اولمدیغندن ، ژاپونلری رهبر اولەرق ایلری سورەجکمز زمان چینلیلرك تعصبنه قارشی بر مشکلاته دوچار اولمایەلم ، دییه خاطریمه کلیوردی ، صوك سوزمده بودر .

ناکانو : — بو مسئله بزم ژاپونلر ایچون او قدر اهمیتی حائز دکلدر . بن یالکز کندی طرفمدن دکل ، پك چوق آرقداشلرم طرفندن دیەبیلورمکه ، بز اسلامیتك حقایقنی بیلسەك بوکوندن اعتباراً قبول ایتمکده تردد ایتمەیز . سز بو جهتی بزه کمال سربستی ایله هر زمان تلقین وتعلیم ایدرسەکز ، بزی منتدار ایتمش اولورسکز ...

دقت ایله باقدم، اوبر آرقداشلرمزده کمال ملایمت ایله برطور تبسم وبشاشت کوستردیلر. باغچەداخلندەاوزاقدن کورمش اولدیغم قادین دخی ناکانو جنابلرینك حرمی ایمش، بولندیغمز خانه هرنه قدر مسافر خانه ایسەده ، بوراده یابانجی خادمەنك قولاق مسافری اولمەسنه ، احتیاطه رعایةً میدان براقمامشلر ، یالکز آرەده صیرەده یمك چای کتورردی .

صوکرەارقداشلرمز کیتدیلر ، ناکانو رفیقەسنی چاغیردی . بکا تقدیم ایتدی . تکرار بش اون دقیقه صحبت ایتدکدن صوکره ، ناکانو برادرمز دیدیکه : — بز هر ایکیمز بوکوندن اعتباراً سزك اولادکز اولەجغز ، بزه کندی اولادکز نظریله باقکز ...

اوراده عهد اخوت عقد ایتدك . بوکونکی مجلسه ، بو قدر بر موفقیت ایله ختام ویریلدی . اوکوندن اعتباراً ناکانو اوغلومزك رفیقەلری بکا(آسیانك بیوك پدری) نامنی ویرمش ، ژاپون قادینلری یکدیکریله محاورەدەبنی بو نام ایله ذکر ایدرلرمش .

ژاپون قادینلری بیوك آدملركناملرینی، پدرلرینك نامنی ،زوجلرینك نامنی ذکر ایتمکدن تأدب ایدرلرمش . (بو عادت قزاقلرده الآن واردر، تاتارلرده دخی واردی)

ناکانو برادرمزك ژاپونیاده اسلامیته بیوك بر خادم اولەجغی امید اولنور . شو سببه مبنی بو ذاتك رسمنی دخی عرض ایتمك مناسب کورلمشدر .

بو ذات حقنده فیما بعد دها بر چوق معلومات ویرەجکمدن شیمدیلك بو قدرله اکتفا ایدرم .

« ژاپونلرده البسه »

ژاپونلرك البسەلری پك ساده اولوب ارکك البسەسی قادین البسەسندن وهلهٔ اولیده تفریق اولنەمز . حتی اکثریتله رنکلری وقماشلریده بر اولور ، یالکز شاعرەقادینلر

ياخود اغنيا عائله‌سنده قادينلرك بعضلرى آچيق رنك قوللانيرلر ، يوقسه عموميتله خارجى البسه‌لر هيچ تفريق اولنه‌مز . قادينلر اركڭلردن قوشاق وصاچ ايله تفريق اولنور.

قادين قوشاقلرى كنيش آرقه‌دن بر حمال آرقالغى قدرده چقيقلرى اولور .

آياق قابلرى عموميتله طاقونيه‌در . فوطين فلان پك نادراً استعمال اولنور .

باش اورتوسى قادينلرده شيمديكى حالده هيچ اولمديغى كبى، من القديم اركڭلرده دخى باشه مخصوص بر كلاه فلان يوقمش ، يالڭز صاچلرينى تپه‌لرينه طوپلايوب باغلالرمش. شمدى ايسه عموميتله اركڭلر قفالرينى ترتميز طراش ايدرلر. آوروپاده مستعمل شابقه‌لرك نه قدر انواعى وار ايسه هپسى ژاپونلرده واردر .

اركڭلرك مواقع رسميه‌ده استعمال ايتدكلرى البسه‌لرى اتكلك ، يعنى بوكون فرنك قادينلرنده مستعمل اولان اتكلكك عينى دكلسه‌ده ، آنك اسكيجه موده‌سيدر . بو، اكابرك دخى رسمى البسه‌لريدر ؛ بشقه تورلى بيوكلرك حضورينه كيديله‌مز .

ژاپون قادينلرى ژاپونياده آوروپا البسه‌سنى قطعياً استعمال ايتمزلر . آوروپاده اكمال تحصيل ايتمش قادينلر بيله ژاپونيايه كلدكلرى كبى ترك ايدرلر. اما اركڭلر آوروپا البسه‌سنى اقتصاد خاطرى ايچون استعمال ايدرلر ، خصوصاً فقر وحالى‌ده اولورسه ، آرتق ايستر ايسته‌مز آوروپا البسه‌سنى استعمال ايده‌ر . زيرا بر آدم آوروپا بچمنده البسه ياپديره‌جق اولورسه ، اون بش نهايت يكرمى ئه‌نه ـ كه يوز اللى ايكى يوز غروش ديمكدر ـ كوزل بر البسه اولور . اما ملى البسه ياپديره‌جق اولورسه ، لا اقل اوتوز بش قرق ئه‌ن پاره صرف ايتمك ايجاب ايدر . مع مافيه كنديلرنجه مقبول اولان ينه ملى البسه‌لريدر .

« تورغوت بالطه توره‌نك عزيمتى »

بالاده ذكر ايتمش اولديغم بالطه توره، توكيودن «يكين » ه دوغرى عزيمت ايده‌جكى جهتله تشييع ايچون دميريول استاسيونه كلدك . اعياندن ومجلس مبعوثان رجالندن دخى بعض ذوات بولنيوردى . مأمورين وطلبه‌دن پك چوق ، خصوصا ژاپونيه‌ده تحصيلده بولنان چين طلبه‌سى يوزلرجه ذوات... بيوك براحترامله تشييع اولندى. ترنڭ حركتنه يكرمى دقيقه واردى ، استاسيون صالونى آدم ايله خنجا خنج طولو ، دينله‌جك درجه‌ده ايدى .

بالطه توره‌نك ورودينه انتظار اولنيوردى . ديركن توره جنابلرى رفيقه‌سيله تشريف بيورديلر ، رفيقه‌لرى دخى كنديسيله برابر تحصيلده بولنمش . بالطه توره عائله‌سنى خصوصى

تعیین اولنمش واغونه یرلشدیردکدنصوکره ، تشییع ایچون کلن اعیانه بربربر مصافحه ایله ایفـای تشکری متعـاقب ، چین طلبه‌سـنه خطـاباً چین لسـاننده مختصر بر نطق ایراد ایتدی . نطقنی غزته‌جیلر ضبط ایتمشلر ، بنده اورادن نقلاً عرض ایده‌جکم :

« مکتب آرقداشلرم ! نم الک بختیار اولدیغم ایامم ، سزلك ایله برابر مکتبده کچیردیکم وقتلردر . زیرا اوکونلرك هرساعتی وهردقیقه‌سنی ، مملکتمك حیاتی اوغرنده چالشمقله کچیرییوردم . تحصیلمزده سزکله برابر اولدیغم کبی ؛ مملکتی اجانب تسـلطندن تخلیص ایتمکده دخی برابر چالشه‌جغمزی امید ایدرم . » (دهشتلی آلقشلر ، دقیقه‌لرله‌بانزای‌لر دوام ایتدی)

صوکره قونت‌اوقومه کندیسنه بعض‌نصایحده بولندی ، تره‌نك حرکت زمانی‌تقرب ایدنجه وداع ایده‌رك واغونلرینه کیردیلر .

تره‌ن دها حرکت ایتمدن واغون پنجره‌سندن قفاسنی چیقارمشدی . تکرار(بانزای) صداسی دوام ایتدی . او آراده تره‌نده حرکت ایدنجه ، دها دهشتلی القشلر ؛ دواملی بانزایلر ! نهایت کوزدن نهان اولدی .

شیمدی « تورغوت بالطه توره » جنابلری « پکین » ده خاقان چین سراینه‌مخصوص بیوك برموقع اشغال ایدییورلر . بن « پکین » ده بولندیغم زمان خانهٔ دولتلرنده دخی مسافر اولدم .

« اوحاره »

اوحاره نامی ژاپونیه‌ده پك‌چوقدر ، بیلدیکم و کسب معارفه ایتدیکم ذوات ایچنده برقاچ اوحاره نامی وار ، فقط بو اوحاره (اول من‌اهتدی فی لیابان) اولوب‌نامنی دخی ابوبکر تسمیه ایتمشدم ، آنك ایچون بو آدم حقنده بر آز معلومات ویرمك منفعتدن خالی اولمایه‌جقدر .

هیچ شبهه یوقدرکه بواوحاره غایت سیاسی‌غیور بردیپلوماتدر . ژاپونیاده پك‌چوق جمعیتلرده اعضـا اولوب اکثرنده ریاستی دخی وار ، پك‌چوق مکتبلرده ناظر ، مفتش ومعلم ، ارکان حرب دائره‌سنده مدیر ومرخص مسئول والی غیرذلك وبزمده تأسـیس ایتمش اولدیغمز « آسیا ـ غی ـ کای » جمعیتنك رئیسیدر .

بزم بوذات ایله برنجی ملاقاتمز ، بریاغمورلی هواده ، شـیمباسی جوارنده جاده

اوزرنده وقوعه کلدی . اوراده ملاقات ایده‌رك کسب معارفه ایتمشدك . برنجی دفعه اوله‌رق بواوحارانك آغزندن ایشتدیکم سوز شودر :

— سز مراق ایتمه‌ییکز ، هرایشیکز آسان اوله‌جقدر ...

بن بوسوزلری هیچ اونوتمامشمدر ، هپ خاطرمه کلیور . ودها برنجی ملاقاتده بوذاتك سیماسنده برملایمت ، بر بشاشت کوردم . رسملری دخی قارئین کرامه عرض ایدییورم .

بوذات غایت خوش ومحترم بر ذاتدر . اسلامیته اولان فرط محبتندن طولانی عالم اسلامك بیوك مجاهدلرندن اولمسنی جناب حقدن تمنی ایدرم . شیمدی‌ده نفس توکیوده شعار اسلامك تأسیسنه جهدو اقدام ایدرك هرشیدن مقدم بر مسجد ایله بر مدرسه انشاسی اسبابنك تسهیلنه کمال جدیت ایله سعی وغیرت ایدن برذات عالیقدر اولوب ، بینمزده جریان ایدن محاوره‌لر صره‌سیله بسط وبیان اولنه‌جقدر .

« بیوك امیدلر ایچنده آغر کونلر »

بن اوچ درت آی ظرفنده ژاپونلرك طبیعتلرینی لایقیله تدقیق ایتمش وهر جهتدن استعداد فطریلرینی کوردم . دیانته نه قدر رغبتلری اولوب اولمیه‌جغنی دخی تماميله عریض وعمیق ملاحظه ایتدم . بونکله برابر غایت بیوك بر قپوده همان آچیلمش کبی اولدی . مع مافیه وظیفه‌نك اك بیوکی بوندن صکره اوله‌جغنده شبهه‌سزدی . جزئی بر خطا ایله بیوك بر امیدك‌ده امیدسزلکه ، بلکه تماماً عکسنه کیتمك جهتلرینی‌ده کیجه کوندوز دوشونور ، امان یاربی برقصور ایتمه‌یه‌یم دیه‌رك کیجه‌لری اویقوسز کچیردم . تدبیرده اصابت ایدرسه‌م ، مدت قلیله‌ده میلیونلرجه آدمك شرف اسلام ایله مشرف اوله‌بیله‌جکنی خاطرلادیغم زمان ، نه قدر محظوظیت حس ایدردم بیلسه‌کز ... برطاقم سیاسی مقدمه‌لر دوشونه دوشونه عادتا کندی کندیمه چیلدیره‌جق درجه‌لره کلوردم . برطرفدنده « انجاح اموره کتمان ایله توسل ایدیکز » حدیث شریفنی خاطرمه کتیره‌رك ، ممکن اولدیغی قدر افکارمی کتم ایدردم .

برطرفدن پاره‌سزلق ، آجلقده هجوم ایدییور . اویله برکونلر کچیردم که تعریف قابل دکل ، ذاتاً اوصره‌ده راحتسزده بولونیوردم . چوق دوشوندیکده ایشه‌یمه یارامیور . حاصلی بویله‌جه هفته‌لری کچیردم .

قریه‌لرده :

بویله صیقندیلی زمانلرده وقت کچیرمك ایچون طاغلره کیدر ، صحرالرده کزه‌ر ، قریه‌لرده وقت کچیریردم .

بر کون « هودوکایه » نام قریه‌دن کچمکده ایکن یکی و غایت کوزه‌ل ، دلنشین بر یاپی کوردم ، فقط اوه فلانده پك بکزه‌میور . بونه اولور عجبا ؟ دیه‌رك اولا خارجدن بر کره اطرافی دولاشدم ، دورت دیوارك بری کاملاً طوپراق ، بوده نظردقتمی جلب ایتدی . قاپویه کلدم . برقادین اوفاق تفك « کاسی » دیدکاری قورابیه کبی شیلر صاتمقده ایدی . دیدم : بوراده نه‌وار ؟ — یومی‌یه . تکرار صوردم . تکرار دیدی : یومی‌یه . هیچ ایشیتمه‌مشدم ، بیلمه‌مدم ، برتبسم ایله قادینه دیدم : بن اوافندی‌یی کورمك ایسترم . دیدی : بیورکز . قادین ایچری‌یه دوغری بورودی ، بنده آرقه‌سندن کلدم . قاپودن کیرر کیرمز غایت کوزل برقاچ عدد چینی قوانوزلی وایچلرنده‌ده بیلدیکمز اوقلر، وایکی طرف دیوارده آصیلی « یای » دن قوسـلر . قادین یایلردن برینی آلدی قوردی ، بر اوقده آلدی ، اوزون قوریدورك نهایتنده سـیاه طوپراقدن یاپیلمش دیوارده‌کی بیاض کاغدلردن معمول حلقه‌لردن برینی هدف اتخاذ ایله نشـان آلدی ، و آتدیغی کبی تمام اورطه‌سینه تصادف ایتدیردی . وقوانوسـلر یاننده بولنان برجاناقدن ایکی « ئه‌ن » ایکی پاره آلوب جیبنه قویدی . صکره تکرار براوق آتدی ،تصادف ایتدیره‌مدی . بوکره جیبندن ایکی « سن » چیقاردی ،جاناغه قویدی .

هرنه‌قدر لسـانی‌پك بیلمیورسه‌كده ایشی تمامیله آکلادق . بوراسی « رمی السهام اویونی ایچون مخصوص بریر اولوب هرکس استرسه کلور ، اوینارمش .

بن بوراده غایت اوزون بردوشوندم ، ایام صباوتمی خاطریمه کتوردم ، مدرسه‌ده بواندیغمز زمان ایام صیفده پنجشنبه ، جمعه کونلری دائمـا اوق آتشمق ایله وقتمزی کچیرر ، دائما رمی سهامه ممارسـه ایدردك ، اوزمانده کچیردیکم بروقعه‌یی خاطرلایه‌رق کندی کندیمه آغلادم .

اوزمان استادمز علماء بنامدن عبدالا حدحضرتلری ایدی . کندیسی دائماطلبه‌یی رمی سهام تعلیمنه تشویق ایدروبزمله برابر کندیلری‌ده اوق آتارلردی ،بونلری هپ خاطرله‌دم . بویله اوزون بردوشـونجه‌یی متعـاقب بن ده اوقی آلمه آله‌رق برقاچ دفعـه آتدم وتجربه ایتدم .

دیکر طرفدنده ذهنم دائما مشغول. بوتون وقتلرمی نه یاپارسه‌م دها بیوك موفقیت

تأمین ایده‌بیلورم ، نصل تدبیر اتخاذ ایدرسه‌م شعار اسلامك اقامه واظهارینه دها قولای یول بولورم ، دها آسان اقناع ایده‌رم ، هرطرفدن اعتراضلر ، استیضاحلر هجوم ایدرسه نصل اداره ایدرم ؟.. هپ حیرت ایچنده کندی کندیمه تفکر ایتدکجه اوهام بیومکده ایدی .

بیوك برموفقیته مظهر اولوبده مختار اوله‌جغمدن زیاده اوفاق برخطاواهمال نتیجه‌سی اوله‌رق مأیوس اولمقدن قورقاردم . موفق اولدیغم تقدیرده دخی ، منافع سیاسیهٔ اسلامیه‌نك محافظه‌سی جهتلری ذهنمی دهازیاده اشغال ایدردی . دوشوندکجه ذهنمده برچوق شیلری بیوتوردم .

۲۰۳ نجی صحیفه‌ده بیان ایتدیگم کبی قونت اوقومه ایله اثنای ملاقاتمزده مشارالیه جنابلرینك سویله‌دیکی خواجه لرینك باشنه کلن ، بنمده باشمه کله‌سون دیه‌رك پك چوق ملاحظه‌لرده بولنوردم .

بونکله برابر وقتمی بوشده کچیرمزدم . المدن کلدیکی قدر ژاپونلره اسلامیتك استقبالنی پارلاق کوسترمیه چالیشردم ؛ بوکونکی دوشکونلك موقت عوارضدندر . اجانبك تسلطندن بوحاله کلمشدر ، جزئی برانتباهله بونلر کاملاً شویله اولور بویله اولور کبی توجیهات وتأویلاتده قصور ایتمزدم .

قریه‌لردن دونوب دولاشه‌رق تکرار یوقوهامایه کلدم ، ذاتاً یورویه‌رك کلییوردم ، یورولمشمده . همان سالن اولدیغم خانه‌یه تقرب ایتمکده ایدم ، اوچ هندلی‌یه راست کلدم . هندلیلرك اسلاملریله مجوسیلری یکدیکرندن پك تفریقده اولنه‌مز . معمافیه کمال دقت ایله آنلره باقمقده ایدم ، آنلرده بکا باقیورلر ، ایچلرندن بری سلام ویردی ، « سلام علیکم » دینجه اوقدر ممنون اولدم‌که تعریف ایده‌مم . بن وعلیکم السلام دینجه آنلر اوچی بردن کلوب مصافحه ایتدیلر . بری کوزل فارسی بیلیور ، اوبرلریده الحمدلله مسلمان کلمه‌سنی تکرار ایتمکده ایدیلر . بزمده ضعیف بر فارسیمز واردی ، مملکتمزده مدرسه‌لرده علم نحو و صرفك قواعدنی فارسی لساننده تعلیم ایدرلردی ، اشته اوزماندن قالمه بعض فارسی جمله‌لر ، بودفعه‌کی جولانمده پك چوق ایشیمزه یارادی . بو افندیلر عن اصل بومبای بلده‌سندن اولوب یوقوهاماده تجارت ایدرلرمش . بن شو ساعته قدر ژاپونیه‌ده هندلی مسلمانلردن تجار فلان اولدیغندن بیله خبرم یوقدی . بو آدملر ایله کسب معارفه ایتدیکم کبی همان یرلرنی اوکرندم ، بینمزده بر انسیتده پیدا ایتدك . بزم ایچون بیوك بربختیارلق اولدی .

بونلرك شهرتلری : علی رضا ، عیسی بهائی ، بالیج والا . ابتداء امرده مذهبلرنده فلان ایشم اولمدی ، فقط مسلمان آدملر اولدیغنی حس ایدردم ، طبیعی زنکینلکلری دخی نه درجه لرده اولدیغنی فرق ایده مزدم .

بریله فارسی مکالمه ایدییورم ، اوبرلریله ده ژاپون لساننده افادهٔ مرام ایده بیلیوردم . مع مافیه بزه بیوك احترام والتفاتلرده بولنیورلردی ، خانه لرینه کیتدم ، یمکلر ییدك ، والحاصل امیدمك قوقنده ایدی ، کندیلرنده بیوك بر بشاشت ، آنلرده بنی عادتا قرداش یرنده قبول وتلقی ایتدیلر . صوکره بونلردن آکلادم که : قوباده دخی یکرمی بش مسلمان وارمش . هپ هندلی .

برکون یوقوهاماده عیسی بهائی خانه سنده مسافر قالدم ، او بر ارقداشلرده اورایه کلدیلر ، کیجه ساعت اونلره قدر صحبت ایتدك ، آقشام نمازی قبله جهتمز زمان هیچ بر شی ملاحظه ایتمامشدم ، بن کندم قیلدم . آنلرده کندیلری قیلمشلر کبی کلشدی . فقط یالکز ویا جماعتله قیلدقلرینك فرقنده دکلم . یاآسوبی قبله جهتمز زمان اصل فرقنه واردم : بونلر شیعی ایمشلر . مع مافیه هیچ اوراده دکلم . انلرده مذهبجه هیچ امورلرنده دکل .

بونلر بنم نه آدم اولدیغمی پك بیله میورلرسه ده علمادندر . ظن ایدییورلر .

توکیویه کلدم :

بر مکتوب وار ، اوحاره بزی دعوت ایدییور .

اوحارا برادرمزك خانه سنه کلدم . اوده منتظرمش . بیوروکز دیدیلر . هنوز بر فنجان چای بیله ایچمامشدك ، ناکانو کلدی . بوراده بر آز صحبت دن صوکرا اوحارا جنابلری دیدی که: بزم اشتیاقمز نه یاپوب یاپوب بر آن اول بوراده بر مسجد میدانه کتورمکدر . بوخصوصده سزك فکرکزی ومساعده کزی استحصال ایتمك نیتیله بوکون تکرار تعجیز ایتدك ، نه دیه جك سکز ؟

— معقول اما یکده عجله ایتمیه لم بر آز تأنی لازم . عجله ایتمیه لمده هرایشی تماميله یاپالم ، بنم بعض دوشوندیکم شیلر وار . بزم شریعتمز بوکبی امورمهمه ده استشاره یی استحسان ایتمشدر ، اطرافلیجه استشاره ایده لمده ، صوکره شرعا دخی لازم اولان جهتلرینی اکمال ایتمك تشبثنده بولنورز .

«بزده ارض الله کاملا مسجددر ، انسان نرده ایسترسه اوراده عبادت ممکن ، مساجدك وظیفه سی اسلاملری برآرایه جمع ایتمك وشعار اسلامی اعلا ایتمکدر . بن سزه

بونلری عن‌قریب اکلادیرم . کمال تدبیرایله فکروملاحظـه ایده‌رزده ، بالاخره بونلرك هپسی اولور . بنم شیمدی بشقه‌دوشوندیکم شیلروار .

«بوکون غزته‌لرمز امریقاحکومتنك بزم ژاپونلره‌قارشو ، تدابیر فاحشـه‌ده بولندیغنی یازییور ، بو بنم ذهنمی اشغال ایتدی ، آوروپاو آمریقالیلرك شرقه‌قارشی بوکبی ملعنتلری هرزمان توالی ایدر ، آنلرك فکری ، بوتون‌دوشونجه‌لری شرقی کندیلرینه اسیرایتمك ، شرق ملتنك قانی ایچمکدر .

اوحارا — : بزامریقالیلره اعلان حرب ایده‌رز . آنك چاره‌سی قولای امریقادکل روسلر بیله بزم حقمزده بویله‌دوشونورلر .

— امریقاده پاره‌چوقدر ، بیوك برقوهٔ بحریه استه‌دکلری‌زمان تدارك ایده‌بیلورلر ، انکلیزلرده آنلره‌معاونت ایدر ، ذاتاً آوروپالیلر ژاپونیـه‌نك قوتی وچینده کندیلرینه رقیب اولمه‌سنی استه‌مزلر . اویله‌امریقاکبی برقوت ژاپونلره قارشی چیقارسـه ، کمال ممنو-نیت ایله آوروپالیلر معاونت ایدرلر .

— بونلر اوزون‌مسـئله‌در ، امریقالیلر شـیمدی بزم‌ایله محـاربه ایده‌مزلر ، زیرا اولا کندیلرینك قوتلری یوقدر ، ثانیاً انکلیزلر ایله بزم معـاهده‌مز وار . بش آتی سنه صکره آمریقالیلر بزم ایله هیچ محاربه ایده‌مزلر ، بز اوزمان ملت مسلحه شکلنه کیره‌مزسه‌کده ، بیوك بر قوته مالك اولورز .

— آمریقالیلرده قوتلرینی تزیید ایچون چالیشیرلر .

— آمریقالیلر ، انکلیزلر محاربه آدملری دکلدر ، آنلر سوس وسلطنت صاتارلر ، بز آنلری چین وقعه‌سنده تمامیله کوردك ، آلمان عسـکرندن بشقه‌سی هپ بوشـدر . سلاحسز چین عسکری قارشوسنده آغلارلردی ، صوکره نه‌زمان آلمان عسکری وبزم عسکر چین عسـکری تنکیل ایدرسـه ، اوزمان هند عسـکری کلور یغماجلغه اشتراك ایدرلردی . هله آمریقالیلر تمامیله هیچدر ، ذاتاً پاره ایله اولان عسکر ، عسکردکلدر .

مع‌مافنه بو مسئله‌لر بزم ژاپونلرایچون حیات مسئله‌لریدر . بزم مملکتمزك وملتمزك بوکبی احتیاجاتنه فکراً اشتراك ایتمه‌کز بزی حقیقةً منتدار ایدر . انشاالله بوندن صکره ویریله‌جك قونفرانسـلرکزده دخی بو جهتلری بر آز شرح ایدرسه‌کز ، ملت سزك ارشادات‌کزدن ممنون اوله‌جغنه امین اولکز . بزم حکومتمز بر آز عجولدر . وبعضاً لزومسز یرده عجله ایدرده لزوملی یرده بطـائت کوسترر . انکلتره ایله معاهده‌سـنده چوق عجله ایتدی ، ملتی بویوك برفلاکته یوارلامق احتمالی واردی ، برکت ویرسون

انكلتره ایله‌روسیه بیننده محاربه ظهور ایتمدی . اكر انكلیزلر روسلرله محاربه ایتسه‌لردی، بز بوشی بوشنه یاناجقدق . محاربه بزمله اولدی‌ده نه‌اولدی ؟ ینه یاندقسه‌ده كندمز وكندی منفعتمز ایچون متضرر اولدیغمز كبی مستفیدده اولدق . پورتسموت مصالحه‌سنده حكومت‌دها عجله‌ایتدی . عادتا حرباً غالب صاحامغلوب اولدق دنیله‌جك درجه‌ده‌بر مصالحه اولدی ، البته بزمده قوتمز آزالمشدی ، فقط بزم معنویاتمز هیچ قیرلمامشدی . روسلرك قوهٔ معنویه‌لری قالمامشدی ، بزم حكومتمز عجله ایتمیه‌ایدی ، روسلر هرنه هر نه استرسه‌ك ویره‌جكلردی . حكومت بواستعجالی ایله ، ملتك قهرمانانه محاربه‌سنك شانی‌صالح زماننده محافظه ایده‌مدی . بزم ژاپونلر بویله بر مصالحه‌یی قبول ایتمزلردی ، حتی حكومت كتم ایتدی ، صاحك بعض ماده‌لرینی غزته‌لرده تصریح ایتمدیلر . بو صورتله قاپالی برمصالحه اولدی . نه‌ایسه بونلری دها بوش وقتلرمزده قونوشورز . شیمدی ، قونوشمقده بیله فائده یوق ... »

شو آراده بنم قریه‌ده كوردیكم یومی‌یه‌خاطرمه كلدی ، (ذاتاً سوزی شیمدیلك مقصددن بر آزده اوزاقلاشدیرمق استردم) .

دیدم : — بویله قریه‌لرده‌دولاشدیغم‌زمان « یومی‌یه » مقامره‌سنی كوردم ؛ بونه‌در، بوندن برمنفعت امید اولنیورمی ؟ اسكیدن وارمی ایدی ؟

— یومی‌یه یالكز بزم ژاپونلرك سلاحی دكل ، بلكه ابتداء امرده بوتون جهانك سلاحی ایدی ؛ فقط شیمدی « یومی‌یه » كبی شیاره احتیاج قالمدی ؛ مع‌مافیه بونك‌قیمت تاریخیه‌سی پك‌مهمدر ؛ یومی‌یه قوللانلمامش برملت یوقدر .

شوسببدن‌بوكبی مهم بر اثرك بسبوتون غیب اولمه‌سندن ایسه ملاعبه طریقیله اولسون بقاسی موافق كورلدیكندن « اخلاق ملیه محافظه‌سی » جمعیتی ایجاد ایتمشلر . بوندن اون سنه مقدم عددی او قدر چوق دكلدی ؛ بوسنه‌لر خیلیجه تزاید حس اولنیور . قریه‌لرده دكل ،شهرلرده بیله پك چوقدر. توكیو داخلنده یوزه قریب « یومی‌یه » ایچون مخصوص یرلر واردر . اسكیدن بو یومی‌یه كنجلره مخصوص ایدی ، بو زمانده بیوكلرمزده اشتراك ایتمكه باشلامشلردر . توغوده یومی‌یه مراقلیلرندندر . بزده حالا یومی‌یه ایله آوجیلق بیله باقی در .

« مقصد و دوشونجه‌م »

ژاپونیاده اسلامیتك اساسی قوروله‌جغنی دوشونمكله برابر ، بواساسك استقبالده

مقام خلافته باغلی اولمسی جهتی ایدی . زیرا بر قاچ ژاپونك اهتـدا ایتمه‌سی بنم ایچون اوقدر اهمیتی حائز دکلدی، اصل ژاپونلره اسلامیتدن بیوك بر منفعت سیاسیه کوستردیکم زمان ، کندی منفعتمزیده ایلری سورمکدی ، حالبوکه اوملته قارشی بوده بردن بره سورولمز . اوبله اولملی که ، بن سویله‌مه‌دن آنلر بونی ایسـته‌سونلر ، بونك ایچون عجله ایتمك ایشیمه ال ویرمزدی ، کچ اولسـونده کوچ اولماسون قاعده‌سـنه رعایةً بونی اختیار ایتمشدم .

اشته شو مقصد بنی دوستلرم ایله بر آز قاپالی قونشمه‌یه مجبور ایدیوردی .

برادرم اوحاره صحبتمز خیلی اوزادی ، بوتون کیجـه‌یی اوراده کچردم ، دره‌دن تپه‌دن بحث ایتدك ، نتیجهٔ قرار شـیمدیلك جامع ایچون بریر تدارك اولنمه‌سی جهتی نظر اعتباره آلندی، بووظیفه‌یی‌ده ینه اوحارا برادرمزه تودیع ایتدك . بونك‌اوزرینه وداع ایده‌رك مفارقت ایتدك .

هرطرفده کزمکده دولاشمقده واست کلن‌ایله ملاقات ایده‌رك ، تصادف اولندقجه محسنات اسلامیه‌دن واتحاد شرقدن بحث ایتمکده اصلا تردد ایتمیوردم . برکون دوستم ناکایاما خانه‌سـنده اوتورمقده ایدم . قاپودن بری کلدی ، اوزون بویلی غایت متفکر برآدم اولدیغی سیماسندن دخی معلوم ایدی . بوذات سلام وسجدهٔ احترامدن صوکرا (سجده ژاپونلرك اصولیدر) دیدیکه : ـ بن سزك مفتونکز ، غیابا محب خالصکـزم ، شیمدیده ملاقاتکزله مشرف اولدم : اوغلوکز « یاساتوروهونجی » . اظهار ممنونیت ایتدك ، برآز صحبت وکسب معارفه‌دن‌صوکره : — مساعده‌کزله ، دیدی ،سزه بعض معروضاتم وار ، لطفاً امر ایدیکـز ، سویلیه‌یم .

— بیوروکز ممنون اولورم .

— بن آباً عن جدٍ بر ژاپونم . مملکتمی وملتمی صوك درجه‌ده سورم . بو کون وطنم اوغرنده هر شیئی فدا ایده‌جکم . فقط بو صـوك زمانلرده خرستیـانلرك بزه تساطی‌بنم ذهنمی‌چوق اشغال ایتمشدر وایتمکده‌در.بن مملکتمی بو تهلکه‌دن قورتارمه‌نك چاره‌سنی پك چوق دوشندم،نهایت بو دوشونجه بنی چین‌داخلنده‌بر سیاحته‌سوق‌ایتدی.

چین داخلنده شهر شهر ، کوی کوی دولاشدم.واثناء سیاحتمده کندیمزی‌چینلیلر ایله مقایسه ایتدم . بو مقایسه‌لرم نتیجه‌ـی اوله‌رق ، بز هرنه‌قدر ترقی وصنایعجه تقدم ایتمش بر ملت ایسه‌کده ، نسبةً چینلیلری دهـا متین کوردم . اکر چینلیلری آوروپا راحت براقیرده اون سنه چالیشه‌جق اولورلرسه،مطلقا هر جهتدن بزه تقدم‌ایده‌جکلرینی

کوریيورم ، اوله‌بیلورکه ، اختراعات جدیده‌یه بزم قدر موفق اوله‌مزلر ، فقط شیمدیکی حالده‌اختراع اولنمش صنایعك ترویجنده ، تجارتده ودها پك چوق جهتلرده بزه تقدم ایده‌جکلر کبی کلییور .

بو نکته‌برابر اخلاق جهتی آنلرده دها برباد ، دها فنا ؛ خصوصاً خرستیانی قبول ایدنلری بوتون آداب انسانیه‌دن محروم ، وبونلرکده عددی چوغالمقده وکیتدکچه‌بونلرك اخلاقی دها فنالشیور ، کیت‌کیده ملیت وقومیتلرینی دخی محافظه ایده‌میه‌جکلر کبی کلییور . واو خرستیانلغی قبول ایدنلرك اسکی متانتلری‌ده قالمامقده‌در .

چین مسلمانلری :

چین داخلنده مسلمان پك چوقدر ، او قدر چوقدرکه ، ظنمه کوره چینك ثلثی مطلقا مسلماندر . پك چوق یرلرده مسلمانی زیاده‌در .

بونلر هپسی برقوم، برملت، لسانلری بر، مملکتلری بر ، تربیه‌لری بر اولدیغی حالده مسلمانلری او قدر متین ، او قدر غیور ، اوقدر جسوردرلرکه ، انسان تدقیق ایدرسه دوچار حیرت اولور . البسه ، ظاهری قیلیق و قیافتلری یکدیکرندن هیچ تفریق اولنه‌مز ، فقط اومسلمانلرده اولان متانت بر آز دقت اولندیغی کبی اوساعت فرق اولنور ؛ بن ابتداء امرده تفریق ایده‌مزدم ، صاچ وطرناقلرینه وارنجه هپ بردر . فقط صوکره‌لری مسلمانی کورير کورمز فرق ایدر اولمشدم .

مسلمانلرده‌اولان متانت بوتون بشقه‌بر قوهٔ معنویه کوستردی . هم‌مسلمانلر ایچنده تنصر ایدنده یوقدر . بن بونلرده اولان متانتی کوردکجه حیرت ایچنده قالیردم . بردفعه « صی ــ چوان » ناحیه‌سنده برمسلمانی کوردم ، برمسلمان یکرمی اوتوز قدر مجوسی ایله غوغا ایدییوردی ، غوغانك نهایتی مضاربه‌یه قدر واردی ، بو آدم برکیشی اولدیغی حالده‌مجوسیلری صاغه‌صوله‌یوارلییوردی . اوته‌کیلرده هیچ یناشه‌میورلردی ، وورولن دوشیوردی . بن بوتون بوتون‌حیرت‌ایچنده قالدم ، بو آدمه‌ظهیر اوله‌بیله‌جك کیمسه‌لرده یوق ، زیرا مجوسی قریه‌سی ، یوزلرجه آدم طوپلانه‌بیلور ، نهایت بو مسلمانی اولدیرمك احتمالیده بعید دکل ، مع‌مافیه بو آدم ، النده هیچ سلاح فلان یوق یالکز آرقاسنی بر دیواره ویرمش، دیواری سپر اتخاذ ایتمش ، اوکندن کله‌نی‌ده براورنجه یوارلیوردی .

طبیعی بنده اوراده برغریب بولنیوردم ، مع‌مافیه کندی کندیمه دوشوندم ، نهایت مأمورلر کتوردم ، بیچاره‌یی محافظه‌یه موفق اولدم . بوصورتله آلدم کوتوردم . بو آدم کیدرکن بکاحدتلنیوردی : سن اولمایه‌ایدك ، دییوردی ، بن اونلرك هپسنی اولدیردم .

بو آدم چینلی ، دیکر چینلیلردنده هیچ فرقلی دکل ، چوق دوشوندم، بو آدمه بو متانت بو جسارت نردن کلیور ؟ ... بونك یكانه سببی، بو آدم مسلمانلدی .

بن بوندن ماعدا دها بك چوق شیلر كوردم . بونلرك احوالنی بك چوق تدقیق ایتدم ، دوغریسی بن بو خصوصلری سزكله عریض وعمیق برقونشمق استیورم، شیمدی بزم خانه‌مزه كیده‌لم ، اوراده بو آقشام مسافر قالورسكز ، عائله‌م دخی زیارتكزله مشرف اولورلر، بزیده بختیار ایتمش اولورسكز. بن اوراده چین مسلمانلرندن آلمش اولدیغم درسلری ، برر برر عرض ایدرم . »

بزده مع الممنونیه بو تكلیفلرینی قبول ایده‌رك اورادن برابرجه هونجی جنابلرینك خانه‌لرینه عزیمت ایتدك.كلدیكمز زمان اوغلی قاپونك خارجنده منتظر ایدی، قادینلری‌ده داخلده . بزه قارشی بر سجدهٔ اكرام ایتدیلر ، بنده كندیلرینه اعادهٔ سلامدن صوكرا : عفو ایدیكز، دیدم ، سزه مقابلهٔ بالمثل یاپه‌میه‌جغم ، زیرا بزم دیانتمز اللهدن بشقه‌سنه سجده‌یی منع ایتمشدر . بزم دینمزده « سلام علیكم وعلیكم السلام » یالكز اسان ایله سویله‌نیر . قادینجغز ، پانجار كبی اولدی : خطا ایتدم ، نه‌یاپه‌یم، بیلمیورم « غومین كودا سای » عفو ایدكز ؛ دیه‌رك عادتا آغلار كبی اولدی .

— زیان یوق بن سزی مؤاخذه ایتمیورم ، یالكز كندم ایچون ممكن اولمدیغنی سزه اعتذار مقامنده سویله‌دم .

قادین : — سزه ممكن اولمدیغی كبی بزم ایچونده ممكن اولمیه‌جقدر دكلی ؟ دیه‌رك قوجه‌سنه باقدی .

خانه داخلنه كیردكدن صوكرا هونجی بزه دیدی : — آرتق شیمدی نه‌یاپه‌لم ، بز حیرت ایچنده قالدق ، اسلامیتك منع ایتدیكی شیئی یاپه‌میه‌جغز ، عادات اسلامیه‌یی‌ده بیلمه‌یورز . آرتق سز ارشاد ایدكز .

— بزم اسلامیتده سلامدن باشقه بر تكلف یوقدر ، اما سز كندی عاداتكز نه‌ایسه، یاپارسكز ، شوقدركه بندن مقابله طلب ایتمزسه‌كز كافیدر .

او آره‌ده بزم ناكایامه كریده قالمشدی ، اوكلدی ، بر كره سلام علیكم دیدی، اوتوردی. بزده وعلیكم السلام ایله مقابله ایتدك . اوزمان خانه صاحبی وصاحبه‌سی یكدیكرینه باقشدیلر. بزم عادتمزده كسب قناعت ایتدیلر . آرتق بن بوراده بر آزده بر تعصب كوسترمكله برابر اسلامیتك صرف خادم انسانیت اولدیغنی اثبات ایتمكه چالشدقدن ماعدا اسلامیتك اخلاقه تأثیرینی برقاچ براهین تاریخیه ایله‌ده ایضاح ایتدم .

هونجی جنابلری چین مسلمانلری حقنده سوزینه دوام ایده‌رك دیدی که: چین‌ده مسلمانلرك صداقت وامنیتلری آیروجه جالب دقتدر، چینلیلر یالان سویلیه‌رك بر آدمی اقناع ایدوبده پاره‌سنی الابیلیرلرسه بونی قازانج عد ایدرلر. مسلمانلر ایسه بالعکس غیب ایده‌جکنی بیلدیکی حالده ینه دوغریسنی سویله‌رلر. بونی پك چوق تجربه ایتدم.

مسافر پرورلك صوك درجه‌ده، مسلمان کویلرنده هرهانکی برقریه‌یه کیدرسه‌کز مطلقا کوزل یتاقلر، یمکلر ایله اکرام ایدرلر. حالبوکه مجوس چینلی، مسلمان مسافر قبول ایتمز، یمك دکل، برکیجه یتاجق یر بیله ویرمزلر.

بن چین داخلنده کزدیکم زمان هپ مسلمان قریه‌لرنده، مسلمانلرك «لیبصی» مسجدلرنده مسافر اولوردم، اعزاز واکرام ایدرلردی. هرکون صباح آقشام هرنه‌زمان استرسه‌کز دائما صیجاق صو موجود، نظافت، تمیزلك. مسلمانلر اوجهتله بزم ژاپونلردن آشاغی دکل، حالبوکه چینلیلرك وجودلری سنه‌ده بردامله‌صو کورمز، نادراً بعض اهل طبیعت اولورسه اوده مسلمانلرك مسجدلرینه کلیر، اوراده ییقانیر.

بوندن ماعدا چین مسلمانلرینك احوالنده پك چوق محسنات کوردم، شمدی بوقدرله اکتفا ایده‌رك سزدن برشی رجا ایده‌جکم، بنم آرقداشمده واردر، مع مافیه شمدی کندی نامنه سنکله عهد ایده‌جکم.

عهدمی دخی بزم ژاپونلرك قانون اساسیلری اوزرینه‌قلنج اوستنده اجراایده‌جکم، دیه‌رك برقلنج کتوردی قیندن چیقاردی، کسکین طرفنی یوقاری‌یه دوغری قویدی، النی اوزاتدی، بزده المزی اوزاتدق. بوصورتله بزه التحاق ایتدی ودیدی: «بن بوکوندن اعتباراً مسلمانم، املاکمی صاتدیغم کبی ارکان اسلامی‌ده تماميله اوکره‌نمك ایچون دارالخلافه‌یه کیده‌جکم.»

بزده بوآدمه بعض تعلیماتده بولندق. اساس اسلامیت نه‌دن عبارت اولدیغنی ودیکر بعض ارکانی تعریف ایده‌رك، برچوق نصایحده بولندق. بوصورتله هونجی نامنده دها بر برادرمز اولدی. بوده بزم قلبمزه انشراح ویردیکی کبی امیدمزی‌ده‌دها بیوتدی.

بنده امید بیودکجه دها برچوق شیلر تصور وتفکر ایده‌رك، جهت روحانیی دارالخلافه‌یه ربط ایتمك چاره‌سنی نظراعتباره آله‌رق، بونکده ژاپونلرك کوجلرینه کیتمك احتماللرینی، دوشونورم. شاید «اویله اولورسه بزه لزومی یوق» دیویرسه‌لر

نه یاپارز ، بوبابده نصل اقناع ایتمه‌لی ؟ . . بنم ایچون بونلر هپ طاغ کبی بر مسئله تشکیل ایدردی .

ژاپونلرك اك جاهل آدمی بیله پك چوق تفکر ایدر ، هر سوزی بر کره کندی ترازوسندن کچردیکی کبی ، بردها الکدنده کچرر . بونك ایچون سویله‌رکن پك چوق تفکر ایتمك ایجاب ایدییور . یوقسه قابل دکل قالبورلرندن کچمز .

برکره صارلدیغمدی آرتق قورقمه ، طوپ اولسه ییقماز ، بونلر هپ بنم قورمقده اولدیغم تصوراتمی پك چوق مشکلاته دوچار ایدردی .

مع‌مافیه دیکر طرفدنده تدابیرم هپ اصابت ایتمکده اولدیغنی مشاهده ایدردم .

بوکونی بویله‌هونجی برادرمز خانه‌سنده کچردك . مولا بزه دها نه‌لر نصیب ایده‌جك دیه‌رك ایرته‌سی کونی تکرار کویلره دولاشمایه کیتدم . ژاپون کویلرنده دولاشمق پك خوشدر . صحرالرده ، قیرلرده بتون چالیشمقده اولان انسانلر ، ارکك ، قادین تارلالرده خصوصاً مایس ایچنده اومبارك زمینك هرپارچه‌سی وهر آوج طوپراغی برقاچ آدم الندن کچر ، هرایش انسان الیله کوریلیر . بتون طاغلری نردبان نردبان یاپه‌رق تارلا شکلنه کتورمشلر ، تخملری‌ده دانه دانه پارمق اوجیله یرك آلتنه صوقییورلر .

بعض ساحللرده اللهك یوجه طاغلرینی ییقمشلر ، دکزلری طولدیرمشلر ، ینه تارلا یاپمشلر ، بعض طاغلری‌ده هنوز ییقمقده ، دکزلره دوغری ریللر واسطه‌سیله آشیرمقده‌لر .

دوغریسی بونلر مشاهده اولندقچه اواوفاجق ژاپونلرك یاپمقده اولدقلری خارقه‌لری بردرلو عقلمه صغدیره‌میوب عادتا بونلره « دابةالارض » دیه‌جکم کلوردی .

برکون کویلرده دولاشمقده ایکن « جیوغی نه‌ن » اعضالرندن ملت مبعوثی ساسانی راست کلدی . دیدم : — نره‌دن کلییورسکز ؟

— بن بورانك یرلیسی‌یم ، سن نره‌دن کلییورسن ؟

— کزمه‌یه چیقدم .

— نره‌دن کزمه‌یه چیقدك ، توکیودن دکلمی ؟

— اوت .

— بیلیورمیسکز توکیو بورایه قاچ کیلومتره‌در ؟

— بیلمیورم اما یکرمی بش قدر اولور دکلمی ؟

— تام اوتوزاوچ کیلو متره‌در ، سز کوزل کوزل ماسیون یاپیورسکز ، بویله

کزرسه‌کز الله معین‌کز اولسون . بورادن بزه پك یقین‌درهایدی کیده‌لم ، برچای‌فلان ایچرز . آرتق اورادن شمندوفر ایله عودت ایدرسکز .

بزده مع‌الممنونیه ، اورادن ساساکی برادرمزه مسافر اولدق ، ساساکی حقنده ذاتاً یوقاریده برکره معلومات ویرمشدم . بو آدم مغولستانی قاریش قاریش کزمش ، اورالرده کندیسنه برچوق املاك دخی ایدنمش ، غایت جسور بر آدمدر . سیماسی تمام ژاپون ایسه‌ده ، وجودجه ژاپونلره پك اوقدر بکزه‌مز . ایری یاپیلی بر آدمدر .

بوکره ساساکی ایله اثنای مذاکره‌ده سوز آوروپالیلرك ژاپونلره نظری حقنده آچلدی .

ساساکی : — آوروپالیلرك عمومیتله شرقه نه‌کبی برنظرلری وار ایسه ، ژاپونلره‌ده عینی‌نظرلری‌در . آنلرك نظرلری تبدل ایتمز . آنلر هیچ بروقت کندی وظیفه‌لرنده‌اهمال ایتمزلر ، تأسف اولنورکه بزهپ مساهله ایدییورز . بزم شرقیلر عمومیتله ساده دلانه برسیاست‌قوللانیورلر . قلبلرمزده برفنا دوشونجه‌لرمز یوقده ، غربیلری‌ده کندیمز کبی صاف دل ظن ایدییورز .

بوکون شرقده الك‌ترقی ایتمش برملت وار ایسه ، اوده بزم ژاپونلردر . مع مافیه بونلرده اوقدر ترقی ایتمش برملت اولدقلری حالده ، دیپلوماتلق وظیفه‌لرینه کلنجه هپ مغلوب اولییورلر . بن بوخصوصلری پك‌چوق دوشونیورسه‌مده بر وجه وجیه بوله‌میورم .

عثمانلی تاریخارینی نظراعتباردن کچیره‌جك اولورسه‌کز ، هپ شانلی محاربه‌نتیجه‌سنده منفعت‌سز ، بلکه هر مصالحه ومعاهده‌لرده مغلوبیت کورولور . بزده تمام تمام اویولی تعقیب ایدییورز ، هپ مصالحه ومعاهده‌لرده مغلوب اولییورز . بن‌ده بونك اسبابنی بوله‌میورم . نه ایچون بزم دیپلومات‌لرمزدوربین اوله‌میورلر؟!..

— بزم شرق ملتی طمعکار دکل ، آزه قناعت ایدییورلرده اوزاغی دوشونمه‌یه حاجت قالمیور .

— بنم فکرمجه ژاپونلرك بوحاللری بردرجه تأویل اولنه‌بیلور ، اوزاغه کیتمه‌یه حاجت یوق ، دها بوندن اون‌بش سنه مقدم بزم یوقوهامایه اجنبی وابورلری کلدیکی زمان ، وابورك طائفه وسواریلری کندی قانونلریله کلورلردی . بزم قانونمزه تابع اولمزلردی ، برجنایت فلان ارتکاب ایدرلرسه بیله ، بزم عدلیه‌مزه مطاوعت‌ایتمزلردی . بزم کندی قانونمز وار ، دیر کیدردیلر .

حتی اوزمانده بر ایتالیا واپوری یوقوهامایه کلمش، طائفه‌لریده طاغلره شکاره چیقمشلر، هیچ برشی بوله‌مدقلرندن عودتلرنده برژاپونه راست کلمشـلر ، بیچاره ژاپونی قورشونله وورد قدن صوکره ، بالذات ، یوقوهاما والیلکنه کیدوب خبر ویرمشلر ، شویله بر آدمی وورد ق کیدوب آلکز دیمشلر .

بونک اوزرینه بزم حکومتمز اومجرملری توقیف ایتمک ،محاکمه ایتمک دکل، یالکز ایتالیا حکومتندن او بیچـاره مقتولك ایتامی معیشتنه مدار اوله‌جق قدر برشی طلب ایتمش‌ده ، ایتالیا حکومتی بونی بیله‌سمع اعتباره آلمامش .

وامثالی پك بیوك یولسز معامله‌لرده بولنورلرمش ، عرض‌وناموسه تجاوز ایتمه‌لر امور عادیه درجه‌سنده قالمش ، اوزمان بونلره‌مقابل بزم حکومتمز شق‌شفه ایده‌مش ،هپ تذللی اختیار ایتمش .بن سزه بونلری تعداد ایدرسه‌م آنلرك بزه مدنیت نامنه یاپدقلری وحشتلره سز ایناناميه‌جقسکز .

اوزمان بز مدافعه ایده‌جك قدر اقتداره مالك دکلدك ، چارناچار سـکوت اولنمش ، بوکون ناموسمزی حمایه ایده‌جك قدر براقتدارمز اولدیغی حالده ، رجال‌حکومتمز حال حاضری دنحی اوزمانه قیاس ایتمك ایستیورلر . آوروپالیلرده اوصـورتله دوام ایتمـك فکرنده‌لر .

سزه دیه‌بیلوم ، حتی روس محاربه‌سنی انتاج ایدن مسئله ، یالکـز روسـلر ایله بزم بینمزده تکون ایدن مسئله دکلدر . بلکه بزروسلر ایله محاربه ایتمه‌یدك ، یاخودده محاربه ایدوبده مغلوب اوله‌یدق ، امین اولـکز، بزده حقوق انسانیه‌دن برشی کوره‌میه‌جکدکز، بونلر بزی آدم یرینه صایمایه‌جقدی. حکومتمزده ای‌والله دیه‌رك آنلره حق‌ویره‌جکدی. برکت ویرسون فلان‌وفلان افندیلرك[١] تشویقی سایه‌سنده ملت غلیانه کلدی . حکومتی‌ده محاربه‌یه مجبور ایتدی . یوقسه بزم ایشمز چوق فنا ایدی .

(اوکونلر آمریقه واپورلری، حرب کمیلری یوقوهاماده بولنیوردی)

— اوت بن او حالی شیمدی‌ده حس ایدییورم . اون‌کوندن زیاده اولدی ، آمریقه واپورلری یوقوهاماده بولنیورلر . طائفه‌لریده هرکون شهری کزه‌میه‌جقدقلری زمانیك ادبسزجه معامله‌لرده بولنیورلر ، بتون‌وقتلرینی سرخوشلقده کچرییورلر . راست کلدیکی آدمی ، حتی پولیسـلری بیـله تحقیر ایدییورلر . کچن هفتـه برده فرانسز واپوری

[١] بوفلانلرك هرایکیسی بزم «آسیا-غی - کای» نامیله تأسیس ایلمش اولدیغمز جمعیتك اعضالرندندر.

کلشدی . اوواپورك طائفه‌لری کیردکاری بیره‌خانه‌لرك قاپوسنه فرانسز بایراغی چکدیریورلردی .

— امان او فرانسزلرك ادبسزلکلری ، الامان !.. بز آنلردن نه‌لر چکمدك نه‌لر . دیدم یا ، آنلر حالا اواسکی امتیازلرینی محافظه ایتمك خلیاسنده بولنیورلر . امریقه دونماسی نفراتی رسمی صورتده کلدکلرندن بردرجه مسافر صایلیه بیلورلر ، مسافرلرکده ادبسز اولمسی لازم کلمز یا ! مع مافیه بر درجه رعایت اولنه‌رق سکوت اولنه بیلور .

بزم حکومتمزك فرانسزلره یاپه‌جغی معامله‌ٔ مودت کاری ایله برابر بیره خانه صاحبنه تنبیه ایتمه‌لی بر دها اویله معامله‌لرده بولنمسونلر ، تکرر ایدرسه بیره خانه صاحبنه بر مجازات یاپیلیر ، بردها تکرر ایتمز . فقط حکومت هپ بوکیلری اهمیتسز ظن ایدییورده کیت کیده اك مهم وقایعه میدان آچییور .

حالبوکه آوروپالیلر بوکبی شیلری ابتداء امرده بویله نفرلرك ادب سزلکلری ایکن ، یکرمی سنه صوکره‌ده بزم امتیازمزدر ، من القدیم بوبویله‌در دیه برمسئله آچمق ایچون ، اهل ناموسك عزت نفسنه دوقنه‌جق اسبابی بوکوندن تدارك ایدییورلر . بونلر هپ تعلیمات مخصوصه ایله یاپیلیور .

— بن آوروپایی پکده بیله‌میورم ، فقط روسلرك افکاری مختلفدر . خصوصا روسیه حکومتی حقیقةً او سزك دیدیککز کیبدر ، شرقه او کوزله باقارلر ، اما روس ملتی اکثری اویله فنالقلری دوشونه‌مزلر .

— عوامی قیدنی علاوه ایدرسه‌کز بنده سزه اشتراك ایده‌رم ، زیرا روسلرك عوامی پك جاهلدر . بونلره جهالت یاردم ایدر ، فنالغی دوشونه‌مزلر ، برآز مکتب کوروب دوشونه‌جك قدر براقتداره مالك اولدقلری کبی برنجی وظیفه‌لری شرقه قارشی فنالغی دوشونمکدر . بزم کنجلرمز محاربه‌دن بر ایکی سنه مقدم روسیه داخلنده پك چوق بولندیلر ، قاریش قاریش کزدیلر . آمان افندم روسلرك اوترکستانده یاپمقده اولدقلری وحشتلری تعریف ایدوبده بتره‌میورلر .

بن کندمده مغولستانده کزدم ، روسلرك مغوللره یاپمقده اولدقلری ظلملر ، فنالقلرده آز دکلدر . بالذات کندی مشاهداتمی سزه سویله‌یه‌جك اولورسه‌م . روسلرك نه مال اولدیغنی اثبات ایتمکده مشکلات چکمم . بوکون بر مغول روسلره قارشی کندینك مغول اولدیغنی انکار ایتمکه قدر راضی اولیور .

بوراتلر ، یاقوتلر ، شامانلر روسلر نظرنده انسان یرنده دکل ، حیوان یرنده

بر مخلوقاتدر . روس ـ ژاپون محاربه‌سندن مقدم مانچوریه‌ده روس ضابطلری قلچلرینك کسکین اولوب اولمدیغنی تجربه ایچون چینلیلرك قفالرینی کسرلردی .

— قوت اللرنده اولدقجه اویله یاپه‌جقلری طبیعیدر .

— بن اصل آنلرك وحشتلر یپمه‌ده اوقدر تعجب ایتمیورم ، بلکه آنلرك شوق حاللرینی کوره کوره بزه قارشی بر مدنیت دعوا ایتدکارنده ، واو دعوالرینی‌ده بزم دیپلوماتلرمزه یوتدیره بیلدکلرینه تعجب ایدیورم . بزده بعض هایقاره‌لر وارکه ، آوروپالیلرك هر یاپدیغنی استحسان ایدرجه‌سنه آنلردن هیچ بر وقت فنالق صادر اولمز دیمکه قدر وارمق ایستیور . اما بز بونلرك کوکنی کسه‌جکز ، هرژاپونه آوروپالی کیم اولدیغنی لایقیله آکلاته‌جغز ، بونلر پك یقین زمانده تماميله آکلاشیله‌جقدر . بن اصل سزك ایله شو شرق مسئله‌سی حقنده بر آز قونشمق فکرنده ایدم ، اتحاد شرق بزم ایچون غایت مهم بر مسئله‌در . بوخصوصده سزك فکرکزی آکلامق ایستردم . ذاتاً بردرجه‌یه قدر آکلادقیا ، مع مافیه شرقك اتحادی واستقبالی حقنده دها تفصیلات ایله ملاحظه کزی واسلامیتك شرقده یاپه بیله‌جکی تأثیراتی اطرافلیجه بر شرح ایدرسه‌کز صوك درجه‌ده ممنون اولورم ؛

— اسلامیتك أسترشرقه أستر غربه یاپه‌جغی تأثیر ، توحید مللدر . اسلامیتك اساس عقیده‌سی توحید اولدیغی کبی معناً وظیفه‌سیده توحیددر . بوکون بر تاتار ایله بر عربی یکدیکرینه قردش ایتمش اسلامیت یارین بر انکلیزی ویافرانسزی‌دخی اسلامیتی قبول ایتدیکی کبی بونلرك ایکیسنی‌ده قردش یاپاجق ، دها دوغریسنی ایسترسه‌کز ، اصل اوروپالیلرك قورقولری‌ده بورادەدر ، اسلامیتی قبول ایدرسه‌ك فطری اولان وحشتمزه مانع اولور دیه تلاش ایدیورلر . یوقسه اسلامیتده مخالف عقل وادراك برشی یوقدر . بوکون وقتده آز قالدی ، ترن وقتی نصلدر ؟

— (ساعته باقه‌رق) صوك ترنه وقت چوقدر . اما شمدیده آرزو ایدرسه‌کز بهر (١٠) دقیقه‌ده بر ترن وار ، فقط نه‌ایچون عجله ایدیورسکز ؟

— یارین صباحده اوجیته صان چاغرمشدی ، اورایه کیده‌جکم . بوکونده بر آز استراحت ایتمك فکرنده‌یم ، یورولمشمده ...

بوصورتله وداع ایده‌رك عودت ایتدم .

ایرته‌سی کونی صباحلین قالقدم ، وعد ایتمش اولدیغم ساعتده اوجیته‌نك خانه‌سنه واردم . اوجیته جنابلری خانه‌لرنده اخوانك کافه‌سی بولنیورلردی ، چایلر ایچلدی ، شرق

واسلامیته عائد پك چوق مذاکره‌لر جریان ایتدی وبالآخره اوچیته جنابلری دیدی :

پرنس ایتو معیتی ارکانی

— پرنس ایتونك قورەده تعقیب ایتمکده اولدیغی سیاستی هیئت اداره وعائلەسی تمامیله بورادەیز، سزی اورتەمزه آلارق بررسم چیقارتمق ایستەیورز، مساعدەکزی استرحام ایدەرز.

بیوروکز دیەمز ایله اوراده فوطوغرافده حاضرمش، رسملری چیقارتدیلر، برنسخەسنیده ایرتسی کونی بزه کوندرمشلردی. آرقاسندەده شو عباره یازلمشدی: «پدرمز، بوکوندن اعتباراً بونلر هپ عائلەکزدر»

بن دها اوچیتەصان خانەسنده ایکن تلفون چنغراغنك سسی ایشیدلدی، اوراده افندیلردن بری قالقدی قوشدی وبزه دیدی‌که: — افندی تلفونده سزی آرایورلر. دیدم: — صوریکز کیمدر، نه ایستەیورلر؟.. تکرار قوشدی ودیدی: — سزی بوکون ساعت اوچده میباته قزلر مکتبنه قونفرانسه چاغرییورلرمش. سویلەینده ناکایامادر، ساعت ایکیده «هبیه» باغچەسنده برلەشیر اورادن کیدەرز دییور.

وقتەیقین بولنیوردی. بن برآز صحبتدن صوکره دوغریجه «هبیه» باغچەسنه کلدم واورادنده ناکایاما ایله برابرجه ریکشەلر ایله مکتبه کیتدك.

مکتبده طوپلانمش یوزلرجه قادین بولنیوردی، ارککلردنده بك چوق آدملر وار.

بوراده ایراد ایتمش اولدیغم نطقك خلاصەسنی دخی عرض ایدییورم:

«خانملر! بوکون مکتبلرده تحصیلده بولنان قیزلر یارین والده اولەجقلردر. یالکز والدەده دکل مربی ومعلمه اولەجقلردر. مملکتك کوچك عوامندن‌ك بیوك افندیلرینه وارنجەیه قدر تربیه ایدەرك یتیشدیرن قادینلردر.

بوکون ژاپونیەیی بوتون جهانه طانتدیران «میقادو» کبی داهیلری یتیشدیرن ژاپون قادینلریدر. پرنس ایتوکبی متفکر سیاسیونی دخی تربیەلریله یتیشدیرن ژاپون قادینلریدر. مارشال یاماغاته، اویامه، توغو کبی قهرمانلری یتیشدیرن ینه ژاپون قادینلردر.

بوکون موجود ارباب صنایع واصحاب علم ومعارف ژاپون مملکتی وژاپون ملتی شانی بوتون جهانه قارشی اعلا ایتدی وتاریخ صحیفەلرنده آلتون ایله یازلمەیه شایسته وقعەلر کچیردی. عصرلرجه جهانی تترەتن روسلری، ژاپونلر، خارق العاده برموفقیت ایله مغلوب ایتدیلر، محاربەنك اولندن آخرینه قدر هجومی محاربه، شانلی مظفریت؛ بوقهرمانلری یتیشدیرن سزلرسکز، بونلر ایله نەقدر افتخار ایدرسەکز حقکزواردر، بواولادلری بویلەجه تربیه ایدەرك یتیشدیرن ژاپون قادینلری نەقدر افتخار ایدرلرسه حقلری واردر.

بوكوز ژاپون ماتی جهانه برنمونه اولدیسه، بوماتی یتیشدیرن والده‌لرجهان قادینلرینه غبطه بخشا، جهان قادینلرینه استاذ اولمایه لایق قادینلردر. شوحالده بوقادینلرك كيمسه‌یی تقلید ایتمكه احتیاجلری یوقدر، بلكه بوكونكی موجودیتلریله جهانه قارشی افتخار ایتمكه ویزدن عبرت آلیكز دیمكه سزك حققكز واردر. بعض میسیونرلر تلقیناتیله تبدیل قیافت ایتمكده اولان ژاپون قادینلرینه سزلر اظهار نفرت ایتمه‌لیسكز. بتون موجودیتكز ایله كندی اخلاق ملیه‌كزی محافظه‌یه واولادلركزی تربیه ایتمكه چالیشمق عموم ژاپون قادینلرینك مقدس وظیفه‌لریدر. (نطق بر ساعت قدر امتداد ایتمشدی)

بو صورتله بن نطقمده دوام ایتمكده ایكن بردن بره شمشك كبی بر شی پارلاینجه شاشیری ویردم. فرقنده دكلدم « مانزیوم‌ضیاسی » ایله اوراده بزم رسممزی چیقارمشلر. بن بشقه بر خیاله ذاهب اوله‌رق كرسیٔ خطابتدن چكلدم. هر طرفدن دوام ایدیكز صداسی، آلقیشلر یاغدیریلیوردی. آرتق ذهنمده قاریشمش بولندی. بوقدرله اكتفا ایتدم. بو قدرله دیرسه‌م بوراده یازلدیغی قدر دكل، بو پك اختصار اولنمش برغزته‌دن نقل اولنمشدر، اساساً ژاپون قادینلرینك اخلاق حاضره‌لری تعلیمات اسلامیه ایله مقایسه وتألیف اولنمشدی، خیلی اوزون بر شیدی « مای نیچی » غزته‌سنده تماميله وارمش، فقط هرنصل ایسه كوره‌مدك.

مكتبدن دوغری‌ناكایامه برادرمزك خانه‌سنه عودت ایتدك. كیجه دخی بوراده‌قالمشدم. صباحدن ایركن پوسته‌جی بر مكتوب كتوردی. مكتوبی آچدم، اعمی ودلسزلر مكتبی مدیری كونیچی طرفندن یازلمش، مضمونی‌ده شو:

محترم استاذ بوسنه مكتبمزده اكمال تحصیل ایله حضور فاضلانه‌كزده امتحانلری اجرا اولنه‌رق شهادتنامه اخذینه كسب لیاقت ایدن افندیلرك عددلری بروجه آتیدر:

٢ رسام، ٤ خیاط، ٤ موسیقی، ١٥ ماساژ، ٣ نجار (مارانغوز)، ٨ معلم، ١٨ ده ابتدائیه معلمی، ١٦ صنایع نفیسه، مجموعی ٧٢ ضعفا اكمال تحصیل ایتمشدر. بو، مكتبمزك ٢١ نجی سنه‌سی امتحانیدر.

ایشته بو سنه اكمال تحصیل ایدن طلبه وطالباتدن بر قسمی ومكتبكده اداره هیئتی معلم ومعلمه‌لریله برابر چیقارمش اولدیغمز رسملرمزی‌ده یادكار اوله‌رق سزه تقدیم ایده‌رم. مع التاسف هپسی بولنه‌مدیلر.

دائما حسن توجهكزه منتظر صدیقكز كونیچی.

*
* *

بر طرفدنده همیشه دوشونمکده‌یم ؛ زیرا ژاپونلرك بكا اولان حسن توجهلری عادتا بنم امیدلریمی ساعت بساعت دکل ، دقیقه بدقیقه بیونمکده ایدی . نره‌ده بر نطق ایراد

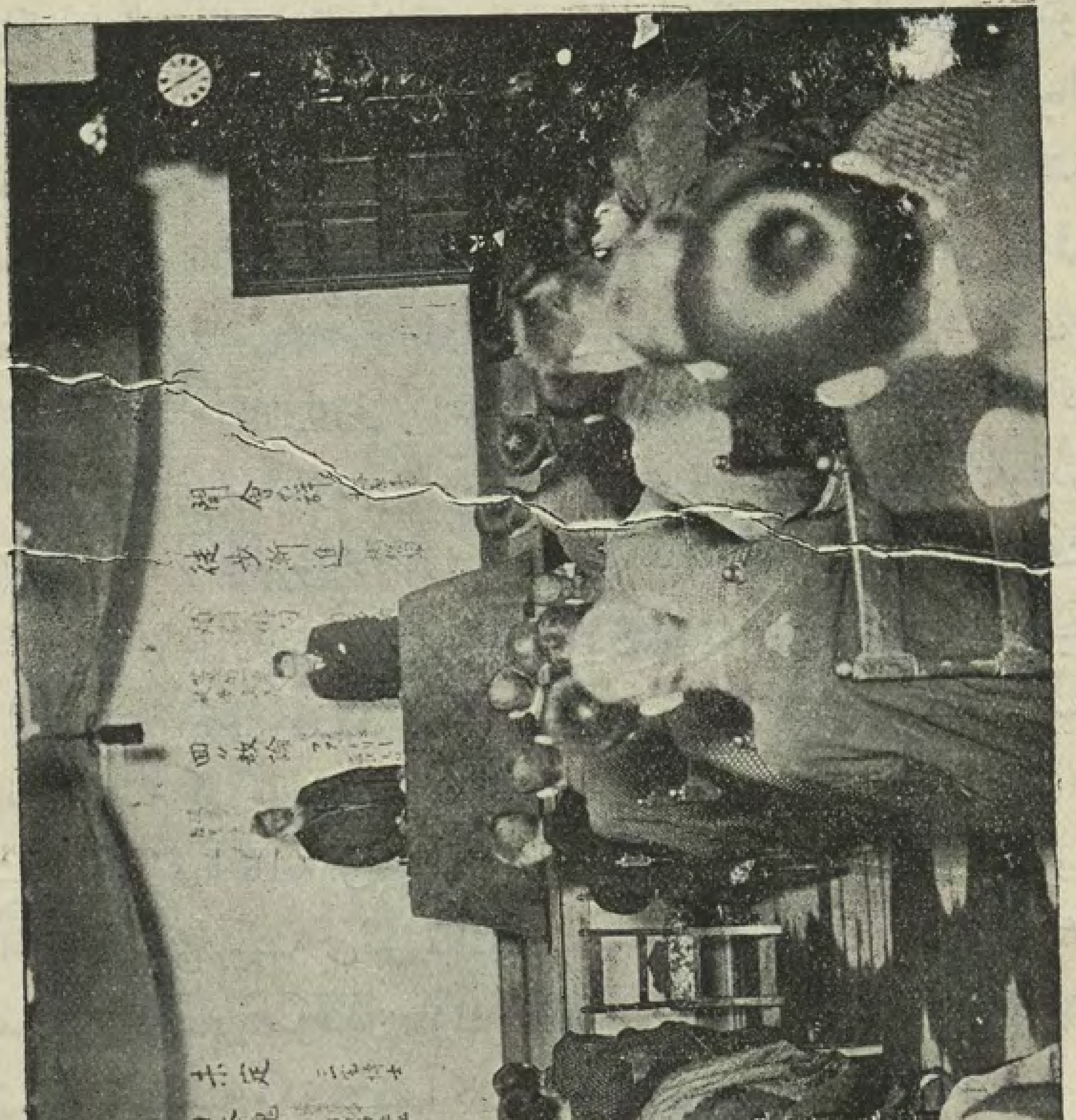

میاتا قیزل مکتبنده نطق ایراد ایدرکن

ایتدم ایسه اوراده بیکلرجه آدم مفتون اولورجه‌سنه اظهار محبت ایدییورلردی ، سوقاقلرده چوجقلره وارنجه‌یه قدر بنم نامیمی ازبرلمش ، ابراهیم دییه باغیررلردی . تراموایلرده ، واپورلرده بن کیرر کیرمز بر قاچ طرفدن یر کوسترلری ، بر طرفدنده قونفرانسلره

دعوت ایدرلردی . بندم هر نره‌یه دعوت ایدرلرسه اورایه کیدردم ، بعضاً ده یومیه ایکیشر کره قونفرانس ویردیکم کونلر اولوردی .

* * *

ذاتاً «ان من البیان لسحرا» هیچ شبهه‌سزدر. نطق سویله‌مکده غایت بیوك تأثیر واردر. خصوصا ایراد نطق ایدن سویلدیکی شیلری کندی معتقد ایسه فوق العاده تأثیر ایدر .

بتم فکرجه ژاپونلرك بوصورتله خارق العاده برترقیلری خصوصنده خطیبلرکده بیوك تأثیری اولمشدر . بالاده بوخصوصده برآز سوز سبق ایتمشدی . الآن ژاپونلرده خطبا پك چوقدر و خطابتده پك شایعدر . توکیو کبی بیوك شهرلرده هر کون مطلقا برقاچ یرده مختلف ساعتلرده قونفرانسلر واردر ، اوفاق شهرلرده و کویلرده دولاشه‌رق خطابت ایله وقت کچرنلرده کثرتله بولنیور . کویلیلری، عمله‌یی چالشمه‌یه تشویق و ترغیب، صنایع و تجارته تحریص ایده‌رك عوام لساننده موعظه‌لر سویله‌ر بیکلرجه آدم واردر .

پرنس ایتو ، قونت اوقومه کبی اك بیوك آدملر ، غزته‌لردن فلان یرده براجتماع وار دیه‌دویدیغی کبی همان اورایه کلور ، آکسزین برنطق ایراد ایدر چیقار کیدر.

حتی مورخلر جمعیتنك خصوصی براجتماعلرنده ایدی، بن دخی بولنیوردم ، قونت اوقومه کلدی ، عثمانلی انقلابنه دائر مختصر برنطق ایراد ایتدکدنصوکره دیدی : — ترکلر بوکون اك تهلکه‌لی برموقعده بولنیورلر ، فقط بو بر دور انقلابدر ، پك چابوق کچر؛ ترکلرك استقبالی امیندر . بز ترکلری سودیکمز ایچون استقباللرینك پارلاق برصورتده ترقی ایتمه‌سنی جداً آرزو ایده‌رز . ترکلر عرقابزم قرداشلرمزدر .

بن بوکبی مجالسده پك چوق بولندم، پك چوق نطقلری دکله‌دیکم کبی صره‌سی کلدکجه کندمده سویله‌مکدن کیری دورمادم، سویله‌مش اولدیغم نطقلرك قسم اعظمی توکیوده یومی غزته‌لرك اکثرنده درج اولندقدن ماعدا بعضلری آیروجه بررساله‌جك شکلنده دخی نشر اولنمشدی. بریسنیده بن بوراده «هوتی شیمبون» غزته‌سندن اختصاراً درج ایده‌جکم :

۱۹٥ نیسان افرنجی هوتی شمبون

عبدالرشید ابراهیم افندینك دونکی کون قنده‌باشی صالوننده ویرمش اولدیغی نطق :

افندیلر ! بن روسیه‌لی بر تاتارم ، من القدیم ژاپون ملتنه قارشی قلبمده برمحبت بسله‌ردم . اشته محبتم بنی آخر عمرمده سورکلیه‌رك اون بیك کیلو مترهلك بر مسافه‌یی قطع ایتدیره‌رك تا وولغا نهرلری ساحلندن بورایه قدر کتوردی . بن بوساعت کندمی ، اوسودیکم ژاپونلره تقدیم ایتمکله افتخار ایدرم . (آلقشلر)

جهانده برچوق شیلر واردر که انسانلرك عقلی ادراك ایتمز . فقط بزم عقلمز ادراك ایتمه‌مکله آنك وجودی انکار اولنه‌مز . بکا بوکون بر امنیت حاصل اولمشدرکه ، بن ژاپونلری سودیکم کبی ژاپونلرده بنی سورلرمش ، بوکره ژاپونلرك بکا کوسترمکده اولدقلری اکرام و احترام فوق‌العاده هیچ شبهه‌سز اوهرایکی طرفده موجود اولان محبتك اثریدر . فقط بن پك چوق دوشوندم ودوشونمکده‌یم بومحبت موجود ، بونی کیمسه انکار ایده‌مز ، بن بونك وجودنی آثاریله اثبات ایده‌جکم ، شیمدی یالکز شوراسنی عرض ایده‌یم : بومحبتك سببی نه‌در ؟ اشته بزم عقلمزك ادراك ایتمه‌یه‌جکی پرده بوراسیدر .

بن هرنه‌قدر ژاپونلری سودیلر یاخود سوییورلردیدم ایسه‌ده ، یالکز بنی دکل ، عمومیتله بزم تاتارلری ، مسلمانلری بتون ژاپونلر سوییورلر . رجا ایده‌رم شوراسنه دقت ایدکز ! ژاپون ـ روس محاربه‌سندن مقدم پك چوق ژاپونلر روسیه‌نك هرطرفده و هرولایتنده بولنورلردی ، اوزمانده «پیرمه» بلده‌سنده بولنان ژاپونلردن بری خسته اولور ، عاقبت خسته‌لغی آغرلشیر ، حیاتندن قطع امید ایدرك رفقاسنه دیرکه : بنم سزدن صوك رجام ، اگر بنم اجل موعودم حلول ایدرده وفات ایدرسه‌م ، بنی مسلمان مزارلغنه دفن ایدکز .. بویله وصیت ایدر . ظن ایدرم بووصیتده اوسببی عقلمزك ادراك ایتمه‌دیکی محبتك اثریدر .

بوندن ماعدا ، ژاپونلردن پك چوق آدملر محاربه زماننده روسیه‌یه اسیرگلشلردی . اوزمان اسیرلری دمیر یول ایله داخلی روسیه‌یه کوتوردیلر . اسیرلرك بنمش اولدقلری قطار اومسکی استاسیوننده بولندیغی کونلر ، روس مکتب اعدادی طلبه‌سی اسیرلری کورمك ایچون استاسیونه کلورلر . یوزلرجه روس طلبه‌سی اسیرلره اکرام ایدرلر ، بونلر آره‌سنده یالکز برتك مسلمان طلبه بولنور . ژاپون اسیرلری هپسی اومسلمان طلبه‌یه آیروجه التفات ایدرلر ، ژاپون پاره‌لری ویررلر ، بعضیلری‌ده قوجاغنه آله‌رق سوه‌رلر . حالبوکه یوزلرجه طلبه رسمی البسه هپسنده‌بر ، چوجغك روس چوجقلرندن تفریق اولنه‌جق برحالیده یوق . مع‌مافیه ژاپونلر بوچوجغه اظهار محبت ایدرلر .

صوکره روس اسیرلری ایچنده بولنان تاتار عسکری ، ژاپونیه‌ده اسیر بولندقلری زمان ژاپونلردن آیروجه اکرام کورمشلردر . بن دها برچوق شیلر بیلورمکه هپ ژاپونلرك اسلاملره اولان محبتلرینه دلالت ایدر . شیمدی دیدیکم کبی بومحبت یالکز بر طرفده اولمیوب هرایکی طرفده موجود ایدی ، روس ژاپون محاربه‌سی باشلار باشلاماز بتون جهان مسلمانلری صمیم قلبلرندن ژاپونلره نصرت ایله دعا ایتدیلر . بزم روسیه تاتارلری دها محاربه ابتدالرنده ، یورت آرتوره برنجی هجومی متعاقب یورت آرتور

نغماتی عنوانیله شعرلر سویلدیلر . روسلرك مغلوبیتلرینه اظهار ممنونیت کوسترديلر ؛ تاتار قریه‌لرنده ایکی چوجق دوکوشه‌لر غالب کلنه ژاپون دیه‌رك مدح ایدرلرمش .

بزم مسلمانلرك دیانةً الك مقدس بیلدکلری مقاملری مكۀ مکرمه ، ودعالرمزك الك مقبول اولان یرلری عرفاتدر، مسلمانلر اورالرده دخی ژاپونلره نصرت ایله دعا ایتدیلر .

بن ژاپونلر ایله مسلمانلرك یکدیکرینه محبتلری اولدیغنی بیان صددنده شیمدیلك بوقدرله اکتفا ایده‌رك تکرار دیه‌جکم : عجبا بومحبته سبب نه‌در ؟ ایشته بن عقلم بوراسنی ادراك ایده‌میور، ظن ایده‌رم کیمسه‌نك‌ده عقلی ادراك ایده‌مز . بلکه ظاهر حاله باقیله‌جق اولورسه ژاپونلرك بزه اظهار عداوت ایتمه‌لری لازم کاوردی . زیرا بزم روسیه‌ده بولنان تاتارلر ژاپونلره قارشی ایسته‌میه‌رك اولسه بیله روسلر ایله برابر محاربه ایتدك . حالبوکه بالعکس ژاپونلر بزه اوقدر اظهار محبت ایدییورلرکه، ظن ایدرم کیمسه‌ده انکار ایده‌مدیکی کبی ، اسبابندنده صورلدیغی زمان کیمسه بیان فکر ایده‌مز .

ایشته بویله‌جه عقللرمزك متحیر اولدیغی شیلری کوروب مشاهده ایتدیکمز کبی ، بزم تعلیمات اسلامیه‌ده اصل مؤثر حقیقی جناب واجب الوجوددر دیمه‌مزك معناسی ظاهر اولور . زیرا طبیعته مراجعت ایده‌جك اولورسه‌ق ، ژاپونلر نظرنده مسلمانلق ایله خرستیانلق بیننده طبیعی برفرق یوقدر . بزم مسلمانلره قارشی ژاپونلر ایله چینلیلر بیننده ده طبیعی برفرق اوله‌ماز. حالبوکه عموم آوروپا جلادلری بالاجتماع چین علیهنده محاربه ایدییورز ادعاسیله زواللی چینلیلرك خانمانی خراب ایتدکلری زمان ، بز انسانیت نامنه برآز آجیدق ایسه‌ده ، خواص امت بیننده اولوب عموم مسلمانلرده اویله بر حسیات معنویه کورلمامشدر . روس ژاپون محاربه‌سنده ایسه عوام وخواص عرب وترك عموم مسلمانلرده عمیق برحسیات متمادیه توالی ایتدکدن صوکره محاربه ختامنده ژاپونلرك مظفریتی ایچون مسلمانلرده کوریلن ممنونیت فوق العاده شایان حیرت ایدی . بك چوق تورکلر بومحاربه‌دن صوکره طوغمش اولادلرینه ژاپون مشاهیر رجالیناملرینی تسمیه ایتمشلردر : توغو ، اویاما ، یاماغاته اسملریله مسمی مسلمانلر اولمشلر . ایشته بونلرك مؤثری هپ اوخلاق عالم اولان جناب واجب الوجوددر . بزم مسلمانلرك اعتقادلری بوندن عبارتدر. کندی اللریله تاخته‌لردن ،تونجدن بیلمه‌م نه‌دن یاپمش الله‌لری یوقدر واوله‌مز . شیمدی قردشلرم بن سزه هرنه دیه‌جك اولورسه‌م اوسببی ومؤثرینی تعیین ایده‌مدیکم صمیمی محبتم ایله دیه‌جکم :

بنم فکرم ، ژاپونلرك حیاتی عموم اهل شرقك حیاتی دیمکدر ، ژاپونلرك ترقی

وتعالیلری بتون شرق عالمنك مطلوبی اولوب هر شرقلی بوکون کندی حیاتی ژاپونلرك حیاتنده بیلیور . خصوصاً بزم مسلمانلر بو اعتقادده‌در . شو سببه مبنی بن کندی طرفمدن بالاصاله وعموم مسلمانلر طرفندن بالوکاله ژاپون قرداشلرمزه ، آوروپالیلرك واصل اوله‌مدقلری درجه‌لره قدر ترقی وتعالیلرینی آرزو وتمنی ایده‌رم . (شدتلی آلقیشلر) شیمدی بن بوراده بولندیغم آز بر زمانده مشاهدات وتجربه‌لرم محصولی اولان بعض شیلری عرض ایتمك ایسترم :

شو کوزمك اوکنده کورمکده اولدیغم اوفاق اوفاق ژاپونلر نصل اولدیده کندیلرندن قوت وعظمت واقتدارجه قات قات آرتق اولان ، علم و معرفتده‌ده کندیلرندن هیچ آشاغی اولمیان روسلره غالب کلدیلر ؟ دیه عالم ایله برابر بنده دوشونمکده ایدم . بتون جهانی دوچار حیرت ایدن واسراری حالا معلوم اولمیان بو محاربه تاریخلرده دخی مثلی سبقت ایتمامش . بر بچق سنه‌یه قدر دوام ایدن محاربه‌ده برکره هیچ بر نقطه‌دن رجعت ایتمامك شرطیله متمادیاً هجومی محاربه ایتمك هیچ بر زمانده کورولمامشدر . هیچ شبهه‌سز بوراده بیلدیکمز وکوردیکمز اسبابدن ماعدا بعض سببلرده اوله‌جغی خاطرلره کلوردی . شیمدی بن بو برقاج آی ظرفنده کسب قناعت ایتدم :

اصل ژاپونلره محاربه‌یی قزاندیران یالکز علم ومعارف اولمیوب «ژاپونلرك حسیات ملیه وغیرت طبیعه‌لری ایمش » هیچ شبهه‌سز الک بیوك آلتده بودر ، اسلحه توکنیر بوتوکنمز ، قهرمان کبی لاینقطع هجوملر آنجق بونك سایه‌سنده اولابیلور . « دهشتلی آلقیشلر »

بوراده بر شی خاطرمه کلدی ، آنی دخی عرض ایده‌جکم :

(هر طرفدن دوام ایدکز صدالری)

بزم شرقده بعض اوروپاپرست آدملر بولنور ، هر ملتده‌ده واردر . پك چوق آدملر ناپولیونك شهرتنه پرستش ایده‌رك ، ناپولیون آغزندن سویله‌نمش غایت معناسز بر سوزی قاعدهٔ کلیه کبی روایت ایدرلر : « محاربه ایچون اوچ شی لازم : برنجی پاره ، ایکنجی پاره اوچنجی پاره » . بنم فکرمجه بو غایت معناسز بر سوز اولدیغی کبی هیچ ملاحظه‌سزده اذهان عالمده بر موقع طوتمشدر . یوقسه بو سوزك معناسز اولدیغی ینه فرانسزلر آلمانیه ایله محاربه‌لرنده اثبات ایتمشلردر ، محاربه‌ده مغلوب اولدقدن صوکره ملیارلرجه پاره ویروب مملکتلرینی صاتون آلدیلر .

ناپولیون سوزینك اوقدر کسب اشتهار ایتمه‌سیده ناپولیونك بیوکلکنه دلالت ایده‌مز. یالکز انسانلرك طینتلرنده شهرته مغلوب اولمق بر طبیعت اولدیغنی کوستر.

بوکون روسیه‌ده اك مشهور محررلردن غراف تولستوی اوقدر کسب اشتهار ایتمشدرکه، هرکس بونك قلمی ایله یازلمش اثرلری علی العمیا تولستوی اثری دیه‌رك هپسنی فلسفه یرنده قبول ایتمشلردر.

بن تولستوی اثرلرینك هپسنی انکار ایتمم، فقط بو آدمك یازمش اولدیغی اثرلری میاننده غایت کوزل وغایت عالی فکرلر وفلسفه‌لر اولدیغی کبی یالکز نام وشهرتی ایله پاره قازانمق ایچون یازمش اولدیغی اثرلریده بك چوقدر. فقط افکار عامه هپسنی صاف آلتون یرنده تولستوی نامی اولدیغی ایچون قبول ایتمشلردر.

بن سزه دیمه‌یورم، مشهور آدملرك سوزلرینی هیچ اعتباره آلمایه‌لم، هپسی معناسزدر... خیر، مشهور آدملرك سوزلرنده غایت معنالی وکرامت کبی ظهور ایدر سوزلر واردر.

اوروپا مشاهیر رجالندن ومتفکرین عظامندن بسمارق، بوندن ۲۲ سنه مقدم محافل سیاسیه‌دن برنده دیمشدی: روسلرك مزاری اقصای شرقده وانکلیزلرکده آفریقه‌ده‌در.

اوزمان بو سوزلرك معناسنی آکلامق ممکن دکلدی. فقط زمان کلدی کرامت کبی ظهور ایتدی (آلقیشلر)

یقین زمانده ایکنجی جمله‌سنکده معناسی ظهور ایتمه‌سنی آرزو وتمنی ایدرز. (آلقیشلر)

بونلری سزه سویله‌مکدن مقصدم: مشهور آدملرك سوزلری، بیلمه‌م نه‌لری بعضاً غایت پارلاق اولورده هیچ معناسزده اوله‌بیلور. خصوصاً آوروپالیلرك شهرتلرینه مغرور اولمایه‌لم، بونلرك دسیسه‌لرینه قاپلمایه‌لم، وبالخاصه ژاپونلره آوروپالیلره قارشی موقعلرینی محافظه ایتمك ایچون، اخلاق ملیه‌لرینی محافظه ایتمه‌نك لزومنی توصیه ایدرم.

عثمانلی تورکلری جهانجه معروف قهرمانلر ایدی، ۹۳ آدم آسیانك اورطه‌سندن چقدیلر. آوروپانك تمام مرکزنده بر دولت معظمه تشکیل ایتدیلر، آلتیوز سنه‌در آوروپا ایله محاربه ایدیورلر، بو صوك ایکی یوز سنه ظرفنده یالکز روسیه دولتی ایله آلتی دفعه محاربه ایتدیلر، آوستریانك پای تختنه قدر کتدیلر.

صوکره نه‌زمان که تورکلرك آوروپایه اختلاطلری چوغالدی، دیپلوماتلق مسلکنی قبول ایتدیلر، طبیعتلری فرنکلشدی. غیرت ملیه‌لری سوندی. او قهرمانلق طبیعتلری قالمدی، فرنك شهرتنه، آوروپا تقلیدینه مغرور اوله‌رق اخلاق ملیه‌لرینی

محافظه ایده‌مدیلر . آوروپا آوروپا دیه اوزولدیلر ، بوكون آوروپالیلر تورکیه مملکتنی تقسیمه قرار ویردیلر ، آهسته آهسته تقسیمده ایتدیلر واپتمکده‌لردر .

بزم قهرمان جهان تیمور کورکانی دیمشدرکه : « محاربه ایچون اون شی لازم : بری عسکر وطقوزی حمیت ملیه وغیرت وطنیه » ایشته شرق فلسفه‌سی وشرق قهرمانی سوزی ، بوکره‌روس ژاپون محاربه‌سنده‌بوسوزك دوغریلغی ژاپون‌عسکری کوسترمشدر. وبالخاصه پورت آرتور محاربه‌سنده تموز اواخرنده توغوشانه هجوم ایتدکلری صیره‌ده ژاپون عسکری « فوغاسه » تصادف ایده‌رك بر دقیقه دینله‌جك بر زمانده اون ایکی بیك عسکر تلفات ویردکلری حالده ، بر آدیم کری‌یه رجعت ایتمه‌یه‌رك هجومده دوام ایتمه‌لری ، او غیرت وطنیه سایه‌سنده ایدی .

آرقالرنده بولنان ملتك حمیتی ، میدان حربده اولانلره معنا امداد ایتمکده ایدی . زیرا ژاپونیه حکومتینك مصیب‌تدبیرلری سایه‌سنده میدان حربده بولنان هرنفر هرکون دینله‌جك درجه‌ده پدر ووالده‌سندن ، اقربا وتعلقاتندن غیرت بخشا وتشویق آمیز مکتوبلر آلورلردی ، مصارف ایچون پاره ولازم اولان البسه فلان آلورلردی ، بونلری حکومت پوسته‌سی‌هپ‌مجاناً نقل ایدردی . میدان حربدن کوندرلمش مکتوبلری مجاناً مملکته کتوررلردی . بونلر هپ عساکر ایچون مادی ومعنوی امداد ایدردی . بویله تدبیرلرك موقت اجرا اولنمه‌سی هپ او حمیت ثمره‌سیدر . دیمك ایسترم : ژاپونلر ژاپونیه‌نك بقاسنی آرزو ایدرلرسه ، اخلاق ملیه‌لرینی محافظه ایتمه‌لی ، آوروپالیلرك برنجی مقصدلری هرملتك اخلاقنی افساد ایتمکدر . میسیونرلرك وظیفه‌لری دین نشری دکل ، فساد تخمی اکمکدر . میسیونرلر بولندقچه مملکت فتنه‌دن امین اوله‌مز .

شیمدی کوانتونده چینلیلرك یاپمقده اولدقلری یایقوتلر ، « پراتاس » جزیره‌سنده اولان اختلافلر هپ میسیونرلرك تأثیرندن خالی دکلدر .

بن نه قدر سویلرسه‌م سوزلرم دوکنمز ، آرتق ملال ویرمیم دیه‌رك منبر خطابتدن چکلدم .

بوراده بنی متعاقب پرافیسور « میاکی » نام بر ذات نطق ایراد ایتمشدی . آنك نطقنی دخی عرض ایدرسه‌م منفعتدن خالی اولماز . بن بیوك مسافرمز عبدالرشیدابراهیم فکرینه تماميله موافقت ایده‌جکم کبی بر آزده کندی فکرمی عرض ایتمك ایسترم : شبهه یوقدرکه بزم ژاپونلرده « هایقاره » آوروپا تربیه‌سنه میل ایدن کنجلرده واردر . کنجلك هوسیله غلو ایده‌رك آوروپانك ظاهری کوسترشلرینه مغرور اولورلر . فقط

شیمدی بزم وظیفه‌مز آنلری انسانیت نامنه عادات ملیه‌مزه دعوت ایتمکدر . بز آوروپالیلره نه‌قدر تقلید ایدرسه‌ك ینه آوروپالی اوله‌میه‌جغز . البسه‌لرمزی وعادتمزی تبدیل ایتسه‌ك بیله سیمالرمزی تبدیل ایده‌میه‌جکز . آوروپالیلر بزم سیمامزه باقه‌رق ینه بزه شرق وحشیلری دیه‌جکلردر . (آلقیشلر)

بزم آوروپالیلره هیچ احتیاجمز یوقدر ، آنلردن خلقه آشاغی برملت اوله ایدك ، بزده یوکسلمه‌لم دیه تقلید ایدردك . حالبوکه بز آنلردن قات قات یوکسك بولنیورز . آوروپالیلرك ایکی یوز سنه‌ده استحصال ایتدکلری معارفی بز اوتوز بش سنه‌ده آلدق ، دیمك اولورکه بز دها اوتوز بش سنه چالشه‌جق اولورسه‌ق آوروپالیلردن ایکی یوز سنه دها ایلری تقدم ایده‌جکز . (آلقشلر)

کچنده برقونفرانس‌ده استاذم . ابراهیم پك کوزل تعبیر بیوردیلر . فی‌الحقیقه غربیلرك حقی غروبدر ، بحونك وظیفه‌سی ارتقادر ... دیه‌رك دهشتلی آلقشلر ایچنده سوزی کسدی .

بنم بالاده محرر نطقمی هوتی شیمبون غزته‌سی اداره‌سی آیروجه رساله شکلنده دخی نشر ایتمشدی .

*

برکون هیبیه باغچه‌سندن بیوك جاده ایله کیتمکده‌ایدم اوکمده براوتوموبیل کلیوردی ، بردن بره توقف ایدنجه بزه بر خطاب : — ابراهیم ! نه اولدی چوقدن کوره‌مدم . باقدم قونت اوقومه . یانمه کلدم ، دیدی : — نره‌یه کیدییورسن ؟

— شیناکاوه استاسیونمه .

— یاهو سندد بوکزمه‌دن طویمدك .

— نه‌ایچون کلدم ، ذاتاً کزمه‌یه کلمشم .

— کل اوتور استاسیونه کوتوره‌یم ، برقاچ پاره یررسن ... دیه لطیفه ایتدك ی

— بن اوتوموبیله بندیکم کبی غیب ایده‌جکم ، پیاده کیدرسه‌م هیچ اولمزسه‌یکرمی آدمه راست کله‌جکدم ، آنلر ایله اوچر کله سویله‌یه‌جك اولورسه‌م آلتمش کله تکرر ایتمش اولوردی . استاسیونه قدر آلتمش کله سویله‌مکی درعهده ایدرسه‌ك اوتوره‌یم دیه‌رك اوتوموبیله بندم ، استاسیونه قدر پك‌چوق شیلردن خبرویردی . ازجمله دیدی : — بن سزی کوردکجه‌خاطرمه بوندن سکز یوز سنه مقدم ژاپونیه‌یه کلمش تاتار ملاسی کلیور . بو تاتارلر اوزماندن فعال ، دها جدی اولمشلر ، ترکستاندن قامچاتقه طریقیله ژاپونیه‌یه کلمك ، واپور یوق ، دمیر یول یوق ، دوغریسی شایان حیرتدکلی ؟

— يا ءاويله بر آدم كلديكى نردن معلوم؟
— سينداى بلده‌سى قربنده برطاش اوزرنده تاريخى حك اولنمشدر . ژاپونلرجه غايت معروفدر . برملا كلمش ، فقط بزم ژاپونلر خفيه ظن ايتمشلر .

قونت اوقومه

ديركن استاسيونه كلدك . اوراده مفارقت ايتدك . قونت اوقومه غايت بيوك آدمدر .

(٢٣١) نجی صحیفه‌ده مکتوبلرنی درج ایتمشدم ، بوراده قارئین کرامه رسملرینی تقدیم ایده‌یورم .

نم بوتون دوشونجه‌لرم ژاپونلری اولدقچه خرستیان مسیونرلرندن اعراض ایتدیرمك واسلامیتك محسناتنی کوسترمك اولدیغندن هر کیمه راست کلورسه‌م بوندن بحث ایدییورم. بوکره تراموای استاسیوننده بیلمدیکم برذات بزه آشنالق ایتدی .

دیدم : — نره‌یه کیدییورسکز ؟

— یوقاهامایه .

— نه کوزل ، بنده اورایه کیده‌جکم . همان برابرجه واغونه یرلشدك . یاریم ساعتلك بریول برابر بولنه‌جغز . بوذاتك کیم اولدیغی بن بیلمیورم . فقط او بنی بیلدیکی آکلاشیلیوردی . مع مافیه « ستروِن تقرب البلدان » حدیث شریفنی اوقودم . ترجمه ایتدکدنصکره یاریم ساعت ظرفنده یوقوهامایه واصل اوله‌جغز . بلده‌لر نه‌قدر تقرب ایتدیلر !.. دیه صادق المصدوق علیه‌السلام بیك اوچیوز یوقدر سنه مقدم خبرویرمش اولدیغندن بحث ایتدم .

— اوت کله‌جکدن خبر ویرمك قولایدر ، تصادف ایدرسه نه اعلا ، ایتمزسه هیچ برشی غیب ایتمیور .

دیمجه آکلادم‌که بو آدم خرستیاندر .

— تصادف اولنمشدن بحث ایدییورم ، بو صورتله تصادف ایتدیرمك هرکسك الندن کله‌میه‌جکنی دخی ، موازنه ایده‌جك قدر انصافه مالك اولنلر انکار ایده‌مزلر .

— هرکس کندینی منصف ظن ایدر .

— انصاف ایچون حدمعین اولمسه‌یدی کندی ظنلری کفایه ایده‌بیلوردی . اونك ایچون « ان بعض الظن اثم » دینلمشدر . اوهام وخیالاته تابع اوله‌رق حقیقتی انکار ایدنلرك ظنلری کبی .

— حقیقت کندیسی مشکوکدر .

— افکار فاسده اصحابنه نسبةً اویله اوله‌جغی شبهه‌سزیا ، اصل اعتبار عقل سلیمه‌در ، یوقسه بر ایله اوچ بیننی تفریقدن عاجز ماتیماتیقلره قالورسه ، حقیقت ایله ظن بیننده فرق اعتبار اولنه‌مز .

دیرکن قطار شناکاوه‌یه کلدی . اوراده بالطبع مفارقت اولندی .

بن بورادن پیاده اوله‌رق یوقوهامایه کیتدم ولی افندی ترابعلی زاده جنابلرینك

خانه‌لرنده مسافر قالدم . اوده رفیقلرینی دعوت ایده‌رك ، توكیوده بنا اولنمه‌سی معروض اولان مسجد حقنده مذاكرات‌ده بولندق .

ابتدا بن بروجه آتی معروضاتده بولندم :

— بن بوراده بولندیغم مدتجه ژاپونلردن برچوق آدملر ایله تماسده بولندم ، ژاپون ملتنده اسلامیته بر استعداد كوریورم ، سزك بوخصوصده برملاحظه‌كز وارمیدر ؟

— عبدالغفورافندی نامنده‌توكیوده بنم بربیلدیكم وار ، كندیسیله اوچ‌سنه‌درمعامله‌ده بولنیورم ؛ هر كوردكجه بكا اسلامیتدن برشی سویله‌مه‌می تكلیف ایدییور . بنده كندم جاهل اولدیغمدن هیچ بر كونا معلومات ویره‌میورم ؛ فقط او آدم چوق زنكین آدم ، اسلامیته محبتی غایت صاغلام اولمه‌لی ، زیرا كیمسه‌نك تكلیفی فلان ایله‌دكل ،یالكز كندی آرزوسیله سویله‌مكده اولدیغی معلومدر .

ترابعلی زاده :—بزم خادمه هر زمان بندن هرنه كوریورسه یاپیور . آیاق یولنه‌بیله ابریقله كیدییور . رمضانده بن اوروج طوتارم اوده طوتیور .

دیدم : —بن توكیوده بر زمین بوله‌بیلورسه‌م ، اورایه‌مسجدده بنا ایدرسه‌ك‌دین اسلامه رغبت ایده‌جك آدملر بولنورمی عجبا ؟ مسجد بناسی ایچون پاره بوله‌بیلورمی‌یز ؟ بو خصوصده بر فكر بیان ایدرمیسكز ؟

ترابعلی زاده : —پاره ایچون شیمدیلك سوز سویله‌مك فضله اولور ، رغبت ایدنلر بولنور ظننده‌یم ، فقط زمینی نره‌دن بوله‌بیلورسكز ، توكیوده اراضی غایت فیآتلی اولور ، هم مركزده لایق بر یرده بولنه‌ماز .

قمرالدین زاده : — توكیوده بنـا اولنه‌جق مسجد ایچون پك‌چوق پاره لازمدر ، اولدقدنصكره صاغلام اولمه‌لی . بنم فكریمه قالیرسه پاره مسئله‌سی‌ده بیوك بر مسئله‌در .

— بن برقاچ‌معتبرذوات‌ایله‌ملاقات ایتدم؛اراضی‌ویره‌جكز ،مسجد بناسنی‌سزدرعهده ایدرسه‌كز اراضی حاضردر دیمك ایستیورلر .

عبدالغفور :—پاره بولورز، كلیتلی اولمزسه‌ده برمسجد بناسنه لایق بر شی بولورز .

ترابعلی زاده پاره بولنور،زمین بولنماز ظننده‌یم،فقط توكیو كبی بربلده‌ده بنا اولنه‌جق جامعك شان اسلام ایله متناسب‌اولمه‌سی دركاردر ، بوخصوصده عجله ایتمكه كلمز . برآز تأنی ایدرك هر طرفله مخابره ایتمه‌مز لازم كلیر .

— بنم فكرمه دها بر شی كلیور : بوراده دین اسلام ایله مشرف اولان كیمسه‌هان یوق كبیدر ، وقتمزده وار ؛ بونی اطرافلیجه مذاكره ایده‌رز ؛ فقط بنم دها بشقه بر شی

خاطریمه کلیور . بز فرصتدن بالاستفاده استقبالی ملاحظه ایده‌رك ، جامع فلان بناسی ایچون مقام خلافتدن وباب مشیختدن بالاستیذان مباشرت لازم اولاجنی کبی ، جهت روحانیه‌نك دائما اورایه مربوط اولمه‌سی جهتنی التزام ایدرسك نصل اولور ؟

ترابعلی زاده :ـ های های بونی هر شیدن مقدم خاطره کتیرمك ایجاب ایدر . زیرا بوراده انتشار اسلامك منافع سیاسیه‌سیله برابر منافع معنویه‌سی تأمین اولنه‌بیلور ، منافع سیاسیه‌سنی دائما مقدم طوتمه‌لی ، ژاپونلره دخی بر منفعت سیاسیه کوسترملی یز ، او زمان دها سرعتله انتشار ایدر ، امین اولکز ژاپونلر یالکز معنویاته پکده قناعت ایتمزلر . منافع سیاسیه کوریرلرسه هجوم ایدرجه‌سنه دخالت ایدرلر . بزده کندی سیاستمزی خاطرلریمزدن چیقارمیه‌لم . صوکره بورایه مناسب سیاسی معلوماته آشنا ، امانت وظیفه‌سنی بحق ادا ایده‌بیلور آدملر انتخاب اولنمه‌سی شمدیدن نظر اعتباره آلنه‌رق ملاحظه اولنملی . بزم کبی اوله‌جقلرسه هیچ اولماملری دها ای . بینمزده بو قدر بسیط بر مذاکره جریان ایتدی . . بن اوکوندن اعتباراً بو آدملردن مسجد بناسی ایچون مادی بر منفعت امید اولنه‌بیله‌جکنی حس ایتدم .

شوسببدن بونلر حقنده دخی بر آز معلومات ایدینمك لزومنی نظر اعتباره آله‌رق ترجمهٔ حاللرینی اوکرنمك ایچون آیروجه تتبعده بولندم .

عبدالغفور ایله قمرالدین زاده کوزل مسلمان آدملر ، فقط کندیلری تجارتده اصیل اولمیوب وکیللرمش . معمافیه اصل مال صاحبلری عیسی بهائی برادرانی بومبایده اك بویوك اغنیادن اولوب ملیونلره مالك آدملرمش .

اما حاجی ولی افندی ترابعلی زاده مکمل عرب لسانی بیلور ، انکلیز ، ژاپون لسانلرینی بیلور ، عربستانده بیوك سیاحتی‌وار ، صنعادن مکه‌یه قارادن کلمش ، آفریقانك هر طرفنی کزمش ، جاوا جزائرینی قاریش قاریش کزمش ، چین داخلنده پك چوق یرلری جولان ایتمش ، هر یرده تجارت شعبه‌لری آچمش ، هپ توسیع تجارت افکارینه مبنی اوقدر بیوك زحمتلری التزام ایده‌رك ، سیاحتلرده بولنمش . کندیسنك فکری سیاحت وتجارت نقطه‌لرنده‌در . کندی هنوز اوتوز بش یاشلرنده برنوجواندر . بوراده رسملرینی دخی ، قارئین کرامه عرض ایده‌جکم ،

یوقوهامادن تکرار طوکیویه کلدم . ناکایامه برادرم دیدی :ـ سزی بوکون ساعت ایکی‌یه اوحارا دعوت ایتمش ، ساعت برده بورادن حرکت ایتمه‌مز لازم‌کلور ، زیرا ضیافت کندی خانه‌لرنده دکل بر باغچه‌ده‌در .

اوحارا ضیافتی

بوذاتی ۳۵۹ نجی صحیفه‌ده و ۳۶۳ — ۳٦٤ نجی صحیفه‌لرده بر آز قارئین کرامه

حاجی ولی تراب علی زاده

عرض ایتمشدم . بوکره‌ده آرتق تعریفه حاجت کورمیورم . یالکز بزه ویرمش اولدیغی ضیافتده حاضر اولنلرایله بینمزده جریان‌ایدن مذاکره‌دن بحث‌ایده‌جکم .

بز تمام ساعت ایکیده آکا صاکه جوارنده کائن برباغچه‌یه کلدك . بوراسی عادتا بیوك برشهر داخلنده قومیته‌جیلره مخصوص تدارك اولنمش بر کچی ایدی ، بوراده بیلدیکم آدم یالکز اوحارا ایله ناکانو بولنیورلردی . بونلردن ماعدا هیچ بیلمدیکم اوچ آدم وار ؛ مجموعی بش . بن وناکایامه ایله برابر یدی کشیدن مرکب بر جمعیت . بر آز تنفس‌دن صوکرا اوحارا برادرمز مجلسده اولان افندیلری بروجه آتی بکا تقدیم ایتدی :

شوذات بزم ژاپونلر ایچنده ملتمزك اك بیوك فدا کارلرندندر . (بزم ژاپونیه‌ده کیمسه یوزینه قارشی ثنا ایتمك عادت دکلدر ، فقط شیمدی سزه تماميله طانتمق مجبوریتنده بولنیورم شوسببدن بر آز سویله‌مك ایجاب ایدییور) . تویاماصان نامی سویلندیکی زمان بیلمه‌ین برژاپون بولنه‌مز ، بولنورسه پك جاهل آدمدر .

تویاماصان روس ژاپون محاربه‌سندن مقدم مملکتمزك اك بیوك اك معروف سرمایدارا- نندن ایدی ، کومور معدنلری واردی . محاربه اثناسنده هپسنی صاتدی . بریچق ملیونی متجاوز سرمایه‌سنی وطن محبتی اوغرنده فدا ایتدی ، بوکون مملکتمزك اك فقیر عائله‌سندندر . ظن ایدرم فضله تعریفه حاجت یوقدر .

بوده کاوه‌نو « جیوغی‌ئین » پارلمنتو اعضالرندندر . برزمان پارلمنتو ریاستنه انتخاب اولنمشدی ، فقط حکومته قارشی نمایشکارانه معامله‌ده بولندیغی جهتله یکرمی بش کون ظرفنده جیوغی‌ئین قاپاندی . صوکره حکومت ، ریاسته انتخاب اولنمه‌مق شرطیله پارلمنتویه انتخاب اولنه بیلمك حقنی کندینه ترك ایتدی . اوصورتله فيمابعد دخی یالکز پارلمنتویه اعضا اوله بیله جکدر . ریاست حقی قطعیا لغو اولنمشدر ، اوله‌مز .

بوده اینوکه‌ی ، سابقا داخلیه ناظری ایدی ، برزمان معارف نظارتنده بولنمشدی . شیمدیده پارلمنتو اعضالرندندر . شیمدیلك بن بوقدر تعریف ایله اکتفا ایده‌جکم . وبالآخره کندکزده بونلرك کیملر اولدیغنی لایقیله اوکره‌نه‌جکسکز .

صوکره‌ده بزی تقدیم ایتدی : عبدالرشید ابراهیم (تاتتان) تاتار اسلام علماسندن اولوب بزم استادمزه وژاپونیاده اسلامیتك مؤسسی اوله‌جقدر . (هپ بردن بر سجدهٔ تعظیم) .

کوزل صحبت ایتدك ، ابتدا بینمزده بر انسیت ومعارفه‌یه مدار اوله‌جق سوزلرایله وقتلر کچرلدی ، چایلر ایچدك ، یمکلر کلدی .

یمکدن صکره هرکس یکدیکرینه تقرب ایده‌رك اوفاجق بر خلقه اولدق .

اوحاره :ـ بز اشته ، دیدی ، بوراده بش آدم ، سزك فکرکزی ترویج ایده‌رك

ژاپونیه‌ده انتشار اسلامه بدنا ومالا ، مادة ومعنا اقتدارمز دائره‌سنده چالشمق اوزره عهد ایده‌جکز .

بزی قبول بیوروکزده بوکوندن اعتبارا سزك قردشکز اولدم. نه‌کبی شرائط تکلیف ایدرسه‌کز بوراده بزه سویله‌یکز، بزده قبول ایده‌لم . ایجاب ایدرسه یازه‌لم ، امضا ایده‌لم . مسجد بناسی ایچون لازم اوله‌جق زمینك تدارك اولنمسنه امر ایدکز . بزده اسبابنه تشبث ایده‌لم . هرنه‌کبی فکرکز وار ایسه بزه آچیق سویله‌یکز .

— : بن سزه شیمدیلك اوزون برشی سویله‌یه‌مم . معمافیه سزی شرقك الڭ بیوك آدملرندن واك مترقی ملتلرندن بیلدیکم ایچون هرنه‌سویلیه‌جك اولورسه‌م طبیعی آچیق سویلیه‌جکم شبهه‌سزدر .

بن سزه اسلامیتك اساسنی وارکانی تعلیم درجه‌سنده هیچ اهمال ایتمه‌م ، فقط بونك جهت رسمیه‌سی واردرکه اوده تمامیله مقام خلافت عظمایه مربوط اولمه‌سی لازمدر . بوجهتی میدانه کتورمك ایچون درسعادتده اولان باب مشیخت‌پناهك مساعدهٔ رسمیه‌سنه مراجعتمز ایجاب ایده‌جکدر . بن شیمدی بورالرینی سزه لایقیله آکلاتمق استرم . بزم دین اسلامده بر سر خفی یوقدر . هر بنده بر خالق وعبادته مستحق بر قادرمطلق وجودینی اقرار وتصدیق ایدرسه اومسلماندر وآکا تکالیف شرعیه ترتب ایدر . فقط بونك برده جهت رسمیه‌سی واردرکه مثلا بوراده مسجدلر بنا اولنه‌جق ورجال روحانی وسائر بعض وظائف دینیه‌نك ایفاسی ایچون تعیین اولنه‌جق ذواتك النه برائت ومنشور ویرلمه‌سی هپ او مقام مشیخته مربوط اولمه‌سی ایجاب ایدر . زیرا بزم اسلامیتك اساسی عالم انسانیتی برحبل اخوته باغلامقدن عبارت اولوب ، اصل شریعت غراء مطهره بونك باغلایه‌جق ایپی اولدیغی کبی مقام خلافتده او ایپلرك اوجنی برلشدیرن ستون معظمدر. اخوتی محافظه ایتمك ایچون اوستونك، اوبتون جهانه کوك صالان آغاجك اطرافنده جولان ایتمك ایجاب ایدر . بوکون کرهٔ ارضده موجود عموم اهل اسلام هرنه قدر اجنبی تابعیتنده اولسه‌لر بیله اساسا اوخلافت مرکزینه باغلارلر .

اشته بن بوجهتلری ملاحظه ایده‌رك کچنده اوحاره برادرمزه بر آز صبر وتأنی لزومنی توصیه ایتمشدم . بونکله برابر بز شیمدیلك کندی بینمزده بر جمعیت تأسیس ایدرز ، بر عهد اخوت عقد ایده‌رز . مقدمه اوله‌رق بعض تشبثاتده بولنورز . سز ینه او مسجد ایچون لازم اوله‌جق زمینك تدارکنده بولنورسکز ، بنده مقام خلافت عظماده بولنان بعض ذوات ایله مکاتبه ومخابره‌ده بولنورز . بعضلرمزه دین اسلامك

ارکانی تعلیم وتعلم وظیفه‌لرنده بولنورز . بونلرده هپ‌برر وظیفه‌در. شیمدیدن هربریمز وظیفه‌مزده علی قدرالوسع والطاقه چالشه‌جق اولورسه‌ق نتیجه‌ده مقصده وصول ایچون بیوك بر سهولت اوله‌جغی ظاهر و آشکاردر .

کاوه‌نو :— بن سزك فکرکزه تماميله اشتراك ایده‌جکم ، هیچ شبهه اولنه‌مز بوکون اورتالقده اك مهم مسئله حیات مسئله‌سیدر ، حیات ایسه مصادمه‌سز تأمین اولنه‌مز ، بوبر قانون طبیعی‌در . حتی اصلا بدن ارحامه‌یعنی محل قراره نزول ایدن قطره‌ده یوز بیکلرجه تخم اولور ، بو تخملرده کندی بینلرنده مصادمه‌دن صکره غلبه ایدن کندی حیاتی تأمین ایتمش اولور، صوکره یاشار ، ترقی ایدر، جنین حالنه کلور. بونلرهپ قانون طبیعی‌در.

بوکون بزم دخی دوشونمکده اولدیغمز مسئله حیات مسئله‌سیدر ، شو حالده بو چوق تشویقاتی قالدیره‌مز ، بر آزده حرکت لازمدر . اورته‌لغه آتلمه‌مز ایجاب ایدرسه بز هر زمان حاضر اولدیغمزی سزه عرض ایده‌رك دیه‌جکم : شو حضورکزده اولان بش آدم — بش جسد مختلف بر جاندر ، بونلرك باشیده برادرمز اوحاره وقلبی‌ده تویامادر ، اوحارا هرنه دیرسه شو بش آدمك سوزیدر، تویاماده، پدرمزده تصدیق ایدر.

تویاما :— های های ! بو بویله‌در .

اینه‌که‌ی :— بن سزه قارشی بیوك براحترام بسله‌مکده‌یم ، افکارمز هرجهتدن توافق ایتمشدر ، تشبثات ایچون بزم دائمی وکیلمزده اوحارادر . مسجد بناسی ایچون بر ارضیه مسئله‌سی نه‌قدر مهم ایسه تحصیلی دخی اونسبتده آساندر ، مراق ایتمه‌ییکز ، سز دیکر اسبابك تهیئه‌سنه تشبث ایدیکز .

بز شیمدیلك حضورکزده اوحارا برادرمزه وکالتمزی ویره‌جکز . دیدیکمز کبی اوحاره هرنه‌دیرسه او بزم هپمزك مقبولیدر. هرنه زمان بزم حضورمزه لزوم کوریلیرسه بزه خبر ویررلر ، بزده ساعتنده حاضر اولورز . شمدیلك بزم مشغولیتمز وار ، مساعده‌کزی استرحام ایده‌جکز ...

دیه‌رك تویاما ، کاوانو ، اینه‌کوی جنابلری وداع ایده‌رك کیتدیلر . اوحارا ، ناکانو ، بزلر دها بر آز بوراده تأخر ایتدك . تکرار چای‌ایچیلدی ، شرق مسئله‌سنه عائد جدی مذاکره‌لر اولدی .

بعض شیلر وارکه بالطبع شرح اولنه‌مز ، بو کبی ذوات کرام البته هر شیدن زیاده دیانت اسلامیه‌نك فلسفهٔ سیاسیه‌سنی تقدیس ایدرلر .

اوحارا دیدی : — بنی باذن‌الله ابوبکر تسمیه ایده‌جکسکز ، اکر ممکن ایسه نام پاك محمدی ایله برابر اولورسه دها زیاده ممنون اوله‌جغم .

— بن سزه بر قاچ دفعه‌لر سویله مشمدرکه بزده اسملره اعتبار یوقدر ، اسمکزی اوحارا اوله‌رق براقمکز جائزدر . اکر اوحارا معناسی چیرکین دکل ایسه هیچ تبدیله حاجت یوقدر . مع مافیه ایسترسه‌کز رسمی مساعده‌لر استحصال اولندقدن صوکره تبدیل اولنه‌بیلور .

— او حالده یا استاذ بن سزدن بر شی رجا ایده‌جکم :

مصارفی بزه عائد اولمق اوزره سز بوسنه مکهٔ مکرمه‌یه کیدرسکز ، اوراده بزم طرفمزدن عموم اهل اسلامه ، بزم سلاممزی تبلیغ ایدرسکز . صوکره‌ده مقام خلافتی زیارت ایده‌رك ایجاب ایدن رسمیتی هر نه‌کبی معامله لازم اولورسه تدارك ایدرسکز . صکره مکمل مسلح اوله‌رق تکرار بزم توکیویه کلورسکز ، همان ایشه مباشرت ایده‌رز .

— اوت بونلر انشاالله اولور ، هپسی قولایدر ، فقط بونلری میدانه کتورمك ایچون تورکیه حکومتیله ژاپونیا حکومتی بیننده بر علاقهٔ رسمیه‌نك بولنمه‌سی ایجاب ایدر ظننده‌یم . بوراسنه بکده قطعی بر شی دیه‌میورم ، مع مافیه بر رابطهٔ سیاسیه‌نك لزومنی حس ایدییورم . ایکی دولت آراسنده مبادلهٔ سفارتده بولنلورسه صکره بزهر امورمزی سفیر واسطه سیله کوره‌بیلیردك . بو بزم هر امورمزی تسهیل ایدردی .

بیلمم بو جهتلر نصل اولور ، سز نصل تلقی ایدرسکز ؟ بن بو جهتدن دخی برآز معلومات المق ایستردم . بن بردیپلومات دکلم . یالکز بر خاطره اوله‌رق استشاره طریقیله ذکر ایدییورم .

— بزم حکومتمز طرفندن اوله‌جق شیلری بز هر زمان مطلوبه موافق صورتده یاپیله‌بیلمه‌سنه غیرت ایده‌رز . تورکیا حکومتی بو ایشه ناصل باقار ، آرتق اورالرینی سز درسعادتده واردقدن صکره باقار ، آکلارسکز .

بن سزك سوزلریکزدن تماميله آکلادم ، برکره سز استانبوله کیدوب کلدکجه بزم ایشمز دوغمز کبی کلییور . اوحالده سز هیچ توقف ایتمه‌یکز . برآن اول کیدر وایلك بهارده بورایه‌ده عودت ایدرسه‌کز آرتق او زمان بز جدی ایشه باشلارز .

— اوت بنده او جهتلری ملاحظه ایدییورم : بو ایکی حکومت بیننده رابطهٔ سیاسیه بولنمه‌سی مهم بر مسئله‌در . بزم پك چوق امورمزی تسهیل ایده‌جکدر ، انشاءالله بوده اولورده صوکره ژاپونیاده اسلامیتك انتشارینه خدمت ایتمك دها قولای ، دها

آسان اولور . هر نه‌زمان ایجاب ایدرسه همان سفیر واسطه‌سیله مقام مشیخته مراجعت اولنور ، همان یکرمی درت ساعت ظرفنده ایشمز بتی ویرردی ، شمدی بز بهمه‌حال زمانه محتاجز ، مطلبه وصول ایچون زمان ایستر .

اوخارا

— استاد محترم بن سزك هر سوزکزده بك چوق حکمت کوریورم ، سزك قونفرانس لرده ایراد ایتمش اولدیغکز نطقلری بن جمع ایتدم ، آیروجه رساله‌شکلنده طبع ونشر

ایده‌جکم ، شیمدیلك هپسنی بویله مجموعه یاپدم ... دیه‌رك جیبندن بر دفتر چیقاردی غزته‌لردن کسوب آلدیغی ستونلری او دفتره کوزل بر ترتیب ایله صیره‌له‌مش ، تمام بر کتاب شکلنی آلمش .

بن بوراده اوحارا برادرمزك رسمنی دخی آیروجه قارئین کرامه عرض ایده‌جکم: بز اوحارا ناکانو برادرمز ایله ساعتلرجه تعاطیٔ افکارده بولندق . پك چوق سوزلر سویله‌ندی ، غایت صمیمی وجدی مذاکره‌لردن صوکرا مفارقت ایتدك .

« طاغلرده ، مقدس طاغ »

پك چوق وقتلری طاغلرده کچردم ، اکثریتله طاغلرده کندم یالکز کزردم ، بوتون جولان ایدر دوررردم ، طاغلرده دائما آقار صوچوق ، ابدست آلوراذان محمدی اوقوردم ، بعضاً خاطرمه کلوردی کیمسه‌نك جناب حقه سجده ایتمدیکی بریرلرده جناب حق بو نعمتلری بکا نصیب ایتدی دیه شکر ایدردم . ژاپونلرك مقدس صاندقلری برطاغ واردرکه « فوزه‌یاما » تعبیر ایدرلر . فوزه‌یاما ژاپونیه‌ده الك یوکسك بر طاغدر ، تپه‌سنده دائماقاربولنوراك ، شدتلی صیجاقلرده فوزه‌یاماده قاربولنور ، اطرافیده زمردکبی یشللك اولور . ژاپونلرك عقیده‌لری بوطاغ دنیانك الك یوکسك طاغلرندنمش . هرنه قدر هیمالایه طاغلری ظاهرا فوزه‌یامادن یوکسك ایسه‌ده معنا فوزه‌یامایوکسکدر ، دیرلر .

بوندن ماعدا ژاپونیه‌ده یانار طاغلرده پك چوقدر . بو یانار طاغلردن اکثرینك یاننه کیتمك ممکن اوله‌میور . دائما آتش فشقیریور ، اوچ بش کیلومتره اطرافی دائمی تهدیدات آلتنده بولندیرییور . یانار طاغلردن برنده دائمی برصدا ایشدیلیور ، پکده یقین کتمك اولمیور ، اوزاقدان بر کورولدی شمندوفر کلور کبی اولییور . بعض وقتلر غایت دهشتلی کورولدی‌لر هفته‌لرجه دوام ایدرمش . اوزمانلر بوطاغلره یقین کتمك اولمزمش .

بونلردن ماعدا دورت شلاله واردرکه طاغدن صو آتار ، بونلرده قدرت الهیه‌دن برر نمونه‌در ، پك غریب شیلر . هله نیککو دیدکلری شلاله‌لر عجایباتدندر . انسان بونلری سیر و تماشا ایتدکچه حیرتدن حیرته دوچار اولور .

ذاتاً بوکبی شیلری لایقیله تعریف ممکن دخی اوله‌میور . بونلر آنجاق کورمکه مخصوص شیلردر . کوریلمدکچه نه‌قدر تعریف اولنورسه آزدر .

بن بونلرك برقسمنی اعظمنی کوردم ، کوزدن کچردم ، فقط تعریف ایتمکده لسانم وقلمم هرایکیسی عاجزدر . « العجز عن درك الادراك ادراك » بونلری کوردکچه خاطره کلوردی .

« ژاپونلرده غیشا »

شاعره‌لرو راقصه‌لریك چوقدر. بونلر غیشا، یاخود کیشادیرلر، شاعره معناسنده‌در. بونلر ایچنده غایت ادیبه و غایت مشهوره قادینلر وارمش. بونلر خصوصی چای خانه‌لرده فلان اولدیغی کبی عائله ایچنده خانه‌لرده‌خی بولنورلرمش. اسکیدن بو کیشالر دائما عائله ایچنده زادکان بیننده بولنورلرمش. اوزمانلر بونلرده فساد اخلاق هیچ بولنمزمش، اما شیمدی نه زمانکه اوروپالیلر ایله اختلاط چوغالمش ایسه، بوکیشالر بیننده فساد اخلاق شایع اولمش. بوسببه مبنی کیشالرکده اعیان مملکت نظرنده اعتبارلری قالمامشدر.

ژاپونلرده فی الحقیقه رقص دینه‌جك هیچ برشی یوقدر. بونلرك رقصلری انواع اشاره‌لر ایله بروقعهٔ تعشقی آکلاتمقدن عبارتدر. بوتون وجودلرینی حرکت ایتدیره‌رك عاشق ومعشوق بیننده اولمه‌سی متصور علاقه‌یی اشاره ایله آکلاتیر. ژاپونلر کندیلری بواشاره‌لری تماميله فهم وادراك ایدر، شوجهتله برژاپون ایچون بونی کورمك بر اکلنجه اوله‌بیلور، او اشاره‌لرك نه‌دن عبارت اولدیغنی بیلمیان آدملر ایچون هیچ معناسی یوقدر، آنك ایچون ژاپون دانسلرینی هیچ بکنمیورلر. جان صقندیسی دییورلر. بنده کوردم برساعت قدر سیر ایتدم ایسه‌ده هیچ برشیلر آکلایه‌مدم. هرنه‌قدر آثار تعریف ایتدکدن صوکره بعض حرکتلری آکلادم ایسه‌ده اکلنجه دینه‌جك برشیده کوره‌مدم.

« مشاعره »

بوده ژاپونلرده پك مقبول ومعتبردر. ژاپونلرده شعرا پك چوق اولوب سنه‌ده بر کره یوم مخصوصده ایمپراطور سراینه طوپلانیر، اوراده شعر سویلرلرمش.

بو عادتا بریوم معروف ایمش. بن طوکیوده بولندیغم سنه‌سی، میدی قرق ایکنجی سنه‌سی‌که سرایده مشاعره اولندیغی زمان (موجوحیتو) میقادو جنابلرینك حضورنده ایکی بیك قدر شاعر تجمع ایدرك شعرلر سویله‌مشلر، صوکره حکملر معاینه‌سنده هرجهتدن (موجوحیتو) جنابلرینك سویلدیکی شعر دها زیاده بلیغ، دها جامع الکلم اولدیغی اعلان اولنمشدی.

میقادو کندیسی دخی الك بیوك شاعرلردنمش. مع مافیه بویله برنجیلکی قازانمه‌سی برنجی دفعه کورولمش ایمش. غزته‌لر آلقشلر ایله مقاله‌لر یازمشلردی.

میقادو هنوز اللی طقوز یاشنده بر حکمدار اولوب کندیسی بالذات پك چوق صنعتلره مالك ایمش . شوجملەدن شعرده برصنعت اولوب بوصنعتده دخی حکمدارلغنك قرق ایکنجی سنەسنده برکره اولەرق امتحانده برنجیلکی قازانمشدر .

هرنەقدر حکمدارلره ادبیات واشعار ایله اشتغال ایتمك ممدوح ایسەده بونلراستعداد طبیعیه وفطریەدن اولدیغی جهتله مذموم اولسه بیله انسان فطرتنده اولان شیئی بعضاً استعمال ایدر .

میقادونك زوجەسی دخی شاعره ایمش . اوده بوکبی مشاعره مسابقەسنده بولنورمش . ایمپراطوریچه جنابلری دخی برچوق صنعتلرده کسب امتیاز ایدرمش ؛ ال صنعتنده بیوك برموفقیتی وارمش . هرسنه اناث مکاتب امتحانلرنده حاضر اولەرق بعضاً بالذات کندیلری امتحان ایدرلرمش .

بن بوراده میقادو وزجەسی رسمنی عرض ایدییورم .

میقادو

زوجەسی

ژاپونلرده عسكرلك

بالطبع بوبابده بنم معلوماتم هيچ يوقدر . مع مافيه مأمورين عسكريه‌دن بعض ذوات ايله ملاقاتمده تلقی ايتديكم معلوماتی خلاصةً عرض ايده‌جكم .

شيمديلك ژاپونيا قوۀ بريه‌سی وقت حضرده ايكی يوز بيك مقدارنده اولوب لدی الايجاب سفر بر حالنده اوچيوز بيكه قدر عسكر اخراج اولنه‌بيله‌جكمش . محاربه وقوعنده بر مليون عسكر اخراجنه قوۀ ماليه‌سی مساعد ايمش . بونلرده خدمت عسكريه ١٧ ياشندن اعتبار اولنيورسه‌ده دها كوچك ايكن مكتبلرك كافه‌سنده تعليمات عسكريه تماميله ايفا اولنورمش عسكر ايچون هيچ استثنا اولمديغی كبی خسته‌لق كبی وسيله‌لرله چوروك چيقمقده ممكن دكلدر . هر ژاپون عسكرلك ايله مكلف اولوب استعداد واقتداری دائره‌سنده استخدام اولنورمش ، بر آدم خسته‌لغی اولسه‌بيله آكا كوره بر خدمت ، بر وظيفه‌ده بولنديريليرمش .

هر ژاپون اون يدی ياشندن قرق ياشنه قدر عسكردر . مدت نظاميۀ عسكريه‌لری ده اوچ سنه‌در . دورت سنه‌ده رديفلك مسلكنده بولنور .

وظائف عسكريه‌ده استعدادلری ناقص اولانلر ايچون آيروجه قانون وضع اولنمشدر ، آنلرده عسكرلكك احتياط صنفنده بولنه‌رق ايجاب ايدن تعليماتده بولنورلرمش .

ژاپونيانك عسكری مركزلری : توكيو ، كاموتا ، حروشيمه ، ناغويه ، سينداى ، اواساكه ، كاكوره ، كانازاوه ، حيمه‌جی بلده‌لرنده كليتلی عساكر بولنديغی كبی ، بونلرده اولان تعليماتده عقوله حيرت ويره‌جك درجه‌ده‌در . بوتون كون بو مركزلرده بولنان عساكر عادتا مانوره حالنده كبی تعليماتده بولنيورلر . وقتم مساعد اولدقچه حتی هر كون دنيله‌جك درجه‌ده كيدر ، ساعتلرجه تعليم يرنده وقت كچيررردم . فقط مع التأسف فنون عسكريه‌دن هيچ بر كونا معلوماتم اولمديغندن يالكز مسموعات ايله اكتفا ايتمك مجبوريتنده بولنيوردم . تعليمات عسكريه‌ده صوك درجه‌ده اهتمام ايتمكده اولدقلرينی مع مافيه مشاهده ايدردم . عموم عسكرك بيوك قوماندانی ميقادو جنابلريدر . بالذات كنديلری بعضا تعليملرك معاينه‌لرينه چيقار ، وبعض نفر وضابطانی بالذات كنديسی امتحانده ايدرمش .

بن كندی معلومات ومشاهداتم اوله‌رق بعض شيلر علاوه ايده‌جكم : ژاپون عسكرنده البسه غايت ساده اولوب خارجدن باقلديغی زمان بر ضابط ايله بر نفرالبسه‌سی تفريق اولنه‌ميور . خصوصا تعليم زماننه عائد البسه هيچ تفريق اولنمزمش . بنم

ارکان حرب ژنرال آوشیمه نامنده بر دوستم واردی، یکی دخی نفرلر ایله برابر یردی . نه اوموزنده، نه ده باجاقلرنده هیچ بر علامت فارقه بولنمزدی، بر ده کندیسنه بکزر بر نفر واردی. بن پك چوق دفعه‌لر آلدانمشدم . عسکر ایچنده اوقویوب یازمه بیلمیان نفر هیچ بولنمزمش ، بالعکس عسکر اولدیغی کوندن اعتباراً دها چالشه‌رق معلوماتی توسیع ایدرمش . هر عسکرك یاننده توکیونك پلانی بولنور . توکیونك هر نه‌سنه کیدرسه همان چیقاریر باقار هر نه طرف لازمسه همان سویلر ، بن بوکبی نفره پك چوق تصادف ایتدم .

ژاپون عسکرنده قرعه عسکرندن ماعدا کوکللی اوله‌رق عسکره قید اولنانلرده پك چوق بولنورمش .

جزیره‌لرك اکثرنده میلیسه یرلی اهالی کندی جزیره‌سینك محافظه‌سیچون کندیلری جزیره اهالیسی نامنه عسکرلك ایدییورلر . لدی الایجاب بونلرده حکومته احتیاط عسکری صیره‌سنده معاونت ایدییورلر .

ژاپونلرده قوهٔ بحریه :

بوصوك سنه‌لرده ژاپونیه قوهٔ بحریه‌سی دول بحریه‌دن اوچنجی درجه‌یی احراز ایتمك اوزره بولنیور . ۱۹۱۶ نجی سنه‌ده غایت مکمل بر قوهٔ بحریه تشکیل ایده‌جکنه امین بولنیورلردی . او زمان بشیوز بیك طونه‌یی متجاوز بر قوته مالك اولورلرمش .

مراکز بحریه‌لری : میحورو ، یواساکی ، ساجوبو ، قوره اولوب بونلرك هر برنده جسیم ترسانه‌لر ، مکمل لیمانلر ، باروت خانه حوض‌لری ، تعمیرات وترمیمات ایله مشغول عمله‌یوز بیکلرجه آدم بولنیوردی. تحت البحر قوتلرینه کلنجه ، بو حسابدن خارج آنده کیم وار نه وار کیمسه‌یه بیلدیرمك ایسته‌میورلر . بن مراجعت ایتدم ،سیر ایتمك استه‌دم . قابل دکل ،جوابنی آلنجه اصرار ایتمه‌دم.

روسلردن اسیر آلدقلری کمیلردن ١٤ قطعه‌سنی سیر ایتدم . بونلری غایت مکمل اعمار ایتمشلر . دونمایه الحاق اولنمش هنوز دکز آلتندن چیقارمقده اولدقلرینی سویله‌دیلر.

نم عسکرلك نامنه بوندن فضله برشی سویلیه‌میه‌جکم غایت طبیعی‌در . بوده هپ ژاپون ضابطانندن مسموعاتم اولدیغندن العهدة علی الراوی دیه‌جکم .

« كورش ميدانى »

ژاپونلرك هيچ بر شيلرى ملل سائره احوالنه قياس اولنه‌مايه‌جغى كبى بونلرك كورشلرى‌ده ، كورش ايچون ياپلمش يرلرى‌ده كيمسه‌نك خاطرينه كله‌مز .

توكيوده كورش ايچون ياپلمش بنالرى عادتا جسيم برسيرق حالنده‌در . يالكز بنايه ايكى ميليون ئه‌ن پاره صرف اولنمش . بونلرك كورشمه‌لرى ده‌غريبدر : بردائره ايچنده ايكى‌قوت متقابله مصارعه ايديورلر ، دائره‌نك قطرى نهايت اوچ متره اولور . مغلوب اولمق ايچون صرت اوستى ياتمق ، بيلمه‌م كوره‌كلرى يره طوقونمق شرط دكل ، قوهٔ متقابله‌دن بر آياغى اودائره خارجنه چيقنجه او مغلوب اولدى ديمكدر . ايستر ياتسونده چيقسون ايستر ياتماسون .ژاپونلرده كورش بوندن عبارت بولنيور . فقط ژاپونلرده پهلوانلرغايت قوى بنيه‌لى اوليورلر. حتى‌بونلرك اولادلرى‌ده قوت‌خارق‌العاده‌يه مالك بولنورلرمش : بن‌اوراده بولنديغم زمان آلتى آيلق اولان بر چوجغى كوستردیلر فلان پهلوانك اوغلى ايمش . چوجغى ميدانه چيقاروب ترازويه قويوب طارتديلر . چوجغك آغرلغى ١٠كان ٣٥٠ لولى بزم بورا حسابنه كوره‌تام‌اوقه‌اون‌طقوز بچق اوقه طوتار .ايرته‌سى كونى چوجغك فوطوغرافى غزته‌لرده دخى‌واردى . ژاپونلرده‌كورش ايچون‌سنه‌ده اون بش كون يوم مخصوص واردر ، بشقه وقتلر كورش‌قطعياً ممنوعدر .

بوده بر سفاهت ،انسانلرك حماقتنى چكمك ايچون ينه انسان النده بر ترازودر ، دينله‌جك اولورسه كافيدر .

هله او آوروپاده معروف اولان كورش بوتون حماقتدن عبارت ! انسانلرى تعذيب ايچون وضع اولنمش عادت . وبالخاصه قادينلرك كولشمه‌سى عالم مدنيتك اك صوك واك بيوك مخترعاتندندر . ظن ايدرم بونلره بشقه بر معناده ويريله‌مز .

ناكانو خانه‌سنده

بوتون وقتلرمزى اسلاميت ايچون ژاپونيه‌ده صاغلام بر اساس قورمه‌نك چاره‌سنى دوشونمكله كچيرردك ، بناى اسلاميتى اويله رصين بر صورتده تأسيسه موفق اوله‌لم‌كه هيچ بر قوت اونى يرندن اويناده‌مه‌سون ، بوتون دوشونجه‌لرمز بونك اوزرينه ايدى ،

بوكره ناكانو برادرمزك خانه‌سنده تكرار بو جهتی مذاكره‌یه قرار ویرمشدك ، كندمزدن ماعدا كیمسه‌ده یوق . یالكز بن ، ناكانو ودها بر رفیقمز بولنیوردی .

ناكانو ، همان بر آن اول بر جامع ومكتب تأسیسنه اهتمام ایتمك استردی . هر زمانده اویولده صرف افكار ایدردی . مع مافیه دیكر طرفدن شرق اتحادی مسئله‌سنده‌ده عین صورتله بیان افكار ایتمكدن كیری قالمزدی .

بن‌ده بر وجه آتی كندی فكرمی سویله‌دم : — بزم اساس مقصدمز ژاپونیه‌ده اسلامیتك انتشارینه خدمت ایتمكله برابر شرق عالمنك انتباه واتحادینه وشو صورتله اجانب تسلطندن محافظه‌سنه صرف غیرت ایتمكدر . هرشیدن زیاده بو فكرك تعمیمنه غیرت ایتمه‌مز لازم كله‌جكنی خاطرلرمزدن چیقارمیه‌لم . بن بر مسلمان اولدیغم جهتله اسلامیتك منافعنی هرزمان مدافعه ایده‌جكم كبی اونك مقتضای حكمتی اولان انسانیت نقطهٔ نظرندن‌ده مسئله‌یی تدقیق ایده‌بیلورز :

بوكون آوروپالیلرك شرقده تعقیب ایتمكده اولدقلری سیاستلری اسلامیتدن زیاده انسانیتك اساسنی صارصمقده‌در . چین وهندستان ، تیبت وتركستانك حاللرینی انسان یالكز انسانیت نقطهٔ نظرندن خاطرینه كتوره‌جك اولورسه ، تویلری اورپرر . بووحشی خرستیانلر مدنیت پرده‌سی آلتنده كندیلرینك اسرافاتیله قادینلرینك توالت مصارفنه بوتون شرق بازارینی فدا ایتمك آرزوسیله یالكز كندی حیاتلرینی تأمین ایتمك مقصدینه مبنی عموم اقوام شرقیه‌نك راحتنه ، بلكه‌ده روحنه تسلط ایتمشلردر ، اصل اك زیاده اهتمام اولنه‌جق جهت بوجهتدر . شرقك حیاتنی بووحشی متجاوزلرك تسلطندن قورتارمه‌نك چاره‌لرینی دوشونه‌رك اویولده چالشمه‌مزاك مقدس وظائف انسانیه‌دندر .

هندستان اهالیسنه بركره باقه‌جق اولورسه‌ق اوچیوز ملیونی متجاوز اولان بو خلق (یالكز مسلمانلر دكل ، مجوسیلرده داخل) اوروپالیلر نظرنده حیوان یرنده ، هرنوع حقوق انسانیه‌دن محروم . انكلیزلر هندستانك واردات عمومیه‌سندن یوزده اللی اراضی ویركوسی آلیورلر . عموم هندلیلر مساوی اوله‌رق زرع اراضی خصوصنده سنه‌ده (اون ایكی آی) چالشیور مصرف ایدییور ، ضررینه تحمل ایدییور ، انكلتره حكومتی مدنیت نامنه یوزده اللی (واردات صافیه دكل) محصولات عمومیه‌دن یوزده اللی اراضی ویركوسی آلیور . مناصفةً تقسیم دیمكدر .

بوكا مقابل بیچاره هندلیلر نه‌قدر حقارتلره هدف اولییورلر ، نه‌قدر تحملی غیرقابل جزالر ، كوریورلر ، صوپه‌لر ییورلر . هیچ بر هندلی بوقدركه انكلیزلر قارشوسنده حقوق

انسانيه‌يه مالك بولنسون . حتى لونده‌ره مكاتب عاليه‌سنده اكمال تحصيل ايتمش بر هندلى ضابط ،حتى، جنرال رتبه‌سنده اولسه بيله ، انكليزلرى قدر بر حيثيته مالك دكلدر . الك كوچوك بر انكليز ضابطى حضورنده ، رسم تعظيم ايفاسنه مجبور قاليور . بر آدم استر هندلى ، استراجنبى اولسون بو خصوصده آغزينى آچوبده برشى سويليه‌جك اولور ايسه همان بحر محيط هندى جزيره‌لرندن غير مسكون بر آطه‌يه تبعيد اولنيور . اورادن هر نره‌يه كيدرسه هيچ برى هندستانه بر دها عودت ايده‌ميور ، بونلرك هپسى ، مدنيت — يعنى يكرمنجى عصر مدنيت نامنه اجرا اولنان وحشتلردر .

اشته شو حاللرى ملاحظه ايده‌رك انسانيت نقطهٔ نظرندن بر نظر عبرتله باقه‌جق اولورسه‌ق اصل مسئله شرق حياتنه تعلق ايده‌جكندن بزم بو جهتلره دها زياده اهتمام ايتمه‌مز لازم كله‌جكى شبهه‌سزدر . آوروپاليلر كنديلرى بو حال ناروانك نتيجه‌سى نره‌لره واراجغنى ، وكندى سوء اعمالى بو صورتله دوام ايده‌ميه‌جكنى پك چوقدن حس ايتمشلر ، ربع عصردن برى عرق ابيض ، عرق اصفر مصادمه‌سنه حاضر اولمق لزومنى غزته‌لرنده يازمقده‌درلر. بونلرك وحشتلرينه ، نهايت شرقيلرك تحمل ايده‌ميه‌جكلرينى و بو يوزدن بيوك بر فتنه ايقاظ اولنه‌جغنى هر دائم كوزلرى اوكنده طوته‌رق ، بيله بيله بو مسلك بدكاريلرنده دوام ايديورلر . شو سببدن دائما عرق اصفر خوفى ديه‌رك غزته ستونلرنده دائمى مقاله‌لر و خصوصى رساله‌لر ايله كنديلرينى تبرئه خلياسنده بوليورلر ، و بونلر ايله عرق اصفر مصادمه‌سنه حاضر اوله‌رق قان درياسنه كوپريلر قورمق تداركاتنده بولنمق لزومنى شيمديدن اخوانه توصيه ايديورلر .

شو حالده بزمده بونلره قارشى بسبتون غافل اولميوب هيچ اولمزسه مدافعه ايده‌بيله‌جك قدر بر تداركاتده بولنمه‌مز لازم كلور .

اشته بنم ذهنمى يكرمى سنه‌دنبرو اشغال ايدن بر شى وار ايسه اوده بو جهتدر . سز اوروپا غزته‌لرنده كوريرسكز ، پك چوق محررلر ، پك چوق سياحلر انسانيت نامنه ماكدونياده بر خرستيان حقوق دينيه‌جه مغدور اولديغندن ، كليسه‌لرنده آيين روحانيلرى بيلمه‌م نه‌يه اوغراديغندن ، چين ده، تبتده ، آفريقاده بر مسيونرك تحقير اولنديغندن بحث ايده‌رك جلدلرله كتابلر ، ستونلرله مقاله‌لر يازارلر .

حالبوكه شرقده يوزلرجه مليون انسانلر حقوق انسانيه‌نك كافه‌سندن محروم ايديلورلرده بونلر حقنده بر سطر يازى يازه‌جق بر اهل انصافه اندر تصادف اولونور . اشته برادرلر اصل ملاحظه اولنه‌جق جهتلر بونلردر .

ناكانو — افندم بز بونلری پك چوق دوشونمكدهیز . بوخصوصده پك چوق كرهلر مذاكراتده بولنمشزدر . فقط بز ظن ایدردك شرقده بونلری تفكر ایده‌جك آدم بولنه‌مز نه قدر بیوك خطایه ذاهب اولمشز . نه قدر تأسف ایتسه‌ك آزدر . یاهو كندمزدن بشقه هیچ كیمسه‌یی بیلمیورز ، رجماً بالغیب سؤ ظن ایدرك جهالتمزه مغرور اولمشز، نه قدر فنافكرلره ذاهب اوله‌رق بوشنه وقت كچیردك ، كاشكی محاربه‌دن مقدم سزی كورمش اوله ایدك ، نه قدر بیوك بر رول اوینامش اولوردق .

اوچنجی رفیقمز :— محاربه‌دن برسنه‌مقدم بیكلرجه آدم روسیه‌نك هرطرفنی دولاشدق او زمان هیچ بریمز تاتارلر ایله تماسده بولنه‌مادق ، نه قدر غفلت ایتمشز ، یازیق بزم حالمزه . استاذ محترم كلوبده بویله معارفه پیدا ایتمامش اوله ایدك ، بو جهالتمزده دوام ایده‌جكدك . فقط شیمدی هیچ اولمزسه تلافیٔ مافات ایدهلم ، هرنه كبی مسلك تعقیبی ممكن ایسه استاذجنابلری بزه‌رهبر اولوكز ، بزه یالكز اسلامیت دكل ،انسانیت نقطهٔ نظرندن اولادكز كبی معامله ایتمه‌كزی آیروجه استرحام ایدرز . بزم هر نه كبی تقصیراتمزی كوریپورسه‌كز ، هپسنی تنبیه ایتمه‌لی‌سكز . ذاتاً سز بزم پدرمزسكز .

ناكانو :— شیمدی بن تكرار دیه‌جكم بوتون شرق عالمنده اك بیوك ، اك قوی بر عنصر وار ایسه آنلرده تورك وتاتار عنصریدر . بونلرك كافه‌سیده من‌القدیم دین مبین اسلام ایله مشرف اولمشلردر . شو حالده بزم ژاپونیاده دخی دین اسلامك بر آن اول انتشار ایتمه‌سی شرقك اتحادی ایچون یكانه بروسیله اولور امیدنده بولنیورم . شو سببه مبنی شعاراسلامدن اولان مساجدك تأسیسنه نه قدر استعجال ایدرسه‌ك اودرجه اصابت ایده‌جكز كبی كلیور . شو ملاحظه ایله هیچ اولمزسه توكیوده بر مسجدك اساسی قوره بیلسه ایدك بنجه بیوك بر موفقیت اولوردی .

. — بن سزك فكركزه تماميله‌اشتراك ایدیورم ، فقط بیان ایده‌جكم بعض اسبابه مبنی پكده عجله ایتمزسه‌ك‌دها مناسب اولور . زیرا شیمدیلك دها ژاپونیه‌ده مسلمان اولانهان یوقدر دینه‌له‌جك درجه‌ده . اولا كوزه كورولیه‌جك قدر مسلمان اولمدقچه مسجد بناسنه قیام ایتمك بر امنیت سزلكی دعوت ایدر . برده بزم اسلامیتده بوكبی یكیدن اسلام ایله مشرف اولان یرلرده مسجد بناسی وبشقه بر آیین دینی اجراسی ایچون مقام امامت كبرادن استیذان لازمدر . اشته شورالرینی ملاحظه ایده‌جك اولورسه‌ق مسجد بناسی ایچون پك ده عجله ایتمك اوله‌مز .

ناكانو :— افندم‌شو استیذان مسئله‌سی اولمزسه‌اوته‌كی‌معذرت دكلدر . اكر بز مسجد

مناسنه تشبث ایده‌جك اولورسه‌ق بیكلرجه آدم اسلامیت ایله مشرف اوله‌جغنه امین اولوكز . بز بر كره دعوته باشلایه‌لم ، بزده لسان وار، قلم وار ، هر شی وار، بنم احبابلرمدن بر آدم قالمز هپسی اسلامیت ایله مشرف اولور امیدنده‌یم .

اوچنجی ذات : — یا استاذ ،اسلامیت نه‌دن عبارت ،عقیده‌سی نه‌در ،اركانی نه‌در ؟ بز بونلری لایقیله اوكرندیكمز كبی سز هیچ مراق ایتمه‌یكز ،صوكره سز اوطرفنی بزه براقكز. یوز بیكلرجه آدم اسلامیتی قبول ایدر ،بزم ژاپونلر حقیقتی ادراك ایتدكلری كبی همان هجوم ایدرلر،حقیقت مفتونی برملتدر .سزده كوره‌جكسكز حقایق اسلامیه‌یی آكلادقلری كبی او شیمدیكی خرستیان اولانلر بیله اسلامیته كله‌جكلردر . بز كتوره‌جكز .

اما استیذان مسئله‌سنه كلنجه بر آز اوزون مسئله‌در . بزم اوراده سفیرمز فلان یوق، هنوز عثمانلی دولتی ایله بر مناسبات سیاسیه‌ده بولنه‌مادق . بوراسی بر آز موجب اشكال اوله‌جقدر . بونك ایچون بن دیه‌جكم او حالده سز كندكز بالذات استانبوله كیدوب كله‌كز ایجاب ایدر ، آرتق كیدر كلورسكز ، اوجهتلریده سزك كلمكزه تأخیر ایده‌رز ، بز بوراده اولدقجه افكاری بر آرایه طوپلامه‌یه سعی وغیرت ایده‌رز ، ینه كوزلدر ، یالكز مسئله كیدوب كله بیلمه‌كزده قالدی ، بو اوله بیله‌جكمی ، سز نه دیرسكز ؟ . .

— نیچون اولمایه‌جق نه وار ؟ . .

— سز اختیار آدم سكز ،مسافه بعید،یا كیدرده كله‌مزسه‌كز.... بن بورالرینی دوشونمكه مجبور اوله‌جغم ، سز كنج بر آدم دكل سكز .سز كلنجه بزچوق اوزوله‌جكز .

— خیر بن اختیارلغی قبول ایتمه‌م . (تبسم) یالكز بر آز فضله مصرف ایده‌جكز .

ناكانو : —افندم مصرفی هیچدر ، یالكز ایش میدانه كلسون . شیمدی تكرار رفقامز ایله بر طوپلانه‌رق مذاكره ایتمه‌مز لازم اوله‌جقدر ، اونی بز شو كونلرده یاپارز آرتق استاذك كیدوب كلمه‌سی ایجاب ایتدی . شیمدی یا استاذ ، اتحاد شرق مسئله‌سی حقنده‌نه كبی فكر بیان ایده‌جكسكز ،بزه شو خصوصده بر تفصیلات ویررسه‌كز بزم ایچون بیوك بر درس اولوردی .

— دنیاده هرشی قانون طبیعته تابعدر . بیلورسكزكه دنیاده اك بیوك بر قوت آتشدر، فقط صو اوزرینه كلدیكی كبی آتشك حكمی قالمز دكلمی . بونكله برابر ینه قانون طبیعی اوله‌رق آتش بر سپر آلتنده بولنوبده صویه حكمنی اجرا ایتمكه باشلارسه ، او صویی قانون تدریجی ایله محو ایدر ، قیصه‌سی صوتجربه ده بولنورسه قاینایه قاینایه آتشك تأثیرنده محو اولور كیدر .

شو قبیلدن بز تدبیر ایدرك غایت طبیعی اوله‌رق نور اسلامی نشر ایدرز . غربیلرده مقاومت ایده‌مزلر ، کندی کندیلرینه محو اولوب کیدرلر ، یالکز ابتداء امرده بزم سپر آلتنده بولنمه‌مز لازم کلور ، آتش بر کره قوت آلورده یوکنی طوتارسه صو کره

« دمه‌ی توکیو » غزته‌سی محرری ناکانو

او صولرك حکمی قالمز، یاقارچیقارز . بر کره چالشه‌رق ایشی یولنه تمامیله قویه‌بیلورسك بالآخره کندمز یالکز اوزاقدن اوفلر کوروك باصارز . بو غایت طبیعی بر شیدر ، اوله‌جقدر و اولمه‌سی ایجاب ایدر . البته ابتدا بر صبر وتحمل لازمدر .

اوچونجی : — یا استاذ بو کون چوق استفاده اولندی . بنم بر آز ایشلرمده وار ، وظیفه‌لرمز باشنده بولنه‌لم . تا کانوده بو کونکی مجلسمزده اولان مذاکراتی ضبط ایتسون مساعده‌یدکزده کیده‌لم .

بوقدر برصحبتی متعاقب اورادن مفارقت ایتدك ، هرکس یرینه کیتدی . بنده دوستم تاکایامه خانه‌سنه کلدم .

هیبیه باغچه‌سندن اومورقریه‌سنه

هیبیه باغچه‌سی توکیو بلده‌سنك تمام اورته‌سنده بولنیور .

ایمپراطورسرایی، پارلمنتو مجلسی ودها پك چوق دوائر رسمیه هیبیه کوبین جوارنده بولنیور ، هیبیه کوبین دینلدیکی زمان دکل یالکز توکیوده ، بلکه عموم ژاپونیه‌ده هرکس بیلور . غایت لطیف ومنتظم بر باغچه‌در ، داخلنده برچوق حوضلر ، فسقیه‌لر اولدیغی کبی تپه‌لر دره‌لر اورمانلرده وار ، کوزل آشخانه‌لر (ریستورانلر) ده وار . هرکسك همان بر اجتماعگاهی دینله‌جك بر مرکزدر . اکثر اوقات برلشمه نقطه‌سی (هیبیه کوبین) ده فلان فسقیه باشنده ، یاخود حوض باشنده ، تپه اوزرنده برلشمك اوزره ساعت تعیین ایدردك . هپ اوراده برلشه‌رك صوکره محل مقصوده عزیمت اولنوردی . بو کره‌ده اصدقامزدن اوچیته صان برآچیق مکتوب کوندرمش ، ساعت برده هیبیه ده آق قوشلی حوض باشنده برلشه‌لم دیمش .

آچیق مکتوبه مایس ۲۲ صباح ساعت طوقوز پوسته‌یه ویرلمش ، ساعت اونبره چاریك واردی بزه کتوردیلر . او کونی ساعت برده برلشدك [بزم تلغرافلردن دها سرعتلی] .

بن حوض باشنه کلدیکمده بره بش دقیقه واردی ، ایکی دقیقه صوکره ده اوچیته کلدی . اوراده بر آز استراحتدن صوکرا دیدی : — بن سزك ایله برلکده اوموری‌یه کیتمك استرم ، (توکیو قربنده بر قریه) وقتکز مساعد ایسه . . .

— های های کیده‌لم ، وقتمز هر زمان مساعددر .

— بیلمه‌م نره‌دن کیده‌لم ، ترامواى ایله‌می ، یاخود دمیر یول ایله‌می کیده‌لم . . .

— هر نه ایله آرزو ایدرسه‌کز کیدرز ، هر ایکیسی مساوی .

— یکده‌مساوی‌اوله‌مز. دمیریول استاسیوننه‌کلوبده‌تره‌نی شیمدی قالقمش بولورسه‌ق یاریم ساعت وقتمزی بوشنه کچیره‌جکز .

— او حالده تراموای ایله کیده‌لم ، اولور کیدر والسلام .

آرتق تراموای ایله کیتمه‌یه قرار ویرلدی واصابت ده اولندی . یکرمی دقیقه ظرفنده اوموری‌یه کلدك .

بوراده اوفاجق کلبه‌یه کلدیکمزده عمله صنعتنده بر آدم بزی استقبال ایتدی : کلبه‌یی آچدیلر ، ایچری کردیکمزده اوچیته صان دیدی : ـ یا استاذ ، بوکلبه‌یه دقت ایله باقکز ، غایت تاریخی برکلبه‌در ، ژاپون ملتنی ظلمت استبداددن قورتارمایه سبب اولان کلبه در ، مقدس کلبه دیه‌جکم کلیور .

بنده کمال دقت ایله کلبه‌نك هرطرفنه باقدم ، دورت کوشه‌لی مربع غایت عادی برژاپون کلبه‌سی ، دورت مترو قدر بریوزی وار . تقدیس اولنه‌جق قدرده هیچ برشیلریوق .

بوندن تمام یکرمی دورت سنه مقدم « موجو ـ حیتو » تنسی صان مملکتده ادارهٔ مشروطه ویره‌جکی زمان ، نه یاپام نصل ایده‌لم دیه‌رك پك اوزولورمش ، ایتو صان ، هیجیکانه‌صان ، اوقوماصان دهابرقاچ آدم هرکون بوکلبه‌ده طوپلانیر ، صباحدن آقشامه قدر استشاره ایدرلرمش ، تمام آلتی آی استشاره‌دن صوکره ایتوصان ادارهٔ مملکت ناصل اولیور ، ادارهٔ مشروطه نه دیمکدربونلری تدقیق ایچون آوروپایه اعزام اولندقده بوکلبه‌دن چیقوب کیتمش ، تمام ایکی سنه دولاشه‌رق تکرار عودتنده دوغریجه بوکلبه‌یه کلمش وقانون اساسی تنظیماتی ایچونده آلتی آی ینه بورایه قاپانمش ، ایشته بو صورتله مملکتمزك خلاصنه خدمت ایتمش برکلبه‌در .

صوکره‌ده موجو ـ حیتو بوکلبه‌یی ایتوصانه هدیه ایتمشدی ، ایتو صانده توکیودن قالدیردی ، بورایه کتوردی دیکدی . بو کونه قدر بر مشکلاته دوچار اولدیغی کبی کلور بوکلبه‌یه برقاچ کون قاپانیر ، ایشته قوره مسئله‌سنده هپ وقتنی بوراده کچیردی . شیمدی بزده سزك فکر عالیلرکزی هیچ اولمزسه برکره اولسون تفأل اولمق اوزره بوراده تلقی ایده‌لم »

دوغریسی حیرت اولنه‌جق قدرده وار . ذاتاً ژاپونلرك هپ تاریخلری بوصورتله ضبط اولنمش ، بونلرده پك اسکیدن تفأل ، تشأم پك شایع اولدیغی آکلاشیلیر ، بوکبی شیلره همان برقدسیت اسناد ایتمه‌لری بوجهتله‌در .

بز اوچیته‌صان جنابلریله بوکلبه‌ده ساعتلرجه قونشدق . اتحاد شرق حقنده نه کبی تدبیرلر اتخاذ اولنه بیلور، نه کبی اسبابه توسل ایتمه‌لی ؟ بونلری عریض وعمیق فکر وملاحظه ایتدك. وفی‌الحقیقه بن کندمده بوکلبه‌دن پك چوق استفاضه ایتدم . اوچیته‌صان جنابلرندن پك چوق معلومات آلدم . بر آره‌لق سوز ژاپونلرك استقبالنه انتقال ایدنجه مومی‌الیه دیدی:

— بزم ژاپونلر حال حاضرله دوام ایدرسه استقباللری غایت امین وپارلاقدر ،. فقط الله کوسترمه‌یه بوحالدن انحراف ایدرده غرب اصول معیشتنه تقلید ایدرسه ژاپونلرنه قدر سرعتله ترقی ایتدیلرسه ، دها زیاده بر سرعتله‌ده انقراضه دوغری خطوه انداز اولورلر . ژاپونیه‌نك اراضیسی معلوم ، بوتون واردات معلوم، آوروپا مصارفنه قاپیلدیغمز کبی هیچ قورتاره‌مز . بزم وارداتمزك قسم اعظمی زراعت محصولیدر . حالبوکه اراضیمز اوقدر آزدرکه بعض یرلرده مربع برکیلومتره مسافه‌ده اوچیوزی متجاوز جان باریئیور. اك واسع یرلرنده ایکی یوزه قریبدر ، بو قدرجك براراضی ایله زراعت وارداتی نصل تأمین اولنور . حالبوکه زراعت ژاپونلرك حیاتیدر .

شیمدیلك ایسه ، بردرجه‌یه قدر کیدیشمز فنا دکل ، اولدقجه اقتصاده رعایت اولنیور، اك بیوك ناظرلرمز بوکونه قدر آلتیوز ین ، بشیوز ین معاش ایله کچنه بیلورلر . (بهر ین ۱۲ غروشدر) آلتیوزدن زیاده معاش یوقدر . ضابطان وامراء بحریه‌ده اوچیوز اللی یالکز امیراللر ایچوندر .

مملکتمز خلقی دخی اقتصادی بیلور برملت اولوب بوکون اك بیوك میلیاردرلرمز محکوشدر ، ظن ایتمه‌مکه آنلرك عائله مصارفی‌ده اوچیوز دورت یوزی کچسون . بلکه اوقدرده اولمز ، عوامه کلنجه دها غایت منتظم وشایان شکران ؛ فقط خرستیانلغی قبول ایتمش برطاقم کنجلرمز وار . بونلرك کیدیشلری چوق فنا ، بونلر اسرافاته چوق منهمك بولنیورلر . شیمدی بزم بوتون دوشونجه‌مز بونك اوزرینه‌در ، اکر بوتوسع ایدرسه بزم ژاپونلری بتره‌جك محو ایده‌جکدر .

— اوت بن سزه هرزمان دیمشمدر : ذاتاً میسیونرلرك بتون مساعیلری شرقده ملتك اخلاقنی افساد ایتمکدر ، دکل یالکز میسیونرلرك ، عموم غربیلرك شرقده تعقیب ایتمکده اولدقلری سیاست بزم اخلاقمزی افساد ایتمکدر ، یوقسه دینلری اساساً یقلمش چورومش بر بنا اولدیغنی کندیلریده پك اعلا بیلورلر . اساساً مقصدلریده دین نشر ایتمك دکل . آنجق بزم ضعفیتمزدن بالاستفاده سادەدل لرمزی اقناع ایدرك دین ایله Expleitation یاپیورلر وبو صورتله جهانی افساد ایچون اختراع ایتدکلری امتعهٔ

فاحشه و مخربه‌لرینه بازار رواج تدارك ایدییورلر. بزده مدنیت بونی اقتضا ایدییور ، یکرمنجی عصرده بشقه درلو اولمز دیه‌رك یوتدیرییورلر ، تمام معناسیله آوروپالیلر بزم Expleitation لرمزدر .

بوکا مقابل بزده کوزلرمزی آچه‌لم، یکدیکرمزه صاریله‌رق بو انسانیت مخربلرینك مکیده‌لرندن کندیمزی مدافعه ایتمکه حاضر اوله‌لم ، بونلرك مقصدلری بتون شرقی کندیلرینه آلت حیات اتخاذ ایده‌رك بزم محصولاتمزی کندیلرینك اسرافات و سفاهتلرینه حصر ایتمکدر. بوندن بشقه دوشونجه‌لری هیچ یوقدر . یالکز بونی بزم حماقمزه یوتدرمق ایچون مقتضای مدنیت عبارەسنی استعمال ایدرلر . بزمکیلرده حقیقة مدنیت ظن ایدرلر .

بزم اسلامیتك تقدیر اولنه‌جق جهتلری بو جهتلردر . نه‌قدر فساد اخلاقه خدمت ایدر شیلر وار ایسه هپسنی تحریم ایتمشدر ، مسکراتك کافه‌سی بانواعه حرامدر ، انواع لعبیات وقمار ، نه قدر عقل سلیمك قبول ایتمیه‌جکی شیلری وار ایسه هپسی حرامدر . صوکره‌ده ملت ایچنده مال براله طوپلانیرسه او اخوت انسانیه‌یی خللدار ایده‌جکی نظر اعتباره آلنمشده زکات فرض ایدلمش ، اغنیانك مالندن یوزده ایکی بچق فقرایه حق چیقارلمش . بوصورتله سفاهته صرف اولنه‌جق پاره‌لری کندی ابناء جنسی منفعتنه صرف ایتمکه امر اولنمش . اصل انسانیت مدنیت اسلامیه‌ده‌در : تعاون ، تناصر ، تعاضد ... هپ بزم اسلامیتك خواصندندر . حقوق عباد ، حقوق جوار ، حقوق حیواناته وارنجه شریعت غراء مطهره تعیین ایتمشدر . فقط نه چاره بو انسانلره حقیقتدن بحث ایتمك اوله‌میور ، انسانلر حقیقتی سویلتمك ایسته‌میورلر . چار ناچار انسان اولان سکوتی اختیار ایتمکه مجبور اولییور .

بن سزه دائما توصیه ایتدیکم کبی تکرار توصیه ایده‌رم ژاپونلرك حیاتنی محافظه ایده‌جك بر آلت وار ایسه اوده اجنبی تأثیراتندن ژاپونلری محافظه ایتمکدر . ظن ایدرم ، وجدانه مالك اولان بر ژاپون بونی انکار ایده‌مز . آوروپالیلر قارشوسنده مذبذب اولمامق ایچون دین اسلامی کندکزه رهبر ایدرسه‌کز بونك نتیجه‌سی سعادت ابدیه اوله‌جغنی تأمین ایدرم ، فقط کندم مسلمان اولدیغم ایچون بونی تکلیفده اصرار ایده‌مم ، یالکز محسنات اسلامی سزه دائما عرض ایتدیکم کبی بوندن صوکره‌ده عرض ایدرم . عقل سلیمه مالك اولنلر موازنه ایدرلر ،محاکمه ایدرلر . ازلده اسلامیتدن حصه‌لری نه ایسه آنی بولورلر . تکرار ایده‌جکم بن سزك ژاپونلره من‌القدیم آیروجه بر محبت بسله‌ردم ، بو محبتم روس وژاپون محاربه‌سندن صوکره بر قات دها تضاعف

ایتمشدر . شو سببدن سزك ترقی وتعالی کزی وبوتون شرق ملتنه رهبر اولهدق دنیانك اك قوی اك منتظم واك عادل بر دولتی اولمه‌کزی جدا آرزو ایدرم ، بوتون آمالم بوتون مطلب ومقصدم بودر . بو سوزلری‌ده سز برادرمه کمال صمیمیت ایله عرض ایدییورم . بشقه هیچ بر مقصدم یوقدر . بن ژاپونیه‌یه اسلامیت نشری ایچون کلمشمدر . وکندمده اویله بر حیثیته مالك دکلم ، سزده بیلورسکز .

— استاذ بزم سزه اعتمادمز بر کمالدر . حتی ژاپونلر اکثریتله سزه اعتماد ایدرلر امیدنده‌یم . بوکون غزته‌لرمز سزك کیم اولدیغکزی عموم ژاپونلره بیلدیرمشلردر . غزته‌لرمز اکسك اولمسونلر . بوجهتله ملتمزه بیوك خدمتلر ایتمشلردر . دیمك استرم سز هرزمان بزه سویله‌مك استه‌دیککز شیلری ، اچیقدن آچیقه‌سویله‌یه‌بیلیرسکز . هیچ تردد ایتمه‌ییکز .. بزم ژاپونلر آوروپا میسیونرلرینك دسائسنی آرتق تمامیله ا کلامشلردر .

— بنم سزه تکرار دیه‌جکم شودرکه بو غربك فتنه‌سندن کوزمزی آچه‌لم ، بونلر بر زمان صلیب اوزرنده یمین ایده‌رك اهل اسلامك کرهٔ ارضدن بالکلیه قالقمه‌سنی استه‌مشلردی ، شیمدی ایسه بوتون شرق ملتنك اورته‌لقدن قالقمه‌سنی استیورلر . بو اویله برقضیه‌درکه اثباته قالقشمق عبثدر . چونکه اثباتی میدانده‌در . بزده بوکا مقابله ایتمکده تردد ایتمه‌یه‌لم ، غفلت ایتمه‌یه‌لم .

بونك اوزرینه خسته‌لق بر درجه تشخیص اولندی ، تداویسی ایچون نه‌کبی شیلره توسل اولنه بیلمه‌سی خصوصنده‌ده بر قاچ ساعت مداولهٔ افکار اولندی . کوزل وقت کچردك ، کوی عالمندن‌ده استفاده ایتدك .

قونت ماجوره

قونت ماجوره حقنده (٣١٥ — ٣١٧) نجی صحیفه‌لرده معلومات ویرمشدم ، بو ذات قونتلر میاننده اك غیور اك مقتدر آدملردندر . مکمل انکلیز لسانی بیلیر . بزی دولت خانه‌لرینه خصوصی صورتده دعوت ایتمشدی ، اجابت ایتدك . کوکومین شیمبون غزته‌سی صاحبی جنابلریله ایکیمزدن باشقه کیمسه یوقدی .

قونت جنابلری بوکره عائله‌سی افرادینی سفره‌ده برابر بولندیره‌رق بزه تقدیم ایتدی . ودیدی : — بونلر بنم ایله برابر هپسی سزك اولادکزدر . بوکره عائله‌جه بر صحبت ایدرز .

يمكدن صوكره زوجهٔ محترمه‌لری قوتو تسمیه ایتدكلری چالغی‌یی چالدیلر وكریمه‌لری‌ده ملی هوادن سویله‌دی . ایكی ساعت قدر بر مدت عائله ایچنده صحبت اولوندی . بو

سیاسیٔ شهیر قونت ماچورا

صورتله ژاپونلرك اك كبار عائله حیاتنه‌ده بر درجه كسب وقوف اولندی . بن بوراده قونت ماجوره جنابلرینك رسم‌لرینی‌ده انظار قارئینه عرض ایدییورم .

ناکانو ایله ملاقات :

ناکانو :— افندم بن مسجد بناسی ایچون برزمین تدارك ایتمك فكرنده بولنیورم بر ایکی مناسب یر کوریورم . بیلمەم سزك بو بابدەکی فکریکز نەدر ؟

— نە دیەیم بهمەحال بولنمەسی پك کوزلدر ، بن تشکر ایدەرم بشقە نە دیەبیلورم، فقط زمین بولنمەسی کفایت ایتمز توکیوده زمین چوق بولنور ، بوش عرصەلر واردر، بزم اولەجغنی ویاخود اولەبیلەجکنی نە ایلە تأمین ایدەرز .

— جامع بناسی ایچون زمین بولوب سزك تصرفکزه تسلیم ایتمك اوزره بز مذاکره ایتدك . بش آدم بیننده بزبونی التزام ایتدك . بشمزك امضا ومهرلرمز تحتنده زمین ایچون سزه بر سند ویرەجکز ، سز بو جهتلە امین اولورکز . ایسترسەکز بزم تعیین ایتمش اولدیغمز عرصەیی شیمدی کیدر باقارز .

— خیر ، بن نە عرصەدن آکلارم ونەده باشقەسندن ، سز کندی طرفکزدن قرارکزی اتمام ایدرسکز، نە زمان امر ایدرسەکز بن یوقوهاماده بولنان هندلی بحارانە سویلەرم ، آنلر کلور زمینە باقارلر ، بوراده علمای بنامدن برکت‌الله افندی‌ده وار، بن جهتلری آنلره حوالە ایدرم . بن کندم بوکبی شیلردن محروم بر آدمم .

— اویلە ایسە بن اوحارا ایلە کوروشەیم ، سزه یارین خبر ویرەبیلور امیدندەیم . بونك اوزرینە بشقە بر شی سویلەمدی ایسەده ایش عاقبت بر جدیت کسب ایتمش اولدیغنی کوستردی .

یوقوهامایە عزیمت :

بن بو خبری آلدیغم کبی تکرار یوقوهامایە کیدەرك اوراده بولنان هندلی تجار معتبران ایلە مذاکره ایتمکە قرار ویردم ومولوی برکت الله جنابلریلەده بو خصوصی عریض وعمیق مذاکرەدن صوکرا شاید مسجد انشاسی تقرر ایدوبده ژاپونلرده پاره ویرمزلرسە بز نە یاپارز ، کندمزده بر مسجد بناسنە تشبث ایدەبیلورمی یز ؟ بو جهتلری دخی درخاطر ایتمك لزومی حس اولندی ، بونك اوزرینە جماذی‌الاولانك ١٢ نجی کونی برکت‌الله افندی ایلە یوقوهامایە عزیمت ایتدك .

یولده کیدرکن برکت‌الله افندی علی‌العجلە بر پلان ترتیب ایتمش بکا کوستردی .

همان هرشی اولمش بیتمش کبی معامله‌یه باشلامش . دیدم :— برادر عجله ایتمه‌لم بز کندمز دیانت نقطهٔ نظرندن وظیفه‌مزه دوشه‌جك خدمتده اهمال ایتمه‌لم . فقط بز یالکز معنویات جهتی التزام ایده‌رك شیمدی مادیاتی هپ ژاپونلره براقه‌لم ، صوکره المزدن کله‌جکنی دریغ ایتمه‌یز . بونك اوزرینه بر آز مناقشه‌دن صوکرا کندی بینمزده بر ائتلاف ایتدك، یوقوهامایه کلنجه بر پروغرام دخی ترتیب ایتمکه موفق اولدق .

یوقوهاماده :

دوغریجه کاکاجی والا قمرالدین زاده طیب علی جنابلری خانه‌سنه کلدك. حاجی ولی ترابعلی زاده وعبدالغفور افندی ملکجی زاده جنابلرینی دخی بورایه دعوت ایتدیلر . بونك اوزرینه یولده ترتیب ایتدیکمز پروغرام موجبنجه بینمزده بروجه آتی بر مذاکره جریان ایتدی !

١ — ژاپونیاده‌دها میدانده مسلمان عددی پك آز ایکن برمسجدبناسنه‌لزوم‌وارمی؟

٢ — مسجد بناسنه قرارویرلدیکی تقدیرده دارالخلافه‌یه مراجعت ایده‌رك استیذان اولنمه‌سنك اهمیتی نه درجه‌ده اولور ؟

٣ — مسجد ایچون ژاپونلر طرفندن زمین تدارك اولنه‌رق کوسترلدیکی تقدیرده ، بناسنی دوغریدن دوغری‌یه بزم التزام ایتمه‌مز دها مناسب اولوب اولمایه‌جنی و مناسب کورلدیکی تقدیرده یاپه‌بیله‌جکمزی ...

٤ — مسجد بنا اولندیغی کبی مکتبك الحاقی مسئله‌سی ..

٥ — بو اموری بالفعل میدانه کتورمك ایچون تشبث ایده‌جك برهیئتك انتخابی.

شو بش مسئله اساس اتخاذ اولنه‌رق بینمزده درت بش ساعت مذاکره جریان ایتدیسه‌ده او کونی مسائل خمسه‌دن آنجق ایکیسنه قرار ویریله‌بیلمشدی ، وقتلر کده مساعده‌سی پك اولمدیغندن اوچ کون صکره تکرار اجتماع ایتمك اوزره مفارقت ایتدك . بنده او آقشام یوقوهاماده کاکاجی والا اداره‌خانه‌سنده قالدم ، برکت‌الله افندی توکیویه عودت ایتدی .

یوقوهاماده عربلر :

صباح ایرکن کزمکه چیقمشدم ، سوقاقده کیتمکده ایکن بوتون جاده‌یی قاپامش قرمزی فسلی بر سورو آدم ، بعضلری افندی قیافتنده ایسه‌لرده اکثری عمله اولدیغی کورلمکده

ایدی . هرکیم اولورسه اولسون فسلی اولونجه کندمده بر مسرت حس ایتدم . همان بونلره دوغری یورومشدم ، ایکیسی بردن باغیره‌رق السلام علیکم دینجه عادتا کندیمی تورکیه‌نك بر یرنده کبی بر دویغی ایله وعلیکم‌السلام دیه مقابله‌وهپسیله‌ده مصافحه ایدرك خوش کلدیکز آرقداشلر ، نردن کلدککز ؟ دینجه بری جواباً (نحن ما نعرف لسان الترك) دیمه‌سیله همان عربجه نره‌لی اولوب ونره‌دن کلدکلرینی صوردم .

— بز عدنلی‌یز بورایه فرانسز واپوری « مسازیری ماریتیم » شرکتیله کلدك ، واپورده بولنیورز . الحمدلله برمسلمان کوردك .

دیه‌رك اظهار ممنونیت ایتدیلر . بنده فوق‌العاده ممنون اولدم . دوغریسی بنم‌ایچون حقیقةً شایان شکران برحالدی . بن همان بونلری چای‌خانه‌یه دعوت ایتدم . یکدیکرینه باقدیلر ، آرالرندن بری ساعته باقه‌رق : — فلانلرك نوبتی کلیور ، آنلر واپوره کیتسونلر ، بز افندیله بر آز صحبت ایدرز . . . دیه‌رك اوتبش یکرمی آدمده بکا رفاقت ایتدیلر .

چای‌خانه اوجاق بریردی ، خنجا خنج طولو فسلی ، آرتق اوساعتده کندمده حس ایتمش اولدیغم ممنونیت دوغریسی اونودیلمیه‌جك برخاطره ایدی . بویله یوقوهاماده عربلره تصادف ایده‌جکم هیچ خیالمه‌بیله کلمزدی ، ذاتاً اجنبی واپورلرنده عربلرك خدمت ایده‌بیلمه‌لری کیمك خاطرینه کلور ؟ بن‌بو آدملر ایله‌ایکی‌ساعت قدر وقت کچردم و بعض معلومات استحصال ایتدم .

بو واپورده عربلردن مجموعی ۷۲ آدم بولنورمش ، بونلرك کافه‌سی عمله ، آغروظیفه‌لرده استخدام اولنور آدملر اولوب کندیلرندن رئیس‌لری‌ده بولنورمش ، معمافیه درجه درجه قرق فرانقدن ایکی یوز فرانقه قدر معاش آلورلرمش . دیکر طرفدنده بونلر ایله عینی وظیفه‌ده اولان فرانسزلرك نسبةً ایکی‌قات معاش‌ایله آیروجه تخصیصات‌لری‌ده اولورمش .

واپور یوقوهاماده تمام بر هفته قالورمش . بنده واپوره کله‌جکمی وعد ایده‌رك افندیلر ایله وداع ایتدم .

یوقوهاما اطرافنده :

معتادم اولدیغی وجه‌اوزره یوقاهاما اطرافنده کزمکه چیقدم ، قریه‌لری دولاشیورم . ژاپون قریه‌لرنده دولاشمق غایت‌کوزلدر . ملت متمدن وچالشقان . بونلرایچنده الك عادی

آدملر بزم معلوماتلی آدملرمز قدر صرف افكار ايدييورلر . ايش زمانی تارلالرده ، چالشمه زمانلری ، اصل كوندزلری قريه‌لرده قوجه قاريلر واختيارلر بولنيور . بر كويه كلدم ، سكز اون خانه‌دن عبارت اوفاق بر قريه‌ايدی . بر اختياره تصادف ايده‌رك صوردم :

— قريه‌كزك آدی نه‌در ؟ ديدی : — « آساحی » .

اختيار ايله بر آز صحبت ايدنجه بكا باقه‌رق : — سن روس اولاجق سك دكلمی ؟ ديدی .

— خير روسلغی قبول ايتمم ، بن تاتارم .

— يا ! سز ابراهيم دكلی ؟

— نره‌دن بيليورسكز ، بنی نره‌ده كوردكز ؟

— شخصكزی شيمدی كورييورم ، رسمكزی پك چوق كوردم ، نطقلركزی چوق اوقودم .

— روس اولاجغمی نره‌دن تخمين ايتديكز ، سن روس اولاجقسك ديديكزيا ؟

— روس عسكری اسير بولندقلری زمان آنلرك ايچنده بر چوق نفرلرك باشلرنده سزك باشكزده كی كبی برشی واردی ، سزك باشكزه كوزم ايليشنجه اوخاطرمه كلدی . بن اوزمان آنلرك خدمتلرينه تعيين اولنمشدم .

— يا ! چوق كوزل سز بكا او اسيرلر احوالندن معلومات ويره‌بيلورمی سكز ، روس اسيرلری نصل وقت كچرديلر ، اخلاقسزلقلرده بولنديلرمی ؟

— يوق ، بنم بولنديغم دائره‌ده پك كوزل آدملردی . هيچ بركونا ادبسزلكلرينی كورمه‌دم ؛ نادراً برايكی آدم سرخوش بولنوردی ، ايچلرنده بری واردی ملا ديرلردی ، اوده‌او سرخوشلری چوق تكدير ايدردی ، بونلرك لسانلری‌ده روس لسانندن بشقه‌بر لساندی . ملا اوسرخوشلری سوكديكی زمان كندی لسانلرنده تكدير ايدردی ، اوسرخوشلرده اكثر اوقات سرخوشلقلرينی ملادن كيزلرلردی . دائما اوقورلر يازارلر ، ايچلرنده پك چوق اوقور ، يازار آدملر بولنوردی . اما آوواساقيده بولنان اسيرلر چوق فنا اولمشلر ، دائما سرخوش ، هر زمان كندی بينلرنده غوغا ايدرلرمش . قومشی كويلره كيدر ، خيرسزلق ايدرلرمش ، صوكره حكومت آنلری كندی باشنه هيچ چيقارمادی . دائما نوبتجی عسكرله چيقارلردی . اما بنم نظارتمده اولنلر سربستدی ، فنسالقلريده كورلمدی . برآيده كيجه‌لری بتون كيجه عبادت ايدرلر ، يمك ييرلردی . هپسی برآرايه طوپلانير ، ملا قومانده ياپار ؛ آرقاسنده هپسی بردن ملا ايله برابر حركت ايدرلر ، ياتوب قالقارلر ، بونلرك عبادتلريده روسلرك عبادتلرينه بكزه‌مزدی . صوكره تكرار يمك

ییرلر ، صباحه قدر آهنك توركی چاغرمق ایله وقت كچررلر ، صوكره بردها طوپلانیرلر ، عبادت ایدرلر ، درعقب هپسی بردن یاتوب اویورلردی . بعضلری كوندوز ساعت برده قالقار ، بر دها عبادت ایدر ، بر آز گزر تكرار اویوردی و بعضلریده هیچ قالقمه‌دن اویورلردی . كونش غروب ایتدیكی كبی تكرار یك چوق یمك ییرلردی . بر آی هپ بویله وقت كچیردیلر .

هیچ فنالقلرینی كورمه‌دم ، مملكتلرینه كیده‌جكلری زمان بزه یك چوق هدیه‌لر كوندره‌جكلردی ، مكتوبلر كوندره‌جكلردی . فقط بونلرك هیچ برینی یاپمادیلر ، بیلمه‌م نه‌ایچوندر . اوملا چوق كوزل آدمدی ، مكتوب یازاجغم ، دیه چوق وعد ایتمشدی . لكن یازمه‌دی . هرزمان خاطرمه‌كلییور ، چوق كوزل آدمدی ، آدرسمزی‌ده آلمشدی ، تصل ایسه مكتوب یازمه‌مدی .

— چوق كوزل ، ممنون اولدم ، طبیعی عسكر نفری آنلر بوراده سویله‌سه‌لرده عودت ایتدكدنصوكره یازه‌مزلر . برچوق معذرتلری اولور فلان ...

بر كویلی اختیاردن بوقدرجك برحوادث ، اسیرلر حقنده تصادفی اوله‌رق بر معلومات آلابیلورم .

برطرفدندن ذهنم عدن عربلریله مشغولدی . كندی كندیمه آنلر ایله ملاقاتمی‌ده دوشنمكده ایدم . آنلر اولاد عربدن ، بن تاتار ، چرخ فلك بزی یوقاهامایه كتوردی ، برلشدیردی ، الهی یاربی بركره السلام علیكم دینجه بینمزده اوقدر صمیمی بر انسیت حاصل اولدی‌كه ... اساساسیبریه‌لی برتاتار ایله عدنلی برعرب بیننده نه‌كبی مناسبت اوله‌بیلوردی . اوراده یك چوق آمریقالیلر كورردم ، فرانسزلر حتی لسانلرینی بیلدیكم روسلرده‌ده تصادف ایده‌ردم . بونلر ایله وطن جهتندده یك كوزل مناسبتمز وار ، مع مافیه نه بن آنلری كورمك آرزو ایدردم ونه‌ده آنلر بنی كورمك ایسترلردی . حالبوكه عدنلیلر ایله‌بردن بره بلاتردد سلام علیكم وعلیكم السلام قردش كبی بر ممنونیت ، هرایكی طرفده حین ملاقاتده بربشاشت وقلبلرده‌ده تكرار ملاقات آرزوسی ، آرتق بن بونی هیچ بر كونا تفسیر ایده‌میورم . مطلق بوراده بنم عقلمك ادراك ایتمه‌دیكی برشی‌وار . بونی یك چوق دوشندم . آساحیدن مفارقتمدن صكرا طاغلرده دره‌دن تپه‌یه دولاشه‌رق كچ قالدم ، بوتون كون پیاده گزامكله بر آزده یورلمشم . بر كویده یاتدم اویودم .

ژاپون كویلرنده اكثریتله مسافرلره یاتمق ایچون بر بولنور ، او جهتله احتیاجده

کورلمز ، فقط بن بر آزده‌غزته‌لر واسطه‌سیله مناسبت پیدا ایتمش اولدیغمدن هر کویده بر آز حال وسعتی اولنلره مسافر اولوردم ، اکرام ایدرلردی . لدی‌الایجاب ٣٤٦ نجی صحیفه‌ده رسمی کوسترلمش توصیه‌یی دخی ارائه ایدردم بو صورتله دائما آیروجه اکراملرده بولنورلردی .

بو کره کیجه قالدیغم کویده کاجوره صان دیدکلری کوی اعیانندن برینك خانه‌سنده بولنیوردم ، صباح ایرکندن قالقدیغم کبی بر چوجق کلدی : صیجاغه کیررسه‌کز حمام وار ،دیدی. بنده مع‌الممنونیه حمامه کیردم ، حماملریده شافعی مذهبنده ماء کثیرعد اولنه بیلور بر بانیودن عبارتدی . مع مافیه بنم ایچون غایت کوزلدر ، مذاهب اربعه‌دن برینه توافق ایدییور یا ، اساس مقصد اودر .

حمامی متعاقب بر چای یوورطه فلان ایله قارنمزی تمام طویوردقدن صوکره آهسته آهسته دولاشه‌رق آنجق ساعت برلره دوغری بوقوهامایه کلدم ، سوقاقلری قاپاتمش قرمزی فس عادتا استانبولك بر محله‌سنی تشکیل ایتمشدی . بز بر دها سلام علیکم وعلیکم السلام بر تبسم وبشاشتله مصافحه.دوغریسی هیچ شبهه‌سز قردشلرمز . ظن ایده‌رم بو معنویت ده بسبوتون انکار اولنه‌ماز .

بو قردشلرم ایله‌ده بر آز حسب حال ایتدکدنصکره واپورلرینه واراجغمی سویله‌دم بر ایکیسی بزه رفاقت ایتدیلر ، دوغریجه اسکله ده بولنان واپوره کلدیکمزده اولکی کون کوروشمش اولدیغمز افندیلردن حسن قاسم واحمد باجش برادرلرمز نردبان باشندن منتظردی . کمال صمیمیت واحتراماله بزی استقبال ایدرك دوغریجه کندی قمارالرینه کوتوردیلر. بو آراده بوتون اهل اسلام مرحبا آنستونا شرفنونا ترحیبلری هرایکی طرفدن تکرار اولنمقده ... بر مسرت که تعریفندن عاجزم . حسن قاسم افندی قمارانه قاپودن ایچری ایاق آتدیغمده همان(رحمة الله علیه) بیوك لوحه ده آصیلمش مصطفی کامل پاشا رسمی کوزیمه چارپدی ، صاغه باقدم ، غازی عثمان پاشا رسمی ، نامق کمال ومعلم ناجی رسملری ، بنده ممنونیتك نهایتی یوق ... باقدم ماصه اوزرنده : الاهرام ، اللوا ، المؤید،المنار، دها بر چوق مجله وژورناللر . برده مصحف شریف اوفاجق بر راف اوزرنده نوادر قلیوبی وروایات جدیده . آرتق ممنونیتی صورمه،یاهو بن بونلری کوزیمله کوردیکمه عادتا اینانه‌جغم کلمزدی .

یمن قهوه‌لری ، طاتلیلر عادتا بر اسلام خانه‌سنده بولنیورز . کمال مسرتله حسن قاسم

افندی قماره‌سنده بر ساعتدن زیاده وقت کچیردکدنصکره موسی الیه دیدی : — استرسه‌کز واپوری کزرز . مسلمان قرداشلرکزك یرلرینی باقارز .

— مسلمانلره عائد اولان جهتلری کوره‌لم . ممنون اولورم .

بونك اوزرینه واپورك باشنده بر قمارا طبقه طبقه یاپلمش ، یاتاقلر غایت تمیز . اورته یرده بر آچیق میدان . سیر وتماشا ایتدك ، حسن قاسم افندی دیدی : — بو آچیقده جماعتله نماز قیلیورز . دوغریسی افتخار اولنور . ماشاءالله . ینه دیانت شوعربلرده اولدیغنه انسان کسب قناعت ایدر . بونلرك مطبخلریده کندیلرینه مخصوص. فرنکلری کندی مطبخمزه هیچ صو قمایزدیدیلر. واپورك هرطرفنی کزدك، دولاشدق تکرار حسن قاسم افندی قماره‌سنه کلدك، تکرار قهوه‌لر ایچدك ،او آراده بن حسن قاسم افندی‌یه دیدم :اکرمساعد ایدرسه‌کز شوغزته‌لریده بر کوزدن کچیره‌جکم . چوقدن القاهره غزته‌لری کورمه‌مشم اسکی غزته‌لر اولسه‌ده بر باقایم ...

— رجا ایده‌رم اویله ایسه بنده وظیفه‌لری تقسیم ایدر کلورم ، بر ساعت قدربکاده مساعده ایدیکز ، بورایه کیمسه کلمز .

بن اوراده بولنان غزته‌لری نظردن کچیردم ، بر ساعتدن زیاده مطالعه ایله مشغول اولدم . بعض مهم مقاله‌لریده ترجمه ایده‌رك قزانده منتشر « بیان الحق » جریدهٔ معتبره‌سنه کوندردم .

دیرکن او آره‌ده واپور اوزرنده عرب صداسیله بر اذان محمدی اوقوندی ، آرتق بن کندمدن کچدم. بتون کنجلکمده حجازده کچیردیکم وقتلر خاطریمه کلدی، دوغریسی اویله بر صدا که همان یوقوهامانك هرطرفنده ایشیدلمشدر ، ظن ایتدم. بنده همان آبدست آلدم ؛ اوراده یکرمی اوتوز آدم جماعتله بر نماز قیلدق ، سعید نامنده بری امام اولدی. بن ژاپونیاده برنجی دفعه اوله‌رق جماعت نمازی قیلدم . امامده اوراده بر عشر اوقودی، او قدر خوش ، او قدر کوزل که ممنونیتمدن شاشیرمشدم .

بر آز صوکره بن کیده‌جك اولمشدم ، حسن قاسم افندی دیدی :

— ممکن دکل ، بز بو کون سنك ایچون مخصوص قیون کسدك ؛ عربستان قیونی ، شمدی یمك حاضر اوله‌جق ، آشجیلرمز کندی اولادلرمز یمك یرز ، برابرده نمازی قیلارز ، صوکره بزم چوجقلر سزی یرکزه قدر کتوررلر .

بزده طبیعی موافقت ایتدك ، ابتدا طاس کتوردیلر ، اللرمزی ییقادق ، یمك کلدی؛ قزارتمه‌لر ، طولمه‌لر ... عجایب ! ژاپونیاده فرانسز واپورنده عربستان قیونلرندن عرب

اصولنده حاضرلنمش یمك سبیریه‌لی بر تاتاره نصیب اولیور . هر نه‌قدر افرنجیلر بوكا تصادف دیرلرسه‌ده ، بزم اعتقادمزده بوكا نصیب ، قسمت ورزق مقسوم دیرلر. بز بویله اعتقاد ایده‌رز . بن اثناء طعامده حسن قاسم افندیدن بعض استخباراتده بولندم .

اولا شو واپورلرده مستخدم عربلرك مقدارینی واحوالنی صوردم . دیدی : — پك چوقدر وچوغالمقده‌در بحرمحیط كیرده كزمكده اولان واپورلرك چوغنده خادملرك اكثری : یمن ، عدن ، ایب ، حضرت موت عربلریدر . یالكز انكلیز واپورلرنده هندستان مسلمانلری بولنور ، دیكر شركتلرك هپسنده عرب استخدام اولنیور . بعض واپورلرده طائفه‌نك اكثری عرب اولدیغی كبی ماكنه‌لرده فلانده انبار مأمورلری هپ عربدر . فقط اكثریت آغر خدمتلرده بولنور . بیوك معاش اصحابی هپ فرنكلردر .

احوالمزه كلنجه : وظیفه‌لرمز آغر اولدیغی كبی معیشتمزده پك آغردر . خرستیان عمله‌سیله هر زمان مصادمه‌ده بولنیورز ، طبیعی غلبه‌لك ، واپورك بر باشنده باقارسین غوغا قیامتلر قوپار ، مسئولیت هیچ بر وقت خرستیانلره عائد دكل ، هپ عربلرك رئیسلرینه ، بزه عائد . خرستیانلر دیمزی حقارت ایدییورلر ، انسان نه قدر تحمل ایتمك ایسترسه‌ده اوله‌میور ، حمیت دینیه غلیانه كلیور ، بردفعه بزمكیلر بر انبار مأمورینی قالدیردیغی كبی دكزه آتمشلر ، بركت ویرسون كیرمدی .

بو جهتله چوق فنا . بزمكیلر هپ بو صنعته آلشمشلر ، بشقه هیچ صنعتمزده یوق ، ملت فقیر . نه‌چاره ایستر ایسته‌مز كیدوب كلیورز . بن اوتوز اوچ سنه‌در بو شركتك واپورلرنده كزمكده‌یم ، ١٤ سنه‌در ریاستده بولنیورم . بویله عمرمز كچدی كیتدی . فقط الحمدلله كندمز اویله بر تحقیراته هدف اولمدق ، بزم عربلر ابتدا واپورلرده اولان عمله‌یه آشجی چاماشورجی اوله‌رق خدمت ایدرلر ، صكره عمله قطارینه كچر ، دیركن واپورلرك امور وخصوصاتنك هپسنی اوكره‌نور . بو صورتله چكردكدن یتیشیرلر ، استعدادی دخی یوق دكل ، استقامتلریده وار ، چابقنلق ، سرخوشلقده ، فلان بولنمزلر ، دیانتلرنده ثبات ایدرلر . واپورلرده بزم كبی خدمه نادر بولنور . فقط اسلام اولدیغمز جهتله بزه خدمتمزه لایق معاش ویرمزلر . كیتمه‌یلم فلان دییورز ، اما فقرامز چوق ، تحمل ایده‌میورز ، اسلام واپورلری یوق ، نه چاره بر سنه عدن ، ایب مسلمانلری اتفاق ایده‌رك كیتمدك . یالكز بر سفر دولغون معاش آلدق ، صكره ایكنجی اوچنجی سفر هپ واپورلر آوروپادن طولو طولو عمله ایله كلدیلر ، ایكی قات معاش ویردیلر ، اوچ قات معاش ویردیلر ، تمام آلتی آی بزدن كمسه‌یی قبول ایتمدیلر . صوكره بز كندمز اولكی معاشلرمزك ثلثانه راضی

اولوب بر دها غره‌و فلان یاپمامق اوزره عهد ایده‌رك بو خدمتی اختیار ایتدك ، نه یاپالم مملکتمزده ایش یوق . شمدیلك بویوزدن کچینمکده‌یز .

— لسان مسئله‌سنی نه یاپیورسکز ، فرانسزجه بیلنلرکز وارمی ؟

-- واپوره عائد اولدیغی قدری هپمز بیلیورز ، مکمل فرانسز لسانی بیلنلرمزده وار ، کنجلرده اوقویوب یازانلرده وار . بزده اکثریت اولدیغندن آنلرکده اکثری بزم لسانمزی بیلیورلر . مکمل عربی بیلنلر وار .

— عربجه اوقیوب یازانلر چوقمی ؟

— زانلری آز ، اسـه‌ده هپسی اوقورلر ، بزم عدنلیلرده حضرموتلیلرده اوقومق بیلمیان بولنمز هیچ اولمازسه قرآن اوقویه‌جق قدر بیلورلر . یمنیلر، ایبلیلرده هیچ اوقومق بیلمیان آدملرده بولنور .

یمكدن صکره تکرار اللرمزی ییقادق قهوه‌لری ایچدك . نارکوله کتوردیلر بو صورتله غایت کوزل بر مسافر اولدق . بن بوکره بو آدملری کوردیکمدن زیاده‌سیله ممنون اولدم . بویله عربلرده هیچ ایش آدمی واردر ظننده دکلدم . دوغریسی غریب بر تصـادف اولدی . اوراده جماعتله اقشامی‌ده قیلدق بعدالمغرب تکرار یاریم ساعت قدر صحبت ایتدك . بو آراده عدنده انکلیزلرك موقعلرینی صوردم .

— انکلیزلرك عدنه کلدکلری یکرمی سنه‌یی کچدی . فقط عدن‌ده شـیمدی تمام یکرمی یاشنده بر کلین‌در . بوندن صکره انکلیزلرك الندن زور چیقار . عدن کنجلری هپ خـدمته کیردیلر کیمی شـورده کیمی بورده هپ پاره قزانیورلر . بوتون کنجلر شیمدی انکلیز پوت پرسـت اولدی اسـلامیق بر طرفه آتدیلر . بو جهتلر چوق فنادر . اما شهری‌ده اعمار ایتدیلر. انکلیزلر کلدی کله‌لی عدن کوندن کونه ترقی ایتدی . هرکس پاره ایچـون چالیشـیور . عائله‌سنی تربیه ایده‌جك پاره‌یی قـوس قولای تدارك ایدییور .

یاریم ساعتلك یولده عدنك بزه تابع اولان جهتی بوتون خرابه، ویرانه‌لقدر. بونلر هپ کوزمزك اوکنده. بونلری کورن عوام انکلیزلره میل ایدییور. بزمکیلر ایسه هیچ برشیدن خبری یوق، عواقب اموری ملاحظه ایتدکچه، عدن عربستان قاپوسی اولدیغی خاطرلدقچه امیدسز اولییورز، بزم عربلرده ذاتا من القدیم فساداخلاقه میل وار، معاویه‌لرك، سعد بن ابی وقاصلرك فرس وعجم دبدبه‌لرینه قاپیله‌رق سفاهته‌دوکلدکلری، عاقبت عربلرك قوه‌حاکمه‌لرینی‌دخی محافظه ایده‌مدکلری تاریخا مثبت اولان احوالدندر .

— سز نره‌ده تحصیل ایتدکز بو قدر سنه‌لر واپورلرده بولنمش‌سکز ه تاریخی نصل محافظه ایدیورسکز ؟

— بن تاریخی ذاتا واپورلرده مطالعه ایدییورم . خصوصا بو صوك سنه‌لرده بزم عدنده شیعه‌لر ظهور ایتدی . بونلر بزی تواریخمزی ازبرلمه‌که مجبور ایتدیلر . شیعه‌لردن پك عالم آدملر وار، آنلر بزم علمامزی تضییق آلتنده بولندیرییورلر . مناظره‌لرده بزمکیلر هپ مغلوب اولییورلر . بن بصره کورفزینه بر قاچ سفر یاپدم . عجملر ایچنده آیلرجه قالدم، شیعه‌لر ایله پك چوق مناقشه‌لرده بولندم .

— سزك واپورده آقشام کیج قالورسه‌م زیان یوقمی ؟ مسئله‌نك طاتلی یرندن آچدکز .

— خیر نه وقت استرسه‌کز کیجه بوراده دخی قاله بیلورسکز .

— اویله ایسه بر ساعت اوتوره‌جغم . عدنه شیعه‌لر نردن کلمش عجبا ؟

— اسکیدن بغداد ، بصره‌دن کلمه ، عجمستاندن کلمه شیعه‌لر بولنورمش ، فقط او زمانده آنلرك اهمیتی یوقدی . صوکره‌دن بو انکلیزلر ایله برابر هندستاندن کلدیلر . بونلرك علماسیده چوق، اغنیاسیده غایت زنکینلر. کندی مذهبلرینی ترویج ایچون کلیتلی پاره‌ده صرف ایدییورلر . بزم عدنده شیعه‌لرك استقبالی پارلاقدر . انکلتره حکومتیده آنلری حمایه ایدییور . عجملرك بهره دیدکلری اسماعیلیلر پك دهشتلی ملتدر .

— سز کندکز بونلر حقنده نه فکرده‌سکز وعدن علماسی نه کبی فکرده‌بولنیور .

— بزم علمامز ذاتا فکره مالك دکلدر . ظن ایده‌رم بزم علماء اسلامده وبالخاصه اهل سنت علماسنده فکر تماما اولمشدر . آنلر بوتون قوتلرینی اعراب، بنایه ومفردات کلمه‌یه صرف ایتمشلرده هرفنده اساس مسئله‌دن محروم اولمشلردر .

بنم کندی فکرم : اصحاب کرام وقایع مشهوره‌سی ، غایت طبیعی اوله‌رق، جریان احوال اقتضاسی، هرنه اولمش ایسه اولمش کچمش ... صوکره‌دن کلنلرك معانده‌لرنده مبالغه اولندقچه مسئله تجسم ایتمش نهایتی بزمکیلرعلی‌یه سلامی تحریم‌ایتمشلر ، وآنلرده لعنتی عبادت اوله‌رق قبول ایتمشلرده ...هرایکی طرف مکابره‌ده مبالغه‌ده ایتدکچه ایکی مذهب شکلنی آلمش بن بشقه تورلی معنا ویره‌میورم .

— یا ! سزك عدنده بویله سزك فکرکزه اشتراك ایدر آدملر واری ؟ ماشاءاه سزك بوقدر قوهٔ علمیه‌کز وارایکن نصل اولدیده علمیه مسلکنی‌ترك ایتدکز .

— بنم استاذم الشیخ ابو سعید رحمةاه علیه حضرموت علماسندن‌دی . او بزه

دائما کسب وکار ایله توصیه‌ده‌بولنوردی . بزواپور اوزرنده دخی درس ایله مشغول اولییورز ، هفته‌لر ایله دکز اوزرنده کتدیکمز زمان یومیه بر درس مطلقا اوقورز . بزم بو واپور اوزرنده یدی سکز مستعد طلبه‌مز وار .

— دوغریسی برادر یاشایکز سزك حالکزه چوق غبطه ایتدم . محبتکزه طویه‌مدم.مساعده‌کزله کیده‌یم یارین ایشلرمز وار،بلکه وقت بوله‌بیلورسه‌م ینه کلورم. فی امان‌الله . اهلاً وسهلاً ومرحبا . . .

مصافحه ومعانقه ایله مفارقت ایتدك . بنده طوغری مسافرخانه‌مه کلدم . عدنلی حسن قاسم افندی برادرمزایله کچیردیکم وقتلرحقیقةً خاطردن چیقمازطاتلی محبتلردی. کیجه‌نك یاریسنه قدربوتون افکارم بونك ایله مشغول‌اولدی؛ بری‌عدنلی علمادن اولدیغی حالده نه کبی خدمتلر التزام ایده‌رك ژاپونیه‌لره قدر کلیور ، دیکری‌ده غربی سبریه‌دن سورونه سورونه کلورده ژاپونیه‌ده برلشه‌رك بوصورتله یکدیکریله دنیاده اونوتولمایه‌جق خاطره اولور . دوغریسی لسان شکرانله یاد اولنورسه سزادر .

کاکاجی والاطیب خانه‌سنده :

بن ایرته‌سی کون صباح چایدن صوکره کاکاجی والاطیب علی افندی خانه‌سنه کلدم . موعود ساعتده مولوی برکت‌الله ودیکرلریده کلدیلر . چای فلان ایچدکدن صوکره‌همان مذاکره‌یه دوام اولندی . بهمه‌حال بوکبی بر مسئلهٔ مهمه اورته‌ده ایقاظ اولنمش ایکن المزدن کلدیکی قدر قوه‌دن فعله چیقارلمه‌سی جهتی ترجیح اولندی . کندی بینمزده کمال خواهشله بر ائتلاف حصول پذیر اولوب اتفاق آرا ایله یکدل اوله‌رق ژاپونلر طرفندن زمین کوستردیکی تقدیرده همان قبول ایده‌رك اسبابنه تشبث اولنمق اوزره قرار ویرلدی . بالاده مذکور بش‌مسئله‌نك تفصیلاتی مولوی برکت‌الله افندی طرفندن قلمه آلنه‌رق بربروژه ترتیب اولنمه‌سی مناسب‌کورلدیکی‌کبی ؛ اوحارا ، ناکانوواخوانی ایله براجتماع ایده‌رك صوك قرارك برآن اول ویرلمه‌سنه‌ده جزم ایتدك .

عودته قرار

مسئلهٔ مذکوره تقرر ایدر ایتمز بن ژاپونیه‌دن عودت ایده‌جکم . امانره‌یه؟ البته اصل وطنمه دکل ، بلکه بروقت مرهونه‌قدرژاپونیه‌یی ترك ایده‌جکم.اما غایت بیوك بر وجدان مسئولیتی صرتمه آله‌رق ژاپونیه‌دن مفارقت ایتمك ایجاب ایده‌جکندن صوك

درجه‌ده دوشونیورم . زیرا ژاپونلرایله برعهد اخوت عقد ایده‌جکز ، فقط بومعاهده مادةً ومعناً پك آغیر وظیفه‌لری بکا یوکلته‌جك،معاهده موجبنجه چین‌ده تعقیب ایده‌جکم مسلك بوتون تهلکه‌یه کندیمی آتمق دیمك اوله‌جغندن غایت اینجه دوشونمك لازمدی .

بونلر هپ اطرافیله مذاکره اولندی ، بوخصوصلرده اولان مذاکره تمامیله ضبط اولنمق لازم کلسه ایدی جلدلرایله کتاب یازمق ایجاب ایدردی . تطویله‌بنم قلمم تحمل ایدرسه بیله زمان وزمینك مساعده‌سی درج‌سنده ادارهٔ قلم ایتمك جهتی دها اهون کورولمشدر .

بن اوکونی آقشامه دوغری توکیویه کلدم . علی‌العاده ناکایامه خانه‌سنده مسافر بولنیوردم . ناکایامایه برادرمزك زوجه‌سی (شوزه ــ حوری) غزته اوقیوردی. بکا دیدی:ــبابا یارین مشهور میسیونر جمس سوغومی کلیسه‌سنده قونفرانس ویره‌جکمش. کوندوزساعت ١٢ ده.

ــ چوق کوزل بزده کیدر قونفرانس‌لرنده حاضر بولنورز .

ــ ها،شوده خاطرمه کلدی ، ظن ایده‌رم اوده‌یارین.فقط ساعتی خاطرمده قالمدی «کازیکی ــ کای‌کان» قلوبنده سزك شرفکزه برضیافت وارمش . زوجمده تذکره‌سی‌ده اوله‌جق ، اویله برشی سویله‌نوب دورییوردی . کندیسی صباح ایرکن کیتدی . بنده بانیوده ایدم . فقط اوده بوکون صباح غزته‌لرنده واردی ، سزك رسمکزده واردی. هوتی شیمبونده سزك حقکزده برچوق شیلر واردی،استرسه‌کز اوقویه‌یم .

ــ اوقوییکز !

ــ غزته‌یی آرایم بوله‌یمده اوقورم . اوت هوتی شیمبون . ژاپون ملتنك مسافری ع.ابراهیم برقاچ آیدن بری مملکتمز داخلنده مسافراولدیغی طولاً وعرضاً کزدیکنی‌ونره‌لرده بولندیغنی قریه‌لرده شهرلرده طاغلرده یورولمقسزین هیچ دورمیوب جولان ایتمکده اولدیغنی هرکون دنیله‌جك درجه‌ده غزته‌مزده درج ایده‌رك قائین کرامی محظوظ ایتمکده ایدك ، برچوق دفعه‌لر نطقلرینی ومجالس خصوصیه‌ده سویله‌دیکی سوزلرینی هپ قارئین کرامه عرض ایتمشدك . بوکره‌ده غزته‌مزك خصوصی مخبرلرندن بری ع . ابراهیم صان جنابلرینك عن‌قریب مملکتمزدن مفارقت ایتمك اوزره بولندیغنی موثوق برمنبعدن استخبار ایتمشدر . امید ایده‌رزکه ع . ابراهیم صان ژاپونلره غایت بیوك درسلر ویرمش اولدیغی کبی تاتار ملتی‌ایله ژاپون‌ملتی بیننده‌اخوتی صاغلام برایپ ایله باغلامشدر، فیمابعد صیق صیق

مخابره‌لرده بولنور ویکدیکری بحق تقدیر ایدرده سیاسی ، اقتصادی ودینی علاقه‌لره باعث اولور .

ملتمزکده بو کبی بر استاد محترمدن بحق متفیض اولدقلری امید اولنور . وطنمزك سلامتی ایچون استادجنابلری پك آزوقتده‌پك چوق تعلیماتده بولنمش وبیوك براثروتاریخلرمز ایچونده غایت مهم وقیمتدار سرمایه براقشدر .

استادك سفری کون وساعتنی آیروجه تحقیقات اجرا ایتدکدن صوکره قارئین‌کرامه عرض ایده‌رز.»

بز مقاله‌یی ترجمه ایتمکده ایکن ناکایاما کلدی . آقشام خوش‌وقت کچردك، ناکایامه دیدی :ـ خبرکز وارمی یارین سزك شرفکزه « کاریکی ـ کای ـ کان » زادکان‌قلوبنده ضیافت وار .

— خانم قزم سویله‌دی غزته‌ده وارمش .

— دعوتنامه‌ده وار . دیه‌رك بر ال یازیسی چیقاردی .

— ساعت قاچده ؟

— اقشام یدیده .

— چوق کوزل ،بوکون غزته‌لرده نه وار ؟

— چینلیلرك بزه قارشی بویقوتاژلری دوام ایدییور . بوتون فعالیتله پراتاس جزیره‌سنده‌ژاپونلرك حرکتنی چینلیلرپروتستو ایدییورلر، بشقه مهم برمسئله کوره‌مدم. سنك ژاپونیه‌دن کیده‌جکك بوتون غزته‌لرك هپسنده اولمزسه‌ده بیوکلرده وار ، هپ‌ژاپونلر سزه وداع ایدییورلر . بعضلری وداع ضیافتی ویرمك استیورلر .

— یارین ساعت ١٢ ده کلیسه‌یه کیده‌لم، مسترجمسك قونفرانسی وارمش .

— اوت‌وار کیده‌رز ظن ایده‌رم. کیدرسك سزه‌ده برشی سویله‌مك ایچون تکلیف ایدرلر .

— های های ! تکلیف ایدرلرسه سویلرز .

ایرته‌سی کونی ساعت تمام ١٢ ده سوغومی‌ده کائن پروتستان کلیسه‌سنه کلدك . کلیسه‌ده نهایت یکرمی اوتوز آدم وار هپ کندی خرستیانلری، بشقه کیمسه یوق . بزده آرتق برکره کلمش بولندق .

مسترجمس‌ژاپونلره لاتین حروفاتی‌قبول‌ایتمه‌لرینی توصیه ایدییوردی . لاتین‌حروفاتی منافعنی بیان صددنده دیرکه : ژاپونیه‌یه ممالك اجنبیه‌دن پك چوق آدم‌کلییور، پك بیوك

آدملر کلدکلری زمان مشکلاته دوچار اولیورلر ، برریکشه‌نك دلالتنه محتاج اولیورلر ، خارجدن کلن آدملر ایچون الکمهم اعلانلر ، ریستقورانلر هپ هیروغلیف ایله یازیلمش اولدیغندن مجهول قالیور ، هیچ برشی بیله‌میورلر عادتا کوزسز قالیورلر . بزده شوراده اوتوزقرق سنه چالشدیغمز حالده ژاپونلر ایله آکلاشه‌مه‌یز (یعنی خرستیانلغی قبول ایتدیره‌میز) خلاصه بوتون فکری بونك اوزرنده‌در . بنده آرتق کلدیکمه پشمان اولدم معنالی برسوزی یوقدی . صوکره‌دن بزده‌ده برشی سویله‌مه‌مزی تکلیف ایتدیسه‌ده اعتذار ایده‌رك بر آن اول قورتلمه‌نك چاره‌سنه باقدم . قارئین کرام بوخصوصده ژاپونلرك فکرنی آکلامق استرلرسه ۲۵۱ نجی صحیفه‌یه مراجعت ایتمه‌لری توصیه اولنور .

بورادن مفارقت ایدنجه برآزده مؤرخلر جمعیتی اداره‌سنه اوغرایه‌رق تراشی جنابلریله ملاقات ایتدم . هرنه‌قدر آز بر مدت ایسه‌ده فرصتدن استفاده‌رك « کیوتو » بلده‌سی ابتدا نه‌زمان پای تخت اولدیغنی وبعض شیلرك تاریخلرینی صوردم .

دیدیلر : اللنجی کامو تیننو تاریخنده ایدی ، میلادی ۷۸۲ سنه‌سنده دیمك اولورکه بیك سکسان بش سنه پای تخت اوله‌رق قالمشدر . و آندن مقدمه‌نارا بلده‌سنده بولنورمش . میت احراقی‌ده معلوم اولدیغنه کوره جاتون حکمدار تیموتیننو زماننده باشلانمشدر . میلادی ۶۷۳ سنه‌سنده برنجی دفعه اوله‌رق احراق اولندیغی معلومدر .

موجو — حیتو جنابلرینك پدرلری ، سین یوزی ۱۹ سنه حکمدارلق ایتمشدر .

مؤرخلر جمعیتنك تأسیسی ۱۲ سنه اولمش .

بوش وقت کچیرمیه‌یم دیه‌رك بوقدر شیلر صوردم . صوکره چای‌فلان ایچلدی‌واوراده دره‌دن تپه‌دن قونشورکن وقت کچدی ساعتده آلتی‌یه کلدی ، دیدك آرتق بورادن دوغری زادکان قلوبنه کیده‌رز .

بز اورادن دوغریجه ساعت یدی‌ده زادکان قلوبنه کلدك ، مسافرلر هپ کلمکده‌ایدی . قونت شیبیسابه جنابلری قاپودن استقبال ایتدیلر . نهایت اون بش دقیقه‌ده مسافرلر هپ کلدیلر .

مسافر پك چوق دکل نهایت اوتوز قرق آدم واردی ، بوراده اعیان مملکتدن بیلمدیکم آدملرده‌واردی ، اکثری بیلدیکمز آدملر . اصل ضیافتدن مقصد ده برصحبت ایمش . بوراده آرتق نطقلر فلان اولمدی ، مجلس قونت اوقومه‌نك تحت ریاستنده کشاد اولندی ، صحبت ومحبتدن عبارت ایدی .

یالکز مجلسك ختامنده براختیار قونت اوقومه یه صوردی : (بیلمه‌دم مناسبت نه ایدی) توركیه‌ده نه‌زمان ادارهٔ مشروطه اولدی ؟ قونت اوقومه دیدی : ــ دها اولمدی ۱۷۸٦ سنهٔ میلادیه‌سنده قانون اساسی اعلان اولنمق اوزره حاضرلنمش ایکن بزجه سببی معلوم دکل، فقط اوزمان اعلان اولنه‌مدی ۱۸۷۷ سنه‌سی مارتده اعلان اولندی ایسه‌ده دوامنه روس محاربه‌سی مانع اولمشدی اوکوندن بوکونه قدر ادارهٔ مستبده دوام ایتمشدی. بوکره ۱۹۰۸ سنه‌سی ۱۰ نجی تموزده تکرار ادارهٔ مشروطه اعلان اولنمشدی. فقط شیمدی ۱۹۰۹ ده بر دها دهشتلی انقلاب اولدی ، بقالم بونك نتیجه‌سی نه‌لره وارەجق . بوندن تمام قرق سنه مقدم بزده عینی حالده بولنیوردق . فقط بزه آوروپا مداخله ایتمزدی ، شیمدی توركیه‌نك هر امورینه آوروپا مداخله ایدییور . بوجهتله آنلرك ایشی پك آغیردر .

مجلس ساعت طوقوزده ختام بولدی . بزده اورادن دوغری ناكایاما خانه سنه عودت ایتدك .

« آسیا ـ غی ـ كای » جمعیتی

ژاپونیاده اسلامیتك انتشارینه خدمت ایده‌جك بر جمعیت نفس توكیوده تأسیس اولنمسنه قرار ویریلمشدی . فقط بردن بره اسلامیت انتشاری دینله‌جك اولورسه پك چوق هجوملره هدف اوله‌جغی خاطره آلنه‌رق ایشك بر درجه قاپالی ، هیچ اولمزسه بر مدت یسیره مبهم بر حالده بولنمه‌سی نظر اعتباره آلنمش ودیگر جهتدنده چهارشنبه قاریسندن قورقانلره دها بیوجك بر (چوچله) قارا اولور دینه‌لەرك جمعیتك نامنی (آسیا قوهٔ مدافعه‌سی) معناسنی افاده ایدر « آسیا ـ غی ـ كای » تسمیه‌سی مناسب كورلمشدر .

جمعیتك تعقیب ایده‌جكی مسلك وپروغرامی « كونوا عباد الله اخوانا » حدیث شریفنك مضمون منیفنی مؤید اوله‌جقدر . وبو جمعیتك بقاسنی تأمین ایتمك ایچونده جمعیته سلوك ایده‌جكلرك « واوفو بالعهدان العهدكان عندالله مسئولاً . » نص جلیلنی حرفیاً وجدانه رهبر اتخاذ ایتمه‌سی شرط اولنمشدر . شو فكره مبنی « آسیا — غی — كای » جمعیتی ۱۳۲۷ سنهٔ هجریه‌سی ۱۸ جمادی‌الاولی یوم الاحدده تأسیس ایده‌رك بروجه آتی امضالرمزی وضع ایتمشدك :

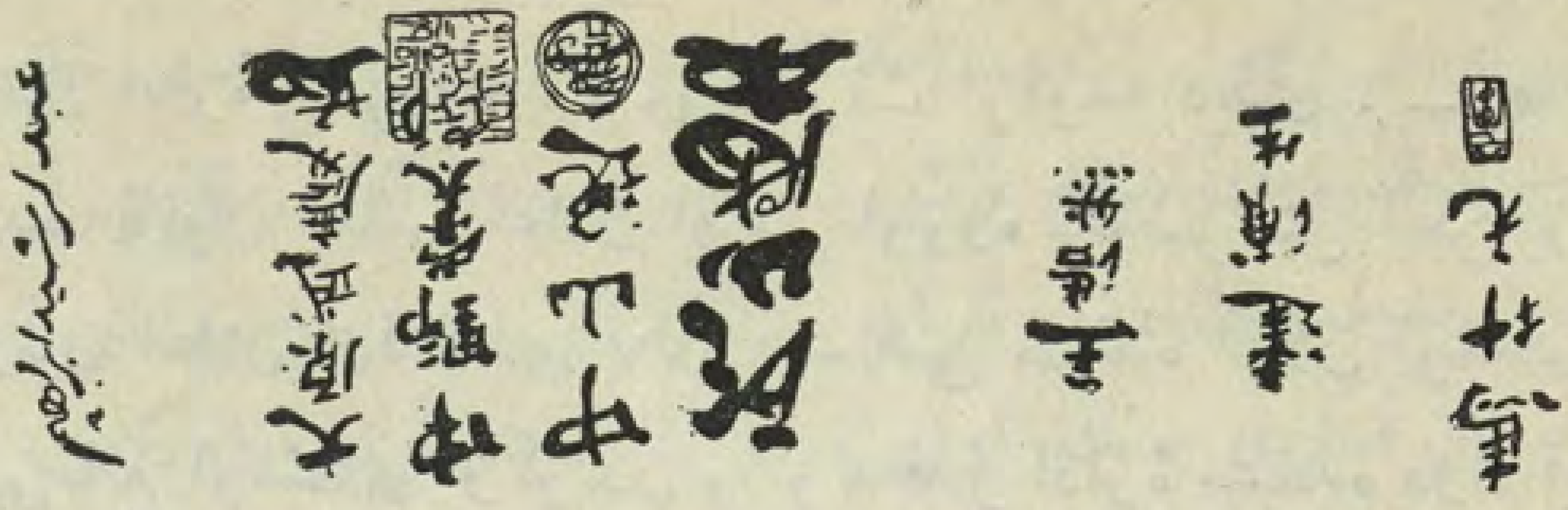

١٩ نجی جمادی‌الاولی بازار ایرتسی : مولوی برکت‌الله صاحب ، حاجی ولی ترابعلی زاده ، عبدالغفور ملکجی زاده طیب علی، کاکاجی والا جنابلری توکیویه کلدیلر . جمله‌مز برلکده « تاووا — دوبونکای » جمعیتی اداره‌سنه واردق .

بوراده برادرمز اوجارا مسجد ایچون تدارك اولنمش عرصه‌نك سندینی بالاده مذکور افندیلر حضورنده بنم الیه تسلیم ایتدی . بنده ینه اوراده ایکن مذکور سندی ترابعلی زاده حاجی ولی محمد افندی‌یه ویردم . زیرا افندیٔ مومی الیه دائما اوراده بولنه‌جغندن مسجد بناسی امورینه ذاتا انتخابده اولنمشدی . وتجاران معتبراندن اولمه‌سی جهتله‌ده امنیتی بر کمال اولوب ، بو سند ذی قیمتك آنلر النده بولنمه‌سی هیچ شبهه‌سز دها زیاده مناسب کورلمشدی .

وبو صورتله « توکیو » ده بنا اولنه‌جق مسجدك زمینی تأمین اولنمه‌سی بیوك بر موفقیت عد اولنمشدر . زیرا توکیو مرکزنده اراضی اوقدر بهالیدرکه صاتون آلمق ایجاب ایدرسه یالکز زمین ایچون کلیتلی بر مبلغ صرف اولنمق استردی .

بز بوقدر بر فرصت الده ایتدکدن صوکره بالطبع بونی بر نعمت عظمادیه تلقی ایتدك وبونکله‌ده کندمزه غایت بیوك بر ممنونیت کلدی . هیچ انکار ایده‌مم اوکونلر عادتا مسرتمدن مجنون کبی اولمشدم ، دیرسه‌م جائزدی . طبیعیدرکه شوصورتله کندمده بر ممنونیت حس ایدنجه عموم اهل اسلامده بوندن ممنون اوله‌جق امیدیله غزته ستونلرنده تحدیث ایتمکه‌ده قرار ویره‌رك بروجه آتی مقاله‌لر یازدم . برنجی مقاله‌ده قزانده منتشر « بیان‌الحق » غزته‌سنه کوندرلمشدی ؛ صورتی دخی شودر :

« لسان‌الخلق قلم‌الحق »

دیرلر

بر چوق وقتدر هرکسك لساننده ژاپونیه‌ده دین اسلام سوزی سویله‌نمکده ایدی.

حتی ژاپونیه‌یه بزم روسیه تاتارلرندن بری کلمشده قونت اوقومه‌یه‌ده صورمش : «مسموعاتمزه کوره سزك ایمپراطورکز میکادو دین‌اسلامی قبول ایده‌جکمش ، بوسوزك اساسی وارمی عجبا ؟ » بوندن ایکی سنه مقدم بری مصر القاهره‌دن کلمش . بعض آدملر ایله ملاقاتنده دیمش : میقادو دین اسلامی قبول ایدرسه ، بن کلور شیخ‌الاسلام اولورم . استانبولدنده کلشلر ، بوراده بعض آدملر ایله ملاقات ایتمشلر وبوکبی سوزلرده بولنمشلردر .

بز الحمدلله اورالره وارمادق ، فقط هردائم مجالس عمومیه وخصوصیه‌ده محسنات دین مبین اسلامدن بحث ایتدك . بعض‌مسائلده شبهه ایدنلرك مشکلاتنی حل ایتمکه غیرت ایدردك ، مسیونرلرك مسلکلری نه کبی مقصدده مبنی اولدیغنی آچیق سویله‌یه‌رك دین مبین اسلامك طبعا شرق ملتنه مناسب بر دین اولدیغنی مع‌مافیه اجباری اولمدیغنی و اوله‌میه‌جغنی فقط طالب‌حق اولنلر کندیلری دین اسلامی آرامق لزومنی تکرارایدردم.

بو صورتله تمام دورت ماه وقت کچردم و بر چوق آدملر فکرمه اشتراك ایتدیلر و اظهار محبت ایده‌رك « دین مبین اسلامك ژاپونیه‌ده انتشارینی آرزو ایدرز المزدن کلدیکی قدر معاونت ایده‌جکز ، سز همت ایدکز » دیه‌رك بزی تشویق ایدرلردی .

بن کندی طرفمدن : بزم اسلامیتده اویله مسجدلره فلان حاجت یوقدر . . . کبی سوزلر سویله‌دم ایسه‌ده ، آنلر هپ مسجد بناسنی تکرار ایدرلردی . بن ایسه بالعکس هرزمان اویله بر فکرم اولمدیغنی سویله‌یه‌رك هپ دوشونمکده ایدم . بن بوصورتله آیلرجه وقت کچرمکده ایکن ، « العبد ید بر والمولی یقدر »

بر کون توکیو معتبرانندن شوراده اسملرینی ذکر ایده‌جکم ذاتلر : سابق مجلس مبعوثان رئیسی کاوانو ، « دای توکیو » غزته‌سی مدیر مسئولی ومحرری ناکانو ، رتبهٔ بالا اصحابندن اوحارا ، ترقیون جمعیتی رئیسی اینوکای ، « محافظهٔ اخلاق ملیه جمعیتی » رئیسی تویاما جنابلری :ـ بز اسلامیتك ژاپونیه‌ده انتشارینی قلباً آرزو ایدرز ، فقط بزم ملتمز عجایبدر ، کوزلرینه کوزیکه‌جك بر شی اولمزسه هوس ایتمزلر ، آوروپا مسیونرلری کلور کلمز بر کلیسه بنا ایدییورلر . دین مبین اسلام نشرنی التزام ایتمه‌کزی بز سزدن تکرار استرحام ایده‌جکز ، همت ایدکزده بوبویوك وظیفه‌یی‌التزام ایدکز . بزده ژاپون ملتی طرفندن مسجد ومدرسه‌یه اساس اولمق اوزره زمینی تدارك ایده‌جکز ، مسجد ومدرسه بنا ایده‌رك شعار اسلام اساسنی قوره‌لم ... بیورمشلردی .

بن كمال ممنونيتمدن نه ديه‌جكمى شاشيردم ، بر آز استشاره واستخاره ايده‌لم ، ايكى اوچ كون صكره جواب ويره‌جكـزديدم وكندمده يوقوهامايه كيتدم اوراده بولنان تجاران معتبراندن ترابعلى زاده (بالاده مذكور افنديلرله) ايكى كون استشـاره ايتدك ، قبول ايتميه‌جك اولورسه‌ق كفران نعمت اولوب موجب ندامت اولمق جهتى ملاحظه اولندى، نهايت قبولنه قرار ويرلدى . مسجد ومدرسه بناسى ايچون لازم اولاجق مصارفى كرهٔ ارضده موجود حميت منداں اهل اسـلامك همتنه توكيل ايدرز دنيله‌رك مذكور اوچ افنديلرده بو خصوصده اولاجق زحمتلرى التزام ايتديلر وكندى بينلرنده ترابعلى زاده حاجى ولى محمد افندى‌يى خزينه‌دار انتخاب ايده‌رك ، طبيب على صاحب ايله عبدالغفور صاحب جنابلرينى شيمديلك موقتاً عرصه‌نك استلامى جهتنى التزام ايتمك اوزره توكيل ايدلمشدى . بنده ژاپون قرداشلرمزه بو صورتله مسجد بناسى هندستان تجاراندن فلان وفلانلرك التزام ايتدكلرينى خبر ويردم .

آنلرده مع‌الممنونيه بر قاچ كون ظرفنده زمين تدارك ايده‌جكلرينى سويله‌ديلر .

بش كون صكره ناكانو جنابلرى كلدى وديدى : ـ شيمديلك عرصه حاضردر ، ايكى يرده عرصه وار، هر هانكيسى تنسيب اولنورسه ... برى سراى ايمپراطورى قربنده كه تمام مركزدر فقط اوفاقچه ، ديكرى‌وصيده دارالفنوى جوارنده غايت واسع، هوادار.

بونك اوزرينه بن تكرار يوقوهامايه كيتدم ، بزم افنديلر ايله عرصه‌نك برينى اختيار ايتمك ايچون مذاكره‌ده بولندق ؛ ايكى عرصه‌دن برينى تعيين حقنده بر خيلى مناقشه‌دن صوكرا اكثريت صدا سراى قربنده اولان عرصه‌يه قرار ويردى .

مع مافيه ژاپون قرداشلرمز سكز ماه بر مدت ايله هر ايكى عرصه‌يى بزم خيارمزه توديع ايتديلر .

الحمدلله ثم الحمدلله جـناب مولا بزم كبى بر عاجزى بو كبى « دور عالم » سياحتنه موفق بيوردى وبو صـورتله‌ده سياحتمزك برنجى خطوه‌سنده الطـف الهيه‌يه مظهر اولدق . عموماً اهل انصاف وخصوصاً اهل ايمان بزم بو موفقيتمزى تقدير وتقديس ايده‌جكلرنده شبهه يوقدر وبو امر خيره حميتمندان اهل ايمان مشاركت ايدر اميدنده‌يز .

بن اهل حميته اهتمام ايچون مسجد بناسى هيئتى خزينه‌دارى حاجى ولى محمدافندينك ترجمهٔ حالنى دخى عرض ايده‌جكم :

بوذات (۳۹۰ صحيفه‌ده) رسمنده دخى كورلديكى كبى انجق اوتوز بش ياشـلرنده

برنو جواندر . تكميل عربستانى برآ سياحت ايدوب صنعادن مكه‌يه پياده كلمش ، افريقه وحبشستانى كزمش ، جاوا صوماتره جزيره‌لرنده جولان ايتمش ، چين داخلنده طولا وعرضا پك چوق سياحت ايده‌رك هپ تجارت نقطهٔ نظرندن معلومات طوپلايه‌رق پك چوق سرمايه ايدنمش ، دائما فكرى وآمال استقبالى توسيع تجارتدر . مكمل عرب ، انكليز ، ژاپون ، چين لسانلرى بيليور ، دائما مطالعه ايتمكده اولديغى غزته « نيورق هرالد » غزته‌سيدر .

رفيقلرى طيب على « عيسى بهائى » اصل تجارت مركزى كندى وطنلرى اولان بومبايده اولوب ، شعبه‌لريده : للكنو ، كلكته ، مادراس ، سينغاپور ، خانكان ، شانغاى ، قوبا ، يوقوهاما بلده‌لرنده بولنيور . اشته « توكيو » ده مسجد بناسى اداره‌سنى تكفل ايدنلر شو افنديلردر . بونلرك اسلاميته اولان محبتلرنى وديانتده اولان متانتلرنى وقت مرهوننده « بيان الحق » صحيفه‌لرنده عرض ايده‌جكم . »

بوندن ماعدا دار الخلافة العظمى‌ده منتشر « صراط مستقيم » مجله‌سنه و هندستانده منتشر « البيان » غزته‌سنه‌ده مقاله‌لر كوندرلمشدى .

حتى بونك اوزرينه هندستان اغنياسندن امين بخش نامنده بر ذات حميت‌سمات ژاپونيه‌يه مكتوبلر يازه‌رق معاونتده بولنه‌جقلرنى وعد ايتمشلردر . (بو آدم ايله بينمزده الآن مكاتبه دوام ايدييور) .

ژاپونيادن كيده‌جكز

آرتق چوق قالمدى ، اوچ بش كون صوكره ژاپونيه‌يى ترك ايتمك اوزره بولنيوردم . هركون وداع زيارتلرى ايله مشغولم ، اشته شو ايامده ؛ مدت حياتمده كچرديكم ايامك اك قيمتلى كونلرى ايدى .

غايت صميمى كورشديكم ذوات كرامدن اك بيوكلرندن برينى زيارت ايدييورم ، غايت اوزون ملاقات ومعاهداتى متعاقب بكا بر « قليچ » يادكار اوله‌رق هديه ايتدى . قليچى بكا تسليم ايتمك اوزره النه آلديغى زمان كوزلرنى كوزلريمه ديكمش : ـ اولا برادر ديردم شيمدى پدرم ديه‌جكم بنم مالمكم كنديجه اك قيمتدار واك سوديكم برشى وارايسه اشته شو قليچدر . بو قلچ بنم اللى سنه‌لك آرقداشمدر ؛ داخلى وخارجى محاربه‌لرده استعمال ايتدم . صوك دفعه اوله‌رق ١٨ دشمان قفاسنى كسمشدر . بوكره معنوى پدرمه

ایثار ایدییورم . بوکونه قدر بوقلیج سایه‌سنده بن بختیار ایدم ، بو کوندن اعتباراً قلبم بختیار اوله‌جقدر . ای قلیج سنکله بن وداع ایدییورم ، سن حضرت محمد (عم) ك مملکتنه کیدییورسك . بنم نامم ذکر اولنمیاجق ،سن بنم یرمده نامدار اوله‌جقسك .

دیه‌رك قلیجی بنم الیمه ویردیکی زمان همان کوزلری یاشـارمشدی . بن‌ده کندمدن کچمشدم .

بو « قلیج » حقنده ژاپون غزته‌لرنده غایت مفصل مقاله‌لر واردر ، ژاپونلرك تاریخلرنده دخی مذکور قلیجك برموقعی وارمش . بن کندم بوقلیج حقنده یالکز شونی دیه‌جکم : بوقلیج بنم ایچونده غایت قیمتدار ایدی . بوقلیجی حامل اولدیغم حالده ژاپونیه‌دن مکۀ مکرمه‌یه قدر کلدم . اثنـای سیاحتمده دوچار اولدیغم مشـکلات پك چوقدی ، تحمل اولنه‌میه‌جق پك چوق اشیالری هر یرده آتدم کیتدم ، فقط بوقلیجی هیچ المدن براقمادم . حتی هندستانده سلاح طاشیمق قطعیاً ممنوع ایکن ، انکلیزلر کیمسه‌یه بیوجك بچاق بیله کزدرمیه مساعده ایتمدکلری حالده ، بن بوقلیجی دائما یانمده بولندیرردم . بمنه تعالی کیمسه بونه‌در دیه‌دی و برشی‌ده سویله‌مدی . عاقبت مکۀ مکرمه‌یه ورودمده صـاحبنك حسن رضاسیله سلالۀ طاهرۀ محمدیه‌دن اولان امیر مکۀ مکرمه سیدنا الشریف حسین جنابلرینه هدیه اوله‌رق تقدیم ایتدم .

ژاپونیه‌دن آرتق مفارقت ایدییورز :

هپ وداع ایدییورم ، پارلمنتو اعضالرندن تومیدجو جنابلرینه وداع ایتدیکم زمان شوسوزلری سویله‌دی :

— سزه قارشی اولدن محبتم درجه‌سنی بن بیلورم ، اوخصوصده برشی دیمکه حاجت کورمیورم . فقط ژاپونیه‌یه ایکنجی دفعه کلدیککزده سزك اك بیوك خادمکز بنم ، بونی یالـکز کندی ناممدن سویله‌میورم بنی انتخـاب ایده‌رك بو مقامه کونده‌رن وطنداشلرم نامنه بالوکاله سویله‌یورم . بز کافه‌مز سزك مفتونکز بولنیورز .

ها ! اونی دیه‌جکدم : بوکون تایمس غزته‌ســنده کوردم عربلرینه مدینه جوارنده حجاز تیمور یولنی بوزمشلر ، چوق جانم صقیلدی . اجنبی دسیسه‌سی اوله‌بیلورمی عجبا ؟

ذاتکزه هیچ برهدیه تدارك ایده‌مدم ، قلبمی سزه هدیه ایده‌جکم ، بوندن صکره قلبم دائما سزك یادکزله مشغول اولور .

بن بو كبی سوزلری ایشتدكجه اسلام دونمز اولیوردی . عادتا كندی وطنمدن وعائله‌مدن مفارقت ایدر كبی محزون اولوردم .

قونت اوقومه‌یه وداع :

وداع ایچون دولت خانه‌لرینه كلدم ، راحت‌سز خسته‌در ، یاتیور ، ایكی كوندر چیقمدی ، معمافیه خبر ویره‌لم دیدیلر . بر آزده اوتوردق ، آرتق یاتاق اوطه‌سینه بیورسونلر دیمش . یاتاق اوطه‌سنه كلدك :

— كوردكزیا بن نه حالده بولنیورم ... سزی ناصل تشییع ایده‌جكم ؟.. خیر بویله اولمز ، بن مطلقا شمندوفره اینه‌جكم .

— الله عافیت احسان ایتسون . فقط بن سزك اوقدر زحمت‌كزی استه‌مم ، سز صاغ اولوكزده‌ینه استاسیونه ایتمه‌یكز ، رجا ایدرم بنی محجوب ایتمه‌یكز . بوساعت حضوركزده بولنیورم ، مساعده‌كزله وداع ایده‌جكم ، وقت بوله بیلورسم حركتمدن مقدم بر دها كلورم .

— یوق یوق ، بن كندی وظیفه‌می كندم بیلورم . بن یارین مطلقا طشره‌یه چیقه‌جغم ، ذاتاً یارین تكرار كوروشه‌جكز یا ، یالكز بوكون ایچون بر آز صقندیم وار ، عفوكزی استرحام ایده‌جكم . فقط بهمه‌حال شونی دیه‌جكم : سزكله كچردیكم ایامم غایت كران بها . بن هیچ بر وقت خاطرمدن چیقاره‌مام ، یالكز بر شرطم وار ، بو كیدیش بك آز وقت ایچون اولاجقدر ، قسمت اولورسه استقبالی غایت طاتلی اولور . عن قریب تكرار ملاقاتمزه قطعیاً امینم ، فقط نه‌قدر تیز اولورسه اوقدرده ایی اولور . او وقته قدرده مكتوبلركز توالی ایدر امیدنده‌یم ، بزی اونوتمایكز .

بوصورتله وداع ایدرك قونت جنابلرندن مفارقت ایتدك . اورادن وصیده‌دارالفنونی اركانیله وداع ایتمك اوزره مكتبه اوغرادم . مكتب اركانیله وداع ایتدك .

مكتبدن چیقدیغم زمان طلبه‌دن بر جمع عظیم قابوده استقبال ایده‌رك رسمهٔ احترام ایله آلقشلایه‌رق اوچ دفعه « بانزای » چاغردیلر .

بنده بونلره قارشی ، توقف ایده‌رك بر قاچ سوز سویله‌مه‌یه مجبور اولدم . بونك اوزرینه كتدم ، ریكشه‌یه آتلادم ، طلبانك دهشتلی بانزایلری ایچنده بزمكتبی ترك ایتدك .

اورادن پك چوق يرلره اوغرايه‌رق احبابه وداع ايتدم .

اوحارا خانه‌سنده اقشام طعامی :

صوڭ دفعه اوله‌رق اوحارا برادرمز بزی آقشام طعامنه دعوت ايتمشدی . اخوانمز دورت بش كشی برابر صوڭ كيجه‌لری گچرمك ايچون ديه اجتماع ايتمشلردی .

اثنای طعامده بز حضرت پيغمبرك سيرتندن ، ساده معيشتندن ، اصحاب ايله معامله‌سندن و ازواج مطهراتك نكاحلرنده اولان اسبابدن بحث ايده‌رك وقت گچردك . اوقدر محبتله سمع اعتباره آلورلردی كه انسان سويله‌دكجه سويله‌مك استردی .

ژاپونيه‌ده بو صورتله موفقيتلری تصور بيله ايتمه‌مش بر آدم ايچون بردنبره بو درجه‌لره وارمق حقيقةً غايت لذتلی بر ساعتلردی .

مجلسك ختامنده اوحارا ديدی : — بزم بو مجلسمزی حضرت محمدك ابتداء اسلامده اصحاب ايله صحبتلرينه بكزه‌ته‌جكم كليور ، ظن ايده‌رم زمان كلور بزم ژاپونيه‌ده دخی اسلاميت اوصورتله توسع ايدر . جناب مولا اوكونلری كورمك نصيب ايتسون . آمان يااستاد چالشه‌لم ، اميدم بيودكچه بيويه‌جك ، چالشه‌جق اولورسه‌ق اون اوچ سنه‌ده ژاپونيه‌ده غايت بيوك بر ميدان طوته‌جغز ، بنم فكرمجه خرستيانلغی قبول ايدنلر بيله دين اسلامه رجوع ايدرلر .

بنده اوحارا كبی سوزی گچر بر آدم آغزندن بوكبی فكرلری ايشتدكجه عادتا بعضا اولدی بتدی كبی خاطرمه كلوردی ، ممنونيتمدن كولردم وبعضا فرصت بولدقجه‌ده آغلاردم . دوغريسی او كونلرده گچرديكم ساعت و دقيقه‌لرك لذتنی تعريفده لسانم عاجز اولديغی كبی شكرانی ايفا ايتمكده‌ده قلمم عاجزدر .

بالاده ذكر ايتمشدم ژاپون ملتنده كيجه حياتی يوقدر ، كيجه‌لری همان اويورلر ، فقط بز او كيجه‌يی ساعت ايكی‌يه قدر صحبت ايتمشدك ، هپ ديديلر : بويله بر كيجه عمرمده برنجی دفعه‌در . كيمسه‌ده عودت ايتمدی ، هپمز بولنديغمز منده‌ر اوزرنده اوزاندق اويودق . اوكونلری خاطريمه كتوردكجه معنوياته اولان عقيده‌م عادتا تجسم ايديور . انسان جزئی بر انصاف ايله موازنه ايدرسه بوراده اولان معنوياتی نصل انكار ايدر ؟ دكل يالكز بوراسنی تصديق ايتمك ، بلكه بوكبی حاللری ملاحظه ايده‌جك اولورسه ، ژاپونلر كبی متمدن و مترقی بر ملتك بنم كبی بر عاجزه احتياجلريده نظر اعتباره آلنه‌رق فكر اولنورسه قوللرك بعثت نبوته احتياجلرينك اسبابی‌ده بردرجه آكلاشيلير ظننده‌يم.

ژاپونیه‌دن کیده‌جکن :

ژاپونیه‌ده صوك کونلرمی کچیریبورم ، کرك کیجه‌لری، کرك کوندوزلری کلن کیدن زوارك چوق بولنیورو کندمده اکثر اوقاتمی وداع ایچون حصر ایتمشدم . مع مافیه بر طرفدن ژاپونیه‌ده اسلامیتك انتشارنی تأمین ایتمك ایچون لازم اولان تدابیره‌ده کمال اهتمام ایله صرف مساعی ایتمکده بولنیوردم . زیرا آچلمش برقاپودر .

بو خصوصده آیروجه اهتمام اولنمق اوزره دوشندیکم شیلرهپ اسباب سیاسیه‌یه توسل ایتمکدن عبارتدی .

بر کیجه ژاپون ارکان حمیتمندانندن اونبش قدر آدم بر آراده طوپلانمشدی ، بن بونلره ارکان دیندن اولان حج بیت الله الحرام زیارتی مزایاسندن بحث آچه‌رق هر سنه مسلمانلرك اوراده اجتماعندن نه کبی استفاده‌لر ممکن اوله‌بیله‌جکنی واستقبالده بو زیارتك عالم مدنیتجه دخی نه‌درجه‌ده قیمتی تقدیر اولنه‌جغنی تعداد ایده‌رك اوچ ساعت قدر یالکز حج شریفك حکمیات معنویه‌سندن واسع مقیاسده معلومات ویرمشدم . فقط اوراده ایراد ایتمش اولدیغم جهت یالکز جهت سیاسیه‌یه متعلق اولدیغندن احتیاطه رعایةً نشر اولنمه‌سی مناسب کورلمه‌مشدر . شیمدیلك بر وقت مرهونه تأخیر ایتمکده معذورم . بوراده یالکز شونی عرض ایده‌جکم ، بن بویله بر تفصیلاتی شرح ایتدکدن صکره « فکوشیمه » جنابلری بروجه آتی بر فکر بیان بیوردیلر :

« افندیلر ! عصر حاضرده ترقیات مدنیه بر درجه تعالی ایتمش ایسه‌ده ، بیکلرجه سنه پاصلانمش . حمیت جاهلیه و تعصبات عصبیه ایله حقیقتدن اوزاق دوشمش اذهان ، اسارتدن حالا قورتولمامشدر . بونکله برابر بوکون حقیقت آرانمقده اولدیغی ده هرکسجه معلومدر ، بوتون جهان علماسی کشف حقایق ایچون صرف افکار ایتمکده اولدیغی انکار اولنه‌مز ، بوکون کرك آوروپاده کرك آسیا و آفریقاده ، حریت وجدان، حریت کلام ، حریت مطبوعات حریت فلان وفلان اولسه‌ده ، حریت افکار جهانده دهاهیچ برملتده یوقدر ، دنیلورسه یری واردر . زیرا افکار امم اسارت معنویه ، تقلید وعمی تحتنده بولنیور . انسانلر نه‌قدر حریت دعواسنده بولنسه‌لرده بنم فکرمجه اك مهم اولان حریت افکاره مالك انسانلر دها میدانده یوقدر ، یعنی بحق حریت افکاره مالك اولنلر یوقدر ، بعض آدملر کندیلرینی حریت افکاره مالکم ظن ایدرلرسه‌ده ، آنلر حریت افکار نه‌درجه‌ده اولدیغنی بیلمدکلرندن اویله ظن ایدرلر .

محترم استاذمزك تعلیماتنه بناءً دیه‌جکم : بن انکلتره‌ده اکمال تحصیل ایتدم ، بیلور

سکزکه انکلتره الک سربست بر مملکتدر ، فقط ، سزی تأمین ایدەرم . اوراده بویله استاذك تعریف ایتدیکی حریت یوقدر .

سزه بویله اوزون برمقدمه عرض ایتمکدن مقصدم شبهه یوقدرکه زمان کله جك ، مدنیت تکامل ایدەجك ، اوزمان هرکس سربستجه صرف افکاره کسب اقتدار ایدەجکدر . اوزمان حقایق اسلامیه بحق تقدیر اولنەجغنه بن قطعیا کسب امنیت ایتمشمدر . اوزمان انسانلر ارکان اسلامدن یالکز حج بیت الله الحرام زیارتی منافعنی نظر اعتباره آلورلرسه آرتق انسانیت ایچون بوندن دها بیوك برخصلت تصور اولنەمایەجغنی اکلایەجقلردر . بن تکرار ایدەجکم ، بز قویاً امین اولەلم ، بو بویلەدر . زمان کلەجك بو حقیقت میدانه چیقەجقدر . خرستیان علماسی وسائره شیمدیلك حقایق اسلامیه‌یه قارشی سد چکمك ایستەسەلرده حقیقت یرینی بولەجقدر .

شیمدی بنم جمعیتمزه قارشی برتکلیفم واستاذ محترمدنده بررجام واردر ، اونی سز رفیقلرمدن طلب ایدەجکم واستاذ جنابلرندنده استرحام ایدەجکم .

افندیلر بزم جزیره‌لرمزدن بر آدم ، نچون شمدی یه قدر اوارض مقدسه آیاق باصمەمشدر واوراده هرسنه تجمع ایتمکده اولان قردشلرمزك حالی کورمەمش وبیلمەمشدر . بوکون بزبوفرصتی قاچرمایەلم ، استاذ جنابلرندن رجا ایدەلم که ، بوسنه بزم جزیره‌مزدن دوغریجه حجازه عزیمت بیورسونلر ؛ اکر ممکن اولورسه بزمده برمزی برابر کوتورسونلر . تاکه شیمدیدن اوقردشلرمز ایله کسب علاقه ایدەلم ، هیچ اولمزسه استاذ کندیسی کیتسونده بزم سلاممزی آنلره تبلیغ ایتسون . اکر موفق اولوبده برمز اولسون استاذك خدمتنده بولنورسەق نور علی نور . کیدەلم . کیم کیدەجك ؟ .. اکر بن . . . . ایدرسه هیچ توقفسز کیدەرم .

نەدیرسکز آرقداشلر ؟ بن بونی سزدن طلب ایدەجکم . »

ذهنلر دوردی ، اورتالغی برسکونت قاپلادی . کیمسەده برشی دیەمیور ، حیرت ایچنده قالدم .

دیدم : — برادر ، آغر مسئلەدن طوتدیکز ، نیتم ، سفره چیقدیغم زمان ترتیب ایدرك فکرمدن کچیردیکم ، ١٣٢٨ سنەسی مکەده بولنمقدی . بن بوسنه یتیشدیرەمیەجکم . همده سز بکا رفاقت ایدەمیەجکسکز . زیرا بن دها یك چوق دولاشەجغم .

— زیان یوق ، سز هرنرەیه کیدرسەکز بزخدمتکزده بولنورز ، دها وقتده وار ، فقط بز سزدن رجا ایدەجکز ، بوسنه مطلقا عرفاتده بولنەرق اوراده ژاپونلرك سلامنی

بزم قرداشلرمزه تبليغ ايديكز. صوكره نصيب اولورسه هرسنه كنديمزدن آدم يوللارز. بز بونى سزدن كمال احترامله رجا ايده‌جكز واسباب سفريه‌كزى ده كنديمز تدارك ايده‌جكز بوسنه سزك ژاپونلر نامنه اوراده بولنمه‌كز بزم ايچون بيوك برشرفدر. بونى قبول بيورمه‌كزى ايسترز.

ايشته مسئله نره‌دن آچلدى ونره‌لره كلدى. دوغريسى بوكبى احوالى انسان ملاحظه ايتدكجه حيرتدن حيرته دوچار اولور. مسبب الاسباب نه‌لر خلق ايدر.

مجلسده بولنان اخوان هيئت مجموعه‌سيله برادرمز فكوشيمه‌نك فكرينه اشتراك ايتديلر؛ برلايق ومستحق آدم تدارك اولنه‌رق بكا ترفيق اولنمسنه‌ده قرار ويرمشلردى. فقط صوكره او آراده ظهور ايدن بعض اسبابه مبنى ژاپونيه‌دن نم يالكز اوله‌رق حركتم ترجيح اولندى. مع مافيه ۱۳۲۷ سنه‌سى حجنه يتيشمك شرطيله بر آدمده آرقه‌مدن كوندره‌جكلرى تأمين اولنمقده ايدى. بوصورتله اوكونى مجلسمز ختام بولمشدى.

ژاپونيه‌دن كيده‌جكز:

ژاپونيه‌ده آيلرجه اقامت اولندى، پك چوق اكرامده كورلدى، طبيعى دركه (من لم يشكر الناس لم يشكر الله) بن صوك درجه‌ده ممنون ومتشكر بولنيورم. فضله‌اوله‌رق مفارقتم تقرب ايتدكجه كندمده بردوشكونلك حس ايتمكه باشلادم، حتى كيجه‌لرى اويومز اولدم، بعضاً دوشونه دوشونه صباحلرى بولوردم. عادتا جانم ژاپونيه‌دن هيچ مفارقت ايتمك ايسته‌مزدى. صوك كونلر، صباح اير كندن دوستم تاناكه جنابلرينى زيارت ايتدم. بن قابودن كيردم، النده آز اكرى بر باستون بولنيوردى. بر اليله باستونك اورته‌سندن طوتدى، ديكر يله‌ده اوجندن چكدى، باقدم ايچندن برقليج چيقدى. شوصورتله النده قليچ اولديغى حالده بزى استقبال ايتدى. بن تمام قارشوسنه كلدم، اوطوردم. تاناكه جنابلرى قليجك يوزينى بوقارى يه طوغرى ياتيردى واللرينى اوزاته‌رق نم ايله مصافحه ايتدى وديديكه: — بوكوندن اعتباراً شو قليج حرمتنه عهد ايده‌رم. بوقليج «كاى صامه» [۱] در. بن عهدمى بوقليج ايله تأكيد ايده‌رم، بوكوندن اعتباراً بن سزك خادمكز اوليورم، نم قلبم سزك قلبكزك برصورتى ورسم تقليدى Copieدر. عهدمى ايفا ايتمكده جزئى اهمال ايدرسه‌م بوقليج نم خصمم اولور.

بونك اوزرينه قليجى النه آله‌رق قينه صوقدى ونم اليمه ويردى ديدى كه: — بوقليجى

[۱] كاى صامه: ژاپونلر اللهه «كاى صامه» ديرلر، قليج كبى شيلرده مقدس ربانى معناسنده استعمال اولنورمش، ميقادويه‌ده «تنى صامه» ديه‌لرى اومعنا ايله ايمش.

بلدهٔ رسول الله‌ده مناسب کوردیککز بر آدمه ویریکز ، بواوراده قالسون .

صوکره اوطوردق ، محبت ایتدك ، چایلر ایچدك ، یمکلر ییدك ، وداع زیارتمز غایت صمیمی . غایت جدی اولدی .

[بو قلیجی مدینهٔ منوره‌ده اکابر ساداتدن السید علی حبشی جنابلرینه هدیه ایتدم .]

همدیه قدح :

غایت صمیمی کوروشدیکم ذواتدن پارلمنتو اعضاسی وسرای میقادویه منسوب بر آدم بنی خصوصی صورتده دعوت ایتمشدی ، کندیسیله صوك درجه‌ده تکلیفسز بولنیوردق ، فقط بوکره بنی قاپودن رسمی البسه ایله استقبال ایتدی ، چوق تعجب ایتدم . خانه‌لرینه کیردکدن صکره چای کتوردیلر ، بش دقیقه قدر وقت کچدی . برده بزم دوستمز النده صاری مندیله صارلمش بر شی کتوردی وکمال احترامله اوزاتدی ودیدی : — بونی ذاتکزه تقدیم ایدیورم « تنسی صامه » موجو حیتو جنابلرینك هدیه‌سیدر . بیوك بر شی دکل ، فقط کندی اللریله یاپلمش اولدیغی جهتله تنسیب بیورلمشدر وعلامت مخصوصه‌لریله‌ده مصدقدر . سلامت اوله‌رق ژاپونیه‌یه عودت ایدرسه‌کز بالذات ملاقاتکزه وسیله اوله‌جق بر یادکاردر .

آیاغه قیام ایده‌رك کمال تعظیم ایله قبول ایتدم . فقط قلبمده غایت بویوك بر مسرت حس ایتدم که ، تعریف ایده‌میورم . مندیلی آچدی ، ایچنده بیاغی بر تاخته قوطی ، فقط عجیب بر طرزده یشیل شریدایله باغلی بولنیوردی . بوقوطی دخی موجو — حیتو جنابلرینك کندی اللریله یاپلمش عادی تاخته قوطی اولمقله برابر غایت صنعتلی یاپلمشدر . قوطی قاپاغی آچدیغمز کبی غایت تمیز بم بیاض بر پاموغه صارلمش قرمزی بویالی بر قدح ، داخلنده آلتون رنکنده بویا ایله میقادو جنابلرینك عموماً اشیاء ذاتیه‌سنده مستعمل مهر کبی بر علامت مخصوصه‌سی بولنیوردی .

اوت غایت عادی واوفاق بر شیدر ، فقط بنم ایله موجو حیتو بیننده اولان فرق نظر اعتباره آلندقدن صوکره برده کندی الیله یاپلدیغی ملاحظه اولندیغی کبی هدیه‌نك قیمتی قات قات بیور . قدح داخلنده اولان مهری هر ژاپون ایچون بللی معروف ، کوردکاری کبی همان عبادت ایتدکاری زمانده‌کی وضعیت مخصوصه‌لرینی آلور ، تعظیم واحترام ایدر ، « تنسی صامه » نامنی ذکر ایدر .

بونکله برابر قدحك حقنده ژاپون غزته‌لرنده بیوك مقاله‌لر اولمشدر ، « هوتی شیمبون » غزته‌سی ١٥ حزیران تاریخلی نسخه‌سنده بیوك بر مقاله یازمشدر .

بن ذاتاً بونلری افتخار مقامنده سویله‌میورم، وقایع جاریه‌صیره‌سنده‌سر کذشتلرمدن بری اولدیغی لسان شکران ایله قارئین کرامه عرض ایدیورم ، دها طوغریسی (واما بنعمة ربك فحدث) فرمان جلیلنه سمعا وطاعة اهل ایماندن اولنلرك قلبلرینه القاء مسرت ایتمکدر . جناب حق ، میقادو کبی بر آدمك قلبنه محبتدن بر قطره القا ایدرسه ، استغراب اولنه‌جق بر شیلرده یوقدر . بلکه میقادو کبی بر سیاسی مسلم الکل صاحب تدبیر وکال ایچون اسلامیت بر جلاء متمم اولور . یکرمنجی عصرده صاحب کال ایچون اسلامیتدن باشقه بر دینه سلوك ایتمك وسعتلی نهارده یولنی شاشیرمق دیمکدر .

دوستمز بزه بو قدحی تقدیم ایتدکدن صوکره ایچری کیتدی ، البسه‌لرینی دیکیشدیردی ، کلدی . صوکرا اوزون اوزادی‌یه محبتلر ایله چایلر ایچلدی ، صمیمی محبتلر اولوندی ، بر ایکی ساعت خوش صحبت ایله وقتلر کچیریلدی . اکثر محاوره‌مز نم تکرار ژاپونیایه کله‌بیله‌جکم ایله او زمان کوریله‌جك ایشلره عائد ایدی . طبیعیدرکه نم بو کبی ذوات کرام ایله اثنای ملاقاتده ایتمش اولدیغم خصوصی محاوره‌لر تمامیله ضبط اولنه‌مز وبعض مضمون ومفهوملری ده عالم مطبوعاتده آچیقدن آچیغه نشر اولنمق ممکن اوله‌ماز . بو جهتلری نظر اعتباره آلندقجه بو خصوصده اولان تقصیراتم دخی عفو اولنور امیدنده‌یم .

مع مافیه هر حرکاتمدن اولدقجه خلاصة الخلاصه قید وضبط اولندیغی قدر عرض ایده‌جکم . وبالخاصه صوك کونلر پك چوق احوالی ضبط ایده‌مه‌مشمدر .

« جب دفترمدن »

ژاپونیه‌ده بولندیغم زمان جب دفترمه قید ایتمش اولدیغم شیلری دخی قارئین کرامه عرض ایده‌جکم .

طبیعیدرکه بونلر ایچنده پك معناسز شیلرده واردر . زیرا بعضاً جان صقندیسندن برشی مطلقا یازلمش وبعضاده خاطردن چیقمامق ایچون اشارت اولنمش ایسه‌ده بالآخره هیچ خاطرلانامش :

§ موسقوودن ولادیووستوغه قدر مسافه ٨١٣٦ چاقرم (ورستدر) .

§ « یینه‌سه‌ی » بلده‌سنده ایکی بوری (قورت) ی قصاقلره قوشمش بر آدمده بینمش کیتمکده ایدی .

§ ۳۰ نجی تشرین ثانی معناده رحمتلی قائن پدرم خانه‌سندن یائغین ظهور ایتدیکنی کوردم. انشاءالله چوجقلردن مکتوب آلورم.

§ حامبه‌لامه‌دن سؤال اولنه‌جق شیلر: امواتك نه ایچون آتیلمه‌سی، بوده مذهبی نه قدر تشعب ایتمش، بوراتلرك اراضی مسئله‌سی. بوراتلرده تنصر نه‌قدر، ندامت ایدنلر اولوب اولمدیغی، حوتوتو احوالی. دالای لامه‌نك کیم اولدیغی، روسیه حکومتنك ظلمی.

§ ۵ نجی کانون اول جمعه کونی استانبولده مجلس مبعوثان کشاد اولندیغنی آقشام تلغرافنده کوردم. ذی‌القعده ۲۵.

§ یوقاری اودین بلده‌سنده اهتدا ایدنلر پك چوق بولنورمش. بو خصوصده بر مقاله یازمه‌لی.

§ چیته بلده‌سنده مسجد چوق کوزلمش.

§ ۱۱ نجی کانون اول پنجشنبه آقشامی ذی‌الحجه هلالنی کوردم ساعت یدی بچغه قدر کوزکدی.

§ جیجکارده برمسلمان خانه‌سنه مسافر اولدم، خانه صاحبنك اسمی واك ـ تیاك ـ تاك. اسم عربیسی یوسف. خاربین‌ده عبداللطیف افندی تینایف پك یخشی کیشی.

§ امرالله افندی: بك صیقلورسه‌کز مکتوب یازکز پاره یوللارم دیدیلر.

§ خاربین‌ده پاساپورط ایچون بر آز زحمت اولدی.

§ ذی‌الحجه ۳۰ نجی کونی رؤیاده نعمةالله حاجی مرحومی کوردم، رحمةالله علیه. بنم ژاپونیه‌یه کیده‌جکمی بیلسه ایدی نه‌قدر ممنون اولوردی.

§ هلالی کوردم محرم‌الحرام ابتداسی شنبه اولمه‌لی.

§ ولادیووستوقـدن سـوریکه‌یه ژاپون واپوریله حرکت ایده‌جکم واپورك اسمی (هوزان مارو).

§ هوالر غایت لطیف، واپورده کوزل.

§ عاشورا کونی یوقوهامایه کلدم.

§ چوجقلره مکتوبلر وغزته‌یه مقاله یازدم.

§ یواسلر نام ملیونه‌رك آوروپاده اکمال تحصیل ایتمش بر اوغلی، ایتانا کی تایسکی نام برفقیرك قیزینی تزوج ایتمك ایسته‌دی. فقط قیزك باباسی بن کندی حیاتمده پاره ایچون قیزیمی ویرمم جوابنی ویرمش. هوتی شمبون غزته‌سی تفصیلاتیله یازدی. ۳ کانون ثانی

§ ژاپونيه‌ده مكتب ياشنده اولان چوجوقلرك مجموع عددی ۶،۰۸۱۹،۲۹۹ بونلردن مكتبه دوام ايتمكده اولانلرك عددی ۶۲۵ ۶۱۰ ۶ در .

§ « ياسيكينى دينجه ــ جاوو كونجه » طوكيوده برمزاردر . عموم روس محاربه‌سنده وفات ايدنلرك جسدلری باقلدقدنصكره كوللری بورايه دفن اولنمش . موجو ــ حيتو هرسنه كلوب بردفعه زيارت ايدر .

§ بوده مذهبنده بنده‌لرك تربيه ايله واصل اوله‌جق درجه‌لری اولا هينياست ــ كندی منفعتی ايله برابر منافع عامه‌يی‌ده فكر ايدر ، كيمسه‌يه‌ده فنالق دوشونمز . حينايانه ــ يالكز منافع عموميه‌يی دوشونور ، فقط كندی ضرر ديده اولمقسزين . ماحايانه ــ كندينی منافع عامه اوغرنده فدا ايتمش اولور هر بلايه قاتلانير . بودرجه عاليه ونهائيه .

واچريانه ــ نيروانه هرشيدن واز كچر ، يالكز حيات ابديه ايچون هر شيئی و كندينی دخی فدا ايدر . (فنا فی الله) ديمكدر .

§ بوده مذهبنده سنهٔ قمريه معتبردر .

§ بوده مذهبی حقيله بيلمك ايچون مغول لسانی ادبياتيله بيلمك لازم ايمش .

§ پرنس ايتو ديمش : چيچك يكی آچديغی زمان هوانك سكونتنی سور . سياست .

§ ژاپونلر كنديلرينه پك اسكيدن شرق ايمپراطورلغی ديرلرمش .

§ ژاپونيه‌ده دين ايچون هيچ برزمان منازعه اولمامشدر . قونت اوقومه

§ ژاپونيه اللی سنه صوكره اوروپاده دخی صلح وسلمه واسطه اوله‌بيلور .

قونت اوقومه

§ ژاپونيه محاربه‌يه طالب دكل ، فقط ايجاب ايدرسه هيچ بر وقت محاربه‌دن چكنمز

قونت اوقومه

§ ژاپونيه هر دولته قارشی مقامنی محافظه ايده‌بيلور . كاچوره

§ ياسيچير نام بر ژاپون جنرالی بوندن سكز يوز سنه مقدم تاتار اوردوسنده‌قوماندان اولديغنی ژاپون تاريخلری روايت ايدرمش .

§ بوندن ۲۰ سنه مقدم خارجيه ناظری اوقومه‌نك جانبنه قصد ايتمش آدم اوروپاليلر ايله ياپمش اولديغی مقاوله‌يی ژاپونلر مضرتنه اولدی ظن ايتمش . اسمی كيروشيمه چينه‌كو . ۳۲ ياشنده .

§ ۲۲ نجی ميدی ۱۱ شباطده معارف ناظری موری يوری قتل اولنمش . قاتله

صورمشلر : نه ایچون قتل ایتدك؟ . دیمش : دیاتمزجه مقدس اولان بر مقـامه لایق اولان احترامده قصور ایتدیکی ایچون .

§ عموم ژاپونیه‌ده قرق ایکی اخرس واعمی مکتبی وار .

§ ایوره‌جو نام طلبه اثناء تحصیلنده ایمپراطور موجو - حیتو جنـابلرندن اوچ دفعه ساعت آلمش ، کندی ٦٦ یاشنده . بو سنه مکتب حربیه‌یی اکمال ایتدی .

« هوتی شیمبون »

§ تورکیه‌ده انقلاب : ۱۸۷٦ سنه‌سی ادارهٔ مشروطه ویرلمه‌سی تقرر ایتمش ایسه‌ده تأخیره اوغرایوب نهـایت ۱۸۷۷ سنه‌سی مارتده اعـلان اولنمشدی ، فقط بر قاچ آی صوکره روس محاربه‌سی بهانه‌سـیله داغلدی . (یاخود بر قاچ کونلك) صوکره داخلی اغتشاشلری اولدی . ۱۸۹٥ ارمنی وقعه‌سی اولدی ، ۱۸۹۷ یونان محاربه‌سی اولدی . ۱۹۰۸ ده عبدالحمید سـلانیك عسکرینه مقـاومت ایده‌مـدی تکرار ادارهٔ مشروطه اعلان ایتدی .

آرتق ۱۹۰۹ سنه‌سی ۱۱ نیساندن ١٤ نیسانه قدر سلطان عبدالحمیدك خلعنه فتوی ویرلدی ، بوندن صوکره احتمال تورکیه‌ده ادارهٔ مشروطه دوام ایدر . (هوتی شیمبون)

§ توکیو حبس‌خانه‌سی کندی معمولاتندن سنه‌ده طوقسان بیك ین واردات صافیه ویررمش .

§ یکشنبه کونی سکزنجی شباط صفرالخیر هلالی کوردم ظن ایدرم برنجی کونیدر .

§ حوقنایده جزیره‌سنده ژاپونلر هپ صقاللی‌در . احتمال صفوغك تأثیری اولسه‌کرك .

§ ژاپونیه‌ده اجنبی‌لره اراضی صـاتلمه‌سی قطعیا جائز دکلمش . اجنبی‌لر اسـتیجار ایدرلرمش .

§ ۳۱۰۷۷۲ آدیم پیاده کزدم ، بیلمه‌م نه ایچون یورولمشم .

§ خاربین امامنك اسمی واك — حواك — بین .

§ موقدنك چین‌چه‌سی (شی یاك) .

§ پور آرتورك چینجه‌سی (لوی — شوین — کوی)

§ جبجکار مدرسنك اسمی واك — یوك — کوی . پدرلری واك - تیاك - تای

§ ۱۹۰۸ سنه‌سی کانون اولده ایتالیا مملکتنده شـدتلی حرکت ارض اولدی . میسین ، پالیرمه ، سجیلیه بلده‌لرنده ۲۷ نجی کانون اولدن تلغراف آجنته‌لری نیاپولدن خبر ویردکلرینه کوره شهردن اون بیك آدم هجرت ایتمش یعنی شهری ترك ایدیور ،

اوتوز بيك قدر انسان لاشه‌سی طوپلانمیوب قالمش . تلفات يارِم مليون نفوس تخمين اولنيور .

ايتاليانك اك مشهور مليونرلرندن ژوسيف مانديك نام بر آدم بر پاره‌سز يورتسز يرسز قالمش (ريجيو) بلده‌سی ، دمير يول خطنده موقتا ۲۵۰۰ تومرولی واغونده اقامت ايدرمش . « خاريين غزته‌سنده اوقودم »

§ شو تلغرافك عقبنده بر تلغراف دها اولدی ، شهرده اشقيا او حركتدن زده‌لنمشلردی . يغما ايديورلرمش ، بوتون شهر عادتا بر حال وحشت كسب ايتمش .

§ توكيو موزه خانه‌سنده (۱٦٢۰) ده اختراع اولنمش ۲۸ خانه‌لی بر (پولوميت) بولنيور .

§ پور آرتورك تسليم وتسلم عقدی زماننده نوژی اشتوسل ومعيتی فوتوغرافی بولنيور .

§ ۲۲ نيسان رؤياده غايت يوكسك بر منبر اوزرنده خطبه اوقودم ، خطبه عربی ايدی .

بو خطبه عقبنده كندمده بيوك بر فعاليت كوردم . ۳۰ نجی نيسان رؤياده : ابدست آلدقدن صكره غايت كوزل اوزون البسه‌لر كيدكدن صوكره اوزون بر سفره كيتمك اوزره حيوانه بندم يوله چيقدم ، يولم بر كليسه داخلندن كچيور ، كليسه‌ده كونا كون نعم عجيبه واطعمهٔ غريبه ، بر پاپاس قارشيمه چيقدی . بولكزه بر آز ده يمك ويرهيم ديه‌رك اوچ قطعه‌نان عزيز الميه اوزاتدی . فقط رنكا رنك نم بيلديكم اكمكلره بكزه‌ميوردی . ايكيسنی دوغری جيبمه قويدم . برندن يك آز بر پارچه ييدكدن صوكره جيبمه قويدم . طعامك لذتی عجايبدی ، اويانديغم زمانده آغزمده صانكه بر لذت حس ايتدم .

§ او كونی كيجه منامده آبدست آلدقدن صوكره بر محله مسجدينه كلدم . خطبه اوقومق اوزره منبره طلوع ايتدم . بر اذان محمدی عقبنده خطبه‌يه باشلايه‌رق اوچ كره الحمدلله ديدكدن صكره اوياندم .

§ ۳ جمادی الاولی رؤياده قارغالی خيرالله آخون محله‌سنده بولنيورم ، كونلرده جمعه ، مسجده كيتمك اوزره حاضر اولدق ، آخون جنابلری ديدی : خطبه‌يی سز اوقويكز ، ديدم : محله‌ده كفت كوبی موجب اولور ، كنديكز اوقورسه‌كز دها مناسب . بزقيل وقالده ايكن مسجد بزندن حركت ايتدی ، خنجا خج اهالی طولو اولديغی حالده عادتا يورويه‌رك بزم يانمزه كلدی ، بونك اوزرينه اوياندم .

§ اشته سیبریا وژاپونیه‌ده بولوندیغم مدتده جیب دفتریمه بوقدر بر شی قید وضبط ایتمشم . هر نه‌قدر قارئین کرام ایچون بر اهمیتی حائز اولمزسه‌ده دفترمده بولنان شیلری عرض ایتمکی مناسب کوردم . اوله بیلورکه بعضلری ، بعض آدملر ایچون شایان تقدیر واستفاده دخی عد اولنور .

بنم وظیفه‌م کندمجه استفاده امید اولنور ظن ایتدیکم خاطراتمی اخوان دین مبینه عرض ایتمکدر ،خطالرمزی‌ده حسن نیتمزه حمل ایتمه‌لرینی آیروجه استرحام ایدرم .

ژاپونیادن کیده‌جکمز :

ابتدا ژاپونیادن کیتمك اوزره قرار ویردیکم زمان جیب مبارکده بر پاره‌لریوقدی، کندی کندیمه عریض وعمیق دوشونوردم بر کون خاطریمه کلدی دوستم ناکایامایه سویله‌دم : بن توکیودن ناغازا کی‌یه پیاده کیتمك ایستیورم نه دیرسکز . (بن تجربه ایتمك ایستیورم . احبابلر هر نه قدر چوق ایسه‌ده عزت نفسم کیمسه‌دن پاره ایستمه‌سنه مساعده ایتمیوردی) ،

ناکایاما دیدی: — اکر سز اویله کیدرسه‌کز،بن قوبایه قدر سزی تشییع ایده‌جکم صوکره ناکایامه کیتمش ، بونی او میخاره‌یه‌ده سویله‌مش ، اوده کندی جمعیتنه عرض ایده‌رك ایشی بیوتمشلر ، جمعیت اعضالری بالاستشاره آنلرده بر کونلك مسافه‌یه بزی تشییع ایتمك اوزره قرار ویرمشلر . بر کون او میخاره کلدی ، بندن استرحام ایتدی. دیدی‌که : مساعده ایدیکز ، بز سزه وداع ضیافتی یاپه‌جغز ، صوکرا اوضیافتدن چیقار دوغری یوقوهاما یولنی طوتارز ،توصایامایه قدرده برجمع عظیم سزی تشییع ایده‌جکز، او کونی آقشامده اوراده برابر یاتارز ، ایرته‌سی کونی سز یولکزه دوام ایدرسکز ، قوبایه قدرده رفاقتکزده بولنه‌جق آدملر تعیین اولندی بیوردیلر .

فقط او اثناده بزم خرجراهمزی جمیتمز اعضالرندن برایکی آدم تدارك ایتمشدی.بنده اعتذار ایده‌رك آیروجه تشکر ایتدم . وضیافت مسئله‌سنده دخی وازکچمه‌لرینی استرحام ایتدکدن صوکره توکیوده دخی شمندوفر استاسیوننه ایتمه‌لرینی زورله اقناع ایتمکه موفق اوله‌بیلدم . هرنه‌قدر ابتدا برآز کوجنه‌جك کبی اولدیلر ایسه‌ده صوکره معذرتمزی عرض ایتدیکمزده کسب قناعت ایده‌رك موافقت بیوردیلر .

ژاپونیه‌دن کیده‌جکمز:

ژاپونیه‌ده اسلامیتك انتشار ایده‌جکنه کندی طرفمدن تماميله کسب قناعت ایتمشدم

فقط او آراده بوتون جهان مسلمانلرینك موقعلرینی ملاحظه ایدنجه بونلرك بزم كبی كردابه یوارلنوب پریشان اولمه‌لری جهتنی خاطره كتوررردم . شو سببه مبنی بونلری علی العمیا بردن بره بویله اعفال ایدرجه سنه بریوله‌سوق ایتمكده اوله‌بیله‌جك منفعت ومضرتلری نظر اعتباره آله‌رق عریض عمیق دوشونمكده وبو صورتله اكثر كیجه‌لری دخی اویقوسز كچرمكده ایدم . ژاپونلرك قوهٔ سیاسیه‌لرینی ، تمدن وتعالیلرینی هپ ملاحظه ایده‌رك بونلری مقام خلافته باغلامه‌نك چاره‌سنی پك چوق تفكر ایدردم . اصل مسجدلر بناسی ایچون دارالخلافتدن استیذان لزوملری فلان هپ بو فكرلره مبنی ملاحظه اولنوردی . بوتون دوشونجه‌لرمده بونك اوزرینه ایدی . سیاسی بر قوت تأسیس ایتمكدی . هپ بو كبی خیال ایله وقت كچرردم .

بعضا پك طاتلی خیاللرایله وقت كچردم ایسه‌ده ، بعضاده كندی وجدانمده پك بیوك مسئولیت حس ایدردم . كیجه‌لری اویقو كورمزدم . بر قاچ كونده بو كبی اوهام ایله وقت كچردیكم زمان عادتا كندی كندیمه خیال استیلا ایدردی . آرقداشلرمده همان بر آن اول بر مسجد بناسی قورولمه‌سنی تصور ایدرلردی .

بن ایسه مسجد فلان بهانه یاپه‌رق برفرصتی قاچرمیوب ایشی مقام خلافته باغلامق چاره‌سنی برابر دوشونمكده‌یم ، نه ایسه لله الحمد بوكا بر اعتراض ایدن بولنمدی . انجامی ینه اورالره واره‌جقدر باذن الله .

« ژاپونیاده كوریلمه‌یه شایان شیلر »

نفس توكیوده :

— پهلوانلرك قلیچ تعلیماتنه مخصوص صالون .

— پهلوانلرك كورەش میدانی .

— یودو باشی صو بندی .

— تجارب زراعیه صالونی .

— كاغد فابریقه‌لری .

— اسهام واوراقه مخصوص ضربخانه (مطبعه)

— دارالفنونلر .

— موزه خانه‌لر (خصوصاً وینو موزه‌سی)

— آقوره موزه خانه‌سی . (۲۵۷) ده
— کتب خانه‌لر ، وینو کتبخانه‌سی ، توکوغاوه کتبخانه‌سی .
— بارون شیبوساوه خانه‌سی وباغچه‌سی .
— مارکز ماجوده باغچه‌سی .
— مارکز کاجیمه باغچه‌سی .

ولایات وناحیه‌لرده کوریله‌جك یرلر :

— صاپپوریده زراعت مکتبی .
— مارییوکه‌ده اورمان مکتبی عالیسی .
— آوشیمه‌ده حریریه فابریقه‌سی .
— نیککو شلاله‌سی مجموعی ۱۳ شلاله وار ، هپ شایان تماشا .
— باقر معدنی نیککو قربنده ، اون سکز بیك عمله چالیشیور .
— کیرین (کوچوکی ولایتی) منسوجات مکتبی .
— تومیوکه‌ده حریریه فابریقه‌سی .
— حاجیوجی حریریه فابریقه‌سی .
— یوقوهده تجارت مکتبی وترسانه .
— اومییاته کاغد فابریقه‌سی ، غایت جسیمدر .
— تاغویه حریریه فابریقه‌سی .
— یوکیجی حریریه فابریقه‌سی وعملیات نسجیه .
— میباته‌ده پاموق ایپلك فابریقه‌سی .
— کووان ده کذا .
— کانازاوه‌ده طبیه مکتبی وصنایع نفیسه مکتبی .
منسوجات وبویا تعلیماتنه مخصوص مکتب .
— بو سکن‌ده فغفور تجربه محلی .
— اوواساکی‌ده قلعه‌سی جسیم فابریقه‌لر پك چوق .
— هیروشیمه مکتب عالیسی ومارکز آسانو باغچه‌سی .
— تاغاواده کومر معدنی .
— نیککو قربنده طبیعی بال منبعی اومانلق .

— توكوغاوه اجدادی مقبره‌سی .

— كيوتو بلده‌سنده ميقادو جنابلرينك سرايلری ، آلتون كموش ضربخانه‌لری ، وعموم ايمپراطورلرك ايكی بيك سنه‌يه قدر اولنلرك مقابری .

دها پك چوق شايان عبرت منظره‌لر وار . پك چوق بنم كورمديكم پك چوق شيلر وار . انسان ايچون هپسنی احاطه ايتمك غايت بيوك مصارف وزمانلره محتاج بنده آنجق كندی مشاهداتمك بر قسمنی عرض ايتمكله اكتفا ايدرم .

*
* *

ژاپونيادن كيده‌جكمز :

صوك ساعتلری كچيريورم . هر كس ايله وداع ايتديكم كبی هر كسنده آروجه استرحام ايتدم : تشييع فلان كبی تكلفات ايله زحمت ايتمامملرينی .

جمادی‌الاولك ٣٧ نجی صالی كونی، حزيران ١٥ مطلقا توكيودن مفارقت ايده‌جكم . بازار ايرتسی آقشامیده پروفسور آريغه جنابلرينك خانه‌سنده بولنيوردم .

پروفسور آريغه حقوق‌دول متخصصلرندن بر ذات اولوب پورآرتوری تسليم ايتمش نوغی جنابلرينك حقوق مشاوری ايدی .

بو ذات محترم ايله صوك صحبتمز اوچ ساعت دوام قدر ايتدی . فقط بن الك صوك سوزلرينی عرض ايده‌جكم :

« بنم تورك وتاتار ملته محبتم پك اسكيدر . فقط تاتار اوله‌رق ايلك اول سزك ايله كسب معارفه ايتدم . روس عسكری اسيرلری بيننده تاتارلری كورديكم زمان برنجی وظيفه‌م اوله‌رق تاتارلری روسلردن آيرمش وكنديلرينه مخصوص يمكلرينی وعبادت يرلرينی تعيين ايتديرمشدم . او زمان هر هفته كيدر تاتارلری بر نظرمدن كچيرردم . شيمدی ايسه سزك ايله اخوان اولدق . قلبلرمز دائما يكديكريله مشغول اولورده ، شو صورتله اخوتمزی تأييد ايده‌رز . بنده‌كز دائما سزك فكركزك خادملرندنم . كنديكز ايچون بر صادق يكدل آرارسه‌كز عاجزانه كندمی تقديم ايده‌رم . »

— بن ژاپونلرك محب خالصی بولنمقله افتخار ايتمكده اولان بر تاتارم . عموميتله ژاپونلرك ترقی وتعاليلرينی آرزو ايده‌رم . زيرا بنم حياتم سزك حياتكز ايله قائمدر . سزه وورله‌جق ضربه بنم ايچون موت احمردر . حياتمك الك طاتلی دقيقه‌لری الك قيمتلی ثانيه‌لری ژاپونياده كچيرديكم وقتلردر .

ديه‌رك بعدالمعانقه مفارقت ايتدم .

بو کیجه دخی صوك کیجه اولمق اوزره ناکایاما خانه‌سنه عودت ایتمشدم . بر چوق آدملر بوراده منتظر : ناکانو ، نیدزه ، بابا ، کوره‌هارا ، دها بر قاچ آدم بولنیوردی.

ناکانو برادرمز دیدی : ــ استاذ یارین تره‌ن ساعت اوچ بچقده حرکت ایده‌جکدر اکسپره‌س ، فقط ایرکن صباح چایی بزم اوده ایچرز ، اوراده بعض اخوان کله‌جك ، سزك اشیالری بورادن قومشولر ایندیره‌جکلر ، بزده اورادن بر قاچ یره اوغرایه‌رق تمام ساعت اوچده استاسیونه اینه‌رز (ژاپونلر استاسیونه « تیشابا » دیرلر) تیشاباده تشییع ایده‌جك کیمسه بولنمایه‌جق . شیمباشی قلوبنده بولنه‌جقلر ، ساعت تمام برده اورایه واراجغز .

نیدزه : — بن بو کیجه بوراده سزك ایله برابر بولنه‌جغم ، سز اویورسکز ، بن ده سزك اشیالریکزی طوپلارم بر آز خدمت کزده بولنه‌لم ...

بابا (انکلیزجه « ژاپان تایمس » غزته‌سی محرری) : ــ یارین غزته‌مزك باش مقاله‌سنی سزك ترجمهٔ حالکز وژاپونیه‌ده بولندیغکز زمان حسیاتکز ایله تزیین ایتمك فکرنده‌یز. هپ غزته‌لرده برنسخه ویره‌جکز ، یارین برقاچ غزته‌نك باش مقاله‌سنی سزك ایله اشغال ایتمك فکره‌یز ، فقط سزی اشغال ایتمه‌مك ایچون هپسندن بالوکاله بن یالکز کلدم.

کوره‌هارا : — بن چیوغی ثه‌ن طرفندن کلدم رئیس حسیبه‌کندلری بولنه‌مدقلرندن بیان معذرت ایدییورلر .

بر کنج : ــ بن هیچیکاته صان طرفندن کلدم ، مخصوص سلام سویله‌دیلر . تیشه‌یه اینه‌میه‌جکلر .

بعضلری قطارك حرکت زمانی اوکره‌نمك ایچون کلمشلر ، خلاصه فوق العاده بر احترام ایله ژاپونیایی دکل ، توکیویی ترك ایده‌جکز .

ایرته‌سی کونی صباح ایرکن ناکانو صان خانه‌سنه کلدك ، بوراده اوحاراوار ، اینوکای وار ، هپ منتظر بولنیورلردی . دوغریسی بو حاللری تعریف و توصیف ایتمکده لسانم وقلمم عاجزدر . نه‌قدر یازارسه‌م افاده ایده‌میه‌جکم . یالکز شونی دیه‌جکم : کویا بن برشیخ کامل مرشدمتکامل ایشمده آنلر مریدان . بلکه دها صمیمی ، دها جدی .

بوراده ساعت ۱۲ یه‌قدر بولندق ، بزم انتقال سفریه‌مزی تدارك ایتمشلر . هر شی بولنده ، یالکز بر الم فراق ، حتی عائله‌می ترك ایدرك بوقدر چکشمامشدر . ساعت تمام اون ایکی بچقده شمباشی قلوبنه کلدم . بوراده یوزلرجه آدم بولیوردی : غزته محررلری ، فوتلر ، هپ اخوان بوراده حاضر بولنیورلردی .

ابتدا یاریم ساعت قدر بعض ذوات ایله خصوصی صحبتلر توالی ایتدی . بری کلور قولاغمه برشیلر سویلر ، اوبری کلور الیمه پاکت ویرر ، کیمی وداع قارتی ویرر . دارالفنون طلبه‌سی مرخصلری ، وصیده دارالفنونی مرخصلری برساعت قدرده ناصه باشنده وقت کچیریلدی . دیرکن نطقلر باشلاندی . بوراده سویله‌نن نطقلر ایرته‌سی کونی غزته‌ستونلرنده کورولمشدر .

بزاستاسیونه کلدیکمزده قطارك حرکتنه یالکز سکز دقیقه قالمشدی . اشیالرمز یرلشدیرلمش ، بیلات آلنمش ، هرشی حاضر وتمام ، استاسیونده‌ده احبادن بعض ذوات منتظر بولنیوردی . بر قاچ سوز سویلندی ، مصافحه فلان دیرکن وقت کچدی بزده واغونه یرلشدیك همان سرعت قطارله حرکت اولندی . مندیللری صاللایه صاللایه احبابلری اوراده ترك ایتدك ، دیرکن قوندوقتور کلدی دیدی : « شنا کازه » محطه‌سندن کچه‌جکز صاغده پنجره‌دن باقکز ، وداع ایده‌جکلر وارمش ، فقط قطار توقف ایتمیوب کچه‌جکدر .

بزهان پنجره‌یه اوزاندق ، قطار مقاصدن کیرمکده ایدی ، دهشتلی صدالر : ابراهیم! ابراهیم ! صدالری دوام ایدیور کیمی قفا صاللامقده کیمی شابقه و متمادیاً باغرمقده ایدیلر . اوزون دکنکه باغلایه‌رق قوندوقتورلر النه‌ده‌مت‌لر اوزاتمشلر . بزده بلاتوقف کچدك . قوندوقتور اوچ عدد ده‌مت کتوردی « پوکیت » دیدی ، یاریم ساعت‌صوکره « هیرونومیه » محطه‌سندن کچه‌جکز ، اوراده قطار ایکی دقیقه توقف ایده‌جك ، سزه وداع ایتمك ایچون یوقوهامادن آدملر چیقاجقمش ، قطار توقف ایدنجه همان اینمه‌کزی استرحام ایتمشلر .

بزم هیچ برشیدن خبرمز یوق ، بوصورتله التفاتلر اولنیور . قطار « هیرونومیه » یه‌کلدی ، بن همان واغوندن ایندم . برقاچ آدم یوقوهامادن چیقمشلر وداع ایچون : ترابعلی زاده حاجی ولی محمد افندی ، کاکاجی والا ، عبدالغفور ، ژاپونلردن دخی اون قدر آدم وار ، اوجمله‌دن بلدیه رئیسی کاماقوره جنابلری دخی بولنیورلردی همان وداع ایدوب کچدك ، اشته شوصورتله ژاپونیه‌نك پای تختی اولان توکیو بلده‌سنی ترك ایتدك .

« ملاحظات »

شیمدی بن بوراده ژاپون ملتی وژاپونیه دولتی حقنده بر آزده کندی ملاحظاتمی عرض ایده‌جکم .

طبیعدرکه بش آلتی آی ژاپونیه‌ده بولندیغم جهتله ژاپونلر حقنده بر درجه بیان ملاحظه ایده‌بیله‌جکم . زیرا اولدقجه اختلاط ایتدم ، ملتك عادات واخلاقنه بلکه‌ده تماماً احوال روحنه کسب وقوف ایتدم . هرنه سویلرسه‌م تجربه نتیجه‌سی اوله‌رق سویلیه‌جکم .

دینه‌بیلیرکه: شیمدی‌یه قدر یازدقلرکز نه ایدی . سزك ملاحظه‌کز دکلمی ایدی ؟

اوت بنم شیمدی‌یه قدر یازدقلرم مشهودات ومسموعاتم ایدی . بوندن صوکره برده ملاحظه‌م واردر . اویله بر ملاحظه یازمق عادات جاریه‌دندر . عموم سیاحلرك وعموم Ethnographe و Antorahologie علملریله اشتغال ایدنلر دائماً کندی ملاحظه‌لریله تتبعاتلرینه خاتمه ویرمشلردر . بن‌ده ژاپونیه‌جه اولان سیاحتم اثناسنده‌کی مشاهداتمه برده ملاحظاتمی علاوه ایده‌جکم .

ژاپونلرده اولدقجه طبیعت فطریه محافظه اولنمشدر ، اصل اك بیوك حکمتده او فطرتده‌در . اصل دقت اولنه‌جق نقطه‌ده بو نقطه‌در . اوت تمدن بر درجه فطرته جلا ویرر ، فقط افراط اولنمزسه ، افراط اولندیغی کبی جلا یرنده بر طاقم خسته‌لقلر تولید ایدر . بو کون اوروپا تمدنی نظر اعتباره آلنورسه فطرتك قیمتی برقات دها تقدیر اولنور . بوکون ژاپونلرده انسانلر بیننده صنوفه تقسیمات یوقدر . انسانلر انسانیت نقطهٔ نظرندن یکدیکرندن فرق اولنه‌مز . بلکه مساوی ومعادلدر . بر ناظر مقام مأموریتنده بشقه یرده بر کورومه (آراباجی) وریکشه‌یه قرداشجه‌سنه معامله ایدر ، بر سفره‌ده یمك یر ، بر مجلسده بولنور . زادکان مجلسنده رنجبر وفلاحده بولنور .

نظافت ژاپونلرك خواص طبیعه‌لرندن کیدر . آیاق یوللرنده صو بولنور ، اغتسال ایدرلر ، ذکور واناث طهارته صوك درجه‌ده رعایت ایدرلر ، بونلر هپ طبایع فطریه‌لرندندر .

صداقت درجه‌سنی عرض ایتمك ایچونده بعض مشاهداتمی درج ایده‌جکم . یوقوهاماده بولندیغم زمان بر مغازه‌ده کتاب آلدم ، ژاپون پاره‌سی بولنمدیغندن کتابجی‌یه روس پاره‌سی ویردم ، دکانجی‌ده بزم پاره‌یی خادم النه ویردی . بریره کوندردی ، بزه‌ده بر کوستردی ، کندیسی بزه اعاده ایده‌جك پاره‌نك فضله‌سنی صایمقله مشغول ایکن چوجق کلدی . بانقه‌یه کیتمش کلمش ، پاره فرقنی صورمش ، پیاسه‌یه باقه‌رق یکرمی بش روبله‌ده اوتوز بش قاپیك بزم منفعتمزه فرق ایتمش ، پیاسه حسابیله بزه او اوتوز بش قاپیکی‌ده ویردی . حالبوکه بن پاره‌نك او قدر فرقنی بیلمه‌م ، بیلسه‌م بیله اهمیتسزدر . فقط دکانجی وجداننه

مراجعت ایتدی ، بزم حقمزی ویردی .

برکون توکیوقربنده برصیفیه‌ده بولنیوردم ، کیج قالدم ، ترامو‌ای فلانده دورمشدی ، برآزده یورولمشدم ، کیجه اوراده هوتله کیردم ، کیجه یاتمق ایچون قاچ پاره اولدیغنی صوردم ، دیدیلر : یاریم ئه‌ن . بنده یاتدم ، اویودم ، صباح قالقوبده آبدست آلدقدنصکره همان کیده‌جکدم ، ، سوت قهوه ایله ایکی یمورطه کتوردی . بنده رد ایتمدم ، قهوه‌یی ایچـدم ، یمورطـه‌لری ییدم ، خادمك النه بر ئه‌ن ویردم . برده خادم بزه یاریم اعاده ایتدی . « قهوه ویموطه پاره‌سنی‌ده آلکز » دیدم ، « اویاریم ئه‌ن داخلنده برابردر . » دیدی . ایشته بوبیوك برصداقتدر .

دها بوکبی شیلر یك چوق مشاهده ایتمشمدر ، ذاتاً عالم اسـلامده باشدن باشه بحث ایتدیکم شیلری دخی نظر اعتباره آله‌جق اولورسـه‌ق ژاپونلرده فطری اخلاق حمیده تماميله تعلیمات اسلامیه‌یه موافقدر .

بن ژاپونیـه‌ده نه‌قدر تتبعاتده بولندیغمی یالکز عالم اسـلامده قید وضبط ایتدیکم شیلره حصر ایده‌میه‌جکم ، دها یك چوق شیلر واردرکه قلمه آلنمامشدر وبعض شیلرده غایت اختصار اولنمشدر ، تلخیص اولنمشـدر ، مع‌مافیه بوندن صـکره عرض ایده‌جکم ملاحظاتم ینه اومشاهداتمك خلاصة‌الخلاصه‌سیدر .

ژاپون ملتی طبعاً وفطرةً غایت‌صاغلام ، غایت متحمل بر ملتدر . اوفاجق اوفاجق ژاپونلرك چکمکده اولدقلری آرابه‌لر وقالدیرمقده اولدقلری یوکلر هیـچ بروقت آنلرك قامت وجسملریله وتغدی ایتمکـده اولدقلری اطعمه ایله قیاس قبول ایتمز . بر ژاپون پاطلاسه یومیه اوچ غروشدن فضله ییه‌مز ، حالبوکه عین ژاپون بر بارکیرقوتنده خدمت کورر . ذاتاً بتون حیواناتك خدمتنی انسانلر کوریبور . بر ریکشه ساعت‌ده اون ایکی کیلومتره قطع مسافه ایده‌بیلیور .

بوکون اللی ملیون ژاپون هر سنه بشیوز بیك تزاید ایدییور بوده هیـچ بر ملتده یوقدر . البته بو قدر نما او ملتك بشقه‌لره نسبةً بر خصـوصیته مالك اولمسنه دلالت ایده‌جکی شبهه‌سزدر .

هم حقیقته بونلر نظر اعتباره آلنه‌جق شیلردندر ، زیرا ملتلرك استقبالنه آنجق بوکبی شیلر ایله استدلال اولنه‌بیلور .

بونلر بوکون نسیاترقی ایتمکده ، فقط ترقی ایتمکده‌دو . اخلاق بر درجه خرستیانلرك تأثیراتیله سکته‌دار اولمش ایسه‌ده ، همان اصـلاحنه تشبث اولنمشدر . عن‌قریب اوده

اعتدالی محافظه ایده‌جك قدر بر درجه‌یه کلورسه آرتق هر جهتدن ترقی ایتمکده‌اولان بر ملت قولای قولای ایله منقرض اوله‌مز .

بو کون ژاپونلر عمومیتله اوقور یازار بر ملتدر . فنون جدیده‌یی تمامیله قبول ایتمشلردر . حال حاضردن دها یوکسلتمك فکریده عموم ژاپونلرك آمال ملیه‌لریدر . بویله بر ملتك عن‌قریب افول ایتمه‌سنی تصور ایتمك ظن ایده‌رم پك سطحی ملاحظه ایدنلر ایچون محتمل اوله‌بیلور . فقط جدی،اطرافیله موازنه یاپا که ایده‌رك بیان افکار ایده‌جکلر اویله پك قولای ژاپونلرك افول ایده‌جکنه حکم ایده‌مزلر .

اوت روس محررلرندن بعضلری ژاپونلرك ترقیلری‌صنعی بر ترقیدر ،دیه تیاترو صحنه‌سنده کوستریلور تزییناته تشبیه ایله Decoratin دیمك استه‌مشلر ایسه‌ده ظن ایده‌رم بوده کندیلری ایچون یالکز بر تسلی‌در . آوروپا محررلرنده بعضلری عین فکرده بولنمشلر ایسه‌ده،ینه شرقده بویله بر ترقی‌یه قلباً خصومت بسله‌مکدن بشقه برشی‌دکلدر.

طبیعیدرکه ، ژاپونلرده اولان فطری استعدادك درجه‌سنی بن تقدیر ایده‌مم احتمالکه استعداد فطریلرنده بر نقصان اوله‌بیلور . بن او جهتلری قارئین کرامك موازنه‌سنه ترك ایده‌جکم ، یالکز کندی تجربه‌لرم اولمق اوزره شونی دخی عرض ایتمك استرم :

بر ژاپون طلبه‌سی بر روس طلبه‌سیله یکده قیاس اولنه‌مز . روس طلبه‌سی مکاتب‌اعدادیه صوك سنه‌لرنده ایکن مکتب درسلرندن فضله اوله‌رق امور دولتدن ، دره‌دن تپه‌دن وسیاسیاتدن دخی بحث‌ایدر.اما ژاپون طلبه‌سی دارالفنون‌صوك سنه‌لرنده‌اولسه‌بیله کندی وظیفه‌لری خارجنده هیچ بر شی ایله اشتغال ایتمزلر ، هله امور سیاسیه‌دن قطعیا بحث ایتمزلر .

حتی بر ژاپون دوقتوری ویا مهندس ، آوو قاتی کندی اختصاصاتی خارجنده سوزه پك‌مداخله ایتمز . دیمك استرم هرکس وظیفه‌سنده ممتاز بولنیور ، دره‌دن تپه‌دن آتوب طوتمق فکرنده بولنمیورلر .

احتمالکه بوده تربیه‌لرینك اقتضاسیدر.معلوماتلرینك نقصانینه‌ده دلالت ایتمز،فکرلرینك محدود اوله‌سنه‌ده بونکله استدلال اولنه‌مز .

بنم فکرمجه ژاپون ملتنك استقبالی غایت پارلاقدر . هر جهتدن تقدم،ترقی تعالی ایتمکده، زیرا هرکس کندی وظیفه‌سنی بیلیر ، وظیفه‌سی دائره‌سنده صوك درجه‌ده ثبات و متانتله استقامت ایدر ، وظیفه‌سی خارجنه چقدیغنی کبی دیزدور . هرکس کندی وظیفه‌سی دائره‌سنده صوك درجه‌ده فعالدر .

ژاپونلرك الك جالب دقت اولان جهتلری ده اودر که تعلیمات ابتدائیه آلتی سنه مجبوریدر وشو ابتدائیه مکتبلرینك دورت سنه‌سنده تعلیمات عسکریه دخی مجبوریدر. بر ژاپون دها چوجق ایکن عسکرلکك مبادیسنی بیلمش اولیور. چوجقلری ایکی سنه یالکز وجودلرینی منتظم تحریك ایده‌بیلمك وقوللرینی قومانده‌یه آلیشدیرمق صورتیله تعلیم ایدرلر. ایکی سنه‌ده دکنکدن معمول اسلحه ایله تعلیم ایدرلر. دیکر درت سنه اثناء تحصیلده هم اوقویوب یازار اولیور، همده سلاح طوتار اولیور. صوکره‌ده بر ژاپون کیم اولورسه اولسون اون سکز یاشنه کلدیکی کبی ایکی سنه عسکرلکی تماماً ایفا ایدر. دیمك یکرمی یاشنه کلدکده هم مکمل عسکر اولیور، هم خدمت عسکریه‌یی ایفا ایتمش بولنیور.

محاربه فلان اولمز — هر کس وظیفه‌سنه، خدمتنه، عمله ایسه او یوله کیدیيور لدی الایجاب همان سلاح باشنه دعوت اولنمق شرطیله. بوصورتله تعلیماته باشلاندیغی شیمدی سکز سنه اولمش، بوندن اون درت سنه صکره عموم ژاپونیاده هر ژاپون مکمل عسکر اولاجقمش، یکرمی سنه صکره‌ده آرتق ملت مسلحه اولاجق. ایشته بر کره ملاحظه اولنورسه او زمان ژاپونلرك عدد نفوسلریده یوز میلیونی بوله‌جق، زیرا اون ایکی میلیون قوره‌لی ژاپون اوله‌جق، کندیلریده اون میلیون تزاید ایده‌جك. فورموزوار، پراتاس وار، مانچوریه‌ده وار، عنها منها یوز میلیون دیمکدر. ملت مسلحه اولدیغی کبی هر وقت اون میلیون عسکر اخراجنه موفق اوله‌بیلور.

اقتصاد بحریلرینی موازنه ایچونده (٢٥٧) صحیفه‌ده کوستردیکمز رقملر کافیدر. یالکز بر قصور وارکه فقیرلك. اراضی آز، آدم چوق، البته بونکده چاره‌سنی بوله‌جقلر. یکانه چاره مانچوریاده یرلشمك، مغولستانه دوغری‌ده آچیلمقدر، بوده غایت طبیعی اوله‌رق توسع ایدر. آهسته آهسته سیبریا یایلالرینی دخی طولدیررلر. اون میلیون عسکرك اوکنه کیم سد چکه‌بیلور. او زمان روسلر بایقال دکل، اوراله قدر چکلمکده‌ده راضی اوله‌جقلر. شو صورتله او جهتده تأمین اولنورسه، آرتق ژاپونلره عن قریب افول ایدر بر عنصر نظریله باقمق آبداللق اولور.

ژاپونلرك دینی نقطه‌سندن استقبالی:

بو مسئله جداً شایان ملاحظه‌در، بوکون عموم دول معظمه میسیونرلری کمال کرمله چالیشمقده‌درلر، ظن ایدرلرکه دها یوز سنه صکره ژاپونلری کاملا خرستیان یاپه -

جقـلرمش . اولورسه ! .. اوت ظن اولنه‌بیلور ، میسـیونرلرك ژاپونیایه ایلك آیاق باصدقلری قرق آلتی سنه اولمش . او زمان ژاپونلر تمامیله جهالتده بولنیورلردی . فن ، معـارف وقوت نامنه هیچ بر شیلری یوقدی . اویله بر زمان فترتده کوردکلری وظیفه میلیونلر ایله لیرالر دوکدکدن صـکره شیمدی‌یه قدر هیچ اولمزسه بر میلیون آدم تنصر ایتمش اولسه ایدی امیدلرینی بزده حقلی بوله‌بیلوردك . اما بوندن صکره ژاپونلرك تنصر ایتمه‌لری پك شبهه‌لیدر . حبشیلره قیاس اولنه‌ماز .

بن برچوق جهتدن ژاپونلرك اسلامیت ایله مشرف اوله‌لرینه کسب قناعت ایتمشمدر.

اولا ژاپونلرك عادات و اخلاق و اصول معیشتلری تمامیله عادات اسلامیه و اخلاق حسنهٔ محمدیه ایله متناسب اولوب اساسا هیچ فرق اولنه‌مز درجه‌ده‌در . بر ژاپون ایله بر سیبریا مسـلمانی یان یانه کلدیکی کبی بری آخردن هیـچ تفریق اولنـه‌مز . هـله ژاپونلرده زوجین بیننده اولان معامله بسبتون تعلیمات اسلامیه قواعدینه مطابقدر .

بر قادین زوجنك مساعده‌سندن بشقه هیـچ بر تورلی حرکتده بولنه‌مز . حتی فضله اوله‌رق پدری خانه‌سنه کیده‌جکی زمان زوجندن مسـاعده اسـتر ، برقادین تمامیله بر خانه‌نك صاحبه‌سیدر وزوجنه اطاعتی‌ده مجبوری‌در .

ثانیا ژاپونلرك اخلاق ملیه‌لری یکانه سرمایه‌لریدر ، عمومیتله ژاپونلر اخلاق ملیه‌لریله افتخار ایدرلر و بونك محافظه‌سی اوغرنده هر نوع فداکارلغی کوزلرینه آلدیرمشلردر. بر طرفدنده خرستیانلق بونلرك اخلاقنی افساده باشـلامشدر . خرستیانلغی قبول ایدنلر اکثریتله سؤ اخلاق ایله مبتلا اولمشلر و اولمقده‌لردر . سفاهت تعمم ایتدکجه ، ملتلرك موازنهٔ اقتصـادیه‌لری صارصیله‌جغی ژاپونلر مکمل تقدیر ایتمشلر ، بوتون قوتلریله بونك اوکنی آلمق اوغرنده هر فداکارلغه کوکس ویره‌جکلردر . بونك ایچـون یکانه چاره اسلامیتی قبول ایتمکدر . دینه تمسك اولنمدقجه اخلاق محافظه اولنه‌مز ، بو تجاریب عدیده ایله مصدق بر قضیه‌در . بوده مذهبی ایسه بو وظیفه‌یی ایفا ایده‌میه‌جکدر ، شـو حالده ژاپونلره اك صاغلام ، اك کسدیرمه یول وارایسه اوده اسلامیت یولیدر . بویوله سلوك ایتمکده اصلا وقطعا تردد ایتمه‌یه جکلردر ، بونك ایچونده بزم طرفمزدن جزئی بر همت ایستر . زیرا دین مبین اسلامك حقایقنی بوکون ژاپونلره بیلدیره‌جك بر واسطه اورتهـ لقده یوقدر . عرب لسانی بیلمزلر . تورکجه بیلمزلر ، اجنبی لسانلرنده ایسه حقایق اسلامیه‌دن لایقیله بحث ایده‌جك برکتابده بولنه‌مز ،

برطرفدنده آوروپا مسیونرلری کلیتلی پاره‌لر صرف ایده‌رك ژاپون لسانـده دین مبین

اسلام علیهنده نشریاتدن کیری دورمیورلر ، استر استه‌مز اورته‌لقده بر جسارتسزلك حس اولنه‌جقدر و بر شبهه‌یی دعوت ایده‌جکدر .

اکر بزم علمامز بر آز همت ایدرده بویله ژاپونلر برکره اقدام ایدرسه‌لر اسلامیت کمال سرعتله انتشار ایده‌جکدر . بو جهتی هر زمان سویله‌مشمدر ، هم بویله‌در ، بشقه چاره بولنه‌مز .

بوندن ماعدا ژاپونلره سیاسهٔ دخی اسلامیتی قبول ایتمکده پك بیوك منافع ملحوظدر . ژاپونلر اسلامیتی قبول ایدرلرسه هیچ شبهه‌سز چینده اولان مسلمانلر ژاپون امتعه‌سی ایچون حاضر بربازاردر . مانجوریه‌ده مملکتك نصفی مسلماندر . ژاپونلر اسلامیتی قبول ایتدکلری کبی بلاسل السیف بورالری استیلا ایده‌جکلر ، بحرمحیط هندی جزیره‌لری ژاپونلرك آمال سیاسیه‌لرینه بوتون موجودیتله موافق اولور . زیرا یکرمی ملیون اهل اسلام اوفاجق قلمنکلر الندە بولنیور . بومسلمانلر ژاپونلرك قوجاغنه آتیلمق ایچون هرزمان حاضردر . وقلمنکلرك ظلمندن قورتلمق ایچون یکانه بر چاره وار ایسه اوده ژاپونلره التجا ایتمکدر .

ژاپونلر ایچون مهم اولاندها بر جهت واردرکه اوده چینلیلرك استقبالده ترقی ایتمه‌لری ، اکر چینلیلر بحق ترقی ایدرلرسه اوزمان ژاپونلرك موقعلری دها بیوك مشکلاته دوچار اوله‌جقدر . اوزمان ایچون چین داخلنده اولان یوزمیلیون مسلمان ژاپونلرك دوست صادق وخادم افکاری اولاجقدر . ایشته بو جهتله دخی ژاپونیه‌ده اسلامیت انتشاری ژاپونلر ایچون بیوك برمنفعت سیاسیه تأمین ایتمش بولنه‌جقدر .

دها پك‌چوق جهتلر واردر ــ ژاپونلرك‌بیوك دشمانلری اولان روسیه داخلنده اوتوز میلیون قدر مسلمان بولنمه‌سی ودها هندستان جهتی نظراعتباره آلمزسه‌ق بیله آسیانك جنوبی قولاغی اولان‌شبه جزیره‌سینغاپوره قدر جوهر حکومتی داخل اولدیغی حالده اوراده یدی‌دانه امارات اسلامیه ژاپونلر ایچون شکر یرینی طوته‌جقدر .

اشته شو جهتلر تماميله ملاحظه اولنه‌رق ژاپونیه‌یه دعوت ایچون کوندریله‌جك علمایه بر قیلاغوز ویرلسه ، کیده‌جك آدملرك بر آزده استعداد سیاسیه‌لری اولورسه هیچ شبهه یوقدرکه عموم ژاپونیه‌ده اسلامیت غایت مهم برموقعی حائز اولور ، رأس‌کارده اولنلر کاملاً بوفکرك ترویجنه خدمت ایدرلر .

اکر بویله برمسلك سیاسی تعقیب اولنمزسه ژاپونلر ایچون دین مسئله‌سی بر اهمیتی

حائز اوله‌مز ، زیرا ژاپونلری معنویاته اقناع ایتمك هیچ بروقت قابل اوله‌میه‌جغی جزئی ملاحظه ایله‌ده ظاهردر .

بك طبیعیدرکه بزم صوفیلرمزك خاطرلرینه کلور . مادامکه ژاپونلرك دینه رغبتلری یوقدر ، نه ایچون بز آنلرك اهتدا ایتمه‌لرینی آرزو ایده‌رز ؟ بویله برسؤال خاطره کلور .

فقط سیاستدن خبری اولنلر ژاپونیه‌ده اسلامیت انتشاری اهمیتنی تقدیر ایتمکده تردد ایتمزلر . اوت ابتداء امرده یالکز نامی بزم ایچون کافیدر ، یالکز صورةً بز اسلامیتی قبول ایتدك دیرلرسه ، عموم مسلمانلرك آوروپا محافل سیاسیه‌سنده موقعلری بوتون بوتون تبدل ایدر .

بن کندم ژاپونلرك اسلامیت ایله مشرف اولمه‌لرینی جداً آرزو ایده‌رم و ژاپونیه‌ده بولندیغم زمان بویوله پك بیوك اهتمام ایله صرف افکار ایتمشمدر و بردرجه‌یه قدرده موفقیت کورولمشدر . اکر بزم علماء اسلام طرفندن برآز صرف همت اولنورسه هیچ شبهه یوقدرکه نتیجه غایت پارلاق اولاجقدر . حتی ابتداء امرده سیاسته باغلی اولسه بیله بز حقیقتی کوستره‌بیلورسه‌ك عاقبتی غایت صاغلام و صوك درجه‌ده متین برمسلمانلق اوله‌جغنه امنیتم برکمالدر . مع مافیه بوکونده شرف اسلام ایله مشرف اولنلر ایچنده غایت جدی آدملر واردر ، وهردائم جدی وصمیمی اهتدا ایده‌جکلرده بولنور . فقط اصل مهم اولان نقطه رجال حکومتك میل ایتمه‌سیدر . اصل معرفت اسلامیتی رسمی دین اوله‌رق قبول ایتدیرمه‌نك چاره‌سنی بولمقدر . تدبیر ایله سعی اولنورسه بونلرهپ اولاجق شیلردندر

توکیودن مفارقت اولندی

نیجون جزیره‌سی ساحل شرقیسنی تعقیب ایدرك سرعت قطاریله کتمکده‌یز ، بوکرده برنجی موقعده بولنیورم . یولجی اوقدر چوق دکل ، یرلی ژاپونلردن یدی سکز کشی وار ، آوروپالیلردنده ایکی آدم بولنیور .

برساعت قدر کیتدکدن صوکره ژاپونلردن بریله کسب معارفه ایتدم ، بوکبی اوزون یوللرده یولجیلر ایله معارفه اولنمزسه انسانی صقندی باصیور .

کسب معارفه ایتدیکمز ذات ژاپونیه‌جه الکمشهور برآدم ایمش . بو آدمك شهرتی بزم ایچون برمعمی‌در .

ژاپونلر ذکوروانات عمومیتله آغزلرنده برحب کزدیرلر . اصل حب نه‌دن معمول اولدیغنی بیلمیورم ، فقط هرژاپون بونی استعمال ایدر « جیندان » حبی دیرلر . شو حب سببندن بوآدمی عموم ژاپونلر بیلورلر ، بوآدمك اسمی دخی جیندان اولوب مذکور حبك

مخترعی ایمش . غایت کوزل بر تصادف . بن بو حبی احبابلرمده دائما کورردم ، کندمده نادرا آلوردم . حب غایت کوزل قوقولو بر شیدر ، آغزی تمیزلر ، فقط منفعت و مضرتنی بیلمزدم .

ایشته بوکره تصادفی اوله‌رق جیندن جنابلریله بالذات ملاقات ایتدم . اختراع کرده‌لری اولان حب حقنده بر آز معلومات ایسته‌دم .

اولا جیندن کندیسی عن اصل آواسا کی بلده‌سی اهالیسندن اولوب توکیو طب فاکولته‌سنده اکمال تحصیل ایتدکدنصکره امریقایه کیتمش اوراده دخی اوچ سنه‌قدر تحصیل وعملیاتده بولنمش . وبالآخره تکرار ژاپونیه‌یه کلمش ، بو حبی اختراع ایتمش . حب بر چوق خصائلی مشتمل ایمش : برنجی خصاتی هیچ مضرتی یوق ، اك بیوك خصاتی دخی بو اولاجق ظن ایدرم . ثانیاً مداومه‌لری دیش آغریسی کورمزمش ، بوده احتمال اوله‌بیلور ، زیرا آغز دائما تمیز بوله‌جق . معده‌یی اصلاح ایدرمش ... دها پك چوق منافع تعداد ایتدی .

اصل بنم مقصدم اوراسنده دکل ، ۱۹۷ صحیفه‌ده بو آدمك اعلانلری حقنده بر قاچ سوز سویله‌مشدم . اوسوزلری بر کره تکرار کندیسنه صوردم ، دیدم : اعلانکز پك چوق ، بن ایشتدم . بو اعلانلره اوچیوز اللی بیك (ئین) پاره صرف ایدرمش‌سکز ، دوغریسی نه‌قدر تخمین ایدیورسکز ؟

— قوره ، چین داخل اولدیغی حالده اوقدر مبلغ صرف اولنور . اولمزسه بیله قریبدر . بوسنه دها بیلمیورم .

— قوره‌ده ، چین‌ده اعلانلرکز بولنیورمی ؟

— چین‌ده اوقدر چوق دکل ، یالکز بیوك شهرلرده : تزین ، پکین ، شانحای کبی مرکزلرده بولنور ، قوراده مانچوریاده هر بلده‌ده بولنور ، بیوجك کویلرك دخی هپسنده بولنور .

انسان تفکر ایدرسه حیرت ، بر حب اعلانی ایچون نه قدر پاره‌لر صرف ایدیورلر . بو آدم غایت معلوماتلی بر ذات . آوروپانك هر طرفنی کزمش ، بو کبی بر آدمك بویله بر حب ایله تجارت ایتمه‌سی دوغریسی انسان دوشوندکجه حیرتلر ایچنده قالور . مع‌مافیه صرفیاتنی صورمایه بر تورلی قلبم راضی اولمدی .

صوکره سوزی بشقه مسئله‌دن آچدق ، بزم ایچون آواساکی‌یه قدر غایت کوزل بر رفیق اولدی .

جیندن صانك وقتیله عسکرلکیده واربحریه ضابطاننده‌نمش ، شوسببدن هپ اعلالری آمیرال رسمنده بولنیوردی . حتی روس محاربه‌سنده‌ده قلعه محافظه‌سنده بولنیش . و بر طرفنده فخری اوله‌رق مجروحلره باقارمش .

ایرته‌سی کونی صباح آواساکی بلده‌سنه کلدم ، اورایه یقین کیوتو ، نارا بلده‌لرینی سیر ایتدکدن صوکره آخشامه دونوب اویولده رفیق اولدیغم تجیندن صان خانه‌سنه کلدم . برکیجه‌ده اوراده مسافر قالدی . بتون طرز معیشتلری آوروپا اصولنده یمکلر فلان غایت مکمل بولنیوردی . بو آدمله تصادفی برملاقاتدن جدی محبت حصوله کلدی . دها غریبی شوراسیدرکه کیجه ساعت اون اولمشدی . خانه صاحبی بزه دیدی : « سزك یاتاقلرکز حاضردر ، بزم بوأوده کیجه کیمسه بولنمیور ، برشی لازم اولورسه شو ذیلی چالارسکز . خادم کلور . کیجه‌کز خیر .

— سز نره‌یه کیدییورسکز ؟

— بزم اوطرفده کندی خانه‌مز وار ، بوراسی یالکز مسافرایچوندر . الکتریق ضیالرینی ایسترسه‌کز قاپاتیرسکز ، آچیق قالسه‌ده زیان یوق . کیجه‌لرکز خیر .

بزقالدق قوجه برسرای ایچنده یالکز کندیمز ، جیندن صان کندی وعائله‌سی اوفاجق کابه‌ده معیشت ایدرلرمش . ایرته‌سی صباح ایرکن قالقدم ، شمندوفرایله دوغروسیمونا کی بلده‌سنه کلدم .

بوراسی ژاپونلرك برتجارت لیمانیدر ، دها دوغریسی بربوغازاولوب خلقتك ژاپونلره احسان ایتدیکی حصن حصیندر . بونك قارشی طرفنه موجو دیرلرمش ، اورادن ناغاساکی‌یه قدر شمندوفر کیدر .

بن بو اوفاجق قریه‌ده بر ژاپون خانه‌سنه مسافر اولدم ، برکیجه‌ده بوراده قالدم ، ذاتاً اولدن برکره دولاشمشدم ، کوریله‌جك برشی یوق یالکز بوراده واپوره منتظر اوله‌جغم . انسان هرزمان جهالتدن پك چوق زیان دیده اولیور ، بن قوره‌یه کیده‌جك واپور صورییورمده کیمسه‌یه دردیمی آکلاته‌میورم . قوره دیرم یوق ، کاری‌یه دیرم بیلمیورلر . چوق تعجب ایدییورم . خانه صاحبی بزم واپورله کیده‌جکمزی آکلادی امازه‌یه کیده‌جکمزی برتورلی آکلایه‌میور . نهایت کیتدی برخریطه کتوردی ، آچدیغنده کوستردم . دیدی : ها ، سن کیده‌جکك یرك آدینی بیله‌یورسك . . جیوصن . .

ایشته بزم قوره دیدیکمز مملکته هم ژاپونلر هم قوره‌لیلر هم چینلیلر (جیوصن) دیرلرمش . یرلی اهالیجه قوره نامی مطلقا مجهول .

نه ایسه بز « جیوصن » نامنی بیلمدیکمزدن‌اوکون واپوری قاچیردق، بزم کلدیکمز ساعت واپور وارمش ، فقط بزطوتدیره‌مدق، کیده‌جکمز یرك آدینی اوکرندکدن صکرا ایرته‌سی کونی اقشام ژاپونیه‌دن تمامیله مفارقت ایتدك . بوراده اوفاق واپورلرایشلرمش ایکی واپور هرکون بری کیدر بری کلورمش .

قوره ـ جیوصن

ژاپون واپوریله سیموناسا کیدن فوزانه دوغری حرکت اولندی. بن سیموناسا کی موجو اطرافنده برر کون جولان ایتدکدن صکره قوره‌یه دوغری کیتمك اوزره واپوره بندم واپورك نه زمان حرکت ایده‌جکنی صوردیغمده سواریدن شو جوابی آلدم:

دوشنیورم، قالقوب قالقمایه‌جغنی، بیوك فورطنه کوزکیور، عجبا کچه‌بیله‌جکمی‌یز . اداره‌یه تلغرافده ویردم ، قطعی امر کلورسه بز کیده‌رز ، اما سزه یارینکی واپوره قالمه‌کزی توصیه ایدرم فورطنه غایت دهشتلی اوله‌جقدر .

آرادن بر ساعت کچمه‌دن قاپوتان کلدی : بن قالقیورم ، امر کلدی ، سز نه یاپه‌جقسکز ؟

— طبیعیدر بنده کیده‌جکم . قاچ ساعت قطع مسافه ایده‌رز ؟

— آ، بوهواده واپورك ساعتی سویلنه‌مز اون ایکی ساعتده فلان توتدیره‌بیلورسه‌ك فنا اولمازدی، بقالم، دهشتلی فورطنه اوله‌جق. مع‌مافیه ١٢ ـ ١٣ ساعت بلکه یاپارز .

آرتق حرکته قرار ویرلدی واپور غایت اوفاق مولا سلامتلك احسان ایتسون.

بن واپورده برنجی موقعده بولنیورم . موقعك مفروشاتی تمام ژاپونلرك خانه‌لرنده اولدیغی کبی بوینه بر حصیر سرلمش ، حصیر اوزرینه هر یولجی کندی یتاغنی سردیکی کبی اوزانیر ذاتاً ایکنجی موقع ایله برنجی موقع بیننده هیچ فرق یوق یالکز برنجی‌ده آلافرانغه بر صالون وار اوده بك بایاغی یالکز بر ماصه ایله بر قاچ صندالیه وار . قمارالرك هپسی ژاپون اصولنده تفریش اولنمش ینه قمارا تسمیه اولنیور .

واپور حرکت ایتدی آقشام ساعت تمام یدی ایدی دها دکزه آچیلمه‌دن مسافرلرده غثیان باشلادی واپورده اینوب چیقیور دکزده فورطنه آلدی یورودی بزده برطرفدن استفراغ برطرفدن مقاومت ایتمکده‌بر ساعت قدرچکشدك اما دها زیاده‌سی قابل اولمدی یولجیلر عادتا جانسز بر شی کبی یووارلنیورلر . خدمه بر طرفدن یولجیلرك پسلکلرینی

تمیزلمکده . معاونتده ایتمك ایستیورلر اما ، اونلرده مقاومت ایده‌میور . نهایت هر کس ید قدرته تسلیم اولدی. هرنه اولورسه‌اولدی‌یاریم حیات، واپورك سواریلری آراده صیره‌ده کلوب یوجیلره تسلی ویریورلر . فقط کیمسه‌نك قولاغنه بر شی کردیکی یوق اویودم‌می، بایلدم‌می بیلمم. اوندن صکره هیچ بر شی بیلمیورم .

صباح ایرکن کوزمی آچدم نه کوره‌یم نه البسه قالمش . نه‌ده یتـاق . بوتون یوجیلر کندیلرینی پسلك ایچنده بولدیلر .

واپورده فوزان لیماننه یاقلشمش بولنیوردی هوا غایت کوزل اما دکز دها سکونت بولمامشدی . نه ایسه زورله کندیمزی طوپلایه‌رق البسه‌لرمزی دیکیشـدیردك . بر درجه کوزیمزی آچه‌بیلدك فقط قفالر هیچ بزم دکل اویله بر آغرلقکه تعریف اولنه‌ماز.

صباح تمام ساعت سکزده واپورمز فوزان لیماننده دمیر آتدی . همان قایقجی اصنافی واپوره فیرلادیلر . هپسی ژاپون لسانی تکلم ایدییورلر .

انسـان قوراللیلری کورنجه اورال باشقورتلری خاطره کلور ، هر جهتدن قورا-لیلرك اورال باشقورتلرینه مشابهت تامه‌لری‌وار . البسه تمام تمامنه باشقورت البسه‌لری، سیمالرنده دخی فوق‌العـاده بر مناسبت وار ، بن واپور اوزرنده قایقجـیلری ابتدا کوردیکم زمان بر آزده‌تردد ایتمشدم‌عجبا اورالدن عمله‌که‌بیلورمی دیه خاطرمه کلشدی .

قایقلر ایله ساحله کلدك ، اشیالرمزی‌ده باقه‌جقلرمش دینلدی ایسه اهمیتله باقلمدی بوراده بن یالکز شونی عرض ایده‌جکم . قایقجی بزی واپوردن قره‌یه کتوردی، اوفاق پاره بولنمدیغندن بالطبع یارم ئین ویردم ، قایقجی بزم پاره‌یی آلدی بر طرفه کیتـدی . بن نظر اعتباره آلمادم، غایه‌سی آلتی غروش برپاره . کومروکدن اشیالرمی طوپلادیغم کبی ریکشه ایله (تیشابا) شمندوفر استاسیونه کیتدك ، قطارك حرکتنه وقت وارمش ، بزده بر آز یمك فلان ییه‌لم دیه‌رك اوراده بولنان ژاپون مسافر خانه‌سنه کیردك . مسافر خانه‌دن چیقدیغم زمان بر فقرا آدم بزه درت غروش قدر پاره ویرییور ، دیدم: بونه‌پاره‌سی؟

— قایقجی‌یه اللی سین ویرمشسکز اونك فضله‌سی .

ایشـته تربیهٔ فطریه ، آوروپالیلرك وحشی وباربار تعبیر ایتـدکاری شرقده نه‌لر وار . بر کره غایت اهمیتسز بر پاره صکره‌ده او کمرك ســاحلندن شمندوفره قدرده یکرمی دقیقه‌لق برمسافه. کیم آرایه‌جق کیم بوله‌جق ، فقط شرق تربیه‌سی حقوق عباده بشقه کوز ایله باقار ، بیچاره قایقجی کورمش .بن برغریب آدمم قایقجیلرك تعرفه‌سنی دخی

بیلمیورم . شو حالده وجدانیله بزی آرایوب بوله‌رق بو پاره‌لرك تسلیمنی دها اهون کورمش .

دیدم — قایقجی سن‌میسك ؟

— اوت بنم .

— نه ایچون اوراده سویله‌مدك پاره‌نك اوستنی ویره‌جکم نیه ایدك بن بکلردم .

— بن اوراده پاره‌یی بوزار همان یتیشیرم ظن ایتمشدم یتیشدیره‌مدم، دکانجی‌یه کیدوب بوزدیردم . کلدم سزی بوله‌مانجه چوق پشمان اولدم . عفوکزی استرحام ایده‌رم .

آرتق بو وجدانه مقابل بنده کندیمی بر ترازویه چکدم ، دها دوغریسی حیا ایتدم ، زیرا قوره‌لیلر نظرنده بنده بر آوروپالی صفتیله بولنیوردم . کانا بکا دیدیکه : سز بزی وحشی ظن ایدرسکز اما بز ینه کندی حیثیتمزی بیلورز . اصل حقیقی مدنیت ینه بزده‌در .

فوزان بر تجارت لیمانیدر .

فوزان قورا ساحلنده غایت کوزل بر لیماندر . بوراده لیمان صنعی فلان دکل، خلقتك بخش ایتدیکی بر لیمان اولوب شهرده اوفاجق بر قصبه‌در . بوراده اهالی کاملاً قوره‌لی فقط مأمورین وعسکر عمومیتله ژاپوندر . فوزان قصبه‌سنده یکی یاپیلمش حکومت قوناقلرندن ماعدا کوزه چارپه‌جق هیچ برشیلر یوقدر . اصل یرلی قورالیلرك خانه‌لری فلان صوك درجه پیس ویاراقسز کلبه‌لردن عبارت ،قامشدن فلان یاپیلمش سایه‌لر، قصبه‌نك اطرافی طاغ ایله محاط واو طاغلرك ایچلرنده سرپیلمش قوره‌لی اهالیٔ فقرا،که انسانلرك بیکانه‌لری دیمکدن بشقه بر تعبیر بولنه‌مز . بن ایکی ساعت قدرده فوزان اطرافنده دولاشدم ، اوچ بش خانه‌لی سکز اون خانه‌لی کویلر ، خانه‌لرده‌ده « اولوس » تعبیر ایدرلرمش .

ژاپونلره نسبةً بوراده کوزه چارپه‌جق بعض شیلر وار : ابتدا هرهانکی اوه کیردم ایسه ارکك آدم بولنیور . قادین فلان راست کلیوردی ، او طاغلرده بر قاچ اوه کیردم هپ بویله نظر دقتمی جلب ایتدی . برخانه‌ده صوردم : سزك قادینلرکز نرده‌در ؟

اوزمان آکلاتدیلرکه بزم اسلام عادانده اولدیغی کبی بونلرده‌ده حرم دائره‌سی آیری بولنورمش، اجنبی‌لرك او طرفه کیتمه‌لری قطعیاً ممنوع، هیچ مساعده ایتمورلرمش ، حرم قاپوسیده آیری . قادینلرده حجابده وارمش . بوخصوصلری لایقیله کسب اطلاع ایتدکدن صوکره ایضاحات ویره‌جکم .

اوکونی وقت ظهرده فوزاندن قوره‌نك پایتختی اولان (که‌ی‌جو) سیول بلده‌سنه دوغری شمندوفر ایله حرکت ایتدم .

فوزان دمیر یول استاسیونی دها یاپیله‌جقش . فقط واغونلر، رای‌لر نه ژاپونیه‌نك کندی مملکتنده اولان یوللره بکزه‌ر ونه‌ده روسیه یوللرینه،تمام سوقیات‌عسکریه ایچون یاپیلمش بریول.واغونلر ظن ایده‌رم بول بول یوز بلکه یوز یکرمی آدم آلور . بن دها بویله واغونلرهیچ برمملکتده کورمدم، هپ‌ده اوچنجی‌موقع واغونلری ، برنجی‌ایکنجی دها یوق ، یالکز هفته‌ده ایکی دفعه اکسپرس ایچون ایکی واغون وارمش .

ساعت ایکی بچقده کیزان بلده‌سنه کلدك . بوراده کوردم برغلبه‌لك وار . بایراقلر چکلمش.هرنه‌قدر اوفاق برقصبه ایسه‌ده انسانك کثرتی بنم دقتمی جلب ایتدی .

بوراده استاسیون مأمورینه صوردم : بر کون ایچون بوراده قالیرسه‌م اولورمی ؟ بنم بیلاتم « که‌ی‌جو » یه قدردر .

— اولور ، دیدی ، بیلات‌کزه توقف اشارتی ویررز . فقط بوراده یاته‌جق یربوله‌مزسکز .

— نه ایچون ، بولنمزمی ؟

— بولنور فقط اوتل فلان یوق ، برر قوره‌لی اولوسلرنده قالورسه‌کز برویررلر، اما پك پیس اولور .

— زیان یوق برکیجه قاله‌جغم . فقط رجا ایده‌جکم . اشیالرمی استاسیونده امانت براقه‌جق اولورسه‌م اولورمی .

— اوقولای ، ذاتاً اشیا کزی برابر کوتوره‌میه‌جك سکز .

بونك اوزرینه برکیجه‌توقفه قرار ویردم اشیالرمی دخی ایندردم .

اشیالرمی‌استاسیونه امانت‌ویردیکم مأمور دیدی‌که : پاره‌کزیده براقیرسه‌کز فنااولمز، احتیاطه رعایت . بر شی یوق فقط کویلیلر بو کون هپ سرخوشدر . ذاتاً قوره‌لیلر هرکون سرخوش اولوریا ! فقط بوکون دها زیاده ، زیرا بایراملریدر . بو غلبه‌لکده اونك ایچوندر .

بز پاره مزیده براقدق کویه دوغری یورومك اوزره ایدم ، استاسیون مأموری دیدی: ـ کیجه قالمق ایچون استرسه‌کز ژاپونلره کیدکز،اشته اوژاپون اصولی خانه‌لر هپ‌بزمکی‌لر، آنلرده‌ایی‌راحت‌ایدرسکز.اولوس‌لرده‌قالورسه‌کزبر آزراحت‌سز اولورسکز، مع‌مافیه مراق ایدرسه‌کز ینه قوره‌لی اولوس‌لرنده قاله بیلورسکز،هیچ بر شیلر یوقدر.

يالكز حرم دائره‌لرينه فلان كيرمه‌يكز ، آنلر قادينلر طرفنه بر آدم كيده‌جك اولورسه ناموس دعوا ايدرلر .

— يا ! او ناصل شى ؟ بن كندم لسانلرنى بيلميورم ، بر خطا اولورده كيدرسه‌م بر فنالق چيقمه‌سون .

— اكثريسى ژاپون لسانى بيلورلر ، قوره‌ليلر قادينلرنى اجنبيلردن صاقلارلر . كنج قادينلر اركلكاره يوزلرنى كوسترمزلر . بوكون اكثر سرخوشده اولديغندن همان سؤ تأثير اولور .

بزده بونك اوزرينه كيزان قصبه‌سنه كلدك . اهالى بر جمع عظيم قصبه‌نك بر طرفنده كناردة توپلانمشلر ، بر طرفه ژاپون باپراغى چكمشلر ، بر طرفده‌ده قوراباپراغى . اهالى بر دائرهٔ مستطيله شكلنى آلمش اورته‌ده ايكى كنج كوله‌شمكده ايدى . اشته بوراده قوره‌ليلرك دخى كوله‌شلرنى كوردك . تمام بزم اورال باشقورتلرينك كوله‌شلرى كيدر بر قوشاق ايله يكديكرينك بلندن آلور اوصورتله قوت صاحبى خصمنى يوكسكه قالديرر برده بره اورور هر زه‌ده ياتارسه ياتسون . عمده غالب اولانه بر قاچ آرشون باصمه فلان ويررلرمش .

بزده كلدك كناردن بر سيرجى صفتيله بولنيورز . بر ايكى ساعت قدرده اوراده كوله‌شنلرى، سير ايتدك غايت خوشمه كتدى تمام بزم مملكت كوله‌شى ذاتاً هپ قوره‌لى بم بياض بزم تاتارلرك جيلان ديدكارى جبه‌يى كيرولر . يالكز باشلرنده فرنك شابقه‌سنه بكزر شابقه بولنيوردى . اوده بزم تاتار قالپاغى اوله ايدى ، بوتون بر تاتارستان اولوردى . اساساً قوره‌ليلرك اسكى قالپاقلرى تاتار قالپاغنه بكزرمش ، فقط صوكره‌دن بو فرنك قالپاغنه بكزر بر شى صاماندن كنديلرى ايجاد ايتمشلر .

بن قصبه اقصقاللرندن بر ايكى آدم آلدم قصبه‌يى سير ايتمك اوزره كتدم . قصبه داخلنده اكثر قادينلر بولنيوردى . اولوسلرى كزدم . هيچ بر تميز اولوس بوله‌مدم . آقشام ژاپون خانه‌سنه كيتمكه مجبور اوله‌جغمى ذاتاً حس ايتدم .

قوره‌ليلرك دخى پك چوق شيلرى بزم تاتارلره بكزرمش ، خصوصاً قادينلرك البسه‌لرى ، خانه داخلنده (سه‌كى) تعبير ايتدكلرى بر سد بولنمه‌سى وبشقه پك چوق شيلر واركه هپ تاتار اخلاقيدر . وحتى سوتدن (داراسون) ياپمالرى وبشقه ظن ايده‌رم . دها پك چوق جهتلرى وار ، فقط لسانجه قطعياً بر مناسبت يوق .

بن اوراده جوار كويلرده كتدم . كويلرده هپ بايرامدى هپ او كولەش ميدانى هر يرده عادات مليەلرينى ايفا ايتمكده بعض انسان ياريشلرى‌ده ياپيورلرمش . فقط هر يرده قورەليلردن سرخوشلر كوريورم . (ژاپونيەده آيلرجه دولاشديغم حالده بر بر سرخوشه تصادف ايتمامشدم .)

قورا كويلرنده خرمن يابمەلريده بزم تاتارلرك خرمنلرينه بكزرمش ، دەمتلر سرلدكدن صوكره ايكى آدم ، دورت آدم ، آلتى آدم بربرينه قارشيلقلى او دەمتلرى اوزون دكنك باشنه باغلانمش اوقلاو ايله تپەلرلر ، طوپلانمەسى فلان هپ بزمكيلر كبيدر .

اوكون آقشام كيزان قربنده يدى سكز خانەلى بر كويده قالدم . وقالمغه مجبورده اولدم . دولاشمقده ايكن بر آزده كچ قالدق . بو صورتله بر كيجه اولسون قوره كوينده وقت كچرمكه مجبور اولدق . فقط بكده اختيار اقبول اولنور شيلردن دكل . پيسلك صوك درجەده كيجەده آتش ياقارلرمش دوماندنده دورولمز ، بر طرفدنده خانه صاحبى وصاحبەسى هرايكيسى سرخوش صباحەقدرده غوغا ايتديلر . بزده اوكيجەنك اويقوسنى فدا ايتدك صباح ايركن شفق ايله صاوشدم .

اوكونى دخى ظهره قدر دولاشدم وبالاخره ترەن ايله (كەى‌جو) سيوله كيتدم . دميريولنده كيدركن بوتون ايكى طرف مزروعات اوواء پك چوق يرلرده برنج اكمشلر هر طرفده حيوان سوروسيده كوزوكيور (ژاپون صحرالرنده بر تك حيوان كورمەدم) باياغى سورو ديناه‌جك قدرده وار يكرمى اوتوز حيوان نادراً بولنيوردى : آت ، صغر ، قويون دخى وار . اوزاقدن اورمانلر دخى كوزوكيوردى .

قوراده اراضى بالنسبه واسع ومنبت ايسەده ملت اولمش بر ملت اولديغندن حيات اثرى هيچ كوزوكميوردى ، يالكز ژاپونلرك بولنديغى يرلرده وار ، ژاپونلر كندى حصەلرينه چالشمشلر وچالشمقدەلر ، حتى قوراليلر ايچنده بر ژاپون خانەسى وار ايسه بس بللى هر يرده كرەميت ايله اورتولمش بر خانه كورلديسه مطلقا اوراده بر ژاپون واردر ، قورەليلرك اولوسلرى هپ صامان ايله اورتولمش ، نادر اولەرق تخته ايله اورتلمش خانەلرده بولنورمش ، فقط دها بنم كوزيمه ايلشمدى . بزده تميزلك وار ايسه مطلقا اوراده هيچ اولمزسه بر قاچ خانه ژاپون بولنەجقدر .

واغونلرده يولجى اكثريت ايله قورەليدر . فقط استاسيونده ويا قوندوكتورلر ايچنده خدمه نامنه بر قوراليلى كوزكميور .

جمادی الاخیرة — بازار کونی آقشام خزیران یکرمی، هلالی کوردم بو کسکدی، ساعت طوقزه قدرده کوزکدی. ظن ایدرم ۳ نجی کیجه‌سی ایدی.

تمام ساعت اونده سیوله کلدم استاسیون فلان هپ الکتریق ضیاسیله تنویر اولنمشدی.

« سیول - که ی جو »

قوره‌نك پای تختی « سیول » بلده‌سیدر. فقط سیول دینلدیکی زمان قوره‌لیلر آکلامدقلری کبی بر چینلی و بر ژاپون دخی عوامدن ایسه اکلایه‌مز. آنلر « که ی جو » دیرلر. اشته شیمدی بن شو « که ی جو » ده بولنیورم.

« که ی جـو » اوت پای تختدر. اطرافی جسیم قلعه ایله‌ده احاطه اولنمش، برده سرای ایمپراطوری قلعه‌سی وار، بونلردن ماعدا شودر، دینله‌جك برشـیلر یوق. یعنی قورالیلرك ملکی اوله‌رق هیـچ برشیلر یوقدر. خانه‌لر دکانلر هپ بر قات. اوقدر عادی ابنیه‌لرکه بزم روسیه‌ده کویلرمزده نسبةً دها منتظم خانه‌لر بولنیور. بوراسی بر پای تخت اولدیغی حالده ایکی قاتلی برخانه بیله اولمزسه حیرت ایدیلمزمی؟ یاخود برقاتلی اولورده بر درجه مزین مطنطن برشیلر اولور اوده یوق. یالکز شو بیوکلرك خانه‌لری کندی نفسلرنی مظلوم ملته دها مطنطن ومهیب کوسترمك ایچون برر سد ایچنه قاپانمشلر.

بن ایرته‌سی کونی داخلیه ناظرنی زیارت ایتدم، ذاتاً بوذات ایله ژاپونیه‌ده ملاقات ایتمشدم. اوراده قارت ویزیتلرنی ویرمش وقورایه اوغرایه‌رق زیارت ایدوب کچمه‌می دخی سویله‌مشدی. بوکره خانه‌لرنده فوق العاده برقبول بیـوردیلر. فقط وقتلرمز آز اولدیغندن برقاچ کون قالمق ممکن اولمدی، کندی خانه‌لرنده مسافر اوله‌مزی دخی آرزو ایتمشلردی. بن ایسه برچای ایچدکدن صوکره استیذان ایتدم. مساعده ایتدیلر.

قورا داخلیه ناظری نك اسمی « که ی لین » اولوب چوق کوزل بر آدمدر. وقتیله معارفه توسل ایده‌مدکلرندن وملتلرینك پریشان احوالندن بحث ایده‌رك اظهار ندامت واسف ایتدیلر. نه‌چاره مملکت برکره الدن کتمش بولنیور.

ناظر مشارالیهك روایتنه کوره کارول « ای حینغ » کندی هیـچ، لاابالی بر آدم ایمش، مملکتی بتمش، ژاپونلر استیلا ایتمش فلان دیه اظهار اسف ایتمزمش. حتی بعضاً دیرمش که: ملت بزم الزده بولنه‌جغنه ژاپونلر اداره‌سنده دها راحت ایدر.

فقط ولی عهد چوق آغلامش . مملکتك تماميله كتديكنه قناعت ايتمشلر ، قادينلری دخی آغلامش .

هر نه قدر صورمه‌سی آغر اولسه‌ده صوردم : — قوره‌نك بر ادارهٔ ممتازه ومختاريت شكلنده قالمش ايشی باغلامق ممكن دكلمی ؟

— اداره اولنه‌جق برشی قالمدی . بوكون ثلثان مملكت ژاپونلری استيور ، ژاپونلر كلديكی كوندن اعتباراً ملت كندنده برحريت حس ايتدی . اوت ژاپونلر ظلم وتعدی ايده‌جكلر ، بونی بيلدكلری حالده ينه ژاپونلری استيه‌جكلر . زيرا ژاپونلر ملتك امورنی تسهيل ايتديلر ، يوللر ياپديلر ، متعدد واپورلر ، صوكرا شهرلرك تنظيفات وتنويراتی هپ ژاپونلر كدر . بونلری كورديكی كبی ملت هيچ شبهه‌سز اونلری بزم اداره‌مزه ترجيح ايده‌جكدر . بزده استراسته‌مز قبول ايده‌جكمز آرتق چوق قالمدی . بهمه‌حال بزم ايچون چينلی‌لردن ژاپونلر دها اييدر ، ژاپونلر استيلا ايتمزسه چينلی‌لر استيلا ايده‌جك .

شو حالده بوشنه اوزولمكده برمنفعت يوقدر ، ديمك استيور اما ، قلبندن جكرلری پارچه پارچه اولديغنده حس اولنوردی . فقط هرنه سويلرسه بوش ، مملكت كتمش بولنيوردی .

نه‌ايسه بزده ناظر جنابلرينی اشغال ايتمكده برفائده اوله‌ميه‌جغنی حس ايتدكدنصكره برآن اول صاوشمه‌نك چاره‌سنه باقدق . تكرار وداع ايتمك اوزره آياغه قالقديغمده بيچاره ناظر اليمی صيقه‌رق : بزم مملكتمزه احتمال سزدن مقدم دخی تاتارلر كلمشدر ، فقط بزم خانه‌مزده برنجی دفعه مشرف اولديغمدن ممنون اولدم . بزم قوراده بيلمه‌م نه‌دندر اسلام مبشرلری كوريلمه‌مشدر ، فقط تاريخلرمزده برزمان عربلرك كلديكی روايت اولنيور .

— نه زمان ، هانكی تاريخلرده كلمشلر عجبا ؟

— بزم كنديی تاريخمزجه معلوم اما بن سزه تاريخ ميلادی‌يه تطبيق ايدوبده كوستره‌ميه‌جكم . مع‌مافيه تخميناً بيك سنه وار .

— نه كبی آدملر كيمار اولديغی معلوممی عجبا ؟

— پك معلوم دكل ، احتمال دين نشری ايچون كلمشلردر .

بونك اوزرينه وداع ايدرك مفارقت ايتدك .

بيچاره قوره‌ليلر اولمش ، يقين‌ده جنازه‌لرينی قالديره‌جقلر . الآن بوتون مملكتك اداره‌سی ژاپونلرده هرنه قدر مأمورين بيننده قوره‌لی دخی بولنيورسه‌ده بونلرك مأموريتلريده ايفاء وظيفه‌دن عبارت . اصل رأس كارده برژاپون هپسنی اداره ايديور .

قوره‌ده مکتبلر :

ژاپونلر قورده‌ده بیك ایکی‌یوز قدر ابتدائیه مکتبی کشاد ایتمشلر ، اون قدرده اعدادیه مکتبی بولنیور . قوره‌لیلرده‌ده ژاپونلر کبی تعلیم عمومی مجبوری اوله‌جغی روایت اولنیوردی. مکاتب عالیه تحصیلی ایچون قوره‌لیلر عمومیتله ژاپونیه‌یه کوندریلیورمش . قوره مکاتبی کاملا لسان ملی اوزره تعلیم اولنورمش . فقط معلملرك اکثری ژاپوندر. بن کویلرده برقاچ مکتبه کیردم، سیر ایتدم ، هپ معلم افندیلر ژاپون بولنیوردی. فقط « که‌ی‌جو » مکتبلرنده اکثر معلملر قوره‌لی ایدی .

برده قوره‌نك بعض قریه‌لرنده اسکی اصول تعلیمات دخی باقی ایمش. چوجقلر هپ حصر اوزرنده صامان اوزرنده اولوب صره تاحته‌سی، یاخود قارا تاحته‌سی نامنه برشیلر یوق. بلکه آنلری بدعت عدایدییورلر . بوصورتله اصول قدیم تعلیماتی دخی دوام ایتمکده‌در. بونلر قوره‌لیلرك کندی مکتبلری . اما ژاپونلر طرفندن کشاد اولنمش مکتبلر طبیعی غایت منتظمدر .

قوره‌ده قادینلر :

قادینلر ایچنده بسبوتون آچیق کزمکده اولنلرده یوق دکل . فقط اکثریت تستر اسبابندن اولان اوزون بر « چاپان » قفسنه کچررسه‌ده ینه یوزلری آچیق بولنیور . بر طاقم کنج قادینلرده تمامیله حجاب آلتنده بولنیورلر . واسباب حجابلری‌ده بخاراده ترکستانده وبزم مسلمان قادینلرنده اولدیغی کبی چاپان تعبیر اولنور ارککلرك جبه‌لری کبی بر شیدر قوره نسوانده بم بیاض چارشاف کبی بر شی ایله دخی تستر ایدییورلر .

بونکله برابر قادینلر ارککلر ایله قطعیاً اختلاط ایتمیورلر . آچیق بولنانلر دخی ژاپون قادینلری کبی ذکور ایله اختلاطدن اولدقچه اجتناب ایتمکده اولدقلری کوریلور.
حجاب حقنده قوره روحانیسندن بریله بینمزده بروجه آتی بر محاوره جریان ایتدی :

بن — قوره قادینلری نه ایچون تستر ایدرلر ، سزك تعلیمات دینیه‌کزده بو کبی بر شی وارمی؟ یاخود بو بر عادت ملیه‌می ؟

— حجاب امور طبیعیه‌دندر . بوندن یوزسنه مقدم بزم قوراده قادینلر عمومیتله حجاب آلتنده بولنورلرمش ، فقط شیمدی آزالدی .

— نصل امور طبیعیه‌دندر ؟ بن بونی آکلایه‌میورم ...

— ضعیفلر قویلردن هر زمان احتجاب ایتمه‌لی ، ضعفا دائما معذور ومظلوم قالور . کیم اولورسه اولسون ،هانکی ملتدن اولورسه اولسون ذکور دائما ظالمدر ، غداردر ؛ قادینلر احتجاب ایتمزسه . دائما آنلرك ظلمنه ،غدرنه هدف اولور .

— تربیه اولنورسه کیمسه کیمسه‌نك حقنه تجاوز ایتمز .

— سزك آوروپالیلر غایت تربیه‌لیدر . فقط شرقه کلدکلری زمان برنجی آرادقلری بر شی وار ایسه اوده نسوانمزك ناموسنه تجاوز ایتمکدر . حتی مظلوم بر آز مدافعه ایده‌جك اولورسه سفیرلرینه مراجعت ایدرك استمداد ایدرلر ، سفیرلریده معاونتده اهمال ایتمزلر . بوکون عموم ملتمزك ناموسنی پایمال ایتدیلر . ضعیف اولدق ،مدافعه‌دن عاجز اولدق بزده.نه ناموس قالدی ، نه‌ده عفت . مع مافیه حجاب آلتنده ناموس واردر . بناءً علیه حجاب غایت طبیعیدر .

— بعض آوروپالیلرك فنالغندن شکایت اولنه بیلور.لکن عموم آوروپالیلره ناموسسزلق اسناد ایتمه‌کز بر آزده فضله کبی کلییور . (بزم مخاطب نه‌دنسه حدتلندی .)

— خیر بن بوراده یرلی‌یم ، یاشم آلتمشی کچدی . پك چوق آوروپالی کوردم ، حتی دین تعلیمی ایچون کلشلری بوراده پك چوق بولنیورلر . دینلرنجه کندیلری ایچون تزوج ممنوع اولدیغی حالده ینه هپ نسوانمزك حقوقنه تجاوز ایتمشلردر ، اوسنك حجابسز کوردیکك قادینلر هپ آنلردر . خرستیانلغی قبول ایتدکلری کبی همان ناموسسزلغی اختیار ایدییورلر . دین نامنه اخلاق ملتی افساد ایتدیلر .

بو ذات بنم چوق خوشمه کتدی . ترجمان واسطه‌سیله قونشیورز . ترجمانمزده بر ژاپون بولنیوردی . بر آز تردد ایتدم ایسه‌ده قوره مملکتنك وملتنك استقبالی حقنده فکرلرینی صوردم . بزم مخاطب اولان آدمك اسملری « قونسی یاما » ایمش .

قونسی یاما جنابلری بیوردیلر : — مملکتمز بوکون ژاپونیه اولکه‌سیدر . فقط آنلرده بر آز کج حرکت ایتدیلر ، ملتمزك اخلاقی تمام بوزولدقدن صوکره کلدیلر ، ملتمزك روحنی قتل ایدنلر اصل خرستیان میسیونرلردر . بوکون قوره‌لیلرده ملیت فلان قالمامشدر . قالدیسه بر حیات مسئله‌سیدر قالدی . بوکون هر قورالی یالکز کندی حیاتنی ملاحظه ایده بیلور . دها بشقه بر فکر قوره‌لی ایچون تصور اولنه‌مز ، شمدی بزم استقبالمزی بونلر دوشونسون — ژاپونلر عجبا

بزی کندیلرینه مال ایدنه بیله‌جکلرمی ؟ یوقسه قوره‌یی دها بر چوق آل قانلره بوبایه‌جقلرمی؟ بوندن صکره مملکتك استقبالی مسئولیتی بونلره عائددر.

— بلکه کندی کندیکزی بر آز طوپلارسکز ، حقوق‌ملیه‌کزی بردرجه محافظه ایدرسکز. ملت حاکمه هیچ بر وقت ملت محکومه‌نك ملیتنی محافظه ایده‌من ، هرملت کندینی محافظه ایدرسه محکوم اولسه‌بیله ملیتنی محافظه ایده بیلور . بن روسیه حکومتی تحت اداره‌سنده بر تاتارم بردورتیوز سنه محکوم اولدیغمز حالده کندی قومیتمزی محافظه ایتمکده‌یز . امید ایدرزکه استقبالده حقوقمزی دخی استرداد ایدرز.

قونسی یاما چوق تعجب ایتدی · «درتیوزسنه ؟..» دیه‌رك تکرارصوردی . بنده اوت دورتیوز سنه‌در ،دیدم.

بوصورتله‌ده قوره احوالنه دائر بر آز معلومات استحصال ایتدك فقط بهمه‌حال قوره‌لیلرده امید اولنه‌جق هیچ بر شیلر قالمدیغی کبی کندیلری‌ده هیچ بر شی امید ایتمیورلر .

قوره‌ده میسیونرلر :

بو حشرات لایفلحون نره‌لرده یوق ، فقط دنیاده بونلرك اك سربست ، اك فعال ایش کوردکلری بر مملکت وار ایسه قوره مملکتی اوله‌جغی شبهه‌سزدر .

میسیونرلر بوراده بشقه مملکتلره نسبةً دها چوق ایش کورمشلر ، زیرا بوراده یالکز پاره قوتیله اکتفا ایتمیوب بر آزده قوهٔ اجرائیه وقوهٔ اجباریه‌نك وساطتنه مراجعت ایتمشلر . مجرملر تنصر ایتدیکی کبی قونسلوسلر واسطه‌سیله مداخله ایده‌رك حمایه‌سنی التزام ایتمشلر ،بو صورتله نصارانك عددی قوره‌ده ملیونلری بولمش .

ذاتا قوره‌لیلرك آجلقلری هرشیئی قبول ایتدیرمش ، بو صوك سنه‌لرده قوره مملکتی پك چوق فلاکتلر کچیرمش. ذاتاً بالاده (١٦٤) نجی صحیفه‌ده بر قاچ سوز سویلنمشدی.

قوره اراضیسی بالنسبه چوق کوزل بر اراضیدر . ژاپونلرده اولدیغی قدر آزده دکل، بهر مربع کیلومترویه نهایت قرق بش نفوس تصادف ایدر . فقط بوصوك سنه‌لرده پك چوق ژاپون قوره‌یه هجرت ایتمش وایتمکده اولدیغندن قوره اراضیسی دخی اوچ بش سنه ظرفنده کلیتلی ژاپون مهاجریله طولدیریله‌جق ، نهایت سکنه‌سنی اداره ایده‌میه‌جکدر . او زمان قوره‌لیلر ایچون دها فنا ودها مهلك اوله‌جقدر .

مقتضای طبیعتدرکه هر نره‌ده اولورسه اولسون برمملکته مهاجر چوق کلدیکی کبی

اصل یرلیلر اولومه محکوم اولور ، اورایه کلمش عناصر جدیده قارشوسنده عنصر قدیم مقاومت ایده‌مز .

بوکون هر نره‌نك ایستاتستیق حسابنه باقه‌جق اولورسه‌ق مهاجر کلدیکی کبی یرلیسی بتمشدر . بلدهٔ طیبه‌ده بعدالهجرة انصار کمال سرعتله منقرض اولمشدر . بوکون مدینهٔ منوره‌ده اساساً عرب بیله قالمامشدر . مدینه دارالهجرة اولدیغی جهتله هپ اهالیسی مستعرب اولوب عربده هیچ یوقدر .

بوکون سیبریاده یرلی تاتار کلیاً منقرض اولمق اوزره‌در . قانون طبیعت آنلرك انقراضنه حکم ایتمشدر .

ترکستانه روس مهاجرلری اسکانه باشلاندیغی کوندن اعتباراً یرلیلر انقراضه یوز توتمشدر . هر نره‌لرینك ایستاتستیقلری تدقیق اولنورسه بو بر قانون طبیعت اولدیغی تبین ایدر ، آمریقاده یرلی عرق اصفر تمامیله منقرض اولمق اوزره‌در .

شو حالده ژاپونیادن کلیتلی مهاجر کلوبده یرلشه‌جك اولورسه وآنلرده اوراده یاشایه‌بیلورلرسه هیچ شبهه یوقدر یرلی قوره‌لی بر عصر ظرفنده تمامیله منقرض اولور . زیرا شمدیدن امواتك عددی مولودلری تجاوز ایتمکده اولدیغی روایت ایدیورلر . ذاتاً قوره‌لیلرك مسکرات ایله ابتلالری دخی بوکا معاونت ایدر ، بوکون قوره‌ده عمومیتله مسکرات استعمالی او قدر ترقی ایتمشدرکه سوقاقلرده هر یرده وهر زمان سرخوش دوشمش آدملره تصادف اولنور . خرستیانلقده اولدقجه یاردم ایدر . ذاتاً میسیونرلرك شرقده استعمال ایتمکده اولدقلری برنجی آلتلری مسکراتدر .

هیچ عمرنده برکره مسکرات استعمال ایتمامش برآدم اولسه بیله خرستیانلغی قبول ایتدیکی کبی ، سنه‌ده هیچ اولمازسه برکره حضرت عیسانك قانی نیتیله ایچه‌جك ، دیانةً ایچمکه مجبوردر . وشو ایچدیکی شرابی‌ده عیسانك قانیدر دیه اعتقاد ایده‌جك ، شراب اولدیغنی بیلدیکی حالده قوهٔ حسیه ومدرکه‌سنك کافه‌سنی تکذیب ایده‌رك بو عیسانك قانیدر وعیسانك قانی ایچیورم دیه‌رك اعتقاد ایده‌جك .

ایشته خرستیان علماسی ملتلرك اخلاقی نصل تربیه ایتمکده اولدقلرینی یالکز شو اعتقاد ایله محاکمه ایده‌جك اولورلرسه ظن ایده‌رم اهل انصاف ایچون کافیدر .

قوره‌ده آثار عتیقه :

قوره‌ده آثار عتیقه نامنه تصادف اولنه‌جق برشی وار ایسه اوده یالکز اوقلعه‌لردن عبارتدر ، اعمار بلده فلان ظن ایده‌رم من‌القدیم هیچ اولمامشدر ، یاخود اولدیسه‌ده چین

اصولی صنایع معماریه کوریلیور. قوره‌نك کندینه مخصوص بر طرز معماری ویا خود بشقه بر آثار فنیه‌سی همان یوق دنیله‌جك درجه‌ده‌در ظن ایده‌رم . بن پك چوق جولان ایده‌مدم فقط « که‌ی‌جو » مرکزلریدر . هر نه وار ایسه بوراده بولنه‌جق ، حال بوکه بورده‌ده بر شیلر یوق .

قوره‌نك پك اسکی لیمانلرندن اولدیغی جهتله « کوزان » ه ده کیتدم . فقط اوراده دخی هیچ بر شیلر یوقدر . پك عادی ، پك بایاغی بنالر . یالکز جالب دقت بر جهت وار ایسه اوده جاده‌لرك پك واسع اولمه‌سیدر . هپ قوره‌ده اکثر قریه‌لرده بیله جاده‌لر غایت واسع ودوم دوزدر . سوقاقلر قارمه قاریشیق دکل ، بر درجه ترتیب وتنظیم اولنمشدر .

ذاتاً عموم قوراده طرز بنا عیناً شو سیستمده‌در . پای تخت « که‌ی‌جو » که‌سیول ابنیه‌سی کاملاً عینی عیننه کوزان کبیدر . بر ده فضله اوله‌رق سرای قاپوسی وقلعه قپولری وار .

ایشته شو سرای قاپوسنده ایکی طرفده ایکی حیوان رسمی بولنیور . آثار عتیقه نامنه قاله آلنه‌جق شونلر وار . روایته بناءً بونلر پك اسکی ایمش .

بر ده شو حیوانلرك آلتنده بولنان طاشك طبقهٔ سفلاسنده عرب خطنه بکزه‌ر بر یازی وار ، بعض مستشرقلر عرب خطی دیرلرمش . بعضلری‌ده مغول خطی دیرلرمش .

بنده چوق دفعه‌لر کیتدم ، ساعتلرجه اوغراشدم . بر حرف بیله اوقویه‌مدیغم کبی لایقیله هیچ بر شیئه‌ده بکزه‌ده‌مدم ، ذاتاً بر درجه سیلنمش ، اوقونمق احتمالیده یوق .

بوندن ماعدا بر قاچ دانه‌ده قلعه قپولری واردر . بونلرکده طرز بنالری چین اصولنده‌در :

سیمالرینه کلنجه قورالیلرك سیمالری تمام تمامنه اورال باشقورتلرندن هیچ تفریق اولنه‌مز .

فقط لسان جهتنه کلنجه هیچ مناسبت یوق . پك چوق معروف ومستعمل شیلری صوردم مناسبت کوره‌مدم . سیماجه اولان مشابهتی انساب علماسندن « فیشر » نام بر ذات بیان ایتمش اولدیغنی یادرنسیف روایت ایدییور .

کارولك وزوجه‌سنك سیمالریده تمامیله باشقورت سیماسیدر ؛ دها طوغریسی کاینه باشقورتی .

هر آدم کوردیکی کبی دوغریدن طوغری‌یه باشقورت دیه‌جك البسه‌لری وخصوصا

آیاق قابلری تمام باشقورت چاریغیدر . بیچاره کارول بو کون توکیو مسافری اولمشدر .

قوره‌ده ژاپونلر :

ژاپونلر بوکون قوره‌یی کندیلرینه‌مال ایدنمشلر . هرطرفنی دمیر یول ایله‌قوشاتمشلر، محاربه زماننده موقت اوله‌رق غایت اوفاق ماکنه‌لرایله طار یول یاپیلمش‌ایسه‌ده محاربه‌دن صوکره تمام ، دهشتلی نقلیات عسکریه‌یه مخصوص صوك درجه‌ده متین یوللر یاپمشلردر ، ساحللرده‌ایسه‌مکمل لیمانلر ،شهرلرده تراموایلر ،تلفونلر ،تلغرافلر ،پوسته‌لر اودرجه انتظامه قونلمش که‌ژاپونیه‌ده نصل ایسه بوراده دخی اویله‌در ، بلکه بوراده دها منتظم دها کوزل دها مکمل اعمار ایتمکده‌در . ذاتاً ژاپونلرك سیاستلری عمومیتله مستملکاتی دها زیاده اعمار ایدییورلر .

ژاپونلر بوتون موجودیتلریله قوره‌ده کندیلرینك بقالرینی تأمین ایتمك چاره‌لری وبونك ایجاب ایده‌جك اسبابی هیچ اهمال‌ایتمیه‌رك هرنه‌لازم ایسه هپ تدارك ایتمکده‌لر بتون همتلرینی بوکا حصر ایتمشلر ، هرطرفی کمال کرمیله کیجه کوندوز چالشه‌رق اعمار ایتمکده‌لردر .

شمدی فوزاندن شینکسور آنتویه قدر غایت واسع ومکمل شمندوفر خطی تمدید اولنمش عن‌قریب موقدن خطنه التحاق ایتمك اوزره بولنیورلر . شمدیلك آنتوکی ایله موقدن آراسنده اوطار یول ایله اوفاق ماکنه‌لر یورویوب دوریور . اوچ کونده قطع مسافه ایدیور .

شمدی‌یه قدر ژاپونیه‌دن قوره‌یه بر مایونه قریب خانه هجرت ایتمك‌اوزره ایمش، اکثریده هجرت ایتمشدر .

قوره‌ده اجنبیلر :

هرنه سببه مبنی ایسه قوره‌ده اجنبی پك آز بولنیور ، (اجنبی آز دیرسه‌م تجار آز یوقسه او حشرات لایفلحون مسیونر آز دیمك دکلدر) ظن غالب بورالرده تجارته اوقدر میدان یوق .وارایسه ژاپونلر النده بولنیور ، چین‌ده اولدیغی کبی اجنبی تجاری قوره‌ده یوقدر ،یاخود پك آز .

قوره‌لیلرده تزیینات اولمدیغندن و بر طرفدن قوره‌نك محصولی کندینی اداره ایده بیلدیکندن اجنبی‌یه میدان یوقدر . ذکور ،اناث قوره‌لیلرك البسه‌لری بیاض باتیسقه‌در . بشقه چشیدلر اولسه بیله پك نادردر . هپ بیاض کییرلر . خانه‌لرده فلان قطعیاً طنطنه

دكل ،عادی بر مصارف ده یوقدر . ساده‌لك قوره‌ده همان فطرت درجه‌سنده‌در . ژاپو- نلردنده ساده ، بر ژاپون هیچ اولمزسه خانه‌سنده بعض شیلر بولندیرر ، ژاپون قادینی هیچ اولمزسه عمرنده بر ایکی قوشاق حریردن استعمال ایدر ، بعض کبار عائله‌سنده بر چوق مصارفده اولور ، فقط بر قوره‌لیده مصرف دینله‌جك هیچ برشی بولنمز . بر قوره‌لی بر کره بیاض پاتیسقه‌دن بر جبه یاپارسه بر قاچ سنه‌یه کیدر ، قادینلریده اویله هیچ اولمزسه دوكون فلان مصرفیده یوق ، دیمك اجنبی امتعه‌سنه بازار یوقدر یالکز نادر اوله‌رق کرسته تجاری کرسته مبایعه‌سنه کلور ، اونلرده محدود . حوائج اصلیه‌دن اولان شیلریده ژاپونلر یتشدیررلرمش ،اجنبی‌لرك قوره‌ده ژاپونلره رقابت ایده‌میه‌جکلریده آشکار .شوحالده اجنبیلر ایچون استفاده اولنه‌جق برشیده یوق .

اصحاب ثروت :

قوره‌ده اصحاب ثروت هیچ یوقمش ملیونر فلان دکلده هیچ اولمزسه برقاچ یوزبیك اصحابی بیله پارمق ایله تعداد اولنورمش . آنلرده برقاچ کرسته تجارندن عبارتمش. اسکیدن اولمدیغی کبی بوندنصوکره دخی اولمق احتمالی یوقمش،سببیده بر آز معیشتی تأمین ایدرسه ایلری سورمك تقبیح اولنورمش . قوره‌لیلرك برمزیتلری وار ایسه اوده زحمت کش اولملری‌در . آغیرلقدن شکایت ایتمز . هرنه کبی ایش بولورسه ایشلر یورولمز کیمسه‌یه‌ده منت ایتمز ، اکمه‌سنی‌ده سوەر ، تسئل ایتمز .

بر قوره‌لی قارنی طویدیغی کبی بشقه بر شیده دوشونمه‌سنی بیلمز . اوزون بر دوشونجه بونلرك طبیعتلرنده یوقمش . شو سببدن اصحاب ثروتك بولنمه‌سی استقبالده دخی احتمال بعید اولدیغی « که‌ی جو » ده بر ژاپون آغزندن دیکله‌دم .

اخلاق :

بو جهتله دخی قوره‌لیلر تدنی ایتمکده ، ام الخبائث اولان مسکرات بونلری بتیرمش ،هرجهتدن بترمکده اولدیغی کبی اخلاق جهتندن دخی بترمش ، اسکیدن بر قوره‌لی قطعیاً یالان سویله‌مزمش ، حتی بر آدمك یالان سویله‌دیکی تحقق ایدرسه باباسی نفی ولد ایدرمش ، فقط شیمدی یالان شیوع ایتمکده اولدیغی کندیلری حیرت ایله سویله‌یورلر . فحشیات اسکیدن هیچ یوق ایکن بو صوك اون سنه ظرفنده اوده باشلامش وترقی ایدرمش .

بن کندم قوره‌ده پك آز وقت بولندیغمدن اخلاقلرینی فلان پك‌ده روایاته بناء

تفتیش ایده‌مدم . لسانلرینی‌ده بیله‌میوردم ، مع مافیه سیولده بولنان ژاپونلر واسطه‌سیله بعض معلومات توپلایه بیلدم . روایاته بناءً قوره‌لیلرك استقبالی غایت وخیم بر حالده بولنورمش ، حتی بر قوره‌لی بوکون بوتون مملکتنی بر شیشه راقی‌یه فدا ایدرجه‌سنه مبتلا ایمش . عموم مسیونرلرك قوره‌لیلری تنصر ایتدیرمك ایچون یکانه آلتلری مسکراتمش . برکون آقشامی بر مسیونر ذکور واناث بر قاچ قوره‌لی‌یی بر آرایه طوپلار ، راقی ایله اکرام ایدر . استه‌دکلری قدر ویرر . . هپسنی سرخوش ایدر . ایرته‌سی کونی صباحدن مخمور اولان قوره‌لی‌یه بر قدح راقی ایچون نصرانیت تکلیف ایدر . نصرانیتی قبول ایدرسه اوراده همان اسمنی دفتره قید ایدر . بر قدح راقی ویرر .

نه قدر قولای تلقینات . ذاتاً بن بونی بوراتلردن دخی بو صورتله تلقی ایتمشدم . شو قدر وارکه بوراتلر صوك وقتلر عقللرینی بر آز طوپلامشلر ، روسیه‌ده اعلان حریت اولور اولماز تکرار نصرانیتدن مجوسیته دونمشلر . قوره‌لیلر ایسه بالعکس هپ کیدرمش . فضله اوله‌رق خرستیانلغی قبول ایتدیکی کبی هرفساده کسب انسیت ایدرلر . حتی حیوانجه‌سنه معامله‌ده بولنورمش . . .

•

بن قوره داخلنده بر هفته قدر جولان ایتدم . قوره‌لیلرك استقبالی ایچون امید اوله‌جق بر شی کورمه‌دم . بلکه قوره نامی بر قاچ سنه صوکره بر مملکت نامی اوله‌رق باقی اوله‌مز ، یالکز ولایت اولور قالور . « ژاپونیه‌نك قوره ولایتی » ذاتاً همان اولمق اوزره‌در . قوره‌لیلرك منفعتلریده بشقه تورلی اوله‌مز . قوره‌لیلر ژاپونلره التحاق ایدرلرسه احتمالکه ینه بر درجه ژاپونلرك حمایه‌سنده یاشایه‌بیلورلر . مستقل اولدقلری کبی هردائم تهلکه‌یه معروض قالورلر . قوره‌لیلر ایچون اك مناسب اك منصف و اك اقرب و اك اوفق بر دولت تصور اولنه‌بیلورسه اوده ژاپونلردر . زیرا ژاپونلر اولدقجه قوره‌لیلرك احوال روحیه‌لرینه واقف اولدقلری کبی بر درجه قوره‌لیلرك منفعت خصوصیه‌لرینه‌ده معاونت ایده‌بیلورلر ، دیانته اتحادلریده وار جنسیتلریده وار .

ژاپون متفکرلرندن پرنس ایتو دیمش‌که :

« قوره‌لیلرك حیاتی ژاپونلرك النده امانتدر ، ژاپونلرك وظیفه‌لری اماتی محافظه ایتمکله برابر قوره‌لیلرك حیاتی ژاپون حیاتیله برلشدیرمکدر ، زیرا قوره‌لیلرك وجودی ژاپونلرك بقاسنی تأمین ایتمشدر »

بن سیولده بولندیغم زمان نه‌قدر سعی و غیرت ایتدم ایسه‌ده روس لسانی بیلور بر قورالی‌یه تصادف ایده‌مدم ، ژاپون لسانی بیلنلره تصادف ایده‌رك پك چوق آدملرله کسب معارفه ایتدم ایسه‌ده آنلرکا کثری ژاپون سیاستی مروجلری اولدیغی جهتله احتمالکه بکا ویره‌جکلری معلومات حقیقت احواله مخالفده اوله بیلمك احتمالی واردی و بنم‌دخی ژاپون لساننده تمامیله افادهٔ مرام ایتمکده دوچار مشکلات اولمه‌م هردائم قلبمی طرمه‌لردی. عموم قوره‌لیلرك ایچنده بنم کسب اطلاع ایتدیکم افکاره مخالف فرقه‌لر اولوب اولمدیغنی بیلمك استردم ، مع التأسف اوراده بویله برشیلره موفق اوله‌مدم .

سیول ـ که‌ی‌جودن کیده‌جکم :

کیده‌جکم ، فقط قلبم دائما توکیوده بولنان اخوانم ایله مشغول اولوب آنلرکده بکا اولان احتیاج و محبتلرینی تقدیر ایده‌رك مناسباتمزك منقطع اولمه‌سنی و بر وسوسهٔ شیطانیه‌یه اوغرامه‌سنی هپ فکر و ملاحظه ایدردم ، شوسببدن برکون دها توقف ایده‌رك بورادن بر مکتوب یازوب کیتمکه قرار ویردم :

که‌ی‌جودن توکیویه

الحمدلله وحده والصلاة والسلام علی من لانبی بعده .

الی جناب الاخ الجلیل محمد برکت‌الله صاحب سلمه‌الله وصانه .

اما بعدفیا اخی لابدلنا ان نسلك مسلك النبی صلی‌الله‌علیه وسلم فی الاموركلها لان مسلكه صلی‌الله علیه‌وسلم احسن مهذب وانصح معلم . وفیما لقیه صلی‌الله‌علیه وسلم من الموانع والاذی حین مادعی قومه الی الحق ما یکفینا اسوة حسنة وصبره صلی‌الله علیه وسلم الی ان هجروطنه العزیز قائلا « لولم اخرجنی اهلك لماخرجت یامکه » وهذا اعظم مرب لافکار المسلمین وخصوصا نحن فی بدایت الامر العظیم من جلب النفوس النافرة وتألیف قلوب الاقوام المختلفه وصیرورتهم یدا واحدة علی من سواهم والی غیر ذلك مما لابدلنا من التدابیر المهمة والتجامل مع المؤلفات

وکان صلی‌الله‌علیه‌وسلم افضل قومه مرؤة واکرمهم مخالطة وخیرهم جارا واعظمهم حلما. مضت مدة بل اشهرا وسنین والنبی علیه السلام لایظهر الدعوة فی المجامع العمومیه حتی کان کل من ارادالعبادة من المسلمین یذهب الی شعاب مکه ویصلی مستخفیا الی ان زاد عدد المسلمین وتکثرثم انزل الحکیم العلیم «فاصدع بما تؤمر» وجهر صلی‌الله علیه وسلم بالتبلیغ .

وکل ذلك لیس یخفی عنك یااخی ولست اعلمك بماتعلم ولکنی اعرض حضرتکم بما فی صدری وقلبی مطمئن لماعندك من الکمال والدرایة وخصوصا مع طول باعك فی احوال

العالم وسياسة الزمان انت ادری بما يلزم الان من ملازمة اخواننا اليابانيين حتی يحصل الالفة التامه والانسيت العامة .

وارجو من فضيلتكم ان لاتنسونا من الدعاء الخير . وسلموا علی اخواننا المسلمين كافة عامة.

عبدالرشيد ابراهيم

من كه‌ی جو ٦ ج اخيره

ينه كه‌ی جودن ايكنجی مكتوب :

مع التأسف بو مكتوبی عينا درج ايده‌ميه‌جكم . زيرا روسجه ايدی .

برادرم اوحاره جنابلرينه ،

بن سزدن مفارقت ايتدكدن صوكره : قوبا ، سيموناسا كی ، فوزان طريقيله كه‌ی جو يه كلدم ، بن اوزاغه كيتدكجه قلبم سزه دها زياده تقرب ايدييور ، سزك ايله كچيرديكم ايامی دها زياده تخطر ايدييورم . قطعياً امينم سزده بنی هيچ ذكر ايتمكده‌سكز . زيرا بزم پيغمبرمز بيورمشدركه : « كوكلدن كوكله يول واردر »

شيمدی بن سزه مفصل بر مكتوب يازمايه لزوم كورميورم ، يالكز شونی ديه‌جكم بر كره وقتك مساعده‌سی آزلغندن ، ثانياً لسانده بيله‌مديكمدن قوره‌ده مسلككمزه موافق بر وظيفه‌ده بولنه‌مدق ، قوره‌ليلره تبليغـات ايده‌مدك . آرتق بو وظيفه‌يی جمعيتمز تقرر ايتدكدن صكره وتوكيوده مسجدلرمز تمام اولدقدن صكره ايفا ايده‌رز .

بنم سوكيلی قرده‌شلرم تويامـا ، كانو ، اينوكای وبشقه‌لرك كافه‌سنه سلام ايده‌رم « پكين » ده مكتوبكزه منتظر اوله‌جغمی بيان ايده‌رك شيمديلك اللهه امانت اولوكز .

عبدالرشيد ابراهيم

كه‌ی جو ٦ ج اخيره

ژاپونيه‌ده بولنان اخوانمه بويله ايكی مكتوب يازدقدن صوكره بر آزده استراحت ايده‌جكدم برده قاپو چالندی ، باقدم بر معلم كنديسيله ايكی كون مقدم كسب معارفه ايتمشدم .

ديدی : — ژاپونيادن درت اعمی كلمش ، ژاپونياده بولنان اعمالرمكتبی منفعتنه قونسر ويره‌جكلر ، ايسترسه‌كز كيده‌لم ، سزی دعوت ايتمك ايچون كلدم .

بنده وقت كچيرمك ايچون كيتدم قونسرده بولندم .

قونسر دنيلنجه آوروپاده دهشتلی بر شـيار خاطره كلور . فقط قوره‌نك پايتختی لان كه ی جوده قونسر دينيلديكی زمان بالطبع اورايه موافق بر قونسر اوله‌جغنی

دوشونه‌رك بر آز تردد ایتمشدم . فقط ینه بولندم نتیجه‌ده زیاده‌سیله محظوظ اولدم .

بز قونسره یکده وقتنده کله‌مدك بزدن مقدم باشلانمش همان بتمك اوزره بولنورمش بز کلدك .

عسکری قلوبنده بز صالونه کردیکمز زمان اعمالر چالغی چالمقده ایدی سامعین بر جمع عظیم بولنیورلردی . بز کلدکدن صکره چوق سورمدی قونسره ختام ویرلدی جمعیت طاغلدی .

بز آرقداش ایله برابر قونسرجیلرك یاننه کیتدك ، کیملر اولدقلرینی صوردیغمزده : اوو اساکی طلبه‌سندن اولدیغنی سویله‌دیلر . اعمالر دولاشیرلر قونسر ویررلر دقتمی جلب ایتمشلردی . احواللرینی اوکره‌نمك ایچون مراق ایتدم بروجه آتی معلومات آلندی :

ایکی سنه مقدم مکتبی اکمال ایتدکدن صکره عقد ازدواج ایتمشلرسه سیاحته چیقمشلر . هر ایکیسی زوجه‌سیله ، بوتون ژاپونیا اولکه‌سنده جولان ایتمشلر ، هریرده چالغی چاله‌رق اکمال تحصیل ایتمش اولدقلری مکتب منفعتنه پاره توپلامشلر .

اون درت آی ظرفنده ژاپونیا داخلنده جولان ایده‌رك توپلایه‌بیلدکلری پاره آلتی یوز سکسان درت ئین اولمش .

کندیلرینه صوردم : — سزی مکتبدن کوندردیلرمی یاخود کندکزمی کزییورسکز ؟

دیدیلر : — مکتب بزی سکز سنه تربیه ایتدی بر پاره ویرمدك ، بو کون وجدانمزی مسئولیتدن قورتارمق ایچون هیچ اولمازسه بزده ایکی سنه مکتب منفعتنه خدمت ایتمسنی التزام ایتدك .

ایشته اعمی‌لرك وجدانلری ، عجبا بزم کوزلیلرمزك خاطرلرینه بوکبی شیلر کلیرمی ؟ بو اعمی‌لرك بو صورتله دولاشه‌رق بویله اولاد وطن اوغورنده بوکبی فدا کارلقده بولنمه‌لری دوغریسی بنی حیرتلر ایچنده براقشدی .

بن بوراده شو اعمی‌لرك چالدقلری چالغیلرك دخی رسمنی قارئین کرامه عرض ایده‌جکم :

کناره‌ده‌کی قادین النده بولنان چالغی‌یه « شه‌میسیکا » دیرلر . اواچوسی « قوتو » دیدکلری چالغیلردر .

بوکبی چالغی آوروپاده ظن ایده‌رم یوقدر ، خصوصا قوتو پك کوزلدر . ژاپونلرك چالغیلری کندی مال‌لری .

اکر بز بونلری نظر اعتباره آله‌رق ملاحظه ایده‌جك اولورسه‌ق بزم ایچون پك بیوك

بر درس عبرتدر . بو عليللرك حميتى ايكى سنه عمرلرينى فدا ايده جكلرده تحصيلده بولندقلرى مكتبك منفعتنه و بقاسنه اقتدارلرى دائره سنده معاونتده بولنه جقلر .

انسان بونلرى تصور ايدرسه ژاپونلرك اوتوز سنه ده عالمى دوچار حيرت ايدرجه سنه ترقى ايتمه‌لرينه بر درجه كسب قناعت ايدر . بزم ناظرلرمز بيله مكتبلرمز حقنده ژاپونلرك بو عليل اعماللرى قدر بر حس بسله يه ميورلر .

گرچه بن بو قونسردن بر جهتدن غايت متأثر اولدم بر طرفدن ده صوك درجه ده ممنون اوله رق بولنديغم مسافرخانه يه عودت ايتدم ياتوب ده اويويه جق اولدم فقط اوهام غلبه ايتدى . بر ملتك ترقيسى ايچون بويله طبقهٔ سفليه ده بولنانلرك دخى ملت اوغرنده صرف افكار ايده رك ملت وطن منفعتنى دوشونمه‌لرى لازم ايسه ، بزم ايچون استقبال و حيات سوزلرينى سويله مكده بر منفعت تصور اولنه ماز ، ديه عادتا بر اميدسزلك غلبه ايتمكه باشلامشدى .

ديركن قلبم همان تبدل ايتدى فكرم دگيشدى كندى كنديمه غيرت ويردم : اعماللر ، مملكتى ، وطنى اوغرنده بويله دوشونجه‌لره مالك اولورلرسه ، بن الحمد لله اعضالرم تام ، هيچ بر مانع يوق . بن نه ايچون ملتم ايچون فداى جان ايتمه يه يم ديه رك بويله اوزون اوزون بر دوشونجه‌لره طالدم نهايت اويومشم .

شويله بر رؤيا كوردم :

مد بصر احاطه ايتمز غايت واسع بر تارلا باشنده بولنيورم . معيتمده برقاچ آدملرده وار ، شورايه برشى اكمك خصوصنى مذاكره ايديورز . مشاوره ختام اولمدى بن همان بر طرفدن قازمه‌يى آلدم . تارله‌يى سوريورم . بر طرفدنده تخم آتيورم ، ديركن دها برقاچ آدملر ظهور ايتديلر آنلرده اورادن بورادن هر طرفدن زراعته باشلاديلر . بن او آراده ترك ايدرك بر طرفه كيتدم . برچوق مملكتلر دولاشدم هيچ كورمديكم طاغلردن كچدم ، غريب غريب يوللره تصادف ايتدم . نهايت بر يوكسك طاغ تپه سنده بر جمع عظيم ايله بولنيوردق . هوا غايت كوزل ، اطراف زمرد كبى باغ و بستان ، بورادده دخى سوزمز زراعت اوزرينه ايدى . ديركن كورولدى اولدى دهانه‌لر اولديغنى بيله ميورم ، فقط قولاغمه شو آيت كريمه اوقونديغى كلدى . « وقليل من عبادى الشكور » اوراده اويواندم . تمام صباح نمازى وقتى بولنيوردى . اوكونده اير كنجه يولجيلغم وار ، قالقدم رؤيامى دفتره قيد ايتدم . اشيالرمى طوپلايه رق مسافرخانه صاحبى ايله حسابمى كوردم . شمندوفر استاسيوننه ايندم .

بورادن دوغری موقدنه کیده‌جکم . بورالرده مأمورین وخدمه هپ ژاپون. بنم ایچون بیوك برمشکلات یوق . آرتق قور، مملکتنی‌ده ترك ایده‌جکم .

شمندوفر بیلاتی فلان آلدم واغونه بنمشدم . قارشیمه برقوره‌لی کلدی اوتوردی . ژاپونجه صوردم: نره‌یه کیدیورسکز . ژاپون لسانی بیلمیورمش جواب ویرمدی. صوکره روسجه صوردم دیدی : « هوتین » بوسفر بن بیله‌مدم هوتین نره‌سیدر. فقط بو آدمك روس لسانی بیلدیکی آکلاشلدی . تکرار صوردم « هوتین » نره‌ده‌در ؟ دیدی . روسلر موقدن

دیرلر فقط اصل اسمی « هوتین » در . بزده هوتین دیرز ، چینلیلرده هوتین دیرلر :— نه ایچوندر روسلر موقدین دیرلر .

بو آدمك انی روسجه بیلمه‌سی وبکاده موقدنه قدر رفاقت ایتمه‌سی چوق کوزل اولدی . بوندن صوك درجه‌ده ممنون اولدم . قطار « که‌ی‌جو » دن حرکت ایتدی . بزده رفیقمز ایله صحبت ومحبته ویرلدك .

بن دیدم :— سزك بو قوره شمندوفر خطی چوق کوزل،واغونلری منتظم یوللریده کوزل اولمه‌لی هیچ آدمی صارصمیور .

— قوره شمندوفر خطی بزم دکل ژاپونلرکدر .

زیان یوق سزك مملکتکزده یاپلمش اساساً ینه سز کدر مراق ایتمه‌یکز ، اصل مال صاحبی ینه سز اوله‌جقسکز .

— انسان کندی مالنه صاحب اوله‌مادقدن سکره بشقه‌سنك مالنه صاحب اوله‌مز .

— بن سزدن استفاده ایتمك ایسترم رجا ایدرم ممکن اولورسه فکرکزی سویله‌یکز. بن قوره‌ده بر هفته اون کون قدر وقت کچیردم ایسه‌ده هیچ بر شیلر اوکره‌نه‌مدم ، زیرا لسان بیلمیورم پك آز ژاپون لسانی بیلیورم اوده یالکز ژاپونلر واسطه‌سیله اولدیغندن قناعت حاصل اوله‌میور . بن قوره‌لیلرك احوال حاضره وماضیه وآتیه‌سندن بر آز معلومات آلمق ایستیوردم. بو تصادف چوق کوزل اولدی ، سز لسان بیلیورسکز. اولا شونی صوره‌جغم سز بو قدر روس لسانی نرده تحصیل ایتدکز ؟

— بنم تحصیلم یوقدر بر زمانلر ولادیووستوقده بولندم صکره‌ده یورت آرتورده بولندم وظیفه‌م مقتضاسنی اوکرندم .

— مذهبکز بوده دکلی ؟

— اوت اسکیدن آنا مذهبمز بوده ایدی ، صکره مقتضای مصلحت اورتودوقس اولمشدم ، شمدی‌ده کندی عقلم کندیمه مذهبدر .

— چوق کوزل چوق ممنون اولیورم سزك بویله مستقل بر فکره مالك اولمه‌کز دوغریسی بکا بر امید بخش ایتدی . بن ظاهر اموره باقه‌رق قوره مملکتی قوره‌لیلردن کیتمش ظننده بولنیوردم ، شمدی فکرم سزدن آله‌جغم معلومات ایله بلکه تبدل ایدر . بویله بیکلرجه سنه سلطنت سورمش بر ملتك بردن بره سونمه‌سی ایچون اسف ایدردم. رجا ایدرم قوره‌نك استقبالندن بر آز معلومات ویره‌بیلورمیسکز ؟

— قوره‌نك استقبالی قلان یوقدر ، نصل کورمش ایسه‌کز ینه اویله‌در .

— بنم کوردیکم بر شی یوق ، بر هفته‌ده نه کوره‌بیله‌یم ، فقط بوراده رأس کارده هپ ژاپونلری کوریورم .

— شیمدی مملکتك صاحبلری‌ده آنلردر . امین اولوکز بر قاچ سنه صکره تماميله استملاك ایده‌جکلردر .

— ژاپونلرك استیلاسندن ممنون اوله‌جق میسکز ؟

— اوله‌جق دکل اولمش بیتمشز ، بزم ممنون اولوب اولمامه‌جغمزك تأثیری وارمی؟ بوکون ژاپونلر بزم ممنونیتمزی دوشونمزلر ، کندی منفعتلرینی دوشونورلر وظیفه‌لری‌ده اودر ، هر کسده کندی منفعتی ایچون یاشار ، بزم منفعتمزی دوشونمك بزم وظیفه‌مزدی فقط اورالرینی دوشونه‌مدك . بوکون مملکتمزده اولدیغی کبی تماميله المزدن کتدی . الله بو ملکی صاحب سز براقمز ، سن صاحب اولمازسه‌ك بشقه‌سنه ویریر . بز کندمز صاحب اوله‌مدق ، الله ژاپونلره ویردی .

— ژاپونلرك اداره‌لری ظن ایدرم دها منتظم اولور . اسکیدن ظلم وغدر چوق اولمشدر دکلمی ؟

— بر آدم کندی باباسی طرفندن نه‌قدر مغدور ومظلوم اولسه بیله بر آغیرلق حس ایتمز ، جسماً معذب اولسه دخی قلبی مستریح اولور . خارجدن تجاوز اولنورسه قانون دائره‌سنده — حتی مستحق اوله‌رق — جزئی برجزایه چارپلدیغی کبی فریاد ایدر . بوغایت طبیعی برحالدر . زیرا پدرك معامله‌سی هرنه‌قدر سنك عقل قاصرنجه ظلم کبی کوزکسه‌ده نفس امرده ظلم دکلدر ، حتی نفس امرده‌دخی ظلم اولسه بیله ، پدرك عائله تربیه‌سی حقنده اولان حسن نیتی اوظلمی تخفیف ایدر ، وعقل سلیم آکا ظلم حکمنی ویره‌مز . زیرا عائله منفعتی ملاحظه اولنه‌رق یاپلمشدر .

ژاپونلر نه‌قدر عدالت ایدرلرسه ایتسونلر ، بزم ایچون هپ غدر وظلمدر . زیرا بو ، آنلرك استفاده و منفعتنی تأمین ایچون تأسس ایتمش بر عدالتدر .

بونکله برابر قوره حکومتی زماننده ملت حال طبیعیسنده یاشاردی ، افراد ملت حر وسربست بولنیوردی . کیمسه طرفندن هیچ بر کونا تضییقات یوق ، مال وملکی وار ایسه دولته برشی ویرردی . یوقسه هیچ بر شیلر ویرمز ومسئولده اولمزدی . هر کس کندینی کندی خانه‌سنده کوریوردی ، کندی ملکنه کندی صاحب بولنیوردی . هیچ اولمزسه وجدانی راحت وقلبی مطمئن بولنیوردی .

شیمدی ایسه اویله دکل، هر کس بر کره کندی خانه‌سنده بر یابانجی آدم کوریور ، هیچ کیمسه کندی خانه‌سنه صاحب دکل ، کسب وکارینه کندی مالك دکل ، بز چالیشوب چابالایوب بولییورز ، آنلر تقسیم ایدرك یاریسنی سن یه یاریسنی بکا ویر دییور .

اوت هرشیده تسهیلات کورلدی ، هر کسك آووجنده پاره وار ، ایشته بر آیاق مسافه‌یی ایکی اوچ کونده قطع ایدییورز ، بونلرده مهماتدن.فقط بونلرهپ کوزبویاسی. بنم قلبم آغلادقدن صوکره یوزوم کولمش ، نه اهمیتی وار ؟ . .

— بونکله برابر ژاپونلری چوق کوزل ومرحمتلی کوریورم ، هریرده بولندیغم زمان دقت ایتدم سزلك کویلرده فلان مأمورلر اولدقجه انسانیت نقطهٔ نظرندن معامله‌لرده بولنورلر ، قوره‌لیلره حقارت نظریله باقیورلر .

— اوت روسلر درجه‌سنده دکلدر ، مع مافیه ولادیووستوقده برقوره‌لی‌یه روسلر طرفندن یاپلمش حقارت « که‌ی‌جو » ده ژاپونلردن کوره‌جکمز احترامدن اهوندر . اوراده بنم وجدانم او قدر معذب اولمز ، زیرا او کندی خانه‌سنده بولنیور ، بنده یابانجی بولنیورم . بر آز حس وطنه مالك اولنلر ایچون چکلور درد دکلدر ، فقط نه چاره انسان اوغلی تحمل ایدرمش .

— سز تحصیل کورمدم دییوردکز ، بو درجه محاکمه‌یه مالك اولمق ایچون هیچ شبهه‌سز تحصیل کورمش اوله‌جقسکز .

— بو کون بز ژاپونلر سایه‌سنده دارالفنون بیله کوردك ، ژاپونلرك هرحرکاتی ومعامله‌سی بزم ایچون بیوك بر درسدر ، فقط بز بو درسلری مع التأسف شیمدی فرصت الدن کیتدکدن صکره کوریورز ، وطن بشقه‌سنه مال اولدقدن صوکره بو حسیاته مالك اولیورز .

— بهمه‌حال قوره‌لیلر ایچنده سزك كبی مقایسه ایده‌بیله‌جك آدملر بولنورسه هیچ اولمزسه بعض حقوق استراد اولنه‌بیلور ظن ایدرم .

— خیر اونلر هپ كچدی ، وقتنده دوشونه‌مدكدن صوكره شیمدی نه‌قدردوشونسه‌لر فائده مند اوله‌مزلر ، زیرا الدن كیتدی ، قورت بركره قوزی‌یی یقالادقدن صوكره آغزندن قاچیرماز ، قوزی ایستدیكی قدر آغلاسون ، قورت اونی ییه‌جك . چوبان بركره الندن قاچیردی ، بر دها اله كچیره‌مز ، چوبان كندی جانی قورتارمق ایچون سورولرله قویونی فدا ایدر ، نصل كه ایتدی . فقط كندینی‌ده قورتاره‌میه‌جقدر .

بوصورتله قوره‌لی رفیقمزایله صحبت ایده‌رك وقت كچیرییورز ، بنده برطرفدن قورشون قلم ایله یازمقده بولنیورم .

بورالرده یولجیلرك قسم اعظمی چینلی بولنیورسه آنلرده دخی روس لسانی بیلنلر بولنورمش . بزم صحبتمزه قولاق مسافری اولیورلر . قطار توقف ایدنجه بزم رفیقمز دیدی : — بوراسی « كه‌ی ژیبوا » یاریم ساعت صكره « نه‌ی ژیبوا » یه واره‌جغز ، اوراسی بیوك بر شهردر . ایسترسه‌كز بر آز دولاشه بیلورز . زیرا قطار بر ساعت اون دقیقه دوراجقدر . شهره كیدر چایده ایچه بیلورز . تمام یاریم ساعت صكره (نه‌ی ژیبوا) یه كلدك .

آرقداش ایله شهره كیده‌جكز . دیدم كه : — اشیالرمز بویله اولدیغی كبی قالورسه زیان یوقمی ؟

— هیچ بزم قورالیلر خرسزلغی بیلمزلر . امین اولوكز .

— ژاپونلرده ظن ایدرم پك بیلمزلر دكلی ؟

— ژاپونلرك وظیفه‌لری محافظه ایتمكدر . وظیفه‌لرینی ایفا ایتمزلر ایسه‌ده عكسنی یاپمزلریا ! ذاتاً ژاپونیاده‌ده امنیت بركالدر . فقط اوامنیتله بزده اولان امنیت بیننده برچوق فرق واردر : بزده خرسزلق بیوك وجدانسزلقدر . بر آدم سرقت ایدرسه اقربا وتعلقاتیله قطع علاقه ایتمه‌سی لازم كلور . اما ژاپونلرده حكومتك مجازاتندن قورقه‌رق خیرسزلقدن امتناع ایدرلر ، یوقسه طبعاً خرسزلق واردر . خیرسزلر ایچون آغر جزالر ایله قانون وضع اولنمشدر . ملتده اولدقچه تربیه كورمشدر .

بز شهره كتدك ، بوراسی هرنه‌قدر اوفاق بر شهرایسه‌ده ژاپونلر كوزل اعمار ایتمشلر : الكتریق تراموایلری ، تلفونلر ، مكمل جاده‌لر ، منتظم چارشولر . ترامووای ایله شهری بركره دائراً مادار دولاشدق ، صوكره برژاپون خانه‌سنده چای ایچدك ، تكرار دونوب

شمندوفره کلدیکمزده بزم بولندیغمز واغون قاپوسنده بر پولیس بولنیوردی ، بزه دیدی : اشیالرکزی بر کره باقیکز .

باقدق ، اشیالرمز هیچ بری یرندن اوینامه‌مش ، اولدیغی کبی طوریيور .

بن بزم رفیقه صوردم : — سزك اسمکز کیمدر ؟

— واك ـ بین ـ یو .

— معناسی نه‌در ، بو اسمك معناسی وارمی ؟

— واسع قابی وار دیمکدر ، یکده اوقدر دکل ، بن سزه روسجه بشقه دورلی ترجمه ایده‌میه‌جکم . غایت معنالی سوزدر . خصوصاً بونی افاده‌جك هیروغلیفك مدلولی یك کوزلدر .

— قوره‌ایلرك یازیلریله ژاپونلرك یازیلری بیننده فرق نه‌قدر اوله بیلور ؟

— فرق چوق بیوکدر ، فقط بر ژاپون یازیسنی بر قوره‌لیده آکلایه بیلدیکی کبی ، بر قوره‌لی یازیسنی بر ژاپونده آکلایه بیلور ، فقط بری آخرك ادبیاتی اوقدر تقدیر ایده‌مزلر . مثلا بر قوره‌لی یازارده دیکر بر قوره‌لی اوقورسه غایت لذت ایله اوقور ، معناسنی آکلادقدن ماعدا آیروجه بر ذوق حاصل اولور ، بر ژاپونده عینی یازی‌یی آکلار اما او لذتی بوله‌مز ، ژاپونلرده اویله‌در . بزم یازیمز دها اسکیدر . ژاپونلر صوکره‌دن بر چوق هیر وغلیف علاوه ایتمشلر ، بر آزده اصلاح ایتمشلردر . بزمکی ایسه اولدیغی کبی بیك سنه مقدم نصل ایسه الآن اویله‌در ، تبدل ایتمه‌مشدر .

— قوره‌لیلرده اوقویوب یازار آدملر چوق بولنورمی عجبا ؟

— پك چوق دکل ، فقط روسلره نسبةً چوقدر . بهمه‌حال بزم قریه‌لرمزده بر مکتب ، بر خواجه (معلم) بولنور . فقط بزم چوجقلرمز ، ژاپون چوجقلری کبی اوچ درت سنه‌ده اوقویوب یازمزلر . اوقویوب یازه بیلمك ایچون اون سنه لازمدر .

اوصره‌ده بر تره‌ن نه‌ی ژیبوادن حرکت ایتدی . هوا غایت لطیف ، اطرافی سیر وتماشا ایده‌رك قطع مسافه ایتمکده‌یز . برساعت صوکره شمندوفرکا کوزانه کلدی . دیدم : — بورالری دائما قوره مملکتیدر ، دکلی ؟

— بوکون آقشامه قدر واراجغمز هپ قوره ایدی اما شمدی ژاپونیه‌نك قوره ولایتی ! آرتق هوتینه قدر هپ ژاپونیه اولکه‌سنده دها اوچ کون کیده‌جکز : دیه‌رك کولدی .

بورالرده اراضی اوقدر کوزل ، اوقدر مزروعات ومرعالر کثیرکه انسان تعریف ایده‌مز. هریرده ژاپونلرك چالیشمقده اولدیغی کورولیور .

بزم رفیقمز دیدی : — شورالره دقت ایدییورمیسکز بونلرده اولان عملیات بوتون بوتون بشقه‌در ، قوزاندن کەی جویه قدر کوردیککز مزروعات هپ قوراللیلرکدر ، کا کوزاندن بو طرفی هپ ژاپونلرك تارلالریدر ، هیچ بزمکی لره بکزه‌مز . اورالرده اراضی حال طبیعی‌سنده بولنیور . بورالرده ایسه هپ انسان الندن چقمش ، ال دوقنمامش برطاش پارچه‌سی کورمزسکز . اکر بو اراضی انسانلره انتفاع ایچون ایسه ، بونی ژاپونلره ویرمه‌لیدر . زیرا آنلر بحق استفاده وانتفاع ایدییورلر .

بزم قوره‌لیلر زماننده اوطاغلرده آیاق باصمه‌مش یرلر پك چوق بولنوردی . بونلرطاغ اوزرنده بربوش یربراقدنصکره آلتنده‌هرنه‌وارایسه چیقاریورلر . شورالرده طاغلرده قرنجه قدر ژاپون دولاشوب دوریورلر .

آه‌بزمکیلر حالا کوزلرینی آچمدیلر و آچمق احتمالمزده یوق . بوتون آغیر خدمتلرده ینه‌بزی استخدام ایدییورلر . منفعتی ژاپونلره اولییور .

— زمانك ایجاب ایتدیکی فنه و اسباب معیشته توسل ایتمدکچه یاشامق اوله‌مز . بوملکی ژاپونلردن استرداد ایتمك ایچون هیچ اولمزسه ژاپونلر قدرچالیشمه‌لی . جهالت ایله مملکت محافظه اولنه‌مز.

— استرداد مملکت کچمش اوله ، یالکز حقوق انسانیتمزی محافظه ایده‌بیله‌یدك بر درجه حیاتمز تأمین اولنه‌بیلوردی . شیمدی بتون نسلمز منقرض اولمقده . زیرا مسکرات چوق ، بویله کیدرسه تناسل منقطع اوله‌جق ، بر طرفدن فرنکی‌ده کیردی ، هله‌تنصرایدنلرك کافه‌سی‌بوایکی‌علته طوتولدیلر ، سنه‌بسنه دکل ، ماه بماه توسع ایتمکده‌در. مملکت داخلنده کیم آچ قالورسه تنصر ایدییور .

ملت برکره‌تدنی‌ایدرسه‌فکری‌بوتون‌بوتون اولورمش ،حس هیچ‌قالمزمش ، حتی عار، ناموس... بوکبی شیلرده قالمزمش.بزم موقعمزی‌بیلسه‌کز اینانمق ایسته‌مزسکز.بر ژاپون کندی‌عمله اولسه‌بیله بزم‌الك‌بیوك‌ناظرلرمزه نسبةً عادتا کندنده‌برافندیلك حس ایدییور. افندی کبی طورو حرکتده بولنیور . قورلی بوندن هیچ متأثر اولمدیغی کبی ، عادتا اویله لازم ایمش کبی افندیسنه مراجعت ایدرجه‌سنه تذللی اختیار ایدییور . بوکون قوره‌لی‌یه روح‌سز بروجوددر ، دیمکدن بشته سوز بوله‌میورم . نعمت‌الده ایکن قیمتنی تقدیر ایده‌مدك ، بوکونده زوالندن خبرمز یوق .

— سز نه ایچون بوقدر مأیوس اولییورسکز ، بن پك اوقدر مأیوس اوله‌جق حال کوره‌میورم ، قوره‌لیلر حاکمیت ملیه‌لرینی استراد ایچون بر قاچ سنه‌معارفه چالیشمه‌لی ، صوکره فرصتدن بالاستفاده الده اولنه‌بیلور .

بزم تاتارلر دورتیوز سنه‌در روسیه اسارتنده بولنیورلر . ینه مأیوس اولمیورلر . روسلرك ظلملرینه نسبةً ژاپونلرده اولان حریتده نظر اعتباره آلنورسه ، ظن ایدرم ینه سز بختیارسکز . ژاپونلر استیلا ایتمسه‌یدی روسلر استیلا ایده‌جکلردی . اوزمان دها فنا اولوردی دکلی ؟

— بردرجه‌یه قدر اویله اما احتمالکه بزم ایچون روسلرك استیلاسی دها اهون اولوردی . برکره روسیه‌دن بزه مهاجرکلزدی ، کلورسه‌ده پك آز کلوردی . صوکره‌ده روسلر ظالم اولسه بیله ، آبدال ملتلر باغیرر چاغیرر ، انسانلرك ملیت وقومیتلرینه تجاوز ایتمزلردی . دها پك‌چوق جهتلر واردرکه روسلرك استیلاسی ترجیح اولنوردی . فقط یالکز برجهت وار ، افساد اخلاق جهتی ، ایشته روسلرده ، بو چوق فنا ، بوجهتله بزه‌ژاپونلرك استیلاسی‌دها اهون اوله‌جقدر . بوایسه‌شیمدیدن معلوم‌اولمقده‌در . ژاپونلرله‌اختلاط ایدنلر اخلاقلرینی اصلاح ایتمکده‌در . تجارتده‌فلانده‌موقع طوتمش آدملرمز وار ، اوجهتله شکایت اولنه‌مز .

— سز ژاپونیه‌ده بولندیکزمی ؟

— بولندم ، بیلورم . فقط جنوبده بولندم ، کاما کوره فلان اورالری ناغاساکی‌یه قدر بیلورم . ژاپونلرده کندی مملکتلرنده پکده غبطه اولنه‌جق درجه‌ده دکلدر ، فقرا چوق ، ایش یوق ، آجلق بر طرفدن هجوم ایتمش . پك چوق آدملر تحمل ایده‌میوب انتحار ایدییورلر ، سز دقت ایتدیکزمی ژاپونیه‌ده انتحار پك چوقدر ، غزته‌لره دقت ایدرسه‌کز هرکون وار ، بعضاً برقاچ دانه اولیور ،

— اوت اویله اما نسبةً هیچدر ، بوکون ژاپونیاده هر سنه یارم میلیون انسان تزاید ایدییور . او انتحارلر هیچ‌اهمیتسز قالور . غزته‌لرده کوزوکمز ، بوکون ژاپونیا اوقاجق بر قطعه‌در ، نفوسی چوق ، هر جهتدن بیوك تسهیلات وار ، تلغرافلر ، تلفونلر پك چوق ، هرکون مملکت داخلنده اولان وقوعات ساعتیله مرکزده معلوم اولیور . مرکزدنده غزته‌لر همان نشر ایدییورلر .

بزم روسیه‌ده ترکستان ، بخارا ، سیبریا ، قفقاز جهتلرنده اولان وقایع مرکزه

کلنجه اسکیور ، آیلر کچیورده ینه‌نشر اولنه‌میور . بوجهتله انتحار فلان چوق کبی کوریلور . یوقسه اللی ملیون ژاپون ایچنده بش‌یوز آدم انتحار ایدرسه هیچدر .

بن سزدن اصل اونی صوره‌جقدم ، ژاپونلر نصل چابوق ترقی ایتمشلر ، اسباب ترقی نه ایمش ، نه ایچون قوره‌یی استیلا ایتمش ، بورالرینی ژاپونیاده بولندیغکز زمان دقت ایتدیکزمی ؟ اکر سز بو جهته دقت ایتمش اولسه ایدیکز ، او زمان سزده او یول ایله ترقی چاره‌سنی آرارد کز .

ژاپونلر اخلاق ملیه‌لرینی نه درجه‌ده محافظه ایتمشلر ، اصل سزک دقت ایده‌جککز جهت بونلردی .

— اوت او جهتلری ملاحظه ایتمش اولسه ایدک ، البته بز بو حاله‌ده کلمزدک . بز بو کون کیجه یاریسی ساعت اون برده فلان « شینکی جو » استاسیونه واره‌جغز . اوراده بر نهر وار ، نهرک بو طرفی بزم قوره‌لیلرک ، او بر طرفیده ژاپونلرکدر . ژاپونلر هر ایکی طرفده واریا ! فقط بو طرف اسکیدن قالمه ، اوطرفی ایسه یکی اعمار اولندی . بو طرفه « شینکی جو » دیرلر ، او طرفنه‌ده « آنتوکی » دنیلور . اوراده سز کوره‌جکسکز که ژاپونلر نه ایچون ترقی ایتمشلر ، بز ژاپونلرک نه‌مال آدم اولدقلرینی اوراده کوردک .

— نهرک او طرفی سزک دکلدی ، چینلیلرکدر .

— بنده اونی دیه‌جکم . ژاپونلر بو یول ایله فوزاندن شینکی جویه قدر قوره‌یی باشدن باشه کسدیلر ، بزم بر آی‌ده آمد وشد ایتدیکمز مسافه‌یی بر کونده قطع ایتدیلر ، فقط کوریبورسکز ، هیچ بر نقطه بر عسکر نفری ایچون کلبه بیله دیکمدی . اما آنتوکی‌یه کلدیکی کون همان عسکر قشله‌سی ، عسکر مرکزی یاپدی ، دها ایلری دوغرو آدیم آتدقجه هر قوناق یرنده بر عسکری مرکزی تأسیس ایتدی ، بوتون قوره‌ده یالکز سیولده عسکر بولندیریور . اما چینده هر قوناق یرینه عسکر قویدی . بزم ایله چینلیلر بیننده نه‌قدر فرق اولدیغی کلدیکی کون کوردی .

چینلیلره قارشی هر جهتدن غایت بیوک احتیاط ایله معامله ایدییورلر ، بزه قارشیده وارمش یوقمش مساوی ، بزم ئولمش بر ملت اولدیغمزی دها کلمه‌دن کورمشلر .

بوصورتله رفیقمز ایله طاتلی طاتلی صحبت ایدرک کیجه تمام ساعت اون برده شینکی جویه کلدک ، بوراده هیچ توقف ایتمیوب دوغریجه قایقلر ایله آنتوکی‌یه چیقدق ، کیجه‌ده اوراده بر ژاپون خانه‌سنده مسافر بولنیورز .

« آنتوكى »

بورا‌سى موقت ياپيلمش اوفاجق برقريه ، اولدقجه منتظم ، تميز سوقاقلرده قالديرملر عادتا بر شهر حالى آلمش . بوندن اوچ سنه مقدم بر خانه بولنمازمش .

بولنديغمز مسافرخانه‌نك ايكى دائره‌سى وار ، برى ژاپون يولجيلرى ايچون ، ديكرى‌ده آوروپاليلر ايچون . هر ايكيسى صوك درجه‌ده تميز . بزم شهرلرمزده بوكبى مسافرخانه‌لر نادر بولنور .

انتوكى سكنه‌سى اكثرى چينلى‌در . فقط اداره ومنفعت هپ ژاپونلرك . بونكله برابر چينليلرده دخى ايى تاجرلر ، كوزل مغازه‌لرده وار ، مأمورلرده وار ، بوراده بزمده حقمز وار ديمشلر . بوتون بوتون تسليم ايدوبده چيقمامشلر . هرشيده چينليلرده بشقه برحيات اثرى كورلمكده‌در .

بن بوكوندن اعتباراً چين حدودينه آياق باصدم ، فقط بورالرى ژاپونيه‌نك مانچورى ولايتلرندن صاييليور . روس ژاپون محاربه‌سندن مقدمده روسيه‌نك برولايتى بولنيوردى .

آنتوكيدن موقده‌نه دها ايكى كونلك يولمز وار ، فقط بوراده شمندوفر موقت ياپيلمش ، طار يول ، سرعتى ده‌يرينه كوره ساعتده سكز كيلومترودن نهايت ١٢ كيلومترويه قدر قطع مسافه ايدرمش .

تموز ٢٤ آنتوكيدن هوتين - موقده‌نه كيتمك اوزره حركت ايتدك . فقط بورده واغونلر بزم سيبريانك حيوان آرابه‌لرندن دها فنا ، آقشامه قدر بوراده اوتورمق بر عذاب اليم . بيوك محاربه زماننده موقت اوله‌رق ياپيلمش شيمدى غايت مكمل يول دخى ياپيلمقده‌در . اما يول تمام اولنجه‌يه‌قدر دها برايكى سنه بويول ايله اداره ايده‌جكلر ، نه‌چاره .

بويولده ژاپونلرك فعاليتلرينى وهرزمان ابتدا كوچكدن باشلامق قاعده‌سنه رعايت ايتمكده اولدقلرينى كوسترر . احتياج درجه‌سنده معامله ، احتياج بيودكجه ايشى ده بيوتمك . بونكله برابر چوق بيوك ايشلر كورلمش ، تونللر ياپيلمش ، بيوك طاغلرك تپه‌سنه قدر بوكسلمش ، ژاپون عسكرينى ده مانچوريايه قدر نقل ايده‌بيلمش .

بزم رفيقمز بوراده بكا ديور : بورالرده هواده دخى حيات قوقوسى وار ، بزم قوراده اويوق ، بن بعضاً دوشونيورم : بزم قوره‌ليلرى اولديرمك ايچون كوندرلمش فنا هوايه بيچاره ژاپونلرده چارپلماسونلر .

— قورقـه ژاپونلر اوكاده بر چاره بولورلر . پوراده هپ يولجيلر چينلى اولديغى جهتله سزك قلبكـزده چينليلردن برشى بكله‌مكده اولديغكـزدن سزه اويله كلور . يوقسه ملتلرك ترقى وتدنيسنه هوانك دخلى اوله‌ماز .

— اوله‌بيلور، فقط بز ادراك ايده‌ميز .

— قطعياً امين اولوكز . اويله برشى اوله‌مز .

چوق غريب اولدى . بزم آرقداش آنتوكيدن برى حقيقة بشـقه برحال كسب ايتدى . دها سربست قونشمغه باشلادى . بنده تعجب ايتدم . طبيعيدركه بويله بر تأثير اوله‌مز ، فقط ينه بورالرده بتون بشقه حيات ، هركسـده برفعاليت فوق‌العـاده وار ، نسبةً بشقه بر حال وار . بزم آرقداشمزده دعواسنى اثبات مقامنده ژاپون ــ روس محاربه‌سنده دخى ژاپونلر بورايه قدر چوق آغر كلديلر . عسكرك چوق زمانى اسلحه وقوتك بول زمانى ايكن « يالو » نهرينه قدر كلـديلر ، نهرى كچنجه هيچ توقفسز موقده‌نه قدر يورو ديلر ، روسلرده بوندن صـكره هيچ ديكيش توتدبره‌مديلر . بونى بز كوزمز ايله كوردك . نه وقت ژاپون عسكرى نهرى آتلادى . روسلر هيچ بر يرده مقاومت ايده‌مديلر . كمال سرعتله رجعته باشلاديلر ، ژاپونلرده نره‌دن هجوم ايتديلر ايسه اوراده غلبه ايتديلر . بونى بتون چينليلر وعموم قوره‌ليلر كورديلر ، كوزلريله عين‌اليقين مشاهده ايتديلر .

بوندن ماعدا سزه شونى دخى ديه‌جكم : ژاپونلر يالو نهرينى كچدكدن صوكره روزكارده تبدل ايتدى ، بتون قيش شرقدن غربه دوغرى شـدتلى قار بورانى روسـلرك هيچ كوزلرينى آچديرمدى . الله هرزمان ژاپونلر طرفدن اولدى ، حتى موقدنده آز قالدى روسلرى كاملاً اسير ايده‌جكلردى ، قوروپاتكين‌ده اسير اوله‌جقدى . زيرا آياق آلتنه‌كلمش ژاپون عسكرينى كوره‌ميورلردى ، قار دانه‌لرى قورشون كبى روسلرك كوزلرينه‌كليوردى . ژاپونلر ايچون هوا اوقدر مساعد ايدى‌كه هم دشمنى كوريورلر ، هم‌ده روزكارك ياردميله كمال سرعتله قطع مسافه ايده‌بيليورلردى . بونلرى سز انكار ايدرسكز امابز عين‌اليقين شو كوزلرمز ايله كوردك ، نصل انكار ايده‌لم . روس عسكرى ايچون هوا هيچ مساعد اولمدى . هر كون جهات اربعه‌يه مجراسنى تبديل ايدن روزكار ، اوزمان تمام بش آى بر نقطه‌يه اسدى دوردى .

اشته خالص قوجه قارى اعتقادى قوره‌ليلرك اك بويوك متفكرلرى بو قدر آكلايه

بیلور . بونلری سویلرکن بزم رفیقمز دها پك چوق ادله‌لر سرد ایده‌رك فکرینی تأکید ایتمکه پك بیوك جدیت ایله چالشمشدی .

آنتوکیدن مفارقتمزی متعاقب یولجیلرك اکثری چینلی اولدی . مأمورینك کافه‌سی هریرده ژاپون . بو مأمورلر بیچاره چینلی‌لره اولدقچه حقارت نظریله باقیورلر . دائما محکوم طوتمق استیورلر . لکن چینلیلرده آنلرك معامله‌لرینی آکلایورلر . هرنه‌قدر ظاهراً اطاعت ایدر کبی کورلسه‌لرده قابلرنده شدتلی بر عداوت بسله‌دکاری بر درجه ظاهر اولییوردی .

بن بو آره‌لق قوره‌لی رفیقمه دیدم : — باقکز شو چینلیلره نه قدر متین آدملر. کوریبورمیسکز ،بورالرده ژاپونلر هپ مأمور،چینلیلر اهل تجارت اهل صنعت .اطرافه بر کره باقارسه‌کز قورالیلر ایله چینلی‌لر بیننده پك بیوك فرق کوره‌جکز . قوره‌ده بوتون قوره اولکه‌سنی کچدك ،شمندوفر استاسیوننده یمورطه صاتان سوت صاتان بر قوره‌لی کورمدك اما بوراده هرشیئی صاتان چینلیلردر . — باقکز : سوت ، یمورطه اکمك ، ات هپ صاتیورلر . اشته بو بر حیات اثریدر .

اشته دیریله‌جك ملتده بر آز بویله بر حرکت کوریلور . پك دوغری ، قوره‌ده ملت حیات اثری قالمامش .

بن شو سوزلری سویله‌دیکم زمان بزم قوره‌لی بیچاره عادتا آغلامایه باشلادی .

اوکونی دخی آقشامه قدر « جاوکو » استاسیوننه کلندی :

بورالرده استاسیون اطرافنده‌ژاپون مأمورلری بولنیور . فقط اهالی کاملاً چینلی. فقط مع التأسف اسلام اولوب اولمدیغنی اکلامق قابل اوله‌میور . زیرا البسه‌چه هیچ برکونا فرق یوق ،صاچ طرناق هپ مساوی . فقط بورالرده مسلمان اوله بیله‌جکنی تصور ایدییوردم .

بو طرفدن تره‌نلر کیجه کتمزمش ، بو کیجه‌ده بوراده بیتوتت اولنه‌جغندن بر مسافر خانه‌یه نازل اولمشدم . مسافر خانه صاحبی ژاپون اولوب خدمه‌سی کاملاً چینلی مسلمانمش . آقشام بن نماز قیلارکن دقت ایتمشلر ، یمکه اوطوردیغم زمان بری یانمه کلدی « آلسلام علیکم » دیه‌رك سلام ویردی . اوزمان ژاپون لسانیله بورالرده اسلام اولوب اولمدیغنی صوردم . دیدی : استاسیون جوارنده یوق اما اطراف کوی وقریه‌لرده پك چوق بولنیور .

ایرته‌سی کونی اورادن حرکت ایده‌رك «موقدن» ه‌کلدك . فقط موقدن نامی‌ده کیمسه بیلمیور .

« موقده‌ن »

اشته شمدی بز تکرار مانجوریه‌ده چین قطعه‌سنده بولنیورز . بوراسی آوروپا لساننده « موقدن » معروف ایسه‌ده : ژاپونلر، قوراللر ، مانچوریالیلر بیننده «هوتین» تسمیه اولندیغی کبی چینلیلرجه‌ده « شی - یاك » دینلورمش .

موقدنه کلدیکم زمان جمعه کونی ایدی . اشیالری مسافرخانه‌یه یرلشدیردم : کندم همان شهره کتدم . جمعه نمازی قیلمق ایچون اسلام محله‌سنی بوله بیله‌جکمی‌یم . زیرا وقتده آز قالمشدی .

شمندوفر استاسیوننندن شهره ترامواي وار ، ترامواي شهره کلور کلمز قوندوقتوره صوردم : « کوکو حوی حوی یومیو » بورالرده مسلمان وارمی ، یوقمی ؟ . دیدی : یو - وار .

همان جامع باقیورم کوزوکمیور ، چینلیلر جامعه‌ده مسجد فلان دیمزلر چینجه « له بی صو » صوردم ، یولی کوستردیلر . قوشه‌رق کلدم نمازه طوپلانمقده ایدیلر .

بورالرده نه‌لر وار نه‌لر یوق ذاتاً بر درجه بیلورم . زیرا جیجکارده کورلمشدی . چین مسجدلرنده دائما ابدست آلمق ایچون صیجاق صو حاضر اولور . استنجا ایچون ، ابدست ایچون غسل ایچون مخصوص یرلر واردر ، هپسنده صیجاق صو بولندیغی کبی صابونده بولنیور . بزده کوزل بر ییقاندق ، جمعه نمازینی قیلدق ، آه بیچاره نمازده اوقونان خطبه . بن ابتدا ظن ایتدم که خطبه‌یی چین لسانیله اوقیورده آکلایه‌میورم ، صکره دقت ایتدم مکر عربجه اوقیورمش . صکره نمازه قیام ایتدك بوراده اوقونان سورهٔ فاتحه نعوذ بالله . چوق آجینج حاللر . بوتون سورهٔ فاتحه‌دن عالمین ایله نستعین آکلاشیله‌بیلیور . دها باشقه بر کلمه همان یوق درجه‌سنده‌در . عموم چینلیلرك نمازه مخصوص سرپوشلری واردر ، نمازه قیام ایتدیکی زمان صاچارینی او سرپوشك آلتنه آلورلر . عمامه یالکز علما ایله طلبه‌ده بولنور .

ایستر عمامه ایستر او سرپوش یالکز نمازه مخصوصدر . جامعدن چیقدقاری کبی ملی سرپوشلرینی کیرلر ، بر مجوسی چینلی ایله بر مسلمان چینلی تفریق اولنه‌مز .

مسجدلر داخلاً تمام مسجددر . لوحه‌لر ، سجاده‌لر بولنور . فقط خارجاً مسجدی هیچ اکدیره‌مز ، بلکه عموم مسجدلر چین معبدلرندن فرقلی دکلدر . هله

مسجدلرك اوزرنده اولان انواع حیوان وحشرات صورتی هیچ قبول اولنور شیلردن دکل اما ، جهالت نه‌یی قبول ایتدیرمز .

افعال صلاته کلنجه عموما حنفی المذهب اولوب حرکات و سکناتده بزمکیدن فرقلی دکلدر . یالکز (اوقومق) قرائه کلنجه ایشفنا صورتده انسانی مأیوس ایدییور .

بوراده جمعه نمازی قلدقدنصوکره بنی غریب کورنجه بر قاچ آدم یانمه کلدی « منکه » یعنی مکه‌لی می سکز ؟ دیمك استه‌دی . دیدم : « می‌یو » . تعجب ایدر کبی بری آخره باقه‌رق بنی مدرسه‌یه دعوت ایتدیلر امام آخون اوراده بولنیورلردی . بری دیدی : « انت یعلم لسان العرب » آخون جنابلری او قدر عربی بیلورمش . چای کتوردیلر بهمه‌حال بیلدکلری درجه‌ده عربجه‌لری بزیم ایشمزه یارادی . کندیمزك عرب اولمدیغمزی مکه‌لی اولمدیغمزی آکلاته‌بیلدیکمز کبی حیثیتمز یوکسلدی . یمك فلان کتوردیلر ، مسافر اولمق ایچون یر کوستردیلر . موقدن‌ده بولندقچه شوراده اقامت ایده‌بیلورسکز دیه مدرسه اوطه‌لرندن برنی بزه تخصیص ایدرك مهمان‌نوازلق کوستردیلر .

بنده نازل اولدیغم ژاپون مسافرخانه‌سندن اشیالرمی بورایه نقل ایتدم . مدرسه‌ده مسافر بولنیورم .

بوراده کندمه ترجمانلق ایده‌بیلور برحاجی بولدم ، حجازه کتمش بر سنه‌ده مکه‌ده اقامت ایتمش بر آدم . اسمی محمدجمال‌الدین ، درد آکلاته‌جق قدرده عربی تکلم ایدییور .

ابتدا بو حاجی‌دن مانچوریه مسلمانلری احوالنه دائر بروجه آتی برمعلومات استحصال ایده‌بیلدم . حاجی افندی اولدقچه هر شیئه عقلی ادراك ایدر بر آدملردن اولوب چین مسلمانلرینك شوحال اسف اشتمالندن صوك درجه‌ده مأیوس بولنورمش . او کونی آقشامه قدر و کیجه‌سیده ساعت آلافرانغه اوچه قدر آکلاتدی کندیسی غایت دیندار بر آدم اولدیغندن برطرفدنده آغلاردی .

اسلامیت بورالره حضرت پیغمبر زماننده کلمش (عموم چینلیلر بو اعتقاد اوزره‌در) دین مبین اسلام سعد بن وقاص جنابلری طرفندن تعلیم اولنمش . صکره جهالت غلبه ایده‌رك بوحاله کلمش ایمش . بوکون عموم چین اولکه‌سنده (ترکستان چینی ، قانصو ، شانسی ولایتلری مستثنی اوله‌رق) اسلامیتدن یالکز نام قالمش . مجوسیت اسلامیته غلبه ایده‌رك عموم مسلمانلر ، عادات مجوسیه‌یی کاملا قبول ایتمشلر . بوکون چینده بر مجوسی ایله براسلام تفریق اولنه‌میور . بز اساس اسلامیتدن پك اوزاق دوشدك . بویله ایکن کندی احوالمزدن کندمزك خبرمز یوق . سز کوریرمی‌سکز بوتون مانچوریه‌ده بندن

بندن ماعدا برحاجی یوقدر . دگل حج ، نماز یالکز علمایه وظیفه اوله‌رق قالمش اولسون ، عوامدن نمازنه اولدیغی ارکان وافعالنی بیلن یوقدر .

نسوانمزده غسل یوقدر . حجاب کلیا رفع اولنمشـدر . یالکز دین نامنه برتعصب قالمش برده قاپولرمزده یازلمش « کلمهٔ توحید » وار ، انشاءالله قلبلرمزده دخی واردر . فقرو ضرورت صوك درجه‌ده . خرسـتیان مسیونری پك‌چوق . بوجهتلری ملاحظه ایتدکچه پك‌معذب اولییورم . احوالمزی آکلایان هیچ یوق . آکلاتمق ممکن‌ده‌دکل . سز بر برشیلر احتمال آکلاته‌جق اولورسه‌کز سزی دوغریدن دوغری بدمذهب دیه‌جکلر ، بورایه مکه‌دن پك چوق آدملر کلیورلر ، ماتی اغفال ایده‌رك نکاح متعه ایله اون یاشلی اون ایکی یاشلی کریمه‌لریمزی تزویج ایدییورز ، هرکیجه بردانه‌سنی تزوج ایدر ، صوکره‌ده اوقزلرده عفت قالمز ، جهالت بونلری استحسان ایتدیرییور . بونلرهب‌دین نامنه‌یاپلیور ، حالمزه لایقیله مطلع اولورسه‌کز آغلارسکز ، باقکز شو صاچلرمزه شو طرناقلرمزه آداب اسـلامه موافقمی . بن حجازدن صاچ‌سز طرناق سز کلدیکمدن آز قالدی بنی اولدیره‌جکلردی . صوکره‌دن تکرار بوقوروغی‌یاپمه‌یه مجبور اولدم اون‌سنه ظرفنده‌بوقدر قوپروق یاپه‌بیلدك ... فلان بزم محمدجمال‌الدین حاجی افندی آچیلدقچه آچلدی . نتیجه‌سنده دیدی که : بوراده چوق قالاجقمیسکز ؟

— برهفته فلان قالورم .

— اوحالده محله‌سزه تأهل ایتمه‌کزی تکلیف ایده‌جکلر . برهفته‌نکاح سز بولنمه‌کز بزم‌مانجوریه مذهبنده جائز دکلدر .

— بنم اختیارمده دکلی ؟

— اختیارکزده فقط بن‌حیا ایدییورم بوکبی تکلیفلرینـه . البته سزك قبول ایتمه‌یه‌جککـزه امینم .

— مراق ایتمـه‌یکز بن یارینـدن اعتباراً موقدن اطرافنی کزه‌جکم شهرکزده یالکز آقشاملری بولنورم .

— چوق کوزل قبول ایدرسه‌کز رفاقت ایده‌رم .

موقدنه اطرافنده :

نفس موقدنده اوچ بیك قدر مسلمان وارمش ، اوچ مسجد اوچده مدرسه‌وار .

بزده ایرته‌سی کونی محمدجمال‌الدین افندیله موقدن اطرافنی کزمکه چقدق . موقدن اطرافی واسع صحرا . کوی وقریه‌پك چوق . بونلر ایچنده اسلام قریه‌لریده آز دکل .

بز بالطبع اولا اسلام قریه‌لرینی دولاشدق . فقط کوی فلان دنیله‌جك قدرده بر شیلرده یوق ، چاموردن یاپیلمش کلبه‌لر ، یاخود کومسلر ، خانه‌لرنده انسان ایچون اوتوره‌جق یر یوق . فقط هرقریه‌ده ینه اولدقجه مسجد کبی بر شیلر وار ینه اذان محمدی اوقونیور وا کثریتك اطرافنده مدرسه‌ده بولنیور . بوجهتله هرچه شمار اسلام اقامه اولنیور دیه‌جکز . اهالیده اکثریت فقر وضرورت ایچنده ایسه‌ده بر طرفدن‌ده برجدیت وفعالیت کورولیور . عموم چینلیلرك بعض جهتلری وارکه بتون وحشی حیوان کبیدر دنیله‌جك قدرده وار. اسلام اولمیان برچینلی‌نك جسدی‌صو یوزی کورمز ، مدت حیاتنده برکره اولسون ییقانماز ، تمیزلك نه‌در بیلمز . بعض جهتلر وارکه بو اعتبار ایله چین مدنیتی اك متین اك صاغلام برمدنیت‌در . بر چینلی هرزمان سویلدیکی سوزك صاحبیدر. تجارتده فلان سند وبیلمه‌م نه مقاوله‌یه حاجت یوقدر . بو کون برمالی پازارلق ایتمش فیئاتی کسمش مال بمدر دیمش ایسه ، یارین اومال نصف قیمتنده فیئاتجه تنزل ایدرسه چینلی سوزندن دونمز. صاتمه‌جغی مالده هکذا .بن بونی موقدن اطرافنده کویلرده‌مشاهده ایتدم . شاهد یوق هیچ برشی یوق یالکز اصول دائره‌سنده معامله اولمشدی .

برقریه‌ده بزم محمدجمال‌الدین‌افندی برچوق‌قیون آلدی بهری‌دورت دولار دینلمشدی اصول دائره‌سنده تجارت معامله‌سنی یاپدیلر ، فقط قیون صاحبی ایرتسی کون قیونلرك موقده‌نه قدر سوروب کتوره‌جکدیده پاره‌سنی آله‌جقدی ، هم اویله اولدی ، فقط مال صاحبی قیونلری کتوردیکی زمان پیاسه‌ده قیون فیئاتی چوق اوجوز اولمشدی. مع‌مافیه محمد جمال‌الدین‌ده پازارلق ایتدیکی فیئاتله قبول ایتدی .ایشته مدنیت شرقیه .

شونی دخی عرض ایده‌جکم . چینلیلرده مبایعه اصولی چوق غریبدر ، ظن ایدرم جهانده هیچ برملت‌ده یوقدر بهمه‌حال بن کورمدم . متعاقدین بایع ومشتری هرایکیسی اللرینی (برال ایله مصافحه ایدر کبی) ییك ایچلرینه ویرورلر (ذاتاً یه‌ن‌لری اوزون اولور) طویل الاکمام برملت‌در . ایشته اوکملرك ایچنده پارمقلریله قیمت تعیین ایدرلر . وعقدلرینی دخی اتمام ایدرلر آغزلریله بر کلمه سویله‌مزلر . بوتون پازارلق او یه‌ن ایچنده اولور . اوراده یوزلرجه آدم برابر بولنورسه مالك قیمتندن کیمسه‌نك خبری اولمدیغی کبی صاتلدیغندنده خبری اولمز بوصورتله اصول مبایعه منحصراً ایکی آدم بیننده مکتوم اولور قالور . ینه‌اویله ایکن هیچ‌برتجار سوزندن دونمز .

بزم‌یکرمنجی‌عصر مدنیلری تجارتنده برچوق‌مقاوله‌لر اولسه‌بیله‌یوز بیك‌ساخته‌کارلقلر ایچندن چیقار .

کوی خاطراتی :

هرهانکی کویه کیتدم ایسه روس ژاپون محاربه‌سی احوالنی صوردم . هریرده روس ضابطانی هپ سفاهته میال اولدیغنی سویلدیلر . وبالخاصه پترسبورغدن کلن ضابطان کافه‌سی دها کلور کن برقاچ قادین کتورمشلر . حتی بعضلری دورت بش قادین کتورمشلر . شامپانیه‌یی صو یرنده استعمال ایتمشلر ، بردانه‌سی اللی روبله یوزروبله‌یه قدر صاتلمش ، هرشیده اوکا کوره قیمت اولمش .

موقدن اطرافده وموقدن‌ده اولنلر هر ایکی عسکرك احوالنه کسب معارفه ایتمشلر . ابتدا روس عساکری بولنمش وبالآخره ژاپون عساکری بولنمش هرایکیسنه عائد آیروجه فکرلر بیان ایدییورلردی :

ابتدا روس عسکری بولندیغی زمان اطراف کویلریك کلیتلی پاره‌لر قازانمشلر . بر آدم عمله یرنده یالکز کندی چالشیرسه یومیه اك آشاغی (بش روبله) آلتمش غروش ویوز غروشه قدر پاره آلورمش حیوان ایله چالشیرسه ، یکرمی بش روبله (اوچیوز غروش آلورمش) تجارهکذا اوفاق پاره‌دن سوز اولنمزمش . نفرلر الندہ آووچ آوج یوزلکلر بولنورمش . (روس پاره‌سی یوز روبله)

نه‌وقت روس عسکری چکلوبده ژاپون عسکری موقدن اطرافنه یرلشدیسه هرشی تعرفه ایله اولور ، آلیش ویرش وعمله بلمه‌م نه ایچون حکومت طرفندن قیمت تقدیر اولنور . هرکس نه‌قدر چالیشیرسه اوقدر پاره‌یه کسب استحقاق ایدراولمش .

حتی برکورجی یه تصادف ایتمشدم . کورجی روس تبعه‌سی روسیه زماننده موقدنه کلمش بقالیه مغازه‌سی آچمش . صوکره روسلر موقدندن چکلدیکی کبی مغازه‌سنی قاپاتمش خونخوزلرك یغمالرندن محافظه ایده‌رك ژاپون عسکرینك ورودنه منتظر اولمش ، ژاپون عسکری کلدیکی کبی مغازه‌یی دها آچمادن مغازه کندینك اولدیغنی سویله‌مش عساکر مذکوره مرقومك مغازه‌سنی آچه‌رق لسته‌سنه تطبیق ایتدکدن صوکره کندسنه دیمش : بوراده تجارتکده دوام ایتمك استرسك شو تعرفه ایله مقطوع اوله‌رق تجارت ایده‌بیلورسکز . یوق بو فیئات ایشکزه الویرمزسه ، مالکزی آلور کیدرسکز روس عسکرینه التحاق ایدرسکز ... بونك اوزرینه مرقوم کورجی روس عسکرینه التحاق ایتمك آرزوسنده بولندیغنی سویله‌مش ، ژاپونلرده مرقومی روس اردوسنه قدر بوسته ایله کوندرمشلر ، کیمسه طرفندن برپاره‌لق اشیاسنه تجاوز وقوع بولمامش .

مرقوم روس اردوسنه التحاق ایتدیکی کبی بر دبوز فائض ایله مالنی برقاچ ساعت ظرفده صاورمش .

بو آدم ژاپونلردن شکایت ایدییوردی ، روسلریده چوق درجه‌ده ثنا ایدردی . بو پك طبیعی بر حالدر . فقط انسانیت نقطهٔ نظرندن هانکی طرف حقلی عجبا ؟

کویلیلرك اکثریسی ده ژاپونلردن مشتکی بولنیورلردی فقط هپ شکایتلری بو یولده ایدی .

بز کویلرده آقشامه قدر بولنور و آقشامه دوغریده موقده‌نه عودت ایده‌ردك .

آقشام موقده‌نه کلدیکم زمان فکرمده اولان بعض شیلری ینه محمد جمال الدین افندی‌یه صورمشدم اوده بکا دیدی : بن سزك آرزو کزه لایق برشیلر سویله‌یه‌مم . دها دوغریسی کفایت ایده‌جك درجه‌ده افاده ایده‌میه‌جکم . بزم بوراده بلکه عموم مانچوریه‌ده مسلمان اغنیاسندن یالکز بر آدم وار ، او آدم هم معلوماتلی هم‌ده مکمل روس لسانی بیلور سزه بو مسئله‌لری اوجوق کوزل حل ایدر ، سزده ممنون اولورسکز اوده سزدن ممنون اولور . چوق کوزل آدمدر . یارین کیدر ملاقات ایدرز . چوق ممنون اولدم .

ایرته‌سی کونی صباحدن ایرکن بو آدمك خانه‌سنه کلدك بزی کمال احترامله قبول بیوردیلر اسملری « جی ــ جاك ــ لو ــ ای‌حاو » محمد جمال الدین افندی بزی « جی ــ جاك ــ لو ــ ای‌حاو » افندی‌یه تقدیم ایتدیلر ، افندیٔ مومی‌الیه حقیقةً کوزل روسجه بیلورمش . بز بو فرصتدن بالاستفاده پك چوق شیلر اوکرندك .

بو ذات دخی ژاپونلری هیچ سومیور . فقط بونك سومه‌سی دها بشقه بر فکره مبنی اولدیغی آب آشکار ایدی .

ژاپونلر چوق کوزل ملت ، غیور ملت ، روسلره غالب اولدیلر . فقط حیاسز ملت ، ایام صیفده چیلاق کزه‌ر ، ستر عورت نه‌در بیلمز .

بو رالردن سوزی توتدیردی ، حتی دیدی : ژاپونلر خودبین‌در فلان .

دیدم : ــ نصل خودبین اولیورلر بن آکلایه‌مدم .

ــ بونلرده جهالت او قدردرکه بز کوزلرمز ایله کورنجه حیرت ایچنده قالدق ، محاربه زماننده پك آز ژاپون أسیر کلمشدی ، نسبةً هیچدر . سببی‌ده بونلر أسیر اولدم دیه‌رك تسلیم اولمیور ، بالکه هپ محاربه حالنده بولنور . جه‌سنه بر طابور روس عسکری بر ژاپونی أسیر ایده‌جك اولورلر ایسه دیری اوله‌رق اله کچیور . یالکز قتل ایدییور یاخود اوراده مجنونجه‌سنه هجوم ایدییورده برچوق آدملری تلف ایتدکدن صکره موفق اولورسه کندینی‌ده قتل ایدییور .

بوراده بزم موقدن خستەخانەسنده مجروح اولەرق أسیر کلمش بر ژاپون واردی . بر روس دوقتوری بونی تداوی ایتمکده ایکن نصل ایسه ألنه بر بچاق کچیرمش او بچاقله اوراده دوقتور ایله بر ضابط وایکی عملەیی قتل ایتدکدن صکره کندینی دخی عین زمانده تلف ایتدی . باقیکز آرتق أسیر و کندیده خسته شو حالده درت آدمی قتل ایتدی .

— بن بوراده بر فنالق کورەمیورم بو بر حمیتدر ئولسه دخی دشمانی دشمن بیلور ، پك اعلا ایتمش .

— کوزل جهتلریده وار ، روسلرده رشوت پك چوق اما ژاپونلرده بو هیچ یوق حرب زماننده دخی کوریلمدی . بو جهتله پك صاغلام ، اك عادی مأمورلر ، نفر بیله صاغلامدر بر پاره رشوت قبول ایتمز . طبیعیدرکه بوکبی جهتلری تقدیر اولنور .

بر چوق ضابطان معاشلرینی مجروحینه ترك ایتمشلردی . سیار خستەخانەلر کاملا بونلرك ترك ایتمش اولدقلری معاشدن تراکم ایتمش پارەلر ایله اداره اولنوردی . بز کندیلریله معاملەده بولندق فضله بر پاره صرف اولنمیور . هپ بویله ملت اوغورنده صرف اولنیور .

— هر ملتده ایی آدملرده اولدیغی کبی فنا آدملرده بولنور ، بن سزك نظرکزی بر آز موافق کورمیورم . بهمه حال ظاهراً بشقه بر حاله خدمت ایتمك فکرنده اولنلرده بولنەبیلور . ذاتاً بزم روسلرده فداکارلق یوقدر ، سز ژاپونلری روسلره مقایسه ایدەمزسکز . روسلر هپ قوتایله محاربه ایدر . ژاپونلر ایسه عقل ایله تدبیر ایله محاربه ایدییورلر آراده شوقدر فرق وار .

بن سزدن شونی صورەجقدم ژاپونلر شوروسلره حقیقةمی غالب اولدیلر ، یاخوداپش ایچنه بعض حیلەدسیسه یاخود خیانت فلان قارشدیمی عجبا ؟

— بزم بیلدیکمزه کوره ژاپونلرشبهەسز غالب اولدیلر هم بحق غالب اولدیلر ، برسنه متمادیا هجوم ایتدیلر . هپ محاربەلری هجومی اولدی روسلر هپ تدافعی محاربەده بولندیلر وهرنقطەده مغلوب اولەرق رجعت ایتدیلر ، بن کندم سزه بوراده بیوك بر تفصیلات ویرەمیەجکم ، فقط بورده برروس تجاری وار شیمدی تلفون ایله سویلەیەجکم کلسون سزه أو آدم پك چوق معلومات ویرەبیلور زیرا محاربەنك ابتداسندن نهایته قدر هپ برابر بولندی .

او آراده تلفون ایله برشیلر سویلەدی . بنده ذاتاً ایشم یوق بویله آدملر بولنورده هر نەسویلرسه دیکلەیەجکم . صوردم : بوروس تجاری کیمدر .

— باتویوف نامنده بیوك بر تجاردر . بوراده بانقەسی وار ، بشقه تجارتی هپ

« تنزین » ده اوراده واپورلری وار. کندی چوق کوزل آدم، یکرمی بش سنه‌در معامله‌مز وار . اساسا روسیه‌دن کلمش ، وقتیله « تنزین » ه یرلشمش ، یقینده بوراده بر باقه شعبه‌سی آچدی ، شو سببدن شیمدی بر آیدر بزه قومشو بولنیور . شیمدی کلور کورورسکز .

اوصره‌ده بزه چای فلان کتورمشلردی نهایت اون دقیقه کچر کچمز قاپودن بر ششمان روس کلدی ، شاپقه‌سنی چیقاروب سلاملادی . خانه صاحبیده بو آدمی بزه تقدیم ایتدی : نیم یکرمی بش سنه‌لك دوستم باتویف تقدیم ایده‌رم اقصای شرقده روس مجاهدلرندندر .

-- ممنون اولدم، دیه‌رك الـلرمزی اوزاتدق . اوده نیم الیمی توته‌رق دیدی : -- بن کندمی تقدیم ایده‌یم سز نیم عمجه‌می بیلورسکز . بن اساسا پترسبورغلی‌یم .

— او حالده پك کوزل بیلورم سماعا سزی دخی بیلورم دیه‌رك بینمزده مناسبت قدیمه کوستردك . کورشدیکمزدن طولایی اظهار ممنونیت ایتدك مسئله‌یی تکرار مانحن فیه اولان محاربه‌یه چوردك . اوزمان بزم مصاحب اولاجق باتویف غایت متأسفانه آغر بر نفس آله‌رق دیدی : بو بابده غایت بیوك تفصیلات ویره‌میه‌جکم زیرا وقتم مساعد دکل سزه یالکز بر ایکی مسئله اکلاته‌جغم وقتم پك آزدر زوجه‌م پترسبوره کتمشدی بو کون کلیور اونی استقبال ایده‌جکم ، مع مافیه بزم روسلرك قصورنی بر آز آکلاته‌جغم . بزم روسلر مغرور آدملر مملکت وطن اوغرنده فدا کارلق استر محاربه حیله و دسیسه ایله اولور هپ قوت ایله اولمز . بزمکیلر هپ قوته مغرور اوله‌رق غائب ایتدیلر .

ژاپونلر الله ایچون دیه‌لی اك بیوکندن اك کوچوکنه قدر کمال متانتله بحق وطنلری اوغرنده چالشدیلر ، سز دقت ایتدکز بر کره ژاپونلردن شواون درت آی محاربه‌ده بیك اسیر کلدی . بز ایسه یتمش بش بیك اسیر ویردك طبیعیدرکه نسبةً تلفات آنلرده چوق بلکه‌ده ایکی قاتدر .

فقط بزمکیلر فرصتی قاچردیلر قیامته قدر اسف ایدرلرسه آزدر . قوروپاتکین چوق بیوك خطا ایتدی :

موقدن محاربه‌سنده غایت بیوك تلفات ویردك هوالرده پك فنا کوز آچمق ممکن دکل قوروپاتکین رجعت خطی تدارك ایتمکه باشلادی . اوزمان بن قوروپاتکینه بر تکلیفاتده بولندم . بن ارزاق متعهدی‌یم همده روس اوغلی روسم و بورانکده پك

اسکیسی اولدیغم جهتله لسانلرینی بیلورم عادتلرینی بیلورم . آراده کزمکده اولان خونخوزلر واسطه‌سیله هر ایکی طرفك قوتنی دخی بیلورم . فن نقطهٔ نظرندن دخی قورو پاتکین ایچون رجعتدن بشقه یول قالمامشدی رجعت ایتمزسه کندیسی اسیر کیده‌جك « اما ژاپونلرده صوك نفسده »

بن قورو پاتکینه دیدم : سز بکا مساعده ایدکز ، روس عسکری موقدندن چکلدیکی دقیقه‌ده قرق بیك خونخوز ایله یرکزی بن اشغال ایدهیم . اگر مغلوب اولورسه‌م بر پاره آلمام . قرق بیك خونخوز فدا اولورکیدر . اما غالب اولورسه‌م سکز ملیون روبله ویرسکز بنم قرق بیك خونخوزم مسلح حاضردر .

نه دیرسکز قوروپاتکین بنم شو تکلیفمی قبول ایتمدی کندیسی ایکی ساعت صوکره رجعت ایتدی .

بن کمال حیرت ایله صاغمه صولیمه باقدم ، جی ـ جاك ـ لو ـ ای حاردیدی پك دوغری بز برابر بولنیوردق خونخوزلری بن تدارك ایتمشدم . فقط اولمدی اگر قورو پاتکین قبول ایتمش اوله ایدی ، ژاپونلرده چوق یوریلمشدی . قرق بیك خونخوز شبهه‌سز غلبه ایده‌جکدی . بز سکز ملیون روبله قازانمش بولنیوردق .

— یا مغلوب اولسه‌کز نه اوله‌جقدی ؟

— قرق بیك خونخوزدن بری قالمایه‌جقدی هپ تلف اولونجه محاربه ایده‌جکلردی مقاوله اویله اوله‌جقدی . بزم روسلرده حمیت یوق عسکرمز مکمل چه فائده قوماندان و ضابطان هیچ یوقش ضابطان هیچ محاربه‌یه اشتراك ایتمیور ، هپ بیچاره ملازملر قومانده یرنده بولنیورلر . روسلرده اخلاق بوزولمش . اخلاق دوشکونی ملت محاربه ایده‌مز . نه دیرسکز افندم شیمدی محاربه ختام بولور بولمز بنی محاکمه‌یه چاغردیلر او تکلیفاتده بولندیغم ایچون بنی مؤاخذه‌یه قیام ایتدیلر آزقالدی دارآغاجنه کیدیوردم نه‌ایسه برکت ویرسون ینه رشوت سایه‌سنده یقایی قورتاردم یوقسه کورولتویه کیتدی ایدم ، وطن اوغرنده بن قربان اوله‌جقدم .

براق جانم بزم روسلری . محاربه‌دن صوکره شو ایکی سنه ظرفنده مانچوریه‌ده کویلره وارنجه ژاپونلر یرلشدیلر ، بزم هیچ بر شیمز قالمدی بن کچن سنه بورایه باقه آچه‌جغم زمان بزم روس قونسولی طرفندن چیقاریلان مشکلاتی سویلرسم ایناناجقکز کلز . اوقدر موانع ترتیب ایتمش اولمز درجه‌ده یاهو بن سزك تبعه‌کز بولنیوردم . سز بنی حمایه ایتمه‌کز لازم دکلی ؟ بالعکس سز بنی باترمق استیورسکز بو روای حقمی ، دیه‌رك باغردم زوجه‌می

پترسبورغه کوندردم او ایشی اورادن کوردی ، یوقسه بزم قونسولمزه قالورسه یـنه هیچ بر شیلر اولمایه‌جقدی .

بویله‌در بزم روس مأمورلری رشوت اولمدقچه ایشه‌میدان ویرمزلر، اخلاق بوزولمش. ساعته باقه‌رق باتویوف وداع ایتدی کیتدی .

بنده بویوك بر حیرت ایچنده قالدم . یاهو مدنیت نره‌لره قدر ترقی ایدیپور ، بر تجار قرق بیك آدمی کوتروب محاربه‌یه سوق ایده‌جك، کاملاً تلف اولورسه هیچ غم کدر یوق ، عائله‌لری پریشـان اولور بیلمه‌م نه اولور فلان یوق اوت شـاید غالب اولورلرسه کنـاردن سیر ایتدیکی ایچون باتویوف سکز ملیون روبله آله‌جق دوشونه‌لی انسانلر دنیاده نه کبی فرصـتلردن اسـتفاده ایدرلرمش . اکر قورو پاتکین موافقت ایتمش اوله ایدی طبیعی باتویوف سکز ملیون روبله قازانه‌جقدی .

صوکره بزده خانه صاحبی ایله وداع ایدرك مدرسه‌یه عودت ایتدك . بوراده طلبه ایله بر آز صحبت اولنـدی . بعدالظهر بز تکرار محمد جمـال الدین افندیله کزمکه چیقدق . موقدن داخلنده هرطـرفی دولاشدق . شهر اوقدر بیوك دکل ، اطرافی سور ایله احاطـه اولنمش اولدقچه شرق مملکتلرینك معمور واسـکی بلده‌لرندن اولدیغی معلومدر .

بلده‌نك هرطرفی کزدم دولاشـدم . مأمورلر پولیسلر هپ چینلی فقط عسکر ، ژاپون عسکری کوزه چارپیوردی . هرنه قدر مملکتك ادارهٔ داخلیه‌سی چینلیلر النده اولسه‌ده اصـل آمر وحاکملری ژاپون اولدیغی ظاهر ایدی . ژاپونلرك تجارتخانه‌لری پوسته خانه‌لری تلغراف خانه‌لری هپ آیری .

موقدن بر زمان غایت بیوك بر مرکز اوله‌جغی شبهـه‌سزدر . بر طرفدن پورت آرتور یولی بر طرفدن پکین یولی موقدنده برلشـدیکی کبی دوغری آوروپا خطنه هفته‌ده اوچ سرعت قطـاریله تلاقی ایدیپور . یالکز پکین اورغا بایقـال خطی اکمال اولنورسه موقدنك اهمیت اقتصادیه‌سی بر درجه‌یه قدر تدنی ایدر . مع مافیه ینه اهمیت سیاسیه‌سی باقی اوله‌جقدر .

ژاپونلر شـیمدی موقدن اوزرنده تملی آتمشـلر . قوهٔ عسکریه بوراسنی دائمی اشغال ایده‌جکی مقرردر . فقط چینلیلرده صـوك درجه ژاپونلردن متنفر بولنیورلر . اللرندن کلورسه برکون توتمازلردی . نه چاره بر کره کندیلرینی صـاتمشلر ، طوقسان طقوز سنه‌یه. البته او مدته قدرده ژاپونلرده بك قولایلقله ترك ایتمزلر .

« پور آرتوره دوغرى »

بن موقدنده ایکی کون اقامت ایتدکدن صوکره پورت آرتوره کتدم . اوراده دخی بر ایکی کون اقامت ایدەرك بورانك بعض شایان حیرت منظرەلرینی سیر ایتدم .

بوراسی شیمدی دوغریدن دوغری ژاپونلرك مالیدر . بن ارباب فندن اولمدیغم جهتله بوراسنه عائد مناسب بر معلومات ویرەمیەجکم . یالکز مختصر بر تعریف اولمق اوزره دیه بیلورمکه ، بوراسی کرهٔ ارض اوزرنده بر عبرتخانەدر . نەکبی عبرتخانه اولدیغنی محاکمه ایتمك ایچونده یالکز اونی اخطار ایدەجکم : روسلر بورانك تحکیمی ایچون یوز اون ملیون روبله خاك ایله یکسان ایتمشلر ، انسان یوز اون ملیون روبلەلك بر زحمتی ، صوکرەده آنك خرابه وانهدامنی نظر ملاحظەیه آلیرسه حیرت ایدر . . . عجبا بونك تخریبی ایچون نەلر صرف اولندی ؟ نه جانلر فدا اولندی ؟ عریض وعمیق ملاحظه اولنورسه عجبا مدهش بر خرابه زار کوز اوکنه کلزمی ؟ بن قطعیاً امینم او قیامته قدر باربارلق ایله یاد اولنماسنی رواکوردکاری تیمور باطی ، وجنکیزلرك مدت حیاتلرنده تخریب ایتدکاری بلدان واتلاف ایتدکاری مال وجان استاتستیق طوتولورسه یالکز پورت آرتور ضایعاتنه دیکمز .

بوراسنی بعدالاستیلا ژاپونلر هیچ اعمار ایتمەمشلر ، او خرابەیی اولدیغی کبی نصل تخریب ایتمشلر ایسه اویلەجه ترك ایتمشلر ، عادتا موزه خانه حالنده بولنیور .

بن بوراده ذاتاً پك آز بولندیغمدن فضله شیءده سویلەیەمەم . بورانك قدرة الله ایله یاپلمش تحکیمات عجیبەسی دها زیاده شایان حیرتدر . جبال شاهقەنك وضعیت غریبەسی وقیالرك دوم دوز یوکسلمەسی نظر اعتباره آلنەرق درین درین دوشونولورسه کافیدر .

پورت آرتور :

بو اسمك یالکز تلفظندن بیله خاطره پك چوق شیلر کلەجکی شبهەسزدر . بر طرفدن قوجه روس دولتنك بورنی قیریلمەسی . ایکی یوز سنەدر هپ شرقده ایلری یه دوغری خطوه انداز اولەرق برچوق خلق اللهی ، میلیونلرجه انسانلری قان اغلاتمقده اولان ظالملرك یکدن اللی سنه کیری یه . حفرهٔ انقراضه دوغری یوارلانمەسی ...

دنیاده هیچ نام ونشانی اولمیان اوفاجق بر قومك بوتون کرهٔ ارضده موجود

اقوام بشریه‌یی تتره‌دیررجه‌سنه میدانه چیقمسی هیچ بر زمان خاطردن چیقمیه‌جق خارقه‌در .

برده بوراسی کوز ایله کوروندکده خاطره کله‌جك شیلری آرتق تصور ایتمه‌لی : عصر حاضرك ترقیاتی ویکرمنجی عصرك دخی مدنیتی نقطهٔ نظرنده عرش اعلایه چیقمش حکومتلر فقراء ملتك کیجه کوندوز چالشدقلری مکسبلرندن و آغزلرنده‌کی لقمه‌لرندن قسم اعظمنی معارف ومدنیت نامنه تحصیل ایدرلر . واکثریده دکنك قوتیله جبراً وقهراً آلورلر . کویلیلرك صوك سماورینی تجره‌سنی صاته‌رق طوپلارلرده بر شرذمهٔ قلیله‌نك سفاهتنه قربان ایدرلر ، اوده کفایه ایتمز ، خارجلرده‌ده آل اوزاته اوزاته نهایت محاربه‌لره منجر اولور . صوکرده‌ده ینه او بیچاره فقرالری وطن حمایه‌سی نامیله اغفال ایده‌رك ملیونلرجه‌نی آدمك قاننه قیارلر ، سورو سورو قربانلری لکوك لکوك پاره‌لری کوتروب اللهك طاغلرنده صاوریرلر .

بو صورتله مدنیت نامنه یاپلمش وحشتلره بر یادکار اوله‌رق عبرت خانه شکلنی آلان پور آرتوردر . اشته بوراده انسانلر قان دریالرینه بوغولدی ، ملیونلرجه پاره‌لر صرف اولندی ، کیم بیلیر نه‌قدر معصوم ومعصومه‌لر آج بی علاج قربان اولدی . ایشته خاطره هپ بونلر کلور . دها غریبی شوکه : بن بالذات کتدم ، پورت آرتورت محافظی استوسلك کندی وزوجه‌سنی محافظه ایتدیکی یری کوردم ، بوراده ایکیسی اوفاق وغایت محافظه‌لی بر یرنده بولنمشلر ، بیکلرجه مجروحین یانی باشلرنده بولنورمش (بیوك آدم هرزمان بیوکدر) قوماندان جنابلرینك زوجه‌سی اوراده دخی وقتی بوش کچرمیور . مادامه‌نك بر صغری وارمش ، مادامی هرکون صباح آقشام اینه‌کی صاغه‌رق ، سودینی خسته‌خانه‌ده بولنان مجروح نفرلره بهر شیشه‌سنی ایکی روبله (اون ایکی بچق غروش)دن صاتارمش ، بو صورتله فرصتدن بالاستفاده پاره قزانیرمش .

تاریخ مدنیتك اك پارلاق صحیفه‌لرینی اشغال ایدر وقایعده بونلردر . دوغریسنی اعتراف ایدرم . بن پورت آرتورده بولندیغم زمان کوزلرم بشقه هیچ بر شی کورمدی . هرنه طرفه دوندم ایسه او خرابه‌لر بنی درین درین دوشوندوردی ، سیکرلرمی صارصسدی . ظن ایدرم جزئی سربستئ افکاره مالك اولنلرك خاطرینه‌ده بشقه هیچ بر شیلر کلمز .

شانحای كوان

بن ایكی كون صوكره اورادن عودتمده لیاؤیانغه اوغرایه‌رق دوغری « شانحایكوان » بلده‌سنه كلدم . بوراسی اوفاجق فقط غایت دوغری بر بلده‌در شانحایكوان بر زمانلر عسكری مركزی ایمش .

بلده غایت جسیم بر سور ایله احاطه اولنمشدر . بن بوراده دوغریجه بر مسافرخانه‌یه نازل اولدم . اوروپا مسافرخانه‌سی دیرلردی . فقط مسافرخانه داخلنده آوروپا ایله مناسبتی اوله‌جق هیچ بر حال كوره‌میوردم ، صاحبلری اوزون صاچلی چینلیلر ، هیچ بر شیلر آكلامق ممكن دكل ، لسان بیلمیورم . دوغریسی بوراده حقیقةً غریب دوشدم ، فقط انسان نه‌قدر غریب اولسه بیله چاره‌لر بولنیور ؛ هر نصل ایسه اوراده مطلب كیجه‌یی كچرمكدی . صباح ایركندن ترن ایله تنزینه كیده‌جكم . چین اولكه‌سنده كیجه‌لری ترن كتمز ، اوسببدن بوراده توقف ایتمك ایجاب ایتمشدی .

صباح ایركندن معین ساعتده استاسیونه كلدم ، بیلاتمی آلوب واغونه كیردم ، آرقام صیره چینلی بر یولجی كلدی ، بنم قارشمده یر طوتدی . آراده صیره‌ده یوزیمه باقیوردی . بردن بره دیدی : « سز الفت غزته‌سی صاحبی رشید افندی دكیلسكز؟ . »

بن « اوت » دیر دیمز ، چینلی یرندن سیچرادی ، بنم اشیالرمی طوپارلامه‌یه باشلادی . « دور ، فلان ، نه یاپیورسك ؟ . . . » دیدیسه‌مده هیچ قولاق ویرمیور . یالكز دییوركه : « چابق ترن حركت ایدییور . » همان اشیالرمی قوجاغنه آلدی ، واغوندن ایندی ، بنده اینمه‌یه مجبور اولدم . « یاهونه اولدی » دیورم ، هیچ بر شی سویلمیورم . اشیالرمی قالدیردم ، ایندم ، ترن‌ده حركت ایتدی . بیله‌میورم بو آدم كیمدر . بر ایكی كلمه روسچه سویله‌مشدی ، صوكره معلوم اولدی نه‌درجه بیلدیكی . روسچه‌سی او ایكی كلمه‌دن عبارت ایمش .

بو آدم اورادن بنم اشیالریمی بر آرابه‌یه ویردی كندی المدن طوتدی ، بزی آلدی كتوردی . كندی كندیمه : الهی یاربی ، نه اولدم؟.. دییورم . نهایت بزی بر اوه كتوردی ، غایت كوزل ، منتظم ، تمیز بر قوناق . سوز یوق ، سس یوق ، یالكز بكا باقوب بر تبسم ایدییور .

بنده باقیورم اما هیچ بیله‌میورم . آراده صیره‌ده بر ممنونیت ، تبسم ، « دوست ،

«دوست» دییور. کوزل چایلر، کوزل یمکلر کلدی، یاریم ساعت قدرده وقت کچدی، اویله بر وقت که عادتا یاریم سنه قدر اولدی. دیرکن قاپودن بری کلدی «آ لسلام علیکم» دیه‌سیله وعلیکم السلام دیه‌رك مصافحه ایتدك. «الحمدلله علی دین الاسلام» دیدکدن صکره کمال بشاشتله بکا باقه‌رق «اما یعلم انت رجل عالم خیر کثیر» دیه‌رك سوزه باشلادی. بنده دیدم:— بن بیله‌مدم بو آدم کیمدر؟ دیدی:— پتربور یعلم ... یعنی پترسبورغدن بیلیورسکز، دیمك استیورمش.

اونك اوزرینه خاطرمه کلدی بر قاچ سنه مقدم پترسبورغده بولندیغمز زمان برچینلی مسلمان جنرال بزه مسافر اولمشدی. بوکره بزی پالاس پاندراس ترندن آلیقویه‌رق دولت خانه‌سنه مسافر ایتمك ایسته‌ین افندی اوبزم اسکی دوستمزمش. بوشیمدی کلوبده بزه عربی ترجمانلق ایدنده شانحایکوان آخونی ایمش. اشته شیمدی بز بوراده مسافر بولنیورز. الحمدلله بوراده دخی بزم دین قرداشلرمز بولنورمش.

آه انسان یوز بیك لسان ایله شکر ایدرسه آزدر، نه قدر بیوك نعمت ایچنده بولنیورز. بر کلمهٔ توحید بزی بر چینلی‌یه قرداش ایتمش، او کلمهٔ طیبه سایه‌سنده برچینلی بزی کمال ممنونیت ایله خانه‌سنده مسافر ایدییور، بزم یوزیمزه باقه‌رق اظهار محبت ایدییور. بورالری دوشوندکجه دوچار حیرت اولمامقده ممکن دکلدر. هیچ بر وقت اوراده اولان برخرستیان آوروپادن کلش برخرستیان ایچون اوقدر اظهار ممنونیت ایدرمی؟ هیچ قطعیاً اویله برشی یوقدر.

بن شانحایکوان آخونی ایله عربجه برآز قونوشیوردم. آخونده اولان مسرت تعریف اولنه‌مز درجه‌ده آغزندن برسوز سویله‌یه‌جکی زمان کمال بشاشتله «الحمدلله انت عالم کبیر کل مسلمانی اخوة انت یذهب الی چین ینظر طیب یفرح خیر کثیر.» بیچاره اخون بوسوزلر ایله بکا نه‌لر آکلاتمق استیور: الحمدلله سز بیوك عالم آدمسکز چینده اولان مسلمان قرداشلرکزی کورمك ایچون کیدیورسکز، چوق کوزل بن چوق ممنون اولدم. کندی قلبنه اشارت ایده‌رك قلبه یفرح کثیر دیه‌رك تبسم ایتمکده ایدی. باقکز برکره بیك خانه‌لی بربلده امامنك بیلدیکی عربجه نه‌قدردر. یاربی اسلامیت نه حاله کلمش. کرك خانه صاحبی، کرك آخون جنابلری صوك درجه‌ده ممنون ومسرور اولدیلر، اوقدر اکرام ایتدیلرکه شکرندن عاجزم. بر ساعت صحبت ایتدك، هرشی سویله‌ندی. اوناقص عربیات هر ایشیمزه یارادی.

صوکره مسجد ومدرسه‌لری کورمك ایچون چیقدق. بوبلده‌ده ایکی اوفاق مسجد

وار، بری سورك داخلنده، دیكری خارجنده . هرایكیسنه متصل مدرسه وار، برنده یالكز برطلبه بولنیوردی، دیكرندهده اوچ . شهر ذاتاً اوفاق ، اسلامی پك آز . بونكله برابر شعاراسلام اولەرق اذان محمدی اوقنیور. بزم آخونله برلكده شانحایكوان اطرافنی دولاشمەیه چیقدق ، بورالرده كنیش برصحرا، ایكی ساعت ایلریسی طاغلق. شانحایكوان جهت غربیسنده برطاغ اوزرنده آدملر كوزوكیوردی، آخونه صوردم . اورادەكیملر وار . آخون جنابلری «لەبەیصی» دیدی نصرانی، مناستر اولدیغنی قرینه ایله آكلادم. بونك اوزرینه اورایه قدر كیتدك، جسیم بر مناستر ایچریسنده سكز اون آدم وار . پاپاسلری روسلر اولدیغنی كورنجه بعض شیلر اوكرنمەیه مراق ایتدم .

شانحایكوانده جوارنده مناستر:

صوردم : — نه ایچون بو مناستری بویله شهردن اوزاق بنا ایتدكز ؟

— شهرایچندەاولورسه،دیدیلر،منفعتی اولمیور، چینلیلر نفرت ایدییورلر.سنك اقناع ایتدیكك آدمی دخی ارتداد ایتدیرییورلر . بوراده اولورسه آز اولسه بیله المزه كچن صاغلام اولییور، چوجق ایكن الده ایدییورزده صوكرەده اوچ سنه كیمسەیی كوستریورز ، صوكره كوسترلسەده اختلاط تام اولمیور . اوسبدن بزه دها زیاده مربوط قالییورلر .

— چوجق ایكن نصل الده ایدییورسكز ؟

— صاتیورلر ، بعضلرینی فقیر بابالری صاتیور، خونخوز عمومیتله صاتیور، مانجولرده صاتیور فقط آز .

— برچوجغی قاچه قدر الابیلیورسكز ؟

— قحط ومحاربه سنەلرنده اوجوز اولییور، بش آلتی دولار، نهایت اون دولار، بشقه زمانلر اللی آلتمش دولاره قدرده آلییورز. بزدەاوقدر چوق دكل. بزم پارەمزده یوق . انكلیزلر، وایتالیالیلر پك چوق آلییورلر . آمریقالیلرده چوق آلییورلر .

— سزك مناستركزده آدم چوق بولنیورمی ؟ قاچ سنەدر بو مناستر بوراده انشا ایدیلەلی ؟

— یكرمی بش سنەدر ، آدم چوق دكل ، موجودمز بر آرەیه كلورسه بو مناستره تابع وبوراده یتیشمشلر بیك ایكیوز شوقدردر .

— یكرمی بش سنه ظرفنده تنصر ایدنلرك مجموعی او قدرمی ؟

— اوت یكونی او قدر .

— سنه‌ده نه قدر مصرفکز وار ؟

— بزم مصرفمز پك آز ، ذاتاً پاره‌مزده یوق ، بوتون چین اولکه‌سنده بزدن فقیر مناستر یوقدر . (شایان عبرت) سنه‌ده نهایت اوتوز بیك روبله پاره صرف ایدییورز.

— نه ایچون سزك مناستركز فقیر اولیور ؟

— بوجوار هپ مسلمان ، آنلردن هیچ تنصر ایدن بولنمیور . جمعیته خدمت کوستریله‌میور ، شوحالده پاره‌ده ویرمیورلر ، کندیمزده پك آز طوپلایه‌بیلورز .

— مسلمانلر هیچ تنصر ایتمیورلرمی ، چوجقلرینی صاتمیورلرمی ؟

— چوجق قطعیاً صاتمیورلر ، تنصر ایدن بردانه وار .

— مانچوریاده نه قدر مناستر وار ؟

— بزمکی یکرمی سکز ، انکلیزلرك چوق ، بیلمیورم نه‌قدردر ، آنلرك آدملری‌ده چوق ، مناحلریده چوق .

— عموم چین اولکه‌سنده تنصر ایدنلرك عددینی تخمین ایده‌بیلورمیسکز ؟ بویله بر ایستاتستیق وارمی عجبا ؟

— پکده خاطرمده قالمدی ، بزم مانجوریاده پك آزدر ، نهایت بر میلیونی تجاوز ایتمیوردی ، اکثر تنصرایدنلرده صورةً تنصرایدییورلربرچوغی چین حکومتی‌طرفندن اعدام جزاسنه محکوم اولنیورلرده صوکره تنصر ایدرلرسه قونسلوسلرك مداخله‌سیله عفو اولنیورلر . بو صورتله خرستیان اولنلرك بزه هیچ منفعتلری اولمیور ، اکثری تکرار دونوب مجوسی اولیور . اما جنوبه طوغری فرانسه مستملکاتنده خرستیانلق کمال سرعتله ترقی ایتمکده‌در . اورالرده مجموع یکونی ایکی میلیونه بالغ اولمشدر ، یاخود اولمق اوزره‌در .

— عجبا اورالرده خرستیانلغك ترقی ایتمسنه سبب نه‌در ؟

— ظن ایده‌رم اوطرف اکثریت تبت‌لیلر خرستیان اولیور او طرف‌میسیونرلرنده پاره‌ده چوق ، فعال آدملرده چوق ، بوتون قریه‌لری دولاشوب دوریورلر ، صوکره او جهتلرده آفیون استعمالی دها زیاده شایع . اصل خرستیانلغه اکثر آفیونکشلر کلیور ، آفیونی توکندیکی زمان برحاب آفیون ایچون همان خرستیانلغی قبول ایدرلر ، اصل اکثری آلت‌تسخیرمز اودر .

اوراده فرانسه حکومتی وقونسلوسلر خرستیانلغه چوق باردم ایدییورلر . تونکین

جهتلرنده مسلمانلردن بشقه‌لری هپ تنصر ایتمکده‌در. عموم فرانسه مستملکاتنده چینلیلرك صاچلرینی حکومت بالاجبار کسمشدر.

*

بز بو قدر بر صحبتدن صوکره میسیونر جنابلرینه وداع ایده‌رك مفارقت ایتدك. دوغریجه اخشام اذاننه شانحایکوانه کلدك. بزم خانه صاحبی داود افندی غایت اکرام واحترام ایدیور. آخون جنابلری‌ده معیتمزدن هیچ مفارقت ایتمیورلر.

اوکونی اقشامی شانحایکوان اهالیسی مسجدده تجمع ایتمشلردی، بزی دخی اورایه دعوت ایتدیلر، بن اوراده فارسیجه برنطق ایراد ایده‌رك چین مسلمانلرینك معیشتلرینی برآزده تنقید ایتدم، اوراده بولنان هندلی علی مولوی صاحب ذات بزم نطقمزی چین لساننه ترجمه ایتدی. بزم نطق برساعت‌قدر دوام ایتمشدی. صوکره علی مولوی صاحب دخی «چینلیلرده علم قرائت، تجوید ومخارج بولنمامسی دیانتك ضعفیتندندر.» یولنده سوزلر ایله، فن تجوید وحفظ قرأن فرض کفایه‌دن اولدیغنی دخی اخطار ایده‌رك بو خصوصده عموم چین علماسی عندالله مسئول اوله‌جغندن بحث ایتدی.

مجلسك ختامنده چین مسلمانلری کندی آرالرنده برغلغله اولدی، ابتدا بن آکلایه‌مدم، صوکره مولوی صاحب بزه آکلاتدی، آنلرده علمانی مؤاخذه ایتمشلر، علما بزی بوحاله کتوردی دیه‌رك اشتکا ایتمشلر. بزم آخون نم یانیمه کله‌رك: «مسلمون کلهم یفرح یفرح» دیه‌رك مسلمانلر هپسی سزدن ممنون اولدیلر، دیمك ایسته‌مشلر.

آقشام تکرارداود افندی خانه‌سنه کلدك، بوراده مکمل ضیافتلر، متعدد نعمتلر، محله اشرافندن بعض‌ذوات دخی بولنیوردی، هندلی قرده‌شمزی‌ده برابر دعوت ایتدیلر.

بورالرده هندلیلر کثرتله بولنیورلرمش. اکثری عسکر و پولیس وظیفه‌سنی ایفا ایدییورلر، پك آزده تجار بولنیورمش. بونلرك قسم اعظمی چین لسانی بیلورلر. مع‌التأسف بونلر ایچنده انکلیز خفیه‌لکنی التزام ایدنلرده وارمش. ینه عینی خفیه‌لر دیانت نقطهٔ نظرندنده خدمتدن کیری طورمازلرمش. بعضلری کویلرده معلملك ایدرلر، بعضلری هندستان کتابلرینی بورالرده نشر ایدرلر، چین مسلمانلرینی آز چوق ایقاظ ایدرلرمش.

بن ایرته‌سی کونی شانحکواندن کیتمك اوزره قرار ویرمشدم. فقط بزم داود افندی بزه مساعده ایتمدی، تکرار برکون آلا قویدیلر، بن‌ده وقتمی بوشه کچیرمك ایسته‌میوردم، بوکون دخی آخون جنابلریله اسب سوار اوله‌رق اطراف کویلری دولاشمغه چیقدق.

قریه‌لر :

شانجایکوان جوارنده مسلمان قریه‌لری پك چوق بولونورمش، بورالرده بعض قریه‌لرده مجوس و اسلام مختلط اولوب حتی بعض قریه‌لرده اکثری مجوس، بر قاچ خانه‌ده مسلمان بولنورمش .

معلومدرکه چینلیلرك قیافتلری عمومیتله هیچ تفریق اولنه‌میور . ؛ مسلمان مجوس خرستیان هپ بر قیافتدی ، ابنیه دخی عیناً مجوس خانه‌لریدر ، فقط دقت اولنورسه اسلام خانه‌لرنده دائمـا قپو اوزرنده کلمهٔ توحید ، یامفتح الابواب عرب خطیله یازلمش بولنیور . قریه‌لرده دخی عینی حال وار . بوندن ماعدا برده چوجقلرده بر حال وارکه حقیقةً جالب دقتدر .

مسلمان چوجقلری خارجدن کلمش مسلمانی کوردیکی کبی اظهار ممنونیت ایده‌رك « مسلمانی لیلا ـ مسلمانی لیلا » دیه‌رك باغروب مسافری تعقیب ایدرلر . بز بوکره بر قریه‌یه دخولمزده اوفاجق بر میدانده سکز اون چوجق اوینامقده ایدیلر ، بزی کوردیکی کبی آرالرندن بری آیریلدی « مسلمانی لیلا » دیه‌رك آرقمزه دوشدی ، اوزمان آخون جنابلرینه صوردم : ـ اوبرلری نیچون کلیور ، یوقسه سزی بیلورمی ؟ آخون دیدی : ـ بو مسلمان چوجغی ، اوبرلری کافر مجوسی .

ـ بو چوجق بزم مسلمان اولدیغمزی نره‌دن بیلدی ؟ دیه صوردیغمده آخون بیقلرینی کوستردی و دیدی : « مسلمانی شاربه قصیر »

حقیقة چین مسلمانلرنده بیق کسمك عادتا ارکان دیندن وعلامت فارقهٔ اسلامیه‌دندر . بونکله برابر اوچوجقلرك مسلمانی کوردیکی زمان ممنون اولمسی معنوی برمسرتدر . بن چین اولکه‌سنده هریرده بو حاله چوق دقت ایتدم . هرنره‌یه کتدم ایسه بیقلریمه بقارلردی .

اما کندی بینلرنده بوده نوادردندر . زیرا چینلیلرده بیقلیدن بیقسز چوقدر . صقال ایسه پك نادر . حتی بزده اولدیغی کبی صقال هیچ بولنمیور . بنم صقالمه چوق تعجب ایدرلردی . بعض وقتلر اولوردی ، یوزلرجه آدم طوپلانیر ، باقار طورورلردی مسلمان لیلا[١] دیه باغریرلردی .

چینلیلرك کویلری غایت ساده کلبه‌لردن عبارت ایسه‌ده اصل طرز بنالرده بر انتظام

---

[١] لیلا خوش کلدك دیمکدر .

وار . اولدقجه صوقاقلر ، جاده‌لر دوم دوز اولییور . بو جهتله بر نوع مدنیت اثری كوروله بیلور . بن پك چوق كویلرده دقت ایتدم ، جاده‌لرده بر دوزكونلك وار .

بز بوراده « لانغو » دیدكلری بیوجك بر قریه‌ده قوشلق طعامی ایتدك ، بر آشجی دكانئه كلدیكمزده دكان قپوسنده بر ابریق و برده تسبیح رسمی نقش اولنمشدی . آخون جنابلری دیدی : ــ علامت مسلمانی كافرلا . یعنی اسلام دكانی اولمه‌سنه علامتدر . كافر دكانی دكل ، دیمك استیوردی . عمومیتله چینده بو علامتلر مستعملدرلر .

چینلیلرده اكثریتله : ات ، خامور یمكی اولور ، صوكره‌ده بالق و بر چوق اغاج طمرلری ، خصوصا قامش آغاجی طمری پك مقبولدر . یمكلر اولدقجه صاغلام ، هله ژاپونلره نسبةً بونلرك یمكلری پك صاغلامدر . صوكره بوراده كزمكده ایكن دها بر شی دقتمی جلب ایتدی ، هریرده طاغلر اوزرنده قریه قاپولرنده بیاض حلقه‌لر وار ، طاغلرك اوچوروم قیالرنده تپه‌لرده اویله حلقه شكلنده دائره‌لر ، ذاتاً بونی بر كون اول مناستر جوارنده دخی كورمشدم . فقط او زمان نصلسه اعتبار ایتمه‌مشدم بو كره‌ده دقتمی جلب ایتدی . آخونه صوردم : ــ بو دائره‌لر نه‌در ؟ آخون دیدی : ذئب كثیر یأكل غنما رجـلا یأكل = قورت چوقمش ، قویونلری یرمش ، آدمی دخی یرمش . دائرة انا یدخل لا یأكل = بن بو دائره داخلنده بولندیغم كبی قورت یمز ، دیمك استیور .

شو صورتله جوار كویلری جولان ایتدك ، چینلیلرده كوی عالمنده او قدر جالب دقت بر حال كوره مدم ، یالكز آفیون كشلرك كثرتی هر یرده كورولمكده ایدی .

آقشامه تكرار شانحای كوانه كله‌رك داود افندی خانه سنه مسافر اولدق . داود افندی بورالرده اولدقچه نامدار بر آدم ایمش ، بر زمانلرده پترسبورغده بولندقلرنده ، بزم خانه‌مزده دخی مسافر بولنمشلردی . شو جهتله بزی خاطردن چیقارمامشلر .

غریبه یاخود جرالت :

چین شمندوفر خطی اوزرنده استاسیونلرده جالب دقت بر حال وار اونی دخی عرض ایده‌جكم :

استاسیونه ترن كلدیكی زمان چین عسكرینك ترنی سلاملامه‌سی . اون ایكی نفر استاسیونك بر باشنده و ۱۲ نفرده اوبر باشنده برده ملازم ضابط سلاح بدست سلاملایورلر . بویله ترنی سلاملامق هیچ بر مملكتده یوق ، یالكز تركیه ایله چینده ، سبب نه‌در و نه

ایچوندر بیلمیورم . یالکز عقلمه برشی کلیور آوروپالیلرك الك عادیسی بیله بزم حماقتمزی تجربه ایتمك ایچون مطلقا برشی دوشونمشلر ، بونی مطلقا اوراده بولنان بر استاسیون مأموری سویله‌مشدر ، بزم اوزمانکی احمق ضابطانمزده قبول ایتمشدر ، صوکره‌ده عادت اولمش ، کتمش ، صوکره کلنلرده دیمشلرکه : « بو بویله‌در ، عادتدر » دیرکن قانون حکمنی آلمش والسلام .

بن آوروپا طریقیله استانبوله کلدیکمده ابتدا جسر مصطفی پاشاده بونی کوردم ، صوك درجه‌ده سکیرلمه دوقوندی . او بزم بیچاره ژاندارمه نفرلری بر آیاغنده چیزمه او برنده قوطین پارچه‌سی ، یاخود ترلك ، دوکمه نامنه بر شیلری یوق ، آوروپادن کلن یولجیلره « اشته باقکز بزم حالمزه » دیرجه سنه مسخره اوله‌رق بعضیلری پوسکولسز فس ایله ، بعضلری صباحدن ایرکن اولورسه کیجه‌لك ایله چیقار الده سلاح ترەنی سلاملاردیلر . بزم آوروپایه آقین آقین کیدوب کلکده اولان پاشالرمز ضابطلرمزدن برآدم بولنمزدی . « یاهو بونه حالدر؟ کیمی سلاملایورسکز؟ آوروپاده برشی یوقدر » دیسون، بیچاره اوزمانەنك سفلی نفرلری بونی هر استاسیونده یاپارلردی ، تفنکلری پاصلنمش، عمرنده برکره اولسون سیلنمه‌مش بولنوردی ، بزاجنبی مسلمانلری حیا ایدردك .

اوکی چینده‌دخی انکلیزلرك تعلیماتی اولمه‌لی ، موقدندن شانحایکوانه قدر هپ کوزیمه چارپدی، او عسکرك ترەنی سلاملامه‌سی ، هپده تورکیەیی خاطرلاتدی .

تەن زین

بن شانحایکوانده « تەنزین » بلده‌سنه واردم، بوراسی غایت بیوك ومنتظم برشهردر . سکنه‌سنك قسم اعظمیده آوروپالیدر . بنالرك برچوق جهتلریده آوروپا اصولنده اعمار اولنمش، جسیم طبقه طبقه بنالر، آوروپانك برمحله‌سنی اکدیرر . نظافته فلانده رعایت اولنمش، برنجی دفعه کورلدیکی کبی معلوم، بورانك اداره‌سنده بشقه بر پارمق وار، هیچ صورمه .

بوراده مسلماندە پك چوق، بن « نانديظی » محله‌سنده جامعه نازل اولدم ، بوراده مدرسه‌لرك طرز بناسی بوس بوتون بشقه، مسجدلر غایت منتظم، بوبنالر کورولدیکی زمان انسانه عادتا برامید کلور . هله « تەنزین » ده اولان جامعلر اوقدر معموردرکه چینده هیچ بربلده‌ده بوکبی معمور جامعلره تصادف اولنەمز . ظن ایدەرم یوز بیکلرجه پاره

صرف اولنمش. مهندس، یاخود رسام اوله‌ایدم غایت کوزل تعریف ایدردم. ذاتاً جامعلرك رسملرینی کاملا آلمشدم، آنلر هپ روسیه پوسته‌خانه‌سنده چالندی. یالکز تەنزین جامعلرینك رسمی دکل، دها بك چوق شیلرم پوسته‌خانه‌لرده ضایع اولمشدر.

« تەنزین » مسلمانلرنده غایت زنکین مسلمانلر وار، بیوك سرمایه‌داران اولاندخی وارمش. غایت جسیم فابریقه‌لر وار. بن بونلری تقدیراتمکدن طبیعیدرکه توقی ایده‌جکم، زیرا بحق کسب معارفه ایده‌مدم.

فقط مسجد وجامعلرده اولان انتظام ومعموریت هیچ شبهه‌سز یرلی مسلمانلرك همتیله‌در. مدرسه‌لرده صوك درجه‌ده منتظم، فقط درسلره کلنجه انا لله وانا الیه راجعون، نه دیه‌لم، آه یاربی‌سن بیلورسك. مع‌مافیه بوراده برامام وارافادهٔ مرام ایده‌جك قدرده عربی تکلم ایدییور. کندیسی اولدقجه عالم آدم بزده بوذات محترم ایله اولدقچه کسب معارفه ایتدك وبك‌چوق استفاده‌ده اولندی.

« تەنزین » ده مسلمان اوله‌رق ۱۲ بیك جان وارمش، طقوز مسجد اوچ بیوك جامع بولنیور. بونلرك اتصالنده هپ مدرسه وار.

بوراده بز آخون جنابلریله ابتدا برمصادمه‌ده بولندق، آخون بزه بردن بره هجوم ایده‌رك برچوق تجاوزاتده بولندی: — « بیقدق بز بو مسلمانلرك دیلنجیلکندن، سزك مملکتکزده تسئلك حرام اولدیغنی بیان یوقمی؟...» بیلمەم نه، آخون آلدی یورودی، بن کمال سکونتله آخونی دیکله‌دم، برآرالق آخون مدینهٔ منوره‌لی سیدحمزه نامنده برینك یاپمش اولدیغی رذالتلری حکایه ایده‌رك برآز سکونت بولدی.

شو آراده بن آخون جنابلرینه دیدم: — سوزلرکز پك دوغریدر، بنده سزه اشتراك ایده‌رم، فقط ظن ایده‌رم سز برآزده عجله ایتدکز. ابتدا بنم ایله برآز قونشمه‌لی کیم اولدیغمی آکلامه‌لی ایدکز، بویله بردن بره هجومکز لایقمی؛ تأسف ایتمەم انسان حالیدر، سز بکا مساعده ایدرده بنم سوزلریمی دیکلرسه‌کز بن سزدن ممنون اولورم، بنم سزدن رجا والتماس ایده‌جکم برشی وارایسه اوده برساعت مساعده ایله بنم سوزلریمه قولاق ویرمه‌کزدر. بن سزدن بشقه هیچ برشی ده استه‌مەم، یالکز برساعت وقتکزی استرحام ایده‌جکم. صوکره برکلمه سویله‌مەم یالکز سزی دیکله‌رم.

— بیوروکز دیکله‌یه‌جکم.

— بن مکه‌لی دکلم، مدینه‌لی دکلم، فضله اوله‌رق دیلنجی دخی دکلم. بوندن صوکره‌ده

امین اولوکز سزه سویلیه‌جکم سوزلر یالکز اخوت اسلامیه و حمیت دینیه‌م اقتضاسی در ، نصیحت ده دکل . برمعارفه‌در ، بشقه مقصدم اولمدیغنه قطعیا امین اولوکز . سز پاره ویره‌جك اولورسه‌کز بن آلمام .

— اویله ایسه سزنم قصوورمی عفو ایدکز ، بو آراده بر قاچ حریفلر کلمشلردی ، بنم قاپی بوزدیلر ، بن ده سزی کورنجه بردن بره غفلت ایده‌رك عصبیتمه مغلوب اولدم ، رجا ایدرم عفو ایدکز . آرتق بن دیکله‌یه‌جکم سویله‌یکز .

— بن روسیه‌لی برمسلمانم ، بوراره سزك کبی اسلام قرداشلرم ایله معارفه‌یه کلدم . بن چین داخلنده دها چوق بولنمه‌دم ، درت بش شهر کوردم ، یکرمی اوتوزده قریه کوردم . فقط نه‌کوردم بیلورمیسکز ، قان آغلانه‌جق حاللر . سزه هپسنی تمامیله سویلیه‌جکم ، استرسه‌کز قبول ایدرسکز . استرسه‌کز ایتمزسکز .

فقط سزی تامین ایدرم ، تکرار دیه‌جکم ، امین اولوکز ، اساس مقصدم بر وظیفهٔ دینیه‌می ایفا ایتمکدن بشقه برشی دکلدر . بن شیمدی‌یه قدرچین داخلنده کوردیکم علما ایچنده سزدن دها مقتدر ، سزدن دها زیاده لاف آکلار برآدم کورمدم اما ، مع التأسف سزك دخی قرائتکز مایجوز به الصلوة قدر دکلدر ، سز ابراهیم حلبی‌نك زلة القاری مسئله‌سنی برکره نظر اعتبار ایله مطالعه ایدکز ، کندی نمازکزك عدم جوازینه کندکز فتوا ویررسکز ، هله موقدن ، جیجکار ، شانحایکوان امام‌لرینك قرائتلرنده قرائت دینله‌جك برشی یوقدر ، مجوسی کلیسه‌لرنده اولان تغنی وترنمی تمامیله آلمشسکز ، بشقه برشیلر دکل . نعوذ بالله بویله قرائت اولورمی ؟ « اهدنان صراط » اوقویورسکز . ذاتاً سورهٔ فاتحه‌یی باشدن باشه خطا اوقویورسکز اصل بن سزك بوکبی جهتلرکزی اصلاح ایتمکزی رجا ایده‌جکم .

— الله الله ! بن چوق بیوك خطا ایتدم ، رجا ایدرم عفو بیورکز ، بن سزك قلبکزی رنجیده ایتدم .

— زیان یوق ، سز بوندن صوکره بنم سویلیه‌جکلرمی قبول ایدرسه‌کز بن ممنون اولورم ، آنلر هپ کچر ، اوجهتله مراق ایتمیکز .

بوکون چینده یتمش سکسان ملیون مسلمان وار ، هپ حالکز بوایسه تأسف اولنور . الحمدلله مسلمانم دیرسکز ، اولدن مسلمانلقده قرداش قرداشی کوردیکی زمان سنت اولان برسلام وار ، سز او سلامی بیله سویلمه‌سنی بیلمیورسکز « آ نسلام علیکم » دییورسکز عیب دکلمی ! بوتون عادات‌کز عادات مجوسیه ، بوطیرناقلرکز نه‌در ؟ بوصاچلرکز نه‌در ؟

بونلری نه‌ایچون ملاحظه ایتمزسکز ؟ بونلردن عندالله سز علما مسئول اوله‌جقسکز...

بوندن ماعدا جهت سیاسیه‌کزه کلنجه سز بو مملکتده هیچ بر حقوقه مالك دکلسکز، چین حکومتی سزی محو ایتمش، حقوق بشریه‌کزی پایمال ایتمش، سزك خبرکز یوق. سکسان ملیون جان حکومت قاپوسنده بر آدمکز یوق. بو کون ژاپونیه‌ده اوبیك چینلی طلبه ایچنده مجموعی اوتوز قرق مسلمان وار.

سز بونلری هیچ نظر اعتباره آلمیورمیسکز. بوندن صکره چینلیلر دکل، سزه اجنبیلر حکم ایده‌جك، اوزمان حالکز نصل اولور ؟ بونلری نه‌ایچون دوشونمزسکز؟

ایشته بنم بورالره کلمکدن مقصدم بودر ؛ ممکن اولورده بوکبی احوالدن بنم ایله براز مذاکره ایتمك آرزو ایدرسه‌کز بن سزی اخوت اسلامیه نقطهٔ نظرندن کورمك و کوروشمك استرم، باخصوصده عرب لسانه اولدقجه وقوفکز وار، یوق استه‌مزسه‌کز بن دخی سزی آرتق تعجیز ایتمم، مدرسه‌کزده بر کیجه قالورم، یارینده یولمه دوام ایدرم.

— های های پك خوش، بنده سزك ایله کوروشدیکمه صوك درجه‌ده ممنون اولدم بویله برمسافر اولدقدنصوکره مدرسه‌مزده بر آی دخی اوطورسه‌کز بن ممنون اولدیغم کبی محله خلقی دخی ممنون اولور، عموم اهل اسلامده ممنون اولور. رجا ایدرم عفو ایدکز بن عجله ایتدم بو آراده کاوب کیدن مسافرلرینی هپ مأیوس ایتمکده ایدی.

بو کون بوراسی چین مملکتی و چین حکومتیدر، فقط بزم اهل اسلامك هرحرکاتی انکلیزلر تحت ترصدنده بولندریورلر. اشته برایکی کون بوراده قالورسه‌کز کندکزده کسب قناعت ایدرسکز: بزنه حالده بولنیورز، آکلارسکز، اوزمان بنی دخی بو حرکاتمده معذور طوتارسکز.

— انکلیزلر سزی نه‌کبی ترصد آلتنده بولندیره بیلورلر ؟ بوراده انکلیز مأمورلری وارمی ؟

— اوت بوراده مأمورلرك قسم اعظمی انکلیزدر، خصوصا پولیس اداره‌سی کاملاً دنیله‌جك درجه‌ده آنلردر و بزم اوزرمزه تسلط ایتمکده اولنلرده انکلیز مأمورلری تحت ریاستنده هندستان مسلمانلریدر. کیم کلدی، کیم کتدی و نه ایچون کلدی، بونلری بزدن بر بر آکلادقدن صوکره رأس کارده اولنلرده خفی علاوه‌لر ایله تبلیغ ایدییورلر.

— اشته بنمده آرامقده اولدیغم جهت بو جهتلردر، باقکز اکر بر آن تفکر ایدرده استقبالی ملاحظه ایدرسه‌کز بوکون بو مملکت ایله هیچ علاقه‌سی اولمدیغی حالده سزك

حقوقكزه تجاوز ايتمك قصدنده اولورلرسه يارين مملكتك امور اداره‌سی تماميله دست تسلط و غلبه‌لرينه كچيررلرسه نه مظالمه تشبث ايتمزلر .

بوندن ماعدا بو كون بوتون اطرافكزی احاطه ايتمش ميسيونرلر، بونلر عوام ناسی اغفال ايده‌رك كندی فكراطلارينه اقناع ايتمك خلاصنه تشبث ايدرلرسه سزك عوامكزك جمله‌سی جاهل، آنلری پك آز وقتده پك آسان طريق ايله اقناع ايدرلر، دكل عوامكزی علماكزی دخی اغفال ايدرلر، او زمان سز نه ياپارسكز ؟ نصل كنديكزی مدافعه ايدرسكز ؟

اشته بن بونلری سزك ايله قونوشمق ايسترم . سز بو جهتلردن بنم قلبمی طمين ايده‌جك فكرلركزی ويركز بن بركون سزك بلده‌كزده توقف ايتمم بر آقچه‌ده سزدن صورمام، يارينده بن يولمه كيده‌جكم .

— شمدی بن سزدن رجا ايده‌جكم. بزم بلده‌مزده بر ايكی كون مسافر اوله‌جقسكز كمال احترامله بونی سزدن تكرار استرحام ايده‌جكم .

بونك اوزرينه بز « ته‌زين » ده بر ايكی كون آرام ايتمك ايچون قرار ويردك تاتاظی مدرسه‌سنده ير كوستردیلر و آخون جنابلريله بيزمزده خلی انسيت حاصل اولدی .

« ته‌زين » غايت كوزل برشهرشهير اولوب تجارت نقطهٔ نظرندن بيوك بر موقعی واردر، هر نه‌قدر تجارك قسم عظمی اجنبی ايسه‌ده چينليلرك دخی اك بيوك تجاری بورده‌در .

بن اصل دقت ايتديكم جهت مسلمانلره عائد اولوب او جهتلردن ممكن اولديغی قدر معلومات استحصاله چالشدم و مسلمانلركده ديانت جهتلرينه دها زياده اهتمام ايتدم .

بيچاره مسلمان احوالی هر يرده اولورسه پك غريب بوليور، مدرسه‌لری كاملا دولاشدم . جامع اتصالنده اولان مدرسه‌لرك ابنيه‌سی فوق العاده كوزل و منتظم، فقط تدريس جهتنه كلنجه جهانده كورلمه‌مش بر اصول .

برنده مستعمل كتب بزم بيلديكمز، بزده معروف اولان كتابلردر . مدرسه‌لرنده كتب مطبوعه هان يوق درجه‌سنده . درس كتابلری هپ ال يازيسی ، الی يومنا هذا عموم چين طلبه‌سی تحصيل زماننده يازه‌رق اوقومش ، يعنی نه كبی كتابی اوقيورسه او كتابی استاذدن تلقی ايتديكی زمان برده يازييورمش . حالا دخی يازانلر وار ، يازيلری توركيه‌ده مشق يازيلری دكل . بزم روسيه مسلمان علماسی بيننده شايع اولان يازيلر كبی اوقونافلی يازيلردر . كلام قديم دخی عين يازی ايله يازلمش . عموما جامعلرده اجزا اوله‌رق يازلمش مصحف اولدقچه وار .

اصل چينليلرك اوقومی جهتی پك غريبدر . بر عربی كتابی چين علماسندن

برينك النه ويررسه‌كز كتاب اوزرينه كوزنى ديكر ، چينجه بر شيلر اوقور كيدر ، اما او عربى كلمات والفاظدن هيچ برينى آغزينه آلمز ، هيچ توقفسز كمال سرعتله اوقور . وتجربه ايتديكمه كوره بوتون بتون محروم دكل ، اولدقچه مفهومنى آكلايور ، فقه كتابلرنده بعض مسئله‌يى صورديغم زمان معروف اولان مسئله‌ده طلبه‌نك اكثرى بلا تردد جواب ويرييوردى . اكثريتله جوابى‌ده كاغد اوزرنده يازنجـه اولدقچه طوغرى يازارلر . سؤالى دخى يازه‌رق سؤال ايدرسه‌ك دها چاوق آكلايورلر ، مثلا بركره طلبه‌دن برينه صوردم : « هل يجوز على المسلمين تطويل الشعر والاظافير » همان قلم آلدى يازدى : « يجوز مع الكراهه اما عند اهل الصين عادة معروفة عرفاً كالمشروع شرعاً » دها بوكبى بعض شيلرى آغزدن صوردم ، جوابى بر آز ترددن صوكرا سويله‌يه بيليوردى .

مدرسه‌لرنده بولنان كتابلرك اكثريده چين لسانه ترجمه اولنمش . مختصر المعانى‌يه وارنجه ترجمه اولنمش . آكلاشيلديغنه كوره بر زمانلر بوكبى كتابلرى ترجمه ايده‌جك قدر اقتداره مالك علما وارمش . اما شيمدى ظنمه كوره او قوته مالك آدملر يوق ، مع مافيه مدرسه‌لرده موجود طلبه وعلما بيننده كتب مذكوره موجود ، مستعمل ومعتبردر .

تكرار آخوند جنابلريله صحبت :

آخون جنابلرى اولدقچه عربجه تكلم ايدييور ، افادۀ مرام ايچون هيچ مشكلاته دوچار اولنميور . عالم آدم . كندى اهل تقوى‌دن . چين‌ده اسلامك وقت انتشارينى صوردم . ديكر چينليلر كبى ينه زمان سعادتده سعد بن وقاص رضى الله عنه‌ك كلمه‌سنى بيان ايتدى . بنده ديدم : بو سوزك شيوعى نره‌دن نجبا ؟ كتب اسلاميه‌ده تواريخ اسلاميه‌ده اصحاب كرامك تراجم احوالى غايت مضبوطدر . وبالخاصه سعد بن وقاص عشرۀ مبشره‌دن . مشاهير اصحابدن . بونك زمان سعادتده بورالره قدر كلديكنه دلالت ايدر هيچ برسوز يوقدر . بوخصوص حقنده عموم چين علماسى همان متفقدر . بر آغزدن بوسوزى سويلرلر .

آخون جنابلرينه صوردم : — بونلرى نه ايله اثبات ايده بيلورسكز ؟

— بزم چين علماسى بيننده ، ديدى ، من القدم عصراً بعد عصر اسلافدن اخلافه بويله روايت اولنمش بويله كلمشدر . بوندن درت يوز سنه مقدم يازلمش كتابلرمز وار

اوراارده دخی عیناً روایت اولنیور .

اویله اما سزك بو روایتکز عموم تواریخ اسلامیه روایتنه مخالف. سعد بن وقاص سیدنا عثمان رضی الله عنه خلافتندن سوکره مدینهٔ منورهده وفات ایتمش اولدیغی کتب معتبره ایله مثبتدر .

— بز دیبیورز سعد بن وقاص بوراده وفات ایتمشدر . بزم علمامزك روایتی سعد بن وقاص زمان سعادتده « قانتون » شهرینه قدر کلدی ، اوزمان آلتی آی قدرده اوراده اقامت ایتدی . ایکی رفیقی دخی واردی ، رفیقلرندن بری سیدنا قاسم قانتون بلدهسنده وفات ایتمشدر . الآن زیارتی معروفدر . وسیدنا سعد بن وقاصك بنا ایتمش اولدیغی مسجدك اساسی حالا باقیدر. بزم چین علماسی عمومیتله بو اعتقاددهدر. هریرده عین روایتی تلقی ایدهجكسکز . قتیبهنك کلهسی دخی روایت اولنیور فقط حضرت قتیبهنك کلهسی هجرتك ٩٥ نجی سنهسندهایدی اوزمان چینده مسلمان ذاتاً واردی ، شوقدرکه حضرت قتیبه ترکستان چینیدن کلدی ، سیدنا سعد بحراً کلمشدر . بوخصوصده خاقان چیندن برینك اثریده وار . اسلامیتی چوق ثنا ایدر چینده اسلامیتك انتشاری چینلیلر ایچون بیوك شرفدر دیمش . بوندن ایکی یوز سنه مقدم یازلمش براثردر .

— اوت حقکز وار ، اویله اوله بیلور ، فقط غایت صریح وهرکسجه معلوم ، خصوصا عرب تاریخلرنجه متفق اولان بر مسئلهده سزك سویلهدیککز شیلر هیچ توافق ایتمیور .

— بنده سزه دیرمکه مشهور اولمقله برابر یالان اولان جهتلریده چوقدر ، شو بزم کوزمزك اوکنده چین سرای وقایعی حقنده نهلر یازلمدی ، چین ایمپراطوری غزتهلر ستوننده قاچ دفعه وفات ایتدی . بز حالا برحیات بولنیورز وغزتهلرده وقعهلری یومیه ایکیشر دفعه ضبط ایتدیلر ، بوکون عمومیتله سرای رجالی بیننده او وقعهلر ، صورت وقوعی ومنشائی مختلف فیه اولان مسائلدندر .

نهایسه بز وحشی شرق ملتی بولنیورز ، مدنی آوروپا ملتی بوندن نهایت اوتوز سنه مقدم ایکنجی آلکساندر پترسبورغده نهصورتله تلف اولندیغنه دائر ، بلکهده او کونی سرایدن صورة آلکساندر جنازهسی چیقارلدی . فی الحقیقه آلکساندرك صاغ اولدیغی غزتهلرکز یازمدیمی ؟

شو حالده عربستانده قید ، ضبط آز اولدیغی برزمانده سعد بن وقاص حقنده روایات

مخ‌ففه اولمز می ؟ صرف یالان دیرسه‌کز بوقدر یتمش سکسان ملیون آدم بوقدر یالانه نصل اتفاق ایدرلر ، حقیقةً تفاق اولنه‌میور .

— اورته‌لقده جهالت اولونجه یالانه اتفاق غایت قولایدر ، سکسان ملیون دکل قاچ یوز ملیون خرستیان حضرت عیسانک اللهک اوغلی دیه اتفاق ایتدیلر ، ملیونلرجه یهودی ولد زنادر دیه اتفاق ایتدیلر ، نعوذ بالله بوکبی جاهلانه اتفاقلر برهان اوله‌مز .

— (قهقهه ایله کوله‌رك) پك کوزل سوز سویله‌دیکز ، بن بو سوزیکزدن ممنون اولدم ، فقط بن سزه خلاصه اوله‌رق شونی سویلرم او دیدیکم کی اعتقاد عموم چینلیلر بیننده شایعدر . مع مافیه چینده اسلامیت پك اسکیدر ، برزمانلر حکمدار و خاقانلرك دخی اسلامیت ایله مشرف اولدیغی معلومدر (پکین) پچینه واریرسه‌کز کوروسکز ایمپراطور سرای قربنده اولان مسجد دخی صدقنه دلالت ایدر . هیچ شبهه‌سز او مسجد ایمپراطورلر طرفندن بنا اولنمشدر . بونی کیمسه انکار ایده‌مز معلوم شیلردر . ظن ایدرم سز یالکز سؤال ایتدیکز . اسلامیت نه‌وقتدنبری منقرض اولمقده دیه سؤال ایدیدیکز دها مناسب اوله‌جقدی .

اوت سؤال ایده‌جکم ، فقط هرشی صره‌سیله‌در . آرتق سز مادام‌که آچدیکز رجا ایدرم او خصوصده دخی فکریکزی سویلیکز . اسلامیت نه‌وقتدن بری انقراضه باشلامش ؟

— آغلایه‌لم یاخود کوله‌لم ، بوکره دخی سویلیه‌جکم شیلر سزه تاریخ صحیفه‌لرکزده یوقدر . بوده یکی برشی دکل ، بوده پك اسکی وقعهٔ فجیعه‌لردندر . بوندن درت یوز اللی سنه بلکه بشیوز سنه مقدم بزم چین مسلمانلری عربستاندن مکه‌یه برحاجی قافله‌سی تشکیل ایدرك تیبتدن بلوجستاندن بصره طریقیله حجازه یول آچمشلر ، او زمان غایت قیصه یول برسنه سوررمش . بوایسه برقاچ سنه دوام ایده‌رك عربلر ایله چین مسلمانلری بیننده بیوك بر معارفه‌ده وسیله اولمش ، ایشته خاقان چین مسلمان اولمه‌سی دخی او زمانلره تصادف ایدییور . ظن ایدرسه‌م بن و تاریخلری لایقیله ضبط ایده‌میه‌رم . سز تانکینه وارسه‌کز اوراده غایت مشهور مؤرخلر وار ، آنلر سزه عنعنه‌سیله سویلرلر . فقط او اده ترجمان بوله‌میه‌جقسکز .

نه ایسه خلاصه بر آرالق داخلی فتنه‌لر چیقاریلیر . بزم اهل اسلام هرنصل ایسه غافل بولنه‌رق بو فتنه‌لرده مغلوب اولورلر ، مجوسیلر تغلب ایده‌رك زمام مملکتی اللرینه آلدقدنصکره مسلمانلری حجازدن قطعیاً منع ایتدکلری کبی عموماً چین مسلمانلرینی یکدیکریله اختلاطدن‌ده منع ایدرلر . نهایت النهایه جهالت حال حاضری بولور .

— بو خصوصده چین تاریخلرنده ذکر اولنیورمی ؟

— های های غایت مفصلدر. بن عربجه دها قولای تکلم ایده بیله یدم ، بك چوق شیلر ترجمه ایدردم .

سزك عربجه کز ماشاءالله چوق کوزل . دوغریسی سزدن بن صوك درجه ده ممنون ومحظوظ اولدم . الله راضی اولسون .

یالکز دها برشی رجا ایده جکم : سز خارجدن کلن بر مسافره قارشی مجهول اولمایکز ، بر آز تأنی ایله ،لطف ایله معامله ایدیکز ، زیرا هر یولجی دیلنجی اولماز صوکره ده هر یولجی ده بنم کبی سزك او آغر عتابلرکزه تحمل ایده مز . صوکره اخوته مانع اولور. بن سزدن اوقدر ممنون اولدمکه تعریف ایده مم . شمدی بن سز قوغسه کزده کیتمه م دها پك چوق استفاده ایتمك فکرنده یم . سز بکا مساعده ایدرسه کز بن سز ایله دها بر ایکی کره صحبت ایتمك ایسترم .

نصیحتلرکزدن ممنون ومتشکرم . فقط آه بو عربلرك اویله لری وارکه انسان عمل ایده میور. حمزه نامنده بر عرب مدینه لی ایمش ، چین داخلندن ،ترکستان جهتلرندن کلدی ، بیکلرجه دولار پاره سی واردی ، هپسنی فسق وفحشیاته ویردی. صوکره ده یول ایچون پاره ویرکز، دیه رك جانمزی آلیور، اوتوز دولار ویردك ده آزدر، دیه رك بزم ایله غوغا ایدییور : « رسول الله بنم جدم سزدن راضی اولماز » بیلمه م نه دیه بزه لعنت خوان اولیيور. بونك اوزرینه سز کلدکزده بن ده غافل بولندم، عفو ایدیکز .

— یوق بن کندم ایچون هیچ برسوزم یوق، ممنون ومتشکرم .

بوصورتله آخون جنابلریله مفارقت ایتدك .

*

بن هپ تەنزین داخلنده جولان ایدییورم . بوراده هرنره یه واراجق اولورسه ق برهندلی یه تصادف اولنیور ، حقیقةً بوجهتله بورسی عادتا برانکلیز دائره سی تشکیل ایتمش . دکل یالکز بوراده اطراف کویلرده دخی مطلقا برهندلی یه تصادف اولنورمش بونلر وقت وزمانه کوره پولیس اولورلرمش، وقتنه کوره خفیه ده اولورلرمش، لدی الایجاب تجار قیافتنه دخی کیررلرمش . بعضاً ده برمفتش ویاحاکم صفتی حائز بولنورلرمش .

انکلیزلرك سیاستلری ایچون بیوك بر درس عبرت ونمونهٔ عبرتدر . بونلره هرنره ده تصادف اولنورسه باشلرنده قوجامان صاریق وار، قویروقلری ده قیچلرینه قدر صارقیتلمش، بیلمیه نلر وهلهٔ اولی ده اسلام ظن ایدرلر ، بلکه ده علمای اسلامدن ظن اولنور .

هندستان مجوسیلرینك قفاسنده اوقوجامان صاریقلری كوردیكی زمان عمامه نه‌در ؟ دیه انسانك خاطرینه تبادر ایدر .

چینده انكلیز پولیسلری عمومیتله باشلرینه صاریق كییه‌رلر ، سواری عسكری صاریق طاشیر ، قاپو بكجیلری‌ده صاریق ایله كسب امتیاز ایدرلر ، بزم قاپولرمزده آغا دیدیكمز خدمه‌لر وظیفه‌سنده بولنانلرده عیناً صاریق ایله اولور ، فقط بو آغا یرنده‌كی خدمه‌لرك صاریقلرنده قویروقلری دها اوزون اولور .

چین سواحلنده عموما هندستان مجوسیلری بو قیافت ایله بیوك موقع احراز ایتمشلر ، بیچاره چینلیلر او هندلیلری كوردكلری زمان تمام عزرائیلی خاطرلرینه كتیرییورلر ، بزم عمامه‌یه اولان نظرمز ایله بو عمامه‌یتنده طبیعی برفرق اولمق ایجاب ایدردی . فقط اونی آكلاته‌جق قوت نرده ؟ تحقیر اولسه بیله سكوته مجبورز . ذاتاً هندستانده عین حال عین حقارت یرنده استعمال اولنیور .

كله‌لم او هندلی مجوسیلرك یرلی اهالی‌یه قارشی معامله‌لرینه ؛ بونلرك اللرنده دائما بر بیچق مترو طولنده قامش دكنك ، بیچاره چینلی جزئی بر انحراف ایدرسه یاخود ایكی كلمه‌فضله سویلرسه همان او دكنكی زواللی چینلی‌نك قفاسنه ایندیرییورلر .

عجبا بو هندلیلری انكلیزلر نه صلاحیت ایله استخدام ایدییورلر ، ونه مقصده مبنی استخدام ایدییورلر ونه‌زماندن بری بو صورتله مداخله‌یه باشلامشلر ؟ . .

بو خصوصده آكلایه بیلدیكمی بوراده بر درجه ایضاح ایده‌جكم مع‌مافیه صیره‌سی كلدكجه تفصیلاتنی دخی عرض ایدرز .

تقریبا بوندن یتمش سكسان سنه مقدم انكلیزلر چین اولكه‌سندن ابتدا خانكان بلده‌سنه كله‌رك ، اوراده كندی تبعه‌لرندن برقاچ هندلی مسلمان ترك ایتمشلر ، او مسلمانلره دیمشلركه : « ایشته سزه یاره ، ایشته سزه فلان ! سز شیمدیلك بوراده آلیش ویریش ایله مشغول اولورسكز ، بزده سزی صوكره‌دن كلور آلورز . »

بو صورتله اوراده براقدقلری آدملردن برینك اوغلی الآن اوراده تجاران معتبراندن عبدالله فقیر دیدكلری ذاتدر . فقیر دینلمه‌سی دخی اوراده بولنان مسلمانلر طرفندن ویرلمش بر شهرتمش . صوكره یواش یواش تبعه‌سنی ابتدا یالكز جنوب شرقیده ، دیركن تكمیل ساحللرده چوغالتمش ، صوكره بر زمانلرده كندی تبعه‌مزی اداره ایده‌جكز دیه‌رك بهانه بوله‌رق برقاچ پولیس كتورمش واو پولیسلره ظاهر حالده یالكز بزم كندی تبعه‌مزی باقه‌جقسكز ، دیمشلر ، كیزلی اوله‌رق بعضاً چین امور داخلیه‌سنه پارمق اورمایی‌ده

امر ایتمشلر ، بعضاً چینلیلر طرفندن معارضه اولندقده « بزم امرمزك خارجنده حرکت ایتدی » دیه‌رك هندلی بیچاره‌یی دیوان حربه قدر ویرمشلر. فرصت اللرینه کچدکجه‌ده مداخله چاره‌لرینی کوزه‌تمشلر. دیرکن بوکونکی حالی بولمش، بوکون تنزینده چین حکومتی یالکز نام اوله‌رق وار، یرینه‌ومحله‌سنه‌نسبةً بعض مأمورلرده‌وار، فقط چین‌مأمورلرندن خوشنود اولمیانلر انکلیز مأمورلرینه شکایت ایدیورلر. انکلیز مأموری ظلم ایدرسه « خصمك قاضی اولورسه کیمه شکایت ایدرسك » قانون طبیعیسنه تابع اولورلر.

تنزینده هندلی بر کتاب تجاری وار ، بو آدمك وظیفه‌سی نه‌در عجبا ؟ بن هیچ آکلامه‌مدم، کندیسی عربی ، فارسی بیلیور، اسمی کتابجی اما اوبله دکرلی بر معامله‌سی‌ده همان یوق دنیله‌جك درجه‌ده‌در . برایکی صندق کتابی وار . بوقدرجق کتاب ایله‌ده تجارت اولنه‌مز . نامنی کتاب تجاری قویمش . بن بو آدم ایله برچوق کره‌لر صحبت ایتدم، کندیسنده ایروجه بر مزیت دخی کوره‌مدم .فقط اون سنه‌در اوراده کتاب تجارتی ایله مشغول ایمش. بو آدمك تجارتی حقنده آخون جنابلرینه صوردم :

— بوقدرجق آز بر مال ایله نصل تجارت ایدیور ؟ هویتنی بیلیورمیسکز ؟ کیمدر بوذات ؟

— بوذات محترمك ، دیدی ، بزم بلده‌مزه کلدیکی اون سنه اولمشدر . اوزمان ینه اوکوردیککز کتابلر موجود ایدی. حالااو کتابلردر. کندیسی بر قاچ دفعه‌لر تأهل ایتدی صوکرا ینه تطلیق ایتدی ، اولدقجه پاره‌ده صرف ایدیور . کیف یرنده. معامله‌سی یوق ، بنم عقلم ادراك ایتمیور ، کندیسی صوفی مسلمان آدمدر .

بوده بزم باشمزده بربلای مبرم . آرتق مولا شرندن محافظه ایلسون .

بن هرنه‌قدر«ته‌زین »ده دها برقاچ کون قالمق فکرنده ایدیسه‌مده آخون جنابلری برطرفه کیده‌جکنی سویله‌دی . بونك اوزرینه آرتق بن‌ده تنزینی ترك ایتمکه مجبوراولدم. مع مافیه‌اوکون ینه بعض مدرسه‌لری کزه‌جکم . مسجدجامع محله‌سنه کلدم . بوراده مسجد بناسی یکی وغایت منتظم اولدیغی کبی مدرسه‌لریده معمور .فقط طلبه آز .طلبه ایله ذاتاً معارفه‌مز واردی . آز چوق افادهٔ مرام دکل ، بلکه جزئی مخاطبه ایده‌جك قدر لسانلری وار .

بومدرسه‌ده کتابلری برنظردن کچیره‌جك اولدم ، نه‌کبی کتابلر وار ؟ دیه طلبه‌دن برینه صوردم . شاکرد کتابلرك کافه‌سنی کتوردی . بنم اوکمه قویدی . بوراده دخی کتابلرك اکثری ال یازیسی .فقه‌دن ، نحو وصرفدن وار ،عقائد نسفی، مختصر المعانی ،

دسوقی وار . فقه‌دن بعض کتابلر چین لساننده یازلمش . فقط درس کتابلری هپ عربی علوم دینیه کاملاً عربی اولور . بونلرك کافه‌سی قواعدیله تدریس و تعلیم ایدلمدیکی حالده، نصل اولور ؟ علما نامی حامل اولان آدملر هیچ اولمزسه افادهٔ مرام ایده‌جك قدرده تکلمه اقتدارلری اولمز . بونلری برتورلی ذهنمه صیغدیره‌میورم . بزم علمامزده دخی عین حال وار یا ! مع مافیه بزم علمامز ایچون بردرجه افادهٔ مرام ممکن‌در . هیچ بیلمیور دیرسه‌کده آز چوق بیلن‌لرده بولنیور .

اوت بوراده نانایظی محله‌سنده آخون ماشاءالله دینله‌جك قدر بیلیور، ١٣ بیك مسلمانی اولان بر بلده‌ده بر آدم . سائر مسجدلرده هیچ یوق ، بوجهتله و علم قرائت جهتندن چین مسلمانلری پك غریب ، پك بیچاره بولنیورلر . شو حالی ایله برابر مدرسه‌لر پك معمور . چین‌ده عمومیتله بزم روسیه مسلمانلرنده اولدیغی کبی مدرسه‌لر مسجدك مالی صاییلور . فضله اوله‌رق مسجد حضورنده برده ابدست ایچون بر یر بولنور ، بوراسنده ابدست و غسل ایچون مخصوص صیجاق صولر دائما حاضردر . بوتون محله خلقی آبدست و غتسال ایچون هپ مسجده کلورلر . هپ مسجده اولور بونلر . تزین مسجدلری صوك درجه‌ده نظافته موافق . بونلرك اداره‌سی اهل خیر طرفندن تأمین اولنمش . دوغریسی هیچ بر مملکتده کورلمه‌مش شیلر چین مسلمانلرنده وار . بن تزین اطرافنده دخی بر آز جولان ایتدم بوراده اهل اسلام ایله مجوسی بیننده منافرت پك آزدر . اولدقجه کوزل کچینورلرمش . سببی ایسه غلبه مسلمانلرده اولمه‌سی ایمش ، چین اولکه‌سنده عمومیتله مسلمانی چوق ولایتلرده آسایش دائما منتظم اولورمش . مجوسیلری چوق اولان ولایتلرده دائمی اغتشاش وراحتسزلقلر اولورمش . بونی بن کندمده بر آز تفتیش ایتدم . هپ اویله کوردم .

مجوسیلر اسلاملره دائما اظهار عداوت ایتمکده‌لر . صوك وقتلرده حکومت تماميله مجوسیلر الندە اولدیغندن هپ حقوق اسلامیه‌یه تجاوز ایتمشلر . بیچاره مسلمانلر مجوسیلرك شرندن کندیلرینی محافظه ایتمك ایچون برزمانلر اختفایه مجبور اولمشلر ، شو مقصده مبنی بتون عادات مجوسیه‌یی قبول ایده‌رك صاچلرینی طرناقلرینی والبسه‌لرینی هپ مجوس واری تقلید ایتمشلر ، الآن بر چینلی مسلمان هیچ برجهتله مجوسلردن تفریق اولنه‌مز ، دکل خارجدن کلنلر ایچون ، کندیلری دخی اسلام و مجوسی اولدیغنی بیله‌مزلر .

دکل بویله عادات دنیویه‌ده حتی عبادتلرمزده دخی بعض شیلری تقلیده مجبور اولمشلر . مسجدلرك طرز بناسی مجوس معبدلرندن هیچ برجهتله تفریق اولنه‌مز . هله مسجدلرك

قوقده يولنان صور مجسمه تماميله مجوسيدن آلنمشدر . حمل جنازه و بياض ماتم لباسه‌لری کیمك هپ عادات مجوسیه‌دندر . جنازه‌یی تشییع ایدرکن اللرنده بر رعصا بولندرمق دخی عیناً مجوسیلرده واردر .

تشییع جنازه زماننده عصا طوتمق بخارا علماسنده دخی شایعدر ، ظن ایدرم اوراده دخی مجوسیلره تقلید اولنمشدر .

برده جنازه‌یی جسیم رکاشانه ایله حمل ایدرلر . بوده چیندن ماعدا هیچ رمملکتده یوقدر .

نهایت « ته‌نزین » بلده‌سندن مفارقت ایده‌رك چین پایتختی اولان « پکین » بلده‌سنه دوغری عزیمت ایتدم . « پکین » ایله تنزین آراسی دوزت ساعتلك مسافه اولوب ، ایکی شهر آره‌سنده یومیه برقاچ ترەن آمدشد ایتمکده‌در . ۲۸ نجی حزیران بازارایرتسی کونی اقشام ساعت سکزده چین پای تختی اولان پکین بلده‌سنه کلدم .

« پکین »

دنیانك اك اسکی بلده‌لرندن اولوب مدنیتکده اك اسکی نمونه‌لرندندر . چین دولت مفخمه سنك پای تختی اولان پکین بلده‌سی معروف جهان اولان بر بلدهٔ معظمه‌در .

بن بوراده البته هرشیدن مقدم ینه کندی مسلمان قردشلرمزدن بحث ایده‌جکم . بوراده بن مسلمان محله‌سنده « واك ــ کوان » آخون مدرسه‌سنده مسافر بولنیورم . بو آدم « پکین » علماسی اکابرندن بولنیور . اسم عربیسی عبدالرحمن . فقط عبدالرحمن نامنی بیلنلر پك آز بولنیور ، « واك ــ کوان » دنیلدیکی اسلام ، مجوس کافه‌سی بیلور . ایشته پکینده بوذات محترمك بولندیغی محله‌یه « نوجه » تعبیر ایدرلر ، بوراده بولنان مسجد « پکین » مسجدلری ایچنده اك بیوکی واك اسکیسی ایمش ، انشا ایدیله‌لی (٦٣٤) سنه اولمش . تاریخ بناسی طاش اوزرنده چین لساننده حك اولنمشدر .

بوراده واك کوان جنابلری بزی کمال احترام ایله استقبال ایتدیلر ، بزه خصوصی برحجره کوستردیلر ، بوراده اقامت ایده‌جکز . بن بوراده برنجی دفعه اوله‌رق یاتسو نمازنده حاضر اولدم ، برکنج اذان اوقودی ، اذانلری مؤثر ، استانبول آهنکنی آکدیرییوردی . صوك درجه‌ده دلشاد اولدم ،

اوچ سورهٔ اخلاص‌دن صوکرا قامت اوقوندی ، بوده چوق کوزل ، بکا بوتون بوتون امیدبخش ایتمشدی ، برده نمازه شروع ایتدك بر سورهٔ فاتحه اوقوندی . نه دیه‌یم اقتدا ایتمش بولندم . امان یاربی اسلامیت نه آیانج حالده بولنیور ، سورهٔ فاتحه اویله بر سورهٔ فاتحه که انسانك تویلری اوریرر ، اومبارك سورهٔ فاتحه آغلاردی .

نه‌ایسه او کیجه ذاتا یورولمش بولنیوردم ، اوزون بر دوشونجه ایله یاتدم ، اویودم بوتون رؤیالرم مبارك سورهٔ فاتحه اوزرینه اولدی . آه بیچاره اسلامیت ، نه‌لر کلمش باشنه! ملیونلر ایله مسلمان نه حالده بولنیور ، بونلری دوشونن راحت اویورمی ؟

ایرته‌سی کون صباح ایرکندن قالقدم ، جامعه کلدم ، دها قارانلق ، بو کره آرتق بر آز احتیاط ایله بولندم ، مدرس افندی بزه تقدم ایتمك اوزره اشارت ایدرایتمز همان محرابه کچدم ، صباح نمازینی قیلدیردم .

چین‌ده نماز :

عمومیتله مانجوریه‌ده و جنوب شرقی چین‌ده (صی چوان) ولایتلری تونکین‌لره قدر آزاولورسه اوتوزبش قرق میلیون اهل اسلام میاننده نماز اخص‌الخواصه قالمش بر عبادتدر . انجق علما ومدرسه اهلی نماز قیلار ، بوندن بشقه اشراف واعیان مملکتدن بش وقتی قیلان آدملر پك محدود ونادر بولنیورلر ، جمعه نمازی اولدقچه هر یرده قیلنور .

نمازك افعالی عمومیتله حنفی مذهبی اوزره‌در . طهارت ونظافته دخی رعایت اولنور . فقط مسجدداخلنده اکثریتله پیسلك بولنور ، مسجد داخلا عادتا مسجد کبی ، سجاده‌لر قلانلر بولنیور ، محراب جهتلری عادتا استانبول مسجدلرینی آکدیریور . محراب اطرافنده بعض لوحه‌لرفلان دخی بولنیور ، هله (نوجه) مسجدینك محراب اطرافی وقتیله غایت مزین ایمش ، خط کوفی ایله یازیلمش بعض آیات و احادیث نبویه مذهب بولنیورمش ، فقط مسجد صوك درجه‌ده کهنه بر حالده بولنیور بویله ایکن پك غریب اوقدر کوزل لوحه‌لر تخته اوزرنده اویمه اوله‌رق خط ثلث ، خط کوفی و خط تعلیق ایله غایت صنعتلی وغایت معنالی جمله‌لر یازلمش . بونلر هپ آثار عتیقه وصنایع نفیسه نمونه‌لریدر . وچین خطیله یازلمش معنیدار لوحه‌لرده وار . بونلره باقه‌رق محا کمه اولنورسه ، بر زمانلر چین‌ده علوم دینیه غایت ترقی ایتمش اوله‌جغی آشکاردر ، هیچ شبهه‌سز که اولوحه‌لری یازمش آدملر جاهل اوله‌مز .

نماز قیلارکن چینلی‌لر عمامه یرنده بخارا کله‌پوشنه بکزر برده سرپوش استعمال

ایدرلر ، اوزون صاچلرینی دخی اوسرپوشك آلتنه آلورلر ، بوسرپوش یالکز جامعلرده استعمال اولنور ، بشقه زمانده هپ چینلیلرباشلری آچیق بولنور ، ایام صیفده سرپوش هیچ اولمز ، ایام شتاده عموم چینلیلرك سرپوشلری بردر . عمامه ایسه یالکز علمایه مخصوص ولوب اوده آنجق مسجد داخلنده اولور . نمازك ارکاننده وافعالنده بزه مخالف برشیلر یوقدر . ذاتا عموم چینلیلر حنفی المذهب اولدقلری جهتله مغایر برشیده اوله من ، یالکز علم قرائت بوتون چین اولکه سنده صوك درجه ده متروك ، جهری ادا اولنه جق فرائضده سورهٔ فاتحه اوقودقلری زمان عادتا سورهٔ فاتحه اوقوندیغنی آکلامقده انسان مشکلات چکر . اوجهتله اوقدر غریبدر .

تغی و ترنمدن بشقه حروفاتی دخی حروفات عربیه یه بکزه من ، جمله لرك ترکیباتی دخی سقیم بولنیور . « اهدناالصراط » اهدنا نصرات اوقنیور . بویله قرائت بوتون چین مسلمانلرنده عینا طرز واحد اوزره در . برده اکثریتله مسجد قاپولرنده برتورلی قرمزی ماصه اوزرنده بر طاقم تاخته دن معمول قاپلر بولنیور ، بوده حکومت طرفندن ویریلورمش . نوجه مسجدی قاپوسندن کیرر کیرمز بویله برماصه طاقندن ماعدا غایت کوزل خط جلی ایله یازلمش متوفی ایمپراطور طرفندن ویرلمش امتیازلری ده وار . بونلردن ماعدا بر چوق طاشلر اوزرنده حك اولنمش چین یازیلری وار ، هپ مسجده عائد تواریخ عتیقه دن عبارتمش .

نوجه مسجدی ملحقاتندن غایت کوزل مدرسه وار . مدرسه ده پك اسکی و جامع اطرافنده بر طاقم ابنیهٔ غریبه و منتظمه پك چوقدر . فقط اکثری نه دن عبارت اولدیغی آکلاشلمیور .

جامعك خارجدن منظره سی مجوسیلر معابدندن هیچ فرقلی دکلدر ، هله مسجدك فوقنده اولان صور مجسمه کوزه پك فنا چارپیور ، فقط نه چاره چین مسلمانلری طرفندن استحسان اولنمش ، عادتا شعاردین مقامنده تقدیس اولنیور . (جهالتك منتهاسی بوقدر)

نوجه ده مدرسه طلبه سی اوتوز قرق قدر بولنیورمش ، بونلردن بشقه ده مکتب شاکردانیده وار ، بونلرده یوزه قریب وارمش .

مفتی عبدالرحمن = اخوند واك — کوانه :

بوراده مفتی عبدالرحمن (آخون واك ـ کوان) جنابلری اولدقچه متفکر بر آدم

اولوب چین مسلمانلرینك احوالدن متألم و اسلامك تعالیسی دخی ملاحظه ایدرمش.

بن ایرتسی کونی بو آدم ایله ملاقات ایده‌رك عریض و عمیق مذاکره‌لرده بولندم، چین مسلمانلرینك ماضیسی و آتیسی حقنده بعض شیلر اوکرندم. واك ـ کوان غایت متدین و متعصب بر چینلی مسلماندر بو آدم حقنده بشقه تعریفه حاجت یوق، نسبا سیدنا سعد بن وقاص حضرتلرینه منسوب اولدیغنی ادعا ایدییور، شجره‌سی فلان اولدیغنی دخی سویلیور. چین حکومتی نظرنده دخی اعتباری وار، نامدار بر آدمدر بالاده مذکور مسجدك متولیسی اولدیغی کبی محله‌لك وبلکه‌ده عموم «پکین» مسلمانلرینك اڭ معتبر آدملرندندر.

بو ذات محترم حقنده بن شیمدی چین مسلمانلری نقطهٔ نظرندن باقه‌رق معلومات ویره‌جکم: بیچاره واك ـ کوان متعصب بر آدمدر. فقط بزم صوفیلرمز کبی ملتنك منفعتنی دوشونمز درجه‌ده جاهل متعصب دکلدر. کندیسی فقر حالی ایله برابر آنجق ملتنك استقبالنی دوشونه‌رك بوندن برقاچ سنه مقدم حجازه عزیمت ایتمش، او زماندرسعادتده بولندیغی صیره‌ده سلطان عبدالحمید خان ایله ملاقات ایتمش. کندیسی لسان بیلمز بالطبع اوزمانده چین‌لسانی‌ایچون ترجمانده بولنمزمش. عبدالحمیدایله عربجه‌قونشورلرمش بو آدمك عربجه‌سی‌ده غایت ضعیفدر، ظن ایده‌رم سلطان عبدالحمیدده بوندن او قدر فضله اوله‌مز، مع مافیه واك ـ کوان سلطان عبدالحمید حضورنده افادهٔ مرام ایتمش، چین مسلمانلرنده جهالت تعمم ایتمش اولدیغنی سویله‌مش، اکر مقام خلافتدن برقاچ معلم کوندرلمزسه عندالله مسئول اوله‌جقلرینی اکلاتمش، بونك اوزرینه او زمان باب مشیختدن ایکی معلم دخی کوندرلمه‌سنه اراده صدور ایتمش، معاشلری جیب همایوندن تسویه اولنه‌رق علی رضا و حافظ حسن نامنده ایکی افندی باتذکرهٔ مشیخت پناهی «پکین» ه قدر کلمشلر، و بر سنه‌ده تعلیم قرأت ایله اوغراشمشلر.

بونلر هپ او واك ـ کون آخون جنابلرینك ملی حقنده دوشونمه‌سی ثمره‌سی اوله‌رق حصول پذیر اولمش. دوغریسی واك کوان برنجی دفعه اوله‌رق پکین ایله درسعادت بیننده بر رابطهٔ دینیه میدانه کورمشلر. آخون واك ـ کوان جنابلری یالکز بوقدر بر خدمت کوسترمشلر ایسه چین مسلمانلری ایچون غایت بیوك بر وظیفه ایفا ایتمشدر.

حالبوکه واك کوان یالکز بونکله‌ده اکتفا ایتمه‌مشدر، نوجه‌ده مجدداً مکتبلر کشاد ایتمش، بونلرك اداره‌سنی تأمین ایچون حکومتدن مساعدهٔ رسمیه استحصال

ایتمك اوزره‌در ، قرعه اصولیله پاره جمع ایدییور ، هر ماه بر کره قرعه بیلتلری چیقاریبور . بو بیلتلر تمام بر آی صاتیلیور ، نهایتده قرعه چکیلیور ، بو قرعه‌دن مکتب منفعتنه ماهیه یوز دولار پاره تأمین اولنورمش . بو صورتله مکتبك اداره‌سی و معلملرك معاشی فلان یولنه قونیلمش .

مکتبلرده اصول تعلیم چینجه و چین حروفاتیله‌در . مع‌مافیه عربیات و علوم دینیه معلمی دخی واردر . وار ، اما وار .

اوت بویله بر قرعه البته « میسر » یعنی قماردر ، واك کوان جنابلری دخی بونی حلال دیه‌میور . فقط دییورکه : « نه‌چاره ملتمز فقیر ، بویله بر چاره بولمزسه بوتون بوتون مجوسی مکتبنه محتاج اوله‌جغز . دینمزی‌ده تمامیله ضایع ایده‌جکز . اهون شرینی اختیار ایتدم »

البته بزم روسیه علماسی بوکا روی رضا کوسترمزدی . طبیعیدر هرکس حرامدر دیر . فقط واك کوان دخی حرام دییور ، ینه اویله ایکن قبول ایتمش ، ظن ایدرم حسن نیته حمل اولنه‌بیلور .

اختیارلقده معلملك :

واك ـ کوان بزی دخی اوکوندن اعتباراً یقالادی : بوراده بولندقجه بزم مدرسه طلبه‌سنه بر آز علم قرائت تعلیم ایدکز ، بر آزده عربیات ایله مشغول اولسونلر . فلان ، دیه اوراده زه‌ده بر معلملك یوکلندی ، دوغریسی رد ایده‌مدم . انسان او حالی کورنجه مجبور اولیور . ایکی آی قدر فخری معلملك ایتدك .

واك کوان بوصورتله دخی هپ ملتی منفعتی دوشونمکده بولنیوردی . بن و آدمك قصورلرندن دخی آتیده بحث ایده‌جکم . فقط بر آدمك مساویسی خیرات و حسناتنی ذکره مانع اولمز ظن ایدییم . بر آدم هپ صاحب خیر اولمز و بر آدم هپ فناده اولماز . مفتی عبدالرحمن ـ واك کوان ملتی اوغرنده پك چوق دوشونمش و دوشونمکده‌در . اما بعض وقتلر بزم کنجلرك تکلیفاتی قبول ایتمزسه او قصور دکلدر . حوصله‌سی قبول ایتمدیکی کبی آکلایه‌مز ، بونك ایچون مؤاخذه اولنه‌مز .

پکین یاخود پچین :

چینلیلر عمومیتله پچین دیرلرمش . بو بلده اصول قدیم بلده‌سیدر . ترامووای یوق ،

قالدیرم یوق ، الکتریق یوق، اویوق ، بویوق ، هپ یوق .مع مافیه شرقده‌ام ابلدان دیمکه شایان بر بلدهٔ قدیمه اولوب برملیون اهالیسی وار ، ظن غالب عشرینه قریب مسلماندر. مسلمانلره مخصوص اوتوز اوچ محله ومسجدوار .

بو نلردن اك بیوکی « نوجه » بیك بشیوز خانه‌لی برمحله‌در ، ایکنجیسی‌ده « جاس حوتی » محله‌سیدرکه بوراده دخی بیکدن‌زیاده خافه بولنیور. بومحله‌نك امامی ملا نصرالدین افندی غایت کوزل صاف دل برمسلماندر . بومحله‌نك مسجدی یکی‌یاپلمش، غایت منتظم وصوك درجه‌ده نظیف برمسجددر ، فقط نوجه‌یه نسبةً اوفاقدر .

ملانصرالدین غایت صوفی ومتدین برآدمدر . فقط مدرسه‌ده بش‌اون‌طلبه‌یه تدریس ایله اشتغال ایدر ، بشقه برهتی یوقدر . بوراده طلبه‌دن بری باباغی تورکجه بیلیورمش ، حافظ حسن افندی تعلیم ایتمش ، بوده آراده صیره‌ده بزم ایشمزه یاراردی . عمومیتله چین مسلمانلرنده اصول تعلیم چوق غریبدر .

مدرسه‌لرده بولنان کتابلرك اکثری عربی‌در ، فارسی نسبةً آز . فقط بونلر تدریس اثناسنده کتابك عربی عباره‌سنی آغزه هیچ آلمیورلر ، دوغریدن دوغری عربی کتابه باقه‌رق چینجه ترجمه‌سنی اوقیورلر . حتی اوزاقدن باقلدیغی زمان چین لساننده برکتاب اوقور کبی کلیور . کتابك ترجمه‌سنی او قدر سرعتله اوقومسنه باقلورسه عربیاتی غایت قوی اولمق لازمکلور . حالبوکه ینه عربیاتی هیچ بولنیور . بونلر هپ آکلاشلمز معما کبیدر .

بزم مملکتمزده وبزم مدرسه‌لرمزده اولان کتب نحویه وفقهیه بوراده هپسی‌وار ، فضله اوله‌رق مختصر المعانی فلان دخی بولنیور . حتی بونلردن برقسمی چین لسـانـنه ترجمه‌ده اولنمش ، مدرسه‌لرده طلبه بیننده ترجمه‌لری دخی استعمال اولنیورمش .

بونلره باقیله‌جق اولورسه وقتیله‌چینده‌علما اولدیغنه دلالت‌ایدر. هرنه‌قدرعلوم‌فقهیه‌ده ممارسه‌سی اولنلر فلان بولنمزسه‌ده نسبةً عربیانه وقوفلری اولدیغی کوریله‌بیلور. زیرا علم فقه‌دن علم‌نحودن پك چوق کتابلری چین لسانـنه ترجمه ایتمشـلر . بوکون چـینده موجود علما بونی یاپه‌مزلر ، بونلرك عربجه‌لری هیچ یوقدر .

پکینده اوچنجی درجه‌ده سرایه منسوب برمسجد واردرکه، بومسجد برزمان خاقان چین طرفـندن بنـا اولنمش هرنه قدر شیمدی بر خرابه شـکلنده ایسـه‌ده اسـکی ابنیه‌لرك متانتی وجسامتی وقتیله بر حکمـدار پاره‌سـیله بنـا اولندیغنی کوسـتریر . بومسجد چین سراینك اتصالنده بولنیور . مسجدك غایت جسیم و خاقان چین سراینه

ناظر برمناره‌سی وار، مناره‌نك جاده یوزنده آلتی آرشون یوکسکلکنده بیوك ومربع برمرمره آیت الکرسی حك اولنمش والتنده‌ده مناره‌نك تاریخ بناسی یازلمش. بومسجدك وقفی حالا سرای طرفندن جزئی برشیلرده ویرلرمش، برزمانلر پك چوق وقفلری اولدیغی روایت اولنیور.

روایته کوره برزمانلر خاقان چین مسلمان ایمشده مسجد دخی اوزمان بنا اولنمش ایمش، حتی حق ولایت اوزمان ترکلر اوزرینه واقف طرفندن شرط اولنمش بولندیغندن مسجدك متولی واماملری الی الآن ترکلرمش. حقیقةً اوراده بولنان امام ومتولی ایله ملاقات ایتدم، هرنه‌قدر چینلشمشلر ایسه‌ده تورکجه‌ده بیلورلردی. حتی اوراده بر خانه‌ده بولندم، زوجه‌سی تورکجه دها کوزل سویله‌یوردی. بو آدملرك تورك عنصرندن اولدیغنده شبهه اولنه‌مزدی. هرحالده بومسجد برزمانلر پکین‌ده اسلاملرك غایت بیوك موقعلری اولدیغنه دلالت ایدر. بورایه کلیتلی پاره صرف اولنمش، دیکر مسجدلره قیاس قبول ایتمز. بونلری کوردکجه جکرلرم پارچه‌لنیوردی، الهی یاربی بزم مسلمانلر نه حاللرده ایمش ونه‌کبی حالله تدنی ایتمشلر، بونلر تدقیق اولنورسه جلدلر ایله کتابلر یازیلور.

بوراده بنم فکرمه شو کلیور: نه بزم، ونه‌ده تاریخلرمزك بوکبی احوالدن وچین‌ده اولان اسلامیتدن هیچ خبرمز یوقمش، تواریخ اسلامده چین مسلمانلری حقنده هیچ برکونا معلومات یوقدر. ذاتاً بز مسلمانلر اویله برحاله کلمشز، نه‌ماضیمز معلوم، نه حالمز ونه‌ده استقبالمز، هپ جهالت بزی محو ایتمش.

پکین‌ده بونلردن بشقه دها اوتوز مسجد وارایسه‌ده اکثری پك اوفاق، بعضلریده پك خرابدر. واقعا بوراده بزم بوقدر اسلام قرداشلرمز وار، بوقدر تورك قرداشلرمز وار؛ فقط نه‌چاره کندیمزك کندیمزدن خبرمز یوق، مولا حالمزی اصلاح ایلسون.

عمومیتله پکین مسلمانلرینه برباقه‌جق اولورسه‌ق هیچ برمسلمانی مجوسیدن تفریق ممکن دکلدر وکندیلری‌ده تفریق ایده‌میورلر. فقط هریرده اسلام خانه‌لری قاپوسنده عرب خطیله کلمهٔ توحید، بعضلرنده‌ده (یامفتح الابواب) یازلمش بولنیور.

مغازه‌لرده اولورسه ابریق ویاتسبیح رسمی منقوش بولنیور. مسلمانلر مجوسیلره صوك درجه‌ده عداوت بسله‌یورلر، برمسلمان مجوسی ایله اصلاً وقطعا تماسده بولنمیور «انما المشرکون نجس» نص جلیله ایله عامل بولنیورلر، حتی مجوسی خانه‌سنده برمسلمان چای ایچمیور

مجوسی لردن یورطه‌سیله آوب‌یمور بونکله‌برابر مسلمانلرده تمامیله امنیتی محافظه ایدرمش. کندیلری مجوسیلرک جمیع عاداتی قبول ایتمشلر ساچلرینی راقیورلر طرناق فلان هپ مجوسیلرده اولدیغی کبی قادینلرک آیاقلرینی اوفالتمقده دخی مجوسیلره موافقت ایتمشلر قادینلرده حجاب یوق . باشلری آچیق .

اشته پکین مسلمانلری حقنده شمدیلك بوقدر بر معلومات ایله‌ده اکتفا ایده‌رم ، بونلری هپ سایشی محافظه ایچون اختیار ایدرلرمش .

*
* *

چین حکومتنك پای تخت ومقر سلطنتی اولان بو بلده پك اسکی بر بلده اولدیغندن بورده طرز جدیدن هان هیچ بر شیلر یوقدر . بوراده شایان حیرت یالکز بر شی وارایسه اوده شهرك احاطه‌سی اولان « سور » در .

بو سور اصل بلده‌نك زینتی وحسنی در ، سور تمامیله مربع اولوب بر جهتی بش کیلومتره‌دن بر آز فضله‌در مجموع دورت جدار دائر مادار یکرمی بر بچق کیلو متره‌دن تخمین ایتمشدم . سورك سطحنده وسعتی یکرمی بر (حطوه) آدیمدر . یوکسکلکی ایسه اوتوز متروقدر تخمین اولنور . بو سور بلده‌نك قسم اعظمنی تمام احاطه ایتمش بوندن بشیوز سنه مقدم چینلیلر طرفندن اعمار اولنمش سوردر ، هر قاپو یاننده سورك سطحنه چیقاجق یوللر وار ، لدی الایجاب حیوان ایله دخی چیقلور . سورك فوقنده هر قاپو اوزرنده ودورت بر وجهنده غایت جسیم اوچرقات بشرقانلی عسکری قشله‌لر واردرکه سوره آیروجه برحسن بخش ایدر .

انسان پکین بلده‌سنی سیر ایتمك ایچون جاده‌لردن دولاشمایه حاجت یوقدر بلکه بو سورك فوقندن بر مرکبدن کیدرده تمام شهری جولان ایده‌رك ینه عینی مرکبه کلورسه ، شهر داخلنده کورلمامش برجاده وبرسوقاق قالمز . زیرا سور شهرده بولنان اك یوکسك خانه‌لردن دها یوکسکدر .

بو سورك داخلنده اولان بلده‌یه اسکی « پکین » دیرلر .

برده بو سورك جهت شرقیسنه متصل دیکر برسور واردرکه اوده بوندن ایکی یوز سنه مقدم الحاق اولنمش برعمارتدر . فقط برسور او برینه نسبته هم آلچاق هم او قدر متین دکل . وبو سور جدیدك بعض جهتلری یقلمش وتوله‌لریده اولدقچه انجه وعادی تولالردر . اما سور قدیمك تولالری دخی شایان حیرتدر . توغلالرك بهری یکرمی پارمق طولنده اون

پارمق قالینلغنده سکز پارمق عرضی وار ، زمان کچدکچه ده تحجر ایدرمش . اصحاب فن بو قلعه‌نك طوغله‌لرینی چوق تقدیر ایدرلرمش.

بو قلعه‌یی بوندن بشیوز سنه مقدم بنا و اعمار ایدنلر آوروپالك وحشی و باربار دیدکلری شرقیلردر . بوکون مدنیلر صرف اولونسه بیله بوکبی برشی میدانه کتورمك امکان خارجنده دیناورسه سزدر .

مدنی آلمانلر طرفندن آشیرلمش رصدخانه :

مذکور سورك وسط شمالیسنده غایت جسیم و منتظم بر رصدخانه بولنیورمش . بوندن بش یوز سنه مقدم او سور ایله برابر بنا ولنمش . رصدخانه داخلنده هر نوع ادوات رصدیه و کیفش ساعتلر و استخراج سمت آلتلری کاملا قرمزی باقردن معمول ودوکمه ، قیمت فنیه‌سندن قطع نظر یالکز موجود باقری کندی ثقلتیله ملیونلرجه تقدیر اولنورمش ، اوراده بولنان ادواتك مکملیت فنیه‌سنی البته بن تقدیر ایده‌میورم بوراده هرنه سویلیورسه‌م بنه بو رصدخانه مدیری طرفندن تلقی ایتمش اولدیغم شیلردر . اوراده آوروپا یغماسندن مقدم ینه « توپچ » باقردن معمول بر کرهٔ مجسمه بولنورمش کره‌نك قطری ایکی بچق متره اولوب کاملا دوکمه باقر ایمش . بونك ثقلتنی سویله‌دکی زمان دخی چین حسابیله غایت آغیر اولدیغی سویله‌مشدی . فقط بن بر تورلی آکلایه‌مدم طبعیدرکه قطری ایکی بچق متره اولان بر کرهٔ مجسمه داخلی کاملا طولو اولدیغی حالده ثقلتی دخی او نسبتده اولور اصل بنم حیرتمی موجب اولان او قدر جسیم بر کره‌نك ینه عینا باقردن معمول داخلنده دونوب دورمه‌سی .

اشته شو کره‌یی ۱۹۰۰ سنه‌سی بتون مدنی آوروپالیلرك بالاتفاق چین سرای‌نی یغما ایتدکلری صیره‌ده اوراده آشیرمقده اك مدنی اولان آلمانلر حصه‌سنه اصابت ایتمشدر . آلمان عسکری او جسیم کره‌یی و دها بر چوق ادوات فنیه‌یی اوراده آشیرزلر یکرمنجی عصرك فن خادملری بو صورتله مدنیت حاضره‌یه بر دها حلا وورورلر . آلمانلرك اول باول کلوب ده شهرك قورشونه صوتدقلری نقطه بوراسی اولمش او ادوات فنیه‌نك انقاضنده حالا قورشون اثرلری باقیدر . بوراده ظاهرکه شهردن قطعیا مدافعه ولنمامش بونلر کندی کندیلرینه قورشون صاورورق « پکین » ه کیردکلری کبی دوغریدن دوغری‌یه قودورمش حیوانجه‌سنه هر طرفه صالدیرمشلر سرایه و خانه‌لره و ارنجه کوزلرینه هرنه جاریدیسه آلمشلر و آشیرمشلر بتون ملدیی یغما ایتمشلر ، غریبدرکه بونلر هپ او بیچاره یکرمنجی عصره اسناد و انه‌رق مدنیت نامنه یوتدیریلیور .

چین سراینده نه قدر آثار نفیسه ، عتیقه وکتب قدیمه وار ایسه هپسنی آلمشلر آوروپایه کوتورمشلر . اسکی « پکین » ی سوقاق سوقاق ،خانه خانه دولاشه‌رق اوچ کون یغما ایتمشلر ، یالکز اسلام محله‌سنده اسایش محافظه اولنمش .بوده انکلیز وروس عسکرنده مسلمانلرك بولنمه‌سی سایه‌سنده عساکر مسلمه بونلری محافظه ایتمشلر ، ذاتا پکین‌ده اهل اسلامدن کیمسه بلده‌یی ترك ایتمامشلر، کندیلری‌ده بالاتفاق اسایشك محافظه‌سنه چالیشمشلر ، اسلام عسکری یالکز بونلره معاونتده بولنمشلر . مجوسیلر ایسه کافه‌سی دها دشمن عسکری کلمه‌دن فرار ایتمشلر ، حتی سرای محافظه‌سنه مأمور عساکر دخی فرار ایتمش .شو سببه مبنی سرای بوتون بوتون بوش قالمش ، خاقان بوغدیخان دخی عائله‌سیله برابر فرار ایتمش .

بیچاره بوغدیخان جانی وعائله‌سنی پکین‌قربنده بر مسلمان مسجدنده محافظه‌ایتمش. حتی جانی قورتاردقدن صوکره او مسجد امامنه ومحله خلقنه کندی الیله تشکر نامه یازمش ، یادکار اوله‌رق حالا او مسجدده محافظه اولنیور .

[ن پترسبورغده بولندیغم زمان روس‌ضابطانندن میرالای ویره شجاعین خانه‌سنده چیندن کلمش اثار نفیسه کورمشدم ، مرقوم بونلری صاتمق فکرنده ایدی ؛ حتی بن مشتری بیله بولمشدم. پازارلق اولندی ،مجموعی التی یوز بو قدر پارچه اشیا بولنیوردی ویره شجاعین بونلری کاملا کاغداوزرینه‌المش ، یکونه بشیوز بیك روبله ایسته‌مشدی مشتری اوله‌جق ادم تمام بش کون معاینه ایتدکدن صکره بو اشیالره ایکی یوز بیك‌روبله قیمت تقدیر ایتمشدی ، فقط ویره شجاعین صاتمق ایسته‌مدی ظن ایده‌رم دها فضله قیمت امید ایدیوردی . قیاس ایتملی یالکز بر روس ضابطی بوقدر اشیا آشیره‌بیلمش دوشونمه‌لی جنرال‌لری قوماندانلری، نه‌قدر اشیره‌بیلمشلردر.]

صدده کله‌لم : بالاده مذکور رصدخانه داخلنده باقی ینه باقیردن معمول‌غایت‌جسیم بر کونش ساعتی الآن موجود ؛ برده استخراج سمت‌آلتی وار، بونلریده‌اشیرمق ایچون چوق اوغراشمشلرفقط برتورلی‌قوپارته‌مامشلر .بونلر حالااورادەوار،کونش ساعتك‌قطری تمام‌یدی‌ارشوندر.چینلیلرك روایتنه کوره‌بونلر عربلردن‌قالمه‌ایمش،کونش ساعتیله‌استخراج سمت آلتی ، اوزرنده ارقام عربیه بولنمسی بونی تأکید ایده‌بیلور . فقط صورت‌بناسی ۱۴ عصرده بر آزده شبهه‌یی داعی اولیور ، بونکله برابر بوایکیسی سورك فوقنده‌کل اساساً یره قورولمش یالکز سوره‌جار ملاصق بولنیور، یعنی سورك بناسندن مقدم دخی اوراده بولنمه‌سی جائزدر . بونلردن ماعدا دها برقاچ آلات قدیمه اوراده بولنیور، فقط

بونلرك نه اولدیغی اوقدر معلوم اوله‌میور . اوزرنده هپ چین یازیسی بولنیوردی ، مدیرك تعریفاتنه کوره هپ کواکبه عائد شیلردی .

اصل بنم زیاده‌سیله دقتمی جلب ایدن شی اوآلمانلرك اختلاس ایتدکلری کرهٔ مجسمه ایدی . اوقدر ثقیل شیلر بوندن بشیوز سنه مقدم نصل اوراره قدر بندیرلمش و نصل اوراده ایکنه اوزرنده یرلشدیرلمش . بو کون اوراده عین کمرلره ینه باقردن بر کرهٔ مجسمه ینه او وحشی چینلیلر طرفندن اعمال اولنه‌رق وضع اولنمش فقط بونك ایچی بوش اولدیغی حالده یوز یتمش درت کیلو ثقلتنده بولنیور ، ینه عین ایکنه اوزرنده فقط چوق آغر دونیور ، مدیرك دیدیکنه بناءً اولکیسی ایچی طولی اولدیغی حالده عادی کره‌لر کبی جزئی ال طوقونمسیله حرکت ایدرمش . بوندن ماعدا بوشمدیکی کره‌ده بعض کواکب ناقص بولنیور . آلمانلر اورادن بو کره‌دن بشقه دخی بعض شیلر آلمش کوتورمشلر ، اما نه‌لر ایدی معلوم اوله‌مدی ، زیرا اسملرینی چینجه سویلیوردی ترجمان بزه ترجمه ایده‌مدی .

بوراده مدیر اولان ذات ابا عن جد اورانك نظارتنده یتیشمشلر کندیسی ۹۳ یاشلی براختیاردی ، ، بابالری ۱٤ بطنه قدر اوفن متخصصلرندنمش .

بن بوسور حقنده آنجق بوقدر برمعلومات ویره‌بیله‌جکم . ها، شوده خاطریمه‌کلدی سوزده ینه بو سورك کریچلرینی محافظه ایچون ینه آلمان سفارتی ایله انکلیز سفارتی طرفندن نوبتجی نفرلر تعیین اولنمش سورك فوقندن دولاشوب طوریورلر . (بعد خراب البصره) دکرلی اشیانی آشیرمشلر کندیلری سارق . شمدیده دیوارلرچالنمسون دیه‌رك نوبتجی قویمشلر ، نه قدر ساخته‌کار ملت ، بوتون مملکتی یغما ایتدیلر نه سی‌وار ایسه آشیردیلر ، اوجنت کبی سرایلری یاقدیلر ، قاووردیلر ، شمدی اوسورك (طوغله) کریچلرینی خونخوارلردن محافظه ایده‌جکلرمش ، زیرا فن نامنه غایت قیمتلی بهردانه‌سی بیلمه‌م قاچ دولارمش . بونی خارجدن دیکله‌ین بیچاره ساده‌دل شرقیلر ینه صافدلانه اویله ظن ایدییورلر . نصل ایسه ، برشی فن نامنه سویلندیکی کبی انسانلر هپ سمع اعتبارله تلقی ایدییورلر . یوقسه اصل خیرسزلر بونلر کندیلری . مملکتی صویوب صوغانه چویردیلر ، اوده آز دیرسه‌کز صوکره‌ده تضمینات حربیه نامیله دها ملیونلره مدیون ایتدیلر .

یاهو نه حیاسز ملت ، برمملکتی کاورلر یاغما ایدرلر ، صوکره‌ده تضمینات حربیه

ایسترلر . مملکتی چیرچیپلاق صویدقدن صوکره‌ده طاشلرینی چالمه‌یه‌جکز دیه‌رك نوبتجی نفرده دیکرلر .

(قهقهه‌لرله کولنه‌جك حاللر) بز حالا بونلری مدنیت نامنه قبول ایدیورز .

• پکین •

غایت اسکی بر بلده اولدیغندن منتظم جاده‌لری غایت محدود . مع مافیه اصل سور داخلنده سفرایه مخصوص بر منتظم جاده اوتوب بوراده هپ دول اجنبیه سفیرلری . هربری کندیلری ایچون برقلعه یدنمشلر ، هله انکلیز روس آلمان سفارتلری دوائری عادتا بر مملکتدر . روس سفارتخانه‌سی نه قدر بویوك اولسه‌ده آدملری اوقدر چوق دکل اوتوز قرق نفر عسکری وار سفارت هیئتی قونلوسخانه‌سی ، پوسته‌خانه‌سی مجموعی یوز یکرمی آدم قدر برروس قولونیه‌سی بولنور .

اما انکلیز سفارتی کلتلی هند عسکری بسله‌مکده‌در . بعضلرینی پولیس برنده استخدام ایدر . برقاچ بیك آدم ظن ایدرم بولنور . ژاپونلره کلنجه ذاتاً هرامورده اداره آنلر النده . دیکر سفارتلرکده دائره‌لری اوراده ، جسیم جسیم ابنیه هپ برآره‌ده بولنور ، بونلرك جاده‌لری عادتا بر آوروپا بلده‌سنی آکدیرییور .

معلومدرکه هرسفارتکده کندی هیئت موجوده‌سی و مجموعه‌سی قدر برده میسیونر هیئتلری بولنیورکه ، بو حشرات لایفلحون پکین‌ده بوتون اوروجك کبی یوا یاپمشلر ویرلشمشلر .

صوکره‌ده خاقان چین سرای دخی آیروجه سور ایله احاطه اولنمش اوده کندی باشنه برمملکت تشکیل ایدر .

بوندن ماعدا برقاچ منتظم جاده‌لر وار ، منتظم دیرسه‌م دوم دوز کنیش ، واسع جاده‌لردر ، یوقسه کورل قالدیرملر ، تروددوارلر ، یاخود کوزل ابنیه‌لر . مغازه‌لره‌یلمه‌م نه‌لردن هیچ شبلر یوقدر . یالکز غایت منتظم قاپولر وار . بوتون شهرك زینتی بوقاپولردن عبارت قالور .

شهرك نقلیاتی ۱۹۲ صحیفه‌ده کوستردیکمز آرابه‌دن عبارتدر . آغیر یوکلر و اشیا نقلیاتی ایچون‌ده حیوان آرابه‌سی وار .

صوکره چیقمز سو قاقلر ، ایکی آدم صغمز جاده‌لر ، کچه‌میه‌جك درجه‌باتاقلقلر ، برکوریاغمور اولدیغی کبی جاده‌لر کچلمز بر حاله کلییور . پکین‌ده اولان نظافتی عرض ایتمك ایچون دیه‌جکم کلییور : بزم استانبولك اك پیس جاده‌سی پکینك اك نظیف جاده‌لرندن دها نظیفدر . یالکز سفیرلرك اولدیغی بر جاده استثنا اولنورسه بو مثال تمام تمامنه اولور.

عموم پکین ایله عموم استانبولی قیاس ایتمك لازم کلورسه ، نظافت جهتندن برلین ایله استانبول بیننده نه قدر فرق تصور اولنورسه (کورنلر ایچون .. اکر وار ایسه) استانبول ایله پکین بیننده دخی اوقدر فرق واردر .

ظن ایدرم پکین ایچون بشقه بر تعریفه حاجت‌ده یوقدر .

« پکین مطبوعاتی »

کلەلم پکین مطبوعاتنه ، بوراده مطبعەلرك اك بیوکی اسلام مطبعەسیدر . غزته‌لرکده اك معتبری واك چوق مشتریسی اولانی محمد صالح افندینك تحت ادارەسنده « آی‌ـ قوباو » نامنده بر غزته‌در . بو غزته‌نك ١٤ بیك قدر مشتریسی بولنیورمش . محمد صالح افندینك چینی اسمی تین — پاو — تین .

بو ذات محترم چین لساننەن بشقه بر لسان بیلمز . عربجه بر قاچ کلمه بیلیورسەده اوقویوب آکلایەجق قدر ویا سویلیوب اکلانەجق قدر دکل ، دیمك اولورکه هر نەکی معلوماتی وار ایسه منحصراً چین لساننده تحصیل کورمش بر آدمدر . فقط غزته‌سنك بوقدر بیوك صاتیلمەسی ومشتریسی چوق اولمەسی یالکز مسلکی ایچوندر . مسلکی « چین چینلیلر ایچوندر » وبوتون سیاستی دخی بوندن عبارت، اولوب آوروپا غزته‌لرینه فلانده مراجعتی پك آزدر .

بوندن ماعدا دها دورت بش غزته وار ایسەده آنلردن بری روس سیاستنی تعقیب ایدییور ، دیکری‌ده انکلیز سیاستی تعقیب ایدر . اوبریده ژاپون سیاستنی تعقیب ایدر . روس سیاستی تعقیب ایدەن غزته‌نك ایکی بیك قدر مشتریسی وارمش صاحبی روس دارالفنونی اکمال ایتمش بر کنجدر .

ژاپون سیاستنی تعقیب ایدەنك صاحبی دخی ژاپوندر . مطبوعات اولدقچه هرشیدن بحث ایتمك ایچون زمین مساعد . فقط غزته‌لر اوقدر حریت افکاره مالك آدملر النده

دكل . بن هر كون باش مقاله‌لريني غابويفدن ترجمه ايتديره‌رك مطالعه ايدرم ، مع مافيه هر بری فکرلرینی کندی مسلکلرینه حصر ایتمش اولدقلری کوریلور .

يالكز افيون مسئله‌سنده هپ غزته‌جيلر متحدالافكار بولنيورلردی . بن پكين‌ده بولنديغم زمان چين مطبوعاتی ستونلرنده يكانه سرمايه آفيون استعمالنك اورتالقدن قالديرلمه‌سی حقنده حكومتك اتخاذ ايلديكی تدبيری ترويج ايتمكدی .

آفيون

چين‌ده آفيون استعمالی عادتا بيوك بر خسته‌لق ايمش . اهالينك اك بيوكندن اك كوچوكنه قدر آفيونه مبتلا ، آفيون استعمالی‌ده مملكتی باشدن باشه تخريب ايتمش ، اساسندن صارصمش . ذكور ، اناث هپ آفيونه مبتلا اولديغندن هر نوع فساد او منبعدن تولد ايتمش . حكومتده مملكتك استقبالی تأمين ايچون آفيونك اورتالقدن قالديريلمه‌سی يكانه تدبير عد ايدرك اسبابنه تشبث ايتمش .

آفيونك بردنبره اورتالقدن قالديريلمه‌سی بيوك بر فتنه‌يه باعث اوله‌جغی نظر اعتباره آلنه‌رق تدريجی قالديريلماسی مناسب كورولمش .

اولا مأمورين آفيون استعمالندن قطعياً اجتناب ايده‌جك ، بر مأمورك آفيوندن سرخوش اولديغی برنجی سنه‌ده اوچ دفعه ثابت اولورسه آلتی آی مدت ايله خدمتندن كف يد ايده‌جكدر . صوكره‌ده تمام ترك ايتديكی تحقق ايدرسه خدمته قبول اولنه‌جق ، هيچ آفيون استعمال ايتمه‌مك شرطيله . تكرار بر سنه ظرفنده اوچ دفعه استعمال ايتديكی ثابت اولورسه حكومت مأموريتندن بسبوتون طرد اولنه‌جق ، بر دها استخدام اولنماق شرطيله . اهالی ايچونده مملكت داخلنده اون سنه ظرفنده بوتون آفيون زراعتی رفع اولنه‌جق ، رنجبر ايچون هر سنه عشر تنقيص اولنه‌جق بو يولده قطعی امر ويرلمش .

خارجدن‌ده آفيون ادخال اولنماق اوزره دولتلر ايله خصوصا انكلتره دولتيله عقد مقاوله ايتمش . زيرا هندستاندن كليتلی آفيون كليورمش .

شو صورتله اون سنه صوكره چين‌ده آفيون استعمالی كلياً قالقه‌جقمش . بويله فرمان ايمپراطوری موقع تطبيقاته قونلمشدی ، بن اوراده بولنديغم زمانلر اجرا آته باشلانمشدی . برنجی دوره‌ده مأمورين بردن دوكولمش ، عادتا بعض ولايتلر مأموده

محتاج وبر چوق سنجاقلر ، قضالر مأمورسز قالمش بولنيوردى . بو جهتله غزته‌لره سرمايه اولمشدى .

اساساً «فيونك‌اورتالقدن قالديرلمه‌سنده غزته‌لر متفق ، فقط بعض تدبيرلرده اختلاف اولنيور . بر چوق مناقشه‌لر هركون غزته ستونلرينى اشغال ايتمكده دوام ايديور .

« كورمن - كومپاو » غزته‌سى بوخصوصده حكومتك اصلاح مأمورين حقنده اتخاذ ايلديكى تدابيرك اصابتى طرفدارى بولنيور ، دائما حكومتك مسلكنى ترويج ايدر . « آى - كو - باو » غزته‌سى بعض تنقيداتده بولنيوردى .

پكين سراىى

پكين‌سراىى غايت جسيم برسور داخلنده‌در ، هرطرفه چيقيلور اون دورت قاپوسى وار ، سراىك هر طرفنى كزمك ايچون مراق ايتمدم ، بعض مأمورينه خاص جهتلرينى كوردم ، اصل نم دقتمى جلب ايدن خاقان سابقك آوروپاليلر طرفندن احراق اولنمش سراى انقاضى ايدى . بو كون اوراسى بر تارلا شكلنده بولنيور ، مدنى دول معظمه عساكروضابطانى سراىك داخلنده هرنه وارايسه‌مجوهرات فلان كافه‌سنى يغما ايتدكدن صوكره سرايه آتش ويرمشلر ، بوكون اويانغين يرى بزم سلطان احمد ميدانى قدر بر باغچه تشكيل ايديور .

بويانغين يرينك دورت طرفنه دورت عدد جسيم طاشلر ديكيلمش ، شو مفهومده چين خطيله هرطاشه يازلمش :

« ۱۹۰۰ سنه‌سنده آوروپا دولتلرى كلديلر ، مليونلرجه اولاد وطنمزك قانى دوكديلر ، بزم غفلتمزدن بالاستفاده آلتى بيك‌سنه‌لك خاندانمزى خاك ايله يكسان ايتديلر ، بوصورتله‌ملتمزك جكرينى پارچه‌لديلر ، سرايمزك‌وخاندانمزك ملى اوغرنده فدااولنمه‌سيله افتخار ايدرز ، سراى محو اولور ، عائله‌ده محو اولور ، دورت يوز مليون ملت محو اولمز . »

سراى داخلنده شايان تماشا آثار عتيقه و ابنيهٔ قديمه ينه وار ، سوقاق قاپوسندن كيرلديكى زمان مراسم ايچون برچوق دائره‌لر بولنيور ، بونلرك هر برنده بك مطنطن رسملر ، موزاييقلر . فقط بونلرك قيمتنى تقدير ايده‌جك معلومات كافيه بنده يوقدى .

شو سببه مبنی بن او جهتلردن هیچ برشیلر یازه‌میه‌جغم . بن اصل سرایه کیرمکدن مقصدم ١٩٠٨ سنه‌سی تشرین ثانیده وفات ایتمش ایمپراطوریچه‌نك جنازه‌سنی کورمکدی . حالا دفن اولنمامشدی . ١٩٠٩ بوزنده بولنیوردم ، ایمپراطورده عین زمانده وفات ایتمش ، فقط بن اورایه کلمه‌دن بر آی مقدم دفن اولنمش .

بن قونت تورختو واسطه‌سیله بونلری کوردم . اوراده کوردیکم حاللر ، دیانتنامنه او بیچاره‌نك لاشه‌سنه یاپیلان مصرفلر « پکین » بلده‌سینك برقاچ جاده‌سنی اعمار ایدردی ، فقط نه‌چاره انسانلرده اولان عما ــ کورلك ، اللهك قوللرینه احسان ایتدیکی نعمتی بویله لزومسز وفائده‌سز هیچ منفعتسز برچوق اسرافاته صرف ایتدیرییور . اوراده کندی کندیمه کندیمه دوشوندم ، عادتا برحیرت ایچنده قالدم ، دیدم : (سول لهم الشیطان اعمالهم) .

صوکره تکرار دوشوندم . شکر ایتدم ، الحمدلله بزم دیانت اسلامیه‌ده کیم اولورسه اولسون بر آدم وفات ایدرسه اوچ قات بزه صاروب کوموریلور ، بر آن اول دفن ایتمکه غیرت ایدیلور ، برده (رحمة الله علیه) .

[اعتذار : — پکین سراینه عائد وجنازه آلایلرینی کوستر ، سرایك داخلی و خارجی منظره‌لری ، پکین بلده‌سینك مهم نقطه‌لرنی کوستر برچوق رسملرمز واردی ، مع التأسف مصارفنه وسعتمز اولمدیغندن فمابعد رسم درج ایده‌میه‌جکز ، ذاتاً بزم اهل اسلام ایچون رسملرك اهمیتی دخی اوقدر یوقدر .]

بوکون « پکین » سراینده دبدبه‌فلان یوقدر ، ذاتاً ایمپراطور دورت یاشنده بر چوجقدر ، شیمدی چوجغك پدری بالوکالة مملکتی اداره ایدر .

چینده وراثت سلطنت آوروپاده اولدیغی کبی اولاده انتقال ایتمیور ، بزده اولدیغی کبی خاندانك بیوکنه‌ده انتقال ایتمیور . بلکه بربطن آشاغی انتقال ایدرمش .

چوجغك باباسی خاندادن « ماندرین » وظیفه‌سنده بولنورمش . بن چین سرایی حقنده بوندن فضله برمعلوماته دسترس اوله‌مدم . ذاتا شیمدی سرایك اهمیتی دخی قالمامش .

اهمیتی قالمامش دیرسه‌م اسکیسنه نسبة دیه‌جکم : اسکیدن چین سرایی برمقام مقدس عد اولنورمش ، سرایه کیرمك آرزو ایدنلر ابتدا سرای قاپوسنده برسجده ایدرلرمش ، صوکره برقاچ آدیم ایلری برده‌ها سجده ایدر ، تا ایمپراطور حضورینه وارنجه‌یه هرقاپودن کچدکچه سجده ایدر . اوصورتله حضور خاقانه قبول اولنورلرمش . بشقه تورلی هیچ قبول ایتمزلرمش ، حتی سفراء اجنبیه دفعاتله پروتستو ایتمشلر ، برزمان سفرا ایچون بوعادت لغوده اولنمش ، صوکره تکرار التزام ایده‌رك قبول ایتدیرمشلر اوقاعده‌یه سفرا

تکرار تابع اولمش . بو صوك ۱۹۰۰ سنه‌سی محاربه‌سنده آرتق سفراً بالاتفاق ، بز بو رذالتی قبول ایده‌میه‌جکز . دیمشلرده سفرا استثنا ولنمش . اما دیکرلری ایچون حالا او قانون باقیدر ، چینلیلره عادتا طبیعت اولمش ، مقدس بیلدکلری بر قاچ قاپولر وار ، او قاپولردن کچدکلری زمان مطلقا رسم تعظیم ایفا ایدرلر . بو معذرتلرده بزم پك ایچری کتمه‌مزه مانع اولدی . بزم کوردیکمز دائره‌لری بردرجه خارج عد اولنیور .

پکینده عثمانلی مکتبی

دور سابقده اورایه باب مشیخت طرفندن کوندرلمش داغستانلی علی رضا افندی نامنده بر ذات پکینده بر مکتب کشاد ایده‌رك یوزی متجاوز اولاد اسلامی تعلیم ایتمش ، رفاقتلرنده حافظ حسن افندی نام بر ذات دخی بولنورمش ، فقط بونلر بر سنه تعلیم ایله اشتغالدن صوکره اوراسنی ترك ایتمشلر ، حافظ حسن افندی بتون ترك ایده‌رك استانبوله کیتمش ، علی رضا افندیده حوبی چینده خانکاو شهرینه کیتمش بولنیوردی . مکتب بو ایکی افندیلری غیب ایتدیکندن طولایی لسان حال ایله قال آغلامقده ایدی . زیرا مومی الیهما جنابلرینك بر سنه ظرفنده بیوك خدمتلری سبقت ایتمش بولنیوردی .

مکتبك متولیلری کمال مأیوسیت ایله هر کون دینله‌جك درجه‌ده یاد ایتمکده ایدیلر. مکتب حالا باقی ، چوجقلر تعلیم اولنیور ، مع التأسف یالکز چین لساننده تعلیم ایدییورلردی ، عربیات معلمی واراسه‌ده هان یوق دینله‌جك درجه‌ده ایدی .

دکل اوراده علی رضا افندینك یالکز مکتبه خدمتی ، تورکیه‌نك حیثیت معنویه‌سنه دخی بیوك خدمتی سبقت ایتمش . پکین جامعنده خطبه‌ده نام خلیفه‌یی یاد ایتدیرمش . اسکیدن خلیفه نامنی بیلور آدملره پك نادر تصادف اولنورمش ، فقط شمدی هر جمعه ذکر اولندقجه عادتا هر کس کمال محبتله اصغا ایتمکده‌در . حتی ، پکین اطرافنده بعض قریه مسجدلرنده دخی سلطان محمد خان اسمی ذکر ایتمکده ایدیلر ، یوزلرجه سنه‌لر کچمش اسلامیت اوراده وارایکن امام زمان نامنی بیلور بر آدم بولنمزمش شمدی ایسه بو سنت حسنه اوراده علی رضا افندی طرفندن احیا اولنمش بوده بر خدمتدر .

بن کندم علی رضا افندیله ملاقات ایده‌مدم و کندیسنی شخصا بیلمه‌م ، مع مافیه

بو آدمك اوراده کوردیکی خدمتلری تقدیر ایتمکله برابر کندیلرینك « پکین » کبی بر مهم مرکزی ترك ایتمه‌لرینه صوك درجه‌ده جانم صیقلدی ، بر قاچ دفعه‌لر غیبتنده بولندم . [۱]

مفتی عبدالرحمن جنابلری‌ده کلور ، آراده صیرده مکتبك مادی و معنوی احتیـ جندن بحث ایدردی . اوده بکا صوك درجه‌ده فنا تأثیر ایدر ، یوره‌کمی پارچه‌لاردی .

پکین اطرافنده هرطرفی کزمکده‌یم ، هرکون صباحدن آقشامه قدر دولاشیورم ، بر کون مدرسه طلبه‌سندن برینی آلدم ، توجه قربنده کائن بر مجوس معبدینی کورمك ایچون کتدم ، چین مسلمانلرندن بو معبد حقنده بر چوق مبالغه‌لی سوزلر ایشتمشدم . بن اورایه کلدیکمده ابتدا قاپوده بری تصادف ایتدی ، صوردم : کلیسه‌یی کورمك ممکن‌می ؟ قوشه‌رق کیتدی ، خبر ویردی ، کلیسه داخلندن بری بزی استقبال ایتدی . ظاهر نظرده دخی کلیسه پك قدیم بر بنا اولدیغی کوریلیوردی . هر طرفنی کزدك کوردك ، بعض دائره‌لری قاپالی بولنیوردی . مذهبلری اقتضاسی کوسترمدیلر . بزده تکلیف ایتمدك ، نه‌لردن عبارت اولدیغی ذاتا داجانده کورمشدم ، صوکره اوراده بولنان لاما بزه چای تکلیف ایتمشدی ، بنده لاابالی هیچ برشیلر دوشونمیه‌رك قبول ایتدم .

اصل مقصدم چای فلان دکل ، بلکه لاما ایله قونوشمق ولامادن بعض شیلر اکلامقدی . لامایه صوردم :

— بو معبدك تاریخ بناسی نه زماندر ؟

— تاریخ عرب سفیری کلدیکی سنه‌در ، بیك اوچیوز سنه اولمشدر .

— عرب سفیری‌می کلمش ؟

— بزم چین تواریخنده مشهوردر . بر زمان عربستاندن بر سفیر کلمش « وانقص » نامنده ایمش ، نونکین شهرینه کلمش ، اوراده بر مدت اقامت ایتمشلردر ، بر رفیقی دخی اوراده مدفوندر . حتی اوزمان خاقان چینك دخی او سفیر ایله ملاقات ایده‌رك اسلامیت ایله مشرف اولمق ایسته‌دیکی مرویدر ، فقط اوزمان داخلده بیوك فتنه ظهور ایتمه‌سی خاقانك بو املنه مانع اولمشدر .

بونی چین مؤرخلرندن شیکلی « واك — دای — یو » [۲] نام اثرنده روایت

[۱] لله‌الحمد علی رضا افندی شیمدی « پکین » ه کلدی وظیفه‌سنده ثبات ایدییور .
[۲] تاریخ کتابلری اسملری .

ایتمشدر . شیکلی تاریخی بزم چینده‌ك معتبر تواریخدندر . « جیك — چاك — تاشو » دخی بو مآلده روایت ایدییور .

— اوت اولا بیلور ، فقط بوکون آوروپاده غایت منتظم تاریخلر ، مشهور مؤرخلر بو خصوصده هیچ بر شیلر یازمامشدر . بو جهتله بر آز احتیاط ایله تلقی اولنمه‌سی ایجاب ایدر . خصوصاً عرب تاریخلرنده چینه سفیر کوندرلدیکنه دائر هیچ بر شیلر یازمیور ، حال بوکه زمان نبوتده اطرافه کوندرلمش آدملرك کیملر اولدیغی ونه طرفلره کوندرلدیکی پك آچیق ضبط وقید اولنمشدر . بونلر ایچنده چینه آدم کوندرلدیکنه دائر هیچ روایت یوقدر ، شو حالده بزم ایچون بو کبی معلومات قبول اولنه‌من .

— حقکز وار . آوروپالیلر یالکز کندی یازدقلرینی دوغری ظن ایدرلر ، فقط بزده امینز چینلیلرده صریح بر یالانه‌ده اتفاق ایده‌لمز ، باخصوص‌که بو کبی مسئله‌ده منافع سیاسیه‌فلانده تعقیب اولنه‌من ، نه کبی مصلحته‌کوره بویله بر یالان اختراعنه مجبوریت حس اولنه بیلور .

آوروپا تاریخنده طوفان نوح وارده بزم تاریخمزده یوقدر . بز بو سببه مبنی بزده طوفان اولمدی دیه بیلورز ، اما سزك تاریخکز یالاندر ، دیه‌میز .

بو جهتله فضله مناقشه‌یه لزوم کورمه‌دم : — بوده مذهبنك استقبالی حقنده فکرکز نه‌در ؟ دیدم .

— بوده مذهبی بورایه هندستاندن کلمشدر . فقط بقاسیده تیبته باغلیدر . تیبت سقوط ایدرسه بوده مذهبی بورادن چابق قالقار . خصوصا مدنیت حاضره دیدکاری خرستیانلق بوده مذهبنی اساسندن صارصمشدر . زیرا آنلرده ایکی قوت وار : پاره ، قیلیج ، بو ایکی قوت آنلرك النده بولندقچه اول باول تیبتی ییقارلر ، صوکره‌ده چینده کندی کندینه محو اولور کیدر .

بو صورتله بر کلیسه داخلنده هم چای ایچدك ، هم صحبت ایتدك وبالآخره لاما ایله وداع ایده‌رك اورادن مفارقت ایتمشدك ، بزم ترجمان صفتیله معیتمزده کوتوردیکمز شاکرد بکا دیدی : « سن نه ایچون او مجوسیلر چاینی ایچدك ، آنلر مشرکدر ، نجسدر ، فلان . . »

دیر کن کلدی بزم باشمزه بر بلا . « انما المشرکون نجس » دیه آنلرك اللرندن هیچ

بر شی قبول ایتمك . بیمك ایچمك ایسته‌میورلر . اشته دنیاده نه‌لر ، نه کبی مسلمانلر وار ملاحظه ایتمه‌لی .

بر طرفدن چین مسلمانلرنده اولان جهالت ، دیکر طرفدنده بونلرده‌کی صلابت فوق‌العاده حقیقةً موجب حیرتدر . حتی بر کره (پکن) ه کلمکده ایکن بر استاسیونده یموروطه آلمق اوزره ایدم ، هیچ بیلمدیکم بر چینی کله‌رك « میو ! میو ! کافر . » یعنی « بو اولمز اولمز کافر یموروطه‌سیدر . » دیه‌رك بنم المدن پاره‌یی آلمشدی . صکره شهردن مسلمان یموروطه‌سی کتورمشدی .

بنم فکرمجه چای ایله یموروطه‌نك مجوسیلری اولمایه‌جقدی . فقط بر ایکی کره تصادف ایتدیکم کبی برازده کندمی طوپلادم ، حقیقةً کندی کندیمه دوشونمکه باشلادم تعصبك بودرجه‌سی اوله‌بیلورمی عجبا ؟ دیدم ، صکوه مجوسیلرکده احوالنه لایقیله مطلع اولدیغم کبی مسلمانلره‌ده حق ویردم ، حتی بشاشون تعصب دیه‌جکم کلدی ، زیرا بعض برلرده مجوسیلر اوقدر معند ایمش‌که انسان تصور ایده‌مز (مسلمانلرك کرلیکه‌سندن اغتسال ایدنلر وار) عموماً چین ملتی حدیدالمزاج بر ملتدر . حرارتی غالب . جزئی حدت ایدرسه کندندن کچیور ، کندینی غائب ایدیور . او سببدندرکه ، پك جزئی شیلر ایچون مقاتله‌لر دخی واقع اولییور .

پکین هواسی

بن هوایی اوقدر سچمه‌م ، مع‌مافیه پکین هواسی غایت معتدلدر ظن ایدرم . درجهٔ حرارت ۳۵ ـ ٤٠ درجه‌لره قدر ارتفاع ایدردی . برده باقارسك رحمتلرده تولی ایدر . مع مافیه اوبله بر خصوصی خسته‌لق روایت ایتمدیلر . صوردم ، هیچ بر شی یوق دنیله‌جك درجه‌ده ایدی .

باغ بوستان معمور ، میوه‌لرك انواعی پکین اطرافده بولنورمش ، حتی جهانده هیچ کورمدیکمز یالکز چینه مخصوص میوه‌لر وار ، فقط میوه‌لرده نسبةً لذت یوق : بخاراده هر میوه غایت لذیذ اولور ، بزم استانبولده دخی غایت لذتلی میوه‌لر واردر ، ترکستان چینی‌ده فوق‌العاده بر آلما اولور . بوده غرایبدندر ، حتی میوه‌لرك جنسلری بر اولدیغی حالده لذتلری بوتون بوتون بشقه اولور ، چین‌ده عمومیتله لذتلی میوه هیچ اولمز ، ژاپونیاده

کل‌یك چوقدر ، فقط رایحه‌سی اولمز . بو کبی غریبات طبیعیه حقیقةً شایان حیرتدر .

پکین‌ده صوده فوق لعاده دکلدر ، بلکه ایسی بیله یوقدر .

بلده‌نك اطرافی چیر چیپلاق اووه . اویله شایان تنزه بر موقع نه بلده‌نك داخلنده و نه‌ده خارجنده . یالکز بر تنزه محلی سورك سطحی ایسه‌ده اورده دخی اجنبی‌لردن ماعدا کیمسه کوریله‌مز ، بعضا یاغمورلر تولی ایدرسه سوقاقلر کچلمز حاله کلور . اوزمان سور اوستندن کیدنلر بولنور .

چینلیلرك کندیلرینه مخصوص تیاترو فلان کبی موقعلری وار ، اورالرده دخی تیاترو دنیله‌جك بر شی یوق . یالکز ملی چالغی ایله بر قاچ قز بر ماصه اطرافنده اوتوررلر ، شرقی سویلرلر ، یرلری بر آز بیز البسه ایله اوطوریله‌جق قدرده دکلدر .

پکین‌ده اجنبیلر

اجنبیلر پکین‌ده او قدر چوق دکل ، بلکه‌ده نسبةً هیچدر دنیلوسه جائز اولور ، اجنبیلره مخصوص بر جاده وار ایسه‌ده بوراده اولان اجنبیلرده دول معظمه سفیرلری ، اوچ بانقه ، ایکی مغازه ، بر اجزاخانه‌دن عبارتدر . ایکی اجنبی پوسته‌خانه‌سی وار : بری روس ، دیکری ژاپون ، بوراده بونلردن بشقه بر هوتل ایکی مناستر وار ، صکره‌ده جاده‌لرده بر قاچ اجنبی تجاری بولنورسه‌ده بونلر ایچنده کوزه چارپه‌جق قدر مهات اون مغازه اوله‌بیلورسه ، اودر . صکره‌ده بر قاچ کلور کیدر تجار بوله‌بیلور . تیاترو- جیلرده پك آز کلورمش . آت جانبازی اولدقجه چوق کلورمش ، بن اوراده ایکن‌ده ایکی یرده بولنیوردی .

اوت ینه اجنبیلره قاته‌جق اولورسه‌ق ژاپونلر پك چوقدر ، تجارك قسم اعظمی آنلر . کندیلرینه مخصوص بر قاچ هوتل ، مسافرخانه و بر قاچ اشخانه ، بانقه بولنور . نفس پکین‌ده دکل . عموم چین‌ده اجنبیلره ایش او قدر چوق دکل ، زیرا هیچ بر چینلی بر کره البسهٔ ملیه‌سنی تبدیل ایتمز ، بونلرڭ قماشلری امتعهٔ داخله‌در ، چینلیلر بیننده مستعمل هرنه وار ایسه هپ کندی صنعتلری ، ولدیغندن خارجه احتیاجلری دخی او قدر قالور . چینلیلرڭ یرلی مناعلرینه کیمسه‌ده رقابت ایده‌مز . زیرا غایت قویدر وهیچ بر چینلیده امتعهٔ اجنبیه‌یه رغبت ایتمز . بو جهتله بونلر ژاپونڭ دن دها زیاده

متعصب بر ملتدر . اوت خارجدن هیچ بر شی کلمز دکلدر ، خارجدن کلور شیلرده چوق وار ، فقط آنلر نسبة حوایج اصلیه‌دن دکلدر ، کلیتلی مسکرات کلور ، کبریت کلور ، کاغد کلور ، شکر کلور ، حالبوکه بونلرك هیچ بری ضروریاتدن دکل .

اجنبیلرك محدود اولمسیده ظن ایدرم بو جهتدندر . مقدما دخی ذکر ایتمشدم ، هندلیلرك کثرتله بولنمسی بر درجه‌یه قدر جالب دقتدر ، فقط آنلرکده بولنمسی اکثریتله انکلیزلرك منافع سیاسیه‌لری ایجاباتندندر. بونلرده هرنه‌قدر چوق ایسه‌ده بشقه‌لرك آزلغندن بونلر چوق کبی کلور ، ینه نسبة هیچدر. استانبولده،مصرده،سوریه‌ده بولنان اجنبیلره قیاس اولنه‌مز . بو جهتلر نظر اعتباره آلنه‌رق ملاحظه اولنورسه پکین‌ده اجنبیلر تأثیری ده او درجه‌ده اولور .

پکین‌ده بنم وظیفه‌م

بنم بوراده کوره‌جکم وظیفه‌م (٤٢٤) صحیفه‌ده اشارت اولنمشدی ، شیمدی هپ او وظیفه ضمننده بولنیورم ، بوتون آمالم او مرکزده همان حصر اولنمش کیدر ، فقط ابتدا افادهٔ مرام ایچون آدملرنی آرامق و بولمق ایجاب ایدییور ، حالبوکه چینلیلرك ژاپونلره آیروجه خصومت بسلمکده اولدقلرنی حس ایدییورم ، هر طرفده ژاپون امتعه‌سنه قارشی بویقوتاژ اعلان اولنمش . بویله بر زمانده نه صورتله افادهٔ مرام اولنه‌بیلور و کیمه افادهٔ مرام ایتمك و لاف ا کلاتمق ممکن اوله‌بیلور ، اشته بونلرك چاره‌سنی آرامقله هفته‌لر کچدی . هر نه‌ایسه ینه او جاهلی ظن ایتدیکمز یاراغ‌سز امامار واسطه‌سیله هر هفته جامعلرده سویله‌نه سویله‌نه ایشی بر آز یولنه قویه‌بیلدك صو کره‌ده پکین‌ده اك معتبر « آی ـ قو ـ باو » غزته‌سنده « شرق شرقلیلر ایچوندر » عنوانیله بر مقاله نشر ایتدیردم . بو مقاله‌نك غایت بیوك تأثیری کورولدی ، مقالهٔ مذکوره‌نك خلاصهٔ مفهومنی دخی بوراده قارئین کرامه عرض ایده‌جکم :

شرق شرقلیلر ایچوندر

من القدیم استر نوع بشرده استر عمومیتله جنس حیوانده بر قانون طبیعیدرکه هر مخلوق کندی یواسنده کندینی و عائله‌سنی بسلر ، نی آدمدن اهل ناموس کاملاً کندی

و عائله‌سی رزقنی خانه‌سنده تدارك ایدر . اهل ناموس هیچ بروقت قومشو خانه‌سنه تجاوز ایتمز . بوتون دنیاده موجود قانون شناس وعلماء حقوق کاملاً متفقدرکه هرکس کندی عائله‌سنی کندی خانه‌سنده تربیه ایده‌جك. کیمسه‌نك حقوقنه ، ناموسنه ، عفتنه تجاوز ایتمه‌جك، کیم اولورسه اولسون بر آدم دیکرك‌مالنه ال اوزاته‌جق‌اولورسه ، استر کوندوز استر کیجه اولسون دیکرك حدودینه تجاوز ایتدیکی کبی بو تون جهان قانونی او آدم‌حقنده سارق وخیرسز دیه حکم ویرر جزاسنی دخی تعیین ایدر .

بو قانون ، بر قانون عدالت و قانون اساسی‌در ، هیچ بر وقت تبدل ایده‌مز . بوتون جهان علماسی نظرنده مقبول و معتبر اولان بر قانون وار ایسه اوده بودر . خیرسز نه زمان اولسه خیرسزدر .

ایشته بوکون هرکس کوزنی آچار ، کمال اعتنا ایله اطرافنه برکره باقه‌جق‌اولورسه حیرت ایچنده قالور، بوکون بزم خانه‌مز اولان شرق ، آوروپالیلرك مهاجمه‌سنه معروض قالمشدر . سارقلر خانه‌مزه هجوم ایتمشلر ، بزم مالمزی آشیرمقده‌لر ، بزم خبرمز یوق . یوزلرجه سنه اولمش بوتون کندی حیاتلرینی سفاهتلرینی هپ بزم مملکتمزدن تأمین ایتمشلر ، دنیاده نه قدر چوروك، ایشه یاراماز ، منفعت‌سز شیلر وار ایسه هپسنی کندی مملکتلرندن کتیردیلر .بزم ، جهالتمزدن ، غفلتمزدن ، ضعفیتمزدن بالاستفاده آنلری بزه یوکلتدیلر ، صوکره مالمزدن ، ملکمزدن ،محصولمزدن هرنه‌مز وار ایسه آلوب کیدرلر، اوده آز دیرسه‌کز عسکر ایله ، قوت ایله ، طوپ تفنك ایله کلورلرده ییقارلر یاقارلر ، یوز بیکلرجه جانلرمزی اولاد وطنی آل قانلره بویارلر ، صوکره بز سزه غلبه ایتدك دیه‌محاربه تضمیناتی ایسترلر.صانکه‌بز دعوت ایتمشز صانکه بزمحاربه ایتمشز کبی‌بزی محکوم ایده‌رك قیامته قدر آلتندن چیقلماز بورجلره باطررلر . مملکتمزی یغما ایدرلر، هرنه‌یمز وار ایسه کوتوررلر. بزم ایچون کندی خانه‌مزده کندیمز ایچون کسب‌وکاره‌ده میدان براقمازلر. بوتون آسیاده اولان ملتلری یوزلرجه سنه‌در قان آغلاتیورلر. صکره الایوم‌القیامه اسارته مجبور ایدییور .

بوکون هندستان نه حالده ، ترکستان نه حالده‌در ، بونلری نظر اعتباره آله‌رق عموم شرقك استقبالنی خاطره کتوره‌جك اولورسه‌ق بیلمه‌لی‌یز ویقیناً کسب قناعت ایتمه‌لی‌یزکه برزمانکله‌جك عموم شرق ملتلری غربیلرك اسارتنده ازیله‌جك . بزم حیاتمز یالکز آنلرك سفاهتی وراحتی ایچون اوله‌جقدر . بو کون روسلر تورکستانی یوتدیلر مغولستانی یوته‌جقار، تورکستان چینی روسلرك بوتون آمال یکانه‌لریدر . تیبتی انکلیزلر

اشغال ایدر ، تونکین فرانسزلرك مالی اولور . بونلر هپ خریطه‌ر اوزرنده تقسیم اولنمشدر . یقین شرق وایران هپ تقسیم اولنمش . بونلرك نظریاتی کاملاً تحت قراره آلنمش ، عملیاتی ایچون‌ده برفرصت کوزه‌دلمکده‌در .

غربك بوتون آمال سیاسیه‌سی ملل شرقیه‌نك موتندن کندی حیاتلرینی تأمین ایتمکدر. هرممکتده ابتدی امرده عدالت پرده‌سنی چکر ، بزم شرقیلری اغفال ایدرلر، صکره نه زمان مقصدلرینه نائل اولوبده بزی اسارتلرینه کچیررلرسه ، عدالتی آغزه بیله آلمزلر، اورته‌لقده انسانیتك نامی بیله قالمز (١٩٠٠) سنه‌سنده « پلاغوویشچینسکی » ده بی‌کناه چینلیلری آمور نهرینه دوکدیلر . صبی وصبیه‌ری ، حتی حامله ومرضعه قادینلری قارنده وقوجاغنده بولنان چوجقلریله برابر سورو سورو آمور نهرینه آتدیلر، آمور نهری اوزرنده اوچ کیلومتره قدر بر مسافه انسان لاشه‌سندن کوپری حالنه کلشدی ، بونلری هپ کورمز ایله کوردك ودها برچوق وکی وحشتلری هیچ شبهه‌سز کوره‌جکز بزکورمزسه‌ك اولادمز کوره‌جك . بزشمدیدن بونلری یقیناً بیلمیلی‌یز ، بوکبی فلاکتلردن کندیمزی محافظه ایتمه‌نك چاره‌سنی دوشونملی‌یز. زمان کله‌جك عرق اصفرك کوللیه‌ایله صاوره‌جقلر . بونلرك پروغراملری تماملة حاضرلنمشدر . جزئی فکر وملاحظه‌یه مالك اولانلر بونلری تأمل ایدرلرسه رأی العین مشاهده ایدرلر. شو حالده عموم شرق ملتلری بزکندی حیاتمزی کندیمز محافظه ایده‌بیلیرز ، غربلیلر بزه مرحمت ایتمزلر . بزه یالکز بز مرحمت ایده‌بیلیرز . بز منفعتمز ایچون هرنه کبی چاره‌لر لازم ایسه بنه بز بولورز بلکه‌ده بونلرك یکانه چاره‌لری بزم المزده‌در . اوده بزم اعدالرمزك بزم حقمزده اتخاذ ایتدکلری آلاتدن عبارتدر . بزم اعدامز کاملاً بزم علیهمزده اتفاق ایتمشلردر ، هرنه زمانکه شرقده برمسئله ظهور ایدرسه هپسی متفقاً حرکت ایدرلر . یکدل ویکوجود اولورلر، بزده هیچ اولمزسه عدمزه مقابل حقوق مشروعه‌مزی مدافعه ایده‌جك قدر اولسون عهد اتفاق ایتمه‌مز لازمدر . بزم حیاتمز ایچون یکانه چاره وار ایسه اوده بودر ، بشقه چاره‌ده بولنه‌مز . شرقیلرك حیاتی شرقك اتحادیله تأمین اولنور ، بشقه درلو اوله‌مز .

بوکون شرقدن طلوع ایتمش کونش ، نیچون ملتی ، بوندن اللی سنه مقدم اوجیوزی متجاوز امارت ایکن قوره‌لیلر تحت تهدیدانده بولنورلردی ، صوکره نه‌زمان ال اله ویردیلر ، بر اولدیلر ، دنیانك اك بیوك دولتلرندن اولان روسلری منهزم ایده‌رك قوره‌ده مانجوریه‌ده کندی حیاتلرینی تأمین ایتدکدن صوکره دها برچوق سنه‌لره قدر

مملكتلرینی اجانب تسلطندن قورتاردیلر . بوده اوفاجق بر ملتك كندی بیننده اتفاقی سایه‌سنده وجوده كلدی . ژاپونلر ایسه شرقك اك اوفاق برقومی اولدیغی كبی اك اوفاقده برجزئیدر .

شرقك اتحادی قدر مهم برمسئله ، یالكز شرقك حیاتی ایچون دكل غربكده حیاتی ایچون‌ده لازمدر . زیرا غربك شمدیكی تجاوزاتی دوام ایدرسه ، بر كون كله‌جك بوتون شرقی حركته كتوره‌جك ، بونك نتیجه‌سی « صلیب احمر » وقعه‌سی نتیجه‌سندن دها زیاده وخیم اوله‌جقدر . بوجهتله شرقك اتحادی غربك‌ده حیاتنی تأمین ایدر ، زیرا غربك تجاوزاتنه میدان براقمز .

اتحاد شرقك قوانین وپروغرامنی زمان حاضرلایه‌جقدر .

*
* *

بویله برمقاله « آی ـ قو ـ باو » غزته‌سینك ۱۲ نجی تموز نسخه‌سنده نشر اولنمشدی . بن بوراده مقاله‌نك خلاصه‌سنی قارئین كرامه عرض ایدییورم . تماميله عرض ایتمك بر چوق صحیفه‌لرمزی اشغال ایده‌جك . زیرا اتحادك پروغراملری فلان تماميله نشر اولنمشدی . بومقاله‌نك تأثیری یالكز چین اهالیسنده قالمامش . بلكه آژانته تلغرافلری بو خصوصده آیروجه اخباراتده بولنمشلردی ، بوصورتله آوروپا محافلنه دخی عكس ایتمش بولنیوردی.

بوخصوصده چین لساننده پكین‌دن توكیویه چكلمش تلغرافك مفهومی شوندن عبارتدر : « روس حریت پرورانندن ابراهیم پكین‌ده بولنیور ، بو كون آی ـ قو ـ باو غزته‌سنده برمقاله نشر ایتدی ، عموم شرق ملتنی اتحاده دعوت ایدییور ، روس سفیری بومقاله‌دن غایت مغبر اولمش ، پترسبورغه‌ده خبر ویرلمشدر . »

بو تلغراف توكیو غزته‌لرینك كافه‌سنده بولنیور ، بكا ایرته‌سی كون بر تلغراف ایله توكیودن تنبیه نامه كلدی . كندیكزی محافظه ایدكز ، حقكزده تعقیبات اوله‌جقمش ، فلان دیمشلردی .

فقط بن لله الحمد وظیفه‌مده اصلا فتور ایتمدم ، هر طرفی كزدم ، جولان ایتدم ، پكین‌ده بولندقچه خصوصی تدریسات ایله اشتغال ایتدم .

« پكین‌ده هندستان مسلمانی »

بر كون پكین‌ده نوجه مدرسه‌سنده اوتورمقده ایدم ، كونلرده جمعه ، یانمده برقاچ طلبه بولنیوردی ، فرنك البسه‌سنده بر آدم قاپودن كلدی ، سلام علیكم‌دن صوكراه هل

فيكم من يعلم لسان العرب » ، باقدم باياغى بر آدم ، ياننده برچينلى خادمده بولنيور، كسب معارفه ايتدكدن صوكره بينمزده برانسيت دخى حاصل اولدى ، افندئ مومى اليه اهل علمدن اولوب اساس مسلكنى ترك ايدەرك تجارته سلوك ايتمش برذات محترم اولديغى آكلاشلدى ، اسملرى محمد حنيف ايمش . برآزحسب حالدن صوكرا برابرجه مسجده كيردك ، جمعه نمازى قيلمق اوزره .

عموميتله چين مسجدلرنده نمازدن مقدم طلبه برحلقه شكيل ايدرك سورۀ كهف اوقورلر ، بوكره ده بز كلديكمز زمان سورۀ كهف اوقونمقده ايدى ، محمدحنيف افندى ده چين مسجدنده برنجى دفعه بولنيورمش . كمال حيرت ايله ديكله دكدن صوكره بزه صوردى:

— رجا ايدەرم بونلر نه اوقيورلر ؟

ديدم : — سورۀ كهف .

— يوق جانم بن سورۀ كهفى ازبردن بيلبورم ، بوراده بن هيچ بر كلمه آكلايه مدم... ديديسه ده ، بز اطالهٔ كلامه لزوم كورمدك ، سكوتى اختيار ايتدك .

نمازى قيلدقدن صوكره محمد حنيف افندى تكرار بزم بولنديغمز حجره يه كلدى ، بكا هجوم ايدييور : — اللهك سورسه ك بونصل خطبه ؟ بونصل سورۀ كهف ؟ بونصل قرائت ؟ نعوذبالله ، سز بوراده نه ايچون بولنيورسكز ، نصل بونلرى كوره كوره صبر و تحمل ايدييورسكز؟

بنده برآز سكوتدن صوكرا ديدم : — برادر بنى كيم ظن ايدييورسكز ، بنده سزك كبى برمسافرم ، برغريب الندن نه كلور ؟ عموميتله بزم اهل اسلام كتدكچه اسلاميتدن اوزاقلاشمقده يز . فقط هرفردمز كندى قصور و نقصانمزى كورميورزده قارشيمزده بولنان اخوانمزه هجوم ايدييورز . امر معروفك اصول وقاعده سنى دخى بيلميورز .

جنابكز بوفرنك البسه سنى نه ايچون كيدكز ، هندستان علماسنده بو كبى البسه استعمال اولنورمى ؟..

ديه رك بزده برآز كنديلرينه هجوم ايتدك ، بوصورتله بينمزده دها بردرجه تكلف سزلك حاصل اولدى . نهايت بوذات بزه عادتا بر صديق عتيق اولدى . محمد حنيف افنديك برادرلرى دخى پكين ده انكلتره سفارتى باش ترجمانلغنى ايفا ايدرمش . بو ذات ايله دخى ملاقات ايده رك بعض معلومات تلقى ايلدك . محمدرفيق صاحب اون ايكى سنه در پكين ده بولنيورمش ، انكليز مكتبلرنده اكمال تحصيل ايتمشلر ، مكمل چين لسانى بيليورلر ، اولدقچه احوال سياسيه ده دخى ممارسه سى وار .

بو آدم واسطه‌سیله‌ده برچوق آدملر ایله ملاقات اولندی .

« چین ولایاتی »

چین ولایاتنی تماميله كزمك ، اوكرنمك ایچون سنه‌لرجه عمر ، یوزبیكلر ایله پاره صرف ایتمك لازم . یازیله‌جق اولورسه جلدلر ایله كتاب یازمق ایجاب ایدر ، اوقدر بیوك وظیفه‌لر بالطبع بنم طاقتم خارجنده بر شیلردر ، شو حالده بنم استحصال ایده‌جكم معلومات بك آز ، جزئیات قبیلندن ، آنجق اقتدارم نسبتنده اوله‌جقدر . چین ولایات مختلفه‌سنده ساكن مسلمانلرك قسم اعظمی حقنده ینه اولدقچه بنم ویره‌بیله‌جكم حوادث حقیقته مقارن اوله‌جنی‌ده شبهه‌دن عاریدر . بن چین مسلمانلری حقنده آوروپا محررلرندن بعضلرینك اثرلرینی مطالعه ایتمشمدر . رو بروفسكی ، لاطغین ، پاطانین كبی محب شرق اولان آدملرك دخی اثرلرینی بورالرده مشاهداتمه پك موافق بوله‌میورم . بونلرك اكثری كوب نورك جنوبنده وشرقنده تورك عنصری بوله‌میورلر ، حالبوكه اورالرده بولنان اراضی ، مواقع وانهاركناملری اكثری تورکچه‌در : قزیل ، قوروق طاغ ، اوشاق دال ، شورتوز ، شوربولاق ، توقسن وسائره هپ تورك لسانیدر . اراضی و انهارك بو كبی ناملر ایله مسمی بولنمه‌سی شبهه‌سز اورالرده من القدیم تورك عنصری بولندیغنه دلالت ایدر .

فقط اورالرده ساكن آدملرك لسانلری مغول لسانی اولمه‌سی و اكثریده مجوس بولنمه‌سی جای ملاحظه‌در . مع مافیه توركلكه مانع اوله‌مزلر ظننده‌یم ، امتداد زمان ایله لسان ضایع اولور واولدیغی دخی پك چوقدر ، بوكون لیتوه تاتارلرنده ، تاتار لساننده بركلمه قالمدیغنی كوزمزله كورمكده‌در . حتی ظنمه كوره چینك جنوبنده خانكا وجهتلرنده بویله توركلر بولندیغی كبی مانجوریه‌نك غربنده‌دخی بولنمه‌لری محتملدر : خانكا و قربنده اوزون بولاق حوتق نام موقع وار ، برده دال بولاق قزیل نهر وار . بو اسملر هیچ شبهه‌سز تورك لساننده قالمه اثرلردر . شونی‌دخی خاطرده طوتمه‌لی آوروپا خریطه‌لرنده كوردیكمز اسامئ مواقعك اكثری تحریف اولنمشدر . یونه‌ن سی‌دن شانحایه دوغری آقان نهره چینلیلر یانجیان دیرلر . اصلی : یانجی آنغی ایمش كه صاغدن صوله معناسنده ایمش . مركزه نسبةً صاغدن صوله دوغری آقار صولر اولدیغندن اویله تسمیه اولنمش صوكره‌ده تخفیف اولنه‌رق یانجیان اولمش . بونهرك آشاغی‌سنده « نان ـ كین » بلدهٔ مشهو-

اك تازه‌سی ،اك ابتدائی باشلانغه‌سیدر . اوت بندن مقدم ، بلكه پك اسكیدن بوندن بشیوز طقسان بش سنه مقدم ٧٣٤ سنۀ هجریه‌سنده اوراارده ابن بطوطه جولان ایتمشدر دینله بیلور . وقوام‌الدین السبتی‌دخی اوراارده سیاحت ایتدیكی روایت‌اولنیور. ابن بطوطه‌نك سیاحتی مفصل اولمش ونره‌لرده اولمش ، طبیعیدركه آلتی عصر مقدم بر سیاحت نه‌قدر هیچ اولسه بیله بزم بوكونكی سیاحتمزه نسبةً غایت بیوكدر . بن بوراده او ذات محترمك سیاحتندن دخی پك آز بحث ایده‌جكم .

ابن بطوطه رحمةاه علیه هندستاندن چینه كتمش ، جاوا جزیره سنه اوغرایه‌رق صوماتره‌دن « طوالیس » ه كیتمش ، شیمدی اوراارده بو كبی بر بلده یوق « آدملری تورك سیما وملكها ملك‌الصین » دیمه‌سنه باقیلورسه تونكین فلان اولمق احتمالی وار ، زیرا « ولهم شجاعة ونجدة حسان‌الصور ویعبدون الا وثان ونسائهم یركبن الخیل ویحسن‌الرمایه ویقاتلن كالرجال » دییور .

صوكره اورادن « كیلوكری » لیمانه كیدییور . (شیمدی بوده معلوم دكل) اورانك ملكه‌سی ابن بطوطه‌یی حضورینه ایسته‌دیورده بعدالسلام : (حسن مسن ، یخشی‌مسن ، خوشمیسن ، یخشمیسن ،) دیمش .

بو ایسه تمام بوكون روسیه‌ده موجود تاتار لسانیدر . یالكز بزده باشده‌كی كلمه « حسن » دكلده « ایسن » در ،یعنی « ایسن مسن » دینلیور ، ینه اویله‌در ظن ایدرم .

صوكره‌ده ملكه خادمه‌سندن دویت قلم ایستیور : « داوة وبتك كاتور. » دیمش ، خادم كتوردیكی كبی ملكه بسملهٔ شریفه یازمش كوسترمش . و « نام تنضر » دیمش . احتمال تكریدر .

ابن بطوطه اوراری هب بلاد طوالیسی تسمیه ایدییور . صوكره اورادن ارض صینه قدر هوا غایت مساعد اولییور ، اون یدی كونده صین مملكتنه كلیور . دوغری آب حیات نام نهر مصابنه تصادف ایدیور ، بو نهره سبز نهری دیرلرمش وبو نهرك منبعی‌ده آلتی آیلق مسافه‌ده « خان بالق » [١] شهری قربنده بولنان طاغلردن چیقارمش .

صوكره‌ده دیركه : چینلیلرك پادشاهی جنكیز خان ذریتندن تاتاردر . چینده هر بلده‌ده اهل اسلام وار مسجدلری وار. ابن بطوطه‌نك ارض چینده برنجی دفعه‌اوله‌رق

[١] بوكون معروف خانقو شهریدر . فقط بو نهر دها یوقاریدن تبت طاغلرندن كلور . شهرك « خان بالق » نامی دخی شیمدی یوقدر . قعرده یانجیان تسمیه اولنیور .

كلديكى شهرده « زيتون » شهرى بولنيور. (شيمدى ايسه اويله بر شهر يوق ، تعريفنه باقيلورسه شيمديكى معروف شانجاى بلده‌سى اوله‌جق) بلده‌نك ليماننده يوزلرجه كمى فلان بولنيور . دنيانك اك بيوك ليمانلرندندر دييور .

رحمةالله عيه قضاة اسلامدن قاضى تاج الدين الاردويلى ايله ملاقات ايدييور . وشيخ الاسلام كمال الدين الاصفهانى تاجر شرف الدين التبريزى ايله كوروشيور .

صوكره اورادن « صين الصين » ه كتمش بورايه صين كلان دخى دينلورمش . چين‌ده هر بلده‌ده مسلمانلرك امورينه باقار شيخ الاسلام وقاضى‌لرى بولنيورمش .

ابن بطوطه نهايت اورالره واريبوركه دها اوته‌سنده هيچ شهرلر بولنميور . سد يأجوج ومأجوج ايله آره‌لرنده آلتمش كونلك يول قاليبور ...

رحمةالله عليه ٢٧ كون نهر اوزرنده كمى ايله سياحت ايتمش صين كلان شهرينه‌قدر . (بويله بر شهرده شمدى يوق « صيچوان » وار) بورالرده « بيوم قوطلى » وقنجنفو بلده‌لرنده بولنديغى‌ده ذكر وبيان ايله‌يور ، صوكره‌ده « خنسا » بلده‌سنى ذكر ايده‌رك دييوركه :

اكبر مدينة رأيتها على وجه الارض . بوراده اولاد عثمان بن عفان المصرى عائله‌سى خانه‌سنده مسافر اولمش ، بوراده پك چوق مسجدلر وعلما بولنيور ، شيخ الاسلام افخر الدين ايمش . اوراده عثمانلى توركجه‌سى تكلم ايدر آدملر بولنيورمش ، اون بش كون اوراده اقامت بيورمشلر . بوده تعريفنه كوره شمديكى نانكين بلده‌سى اولمق احتمالى وار . اورالرده « آتا » كله‌سى « طوى » كله‌سى سويلنورمشكه بونلردخى توركيدر . نهايت قاراقورم بش بالق ديدكلرى يرلرده بولنيور . بونلرده توركيدر . ياصاق كله‌سى حالا مستعملدر . ايشته ابن بطوطه رحمةالله عليه رحله‌سندن بوقدر برشى آليورم رحمةالله عليه رحمة واسعة غايت بيوك خدمت ايتمش ، اوزمانده بوقدرخدمت خوارقدن عد اولنورسه دكرى واردر . اصل بنم مقصدم ابن بطوطه زماننده آكلاشلديغنه كوره اورالرده هرطرفنده حتى چين شرقيده بيله تورك عنصرى بولنيورمش ، وپك چوق علما بولنيورمش : شيرازى ، اصفهانى ، مصرى ، ومغربى‌لر وارمش .

شمدى ايسه اورالرده آنلردن نام ونشان يوق ، ياصاق كله‌سندن ماعدا توركجه بر كله‌يه تصادف اولنمز . طبيعيدركه اوتوركلر حالا اوراده بولنه‌جقدر . يالكز اوله‌بيليركه چينلشدى ، آسيميله اولدى كيتدى ، جهالتده معاونت ايتدى ، اثرى بيله قالمدى . بونلر اولمز شيلردن دكلدر .

بو کون روسیه‌ده خالص روس اوله‌رق مقصودف ، منصوروف ، کاشایف ، ینغالیچف وسائره برچوق عائله واردرکه بوندن اوچ یوز (بلکه دها زیاده) سنه مقدم تنصر ایتمش وروس اولمشلر ، بو کون اکثری اجدادینك تاتار اولدیغنی بیلمه‌یور بیکلرجه عائله‌در .

ظنمه کوره چین‌ده دخی بوصورتله غیب اولمش ، تورك عنصری پك چوقدر ، بو کون یالکز تورکجه تکلم ایدنلر ، تورك اوله‌رق معلوم اوله‌بیلور .

ابن بطوطه‌نك بیاناتندن دخی آکلاشلدیغی کبی او زمانلر چین مسلمانلرنده علما پك چوق بولنیورمش ، قضاه ومشایخ اسلام بولنورمش . شمدی ایسه بو عنوانلردن هیچ بریسی یوقدر . یالکز آخون عنوانی بولنیور .

بو کون چین‌ده چین لساننده پك چوق کتب اسلامیه بولنیور . البته بونلری ترجمه ایدن آدملر مکمل عربیات بیلمش اولملی‌که ، اوقدر کتابلر ترجمه ایتمشلر .

شمدی ایسه ایکی اوچ ولایت استثنا اولندیغی کبی عموم چین‌ده اوقدر عربجه بیلیر بر آدم بولنه‌من . خصوصا جنوب شرقیده کیمسه‌لر یوقدر . علما شانه لایق قیافت بیله بولنه‌من . علما وآخون نامنی حامل اولنلر بزم روسیه مسلمانلرینه نسبةً ویاخود ممالك سائره مسلمانلرینه قیاس اولنورسه چین‌ده علما دکل شاکرد دینله‌بیله‌جك بر آدمه برقاچ ولایتده برتصادف اولنورسه ، انسان برآزده کندینی تسلی ایدر .

کرك جنوب شرقیده : پکین ، تنزین ، شانخای ، خانقو ، قونتون خونکانه قدر ، کرك مانجوریه‌ده اسلامیت چوق آجینه‌جق برحالده بولنیور . بو کیدیش دوام ایدرسه اون بش یکرمی سنه صوکره تمام میسیونرلر کمال فعالیت ایله او مسلمانلرك تنصر ایتمسنه غیرت ایده‌جکلری شبهه‌سزدر .

« چین‌ده میسیونرلر »

« چین » ك هر ولایتده بو حشرات لایفلحون بولنیور . طاغلرده ، دره‌لرده ، تپه‌لرده هریرده بولنیور . نره‌ده بربوشلق کورمشلر ، همان اوراده یوا یاپمشلر . بونلرك چین داخلنده اولدیغی قدر مناسترلری دنیانك هیچ بر مملکتنده یوقدر هله صیچوان ، یونه‌ن‌سی ولایتلرنده هراوچ بش کیلومتروده هیچ اولمزسه اوروجك یواسی قدر بر

بولنیور . بونلرك اوراده چوق بولنمسنك سببی نه یاپوب یاپوب تیبتی اسلامیت دخولندن محافظه ایتمکدر. زیرا اورالری تیبتك آغزیدر، اورالره کلوب کیتمکده اولان مسلمانلره ممکن اولدیغی قدر ممانعت،حتی جانلیراق بر آدم کورسه‌لرجاننه قدرقصد ایتمکده اولدقلرینی سیاح شهیر « لاطیغین » جنابلرندن مسموعم اولمشدی . بو کرده‌ده او مسموعاتمزی تقویه ایده‌جك وقایعلری دخی مشاهده ایتدم . ذاتاً بوحشرات لایفلحون دنیانك هرنره‌سنده اولورسه اولسون بتون دوشونجه‌لری اسلامیت علیهنده‌در .

اما نتیجه اعتباریله بونلرك چین‌ده یاپمش ویاپمقده اولدقلری یوالر تمامیله اوروبجك یواسی کیبیدر ، بر کون چینلیلر بونلری تمیزلیه‌جکلر ،برسپورکه چالیسی‌ایندیره‌جکلر ، هیچ شبهه‌سز انسان قانندن سیللر آقه‌جق ،اما ینه سوپوره‌جکلر. بونك نتیجه‌سی بشقه تورلو اوله‌ماز . ذاتاً میسیونرلر اســاساً دین ناشرلری ، نصرانیت خادملری دکلــدر ، یالکز او نام ایله « فتنه تخمنی اکرلر » . دها آچیق ودها طوغریسنی سویله‌مك ایجاب ایدرسه بونلرك آمالی صلیب محاربه‌سنه میدان حاضرلمقدن عبارت قالور .

یکرمنجی عصرك مدنیتی دخی بوکا معــاونت ایدر . زیرا دنیــاده اکثر انسانلرك معرفتلری،سیاستلری،دیبلوماتلقلری هپ اوبولانیق صوده بالق آلامقدر ، اساساً دنیاده برقاچ آدملرك یاشامه‌سی ایچون ملیونلرجه‌انسانلر آحمق اولیور .

چینلیلرك طبیعتلری

بونلرك اسلامی مجوسی‌سی کاملا برطبیعت وبرعادت اوزره‌در . جنساهمان ملت‌واحده کیبیدر . بونلرده هرنه قدر دیانةً اختلاف اولسه بیله ، اسلام ، مجوسی ، نصرانی اولمق اعتباریله یکدیکرندن قطعیا تفریق اولنمامشلردر .

بوکون بونلری تعریف دخی ممکن دکلدر ظننده‌یم . بوکون عدد نفوس اعتباریله چین اولکه‌سنده سکســان ملیون مســلمان اولدیغی حالده بونلرك مجوسی چینلیلردن عادات واخلاق واصول معاشرت اعتباریله یك نظرده تفریق اولنه‌بیله‌جکلری آنجق ترکستان چینی‌ده بولنان کاشغاری ، دونکان ، تارانجه وآلتی شهر ترکلریدر . بونلرکده مقداری نهایت اون ایکی ملیون اوله بیلور . متباقیسی کاملاً چینلشمش،ایسسیمیله اولمش بیتمش.

تورك عنصرينك دوغريدن دوغرى تورکجه تکلم ايدنلرنده بيله عادات چينيه ومجوسيه تغلب ايتمشـدر . مانجوريه‌ده اولنلر دخى تمـاميله چينلى هيچ بر جهت ايله تفريق اولنه‌ميورلر ، مكمل Assimiler اولمش .

چينلى‌لرده هر شـيئه اسـتعداد بر كالدر ، فكر عاجزانه‌مه كوره تعصـب مليه هر شـيدن دها مقدسـدر ، بوده طبيعتلرنده وار . او اوزون صـاچلر او قيافتلرى او طرناقلرى هپ برر طبيعت اولمش ، بوكون آوروپاده بولنـان چين سـفراسى قيافتنى تبديل ايديورمى ؟ قطعياً يوق ، بلكه البسـۀ مليه‌سـيله افتخار ايدييور . (بزم عثمانلى توركلرى آوروپاده فسـلرندن اوتانيورلر . همان شـابقه سـايه‌سنه صغنيورلر .)
هريرده بن چينلى‌يم ديه‌رك باغرييور . چينليلرده اولان صـلابت مليه حقيقةً شـايان تقديردر . حتى اسـلاميتى دخى قبول ايتدكلرى زمان اسـلاميتك بعض احكامنى حميت جاهليه‌لرى اوغرنده فدا ايتمشلر . از جمله نسوانك آياقلرنى كوچولتمك اركان اسلاميتده اك مهم ركنلره مانع اولديغى حالده بيله‌رك اوركنلرى حميت جاهليه‌لرينه قربان ايتمشلر . او آياق ايله بر قادين نماز قيله‌من . دهـا بعض عادات مجوسـيه‌لر اسـلاميتده دخى ابقا اولنمشدر .

بونكله برابر مسلمان اولان چينليلرك ديانتده دخى صلابتلرى يوق دكل . مسلمانلق اوغرنده‌ده لدى‌الايجاب فداى جان ايدر . نفسنى ومالنى دخى فدا ايدر . اسلاميت اوغرنده قانلى وقوعات اكسيك اولمز ، عادتا دهشتلى محاربه‌لر دوام ايتديكى سنه‌لر اولمش . اوفاق تفك وقوعات الآن هرسنه ديننه‌جك درجه‌ده بولنيورمش .

١٨٩٥ - ٩٦ سنه‌لرنده صالاريه ودونكانيلر قيامى يالكز ديانت نامنه واقع اولمش ، مجوسيلر يوزلرجه مساجد وجوامعى آتشه طوتمشلر . او زمان مسلمانلرك كوستردكلرى حميت دينيه وابراز ايتدكلرى غيرت شايان تقديردر ، بوحال چين مسلمانلرينك حيات سيا-سيه‌لرينك استقبالنه بر بشارتدر .

* * *

بن پكين اطرافنده دونر دولاشير تكرار پكينه كلوردم . زيرا چين‌ده بولندقجه هم ژاپونلر وهمده عائله‌م ايله مكاتبـه آنجق « پكين » ده اوله‌بيلوردى . بوراده بولنديغم زمانلرده اولدقجه هپ بلده‌نك اشرافى وممكن اولان ذوات كرامى ايله كسب معارفه ايتمكه

غيرت ايدردم ، برطرفدنده سفراء اجنبيه اركانندن بعض ذوات ايله ملاقات ايده رك آنلرك ده فكرلريني اوكرنمه يه غيرت ايدردم .

بر كون روسيه سفارتي معيتنه تعيين اولنمش عسكري ميرالاي جنابلريله ملاقات ايتديكمده بينمزده برچوق مذاكره دوام ايتدي شيمدي بوراده مومي اليهك فكريني عرض ايده جكم :

چينك استقبالي

« آوروپا اوكني آلمزسه چينك استقبالي بزم ايچون مدهشدر . كمال فعاليت ايله چالشمقده لر . هرنه كبي مهمات حربيه ايجاب ايدرسه بك آز بر زمانده تدارك ايده بيله جكلر زيرا چين اولكه سنده پاره واردر . هرنه قدر بو كون مديون ايسه لرده آوروپا محافل ماليه سنده اعتبارلري غايت بيوكدر . لدى الايجاب استه ديكلري قدر استقراض ايده بيلورلر . فقط شيمدي بونلر خارجدن استقراض ايتمك استه ميورلر . داخلي استقراض ايله اكتفا ايتمك استيورلر ، تجاري اقناع ايده بيلورلرسه ، دها دوغريسي شانحاي ايله تنزين داخلي استقراض قبول ايدرسه ، چين حكومتي خارجدن استقراضه لزوم كورميه جكدر . اصل شوايكي بلده تجارينك موافقتي مهم برمسئله ايدي ، ظن غالب حكومت كندي احتياجني بوايكي بلده تجارينه قبول ايتدرمك اوزره در . اكربو تحقق ايدرسه هيچ شبهه سز ، دوزتيوز بشيوز مليون مقدارنده براستقراض داخلي ميدانه كتوره بيله جكلري محققدر .

« شيمدي منتظم و اسلحهٔ جديده ايله مسلح دوزتيوز بيك عسكري وار ، اكر بو استقراض تمام اولورسه ، برمليون دائمي منتظم عسكري اوله جقدر ، بوايكي اوچ سنه يه قدر محقق ميدانه چيقار ، صوكره ژاپونيا ايله روسيه ايچون دائمي تهلكه اوله جقلري مقرردر . ذاتاً چين ده خونخوزلرده دائما مسلح عسكر خدمتي كوره بيلورلر . بونلرده سلاحشورلق طبيعي بر صنعتدر . يالكز يكي اسلحه نك طرز استعمالي برايكي آى كوستريله جك اولورسه خلقه عسكري برملتدر .

چينليلرده عموميتله دينله جك درجه ده استعداد صناعي غايت پارلاقدر . بوكون عموم شمندوفر خطنده مستخدم و مأمورين كاملاً چينلي بولنيور ، آوروپانك هرطرفنده چينلي طلبه وضابطان بولنيور . اون سنه صوكره چين ده اوتوز قرق بيك مكاتب عاليه

اکال ایتمش آدملر بولنه‌جقدر . مأمورین کاملا مکاتبدن یتیشمه اولوب مقتدر اولان وطن پرور آدملر اوله‌جقدر .

«بو سنه‌لرده یالکز ژاپونیه مکاتبنده اون بیك قدر طلبه بولنیور ، بونلر ژاپونیه‌ده اکال تحصیل ایتدکلری حالده ؛ ژاپونیه‌دن مفارقت ایتدکلری ساعتدن اعتباراً کافه‌سی بلا استثنا ژاپون دشمنی اولیورلر . (بزم روسیه‌ده اکال تحصیل ایتمکده اولان بلغارلر کبی) .

«تعصب ملی بونلرده اولدیغی کبی هیچ بر ملتده اوله‌ماز . بوکون ایکی اوچ ملیون تنصر ایتمش چینلی اوله‌بیلور ، فقط ملت نامنه بر حرکت اولدیغی کبی اك اول نصارایه هجوم ایده‌جکلرینه آنلردر . بوکون چینلیلرده اسلام ایله مجوسی بیننده داخلی فتنه اولورسه اوچ کون صوکره خارجی دشمنه قارشی هپ یکوجود اولورلر ؛ لدی‌الایجاب آوروپا قارشوسنده اون ملیون عسکر چیقار ، بونلرك عسکری ایچونده یالکز سلاح لازم ، ارزاق لازم دکل ، نه راست کلورسه یه‌رلر ، هیچ اولمزسه کندی لاشه‌لرینی‌ده یه‌رلر ، اولوم ایله حیات بیننده دخی فرق یوق . قیصه‌سی بزم روسلر بایقالك بوطرفنده هیچ بر منفعت تأمین ایده‌مزلر . بو طرفلرده اولان تکمیل مصارفاتمز بزم ایچون مضرتدن بشقه بر شی دکلدر . یالکز چینلیلرك کندیلری بیننده بر طرفدن تجسم ایتمکده اولان اختلاف نتیجه‌سنده افتراقه خدمت ایدرده جنوبی چین ایله مانچورلر بیننده بر محاربه میدانه کتوریله‌بیلورسه ، اوزمان مغولستان ومانچوریه‌نك برقسمی بزه التجا ایده‌بیلور. ایشته او زمان بز چینده روس منفعتنی تأمین ایده‌بیلورز ، اوده بعید بر احتمالدر . مع‌مافیه احتمالی وار ؛ بر آزده چالیشمق ایستر .

چینده اقتصاد :

«بو ملتده اقتصاد مسئله‌سی دهشتلیدر ، بوده چینلیلرك استقبالی ایچون بیوك بر وسیله اوله‌بیلور. برچینلی امریقایه کیدر، آوروپایه کیدر، پاره قازانیر .فقط هرنه قزانیرسه چینده صرف ایدر . قزاندیغی یرده بر پاره صرف ایتمز . هر چینلی‌ده صرفیات ، مکسبنه نسبةً ربع عشر درجه‌سنده‌در . بونی هر چینلی کندینه بر عقیده یرنده استعمال ایدر . هیچ بر چینلی وارداتی دوشونمدکجه مصرف یاپمز . صکره چینلیلر عموميتله چالیشقان بر ملتدر . بوندن اون سنه مقدم مملکتلرنده هیچ بر شیلر اولمدیغی حالده بوکون امتعهٔ داخلیه‌ماه‌بماه‌رغبت‌قزانمقده‌در. بر چوق فابریقه‌لر کشاد اولندی . عن قریب معادن حفریاتی

باشلانه‌جق . تبت طاغلرنده دهشتلی معادن مبهی واردر . افیونده اورته‌لقدن قالقدیغی کبی بتون چینلیلر کمال فعالیت ایله مملکتلرینك احیاسنه چالیشه‌جق اولورلرسه ، هیچ شبهه‌سز آوروپانك چینده اولان موقعی اساسندن ییقیله‌جق . ایسترسك بوکوندن اعتباراً چینی ترك ایله ، بلکه دها زیاده منفعت تأمین ایتمش اولورز .

«ذاتاً بزم حکومتمرده بونی کوردی ، کچن سنه ودها اولی بوراده بزم یوزلرجه عسکرمز بولنیوردی . شمدی مجموع یکونی یکرمی نفر وبر قاچ ضابطدن عبارت قالمشدر . بونلرده سنهٔ آتیه‌ده بورادن کیده‌جکلردر . اوت کیتمك اك قولای مسئله‌در . اهون الشردر . یوقسه عسکرمز بوراده بولندقجه مصارفی بیوك ، منفعتی یوق . بوش یره صرف اولنیور .

چین‌ده قوهٔ بحریه :

« چین حکومتنده بوکون قوهٔ بحریه نامنه هیچ برشیلر یوقدر . ظنمه کوره چینلیلرك قوهٔ بحریه‌یه شیمدیلك احتیاجلریده یوق ، هانکی ساحل وارکه یالکز چین حکومتی ایچون آنك محافظه‌سی الزم اولسون . بلکه نه‌قدر چین سواحلی وارایسه کافه‌سنده چینلیلرك منفعتی قدر انکلیزلرك ده منفعتی واردر ، اوحالده اوجهتلری تماميله انکلیزلره ترك ایدر بروقت مرهونه قدر انکلیزلر ایله خوش کچنه بیلور .

«اشته شو صورتله سواحلی تأمین ایتدیکی کبی یالکز قوهٔ بریه‌سنی تأمینه حاجت قالور . اوده ایکی اوچ سنه‌یه قدر اکمال اولنه‌جغی محققدر اوحالده بزم روسلره وبالخاصه بزم روسلره اقصای شرقده منفعت سیاسیه تعقیب ایتمك کندی کندیمزی اغفال ایتمك دیمکدر . بزم اك بیوك دشمانلرمزدن بری اولان اوستریه شرق قریبده بوتون سیاستنی تأمین ایتدی ایسه ، بز اقصای شرقده یورلمش بر حالده بولنیوردق . اوده فرصتدن استفاده ایلدی . »

اشته چین‌ده اون ایکی سنه اقامت ایتمش ، دوستلرك شرقده اولان آماله یکرمی اوتوز سنه خدمت ایتمش میرالاینك فکری . بن بوراده کندی طرفمدن هیچ برشی علاوه ایتمکه لزوم کورمیورم .

***

بوراده ملاقات ایتدیکم ذواتدن بریده غامبویفدر ، بو آدم عن اصل بونات قبیله‌سندن برمغول اولوب ، دها کوچك کنده ایکن روسلر پترسبورغه کوتورمشلر اوراده روس مکاتبنی اکمال ایتمش وبالآخره روسیه حکومتی طرفندن پکین سفارتی معیتنه کوندرلمش . اون دورت سنه‌ده بوراده چین لسانی ایله اشتغال ایتدیکی کبی ، چین داخلنده طولا

وعرضا بك چوق دولاشەرق بوتون روسلرك آمال سياسيەسنه آلت اولمش .

بن بو آدم ايله دخی برقاچ كرەلر كوروشـدم وبعض شيلر اوكرندم غامبويف چين لسـانی تمام ادبياتيله بيلديكی كبی چين دولتی وچين‌ملتی حقنده دخی برچوق جهتدن كسب اختصاص ايتمش بركنج اولديغی آكلاشيليور بونكله برابر كنديسنك مغول اولديغی دخی بسبوتون اونوتمامش لدی‌الايجاب بن مغولم ديەجكيده سوزلرندن فهم اولنيوردی. زيرا بن اقوام شرقيەدن بحث ايتديكم صيرەده كنديسنك بورات اولديغی تكرار ايدەرك بالآخره بوراتلرك منـافعی منافع شرقيەدن اولديغی وبوراتلرك بعض مغدوريتلرينی خصوصـا روس تابعيتنـده بوراتلرك بوتون انقراضه باشـلاديغی پك آچيق اولەرق بيان ايتمشدی .

بو آدمك فكرينـەكوره : چين حكومتنك اسـتقبالی هرنەقدر شـيمديلك مجهول وترقيسی دخی مظنون ايسەده استعدادی بركالدر ، چينده علم ومعارفدن ماعدا اسبابك كافەسی موجود ، علم ومعارفه ايسه بوكون كمال كرميله چالشمقدەلر ، آوروپانك هرطرفنده بيكلرجه طلبه تحصيلده بولنيور شـيمديده بيكلرجه فنون متعدده متخصصلری بولنيور ، يالكز ژاپونيـەده اون بيك طلبه اكمال تحصيل ايتمش . بونلرك كافەسی نظر اعتباره آلنديغی كبی چينليلرك استقبالی كندی كندينەظاهر اولور . بنيجه چينلملرك استقبالی اميندر ، ايكی شرطايله : بری نهايت اون اون‌بش سنەيەقدر كيمسه ايلەمحاربەيه آتيلمازلرسه ، ديكريده احتمال ميسيونرلرك دسيسه سنه قاپلەرق كنديلری تفريق اولنمزلرسـه . بوكون بوتون آوروپاليلرك امال يكانەسی چينليلری تفرقەيه اوغراتمقدر . بواحتمال قريبدر ، مانچوريه كندی استقلاليت دعوا ايدر ، مغولستان ، تيبت ، جنوبی چين دورت پارچه اولەرق هربری كندی موجوديتنی كوسترمەيه قيام ايدرسـه ، اوزمان مغوللر روسيه حمايەسنه مجبور اولورلر ، مانچورلر ژاپونه ، جنوبی سواحل فرانسز ، انكليز ، آلمانلرك تحت حمـايەسنه كيرر ، تيبتده برمـدت احتمال مسـتقل اولەرق قالەبيـلور ؛ نهايتنده نه زمان اولسەينه انكليزلره مال اولور .

بويله ايكی بيوك تهلكه دائما چينليلری تهديد ايدر . يوق بويله برتهلكەيه اوغرامايوبده اون‌سنەيی كچيرەبيلورلرسه ، صوكره چينليلر هيچ برشـيدن قورقمزلر . بن چين حقنده بويله بر تصورده بولنيورم ديەرك غامبويف جنابلری بيان مطالعه بيورديلر .

بنده حقيقة بوصورتله تجربه ايتدم اليوم عموم ميسيونرلر بوفكره خدمت ايتمكده اولديغی وبالخاصـه مانچوريه ايله جنوبی چينده غايت دهشتلی اختلاف وعدالت دوام

ایدییور . حتی داخلی فتنه بو نقطه‌ده چین حکومتنی دائما تهدید ایدر . چینلیلرکده بوتون قورقولری بو مرکزده‌در .

هیچ شبهه اولنه‌مز ذاتا هر دولت ایچون داخلی اغتشاشات داخلی خسته‌لق کبی مهلك خسته‌لق اوله‌مز . چین‌ده ایسه بو خسته‌لق دها مهلکدر ، زیرا جزئی برفتنه باش کوستردیکی کبی همان دول اجنبیه مداخله ایدر ، ذاتاً مداخله ایچون بهانه آرامقده اولدقلرینی (۱۹۰۰) وقعه‌سی کوستردی .

« ژاپونلر ایله چینلیلرك برلشمه‌سی »

بو مسئله‌نك اهمیتی محافل سیاسیه‌ده عصر حاضرك اك بیوك مسئله‌لرندندر . بو راده اولان مسئله‌نك اهمیتی ایکی جهتدن نظر اعتباره آلنه‌بیلور : بری چینلیلرك استقبالی نقطهٔ نظرندن ، دیکریده آوروپالیلرك منافع اقتصادیه‌لری جهتندن . هر نه‌قدر دها بشقه جهتلرده وار ایسه‌ده اساس مسئله شو ایکی مرکزده دها زیاده جالب دقت اوله‌جغی هر نوع شبهه‌دن وارسته‌در .

اولا چینلیلر ایله ژاپونلر بیننده اتحادك حصولی ژاپونلردن زیاده چینلیلرك منفعتنی تأمین ایدر ، زیرا چینلیلرك بوکون هر جهتدن بر استنادکاهه احتیاجلری محققدر . اکر چینلیلر شو کندی احتیاجلرینی حس ایدرلرسه نته‌کیم ایتمشلردر ، هیچ شبهه‌سز دول متمدنه‌دن بریله اتحاده مجبور اوله‌جقلردر ، بو مجبوریت غایت طبیعی وسیاسیونجه دخی مصدقدر . مع مافیه بویله براتحادك عاقبتی چینلیلرك منافعنه موافق اولوب اوله‌میه‌جغی نظردن دور طوتیله‌ماز ، بونلری چینلیلر دوشونمیورلر دکل دوشونیورلردی ، شو حالده نه اولورسه علی الغفله قبول ایتمیوب استقباله لدی الایجاب بو کبی براتحاد فسخنی دخی شمدیدن ملاحظه ایتملری لازم اوله‌جغندن . تمام اطرافیله هر جهتنی عریض عمیق تدقیق ایتدکلری کبی هیچ شبهه‌سز ژاپونلر ایله اتحادك دها اهون اوله‌جغنه قناعت ایدرلردی .

فقط چینلیلر ژاپونلر ایله اتحاد ایتدکلری کبی ، چین‌ده آوروپالیلرك منافع اقتصادیه‌لرینی سکته‌دار ایدر بلکه‌ده عموم غرب سیاستنه بیوك برضربه اولوردی . و بالخاصه روسیه حکومتنك موقعی هیسندن زیاده دوچار تزلزل اولوردی . بونلری چینلیلر ایله ژاپونلردن

زیاده آوروپالیلر دوشونمکده ایدی . شوسببدن ژاپونیه‌نك بویله براتحاد عقدینه مساعده ایتمك ایسته‌مدكلرندن اورته‌دن برده ژاپونلره رقابت اولمق اوزره « آمریقا چین اتحادی » مسئله‌سنی چیقارمشلردر ، البته امریقا ایله چین بیننده براتحاد حصوله كله‌جك اولورسه آوروپالیلرك منفعتنه دها زیاده انویریشلی اوله‌جغی اشكاردر بلكه اوزمان عموم غربیلرك سیاست اقتصادیه‌لری دخی تحت تأمینه آلنمش اوله‌جقدر .

بومسئله‌ده آمریقالیلرده‌چوق چالیشدیلر ، امریقانك چین سرای سفارتنه مأموریتنه اولدیغی بیلمز برصاحب ثروت (كاپیتالست)ك سفیر تعیین اولنمه‌سی دخی بومسئله‌نك امریقه‌لیلر منفعتنه حلی ایچوندی . چین سراینی رشوت ایله فلان اتحاده اقناع ایده‌جكلردی ، فقط چینلیلرده آنلرك دوشوندكلری كبی چیقمدی . او دنائتی ارتكاب ایتمدیلر ، بوصورتله امریقا چین اتفاقی نتیجه پذیر اوله‌مدی .

آوروپالیلر بوراده یعنی « امریقه چین اتحادی » مسئله‌سنده عادتا سیاسته مغلوب اولدیلر ایسه‌ده ، موقتا چین وژاپون اتحادنه دخی مانع اوله بیلدیلر (ظن ایدرم ینه موقت‌در) .

ژاپونلر ایچون‌ده بومسئله عادتا حیات مسئله‌سی دیمكدر . اكرچین ژاپون اتحادی حصوله كلیرسه اوزمان دكل یالكز اقصای شرق ایچون بلكه عموم شرقیلرك حیات سیاسیه‌سی ایچون بیوك برموفقیت دیپلوماسی اوله‌جقدر . زیرا عاقبتی اتحاد شرق مسئله‌سنی وجوده كتوره‌جكدر . چین دیپلوماتلرینك بومسئله‌ده‌ا كثریتی اوله‌رق ژاپون اتحادینه تمایل ایدییور .

یوان شكای

چین دیپلوماتلرندن بری واك مشهوری « یوون شیكای » نام بر ذات اولوب عادتا مملكتك بوتون اداره‌سنی كندی فكرینه وتسلطنه كچرمك اوزره بولنیوردی . عسكرلرده بو آدمی صوك درجه‌ده سورلرمش ، اكر بو ذات موقع اقتدارده بولنه ایدی ، ژاپون اتحادینی تأمین ایده‌جكدی . فقط ۱۹۰۸ ده بوآدمی خدمتدن ال چكدیردیلر ، اكر بو آدم رأس كارده بر قاچ سنه دها قالمش اوله ایدی غایت مهم رول‌لر اوینامش اوله‌جغی كبی صوك درجه‌ده چین عسكرینی اصلاح دخی ایده‌جكنی روایت ایدییورلر .

بهمه‌حال بو ذاتك اهميتی چینلیلرجه محقق واقتداریده مسلم اولدیغی حالده مسلكی وسیاستی آوروپا منافعنه مغایر اولدیغندن مدنی ودوربین آوروپالیلر بو آدمك نامنی ورتالقدن قالدرمق ایچون اللرندن كلنی دریغ ایتمه‌مشلردر .

دورغوت ضیافتی

دورغوت نامی ایله ملقب بالطه توره جنابلری بوكره پكین‌ده بولنیوردی ، بن بو ذات حقنده ۳٤۷ نجی صحیفه‌ده معلومات ویرمشدم. بوكره بوذات محترم شرف عاجزی‌یه پكین‌ده بر ضیافت كشیده ایتدیلر . ضیافتده رجال دولتدن واعیان مملكتدن بعض ذوات حاضر اوله‌رق كوزل بر صحبت اولدی .

بوراده طعامدن صوكره نطقلر ایراد اولندی . نتیجه‌ده بر چوق موفقیتلرده كورلمشیدی . اصل بوراده ذكر ایده‌جكم شی یه چین مسلمانلرینك تعصبنه عائد اوله‌جقدر .

تورغوتك ضیافتی ۱۹ تموز غزته‌لرده یازلمشدی . بر زمان چین مسلمانلری قیام ایده‌رك سن نصل مجوسی خانه‌سنه مسافر اولیورسن دیه‌رك بزه برهجوم كوستردیلر آنلر طعاملری نجسدر فلاندر ، دیدیلر .

حالبوكه تورغوت جنابلری بوالرینی بزم مسلمانلردن مقدم دوشونمش او كونی ضیافت طعامنی حاضر ایتمك ایچون پكینجه الك مشهور اسلام آشجیسنی دعوت ایتمش بولنیورمش .بركت ویرسون ایرته‌سی كونی ۲۱ نجی تموزده ضیافتی یازدقلری صیره‌ده اسلامدن خصوصی آشجی كتوردیكنی دخی قید ایتمشلردی اوصورتله یقایی قورتاره بیلدك یوقسه بزده كورولدی‌یه كیتمش بولنیوردق .

« چین‌لیلر »

چینلیلر هیچ شبهه‌سز غایت مظلوم ومغدور ملتدر ، هرنه قدر استقباللری فلان ملاحظه اولنیورسه‌ده حال حاضرده كرهٔ ارضده هندلیلردن صوكره مظلوم بونلردر .

شیمدیلك پکین ده حاکم فلان چینلیلردر خاقان چین وار بیلمام چین حکومتی وار، وار اما ینه وار اولسونلر فقط شیمدیلك یالکز اسملری وار .

پکینده آوروپالیلره مخصوص بر محله اولدیغنی سویله‌مشدم او محله‌نك یول آغزلرنده ینه چینلیلردن پولیس‌لر بولنیور ، یرلی اهالی‌یه او محله جاده‌سندن کچوب کتمه‌که مساعده ایتمیورلر . « یاصـاق » دیر چیقار . ازمقابله ایده‌جك اولورلرسه هماں دکنکی ایندیرر . ایسته‌دیکی قدرده دوکر اوجاده اجنبیلره مخصوص برجاده کیدر . اوت نادرا پولیس‌لرك بیلدکلری اولورسه فلان کچه‌بیلور . فقط ینه نوادردندر .

بوایسه شیمدی بن اوراده بولندیغم زمان مشاهده‌ایتدیکم شیلردندر . یوقسه اسکیدن دها فنا صورتده مغدور ایمشلر .

حتی بر آوروپالی ضابط ، چینلی بر نفری کوردیکی زمان بعضا دوغریدن دوغری‌ صاچنی ، بعضاده قفاسنی کسرمش و کندیسیده کوله‌رمش . حالبوکه چینلیلر عادتنده صاچ کسمك ایله قفا کسمك بیننده فرق پك آزدر . نهایت النهایة بودرجه‌ده تحقیراته بیچاره چینلیلر تحمل ایده‌میوب ۱۹۰ محاربه‌سی ایله نتیجه‌لنمش ، اصل محاربه بویوزدن اولدیغنی پك چوق چینلیلر آغزندن هرشهرده حتی کویلرده دخی ایشتدم .

بونلر دکل دها چـوق احوال ظاهری وباطنی واردرکه بن قسما بوراده بعضلرینی ارائه ایده‌جکم .

یکانه چاره اولمق اوزره‌میسیونرلره‌مراجعت ایتمه‌سنی توصیه‌ایدرك میسیونرلر بو آدمی خرستیانلغه قبول ایدرلرسه اوزمان مداخله ایده‌جکنی سویلر ، یاخود بقالم فلان دیرده اویر طرفدن یرلی مأمورلره دها زیاده صیقیشـدیرلمه‌سنی امر ایدر ، صـوکره ایکنجی اوچنجی دفعه مراجعتنده حریفه ظهیر اوله‌رق میدانه چیقار وبونیده چـین غزته‌لرینه یازدیره‌رق محلی حکومتك ظلمندن فلان کیمسـه‌یی فلان جزادن انکلیز عدالتی تخلیص ایتدی دیرلر وامثالی تدابیر یکدیکرینه توالی ایدر .

عجبا بونلرك نتیجه‌سی انکلیزلرك مطلوبنه خدمت ایده‌بیلورمی ؟ اوت ، بوبرسؤالدر، جوابنی بزیکده حل ایده‌میه‌جکز ، مع مافیه بن عقل قاصرم ایله انکلیزلرك موفقیته مظهر اوله‌بیله‌جکلرینی پکده بعید کوره‌میه‌جکم . زیرا دنیـاده تدبیر مصیب قلیجدن کسـکین اولدیغنی صوك سنه‌لرك وقایع تاریخیه‌لری کوسـترمکده اولدیغنده شـبهه یوقدر . بوندن صوکره آوروپاده قلیج فتوحاتی دکل ، سیاست فتوحاتی دوری کلمشدر. کیمسه‌نك بورنی قاناتمه‌دن مملکتلری فتح ایدییورلر .

(هيچ محاربه‌سز بولغاريا مملكتى ميدانه جيقدى ؛ هيچ محاربه‌سز بوسنه هرسك ولايتلرينى آوستريا استيلا ايتدى .)

هيچ مانع يوقدر انكليزلر بوتون چين حكومتنى داخلدن استيلا ايدرلر ، اوروپاليلرده (بعد خراب البصره) خبردار اولورلر . بن بونى پك چوق شواهد ايله بو صورتله تخمين ايديورم . طبيعى بوده برفكردر . برى طرفدن ژاپونلرده چالشمقده ، آنلرده هيچ فرصتلرى قاچيرميورلر ، ممكن اولديغى قدر كندى منفعتلرينى تعقيبده انكليزلره رقابت ايتمكده اصلا وقطعا قصور كتورمزلر .

« استطراد »

بوراده هرنقدر صددن خارجده اولسه‌ده شونى‌ده عرض ايتمك فكرنده‌يم : من‌القديم اورته‌لقده برشرق وغرب مصادمه‌سى دوام ايديور ، اكر بز بونقطهٔ نظردن دخى ملاحظه ايده‌جك اولورسه‌ق بوتون جريان احوالدن استحصال ايده‌جكمز نتيجه ، عموماً شرقيلرك بوصوك دوره‌لرده غربيلردن قليجدن زياده فكراً مغلوب اولملرى‌در . هم بوصوك زمانلرك محاربه‌سى كاملاً فكره حصر اولنمش كيبدر . بوكون غرب عالمنده موجود آلات حربيه فى‌الحقيقه مقاتله ايچون اولميوب بلكه كندى افكارينى تقويه ايچون مقابلنده اولان افكاره دهشت ويرمكدن عبارتدر .

ظن ايدرم غرب سياستنى تعقيب ايدنلر ، وعموم شرقيلركده اسباب مغلوبيتنى‌تدقيق ايدنلر ، بنم فكرلرمى دها واسع صورتده ملاحظه ايدرك نظر اعتبارلرينه آلورلر . حتى بن اوراره قدرده تعميق ايتمك ايسترم ، اكر خوارقدن اوله‌رق ياخود تتبعات نتيجه‌سى اوله‌رق ، ديه‌بيليرزكه شرقدن ژاپون مدنيتى غربه رقابت‌ايده‌مزسه ، عن‌قريب كرك شرق بعيد كرك شرق قريب غرب مدنيتنه دهشتلى صورتده مغلوب اولور؛ بلكه‌ده معاذالله التحاق ايدر . هرنه‌قدر بعيد اولسه بيله شرقك شمديكى رجعت فكريه‌سى غربك خيالنى يوكسلديور .

شوصورتله‌ده برملاحظه اولنورسه ظن ايدرم انكليزلرك چين‌ده اولان اميدلرينى قات قات بيوته‌جكى شبهه‌سزدر . مع‌مافيه بوكا مقابل شوده وار : بزم اسلاملر مسلمانلق نقطهٔ نظرندن كندى هويتلرينه كنديلرى بحق مطلق اولورده فلسفهٔ اسلاميه‌يى تقدير ايده‌رك حيات معناسنى دخى لايقيله ادراك ايدرك شرقه رهبر اوله‌بيلورلرسه آرتق او

زمان هیچ شبهه‌سز غربك بوتون آمالی اساسندن تخریب اولنور ومدنیت حقیقیه جهانی تنویر ایدر .

بوده بنم فکر عاجزانه‌مه کوره ایکی شی ایله اولور: بری و برنجیسی علماء اسلامك افکارینی بعض کلامیون کچینن کیمسه‌لرك اسارتندن قورتامق ، وایکنجیسی‌ده فقه دیه آدقونولان کتابلرك کافه‌سنه اقوال فقها نظریله باقمقدن کندیمزی قورتارمق .

احتمالکه بوراده بنم تعبیرلرم قاصردر . کندمده اوراسنی فکر ایدیورم بشسقه‌جه ایضاح ایتمك استر ، فکرم فقهامزه طعن ایتمك دکل بلکه فقهامزك مسلکنی ترویج ایتمکدر .

مع مافیه تکرار دیه‌جکم بوراده تمامیله افادهٔ مرام ایده‌جك تعبیرلری بوله‌مدیغمدن بوصورتله ادارهٔ کلامه مجبور اولدم . ظن ایدرم بنم بوسوزلرم پکده تخطئهٔ اولیه‌مز ، وبالخاصه بوکون علمامزده اولان تذبذب بحق نظر اعتباره آلنه‌جق اولنورسه بنم سوزلرمی برقات دها تقویه ایدر .

علامهٔ زمان بیلمام نه‌ٔ جهان ظن اولنان جمال الدین لر ، عبده لر ؟ ندیملر ، هیچ شبهه‌سز اواسارتك قربانی اوله‌رق انحرافه مجبور اولمشلردی . دها بر آز آچیق سویله‌مك ایجاب ایدرسه بوکون موجود اولان اصحاب عمایمدن اکثرینك غرب فلسفه‌سی قارشوسنده مغلوب اوله‌رق رجعته مجبور اولمه‌لری ینه او اسارت افکارك سوء نتیجه‌سی اوله‌رق فلسفهٔ اسلامیه‌دن محروم اولمه‌لرندندر . بوکون علما ظن ایتدیکمز خلق اللهدن هیچ بری اسلامیمزك تراجم احوالنه دخی لایقیله مطلع دکللردر . نره‌ده قالدیکه فلسفه‌لرندن خبری اولسون .

بوکون غرب فیلسوفلرینك اکابری بزم الك اوفاق الك بیاغی متصوفه‌مزك مفتونیدر . بو بیچاره‌لر اکابر صوفیه‌مز فلسفه‌سندن قطعیاً بی خبردرلر . آه یاربی احادیث نبویه‌ده اولان فلسفیاتی بحق شرح وایضاح ایده‌جك اولورسه‌ق بزم نوکمزه کیم چیقه بیلور .

آه او ایکی اسارت ! مولا بصیرت کوزلرمزی آچسون .

چینلیلرك صاچلری

چینلیلرك صاچلری اساساً پك اسکی برشی دکلمش ، مانچوریه خانداننه انقیاده علامت اوله‌رق بوندن ایکی یوز بوقدر سنه مقدم حکومت رسماً تکلیف ایتمش ، صوکره‌ده کیت کیده عادت اولمش ، نهایت عادتا اعتقاد اولمش . بوکون عموم چینلیلره قفاسنك

اطرافنی تراش ایدوبده اورته‌سندن برقسمنی قادینلر کبی صالیویرمك همان فرض درجه‌سنده برركن کبی اولمش. عموم چین اولکه‌سنده صاچ مسئله‌سی غایت مهم بر مسئله شکلنی آلمش، حتی شیمدی حکومت بوعادتی قالدیرمق ایستیورده ملت موافقت ایتمیور. چین حکومتی عساکرك ساچنی کسمك ایچون قطعی امرلر ویریکی حالده، عسکرهیچ قبول ایتمیور، عموم چین اولکه‌سنده صاچ مقدسدر، حتی صاچی کسمك قفا کسمك کیدر، بعضاده پك آغر جزا یرنده صاچ کسرلرمش. چینلیلر ایچون صاچلرینی کسمك ئولمك کبی عد اولنور.

آلمانلر «وای ـ های ـ وای»ی استملاك ایتدکاری زمان کندی تبعه‌لرینی چین‌لیلردن تفریق ایچون صاچلرینی کسمکه مجبور ایتمش. اوزمان صاچلری کسرکن هو نکور هو نکور آغلارلرمش.

«تونکین» جهتلرنده فرانسزلرده کندی مستملکاتنده اویله یاپمشلر، آنلرده هپ آغلامشلر. بیچاره چینلیلر نه یاپسونلر، صاچ عادتا عقیده اولمش.

بن پکین‌ده بولندیغم زمان علمادن پك اختیار بر آدم ایله ملاقاتمده تصادفی اوله‌رق صاچدن سوز آچلمشدی. بن بر چوق احادیثدن واخلاق حمیدهٔ اسلامیه‌دن بحث ایتدکدن صوکره: — مسلمان اولانکیمسه‌لره وبالخاصه سزك کبی ارذل عمرده اولنلره موافق سنت سنیه اطوارده بولنمه‌لری لزومنی سویلیه‌رك صاچلرینی تماميله طراش ایتمکی توصیه، حتی کندم بالذات طراش ایده‌یم، دیه تکلیفاتده بولندم.

اختیار اك آشاغی یتمش یاشنده بولنیوردی، صاچی ایسه فاره قویروغی قدرقالمشدی. بزم اختیار بندن اوسوزلری ایشیتدیکی کبی بتون بکزی آتدی، نم یانمده اوتوره‌مدی بربهانه ایله چیقوب قاچدی، بردها ملاقات نصیب اولمدی.

صاچ حقنده بوکبی پك چوق شواهده تصادف ایتدم. هپسنی یازمق بر درجه مناسبسز کیدر بوقدرله اکتفا ایدرم.

« پکیندن توکیو ایله مخابره »

پکینده بولندیغم زمان محمد برکت‌الله افندیدن بروجه آتی بر مکتوب آلدم حمد وثنا واحترامدن صوکرا دیبورکه : سزك سیولدن یازمش اولدیغکز مکتوبی آلدم، ارشادات صوك درجه‌ده ممنون اولدم . هردائم بوکبی مکتوبلرکزه محتاجم مسجد امرنده دها بر قرار قطعی یوقدر ، هونجی برادرمز استانبوله کیتمك فکرنده ، سزك امرکزه منتظردر . . الی آخره . . . مختصر بر مکتوبدی . فقط عیننی هر نصل ایسه ضایع ایتدم .

بنم پکیندن عیناً شو جوابی یازدم :

الحمدلله وحده .

الی جناب الاخ المکرم محمد برکت‌الله صاحب سلمه‌الله وصانه .

قد تشرفت باستلام کتابکم المؤرخ بالخامسة عشرة من الشهر الغائت وصرت ، مسرورا فی غایة السرور . وایقنت ان حضرتکم تجهدون بکل جد واجتهاد وتسرونی بعد حین باجوبة شافیة للصدور وکافة فی الامور ، واورثنا الله تعالی من برکت فضلکم المعارف الالهیة والمدنیة المحمدیة .

ثم انی قد کتبت الی صدیقنا اوحارا قبل وصول کتابکم الی بایام ولابدان حضرتکم اطلعتم باما کتبت له من تعجیل بعض الامور عسی الله ان یوفقنا بما قدر فی مکنون غیبه.

فالمأمول ان حضرتکم ستکشفون عن سماء المطلب سحب الاکدار وتمزقون عن بصیرة حجب الاغیار واخلصت الوجهة الیك یا اخی وانت تنزه قلوب من کنا نعدهم من الاحرار بحکم فضلك وتهذب صدورهم عن ریب المنون وانت ادری لما هنالك .

واما العاجز مقیم فی پکین ودرت بعض البلدان المعروفة عندهم واجتمعت مع کثیر من الذین لهم حظ وافر فی امور الدولة وروح الملة ولا زلت اترصد عن احوال الصینین بقدر الوسع والامکان .

ولو انهم بحل المشکلات والمتاعب قائمین وعلی سبیل النجاح سالکین ولکنهم بمعزل عن الوصول الی درجة المطلوب لان الاجانب تسلطت علیهم بکل السلطة وقواهم العسکریة

ليست بكاف لايزيد عن مأ ين وخمسين الف اوثلاثمائه الاف.واصلاح الاسلحةوالاساطيل يحتاج الى اصلاح المالية وهى فى سؤ حال وبذلك يرمون انفسهم الى هوت المهالك من قبول الوفاق مع الامريقانيين واعطاء الامتيازات الى الاجانب ولا يزالون يترددون فى قلق واضطراب .

ثم انى اجتمعت معاخواننا المسلمين من اهل لكنو وهم يشيغلون مقاما مهما فى سفارة جرمان وهؤلاء اخواننا مستعدين لكشف النقاب علينا عن بعض الاسرار ومختبرين من احوال الصنيين بكل احتبار .

وعما قريب اسافرمن ههنا الى خانكاو . واستلمت من الاستانةالعليه المكاتب والجرائد واخبار تلك لديار مسرة جدا وبالخاصة حال مولانا السلطان محمد خامس وهو سيوح فى داخل مملكته ويمشى فى الاسواق ويجتمع مع افراد الناس ويحضر وقت الامتحان فى المدارس .

وحضرتكم انشاءالله تعالى تبذلون الجهد بكل احتياط واقوال لينة وتدابير صائبة .

دمتم سالمين غانمين عبدالرشيد ابراهيم

پكين

بن بو صورتله مكاتبه ايله اولسه بيله ژاپونلر ايله علاقه‌مى دخى تقويه ايتمكده ايدم . هپ دوشونجه‌لرم اوراده قورمش اولديغم اساسه متانت ويرمكدى . بو بنم وظائف مقدسه‌مدن ايدى . دكل يالكز بركت ايله مكاتبه ، بلكه اوخارا ، ناكاو . ناكايامه ايله‌ده مكاتبه ايتمكده ايدم . بنم ايچون چين‌ده اولان حياتم آنجق ژاپونلرك حسن توجهلرينى قازانه‌رق اوطرفدن سياستمى تأمين ايتمكدى . ممكن اولديغى قدر ژاپونلرى ألدن قاچيرمامق ايدى . شو مقصدده مبنى محمد بركت‌الله افندى‌يه بوكى مكتوبلر يازار وبعض نصايحده بولنيوردم .

چينه اسلاميتك دخولى

بومسئله حقيقة غايت مهم برمسئله اولديغنى كيمسه انكار ايده‌مز ، برنجى عصرك اواخرنده حضرت قتيبه‌نك، ماوراء نهر بخارا فرغانه كاشغر . طريقله پكينه قدرواردیغى بدايت اسلاميتده هجرتك (٩٣) سنه‌سنده كاشغاره دخولى والى آخره روايت اولنيور .

بوخصوصده تواریخك تفصیلاتنی بوراده یازمق عبث اوله‌جغندن ، قارئین کرامك اذهاننی یورمق ایسته‌میورم . زیرا پك مشهور ومعلومدر .

چین لیلرك بوبابده اعتقادی غریبدر : چینلیلر اسلامیتك چینه اساسا ترکستاندن کلدیکنی قطعیا انکار ایتمیورلر ، بلکه اوجهتی تماميله تصدیق ایدرلر ؛ یالکز «اوایکنجی سفر ایدی ، فقط اسلامیت آندن مقدم بلکه زمان سعادتده جنوب چیندن « قونتون » بلده‌سنه قدر کلمشدی ، بوایکنجی دفعه‌اوله‌رق ترکستان چیندن یکینه قدرکلدی .» دیبورلر .

چینلیلرك بوبابده اعتقادلری عموم تواریخه و احادیث نبویه‌یه مغایردر . معمافیه بو خصوصده عموم چین مسلمانلری متفقاً یك‌زبان اوله‌رق روایت ایدرلر . بو خصوصده برچوق کتابلری دخی واردر .

صانکه چینه اسلامیت زمان سعادتده کلمش ایمش ، حضرت پیغمبر او زمانده اوچ آدم سفیر کوندرمش : سعد بن وقاص ، قاسم ، اوچونجیسی یکده تعیین ایده‌میورلر . معمافیه بونلردن ایکیسنك مقبره‌سنی دخی قونتون بلده‌سنده کوستریبورلر ، سعد بن وقاصك حجازه عودت ایتمش اولدیغنی سویلیورلر .

الیوم « قونتون » بلده‌سنده بر کهنه مسجد واردرکه : مسجد سیدنا سعدبن وقاص تسمیه ایدرلر . بوندن ماعدا چینلیلرده « واك ــ کوان » عائله‌سی واردرکه ، کندلرینی سیدنا سعدبن وقاص نسلندن ظن ایدرلر . صانکه سیدنا سعداورالرده بولندیغی زمان تزوج ایتمش ، زوجه‌سنی حامله اوله‌رق ترك ایتمش ایمش ، آندن بوصورتله اولادواحفادی اولمش ، الیوم سلاله‌سی بیوك بر عائله تشکیل ایدییورمش . بو تاریخ بو صورتله عموم چینلیلره عادتا برصاغلام اعتقاد اولمش ، عکسنی اقناع ایتمك تصور خارجنده برشی‌کبیدر . بوخصوصده چین لساننده پك چوق تاریخلر یازلمش ، چینلیلرك بوبابده اك مشهوروالك معروف مؤرخلرندن بری « واك ــ دای ــ یو » Won - day - you نام ذات اولوب بو آدمك اسلام تاریخنه عائد ایکی کتابی بولنورمش . طبیعیدرکه هرایکیسی چین لساننده یازلمش ، اسملریده‌بری « جیك ــ جاك ــ تاشو » دیکری ایسه « جیك ــجاو ــ جانجوان» اولوب بونلردن هرایکیسی غایت مقبول ومعتبر اولدیغندن مطبوعدر .

« واك ــ دای ــ یو » جنابلرینك اثرلرندن برینی « یو ــ نه‌ن » علماسندن بری‌عرب لساننه ترجمه ایده‌رك فصول اربعه‌تسمیه ایتمشدر . مترجمك اسمی الشیخ یوسف . بو آدم دخی وقتیله علماء بنامدن ایمش .

بوندن ماعدا « شیکلی » دیدکلری دها بر تاریخ مفصل عربی‌یه ترجمه اولنمش ایسه‌ده مع التأسف تدقیقاتم نتیجه‌سنده طبع اولنه‌مدیغی معلوم اولمشدی .

تواریخ اسلامیه‌عائد چین لساننده پك چوق اثرلر واردر . اکثریده مطبوع ومستعمل وکندیلرنجه غایت معتبر ظن اولنیور . شو جمله‌دن « حی - حی - یون - لای » غایت مفصل بر تاریخ ایمش . « حی حی » حانك ضمهٔ مخففه‌سی ویاءسا کنه ایله اوقونور ، اسلام معناسنده اولوب ژاپونلرك اسلامله « فوی فوی » دیمه‌لری دخی بوندن محرفدر .

« چی - شك - شه‌ی‌لو » و « کالکشی - زاك » دیدکلری سیر نبی دخی بوندن سکز یوزسنه مقدم تألیف اولنمش بر کتاب اولدیغی روایت اولنیور .

« چه‌ی - لوك - زاك » دخی خاقان چیندن برینك اثری اولوب بوندن ایکی یوز بوقدر سنه مقدم یازلمش، اسلامیتك محسناتنی تعداد ایده‌رك ، ارض چینده بردین رسمی شکلنه وضع ایده‌مدیکنه اظهار ندامت ادییور .

اشته شوبالاده مذکور کتب معتبره ظن ایتدکلری توارنجك کافه‌سنده روایت مذکوره موجود اولوب بوزمانه قدر بو تاریخ عموم چین مسلمانلرینه عادتا برعقیده شکلنه کله‌رك یرلشمشدر . بن بوخصوصده « نانکین » بلده‌سی مورخلریله دخی پك چوق مناقشه‌لرده بولندم. غریبدرکه عموم چینده‌اساسامؤرخلر منحصر دنیله جك درجه‌ده نانکین بلده‌سنده بولنورلرمش ، ومن القدیم اعمالر تواریخی آغزدن آغزه‌سماعا ضبط ایدرلرمش. و عمومیتله اعمی‌لر مؤرخ اولورلرمش. حتی دکل یالکز اهل اسلامده ، مجوسی‌لرده دخی بو اصول مقبول ومعتبر اولوب آنلرك دخی تواریخی ابتدا شفاهاً ضبط اولنه‌رق صوکره قید اولنورمش .

چینه اسلامیتك دخولی حقنده اولان تواریخی هیچ بر وقت تصدیق ایده‌میه‌جکز. زیرا سیدنا سعد بن وقاص کبار صحابیدن وعشرهٔ مبشره‌دن غایت معروف بر ذات اولوب تراجم احوالی دخی اهل اسلامجه معلومدر . سعد بن وقاصك اویله بر سفارتی اوله ایدی . بزده مؤرخلردن زیاده‌محدثین کرام ضبط ایدردی. زیرا حضرت رسالتپناه افندمز زمان سعادتلرنده هر نه کبی جریان اولمش ایسه الك اوفاقلرینه وارنجه اصلا وقطعا اهمال ایتمیوب کافه‌سنی ضبط ایتمش اولدقلری اربابنه معلومدر .

اکر چینه قدر بویله بر سفارت تعیین اولنمش اوله ایدی ، مطلقا محدثین کرام بونی عنعنه‌سیله ضبط ایدرلردی .

مع مافيه چينليلرده كندى تاريخلرينى اويله قوص قولاى تكذيب ايتـديرمك ايستهميورلر ، بوده غايت طبيعى بر شيدر . من القديم هر ملتك تواريخه اعتمادى دخى عادتا بر عقيده اولمش ، هر نه سـببه مبنى ايسـه هيـچ بر ملت هيـچ بر وقت كنديني دكل تكذيب ايتديرمك عادتا جرح ايتديرمك بيله ايسـتهميور . بوده غايت غريب بر حالدر ، بم فكرمجه انسانلرك عماسنه بر برهاندر .

بزم عصر حاضرمزده علماء اسلام مسـلكنده اولنلرك بعض جعلى وياخود صنعى حريت طـاسلامق ايسـتهينلرى تاريخه توفيق مقصـديله نصوص قرآنى بيله تأويله ايتمشلر . بونلر عادتا شاشيلهجق حاللردر . قيام بيچاره آدملر اوكنده معلومات غريبهدن هر دهشتى مشـاهده ايتدكچه همان آيات بينـاتى تأويله قيام ايتمش ، حتى فنون حاضرهيه صغديره مديغندن ملائكه يى بيله تأويله قدر جسارت ايتمشلر . (نعوذبالله)

اوت بو يالكز اويله بر آدم ايكى آدمده دكل عصر حاضرده علماء اسلام عموميتله دينلهجك درجهده كندى جهالتلرينى بو صـورتله كتم ايتمكه ميال بولنيورلر . فكر عاجزى يه كوره بونلرك اكثرى شعار اسلامه قارشى كوزلرينه پرده چكلمش آدملردر . بوراسى هر نهقدر صدد خارجنده ايسـهده جزئى بر علاقه بونلرى اخطاره بنى مجبور ايتمشدر .

بوراده اساس مقصـدم تواريخده اولان خطالر بر دكل ، ايكى دكل ، دوغريسى بونلرى تصحيـح ايچون نصوصى تأويله هيـچ بر وجدان راضى اولمامق ايجاب ايدر . بو آدملر تاريخ قديم دكل ، اولا هيـچ اولمازسـه كوزلرى اوكـنده اولان وقايع حاضرهٔ تاريخيه يى نظر اعتباره آلمالى ايدى. بوندن يكرمى بش اوتوز سنه مقدم كچمش مصر انقلابى نه ايدى ، نه كبى اسبابه مبنى واقع اولمشدى ، نه كبى سـياستلر تعقيب اولنيوردى ، كيملرك پارماغى اوينادیغنى قطعى صورتده حكم ايده بيلورمى يز؟ وجدانمز ايله سويليهجك اولورسهق ديه جكمز سوز ينه يوق قطعى صورتده بيله ديهميهجكز . دكل اوراره كيتمك ، حتى بوندن برقاچ سنه مقدم كچرديكمز وقايعده بيلهقاچ يوز اختلاف وار .

شو حالده تواريخـه توفيق ايتمك ايچون نصوص قطعيه يى تأويل ايتمك دوغريدن دوغرى جنايتـدر . بو كبى علمايه علما نامنى ويرمك بيله جائز اولهمز اما ، نه چاره آدم قحطنده آدم اولمشلر .

بنم فکرمجه شریعت غراء مطهره کبی بر قانون اوله‌مز ، بو بر قانون التهیدرکه کیمسه‌نك خاطری ایچون تبدیل وتغییر اولنه‌مز ، بوکون دیدیکمز شیلرك اك ترقی ایتمشی فن طب اولدیغی حالده ینه ارباب فن طرفندن متفق علیه اوله‌رق قطعیت کسب ایتمش ادویه غایت محدود اولوب دیکرلری ظنیات درجه‌سنده قالمشدر . شو حالده ظنی اولان شیلرك خاطری ایچون قطعی اولان نصوص شرعیه تأویل اولنه‌مز .

هرنه قدر بورالری اساس مطلبدن خارج ایسه‌ده قارئین کرامك عفوینه مغروراً شرح وبیان ایلدم . انشاءالله وقت‌وزمانیله بو خصوصده‌غایت مفصل صورتده فکرمزی عالم مطبوعاتده نشر ایده‌جکز .

تواریخك خطیئاتی تعداد اولنورسه ، بر آدم قلمی ایله طابان بانه ضد ایکی نوع تاریخلر هرمملکتده اولدیغی کبی بزده دخی واردر . — مراد بك تاریخ عمومیسی وتاریخ ابوالفاروق یکدیکرینه تطبیق اولنورسه کافیدر . بری آخره اویمز ، حالبوکه هرایکیسیده مقبولدر .

صالا تورکلری

« پکین » ده بولندیغم زمان صالاتورکلری احوالندن بر آز معلومات آلمق فکرنده بولندم ایسه‌ده لسان مسئله‌سی پك آغر بر مسئله اولوب لسان بیلمدیکم جهتله لازم کلن معلومات استحصالنده دوچار مشکلات اولدم . بعضاً « غون — یان — باو » غزته‌سی صاحبی « جاو — یو — شین » جنابلری واسطه‌سیله استحصال معلومات ایدندم . فقط او خرستیان اولدیغی جهتله بکا لازم واهمیتی اولان شیلردن دوغری معلومات آلنه‌مزدی .

برکون مدرسه‌ده بولنیوردم ، بر آدم کلدی . مدرس نور محمد افندی ایله بر آز قونشدقدن صکره کندینك (صالا) دن کلدیکنی واساساً اورالی اولدیغنی سویلدی . او آراده مدرس بکا دیدی : بو افندی صالا تورکلرندن اولوب شیمدی اورادن کلمش . ذاتاً باشنده صاچی فلانی اولمدیغندن بزم مملکتك آدملرندن اولمق احتمالنی ظن ایدییوردم نه ایسه بز بو آدم ایله کسب معارفه ایتدك ، غایت کوزل چین لسانی تکلم ایتدیکی کبی غایت کوزل تورك لسانیده قونشیور . بو آدم بکا عادتا بر قردش کبی اولدی . وکندیسی‌ده تورك اولدیغی مناسبتله قردشلك اثبات ایدییوردی .

بو ذات محترمك اولدقچه معلوماتی دخی وار، هر نره‌ده‌سوز سویله‌نیرسه اولدقچه بیان افکار ایدییوردی . اسملری دخی اسماعیل .

اسماعیل افندی بزه حکمداران چین حقنده بروجه آتی بر معلومات ویردی : — بو ندن بشیوز سنه مقدم خاقان چین بزدن ایدی . بز اوزمان چینلیلرك حقوقی بر درجه تحدید ایتمشدك ، حقوق شخصیه وملیه‌لرینه دخی تجاوز ایدردك ، بزم نسوانمزه مخصوص البسه آنلرك نسوانی ایچون ممنوع ایدی . (شمدیده اویله) آنلرك البسه‌لری قیمت جهتندن بزمکیدن آشاغی اولاجقدی . صوکره هر نه‌زمان حکمدارلق مانغولره کچدی ایسه بزمکیلر قیام ایدرك نار فتنه ایقاد اولندی . نتیجه‌ده ینه حقوقمزی محافظه ایتمك شرطیله تابعیتی قبول ایتدك . حتی تورکلکمزی رسماً محافظه ایتمك اوزره معاهده عقد ایتمشدك . بزه اصلا وقطعا (خیطا) یعنی ذمی دیمیه‌جکلردی . خیطا — کیتای — قطای کلمه‌لری اساساً بر کلمه اولوب معناسی عبد دیمکدر .

صوکره مانجو خاندانته حکمدارلق صیره‌سنه کلنجه بزمعاهده‌لرمزی تجدید ایتدك ، شریعتمزه تجاوز اولنماماق اوزره هرنوع تکالیفی قبول ایلدك .

بزم ایچون مانجوریه تابعیتنه علامت اولان صاچ دخی مجبوری دکلدر . فقطشوصوك ایکی یوز سنه ظرفنده بعض امتیازلرمزی لغوایتدیلر ، دفعاتله بینمزده محاربه‌لردوام‌ایتدی . جامعلرمزی یاقدیلر ، برچوق حقوقمزه تجاوز ایتدیلر ، مع‌مافیه حقوق‌دینیه‌مزی محافظه ایتدك ، هرنه قدرچوق دکل ایسه‌ده علماده وار . بز ترکستان چینی‌ایله دائما مناسباتده بولندق ، آلتی‌شهره، کاشغاره طلبه کوندردك ، اورالردن بزه دائما علما کلدی ، اشته شوسببه مبنی الحمدلله بزدیانتمزی تماميله محافظه ایده‌بیلدك .

اوت برزمان مانجوریه حکومتی بزم حقوق‌دینیه‌مزه‌دخی تجاوزایتمك قصدنده بولندی . حتی مسجدلرمزه وعبادتلرمزه مداخله ایتمك ایسته‌دیلر ، تراویح نمازی ایچون کیجه‌لری طوپلانمایه‌جقسکز ، اوروجی بزم حساب ایله طوته‌جقسکز کبی تکالیفده بولنمق ایسته‌دیلر ، فقط بزاوزمان قیام ایده‌رك مملکتی آل‌قانلره بویادق ، اشته اوزمان ایمپراطور کندیسی پکین‌ده نوجه مسجدنده تراویح نمازینه کلدی ، نمازك نهایتنه‌قدر بولندقدن‌صکره اوراده مسجدداخلنده کندی الیله برفرمان‌یازه‌رق بزم‌دیانتمزه هیچ‌برزمان تعرض‌ایتمامك اوزره عهد ایتمشدی .

مع‌مافیه مسجدلرك اوزرینه خارجدن انواع حیوانات رسمی حك‌اولنمه‌سنی تکلیف

ایتدیلر . بو تکلیف چینك هرطرفنده قبول اولنديسه‌ده بزم صالاده قبول اولنمدی، بزم مسجدلرمزده بوکبی شیلر یوقدر .

چینلیلر اولدقجه بزم تورکلردن قورقیورلر ، بزم خلقمز هرنه‌قدر آز اولسه‌ق بیله اتفاقمز ، جسارت وغیرتمز ایله کسب اشتهار ایتمش اجدادمزك همتی سایه‌سنده بوکون راحتمز یرنده‌در .

بوندن برقاچ سنه مقدم بزم تورکلره عموم چینلیلر تجاوز ایتمشلردی ، فقط الحمدلله نتیجه‌ده کمال موفقیت ایله موفق اولدق . مسجدلرمزی یاقمشلردی ، تکرار بنا ایتدك . لکن نه‌چاره جهالت ثمره‌سی اوله‌رق کندیمزه برمختاریت ایدینه‌مدك .

بوصوك حرکتده شانلی موفقیتمز واردی ، هرنه‌ایسترسك ویره‌جکلردی ، نه‌چاره جهالت ، هیچ برشی استه‌یه‌مدك ، اویله‌جه کچدی . حتی مهام امور دینیه‌ده اولان طلاق مسئله‌سنی بیله احیا ایده‌مدك ، بزم چین‌مسلمانلرنده طلاق یوقدر .

صوردم : — مکتب ومدرسه‌لرك اصلاحنی فکر ایدنلر وارمی ؟

— اویله بر فکر قطعیاً یوقدر ویقین زمانلرده اولاماز . بوصوك سنه‌لرده بزم چین اولکه‌سنده بیوك بربلامسیونرلرك چوغالمه‌سیدر . شیمدی بوتون قورقومز بونلردندر ، چین حکومتی میسیونرلره مقابل برسوزسویلتمك ایسته‌میور . عاقبتی‌نه‌اوله‌جق‌معلوم‌دکل .

اوت بزم صال وآلتی شهر مسلمانلری کندیلرینی محافظه ایدرلر . فقط بومرکز مسلمانلری پك جاهل ، خصوصا پکین‌واطرافی صوك درجه‌ده متعصب، مفتی‌عبدالرحمن دخی ملته سوز آکلاته‌میور . بوملته اسارت تماميله طبيعت اولمش ، اکثریت‌ایله عادات مجوسیه شریعت یرنده قائم اولمش ، هرشی‌عادته بنا اولنیور ، میراث مسئله‌سی دخی‌عادت اوزره قائمدر . نسوانمز عمومیتله تربیه‌دن محروم ، ایاقلرینی کوچولتمك فرض کبی تلقی اولنمش ، شیمدی حکومت طرفندن شدید امرلرویرلدی ، نسوانمزك آیاقلرینی کوچولتمك قطعیاً ممنوع اولدی . فقط ملت قبول ایتمیور ، زیرا آیاقلری کوچولتمك عادتا طبیعت اولمش . بوحاللری دوشوندکجه صوك درجه مأیوس اولیورم .

شیمدی یکانه برامیدمز وارکه تورکیه حکومتی طرفندن علما ارسال اولنوبده بزم چین مسلمانلری ایچنده حقائق اسلامیه‌دن بحث ایدر واعظار ظهور ایدرسه چوق کوزل اولوردی . کچن سنه ایکی‌معلم کلمش پك کوزل خدمت‌ایتمشلردی . فقط‌بزم چینلیلرك‌سوء حظی معلوم ، آنلرده بوراده اوطوره‌مدیلر . علی‌رضاافندیدن چوق‌بیوك خدمتلر‌مأمون ایدییوردق ، نه‌چاره اولمدی .

پكينده شو صورتله برصالا ـ صالاريه توركى ايله ملاقات ايده رك خيلى استفاده ايتمشدم.

« چين علماسنده مستعمل كلمات عربيه »

صورت تكلم

آنسالام عليكن — السلام عليكم

عمرو — كم عمرك وكم سنك ديمكدر.

حلالو فيه — هل انت متزوج

ولدو — هل لك اولاد

ملكو ـ اى ملكو — من اى مملكته

مانكه — انت من اهل مكه

عالم فيه — انت من العلماء

عموم چين علماسى بيننده معروف ومستعمل كلمات عربيه بوقدردر. بوندن زياده سى همان يوق ديله جك درجه ده در.

چين علماسى هيچ برزمان جهالتى اعتراف ايتمز، كنديلرينى هميشه عالم ظن ايدرلر، كندى بيلدكلرندن اصلا وقطعا شاشمزلر. كنديلرنجه معتادلرى اولان برشيئى كوستروبده آنك عدم جوازينى فقه كتابندن كوستره رك « هذا لايجوز » ديرسك كتابى باقار ومطالعه ايدرده « نعم نعم، لكن چينى عادتو » دير. قطعياً تصديق ايتمز.

حتى بعدالصلوة آيت الكرسى اوقوركن « من ذالذى يشفع عندها » اوقور. خيراويله دكل « عنده » لازمدر. ديله جك اولورسه ينه ديركه « چينى مسلمانى عادتو » يعنى چين مسلمانلرينك عادتيدر، ديمك ايستر، بشقه هيچ برسور ديمز.

« پكينده برمكه لى سيد ايله ملاقات »

بن پكينده بولنديغم زمان مكه لى برسيده راست كلدم، اسمى سيد حسين.

سيد حسين چين داخلنده تمام ايكى بچق سنه جولان ايتمش غربدن شرقه دوغرى همان كوى كوى دولاشه رق كلمش، « اكر بوآدمك شهادتى مقبول ايسه » ديركه: « بن قارش قارش كزدم؛ هرنره ده برايكى كيجه ياخود برهفته قالدم ايسه همان تأهل ايتدم، اون آلتى

باکره تحت نکاحمدن کچدی - بن بونلرك احوالی تماميله بيلورم . عموميتله چين علماسنده مايجوز بهالصلوة قرائت اوقور آدم يوقدر . حتی نسوانك آياقلرينی کوچلتمهلرندن طولايی اغتسال ايدهميورلر . زيرا او آياقله اللرنده آغر ابريق قالديرمق ممکن دکل »

معمافيه چين مسلمانلرنده هريرده صلابت دينيهلری فوق العاده اولوب دين اوغرنده هرنوع فدا کارلغه باش اکمشلردر . مسجد ومدرسهلری دخی معمور ، اك اوفاق قاقريهلرده دخی مطلقا مسجد وارايسه مدرسهده بولنيور ، حتی بن ديهبيلورم چينليلر بوجهتله بزم عربلری بيله کچمشلردر .

بونلرك ديانت يولنده اتفاقلريده شايان تقدير وتحسين اولوب ، اوت آرالرنده نهقدر عداوتلری اولسهده دين مسئلهسنه کلدکده عداوت شخصيهلرينی کلياً خاطرلرندن اخراج ايديبيورلر . مکلی برسيد چينده ايکی بچق سنه جولان ايدرده برقدرجك برفکر بيان ايدهبيلورسه دوغريسی شايان تبريك وتقديردر .

« چينده صاچسز آدم »

پکين جوارنده « واك - فان - چق » نام قريهده صاچسز ايکی آدمه راست کلدم ، بردن بره غرابتمی موجب اولمشدی . زيرا چينده ساچسز برچينلی يه تصادف اولنهمز .

بونلردن بری عبدالرحمن غايت متعصب برمسلماندر حتی کندی عربی اسمندن بشقه اسم قبول ايتميور ديکريده مخدوملری يونس افندی ، چينجه اسمی « مهرديان - چين » در

بوايکی ذات ايله کسب معارفه ايتمشدم ، صاچلرنی نهايچون کسدکلرنی صوردم يونس ديدی . روح البيانده کوردم رجال ايچون ذی نسا ايله تزين ايتمك جائز دکلدر .

— صاچکزی نهزمان کسدکز ، چينلی لر مو آخذه ايتمديلرمی ؟

— کسديکمز اوچ سنه اولدی ابتدا بن روح البيانده اوعبارهلری کورديکمده پدرمه سويلهدم ، اوهمان صاچنی کسدی .

ايرتهسی کونی بنده کسدم . بونك اوزرينه شهرمزده قيامتلر قوپدی ، حکومت رجالی برطرفدن ، علمامز برطرفدن بزه هجوم ايتديلر نهايسه نتيجهده بردرجه اقناع ايتدك ، کتابدن عبارهلر کوستروب خلوص نيتمز سبب نجاتمز اولدی .

انسانلرك احوال روحیه‌سی پك عجایب اولییور ، بویله عادی برشیلر میلیونلرجه آدملره عقیده اولییور . صوكره‌ده هیچ امید اولنمدیغی زمانده بویله‌ك عادی آدملر طرفندن او عقیده‌لرده اساسندن تخریب اولنیور . ذاتاً اوكبی عقیده‌لرك اساسی جهالت اولیوردە ، صوكره جزئی برضربه ایله اك ضعیف بر آدم طرفندن تخریب اولنیور .

یكیندن مفارقت

یكیندن مفارقت ایتمك اوززه بولونیورم . مفارقت ایده‌جكم ، لكن خرجراهمز یوق ، نه‌یاپه‌لم ؛ ایرقوتسكی‌ده شیخ الله افندی‌یه مكتوب یازمش وپاره كوندرمه‌لرینی استرحام ایتمشدم . بوصره‌ده برروئیا كوردم :

بركون معناده كنج برچینلی كلدی بكا دیدی : سزی بانقه‌یه استه‌دیلر پاره كلمشدر . بنده بانقه‌یه كلدم پاره آله‌جغم ، بنم پاره‌م برسد اوزرنده بولنیور ، پاره‌نك اوستنده‌ده برروس پولیسی اوطورمش ، هرنصل ایسه‌بن پاره‌یی آله‌مدم .

روئیا بویا بعضا یاكلشده اولور ، امیدمی كسه‌میورم ، صوك‌درجه صبرسزلق ایله پاره‌نك كلمه‌سنه منتظرم ،

بركون صباح ساعت اون راده‌لرنده حجره‌مده بولنیورم ، چینلی برچوجق كلدی ، نه‌ایچون كلمش بیله‌میورم ، فقط چوجغی طانیورم . ترجمان كتوردم ، چوجغه نه‌ایسته‌دیكنی صوردم .

دیدی : سزه‌خبر ویرمك ایچون كلدم بانقه‌ده یوزروبله پاره واركلوب آلسون ، دیدیلر .

بنده اوكون هرنصل‌ایسه مشغول بولنیوردم . دیدم : یارین كلور آنورم .

ایرتسی كونی بانقه‌یه كلدم ، دیدیلر : — سزه پاره‌یوقدر ، یاكلش خبر ویرلمش مأمورك یوزلری رنكارنك تبدل ایتمكده ایدی .

بنمده حیرتمی موجب اولدی ، نصل اولورده یاكلش خبر ویریله‌بیلور ؟ هرنه‌قدر دوشوندم ایسه‌ده عقل ایردیره‌مدم ، عودت عودت ایتدم . اوه كلدكدن صوكره برمأیوسیت ایچنده بولنیورم .

هرنصل‌ایسه برهفته مقدم كورمش اولدیغم روئیا خاطرمه كلدی ، اوساعت خاطرله‌دم

بوكره بنی بانقه‌یه دعوت ایتمك ایچون كان چوجق عینا اورؤیاده كوردیكم چوجق مش ، صانكه طانیورم كبی كلمش ایدی .

آرتق بانقه‌دن امیدمی كسدم ، ذاتا رؤیالرمه‌ده قناعتم وار . آرتق نه‌چاره بوپاره‌یه هرنه اولدیسه اولدی اوراده‌ده آرامق هیچ ممكن دكل . ایستر ایسته‌مز شیمدی پكین‌دن مفارقت ایچون برچاره آرامه‌لی . پاره‌سز نصل یوله چیقمق ممكن اولور ؟ غریب برحال مفتی عبدالرحمن افندی‌یه مراجعت ایده‌رك اللی دولار پاره قرض حسن ایسته‌دم . اوده پاره بوله‌مدی ، بیچاره نه ایسه عنها منها طوپلادی ، یكرمی دولار پاره ویردی . بوپاره ایله هرنصل اولورسه اولسون پكین ی ترك ایتمكه قرار ویردم . جماذی‌الاخیره اواخرنده‌چین پای‌تختی اولان پكین بلده‌سنی ترك ایتدم .

« روس مأمورلرینك دنائتی »

بن اوراده پاره‌نك عدم وصولی شیخ‌الله افندی‌یه یازمشدم ، شیخ‌الله افندی « روس چین بانقه‌سی » ایرقوتسكی شعبه‌سنه مراجعت ایده‌رك عدم وصولی سویلر واعاده اولنمه‌سی استر .

ایرقوتسكی ، بانقه شعبه‌سی پكن شعبه‌سنه مراجعت ایتمه‌سیله پكین شعبه‌سیده پاره‌نك تسلیم اولندیغنی اخبار ایدر . اما كیمه تسلیم اولنمش ینه معلوم دكل .

بز سیاحتمزه دوام ایتدك ، نهایت درسعادته كلدكدن صوكره‌یعنی تمام برسنه صوكره شیخ‌الله افندی بزه پكین بانقه‌شعبه‌سینك اعلامنی اخبار ایدیور .

بنده بوراده پكین‌ده بولنان علی‌رضا افندی‌یه مراجعت ایده‌رك پاره‌نك كیمه تسلیم اولندیغنی بانقه‌دن تكرار استخبار ایتمه‌سنی استرحام ایتمشدم .

بوكره علی‌رضا افندی بزه اخبار ایتدی : «پاره دها بن پكین‌ده ایكن كلمش ، فقط اوراده مأمورلرك كافه‌سی روس اولدیغندن هرنه‌سببه مبنی ایسه ، سز پكین‌دن كیتدكدن صوكره بانقه بوپاره‌یی نوجه‌مفتیسی عبدالرحمن واك كوان جنابلرینه تسلیم ایتمشدر . عبدالرحمن جنابلریده پاره‌كزی كوندره‌جكدر .»

باقكز شودنائتی ، بیچاره برفقیر سیاحك قوت یومیه‌سی ایچون تدارك ایتمش اولدیغی

برقاچ پاره‌سنك وصولنه ممانعت ایدییور . بانقه تجارت خانه ظن ایتدیکمز بر دائره لدی الایجاب خفیه‌لك وظیفه‌سنی دخی ایفا ایدیور .

ذاتا بوبرنجی دفعه دکل . عینا بروقعه یوقوهاماده دخی کچیرمشدم ، اوراده دخی عین بانقه‌نك شعبه‌سی بوصورتله معامله‌ده بولنمشدی . کلش پاره‌می بکا تسلیم ایتمیوب اعاده ایتمشدی .

ایشته مدنیت مکملیات دنائتدن ایسه اوکادیه‌جك یوق . اوت اویله‌در ، روس ایچون بوتون برتجلی‌در ، نه‌قدر ممنون اولورلرسه حقلری واردر . بردشمانلرینی برقاچ کون یولدن آلاقویسه‌لرنه بیوك انتقامدر !

« خانقو »

خانقو غایت بیوك برمرکزدر ، اك جسیم چای فابریقه‌لری بوراده بولنیور . خانقو اسمی ذکر اولندیغی کبی همان انسانك ذهننه چای تبادر ایدر . بوراده چایك انواعی اعمال اولنیور هرنه‌قدر عموم چین اولکه‌سی چای ایله کسب اشتهار ایتمش ایسه‌ده اصل چای خانقو ونواحیسنده اولدیغی قدر هیچ برولایتده بولنمزمش .

خانقو بلاد چینده اك مشهور بلده‌لرندر . پکین ایله خانقو بیننده منتظم شمندوفر خطی هفته‌ده اوچ دفعه اولور ٧٥٤ میل (یدی یوز اللی درت) . شمندوفر کیجه‌لری کیتمز — صباح قالقار اقشام یاتار بوصورتله آنجاق اوچ کونده قطع مسافه ایدر . بوایکی آراده دخی مسلمان بلده‌لری پك چوقدر . هرزده مسلمان بلده‌سی وقریه‌سی وارایسه اوراده مسجدلروار .

خانقودن شانحای بلده سنه کیده‌جکم ذاتا بورالرده اقامت دخی ایده‌میوردم ، زیرا جیب همایونمده بش پاره‌لر قالمدی ، برکت ویرسون اوراده روس چین بانقه‌سی شعبه‌سی اعضالرندن وسیلیف نامنده برروسه تصادف ایتدم . ایکی اوچ کون قدرده آنك خانه‌سنده بارینددم . مدرسه‌لرده دخی کچنمك ممکن ایسه‌ده انسان بعضا بیوك بر مأیوست ایچنده قالیورده هیچ برشیلری کورمك ایسته‌میور خانقوده غایت یورغون برحالده بولنیوردم ، ذاتا پکینده ایکن صوك کونلرمی راحت سزاوله‌رق خسته‌خانه‌ده کچرمشدم ، واورادنده نهایت درجه‌ده راحت‌سز کلمشدم .

ذاتاً قوللك حالی يدقدرت. قارشوسنده تسليميتدن بشقه بر شی دکلدر . بالخاصه سفرده اکثريتله پارهده بولنمزسه بوسبوتون مسلوب الاختيار بولنيور . استرايستهمز انسان کندی النی آياغنی باغلوب کندينی يدقدرته تسليم ايدييور . ظن ايدرم انسانلرك قدری الكزياده تصديق ايتدكلری زمانلر بوكبی زمانلر اوليور .

بنده کنديمی تماميله يدقدرته تسليم ايدهرك خانقودن شانحايه دوغری پياده اولهرق خطوه انداز اولمايه قرار ويرمشدم . بركون صباح ايكن ساعت آلتی اشبالرمی اوموزهلهرق كمرهمت بلده ، عصای توكل الده (قدم صای) خطوهلری امداد ايدر ، ساعت جيبمده اولهرق خانقو بلده سندن شرقه دوغری طابانه قوت ، مدد سندن يا ربی ، ديهرك حركت ايتدم .

« خانقودن مفارقت »

شعبان المعظم ٣ ياخود ٤ نجی كونی بلدهٔ مذكورهيی ترك ايتدم ، ذاتاً پياده كزمكدن اوصانمايورولمام ، چين داخلنده نصل كزمك اصولنی دخی اوكرنمشم . يوللرك امين اولديغنی ، خوف و خطر بولنمديغنی دخی بيلورم . يالكز اولسه اولسه قورد هجوم ايدهجك آنك دخی چارهسنیاوكرنمشم ، دائما اوفاق برطوربهايله بم بياض طوپراق بولنديريلور . كيجهلری اويويهجق زمانده بياض طوپراقدن بر دائره ياپيلور ، انسان دائرهنك ايچندهبولندقچهقوردلرك هجوم وتجاوزاتندنمصون قاليور . بوغايتمعروفدر .

(ديهجكم كليور : « چينك قوردلری آوروپاليلردنمدنيدر » زيرا حدودنهاولديغنی آكلايهبيلور) .

خانقو ايله شانحای آرهسی (٥٨٥) ميلمسافهدر . آهسته آهستهخطوهاندازاوليورم . يولده قريهلر يكديكرينی توالی ايدييور . ذاتاً بوتون چين اولكهسنده قريهلر بربرينه غايت يقين بولنور . انسان هرقريهدن كچدكچه سيرجيلرك كثرتی جالب دقتدر ، سورو سورو انسانلرسزی تشييع ايدر وبعضا قريهده مسجد فلان تصادف ايدرسه قپوسنده اوطورور ، استراحت ايدرسهم يوزلرجه آدم طوپلانير سير ايدرلر . مسلمانلراولورسه : مسلمانی ! مسلمانی دير . زيرا بييقلرمی آچيق ، كسيلمش كورييورلر . مجوسيلر ايسه

« حوی حوی » دیرلر ساعتلرجه آرقه‌مدن برابر کلورلر ، کمال حیرت ایله باقارقالور . (لحیه) صقاله پك زیاده تعجب ایدرلر .

معلومدرکه چینلرده صقال پك نادر بولنور ، اولسه بیله بزده اولدیغی کبی صقال قطعیا یوقدر . شو سببدندرکه صقاله کمال حیرت ایله باقارلر . بویالکز قریه‌لرده دکل ، پای تختلری اولان پکین بلده‌سنده دخی سورو سورو آدملر آرقامدن کزردی. بالخاصه جاده اوزرنده برخانه‌ده اچیق پنجره‌یه اوطوردیغم زمان یوزلرجه آدم سوقاق اوزرنده طوپلانیرباقار ،جاده کچلمز برحاله کلوردی . بعضاً‌ده مخصوص ساعتلرجه اوتورردم .

بوراده شوده خاطریمه کلدی بز بوکبی وحشی یالکز چینلیره اسناد ایتمه‌یه‌لم ، بلکه اوروپا مرکزی اولان پترسبورغ موسقوه بلده‌لرنده برچینلی ملی البسه‌سیله ، یابرتورك فس ایله کچه‌جك اولورسه بوتون پترسبورغ اهالیسی آرقاسندن کلور ، الی یومنا هذا بزم سفیرلرمزك آوروپاده فس ایله کزه‌مدکلری دخی بوسببدندر .

بوندن اوتوز قرق سنه مقدم تاتارلرك پترسبورغه ابتدا کلوبده تجارت قاپولرینی آچدقلری زمان پترسبورغ اطرافنده اولان روسلر یکرمی اوتوز کیلو مترەلك برمسافه‌دن مخصوص تاتار کورمك ایچون کلورلرمش . مرحوم ابراهیم افندی آلیشف بونی دائما سویلردی ،دیردی : بعض یکرمی اوتوز آدم اطرافمزی صارارلر طوپلانه‌رق باقه‌لورلر .

اوتوز بش سنه صوکره پکینده‌عین حال دوام ایدرسه تعجب اولنه‌مز ، شوصورتله قریه‌دن قریه‌یه آلایلر ایله کچه‌رك سیاحتمه دوام ایدییوردم . او کونی اقشامه قدر یورودم ،قدم صای ۳۸ بیکی کوستردی.

کیجه‌لری ممکن اولدیغی قدر اسلام قریه‌سنه تصادف ایتدیرمکه چالشیردم . مجوس قریه‌لرنده دخی قالدم ایسه‌ده نسبةً پك آزدی .

شو صورتله اونبر کون متمادیاً پیاده کتمك ۱۱۸ و ٥٨٦ خطوه قطع مسافه ایتمك بنی خیلی یورمشدی . شو سببه مبنی اورالرده بولنان مشاهداتمی تماميله قید ایده‌ممشمدر . وبالخاصه قریه‌لرده پك غریب حاللره تصادف ایدردم ، هله یانجیان نهری سواحلندن کچدیکم زمان غریب غریب اسکله‌لره راست کلوردم ، پك کوزل حاللرده بولنوردم ، بعضا اللهك طاغلرنده بلند آواز ایله اذان محمدی اوقوردم ، تلاوت قرآن ایله قطع ایتمکده اولدیغم مسافه‌یی تخمین ایدردم . بر جزء قرآن اوقودیغم زمان تقریباً اوچ کیلو مترەلك بر مسافه قطع ایتمش بولنوردم . هوا غایت لطیف ۲۸ الی ۳۵

حرارت بولنوردی . یانجیان ـ کینغین نهرنده اغتسال ایدرم . بعضاً ساحل نهرده یاتار اویوردم ، وبعضاً استراحت ایدردم ، هر قریه‌یه کلدیکمده دائما چوجقلره دقت ایدردم . کوچوك چوجقلر ایچنده اسلام چوجقلری بولنورسه بم صورتمه بر کره باقار بیقلریمی کسلمش کوردکاری کبی اوکیمه کچر « مسلمانی لایله لاایله»دیر دوغری مسجده کوتورر ، « لیبه‌یصی » دیر [لیبه یصی مسجد دیمکدر .]

بو چوجقلرده اولان حسیات بنم چوق دفعه‌لر دقتمی جلب ایدردی . کندیلرنده آیروجه بر مسرت ، « لیلا لیلا » بیوروکز دیه‌رك دعوت ایتمه‌لری عادتا بر حسیات معنویه‌دن ایدی ، او یوزلرنده کوزلرنده اولان بشاشت انسانی آغلاته‌جق درجه‌ده اولوردی ، بمضاده کندی کندیمه آغلاردم. بر دفعه بر صوکنارنده استراحت ایتدیکم زمان آجلقده غلبه ایتمشدی ، کندی کندیمه کوزلرمدن یاش کلدی ، اوراده تصادفی نهایت اون درت یاشلرنده بر چوجق بولنیوردی . باقدم اوده آغلایور . ایکی آراده ترجمان یالکز کوزلرمزدن آققده اولان یاش‌ایدی . بوچوجقلرده بویله‌طبیعی برمسرت کوریلمه‌سی هیچ شبهه‌سز معنویات اسلامیه‌دن براثر معجزدر ، بن‌معصوملرك حسیاتندن دائما متأثر اولوردم .

صوکره دائما اسلام قریه‌لرینه کردیکم زمان خانه‌لرك قاپوسنده حروفات عربیه ایله یازلمش کلمهٔ توحید . یا مفتح الابواب ، بسملهٔ شریفه‌دقتمی جلب ایدر . اسلام مغازه‌لری قاپوسنده ابریق، تسبیح‌رسملری بولمه‌سی‌هپ چیناشمش آدملرك اسلامیت ایله‌کندیلرینی کوسترمك استه‌دکلرینه دلالت ایدردی .

خلاصة الخلاصه اسلامیتك غایت تحیب معنویاتی آز دکلدر بونلری کورمك ایچونده انصافدن بشقه برشی لازم دکل ، جزئی برانصافه مالك اولان بونی انکار ایده‌مز .

بن‌اورالرده خرستیان اولمش چینلیلری دخی کوردم بلکه‌ده پك چوق کوردم . بونلرك اولادی امریقالی بیلمه‌م نرملی دیکرخرستیانی کوردکاری زمان قاچیورلردی .

بن‌بوراده اون برکون ظرفنده پك بیوك مسلمان بلده‌لرندن کچدم ، اوچ ، بش مسجد ، اون یکرمی مسجدی اولان بلده‌لروار ، نانکین بلده‌سنده اللی ایکی مسجد بولنیور . مسجدلر ایچنده غایت معمور مسجدلر وار .

نهایت برکون « طای صو » اسکله‌سنه کلدم ، بوراده برایکی کیجه استراحت ایتدم. بورادن هرکون غایت کوزل ژاپون واپورلری خانقوایله شانخای بیننده هرکون پوسته یاپیور . بوراده اولان واپورلر تمام روسیه‌نك وواغه نهری اوزرنده اولان « قفقاز

میرکور » واپورلری کیدر . بك اوفاقلری دخی وار . بهمه‌حال بو واپورلری کافه‌سی ژاپونلرکدر .

برکون صباحدن اسکله‌ده بولنان واپوره ابتدا آجنته مأمورلرندن برینه کندمی تعریف ایتمشدم ، دیدی : شمدی نره‌یه کیده‌جکسکز ؟ دیدم : شانحایه . بونك اوزرینه کندیلرینك واپورلریله کتمه‌می تکلیف ایتدیلر . برنجی موقعدن یروره‌جکلرنی دخی سویله‌دیلر .

« شانحای »

بوراسی چین‌ده‌اك‌بیوك تجارت لیمانی اولدیغی کبی بلکه‌ده دنیانك اك بیوك لیمانلرندندر . شانحای چین داخلنده اك‌معمور شهراولوب عادتا آوروپانك بیوك‌شهرلرینی آکدیرر . بن‌بوراده ابتدا « لو حالو » محله‌سنده کائن مسجده کلدم . بوراده مسجد پك‌اوفاق ایسه‌ده غایت معمور ومنتظمدر . مسجد داخلنده الکتریق تنویراتی ومفروشاتی عادتا بزم سلاطین مسجدلری کبیدر . مسجدك یاننده مسافرلره مخصوص بش‌عدد حجره مفروشاتی‌ایسه اك‌منتظم اوتل مفروشاتی قدر مزیندر مسافرخانه حجره‌لری دخی الکتریق ضیاسیله تنویر اولنور .

بوراده بکا برحجره ویردیلر مسجدك آخونی غایت کوزل مسلمان برآدم اولوب بزه صوك درجه‌ده احترام‌ایتدی . اولدقچه افادهٔ مرام ایده‌جك‌قدر عربجه‌سیده‌وار . منور الافکار برآدم . بوذات محترم ایله برآز صحبت ایتدك . برنجی‌کون بینمزده بروجه آتی برمحاوره جریان ایتدی :

«لو حالو » مسجدی خارجنده یعنی سطحنده دیکر مسجدلرده اولدیغی کبی صور مجسمه یوقدر . بونك‌سببنی صوردم .

— اوت . دیدی . اسکی بنااوزرنده تمام دیکرمسجدلرکبی صورمجسمه‌بولنیوردی . فقط بوکره بوندن اون‌سنه مقدم تجدیدایدرکن بن‌چوق‌غیرت ایتدم ، اوصور مجسمه‌نك رفعنه موفق اولدم . بونك ایچون عموم علمامز بنی مؤاخذه ایتدیلر ، فقط بن کمال جسارتله اقدام ایتدم ، بینمزده بیوك نزاعلر اولدی . حتی مسجدك بناسی تمام اولدقدن صکره سطحنده اوچ آی عمله توقیف اولندی ، دعوا ایتدك ، نهایت الامر لله‌الحمد

تمام چین علماسنه غلبه ایتدم ، شو صورتله عموم چین اولکه‌سنده برنجی دفعه اوله‌رق موافق شرع اعمار اولنمش بر مسجد وارایسه‌ده اوده بزم مسجدمزدر .

— ظن ایدرم بوطرفلرده علما ایچنده صاچسز آدم‌دخی سزدن بشقه یوقدردکلی؟

— وار ، فقط اولدقچه آز . « نانکین » علماسی اکثریتله صاچلرینی کسدیلر . فقط نسبةً دهاپك آزدر . مع مافیه بزم بوجهت علماسی صاچلری عن قریب کسه‌جکلردر .

— بن سزك سیماکزده چین سیماسی کوره‌میورم .

— بن چینلی‌یم ، فقط اجدادم « یونه‌نسی » دن اولدیغی جهتله هر نصل ایسه‌ده بزمکیلرده تورك سیماسی محافظه اولنمشدر . اصلمز تورك اولسه‌بیله هرجهتدن چینلشمش تورکلردن اوله‌جغمز شبهه‌سزدر .

ذاتا عمومیتله چین‌ده اوتورکلرك کافه‌سی دنیله‌جك درجه‌ده وبالخاصه جنوب شرقی تورکلری تمامیله چینلشمش ، تورکلکدن هیچ نام قالمامشدر . شیمدی کلمش اولدیغکز یولده خانقودن بورایه‌قدر خالص تورك سلاله‌سی یك چوق قریه و بلده‌لر وار ، فقط تورکلك نامنه هیچ برشیلر یوقدر . ظن ایده‌رم ، کندیکزده کورمش وکسب قناعت ایتمش‌سکزدر تورکلك اثرندن نه‌لر وار .

— اوت بن کوره‌مدم ، فقط بعض مواقعك اسامیسنی تورکجه کوردم ، بعض نهرلرکده اسامیسی تورکجه کبی کلییور .

— بعض دکل ، چوقدر ، ذاتا اسکی زمانلرده بوندن اوچ درت عصر مقدم تورکجه تکلم ایدنلر کثرتله بولنورلرمش ، حتی شیمدی چین داخلنده چین لسانی‌یك چوق شیوه‌لره منقسمدر ، بعض مدققلر ۲۴ شیوه اولدیغی یازدقدن صوکره لسانده‌کی اختلافی دخی تورك دیلنك قارشمه‌سندن ایلری کلش دیرلر . بورالرده چین لسانی مرکزه نسبت اولنه‌میه‌جق درجه‌ده متبدل بولنیور ، دها جنوبه دوغری کیدرسه‌کز دهازیاده تبدل ایدر .

بن سزه شویله برتصویر ایده‌جکم : خاربین واطرافنده اولان لسان موقده نه قدر برلساندر ، صوکره شانحای ، کوان ، تزین ، قانصولرده شیوه تبدل ایدر . فقط بربرلرینی تمامیله آکلارلر ، پکین‌لره ، دهاجنوبه دوغری کیده‌جك اولورسه‌کز بورالرنده خاربین ، مانجوریه لسانی بردرجه مشکلات ایله آکلاشیلیر . خانقو ، نانکین وبزلر خاربین لسانی افادهٔ مرام ایده‌جك قدر آکلایه‌مه‌یز . اماپکین لسانی تمامیله دنیله‌جك درجه‌ده آکلایه‌بیلورز . بورادن قانتون ، خانکاو جهتلرینه کیدرسه‌کز آنلر بردرجه بزم ایله

افادهٔ مرام ایدرده پکین لسانی بیله مزلر. دها یوقاری صبجوان . یونهن . تونکین اورالری بزم لسانمزدن هیچ برشیلر آکلایه مزلر . پکین ، خاربین لسانلری آنلره نسبتله بسبوتون بشقه برلسان اولور .

دها مختصری جنوبك لسانی شمال بیلمز ، مرکز هرایکی طرفی آز آز بیلور ، مجموعی یکرمی درت قدرلساندر . فقط بن هپسنی بیلیورم . زیرا اساس ینه بردر .

شانخای :

غایت بیوك بر شهر شهیردر . بوراده دنیانك هرطرفندن آدم بولنور : عرب وار ، هندلی وار ، ایرانی چوق ، انکلیز همان ا کثریت تشکیل ایدر . فرانسز وار ، امریقان وار ، آلمان وار ، ژاپونلرده آیروجه بر محله تشکیل ایدییورلر ، یالکز عثمانلی تورکلرینه تصادف ایده‌مدم .

بلده‌نك معموریتنه کلنجه آوروپا بلده‌لرندن هیچ بر جهتله تفریق اولنه‌مز ، الکتریق ترامـوایلرینك کثرتی ، اوتوموبیللرك کثرتی ، دها بیلمه‌م نه‌لر ، تلفونلر ، عادتا اوروبجك آنی کیبدر .

هیچ شبهه یوقدر بوراسی برچین اولکه‌سیدر . فقط بلده ایسه Entre - nationale بر بلده اولوب حاکمیت اداریه تماماً Administre r انکلیزلر تصرفنده‌در . ظاهره باقیله‌جق اولورسه عادتا بر انکلیز بلده‌سیدر . پولیس ریاستی ومأموریتی کاملاً انکلیزلرده ، آراده صیره‌ده اوزون صاچلی چینلی پولیس نفرلری دخی کورولورسه‌ده بلده‌نك مرکزنده اولمیوب کنارلرنده‌در . مرکز پولیسلری عمومیت ایله هندیلر ، رئیسلری انکلیزلردر . هر هانکی جاده‌یه چیقارسه‌ك مطلقا قوجه‌مان صارقلی هندستان مجوسیلری زبانی کبی آتش فشقرمقده اولدیغنی کوریرسك . بونلرك چینلیره تسلطلری انسانك تویلرینی اوریرتر ، بر آدم شانخای ، تنزین ، خانکان بلده‌لری اداره‌سنی نظر اعتباره آله‌رق محاکمه ایده‌جك اولورسه انکلیزلرك چینی تمامیله استیلا ایتمش وتحت اداره‌لرینه کچرمش اولدقلرینه کسب قناعت ایدر .

شانخایده اجنبیلر :

اجنبیلر بوراده غایت سربست تجارت ایدییورلر . هرملتدن زیاده انکلیزلر بوتون تجارتی الده ایتمشلر ، پك آز اولسه‌ده بزم سوریه‌لیلر وار ، بیروت اهالیسندن صالح

طباع نامنده بر کنج بولنیور ، تجاربجه معتبر بر آدمدر . ایرانیلردن برقاچ بیوك تجار وار ، هندلیلرده وار ، فقط هندلیلرك اکثریسی شیعی اولوب اهل سنتدن یالکز (امین بخش) نامنده بر ذات عالیقدر بولنیور . امین بخش غایت مسلمان ، کوزل بر آدم اولوب بزه آیروجه احترامده بولندیلرحتی توکیوده بناسنی تصور ایتمش اولدیغمز مسجد حقنده بیوك فدا کارلقده بولنه جغنی سویله مشدی .

عیسی بهائی برادرلری دخی آیروجه اکرامده بولندیلر . بورالرده بزم اهل اسلامدن بوکبی بیوك تجاران معتبرانك بولنمه سی غایت مهم ، شایان شکران وافتخاردر . لکن مع التأسف نسبةً پك آز . دها چوقچه بولنسه ایدیلر ، بزم چینده منافعمزه بیوك خدمتلر ایدرلردی .

شانخایده یرلی مسلمانلر :

نفس شانخایده یرلی مسلمان پك آز : مجموعی اوچ محله و اوچ مسجد . بورانك یرلی مسلمانلرنده دخی بیوك تجاران معتبران بولنیور . مسلمانلره مخصوص بر غزته دخی وار ایسه ده غزته نك اکثر مشتریلری مجوسیلرمش .

غزته صاحبی شمسی — « جن ـ جاك ـ لو » غایت کوزل آدم ، اولدقچه عربی بیلور ، انکلیز وژاپون لسانلرینی ده بیلورمش ، بو آدم ایله ده برقاچ دفعه لر ملاقات ایتدم ، کندیسی انکلیز سیاستنی تعقیب ایدر بر آدمدر .

شانخای جوارنده مسلمان قریه لری پك چوق بولنیورمش ؛ مع التأسف بن چوق دولاشه مدم ، زیرا بر طرفدن جیب مبارکك عدم مساعده سی ، دیکر طرفدنده غایت یورغون بر حالده بولنیوردم . شو سببه مبنی بن بورالرده پك آز وقت کچیره بیلدم .

آخوند جنابلریله تکرار ملاقات :

آخون « واك ـ تیاك ـ فو » جنابلری چین علماسی ایچنده اولدقچه حریت افکاره مالك بر آدم اولوب هرجهتی اطرافلیجه ملاحظه ایده جك قدر بر اقتدارده مالکدر . بن بو آدم ایله بر آز معارفه پیدا ایتدکدن صوکره چین مسلمانلرینك استقبالی حقنده فکرلرینی صورمشدم بکا بروجه آتی بیان مطالعه ایتدی :

« چین مسلمانلرینك استقبالی چینلیلرك استقبالنه مربوط اولوب چینلیلر کندی حقوق حکمرانیلرینی محافظه ایده بیلورلرسه ، بزم اهل اسلام دخی اسلامیتلرینی

محافظه ایدرلر. زیرا چین حکومتی شیمدیلك جاهلدر. چینلیلر کندیلرینی طوپلایه‌رق مملکت داخلنده دیانت مسئله‌لرینه جدی بر نظرله باقه‌جق درجه‌لره کلنجه مسلمانلرده کوزلرینی آچارلر حقوق دینیه‌لرینی مدافعه ایده‌جك قدر بر قوته مالك اولورلر. بلکه‌ده زمان کلور چینلیلر اهتدا ایدر، اما مسلمانلر دینلرینی ضایع ایتمزلر. اما برده وارکه اکر انکلیزلر بو مملکتی تحت تصرفلرینه، بلکه‌ده تحت حمایه‌لرینه کچیره‌جك اولورلرسه اوزمان بزم بیچاره مسلمانلر ایچون موت احمر اوله‌جقدر. چونکه انکلیزلرك بوتون آمال سیاسیه‌لری اسلامیتی کوکندن قالدیرمقدر.

بوکون هیچ حقلری یوق ایکن ینه بزم مسجد و مدرسه‌لرمزك امورینه مداخله ایتمك املنده بولنیورلر. شیمدیدن بنم مدرسه‌مه ال اوزاتمق ایستیورلر. کچنلرده ایکی اوچ هندلی مسلمان پولیسلری کوندرمشلر، بزده یازمشلر، بو آدملره ایکی حجره و یرکز موقتاً اوراده اقامت ایده‌جکلر، دیمشلر.

مقصدلری موقتاً دیه صوقه‌جقلر، صوکره برده باقارسین بزم مدرسه حجره‌سنی پولیس اداره شعبه‌سنه چویره‌جکلر.

نه ایسه بن بر آزده بصیرتله حرکت ایتدم، پولیسلری قبول ایتدم. صوکره بزه تهدیدلر کلدی بزده سکوتی خیرلی بولدق یوقسه برمناقشه‌یه کیره‌جك اولسه‌ق، همان مداخله ایده‌جکلر. لله الحمد عاقبتی بزم ایچون خیرلی اولدی.

اکر انکلیزلر بالفعل مملکتی تحت اداره‌لرینه کچیره‌جك اولورسه‌لر اوزمان دوغریدن دوغری‌یه بزم امور دینیه‌مزه مداخله ایدر، هم ایده‌جکی دخی شبهه‌سزدر.

بر طرفدن قورت کبی مسیونرلری صالدیریرلر، دیکر طرفدنده اقتصادی، سیاسی مهاجمه میدانی آچیلیر. بونلرك عاقبتی بزم ایچون غایت وخیمدر. زیرا بزم ملتمز جاهل، هرنه دیرلرسه، همان آهسته آهسته قبول ایدرلر، شو صورتله عموم چین مسلمانلری برقاچ سنه ظرفنده تماميله محو اولور کیدرلر.

— انکلیزلرك استیلا ایتمك احتماللری واری؟ آوروپالیلر بوقدر برملتی انکلیزلره یوتدیره بیلورلرمی؟ راضی اولورلرمی، بو مسئله مهم بر مسئله‌در. بن ظن ایتمم‌که انکلیزلر بو مملکتی یوته بیلسونلر. دها دوغریسی یوتدیرمزلر.

— اوت اوده ظن غالبدر. مع مافیه بوکون انکلیزلر بوراده تعقیب ایتمکده اولدقلری سیاست منحصراً استیلا ایتمك بلا سل السیف مملکتی تحت اداره‌سنه کچیرمکدر.

بنم فكرم خارجدن برمانع ظهور ایتمزسه اون سنه صوكره انكليزلر بوراسنی داخلاً اشغال ایده جكلری محققدر .

بونك ایچون بنم پك چوق براهینم وار . فقط شیمدیلك چوق سویله مك اوله من . بنم بوراده پولیس مأمورلری ایله برآزده معارفه م وار ، اولدقچه كسب وقوف ایتمشمدر .

— شیمدی چین رجال دولتی میاننده بو صورتده صرف افكار ایدر ، قسما اولسون حریت افكاره مالك آدملر وارمی ؟ سزك دوشوندیكزكبی تفكر ایده بیلورلرمی ؟ بوكا مقابل برچاره دوشونمك وارمی ؟

— شبهه سز واردر . فقط محدود اوله بیلور .

باقیكز ، چینلی آخون نه كبی ملاحظه لره مالك ! ایشته بوكبی برآخونه انسان چین داخلنده نادراً تصادف ایدر ....

بن بوذات ایله پك چوق دفعه لر صحبت ایتدم ، تعاطی ٔ افكارده بولندم ؛ یوزده اللی مملكت كتمشدر ، انكلیزلر بو مملكتی بلامحاربه فتح ایتمشلردر ، ظننده بولنیور .

شانحایدن عزیمت

شانحایده آخون جنابلرینك همتیله خرجراهمزی تسویه ایدر ایتمز همان وقت قاچرمیوب واپور ایله خانكان بلده سنه عزیمت ایتدم . بو ایكی مملكت آره سنده واپور چوق بولنمزمش فقط اوفاقجه واپورلر دائما دنیله جك درجه ده وار . بز براوفاق واپوره یتوكلت علی الله ، دیه رك بنمشدك . هوا هر فصل ایسه شدتلی اولاجغه بكزردی ، آخون جنابلریده بزی تشییع ایچون واپوره كلمشدی . بوراده بزه برحب ویردی ودیدی : « اكرسزی دكز طوتار وراحتسز اولورسه كز بوحبدن برردانه یوتارسكز ، انشاالله دكزك تأثیری اولمز . »

برساعت قدر دكزه آچلدق اوقدر دهشتلی برفورطنه اولدیكه .. بزم ذاتاً دكزه هیچ تحملمز یوتدی . بوكره آخون برادرمزك ویرمش اولدیغی حبدن استفاده ایتدك ، هیچ دكزه طوتلمدق . واپور اوزرنده اولان یولجیلر كاملاً اوزون صاچلی چینلیلر ، لساندهٔ بیلمیورم ، كیمسه ایله ده كسب معارفه ایده میورم ، یالكز كندی قارامده یازی ایله وقت كچیرمكده یم . ذاتا بوراسی اوزون برمسافه دكل الحمدلله دكز خسته لغندن امینم .

واپورمز اولدقجه چالقانیور ، یولجیلرك اكثریسی ده یوارلانمشدی. بنده اقشامه دوغری تنفس ایچون بر آز هوا آلورم دیه‌رك یوقارویه چیقمشدم . كز ینمكده ایكن یانمه بر چینلی كلدی ، برشیلر دیدی ، آكلایه‌مدم . بنمده البسه‌م چین البسه‌سی . فقط لسانم یوق. بر آز دوشوندی ، انكلیزجه برشیلر سویله‌دی . یالكز « اورایت » كلمه‌سنی آكلادم . بشقه هیچ برشیلر آكلایه‌مدق . دیركن فرانسزچه‌ده برشی سویله‌مك ایسته‌دی ، یاپه‌مدی ، نهایت ژاپونجه: نره‌لی سكز ؟ دیجه «روسیه‌لی تاتارم» دیدم . بن روسیه‌لی دیر دیمز همان روسچه تكلم ایتمكه باشلادی ، دیدی : دكز كیجه دهشتلی اولور ، شیمدیدن یاتارسه‌كز دها آز یوریلیرسكز .

حقیقة كیجه دهشتلی فورطنه اولدی ، هركس كندندن كچمشدی ، لله‌الحمد بكا هیچ تأثیر ایتمدی .

او كیجه رؤیاده :

بن هر دائم رؤیامی تجربه ایده‌رم ، او كیجه جنرال اولیخان جنابلرینی كوردم ، یكی البسه ، باشنده قرمزی عمامه ، بكا وداع ایدییوردی . شعبان‌المعظم ۲۲ جمعه كیجه‌سی ایدی .

خانكان

بوراده طوغریجه جامعه كلدم ، جامع حولیسنده برچوق اهالی اجتماع ایتمش. كورولتولی صدالرندن بر غوغا ونزاع اولدیغنی آكلادم . اشیالرمی اوراده بر سد اوزرینه وضع ایتدكدن صوكره سلام علیكم دیدك ایسه‌ده هركسك صورتنده بر جدیت كورلمكده ایدی كیمسه طرفندن وعلیكم سلام جوابی اولمدی .

باقدم مسجد داخلنده دها بر سس وار . قاپویه طوغری آغر آغر یورودم. اوراده خنجا خنج اهالی بر آدمده منبر اوزرنده اوطورمش خطابت ایدییور .

ایستر مسجدك خارجنده ایستر داخلنده تجمع ایتمش اهالی كاملاً هندلی ، بوراده چینلیلردن كیمسه‌لر كورمیورم ، خطیب افندیده هند لساننده خطابت ایدییوردی.

مسجد داخلنده بر بوشلق كوره‌مدیكمدن قاپودن آیاقده طوردیغم حالده دیكله‌دم ، هرنه قدر لسانلرینی آكلایه‌میورسه‌مده آراده فارسی ، عربی ، توركی كلمه‌لر چوق اولدیغندن خطبه‌نك مذهب اوزرنده اختلافدن باحث اولدیغنی بر درجه حس ایدییوردم .

او آرەده اورتەدن بری قیام ایدەرك « ومن یقتل مؤمنا متعمدا فجزائه جهنم خالدا فیها ابدا » دیدی . ینه اوردو لساننده خطابته باشلادی . بوده یارم ساعت قدر سوز سویلەدی. بالطبع ایش ایچنده شیعەلك، سنیلك منازعەلری اولمق احتمالنی تفکر ایدییورسەمده ینه اساس مسئلەدن خبردار اولەمیورم ، مع مافیه مسئلەده بر درجه جدیت واهمیت کوریورم ، آرەده صیرەده آیات واحادیث دخی سرد اولندیغندن خطیبلر میاننده علما بولنمق احتمالنی دخی تصور ایدییورم . زیرا آرالرنده اصحاب عمائمده پك چوق بولنیور وبالخاصه آلتون ایشلەمەلی عمامەلر وار . هیسنی بر آرایه طوپلایەجق اولورده بات بازارنده خراج مزاد صاتەجق اولورسەق بیله اك آشاغی یوز لیرالق عمامه وار ، وار اما منبر اوزرنده اوتورمقده اولان خطیب افندینك قلیق وقیافتنه باقیلەجق اولورسه یك بایاغی بر آدمه بکزەدیکی آکلاشیلور .

شو صورتله مجلسك یالکز دین مسئلەسی اوزرینه اولدیغی بر درجه ادراك ایدییورسەمده نتیجه آکلاشیلەمیور . جلسه ایکی ساعتدن زیاده دوام ایتدی .

نهایت بیوك کورولتو ایچنده قیام ایدەرك اوچ بش آدم بر چیقوب کیتدیلر ، طاغیلدیلر ، وبالآخره ایکندی نمازی قیلنمق اوزره اذان محمدی اوقوندی بزده علی العجله آبدست آلدق . جماعتله نماز قیلندی ، امامدن ماعدا درت آدم بولنیوردی بونلردن بریده او منبر اوزرنده کوردیکم خطیب ایدی .

نمازی قیلدقدن صوکره او خطیب بزم ایله مصافحه ایدەرك عربجه « کیف حالك » دینجه عربجه بیلیور ظن ایتدمده همان بو جمعیت نه اولدیغنی صوردم ، فقط مع التأسف « یبهی » جوابی آلدم . مع المأیوسیه مسجد قپوسندن چیقدق اوراده دها برقاچ آدم منتظر بولنیورلرمش ، بونلردن بریده عربجه بیلیورمش ، اوقدر ممنون اولدمکه . . . .

مسجدده کسب معارفه ایتدیکمز خطیب افندی دخی برابر بولنیوردی ، فرصتی قاچیرمیوب مسئلەیی اوکرەنمکه غیرت ایتدم . بزه بروجه آتی شرح ایتدیلر .

بوندن نهایت یکرمی سنه مقدم هندستانده ظهور ایتمش « قادیان » مذهبی وارمش (بو مذهبه عائد معلومات سیاحتمزك هندستان قسمنده اولاجقدر) ایشته او مذهبك رجالندن بریده خیلی زماندر بوراده بولنیورمش . کندیسنه بر چوق آدملر بیعت ایتمشلر ، شیمدیده مسجدی دعوی ایدرلرمش ، مسجدده بزمده حقمز وار ، بزده مسلمانز ، هیچ اولمزسه بر هفته سنیلر عبادت ایدرسه بر هفتەده بز عبادت ایدەرز

فلان دیه‌رك انكلتره حكومتنه مراجعت ایتمشلر ، شمدی‌ده حكومت دیورمش: بوتون شهر اهالیسی بر آرایه طوپلانكزده باقكز اكثریت آرا هر هانكی طرفده ایسه مسجد آنلرك اولور ، دیمش .

بوراده موجود مسلمانلر كاملاً هندستان تجارى ایمش ، بونلرك اقسم اعظمی اسماعیلی شیعه اولوب پك آزده شافعی سنی . امام افندیلریده حنفی المذهب ایمش ، بونلر بو صورتله متفرق بولنورلرسه « قادیان » لرك غلبه ایتمك اكثریت آرا قازانمق احتمالیده قریب ایمش . شوسببدن بو كره‌سنی،شیعی هپ برلشه‌رك مسجدبزم كافه‌مزكدر. دیه‌رك مقابله‌ایچون تجمع ایتمشلر .فقط بونلرایچنده‌دخی برطاقم كفت كولر اولمش. شیعه‌لردن بعض‌لری امامك قاتلنه ترضیه ایدن آدملر ایله بز اتفاق ایده‌میه‌جكز ، فلان دیمشلر ، بوصورتله منازعه‌لر دوام ایتمش ایسه‌ده نهایت قادیانلره بالاتفاق مقابله ایتمك اوزره قرار ویرمشلر .

« مذهبلر ودولتلر »

شیمدیلك بوبابده سوزسویله‌مك ایچون پكده مناسبت كوره‌میورم ، فقط عالم‌اسلامك هندستان قسمنده عموم مذهبلر حقنده قارئین كرامه اولدقچه مفصل معلومات‌واسباب ظهور مذاهب نه‌در تماميله عرض وبیان ایده‌جكمزی وعد ایده‌رم .

شیمدیلك مذهبلرك حكومت‌ودولتلر ایله اولان علاقه‌سندن برقاچ‌سوزسویله‌یه‌جكم. یكرمنجی عصرده خرستیان علماسی دیانتك اهمیتی قالمدیغی یازه‌رق عموما انسانلره انسانیت توصیه ایتمك فكرنده بولنیورلر . هله شرقیلره مقابل و بالخاصه بزم علوم غربیه ومدنیت آوروپایه مفتونی اولنلرمزك روحی بیلورلرده آنلره دائما دین‌سزلكی توصیه ایدرلر .

دیكر طرفده كندیلری بوتون آمال سیاسیه‌لرینه دیانتی آلت ایدینیورلر . بوراده دخی انكلیزلرك دسائس ملعنت كاریلری بیچاره هندستان مسلمانلرینی مذهبلریله اغرا ایده‌رك آرالرینی آچمایه موفق اولمشلر، شیدی‌هرنه‌قدر شیعه،سنی اتفاق ایده‌رك‌مسجدی قادیانلر تسلطندن قورتارمشلر ایسه‌ده ، زمان كله‌جك برفرصتدن بالاستفاده ینه‌بونلری تفریق ایده‌رك بربرینه دوشوره‌جك ، آراده مذهب نامنه بیوك منازعه‌لره میدان آچاجق ، صوكرادن كندیسی كناردن سیر ایده‌جك .

بیچاره مسلمانلر هر نرده اولورلرسه اولسونلر هپ بو صورتله حکومتلر طرفندن اغفال اولنه‌رق اوز آرالرنده افتراق وانشقاق ایله برباد اولییورلر .

*
* *

بن بو افندیلردن مسئله‌یی بر آز آکلادقدن صوکره مسجد حولیسنده بولنان مسافرلره مخصوص یتاق خانه‌لردن برینه یرلشدم . دها شهری کورمه‌دن او کونی اوراده بولنان مسافرلر ایله کسب معارفه ایتدم .

بو عزیز مسافرلر ایچنده مکه‌لی وار مدینه‌لی وار هندلی وار چینلی وار . مسافرخانه عادتا کیجه‌لك بریتاق خانه‌دن بشقه برشی دکل . مسافرلرك کافه‌سی کندی جیبندن ییوب ایچر یالکز یتاق پاره‌سی ویرمز هر کلوب کچمکده اولان اوراده مسافر اولورمش . ذاتاً بو عموم چین اولکه‌سنده بویله‌در .

ایرته‌سی کونی بر آزده شهری اوکرنمك ایچون کزمکه چیقدم . شهرك هر جهتی نظردن کچردم . بوراسی چین اولکه‌سی اولدیغی خیلی برزمان خاطرلدم ایسه‌ده چین بلده‌سی اولدیغی بر درلو عقلم کسدیره‌مدی . حتی بوراده اوزون ساچلی چینلیلره دخی آز ، هم پك آز تصادف اولنیور . هر نره‌یه باقارسه‌ك آوروپالیلر ، هندلیلر ژاپونلر کورلمکده ایدی . یالکز حمال بقال و امثالی طبقهٔ سفلی چینلیلر بولنیور . بو صورتله کمال حیرتله دولاشمقده ایکن دهشتلی مغازه‌لر صیره‌سنده براوتوموبیل وهلوسیپت ده‌پوسی پنجره‌سنده بولنیوردم . بر آوروپالی کلدی مغازه قپوسنده دورمقده اولان افندی‌یه « سلام علیکم کیف حالك » دیدی صوکره انکلیزجه تکلم ایتمکه باشلادی . چوق سورمدی . او آوروپالی کچدی . یوسف بن او افندی یانته کیدرك سلام علیکم دیه‌رك یانته یاقلاشدم . وعلیکم السلام اهلا وسهلا دیمه‌لری اوزرینه همان بینمزده بر انسیت حاصل اولدی . اوبزم کیم ونره‌لی اولدیغمزی صوردی بزده آنلرك اولاد عربدن اولدیغی اوکرندك . بزی مغازه داخلنده بولنان قابینه‌سنه دعوت ایتدی . مغازه‌نك مکملیتی ایله عرب بیننده هر نه قدر مناسبت یوق کبی ایدیسه‌ده دکل یالکز مغازه بلکه بو اوتوموبیللرك بوتون فابریقه‌سی کندی مالی اولدیغی سویله‌دکدنصکره رجا ایتدم هپسنی کوره‌یم .

مغازه‌نك آرقاسی جسیم برفابریقه اولوب داخلنده ایکی یوزه قریب عمله بولنیورمش .

عرب اوغلی عرب چین اولکه‌سنده اوتوموبیل فابریقه‌سی صاحبی بولنور. اسم مبارکلری محمد موسی. ایشته بو افندیدن «خانکان» بلده‌سی نه اولدیغنی اوکرندم. «خوانکان» Hony kany بلده‌سی دخی هرنه‌قدر چین مملکتی حساب اولنیورسه‌ده بلده‌نك، اداره‌سی ینه انکلیزلرك تصرفنده بولنیورلرمش. یتمش سنه‌در انکلیزلر بوراسنی تحت تسلطلرینه کچرمشلر. غایت جسیم «ترسانه» لری وار. بویوك بر تجارت لیمانی وقتیله انکلیزلر کندیلرینه مال ایدنمشلر. شیمدی نامی ینه چینلیلرك ایسه‌ده فعلا تصرفی انکلیزلرکدر.

محمد موسی افندی بزه پك چوق احترام ایتدیلر بلده‌نك اکابر واعیاندن بعض ذات ایله ملاقاتمزه توسط ایتدیلر. بوراده هندلیلردن ایرانیلردن بیوك تجارلر بولنورمش. بز محمد موسی افندی وساطتی ایله اوکونی برقاچ ذواتی کوردك. بویله بر غربتده بوکبی ذواته تصادف اولنمه‌سی دوغریسی نه قدر بیوك مسرتی موجب اولور. بن بورالرینی کمال شکرانله یاد ایدرم. لله الحمد والمنه اسلامیتك خواصندن بردفعه سلام علیکم ایله اظهار اخوت اولندیغی کبی صمیمی هم‌ده پك صمیمی قرداشی اولیورسن.

خانکان بلده‌سنده ساکن ایرانیلردن محمدحسن نمازی نام برتجار ایله کسب معارفه ایتدك بو آدم غایت مسلمان وصوك درجه‌ده اسلامیتی ایله افتخار ایدر بر ایرانلی اولوب بورالرده تجارتله مشغول اولورلرمش. مجسم برانسان آوروپالسانه آشنا عربیسی هرنه قدر تکلم ایده‌جك قدر دکل ایسه‌ده کوزل مطالعه‌سی وارمش. بوذات محترم ایله‌ده پك چوق صحبت ایتدك.

صوکره بومبای اهالیسندن عبدالقادر افندی جنابلریله‌ده ملاقات ایتدك بوده کبار اغنیادن بیوك بر آدم ایمش، شو صورتله خانکانده برکون ظرفنده عادتا پك چوق آدملر ایله معارفه پیدا ایتدك. خصوصی ضیافتلرده بولندق.

بوراده مسلمانلرك انواعی وار ایسه‌ده، بومبای اهالیسندن اسماعیلی شیعه‌لر دها چوقمش بونلرك غایت بیوك زنکین آدملری وار بلده‌نك تجارتی اکثری آنلر النده ایمش. بونلردن ماعدا بورانك الك قدیم مسلمانلرندن بوراده طوغمش بوراده بیومش اصل بوراده انکلیزلرك مایه‌لری اولان عبدالله افندی فقیر نام برذات بولنورمش.

عبدالله افندی فقیر: خانکان بلده‌سینك مؤسسی دنیله‌جك اولورسه جائزدر. بلده‌نك صویی، الکتریق تنویراتی هپ بو آدمك تحت انحصارنده بولنیور. هرنه قدر اسمی فقیر ایسه‌ده کندی بلده‌نك اك بیوك اغنیاسندن برذات عالی‌سمات ایمش. بیوك اوتللر، مسافرخانه‌لر، حماملر، هپ بوکیشینك تحت تصرفنده ایمش.

اساسا الکتریق ترامواپلرینی دخی بوذات تأسیس ایتمش ایکن بوصوك سنه‌لرنده اختیارلغی سببیله بلدیه‌یه ترك ایتمش . اسلاملرك بوکبی اموردہ بولنمه‌لری حقیقةً شایان شکراندر .

خانسکان بلده‌سی :

بلده هرنه‌قدر بیوك دکل ایسه‌ده موقعی غایت کوزل برطاغ باشینه سرپلمش انواع اشجار مثمره ایله‌من ین اولوب هرخانه‌نك آیروجه باغ بستانی بولنیور بر قسمی دخی یوکسك طاغك تپه‌سنه قدر یوکسلمش اولوب آشاغیسی یوقاروسی یکدیکرینه تلفون و الکتریق ترامواپلری ایله ربط اولنمشدر . باپرده اولان خانه‌لرك دخی یوللری غایتله منتظمدر . بلده بیوك برتجارت بلده‌سی اولدیغندن ملل مختلفه وار ایسه‌ده بزم عثمانلیلر ایله روسلردن کیمسه‌لر یوق ، مخصوص صوردم . هرطرفنی کزدم . مع‌مافیه اوچ بش عربك بولنمه‌سی ینه عثمانلی دیمکدر .

بوراده اصل بنم وجدانمی معذب‌ایدن ، خرباپایان شی بلده‌نك باپره دوغری ومحله آرالرینه اولان نقلیاتی ایدی . بوراده دوغری دوز یوللر ایچون ریکشه‌ده وار ایسه‌ده باپره دوغری یوکسلمك ایچون ایکی‌انسان اوموزنده قالدیریله‌رق نقل ایدر« کورومه » تعبیر ایتدکلری حمال‌لقدرکه بو یك آغر بر یوکدر . ایکی اوزون دکنه‌ك اوزرنده بر قولتوق صندالیه‌سی ، یولجی صندالیه‌یه بینر ، کورومه‌لرده قالدردقلری کبی باپره‌دوغری یوکسلور . بو آدملر کافه‌سی چینلی فقط بزم‌کبی انسان و بنی آدمدر . بز انسانیت نامنه آز بر آقچه مقابلنده بو آدملرك اوموزلرینه یوکلنورز ، حیوان کبی سوروکله‌نه‌رك بیچاره آدم باپره دوغری اوچیوز دورتیوز مترو مسافه قطع ایدر . بر کیلو مترودن فضله دخی کیدر یولجیلرده بونلره مقابل یك آزپاره ویررلر . بن بو بیچاره‌لرك اوموزلرینی و بالخاصه اودکنك باشینك یاتدیغی یره‌مراق ایتدم. کوردم . اوراسی عادتا حیوان دریسی کبی برحال کسب ایتمش . یك شایان تأسف حاللر . فقط مدنی آوروپا علماسی ظن ایدرم بوبابده سوزبیله سویلیه‌میورلر .

آوروپاده حیواناتی حمایه خیالیسیله جمعیتلر تأسیس ایتمش آدملر ، بوراده‌حیواناتك تحمل ایده‌میه‌جکلری آغراق ویوکلری انسانلره تحمیل‌ایدییورلر . مع مافیه ینه‌مدنیت وانسانیت دعوا ایدرلر .

بن بورادن قانتون بلده‌سنه ، کتدم بوراسی حقنده دخی بروجه آتی معلومات ویره‌جکم :

قونتون

خانکان بلده‌سندن خلیج واپورلریله اوچ‌ساعتلك برمسافه‌ده قونتون بلده‌سی بولنیور . بوایکی بلده آراسنده یومیه برقاچ‌واپور کیدوب‌کلمکده‌در . انسان برکون کیدر، ایرته‌سی کونی کلور،ایسترسه اوکونی آقشامه‌ده کله‌بیلور .

قونتون چین اولکه‌سنده اك‌قدیم بربلده اولوب بربچق ملیونی متجاوز سکانی واردر . بوراده اهالی کاملاً چینلی دنیله‌جك‌اولورسه‌جائزدرمع مافیه آوروپالیلرده کثرتله بولنیور وبالخاصه مسیونر قومسیونر پك‌چوقدر .

یرلی چینلیلر ایچنده پك‌چوق اهل‌اسلام وار الی‌قدر مسجد بولندیغی روایت اولنیور . بن بوراده هرشیدن زیاده سیدنا سعدبن‌ابی وقاصه منسوب مسجد شریفی کورمکله برجهتدن محظوظ اولدم ایسه‌ده دیکرجهتدن محزون اولدم .

بالاده‌دخی ذکرایتدیکم کبی قونتون بلده‌سی چین اولکه‌سنده پك‌اسکی برمرکز اولدیغی کبی اسلامیت یواسیده ابتدا بوراده تأسیس اولنمشدر . عموم چینلیلرك اعتقادی دخی بویله‌در اسلامیتك اساسی الك‌اول بوراده قورلمشدر چینه اسلامیت ابتدا بوقاپودن کیرمشدر .

عشرهٔ مبشره‌دن سیدنا سعدکلش بورالرینی ارشاده موفق اولمشدر. جامع شریف ومدرسه بناایتمشدر . سیدنا سعده‌منسوب جامع‌شریف حالاموجود وغایت اسکی وکهنه برمسجددر . بوراده‌شمدیکی موجود اولان مسجد حقیقة پك‌اسکی اولدیغی داخلا وخارجا هرطرفدن کورولمکده‌در . مسجد عادتا یقلمق اوزره بولنیور ، اوقدر کهنه اوقدر عتیق .همان‌بعض جهتلری شیمدیدن استعمالدن چیقمش‌وچوکمش ،دیکرجهتلریده برطاقم دیره کلرایله طوتدیرلمش بولنیور . مسجدك اتصالنده برمزارکه سیدنا سعدك رفقاسندن قاسم نامنده برذاتك مرقدی ایمش .

مسجدك تاریخ بناسنی وتعمیرینی کوستریر طاش اوزرنده حك اولنمش بر اثرده وارکه بوده پك کهنه اولدیغندن تماميله اوقونه‌میور ، یالکنزشویله‌بریازی وار : «قدتم‌بناً العمارة ثانیا (٥٨٨) » بشیوز سکسان پك آچیق اوقنیور فقط برلر خانه‌سنده‌کی رقم‌پك

آچیق دکل، الّتی، احتمال که سکز، شویله برشی . فقط ایکی سطر آشاغی چین جه‌ده بر تاریخ وارمش او تاریخی چینلی‌لر ترجمه ایدیورلر : سکزیوز اون‌درت سنه اولدی دیه . برده (۱۹۰۸) سنهٔ میلادیه‌سنده ایدی .

حاصلی مسجدك تاریخ بناسی یاخود تعمیری ایچون بر درجه تاریخ تقریبی استخراجی ممکندر ، قطعی اولمایان بر دعوایه بناً سیدنا سعدبن وقاص رضی‌الله عنه نامل‌رینه منسوب مسجد عتیق موجوددر . بهمه‌حال آثار عتیقهٔ اسلامیه‌دن اولدیغی من کل الوجوه شبهه‌سزدر . چین تاریخلرنده مثبت ومعروف اولوب ایکی بیوك وظیفه‌دن برنی اثباته کافیدر : یا تاریخلر عموما دوغریدن طوغری اصلسز واساسسز یالانلری محافظه ایده‌بیلیور ، یاخود مآثر اسلامیه‌دیه هرنه وارایسه بوراده‌اوندن برشی‌واردیه‌جکز ، (بن کندی طرفمدن شق اولنی قبول ایدرم .) مسجدك محراب جهتنده عرب خطیله پك اسکی متعدد لوحه‌لرده بولنیور . خلاصة الخلاصه بوراده سیدنا سعد نامی غایت مشهور . برده سلطان ایوب ، وسائر اصحاب کرام مرقدلری کبی هپ استمداد اولنیور .

بن بوراده مسجدك تعمیره احتیاجنی کوردکدن صوکره متولی وآخونلریله ملاقات ایده‌رك بویله بر درگاهك محتاج عمارة ایکن نه‌ایچون تعمیر اولنمدیغنی صوردم . دیدیلر : وقفی یوقدر ، محله‌مز فقیر . اعانه دفتری آچ‌کز فلان‌دیدم ایسه‌ده اوموزلرینی صاللادیلر .

قونتـون بلده‌سی تجارت مرکزی اولدیغندن بورایه کلوب کتمکده اولان اجانب بیکلرجه بولنیورلر هرکلنده بومقامی سیر وتماشا ایدییور یا الاسف کل الاسف بوخرابه زاری بوکهنه احوالی اسلامیته اسناد ایتمکدن کندیلرینی آلامیورلر .

حتی بن اوراده حلب یهودیلرندن برینه تصادف ایتدم بن ابتدا بو آدمی کوردیکمده بزم عثمانلی علماسندن بری ظن ایتمشدم ، زیراجبه عمامه‌ایله بولنیوردی ، سلامدن صوکرا عربجه نره‌لی اولدیغنی صوردم ، دیدی : بن عن اصل حلبلی موسوی ملتندنم .

بوذات اوراده بکادیدی : «سزك اهل اسلامده حمیت دینیه‌بتمش ، بویله‌اولماسه‌یدی عشرهٔ مبشره‌دن اولان بوکبی برذاته منسوب برمسجد شوحالده قالمه‌لی‌می ایدی . دوغری اولمزسه‌یله اویله بیوك آدمك نامی بوراده محافظه اولنمه‌سی اسلامیت ایچـون برشرف دکلی ، خرستیان رجال روحانیسی بزم قدس اطرافنده هیـچ اصلسز اساسسز آیازمه‌لر بیلمه‌م نه‌لر هرسنه احداث ایتمکده‌درلر » .

بوسوزلری بریهودی آغزندن ایشتمك غایت آغر کلدیسه‌ده دوغریسی سکوتدن کوزل جواب بولامادم . نتم کبی برعاجزك الندن نه‌کلور . حتی حجالتمدن بویهودی ایله تکرار ملاقات

بیله‌ایده‌مدم و کیم اولدیغنی. نه ایچون بورالرده کزمکده اولدیغنی دخی صوره‌مدم . یالکز هر نصل ایسه لوندره‌دن کلدیکنی افاده ایتمشدی .

تکرار مسیونرلر

قونتون اطرافنده بو حشرات لایفلحون پك، چوق پك . ذاتاً چین اولکه سنده هر ولایتده بولندقلرینی سویله‌مشدم اما بوراره دها زیاده بولنیورلر ، زیرا بوراسی اولدقچه مهم بر مرکزدر ، بوراسنی اشغال ایتمك چین اولکه سنك قپوسنی الده ایتمك دیمکدر . زیرا خانکان تغلب صورتیله اولسه بیله انکلتره مستملکاتندندر ، بر زمان بوراسیده اورایه الحاق اولنه بیلور ، ذاتاً دها شیمدیدن بوراسیده همان انکلیزلر اداره‌سنده کیبدر ، نصرانیت توسع ایتدکجه خرستیانلق نامنه مداخله‌یه حقلری اوله‌جغی محققدر، بتون چین اولکه سنده خرستیانلق نامنه مداخله حقنی حائز اولدقلری قاپیتولاسیون اصولیله تأمین اولنمشدر . شو حالده دیانت نامنه استیلا سیاستی اك صاغلام و کسدیرمه یول اولدیغنی خرستیانلر من کل الوجوه تقدیر ایتمشلردر . دکل یالکز چین‌ده بلکه عموم شرقده دولتلرك تعقیب ایتمکده اولدقلری سیاست بودر .

شرقیلره قارشی یکرمنجی عصرده دیانتك نه اهمیتی وار مدنیت فلان و فلان ایله ادارهٔ اقلام و کلام ایدرلر ، کندیلری بوتون آمال سیاسیه‌لرینه دیانتی آلت اتخاذ ایلرلر .

بو کون بتون شرقده آچمش و آچمقده اولدقلری مکاتب هپ دیانت نامنه‌در . بزم مرکزلرمزده حتی مقر خلافتمزده متعدد مکتبلر امریقه فرانسه سرمایه‌دارلرینك دین و خرستیانلق اوغرنده احسان ایتدکلری ملیونلرایله تأمین اولندیغی واورالرده اکمال تحصیل ایدن اولاد وطنك آولانمقده اولدقلری ، هر سنه بیکلرجه معصوم وطن یاور- یلرینك آغوش دشمانه آتلمقده اولدقلری نظر اعتباره آلنورسه . یالکز مسیونرلردیوب چکمك بیوك بر غفلت ویا تغافلدر . غفلت ایدنلر بر درجه معذور اوله بیلورلر ، تغافل ایدنلرك هر جهتدن مسئول طوتوله‌جقلری شبهه‌سزدر .

بن قونتون (قانطون) واطرافنده بر چوق مناسترلری زیارت ایتدم . خاربین‌ده بولندیغم زمان سیاح شهیرلا طیفین جنابلرندن آلدیغم تنبیهات اوزره کندمی آلتی شهرلی بر چینلی درویش قلندر صفتنده تقدیم ایتدم البسه‌م فلان هپ چینلی ایدی کاشغار لسانیله

تکلم ایدیبورم ترجمانده آنلردن بولنیوردی . بنی تماميله برکاشغاری برنده قبول ایده‌رك ترکستان چینی مسلمانلری عاداتندن بعض شیلری شریعته اسناد ایده‌رك اطالهٔ لسانده بولندیلر ایسه‌ده ، بن ایشی قلندرلقه اوردم . آلتی شهر جهتلرنده وتار باغاتایده اولان مسیونرلرك مجوسیلر ایچنده آزچوق موفقیتلری کورلسه‌ده اسلاملر بیننده هیچ تأثیری اولمدیغنی سویله‌دم .

بونلر بکا چوق اکرام ایتمك ایسته‌دیلر مناسترلرینی هرجهتنی کوستردیلر کوزل حجره‌لردن برنی کوستره‌رك اکر برهفته‌اون کون مسافر اولورسه‌م اوراده یورره‌جکلرنی دخی سویله‌دیلر متبسمانه بر طورایله کنج برخدمه‌ویاخادم خدمته حاضر اوله‌جغنی دخی ایما ایده‌رك پك چوق مهماننوازلق کوستردیلر . مهماننوازلقلری‌ده خرستیانلغك مزایاسندن اولدیغنی علاوه ایتدیلر .

او آراده بن هپ قلندرلکدن بحث ایده‌رك اوچ بش کون صوکره کلوب مسافر اوله‌جغمی تکرار ایدیبوردم . عبادة ایچون ، جلسه ایچون حجره‌نك حضورقلبه موافق اولدیغنی سویله‌یه‌رك صاوشمق چاره‌لرینی دوشنیوردم . چوق استه‌دیلر بنی مسافر ایتسونلر ، فقط لله‌الحمد قارانلق کلمدن یقانی قورتاردم صاوشدم . اوکون ، هیچ اورالرده توقف ایتمیوب صوك‌وابورایله دوغری خانکانه عودت ایتدم .

انسان بوحشرات لایفلحونك سعی واجتهادلرنی نظر اعتباره آله‌رق عریض عمیق ملاحظه ایدرسه ، دوغریسی وظیفه‌لرنده اولان متانت وثباتلری استحسان ایتمه‌مك اوله‌مز ، بیچاره آدملرك اکثری دینلرینك بطلاننی یقینا بیلدکلری حالده‌ینه‌اوباطل دینلرینی ملتلرینك استقبالی ایچون آلت اتخاذ ایده‌رك بوتون حکومتلرینك افکار سیاسیه‌لرینه کندیلرنی قربان ایدیبورلر ، هرنوع فلاکتلره زحمت ومشقتلره کوکس کره‌رك قاتلانیورلر ، وطنلری ملتلری اوغرنده وطنلرنی اقربا وتعلقاتنی ترك ایدیبورلر .

بعض جاهللرده بوفدائیلقلری تمام دیانت نامنه التزام ایدیبورلر . برچوقلری دعوت وظیفه‌سنی التزام ایدیبورلر . دیکرلرده بونلرك مصارفنی تأمین ایچون دیله نجیلکی اختیار ایدیبورلر . شوصورتله بوکون یوز بیکلرجه بلکه‌ده میلیونلرجه آدملر دینلری اوغرنده یاخود دینلری آلت ایده‌رك ملتلری اوغرنده فداکارلق ایدیبورلر . برطرفدنده سرمایه دارانی ینه اونام ایله ملیونلر صرف ایدرك تعاونه شتاب ایدیبورلر .

بوکون بونلرك تسلطندن یالکز ارض حجازی استثنا ایده بیله‌جکز ، بوندن بشقه

شرقك هر نره سنده اولورسه بونلر وار، وار. دوغريسي خرستيانلرك بويله دعوت بابنده كوسترمكده اولدقلري فداكارلق جالب دقت وموجب حيرتدر.

كله‌لم بزه، بزم علمامزه

كنديمزه ورثه انبيا توصيفني مال ايدنمك استه‌ديكمز حالده، كنديمزي يوقاريدن آشاغي بركره يوقلايه‌جق اولورسه‌ق: نه ايچون ونه‌يه وارث اولديغمزي تعيين ايده‌ميوب اعلان افلاس ايده‌جكمز محققدر.

نه علمامز، نه امرا وخلفامز، نه‌ده اغنيامز جهانده بويله بر وظيفه‌نك بزه ترتب ايدوب ايتمديكندن دخي خبرمز يوقدر. افسوس صدهزار افسوس نه حاللره كلدك دكل خارجدن دعوت بالعكس دين مبين اسلامدن شبانمزي تنفير ايتمكه جزئي بربهانه‌لر ايله اباعن جد مسلمان اولان قرداشلرمزي تكفير ايتمكه قدر جسارت ايتدك. يكديكريني تكفير ايتمك عادتا علمامزده صنعت اولدي. بوتون وظيفه‌لرمز عكسنه دوندي. ملتمز افرادني جهالت استيلا ايتدي، شوكت اسلام هپ الدن كتدي، بوكون بعض علمامزك ديني دينار اولدي، دكل دين مبين محمدي اوغرنده فداء نفس ايتمك، بلكه شريعت غراء مطهره‌يي كندي سفاهتلرينه ونفس اماره‌لري هوسنه آلت اتخاذ ايتديلر.

شيمدي بز، بزه رهبر اولاجق علمامز احوالني انصاف ايله موازنه ايده‌رك وجدانمزه مراجعتله محاكمه ايده‌جك اولورسه‌ق، علمامز بزي كرداب فلاكته يوارلمقده اولديغني اعتراف ايتمكدن بشقه چاره‌مز يوقدر.

بيلمه‌م نه زمانه قدر بزده بوغفلت دوام ايده‌جك نه‌وقته قدر علمامز بويله كيده‌جك نه وقت بزدين مبين اسلامك حقايقني هيچ اولمزسه بوامته آكلاته بيله‌جكز ياخود كنديمز هيچ اولمزسه آكلايه بيله‌جكز انسان بونلري دوشوندكچه درين بر مأيوسيت ايچنده غرق اولوب كيديور، اوكنده اميد اوله‌جق هيچ برشيلر كورميور. چار ناچار يالكز تحريك شفه ايده‌رك: «مولا حالمزي اصلاح ايلسون» ديمكه مجبور اوليور.

ياهو نرده بزم اهل اسلامده برصاحب حميت نره‌ده برصاحب وجدان؟ هيچ اولمازسه بزه

وظیفه تعیین ایلسون. هیچ اولمزسه شو علماچینن بعض جاهللرك نه اولدقلرینی بزه کوسترسون.
دوغریسی حالمزی دوشوندکجه حیرتدن حیرته دوچار اولیورز.

*
* *

بوراده هندستان مسلمانلرندن اکثریله کسب معارفه ایتدم وبالخاصه عبدالله فقیر وعبدالقادر عیسی بهائی جنابلریله مراراً ملاقات ایده‌رك عالم اسلامك احوال حاضره‌سندن بحث ایدرکن بر قاچ دفعه‌لر سوزك بر قسمی عثمانلی ادارهٔ جدیده‌سنه کلوردی. وبالخاصه عبدالله فقیر دولت علیه‌نك تعالیسی عموم اهل اسلامك حیاتی دیمك اولدیغنی تکرار ایده‌رك بو بابده بالجمله افراد اسلام یکدیکرینه ظهیر اوله‌بیلمه‌سی جهتلرینی علاوه ایتمشدی.

بر کون مومی الیه جنابلرینك خانه‌لرنده اعیان مملکتدن برقاچ آدم اجتماع ایتمشدی بزده اوراده بولنیوردق. سوز صیره‌سی کلدکده بن دو نمای عثمانی جمعیت محترمه‌سنك وطن وملت اوغرنده کوسترمکده اولدقلری حمیت دینیه‌لرندن بحث ایده‌رك بر نطق ایراد ایتمشدم، نطقك نهایتنده عموم اهل اسلامك بوامر مشروعه اشتراك ایتمه‌لری لزومنی دخی عرض ایلدم. اوزمان عبدالله فقیر جنابلری عادتا کوزلرندن یاشلر دوکه‌رك بوکبی مقدس بر وظیفه‌یه اشتراك ایچون هیچ بر مانع اولمدیغی حالده یالکز عدم تعارفك سبب بدبختی مسلمانان اولدیغنی لسان اسفله یاد ایده‌رك کوزلرینی سیلدی.

اکر بن اوراده بر آز جسارته کله ایدم، همان دونما منفعتنه بر اعانه لیسته‌سی آچمق ایچون مجلسده حاضر اولنلر مهیا بولنیورلردی. مع التأسف نه چاره وظیفه‌م خارجنده اولدیغی جهتله بن اوراده اقدام ایده‌مدم. یوقسه بیچاره مسلمانلرك کیسه‌لرنده موجودلرینی بوشالتیرجه سنه قلبلر طولمشدی.

بن بو حالی دها بك چوق یرلرده مشاهده ایتدم، مسلمانلرك قلبلرینی هپ بر مرکزده بولدم. بیچاره مسلمانلره علمامز، یرلی علمامز رهبر اولوبده دلالت ایتسه‌لر، تعاون، تعاضد، تناصر معنالرینی لایقیله آکلاتسه‌لر. شبهه‌سز عموم اهل اسلامك کیسهٔ حمیتلرینی آچه‌رق بذل حمیت ایده‌جکلری آشکاردر.

*
* *

بن خانکاهده بولندیغم زمان رمضان المبارك کلدی، جمعه کونی (١٧) ایلول افرنجی ایدی. یوم رمضان یوم غفران هوالرك حرارتی ٣٣ ــ ٣٥ درجه‌لره قدر ارتفاع ایدردی. اهل اسلامك بویله بر زمانده بوکبی وجیبهٔ دینیه‌یی کمال مسرتله ایفا ایتمه‌لری

دوغریسی نه قدر شایان تقدیر وشکراندر . مولای متعال ایام مبارکه‌یی کمال راحتله کچیرمك نصیب ایلسون .

*
* *

برکون تصادفی اوله‌رق بر ذات ایله کوروشدم هر نصل ایسه بن اثنای مذاکره‌ده قانتون بلده‌سنده بولندیغمی سویلدم سیدنا سعد بن وقاصه منسوب مسجدك تاریخ بناسندن سوز آچدم . بو ذات بکا دیدی : ـ بن بوراده دوغدم ، بوراده بیودم ، بوندن اللی سنه مقدم قونتون بلده‌سنده بولندیغم صیره‌ده او مسجدك اوزرنده حك اولنمش تاریخی تمام آچیق اوقوردم .

بو ذات کندیسی بو نیبارلی اولوب شیمدی خانکانده اقامت ایدرمش . اسملری نعمان صاحب تسمیه اولنوردی

*
* *

بن چین ساحلنده صوك کونلرمی کچیرمکده‌یم شرقلك اوزاق مواقعنده بر چوق آدملرله کسب معارفه اولندی. لله‌الحمد والمنة مسلمانلرك احوالنه وبالخاصه چین‌اولکه‌سنده بولنان مسلمانلرك احوال حاضره‌سنه بر درجه اطلاع اولندی . مسلمانلرك احوالی عمومیتله انحطاطه اوغرامش اولدیغی هرکسجه معلوم ومسلم مسائلدن ایدی ، فقط بونلر ایچنده چین مسلمانلرینك احوالی من‌کل‌الوجوه منقرض اولمش ،بلکه اسلامیتدن یالکز اسمی قالمش دیرسه‌م هیچ مبالغه دکلدر . بن بوتون وجدانم ایله مسلمانلرك یوکسلمه‌سنی آرزو ایدنلرده‌نم ، فقط نه چاره کندی کندیمزی اغفال ایده‌جك قدرده نیکبین اوله‌میه‌جغم ، بلکه شیمدی‌یه قدر عموم اهل اسلامك انحطاطنه‌سبب، تبصبص وخسته‌لقلرینی کتم ایتمك بلیه‌سی اولمشدر .

*
* *

خانکاندن مفارقت ایده‌جکم ، فقط نره‌لره کیده‌جکم ونه ایله‌ده کیده‌جکم دیه دوشونمکده‌یم ، جیبمده بش پاره‌لر یوق واپور ایله سینغاپوره کیده‌جك اولورسه‌م کلیتلی پاره لازم . قارادن « تونکین » ه قدر کیده‌حك اولورسه‌م آیلرجه قطع مسافه ایتمه‌لی کیمسه‌یه‌ده حالمی افشا ایتمك ایسته‌میورم هپ مستورالحال کچنمك ایستیورم فقط ضرورته هیچ چاره کوره‌میورم دردیمه درمان اوله‌جق آدمی دخی بوله‌میورم‌چین داخلنده اوچ آی قدر جولان ایتدم هرنه قدر نقود موجوده‌م وار ایسه هپسنی‌صرف ایتدم. حیرت ایچنده بولنیورم.برکون اولاد عربدن ایکی کنج ایله‌کسب‌معارفه‌ایتدم:

برینك اسمی احمد ، دیکریده محی الدین افندیلر ، بونلر پك اسکیدن کلمشلر ، باباریله بولنمشلر ، نهایت بوراده بر مقدار ثروت وسامانه مالك اولمشلر وبوراده تأهل دخی ایتمش اولدقلرندن یرلی اهالی چینلیلر ایله‌ده بیوك مناسبتلری وارمش ، بو آدملر بکا پك چوق احترام ایتدیلر ، خانکان اطرافنده کندی چاتانه‌لریله بر قاچ دفعه‌لر کزدیردیلر . اطراف قریه‌لری دخی دولاشدق ، خانکان جوارنده پك چوق قریه‌لر وارمش ، بر قاچ مسلمان قریه‌لری دخی بولنورمش . بو نوجوانلرك دلالتیله بورالرده پك چوق آدملر ایله کسب معارفه ایتدك «لی‌یاك — فو» نام قریه‌ده بر مسلمان تجاری خانه‌سنده مسافر اولدق ، آه اسلامیت بورالرده پکده غریب پك ، انسان بونلری کوردکچه اوزولییور ، آغلامامق الدن کلمز ، اطرافلرینی حشرات لایفلحون احاطه ایتمش ، بر طرفدن جهالت چوکمش ، یالکز امداد روحانی‌یه قالمش احوال ، نه چاره هپ غربت ایچنده بولنیورز ، استر استه‌مز (بدأ الاسلام غریباً وسیعود غریبا) حدیث شریفنی تکرار ایدرده حدیث شریفك آخر جمله‌سنی خاطرلیه‌مه‌میز . حالبوکه آخری (فطوبی للغرباء هم الذین یصلحون ما افسد الناس) . (اوکما قال .)

هر نه سببه مبنی ایسه بز هپ امیدسز طرفنی خاطرلامق ایله مبتلا اولییورز ، حدیثك آخرینی سویله ین بر مسلمان بولنه‌میور .

بیچاره چینلی مسلمانلری یوز خانه‌لی بر کوی قریه مکتب یوق ، تعلیم وتربیه یوق بزم مسافر اولدیغمز خانه صاحبی ملتك احوالنه سویله‌یه سویله‌یه کندی کیسهٔ حمیتندن مکتب آچمق ایسته‌دیکنی ، معلم بوله‌مدیغنی کمال یأس ایله آغلایه‌رق بزه آ کلاتدی . بزده برابر آغلادق ، صیزلادق ؛ نه‌یاپه‌لم ،نه یاپمق المزدن کلور ؛ میسیونر یتشدیره‌مدك، معلم یتشدیره‌مدك، شو حالده چار ناچار بزم حصه‌مزه مأیوسیتدن بشقه بر شی قالمیور.

بن بوراده ینه جناب حقه شکر ایدرم یوز بیك لسان ایله شکر ایدرسه‌م آزدر . هیچ اولمزسه بو کبی معلومات استحصالنه واسطه اولان قرداشلرم محیی‌الدین واحمد بك برادرلرمز ایله معارفه‌مزه سبب ینه اوقیمتنی تقدیردن دائما عاجز قالدیغم «اسلامیت» در . یوز بیك جانم اولسه فدا اولسون : زلری بر کله ایله جمع ایتمش ، برکله ایله جمله‌مزی قیامته‌قدر آیریلماز برقردش یاپیور . بر کله ایله بریمزك خسته‌لغی جمله‌مزه حس ایتدیرییور .

چین سواحلنده مسلمانه تجاری :

چین سواحلنده هربلده‌ده مسلمان تجاری اکابری بولنیور . وخانکانده دخی

مسلمانلردن پك چوق تجاران معتبران بولنيور . بونلردن اك مشهور ومعروفلری عيسی بهائی ، امين بخش ، علی رضا ، باليچ والا ، نمازی ، مهديوف ، وسائره سواحلك هپسنده مطلقا بونلرك تجارتخانه‌لری وار . ژاپونيه‌دن بحر سفيد ساحلنه قدر هر تجارت ليماننده بونامل اوقنور .

بونلر ميانده صلابت دينيه‌لريله معروف آدملر آز دكلدر ، هپ مسلمان اولدقلری قدرده اسلاميتلری ايله افتخار ايدر آدملر اولديغندن بو كبی ذواتك اورالرده وجودی دوغريسی بزم ايچون ، اسلاميت ايچون بر شرفدر .

بن بونلردن اكثريله ملاقات ايتدم ، حتی محمد حسن نمازی جنابلريله خانكاندن سينغاپوره قدر رفاقت ايتدك ، همان قرق بش ياشلرنده بر مسلمان خالصدر ، مكمل انكليز لسانی بيليور . بيوك سرمايه صاحبی اولديغی چهره‌سندن دها حس اولنيوردی ، هندستان ، چين ايران ، ايله معامله‌سی اولديغی امريقه وژاپونيه‌ده دخی عن قريب تجارت شعبه‌لری آچوق اوزره بولنديغی سويله‌مشدی .

بو آدم اوقدر بيوك سرمايه صاحبی بر نوع جوان اولديغی حالده ، تواضع ، حلم ، كرم عادتا طبيعت اولمشدی . بو كبی ذوات حقيقةً فطرتك بخش ايتديكی نوادردندر .

بزم روسيه مسلمانلری تجارانی بيننده بوقدر چايجيلرمز وار بونلر كبی ذوات معتبره ايله كسب معارفه ايتسه‌لرده هر زمان معامله‌ده بولنسه‌لر نه قدر بيوك موفقيت اولوردی . منافع ماديه‌سندن زياده منافع معنويه تأمين اولنوردی ، لكن نه چاره بو عمومی جمادت بزم وجودلرمزی تماميله اويوشديرمش يكديكرمزدن بی خبر اولمش عادتا ئولمش كبی بر حالده بولنيورز . بن بو ذوات محترمه ايله پك چوق تعاطئ افكارده بولندم ، پك چوق شيلر اوكرندم . وبالخاصه چين تجارتی حقنده بعض موقعلرينی تكرار صورديغمده هپ فكرلری يكديكرينه متقارب بولنيوردی .

چينده تجارت هنوز باشلمش ، دها لايقيله كشف اولنمه‌مش ، استقبالی پارلاق ، ياغی چوق ديرورلردی . شيمديلك چين تجارتی تماميله اجنبی تسلطنده‌بولنيور ، وبالخاصه انكليزلرك استفاده‌لری دهشتلی اولديغی بلكه‌ده انكلتره قوهٔ ماليه‌سی قسم اعظمی چيندن اولديغی روايت ايديورلردی . هرنره‌ده ، وهركيم ايله بوبابده مذاكره ايتدم ايسه هپ بوفكرلری تكرار ايتدكلری كبی عموم اهل اسلامك و بالخاصه عثمانلی مسلمانلرينك تجارت صنعتندن محروم اولمه‌لرينه اظهار اسف ايدرلردی ، هم حقيقة بوملتك شو جهتی شايان تأسف وموجب يأسدر .

بن کندی کذرکاهمده بوکره وبوندن مقدم دخی بك چوق مملکتلرده بولندم ، هر نره‌لرده بولندم ایسه اسلام تجاران معتبرانی ؛ ایرانی ، هندی ، چینی ؛ حتی عرب دخی بولنیورده برعثمانلی تجاری بولنمیوردی .

اوده غریبدرکه مسلمانلر هر نره‌ده وهر هانکی عنصردن اولورلرسه اولسونلر هپ عثمانلیلرك مفتونی ومحبی اولوب هپ اوز آرالرنده عثمانلیلردن برقاچ تجاری کورمك آرزوسنده بولنیورلردی . بن بو محبتی دکل یالکز مسلمانلر آراسنده بلکه عموم شرق ملتنده حس ایدییورم . پکین‌ده بولندیغم زمان هندی برمجوسی طرفندن ویرلمش قونفرانس‌ده بشیوز کشیلك جمعیت ایچنده بولنمشدم ، غایت اوزون برخطابت ایچنده برمناسبت ایله عثمانلی انقلابندن بحث ایده‌رك بروجه آتی بیان افکار ایتمشدی : عثمانلی حکومتنك ترقیسی عموم شرقیلره شرفدر ؛ عثمانلی ملتی حیاتی عموم شرقك حیاتیدر ؛ عثمانلیلرك انقراضی بوتون شرق ملتلری ایچون بر اولوم اوله‌جقدر ، شو سببدن عثمانلیلرك عن قریب میدان مبارزه‌ده اثبات وجود ایتمه‌لرینی صمیمی اوله‌رق تمنی ایدرز .. دیمه بو مجلس‌ده مسلمانلردن بك آز آدم بولندیغی حالده خطیب شو نقطه‌ده شدتلی آلقشلره مظهر اولمشدی . بوندن ماعدا ژاپونلرك آیروجه عثمانلیلره احتراملری اولدیغنی مرارا عرض وبیان ایتمشدم .

شیمدی ظن ایده‌رم یکی عثمانلی حکومتی عن قریب بوجهتلری نظر اعتباره آلارق شرق ملتلری آراسنده مناسبات اقتصادیه هیچ اولمزسه معارفه ایده‌جك قدر بروسیله قپولری آچارلرسه ؛ شبهه‌سز مادی ومعنوی منافع عمومیه ایچون بیوك استفاده‌لر اولوردی . بن هریرده وبالخاصه چین اولکه‌سنده بوبابده بك چوق نطقلر ایراد ایده‌رك الممکن کلدیکی قدر تجدید مناسبات اساسندن بحث ایتدم ؛ هر نره‌ده بومسئله‌لردن سوز آچدم ایسه هپ تحسین وآفرینه مظهر اولدم . مرارا آلقیشلاندم .

خانکاندن مفارقت

شیمدی بورادن دوغری سینغاپوره عزیمت ایتمك اوزره بولنیوردم . « اوریئنتال » شرکتی « آسیا » نام واپوره ایکنجی موقعدن یتمش بش دولار ؛ یتمش آلتی سینت ایله واپور بیلاتی تدارك ایتدم .

١٣٢٧ سنهٔ هجریه ٣ نجی رمضان المبارك خانكاندن مفارقت ایتمك اوزره اشیالرمی قالدیره‌رق اسكله‌یه كلدم، بوراده احبادن بر چوق اخوان تشییع ایچون كلمشلر كال محبت ایله هربری آیروجه برشیلر میوه‌لر بیلمه‌م نه‌لر تقدیم ایدیورلردی .

اوراده محیی الدین بك جنابلرینك استیمپوتلری حاضر بولنیوردی ؛ بزهمان اشیالرمزی یرلشدیردك ستمبوت ایله واپوره كیده‌جكز . احبادن بعضلریله وداع ایتدك ، بعضلریده بزم ایله برابر واپوره قدر كله‌جكلر ، بز تمام ساعت ١٢ ده واپوره كلدك ، واپورده همان حركت ایتدی . بزم دوستلرمز ستمپوت ایله یكرمی دقیقه قدر واپوری تعقیب ایتدیلر. بن كندی كندیمه فكر ایدییورم آه اسلامیت نه‌قدر عالی تعلیمات ونه‌قدر بیوك تربیه بو آدملر ایله بنم بینمده اسلامیتدن بشقه برعلاقه یوق ؛ بومحبتلر بو احتراملر یالكز بنم مسلمان اولدیغم ایچوندر ؛ یوقسه بن تجاردگلم بو آدملر ایله مادی مناسبته هیچ بر وجهله حق وصلاحیتم یوق ؛ اسكیدن معارفه‌مز هرنه‌وارایسه شوایكی اوچ كونده حاصل اولان مناسبت دینیه‌دن میدانه كلمش برمحبت ،بلكه تحابب فی الله‌در.

بنمش اولدیغمز واپور دنیانك اك بیوك واپورلرندندر ؛ اون آلتی میل اوزره قطع مسافه ایدییور . داخلاً عادتا برشهر شكلنده‌در . هرملتدن یولجی وار ؛ انكلیز ، امریقان ؛ فرانسز ؛ ژاپون ؛ چین ملتلری وار ؛ مسلمان اوله‌رق برنجی موقعده محمد حسن نمازی صاحب ایله ایكنجی موقعده بن وارم.

واپورك عمله‌سی كاملاً هندلی، مسلمان دنیله‌جك درجه‌ده‌در ؛ یالكز بیوكلری قاپتان فلان انكلیزلردن بولنیوردی .

ظن ایدرم نمازی صاحب اشیالری یرلشدیریوردی.بن واپور اوزرنده یالكز بولنیورم. یولجیده واپورك جسامتنه نسبتله پك آز بولنیوردی . برساعت صوكره یمك ایچون داول اورولدی ؛ هرنه‌قدر بزم رمضان داوللری كبی دگل ایسه‌ده اوكا قریب برشیلر ایدی .

شیمدی كلدی مشكلاتك بیوكی ؛ یمكده حاضر اوله‌جغم لسان بیلمیورم یمكك انواعی اوله‌جق نه‌یایمه‌لیكه اوتوزاغه قاپلمایه‌لم و آجده قالمایه‌لم ؛ طبیعیدركه استراسته‌مز اهل كتابك ذبیحه‌سیدر دیمكه مجبور اوله‌جغم فقط ذبح ایله‌ده تحلیل اولنه‌میه‌جق بدبخت وار ، اونی نه یاپه‌جغز نه‌دن بیله‌جكز چار ناچار بوكره احتیاطاً اكمك پینر ، تره‌یاغندن حاویار وبالقدن باشقه برشی آغزیمزه‌ده آلامدق ، مسافر اولدیغمه‌ده پشیمان اولدم ، هیچ اولمزسه صائم اوله‌ایدم برسفر یمزدم .

محمد حسن نمازی :

نمازی بك غایت کوزل خالص مسلمان برذات عالیقدر اولوب پك عالی جناب آدم . کندیلری هرنه قدر برنجی موقعده بولنیور ایدیسه‌ده ، اصل کندی موقعلرنده طعام واویقو زمانلرندن بشقه وقتلرده بولنمزلردی ، بلکه بشقه وقتلری ایکنجی موقعده هپ بنم قماره‌ده بولنیه‌ردی .

نمازی صاحب ایله بینمزده غایت صمیمی محاوره‌لر جریان ایتدی : باب سیاست واحوال عثمانیان وایرانیاندن ، هپسندن مذاکره‌لر جریان ایتدی .

نمازی جنابلری اولدقجه معلوماتی واسع ، ولایت کورمش بر آدمدر . هرشیدن زیاده اسلامیتك استقبالی حقنده صرف افکار ایدییور . بن بو خصوصده کندیلریله بر قاچ دفعه مذاکره‌ده بولندم ، برکون اثنای مذاکره‌ده کندیلرینه دیدم‌که :

— اسلاملرك استقبالی ایچون نصل ملاحظه ایدییورسکز ، نصل اولورسه اعدالرمزه مقابل موقعمزی محافظه ایده‌بیلورز ؟ بو بابده فکرکز نه یولده‌در ؟

دیدیلرکه : — بن بومسئله ایچون پك چوق صرف افکار ایدییورسه‌مده برتورلی چاره بوله‌میورم ، بن بوراده اصل سزك فکرکزی آکلامق ایستردم ، مع‌مافیه کندی فکرمی دخی سویله‌یه‌جکم وسزك دخی فکرکزی وتجربه‌کزی استرحام ایدرم . بالخاصه بن مسلمانلرك احوالنی اصلاح ایچون یکانه چاره اولسه اولسه اوز آرالرنده جدی علاقه وصمیمی اتحاد اوله‌بیلور ظننده‌یم . یوده اولمزسه هپ مسلمانلر اولومه وانقراضه محکومدر ، ایستر ایرانده ایستر عثمانلی دولتنده ادارهٔ مملکت کیم النده اولورسه اولسون ، اتفاق اولمدقجه پایدار اوله‌مزلر . اتفاق واتحادلری اولورسه هرزمان وهر یرده وهر هانکی مملکتده اولورلرسه حقوق ملیه ودینیه‌لرینی محافظه ایده‌بیلیرلر . (غایت صاغلام اعتقادلی خالص مؤمن بر آدم) .

— اسباب اتفاق وچارهٔ اتحاد نه‌در ؟

— چارهٔ اتفاقی واسباب اتحادی آرامق قدر واهی بر فکر اوله‌مز . بفرمان خداوند کریم اعتصام بحبل الله بزه فرض ایسه . یومیه بش دفعه اعضالرمز جوامع شریفه‌ده تجمع ایدرلرسه ، بوندن دها بیوك چاره نه اوله‌بیلور . بن بوندن بشقه چاره دوشونمك عبثدر ظننده‌یم .

بزم ایچون یالکز بونلرك قیمتنی تقدیر ایده‌جك قدر بربصیرت لازم . مع‌مافیه بن

شوراده بر آز دها سربست قونوشه‌جق اولورسه‌ق بر ایکی کلمه عرض ایتمك ایسترم :

جناب حق‌واجب‌الوجودك « والسلام علی من‌اتبع‌الهدی » دیه‌رك تعمیم‌ایتمش‌اولدیغی سلامی سز « علی » ایچون چوق کوررسه‌کز ، بزده مقابلةً ابوبکر وعمره‌لعنتی عبادت اتخاذ ایدرسه‌ك طبیعیدرکه نه سز اتحاده کلورسکزونه‌ده بز . بزم شیعه‌لر عموماً دینله‌جك درجه‌ده غلاة هذالامة . وسزك سنیلرده فقهـاء سفهاکز یدنده کالمیت بین یدالغسـال اولمشلر . شوایکی حال بوامتی مزاره سوروکله‌یور خبرمز یوق . حالا علما اسـارتندن سز ، مجتهدین اسارتندن‌بز قورتیله‌مایز ایشته بونك چاره‌سی بر آز آغیردر .

— ظن ایدرم سنیلر کندی‌طرفلرندن پك چوق‌مسامحه‌کارانه معامله‌یه راضی‌اولورلر . « علی » علیه‌السـلام وعلیه‌الرحمة والرضوان دخی دیه‌بیلورز . حب آل محمدده اختلافمز یوق . بز کندی طرفمزدن هرمقاوله‌یه کلورز .

— بن سوزلرمی سویلرکن سزك سیماکزه باقاردم فقهـاء سفهاکز دیدیکمده عادتا تبدل ایتدیکز ، چهره‌کز دکیشدی . ایشته سزده اك حربر آدم اوله‌جغکز یرده تقلید سزه طبیعت اولمش ، بوآغیر سوزلری قالدیره‌مدیکز . آغیر سوزلر دیرسه‌م سزك‌بزم قولاغمزه آغیر ،زیرا بز بوکبی‌سوزلری ایشیتمدك . والانفس الامرده هیچ آغیرفلان دکل ، علمامزك ایچنده سفها پك چوق اولمش وحالا پك چوقدر . هله شیمدی سزده ، بزده قحط‌الرجال عصرنده بولنیورز .

بوصورتله نمازی بك ایله بینمزده پك چوق‌محاوره‌لر کچدی . دها فضله وسربست سوزلرده قاچدی .

حقیقةً بنده کندمی بر درجه حر وسربست ظن ایدردم ، فقط جناب نمازی بزه هرجهتدن غالبه ایتدی . معمافیه نمازی برادرمز غایت متدین وصلابت دینیه صاحبی بر مؤمن موحد اولدیغی دائما کورولمکده ایدی .

« خانکان » دن حرکت ایتدیکمز کون نمازی جنـابلری صائم ایدی . صوردم : نه ایچون صائم اولورسکز ، سفر ایچون ایام اخر مساعده اولنمش ؟

— بو کون ایستر ایسته‌مز صائم اوله‌جغم ، نم اختیارمده دکل ، بن بوراده مقیم ایدم ، حرکتمزده بعدالزوال اولدی ، خیار نم المده قالمـدی ، یارین باذن‌الله سفردن استفاده ایده‌رز .

ایشته بر تجارك معلومات دینیه‌سی ، ظن ایده‌رم بزم تجارمزده بوکبی فقیه‌لر اولسه بیله نوادردندر .

انسان بوکبی آدملره تصادف ایتدکجه غبطه ایدیور ، عربیاتی مکمل ، فارسی کندی لسانی ، اوردوسی مکمل ، انکلیزجه‌سی دخی مکمل ، صلاتت دینیه‌سی دخی مکمل. صکره بو آدمه انسان نه‌قدر غبطه ایدرسه آزدر .

بز واپور اوزرنده صباح آقشام هرکون نمازی جنابلریله برابر بولنیورز . اولدقجه یکدیکرمزدن استفاده ایدییورز .

بر کونده چینلیلر احوالندن و اخلاقندن صوردم فکرلرنی بروجه آتی شرح و بیان ایلدیلر :

چینلیلرك احوال حاضره‌لری اوقدر پارلاق دکلدر ، کندکزده کورمش سکزدر ، جهالت بونلری ازمش ، بن اورالرده آرتق بر شیلر سویله‌میه‌جکم . اخلاق جهتنه کلنجه چینلیلرك فطرتلری دهافساده اوغرامامش وبالخاصه بز آنلری تجارت معامله‌سنده کورییورز : سوزلرنده صادق ، صاغلام آدملر ، هیچ بر وقت سوزلرندن دونمك احتمالی یوقدر ، سوزلری سند کبیدر . هیچ بر وقت معامله‌دن نکول ایتمزلر . برمالی آلاجق اولورسه پازارلغی اولدقدن صوکره مال بتمدر دیر سنده فلانه لزوم یوقدر ، استرسه ایکی ساعت صوکره فیئات تبدل ایتسون تأثیری یوقدر . مقاوله‌م یوقدر ، سندم یوقدر فلان کبی لافلری دنائت دیه بیلور ، بنم سوزم سنددر دیر چیقار . نصل بازارلق اولنمش ایسه اویله‌جه قبول ایدر ، بوجهتله چینلیلرك مدنیتی هر ملتدن عالیدر دیرسه‌م جائز اولور .

چینلیلرك مسلك تجارتده برنجی قاعده‌لری اقتصاده رعایت ایتمکدر . ایکنجیسیده صداقت . سند اولمش ، اولمامش مساویدر معامله‌ده ساعتنه قدر وقتنی تعیین ایدر — فلان کون و فلان ساعتده . آرتق بر قضا اولمزسه تخلف ایتمز .

فقط اجنبیلر و بالخاصه انکلیزلر چینلیلره قارشی غایت بدبین و بدکاری بولنیورلر ، هپ سؤ معامله و تحقرانه سوزلر استعمال ایدرلر . یعنی انکلیز ملتی متکبر ، خودبین ملتدر ، کندیلرندن بشقه‌سنی آدم یرنده صایمزلر ، چوق بدخوی ملتدر .

اماچینلیلر شیمدیلك انکلیزلره مقابل هپ نیکبین اولییورلر . صبر و مجامله ایدییورلر ، ظن ایده‌رم بونلر هپ موقتدر بر زمان کلور بونلری هپ سوپوره‌جکلر .

هندلیلر من القدیم اسارته مألوف ملتدر . انکلتره حکومتی نه‌قدر ظلم ایدرسه‌ایدر ،

بر هندلی ینه سس چیقارمز . اما چینلیلر اویله دکل . موقت صورتده تحمل ایدرسه‌ده بیله نهایت بر کون میدانده اثبات وجود ایدر ، اورتالغه آتیلور . زیرا دائما ملت حاکمه اوله‌رق یاشامایه آلیشمشلردر . بونلر هندلیلره قیاس اولنه‌مز ، ملت حاکمه‌در .

هندلیلر ، مصریلر کیم کلورسه بن سزه پادشاه اولدم دیرسه ، همان اطاعت ایتمشلر محکومیته مألوف ملتلردر .

چینلیلر بیکلرجه سنه ملت حاکمه ، یکده قولای محکومیته تحمل ایده‌مزلر . همده قوی‌البنیه تمام عسکر بر ملتدر . اما شیمدی حکومتلریتك منفعتی اوغرنده صبر ایده‌بیلورلر ، مع مافیه بو ملت استقبالده انتقام دیه بیلورلر ، بو امید اولنور .

شونی‌دخی دیمك لازم : بو ملتده قوهٔ اختراعیه یوقدر ، هپ قوهٔ جسمانی .استعداد فطری دکل . هپ تربیه‌لری انکلیز تربیه‌سی اولوب بلا تبدیل قبول اولنمقده‌در . انکلیزلر هیچ بر وقت تبعه‌لرینه تربیهٔ فکریه ویرمزلر . اورایه کلنجه عموم تبعه‌لرینی اعمی کبی طوتارلر . هندستانی استیلا ایتدکلری همان یوز سنه‌در ، لکن هندلی بر صاحب کمال یوقدر .

مصریلره باقه‌جق اولورسه‌ق عینی‌حالی مشاهده ایدرز ، اوتوز سنه‌در اشغال ایتدکلری حالده مصر ایچون اوتوز آدم یتشدیره‌مدیلر . و یتشدیره‌مزلر . مصرلیلرك اساسا انکلیزلردن آلابیله‌جکلری مدنیت پك محدود قالاجقدر .

بوراده برشیئی بنم عقلم ادراك ایتمیور ، بن بونی سزدن آیروجه استرحام ایده‌حکم : سبب نه‌در بیلمیورم ، عموما دینله‌جك درجه‌ده بزم شرق ملتلری عموم آوروپالی‌یه لزومندن زیاده امنیت ایدییورلر ، وبالخاصه رأس کارده اولنلرمز هپ امورمزی اوروپالیلرله استشاره ایدییورلر . بن باشقه‌لرینی بیلمیورم ، بزم ایرانیلر هرامورده‌هپسی برر آوروپالی فکرینه اسیر بولنیورلر ، عثمانلیلریده‌ا کثریت اویله کوریورم . فقط بن هیچ بروقت آنلره قارشی اوقدرصاف‌دل‌اوله‌مم . بن‌کندیمه قیاس ایدرم ، بن برتجارم ، دیکر بر تجار ، نم احبابم وبرادرم اولسه بیله بکا رقیب اوله‌جق بر تجاردر ، امور تجارتده بنمله استشاره ایدرسه ، بن نه قدر عالیجناب اولسه‌م بیله کندی تجارتمه جزئی رقیب اوله‌جغنی حس ایدرسه‌م ، او قدر عالیجنابلق کوستره‌مم .

شیمدی غزته‌لرده‌کوردم ، عثمانلی‌حکومت جدیده‌سی غولج پاشایی اصلاحات‌عسکریه ایچون کتورتدی ، ذاتا بو آدم حمید زماننده دها اوراده بولنیوردی . اصلاح ایتمش ایسه ایتمشدر . فقط بن غولج پاشایه قارشی او قدر صاف دل اوله‌مم .

غولچ پاشا كوزل و عاليجناب بر آدم اوله‌بيلور ، فقط عثمانلى عسكرينك آلمان عسكرينه فائق اولمه‌سنى ايسته‌مز . بو پاشا كبى بر آدمده ، حميت مليه‌دن محروم اولمز .

ايشته شو فكره‌مبنى بو بزم شرق ملتنك او درجه‌ده صاف دل اولمه‌لرى نه‌دندر بيله‌ميورم . بزم ايرانشاهى بر روس ضابطى النده ، اونه‌ديرسه مملكتى اويله اداره ايدييور . چينليلرده انكليز ضابطنك فكريله مملكتلرينى اداره ايدييور . هر نه سببه مبنى ايسه بزم شرقيلرده فكر مستقل بولنميور .

طبيعى بو جهتله ژاپونلرى دخى شرقدن استثنا ايده‌جكز . زيرا ژاپونلر هر شيئى ابتدا آوروپادن آليورلر ، بش اون سنه صوكره تماميله كنديلرينه مال ايدنيورلر . بو كون اوفاجق ژاپونيه وارداتى ملياراتلره واردى . بن ژاپون فابريقه‌لرينك قسم اعظمنى كزدم ، رأس كارده‌دكل ، اوسته و عمله قطارنده بيله براجنبى كوره‌مدم . اعتقادلريده ژاپونيه ژاپونلر ايچوندر ، ديرلر .

كل چين اولكه‌سنه و عثمانلى ايران مملكتلرينه بوتون مملكتك سركارنده بولنانلرى اجنبى كوره‌جكز بويله مملكت پايدار اولمز . بن ايرانلى‌يم ايرانده اميدم قالمدى . زيرا خسته‌لغمزك بيوكى « قحط الرجال‌در » .

شو صورتله تمازى جنابلرى بزه چوق كوزل برارقداش اولدى ، يالكز كيجه‌لرى ، اويقو زماننده بعضاده بن يازديغم اوساعتلرده ، يك آز مفارقت ايدييورز .

واپورك جسامتى ٧٣٧٦ طون آلتى بيك بش يوز باركير قوتنده اولوب هيچ انديشه يوقدر .

واپورده ايكنجى موقعده يولجى پك آز بولنيوردى ، بونلر ايچنده ايكى چينلى وار ، يمك زمانلرنده عموم يولجيلر برسفره‌ده بولنيورلر ، او ايكى چينلى ايچون آيرى سفره ، يمك عينى يمك ، وقت ده عينى وقت ، يالكز ماصه‌لرى آيرى . بن بونك حكمتنى ده پك آكلايه‌ميورم . فقط هر يمكده بويله‌در . البسهٔ مليه‌لريده غايت تميز فلان نه سببدندر سفره‌ده بزمله برابر بولنميورلر . بن برقاچ كون بونكله خرپه‌لندم نهايت بركون تمازى‌يه سويله‌دم ، ديدم : بو نه ايچوندر ؟ ديدى : صورملم ، بيلميورم . غارصونى چاغردى صوردى . غارصون جوابنده ديدى‌كه : « چينلى‌در » . قباحتلرى چينلى اولمقمش ، يوقسه آنلرده بزم كبى پاره‌ويرمشلر . بزم كبى بنى آدم . يالكز اوزون صاچلرى ايله ملى البسه‌لرى آوروپاليلرك مدنيتى قارشوسنده منفور كوريليور .

واپورك عمله‌سی

بالاده‌كی ذكر ایتمشدم واپورك طائفه‌سی كاملاً دینله‌جك درجه‌ده هندلی مسلمانلردر. بوراده بونلره‌دائر آیروجه برمعلومات ویرمكه لزوم یوق ایدی، فقط عالم اسلامك ۷۹ نجی صحیفه‌سنده ژاپون كمی طائفه‌لرنی یازمشدم. بوراده‌ایسه دنیانك الكمدنی ملتلرینه منسوب الك بیوك شركتك الك بیوك واپورلرینك طائفه‌لریدر. بو واپورلرك یولجیلریده‌ا كثری افكار عالیه اصحابی اولاجق؛ بالطبع طائفه لرك‌ده اونسبتده اولمه‌لری ایجاب ایدر. افسوس صد هزار افسوس طائفه‌لر ایچنده‌نه انكلیزلرندن ونه‌ده هندیلرندن النه كتاب طوتمش بر آدمی كوره‌مدم، حتی برقاچ طائفه‌یه اوقومق یازمق بیلورمی سكز دیه‌صوردم. مع التأسف هپ یوق جوابی آلدم. حتی طـائفه‌دن برانكلیزه‌ده صوردق، نمازی جنابلری صوردی اوده بیلمیورم دیدی. كندیسی قب قیرمزی اولدی. تصادفده اوله بیلور.

اوت بو جهالتك قبحی ینه اسلامیته ومسـلمانلره اسـناد اولنور. كیمسه‌ده دیمزكه انكلیزلر یوزسنه‌در هندستانی استیلا ایتمشلر، مدنیت نامنه هندستاندن یوزده‌اللی واردات آلیورلر. وارداتی انكلیزلر آلور قباحتی اسلامیته اسناد اولنور. نه‌چاره. نمازی جنابلری:

— چین داخلنده لسان جهتندن مشكلاته دوچار اولمدكزمی ؟

— پك اوقدر شكایت ایده‌جك درجه‌ده دكل. مع مافیه‌ پك طبیعیدركه مجوسلر بیننده لسان اولمدیغندن آجلغه بیله تحمل ایتدم، اسلاملر آراسنده بارنمق ممكن.

— بن چین داخلنده چوق كزدم، لسان مسئله‌سی انسـانی خیلی مشكلاته دوچار ایدیور. امابن اولدقچه انكلیز لسانیله قونشه‌جق آدم بولوردم.

— نه‌طرفلرده كزدیكز ؟

— بن هپ جنوبده بولندم وبالخاصه فرانسـه مسـتملكاتنده اورالرده انكلیز لسانی بیلنلره تصادف اولنیور.

چینده پارلمنتو :

عن قریب اعلان اولنمه‌سی امید اولنور پارلمنتویه نه‌كبی بركوزایله باقیورسكز ؟ دیه‌رك سؤال ایتمشدم.

نمازی جنابلری دیدی : «مادامکه ملت ایچنده انتباه تام یوقدر بنم فکرمجه پارلمنتو ایله ده مملکت اصلاح اولنه‌مز .

«بن اساسا پارلمنتویی انکار ایده‌مم ، یالکز دیمک ایسترمکه پارلمنتو ایچونده آدم لازم . اویله عوامك انتخاب ایدوبده کوندره‌جکی آغالر ایله ایش دونمز : روس دوماسی ، ایران انجمنی بونی پك آچیق کوستردی ، باقالم عثمانلی مجلس مبعوثانی نه یاپه‌جق ؟

«مع مافیه چینلیلر بوسبوتون عجمی اولمایه‌جقلر ، زیرا ایکی سنه اولدی عموم چین اولکه‌سنه اوچیوز قدر طلبه سوق اولندی ، آنلر کوی کوی دولاشه‌جقلر ، اللرنده تعلیمات وار هر یرده اصول انتخاب نصلدر ، نه کبی آدملر انتخاب اولنه‌جق ، انتخاب اولنانلرك ملته قارشی وظیفه‌لری نه‌در ، بونلری تماميله تعریف ایده‌رك حتی انتخابك عملیاتی دخی کوستره‌رك بش سنه — یا اوچ سنه ، پکده خاطرمده قالمدی — متمادیاً تعلیم ایده‌جکلر .

فقط بونه مطلوبه موافق اوله‌مز ، انتخابك اصـول وقاعده‌سنی بیلورلر فقط انتخاب ایده‌جکلری آدملری بوله‌مزلر .

— عجبا چینلیلرك عوامی بو مسئله‌یه نصل باقیورلر ؟

— نصل اوله‌جق ، هیچ عقللری کسدیره‌مز . بوغدی خان اولمدقچه مملکت نصل اداره اولنوردیرلر یابانجی باقارلر . اصل ایش اوراده دکل یا ، بوکون رأس کارده اولنلر کندیلرینی بر آز توپلاسه‌لرده برقاچ سنه‌یه قدر هیچ اولمزسه اون سـنه‌یه قدر مملکتلرنی اجنبی تسلطندن محافظه ایده‌بیلسـه‌لر ، صوکره پارلمنتوده اولور . آدمی دخی بولنور . بوکون دنیانك هر طرفنده تحصیل ایچون کیتمش چینلی طلبه پك چوقدر وبالخاصـه ژاپونیه‌ده پك چوق طلبه‌وار ، اکثری بو سنه‌لرده اکمال تحصیل ایده‌جك ایشته او زمانلر بونلر هپ صاغلام آدم اولورلر . بونلرك عددی هر سنه چوغالمقده ، مع مافیه اون سنه مقاومت ایدرسه ؟

بز بو صورتله محمد حسن نمازی جنابلریله هپ صحبت ایتمکده‌یز . بو ذات محترمك قائم بدرلری بومیانده بولنورمش اسملری حاجی زین العابدین . بو آدمك دخی پك چوق واپورلری وارمش دیمك اولورکه بزم رفیقمز هر ایکی طرفدن اصحاب ثروت بولنیور .

بن بوکبی فرصتلر کلدکچه طبیعیدر هر زمان استفاده‌یه چالیشـورم — بر کون ایشی بزم دونمایه چورمشدم اوراده اعانه لزومندن دخی بحث ایتمشدم .

بوراده نمازی جنابلری بزه دیدی : بو حقیقة غایت بیوك بر وظیفه‌در عموم اهـل اسلام ایچون مهم بر مسـئله‌در باذن الله بومبایه واردیغمزده بونی عموم تجار مجلسـنده آچار سویلرز .

بولنديغمز واپور :

واپورك جسامتی وهرشیسی یولنده وبالخاصه قمارالرده شکایت اولنه‌جق هیچ برشیلر یوق . دنیانك اڭ بیوك شركتی ، (٢٦٣،١٧ :) تونلق واپوری وار، مجموع واپورلرینك قوتی (٤٤٣،٩٢٢) بارکیر قوتنده‌در . اڭ بیوك واپورلرینك نامی «ما کیدونیه» (١٠٠٥١٢ طون جسامتنده‌در.

بو واپورلر یوقوهاما ایله لوندره بیننده آمد و شد ایدرلر ، ١١،٦٢٨ میل قطع مسافه ایدر هرهفته بری کیدر بری کلور . عجبا بوکبی واپورلرده بر تورلی قصور تصور اولنه‌مزمی. بنده قصوردر دیمکه جسارت ایده‌میه‌جکم فقط واقعی بیان ایتمکده تردد ایده‌مم . هرکسه‌ده معلومدرکه خانکاندن سینغاپوره کیدرکن بیك دورت یوزقرق میل مسافه دوغری بر خط مستقیم ایله خط استوایه دوغری یوکسلور ، درجهٔ حرارتی بر آز خاطره کتورمه‌لی کیجه کوندوز درجه ٣٥ الی ٤٦ انسان واپور داخلنده استر قمارادە استر صالونده هیچ بارنه‌جق یربوله‌میور ، یوقاریده کوکرته فوقنده موقع یولجیلرینه مخصوص کزیله‌جك یرلر وار ، وار اما ، برآدمده بوتون کون کزه‌مز ، برآزده اوتورمق استر، بر آز استراحت استر . مع التأسف دیمه‌لی اورالرده یولجیلره اوتورمق ایچون بر یوقدر.

بن ایکنجی موقعه سینغاپوره‌قدر یتمش بش قدر دولارویرمشم ، موقعلرده صیجاقدن اوتوریله‌جق یربولنیور . بیچاره نمازی بومبایه قدر دورتیـوز بو قدر دولار ویرمش اوده نم کبی یربوله‌میور صیجاقدن قاوریلیورز . واپور اوزرنده میدان واسع یوزلرجه آدم آلور یالکز اوتوره‌جق یر یوق . استه‌دیکك قدر کزه‌بیلورسن .

یانه یانه‌لی ؟ اوت اوچ بش دولارویرر ، سنده برکرسی صـاتون آلور واوزرینه ده کندی نامکی یازارسکز یاخود قارت ویزیت کزی باغلارسـکز سزك مالکز اولور . صوکره‌ده واپوری ترك ایده‌جککز زمان ، اوقمارا خدمه‌سنه هدیه اوله‌رق براقیرسکز. ایشته واپور خدمه‌لری ایچـون بر واردات . بویله بر شی بزم شرقیلرده اولسه‌یدی هر سیاح مؤاخذه ایده‌رك بونی یازاردی . اما کندیلرنده هپ معقول ، هپ مدنیت عد اولنیور .

سینغاپوره تقرب :

یارین سینغـاپوره یه‌كك اوزره بولنیوردق ، واپورده آکسزین « فاجعـه‌لی بر دودوك صداسی ایشیدیلدی.

بردن بره بر هیجان بر قوشمه بر طرفدن یولجیلر بر طرفدن‌ده طائفه‌لر نفسلری طیقانیرجه‌سنه قوشیورلردی .

نم کبی لسان بیلمز یولجیلرده چوق ، هپ نه اولدی ؟ دکز بویا ، نه‌لر اولماز.همان طائفه‌لر هر طرفدن صندللر ایندیرمکه باشلادیلر ، هرکس یوقاری‌یه فرلادی .

نه ایسه نهایت ! کلایه‌بیلدك واپورمز وقتندن بر قاچ ساعت اول کیدیورمش کبی ، قپودان جنابلری فرصتدن بالاستفاده طائفه‌لرك حاضر اولوب اولمدیغنی وهانکی ضابطك تحت اداره‌سنده بولنانلرك دهـا سریع حرکت ایده‌بیله‌جکلرینی تجربه ایچـون دکزه بر شی آتمش‌ده تخلیص دودوکی چالدیرمش ایدی .

یدی سکز قایق ایله هر نفر مانتاردن معمول البسه‌لرینی کیمشلر . دکزه آتلامشلر هر طرفـدن تحری‌یه دوکولدیلر . واپور اوراده ایکی اوچ سـاعت حرکت ایتمیه‌رك صاللاندی دوردی ، بونلرك دکز اوزرنده تخلیصه مسـارعت ومسابقه‌لری پك خوش بر منظره ایدی .

نهـایت آتلمش هر نه ایسه ایچنده اون عدد انکلیز لیراسی وارمش ، هر هـانکی ضابطك تحت قوماندا‌سنده اولنلر اول یتشدی ایسه ، او طائفه‌لر بیننده تقسیم اولنورمش ، بویله امتحـانلر نتیجه‌سنده امر تخلیصـده بر قاچ دفعه موفقیت کوسترنلر بالاخره هم شرکت طرفندن همده حکومت طرفنـدن مکافاته مظهر اولورلرمش .

بو کره موفق اولان ضابط هندلی اولوب غایت بیوك بر مهـارتله موفق اولمش ، زیرا لقیطك آتلمه‌سی بونك عکسی طرفنده اولدیغی حالده دها یقین اولنلردن دهازیاده موفقیت احراز ایتمش ، بن دریالرده پك چـوق کزدم اما بو کبی امتحانه برنجی دفعه اوله‌رق تصادف ایدییورم .

بر جهتدن بعض عصبیتی اولانلری ملاحظه ایده‌رك جانم صـقیلدی بویله بردن بره واویله قوپاریرجه‌سنه دودوکلر چالنمه‌سی ، یولجیلری تهییج ایمك نه‌در فلان دیمشدم .

او آراده نمازی ایله برلشدك ، دیدم :سزی قورقوتدیلر ؟

— اویومشدم او اثناده بر پاطیردی اولدی ظن ایتدمکه سینغابوره کلدك ، نم قومشی قاره‌ده برمادامه واردی ، باتیورز دیه‌رك بر آز نی‌ده دوشوندیردی ، فقط ذهنم قبول ایتمیوردی . بو قاپیتان دائما بورالرده بونی یاپاردی او خاطرمه کلدی .

بر سفرمزدهده قادینلر اقامهٔ دعوا ایتمشلردی . برادرمز نمازی جنابلری بو یوللرده پك چوق دفعه‌لرده کیتمش کلمش بورالرك احوال روحیه‌سنه آشنا ، نم ایله‌ده تکلیفسز بر آدمدر ، اولدقجه تعصب ملیه‌سیده واردر ، بکا دیدی : ــ فرنکلر هر نه یاپارلرسه خوش کوره‌جکز .

رمضان شریفك هفته‌سنه سینغاپوره کلدك بوراده برادرمز نمازی جنابلریله مفارقت ایتدك مولا سلامتلر احسان بیورسون آنلر طوغریجه بومبایه عزیمت بیوردیلر .

خاتمه

بن شیمدی رحله‌می بورایه قدر یازمقله اکتفا ایده‌جکم . « عالم اسلام » ك جلد اولی بوندن عبارتدر .

شیمدی بورایه قدر قطع ایتمش اولدیغم مسافه روسیه داخلنده چاقرم (ویروست) حسابیله اون درت بیك چاقرمدر ولادیوستوقه قدر .

صکرده‌ده : ژاپونیا ، قوره ، چین داخلندن سینغاپوره قدرده (٧٣٤٦) انکلیز میلی .

نم بو قدر مسافهٔ سیاحتمده صرف ایتمش اولدیغم پاره‌نك مقداری نسبةً پك آزدر ، نهایة‌النهایه یوز لیرا قدر بر پاره صرف ایتمشمدر ، عمرمکده ایکی سنه‌سنی صرف ایتدم شو مدت ظرفنده بو قدر مساعی ایله کورلمش وظائفدن کندیجه اك مهم قسمی‌بنه سیاحتمدر زیرا قرآن کریمده‌لااقل ١٣ بلکه‌ده‌اون بش‌برده (سیروا فی الارض) فرمانی صادر اولمش ایکن بزم اهل اسلام کلیاً دنیاده‌جك درجه‌ده بو فرض کفایه‌یی اونوتمشلردی له‌الحمد جناب واجب الوجود بو فرض کفایه‌نك بر قسمنی ادا ایتمك وظیفه‌سنی بکا نصیب ومیسر ایله‌دی .

دیکر قسمی ایسه بلکه دها مهمدر . بلکه هیچ کیمسه طرفندن ادا اولنمامش بر فرصتدر : اوده امر دعوت وتبلیغ . الحمدلله نم الحمدلله بونی دخی جناب حق بو عاجزه نصیب ایتدی . نم کبی بر عاجز ایچون بو ایکی وظیفه غایت بیوك ایدی . بونك ایچون یوز بیك لسان ایله شکر ایدرسه‌م آزدر .

« استطراد »

امر دعوت ابتداء اسلامده وظائف دينيه‌دن ايكن بو صوك زمانلرده بوس‌بتون منسى اولمشدر ، وبالخاصه علمامز جف‌القلم بو بابده بر سوز سويلمك استه‌ميورلر .

دكل ديكرلرى دينه دعوت ايتمك ، بلكه عصرمزك علماسى دين مبين اسلامه تعرض وهجوم ايدنلره مقابله ايتمكده بيله عاجز قالديلر . اسلافمز هر عصرده ظهور ايده‌رك اسلاميته تعرض ايدن انواع مذاهب اصحابنه وخوارجه « بالتى هى احسن » ايله مقابله ايده‌رك وظيفه‌لرينى ايفا ايتمشلر .

عصرمزده ايسه اجانب بر طرفدن هجوم ايده‌رك انواع هزيان ، افترا وبهتانلر نشر ايدييورلر . كندى جهلامزده ايكنجى طرفدن هيچ بر شى بيلمدكلرى حالده يالكز آوروپاليلره تقليد ايده‌رك بر طاقم مناسبتسزلكلرده بولنيورلر .

بو حال اسف اشتمال كتدكجه توسع ايتمكده اولديغندن بزم بو صوك سنه‌لرده علما ناميله كسب اشتهار ايتمش بعض ذاتلر ، كنجلرك خاطرى ايچون فنون جديده‌يه مقابل بوتون دهشت ايچنده قالمشلر ، بيچاره محمد عبده قرآنده منصوص ملائكه‌يى وابابيلى دخى انكار ايتمش ، هيچ بر عاقل مؤمن بدن ايكنجيسى اولان ملائكه‌يى انكار ايدرمى ؟

فنه صيغمازمش ، فنه صغماز دها بك چوق شيلر واردر . هيچ صيقيلمايو بزم علمامز طرفندن ركن دين انكار اولنورسه صوكره جهلامزه نه ديرز ؟ دينمزه تعرض ايدن اجانبه نه ديه‌لم ، نه ديه بيلورز . بونلرى تصور ايتمك وار ، بر آزده انصاف كوزى ايله باقه‌جق اولورسه‌ق وحالمزيده لايقيله تدقيق ايده‌جك اولورسه‌ق ، واى بزم حالمزه : بز هيچ اولمزسه كنديمزى وظيفه‌يه دعوت ايده‌لم .

اجنبيلرى دعوت ايتمزسه‌ك ، هيچ اولمزسه كندى كنديمزه « ياايها الذين آمنوا آمنوا » ديه‌لم .

بن بو بابده « عالم اسلام » ك جلد ثانيسنده تفصيلات ويره‌جكم . مولى موفق بالخير بيورسون .

اخطار

عالم اسلامك ١٦٢ نجی صحیفه‌سنده بر مادامه بزم ایله واغونده تصادف ایتمشیدی . ولادیوستوقه واردقدن صوکره بزم ایله ملاقات ایده‌رك ، یولده کورشمش اولدقلری بر کنج تاتارك کیم اولدیغندن بزه خبر ویره‌جك ایدی . ولادیووستوقده مادامه ایله تکرار ملاقات ایده‌جکمزی سویله‌مشدم . فقط مع التأسف اوراده نتیجه قید اولنمامش .

بونکده باشلیجه سببی بز تکرار مادامه ایله ملاقات ایده‌مه‌دك ، مادامه بر قاچ دفعه‌لر بزم بولندیغمز مسافر خانه‌یه کلمش ، بنی آرامش ، حتی بر دفعه‌سنده قورشون قلم ایله ماصه اوزرنده بولنان کاغده شویله بر عباره یازمشدی : سزجه اسمم وهویتم مجهول ، یالکز شخصم معلوم ، اوچ دفعه کلدم ایسه‌ده ملاقات نصیب اولمدی ، بن تکرار کله‌جکم ، موانع مشروعه وار ، بلده‌مزده ادارهٔ عرفیه واردر .

اشته اومادامه ایله ملاقاتمزك نتیجه‌سز قالمسی شو سببه مبنی وقتنده هر نصل ایسه قید اولنه‌مامش « عالم اسلام » صحیفهٔ مذکوره‌سنده بو صورتله نقصان کورلمشدر .

عالم اسلام

« جلد ثانی »

بحمدالله جلد اولمز تمام اولدی . جلد ثانی اوچ آی صوکره طبعنه مباشرت اولنه‌جقدر .

جلد ثانیده سیاحتمزك مهم قسمنی تشکیل ایده‌جك جزائر بحر هندیده وملاقه بروننده کائن ٣٧ عدد امارات اسلامیه‌نك احوال ماضیه وحاضره‌سی وجاوا ، ملایو

اقوامنك معيشتى وفلمنك دولتنك بونلر حقنده كوسترمكده اولديغى مظالم اوراده جزائر متعدده‌ده ساكن حجاز وحضر موت عربلرينك احوال روحيه‌لرى وانكلتره حكومتنك اورالره نه صورتله تسلطى تفصيلاتيله عرض وبيـان اولنه‌رق هندستانه كچيله‌جكدر .

هندستانده مسلمانلرك ماضيسى وآتيسى وموقع حاضرلرى حقنده مختصر معلومات دن صوكرا هندستانده‌سنه‌بسنه بلكه‌ماه‌بماه دنيله‌جك درجه‌ده ظهور ايتمكده اولان مذاهب متعدده‌نك اسباب ظهورى ومذهبلرينك حقيقت واسـاسى ونه قدر مذاهب وار ايسه كافه‌سنك خلاصهٔ عقيده‌لرى نه‌دن عبارت اولديغى بالتفصيل عرض ايتدكدن ماعدا براهمه وپارسى وبوده مذهبلرندن دها بر نوع معلومات عرض اولنه‌جغى ، وهندستان مملكتنده اولان اوچيوزى متجاوز حكمدار « دراجه » و « نواب » لرك احوال حاضره‌ومواقع آتيه‌سى ، « حيدر آباددكن » ده بنم محبوسيتم . عموم هندستانده مدارس اسلامك احوالى .

انكلتره حكومتنك هندستانده وبصره كورفزنده تعقيب ايتمكده اولديغى سياست .

هندستانده عربلر ، افغانيلر ، تاتارلر ، فاروقيلر ، نقشيلر ، مجوسيلرك امواتى ياقه‌لرى ، غانغه نهرينك مقدس اولمه‌سى .

بومبـاى شهرينه ژاپونيالى عمر افندى ياماواوقانك وصولى . بومبايده وهندستـانك سائر هر ولايتده ميسيونرلرك تعقيب ايتمكده اولدقلرى مسلك ومسلمـانلرى تفريق ايتمكده اولان موفقيتلرى .

بونلر هپ تفصيلاتيله عرض وبيان اولنه‌جق .

صـوكره « عدن » ده اسـلاملرك حالى ، انكليزلرك موقعى ، وقماران قرانتنه‌سى ، بوراده حاجيلرك حالى ، حجاج مسلمينه عثمانلى اطباسى طرفندن كوسترلمكده اولان معاملهٔ اخوت كارى وسائره .

ارض حجاز مغفرت طراز ونهايت سوريه‌دن تا قسطنطنيه‌يه قدر بزم رحله‌مزك جلد ثانيسنى تشكيل ايده‌جكدر .

تنبیه

« عالم اسلام » ٣٠٩ نجی صحیفه‌ده صحیفه رقملری (٢٢٤) دن صکره ترتیب سهوی اوله‌رق تکرر ایتمش بو صورتله عالم اسلام صحائف یکوننده اون آلتی صحیفه ناقص کوریله‌جکدر .

لطیفه

بن بوندن مقدم دخی برقاچ دفعه‌لر کوچه حالنده معیشتم تکرر ایتمشدر . ١٨٩٧ نجی سنه‌دن (١٩٠٠) سنه‌سنه قدر .

یعنی بیك سکز یوز طقسان یدی سنه‌سی نیسان ابتداسندن بیك طقوز یوز سنه‌سی دردنجی کانون ثانی‌یه قدر اولان اوچ سنه‌یه قریب بر سیاحتم مقدار مسافه‌سنی دخی بوراده کوستره‌جکم .

اوزمان دخی سیاحتم بعضاً پیاده ، بعضاً دوه ، آت حیوان ایله ، بعضاً ده واپور ، شمندوفر ایله . یکونی بروجه آتیدر .

کیلو متره حسابی ایله

پیاده	دوه	آت	واپور	شمندوفر	یکونی
٧١٢	١٨٣١	١٠٦٣٥	١٠٦٩٦	١٩٧٧٩	٤٣٦٥٣

اوزمان حرکتم ابتداسی درسعادتدن اولوب ارض مصر وحجاز وتهامه ، وفلسطین ، آوروپاده ایتالیا آوستریه ، فرانسه ، بلغاریه ، صربیه ، غربی روسیه ، زاقفقاسیه وماوراء حزر ، بخارا ، ترکستان وترکستان چینی یدی صوولایتلری سیبریه طریقیله اصل وطنمه عودت ایتمشدم .

ظن اولنماسون بوشهرلر داخلنده کزدکلرم بوحسابده داخلدر . خیر بونلر هپ

بالفرض شهردن شهره تعداد اولنه‌رق اوزمانده دفترمه قید اولنمش، فقط سفرنامه اوله‌رق نشرنه موفق اولنمامش برسیاحتمدر.

مع مافیه اوزمان مسوده شکلنده ضبط اولنمشدر، وقت وزمانیله هیچ اولمزسه خلاصهٔ سفرنامه باذن‌الله نشر اولنه‌جغنی امید ایدرم.

بوراسی صدد خارجنده ایسه‌ده اوزمان صرف اولنمش برمساعی اولمق حسبیله تخطر ایتدم. کندم قریب ارذل عمرده بولنیورم اوله‌بیلورکه ترجمهٔ حالمی اکمال نصیب اولمز. هیچ اولمزسه عالم مطبوعاتده براثر حرکت اوله‌رق باقی قالور.

احتساس

استر شیمدیکی سیاحتمده استر اولکی سیاحتمده پاره‌سزلقدن چاره سزلقدن فلان صقندی چکدم ایسه‌ده، اك زیاده خاطرم منکسر ورنجیده اولدیغم نقطه‌لر هپ جهالتمه معروض اولان نقطه‌لر ایدی؛ اویله حاللره معروض قالوردم. آنلرك حقیقت وکنهنی ادراك ایتم ایچون هرشیدن قیمت‌دارایکن اوفرصتی قاچردیغمدن طولایی حالا تأسف ایدییورم. ازجمله ویانه موزه‌خانه‌سنده بولندیغم زمان جامکان ایچنده برقفا کوسترمشلردی. قارا مصطفی پاشانك قفاسیدر دیمشلردی. صوکرده اوراده اینجه حریردن معمول وکلمهٔ توحید ایله منسوج برکوملك کوسترەرك آنی‌دخی قارا مصطفی پاشا کوملکی دیه‌رك تعریف ایتمشلردی، حتی بروسه‌ده معمول اولدیغنی دخی علاوه ایده‌رك افتخار ایدر کبی برطور ایله بکا آکلاتمه‌یه چالشمشدی.

بن اوزمان آوروپا لسانلرندن هیچ اولمزسه برینی بیلمش اولسه‌ایدم، اوموزه‌خانه مدیرینه صوره‌جقدم: نره‌دن کلدی سزه بوکوملك ایله بوقفا؟ دیه‌جکدم.

قارامصطفی نك ویانه‌یه کردکلری سرای ایمپراتوری قارشوسنده کی چادر یرلرنی کوستره‌رك یوزنی قزارده‌جقدم. فقط نه‌چاره یالانیا کلش فرانسزجه سویله‌دم سویله‌دم هیچ برشیلر آکلاته‌مدم. جهالتك نتیجه‌سی خجالتدر. «تریسته» ده دها بویله برایتالیان طرفندن تحقیره معروض قالمشدم صوك درجه‌ده جانم صیقلمشدر.

بوكره سياحتمده ژاپونیه‌ده چین‌ده نه‌قدر بیوك فرصتلر قاچیردم ، اکر بن انکلیز لسانی بیلمش اولسه ایدم . غایت بیوك روللر اوینامش اولوردم . افسوس صد هزار افسوس جهالتك نتیجه‌سی هپ ندامت. نه‌قدر ندامت ایتمشم چه‌فائده. هیچ!هیچ!هیچ!

اکر بنم معلومات فنیه‌م اوله‌ایدی هیچ اولمزسه شو بیوك سفرنامه‌می : اقصای شرق ژاپونیه ، چین، قوره خریطه‌لریله تزیین ایدردم . اوده یوق ! اشته بوقدر بیوك زحمت ومشقتلرم نتیجه‌سی ینه ندامتدن بشقه برشی دکل دیمکدر .

مع‌مافیه الحمدلله ثم الحمدلله برصاحب عمامه ایچون بوده آز بروظیفه دکلدر . بزم اهل اسلامدن شیمدی‌یه قدر بوفرض کفایه ساقط اولمامش ایکن لله‌الحمد والمنة تکرار ایده‌جکم جناب واجب‌الوجود بونعمت عظمایی بنم کبی برعاجز بنده‌سنه نصیب ایلدی نه‌قدر شکر ایدرسه‌م آزدر . الحمدلله ثم الحمدلله .

واما بنعمت ربك فحدث

برنجی جلدك ختامی